OR'DA KİMSE VAR MI?
KİTAP 1

ALEV ALATLI

VIVA LA MUERTE!

Yaşasın Ölüm!

ALFA

ALFA DA ALEV ALATLI KÜLLİYATI

Schrödinger'in Kedisi [Kâbus]
Schrödinger'in Kedisi [Rüya]
Viva La Muerte! • Yaşasın Ölüm
'Nuke' Türkiye!
Valla, Kurda Yedirdin Beni
O.K. Musti, Türkiye Tamamdır.
İşkenceci
Aydın Despotizmi
Kadere Karşı Koy A.Ş.
Yaseminler Tüter mi Hâlâ?
Eylül '98

OR DA KİMSE VAR MI?

KİTAP • 1

VİVA LA MUERTE!

YAŞASIN ÖLÜM

Alev Alatlı

ALFA

Alfa Yayınları:1019
Alev Alatlı Külliyatı: 002

Viva La Muerte • Yaşasın Ölüm!

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni: M. Faruk Bayrak
Yayın Koordinatörü: Rana Gürtuna
Editör: Mustafa Demirkanlı
Teknik Editör: Gülnur Özkarabacak
Kapak Tasarımı: Mithat Çınar
Montaj, Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Pazarlama ve Satış Müdürü: Vedat Bayrak
Satın Alma Müdürü: Ali Bayrak
Sevkiyat Sorumlusu: Ömer Kımıl

Copyright© 2001, ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
Copyright © 2001, Alev Alatlı

Kitabın tüm yayın hakları ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. 'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

"Şark mazoşizmi"nden kurtulmak istiyorum. Bu bir. "Bozkır kökenli Müslüman bir köylü" gibi gebermek istemiyorum. Bu iki. "Kalite, aroma, gusto" istiyorum. Bu da üç. Yaşamak istiyorum senin anlayacağın. Hayatın tadını çıkarmak, keyif çatmak istiyorum.

"Sen, basmasın"
Süreyya Berfe, 1985

KUYU

I

Şairin cenazesi, mart ayının ortalarında, yağmurlu, sisi geniz yakan bir gün, öğle namazından sonra Şişli Camii'nden kalktı. Başta Emil Galip Sandalcı olmak üzere, herkes oradaydı. Herkes, yani, Oktay Akbal, Tarık Akan, Demirtaş Ceyhun, Onat Kutlar, Metin Deniz, Melih Cevdet, Zeynep Oral, İlhan Berk, Asena kardeşler, Özgentürkler ve ekipleri. Epeyce bir yıldır, açılışlar ve sanat etkinlikleri gibi, cenazeler de insanların ideolojik birlikteliklerini, birbirlerine teyit, 'ötekilere' ilân gibi, fazladan bir işlev üstlenmişlerdi. Öyle ki, müteveffa ile hiçbir tanışıklığı olmayan, ama bu iç-çevreyle birlikte anılmak isteyenler, davetiye gerektirmeyen bu toplantıları kaçırmamaya özen gösteriyorlardı. Tersi de söz konusuydu. Ölen tanış.....(sonraki 2 sayfa eksik)

Aleviliğin nesinin yeni olduğunu sormama izin vermedi,

"İyi de, bunu onlar bilmiyorlar ki!" dedi Rodoplu, "Cumhuriyetin haberini hatırlasana, 'Bu yıl hac mevsimi Kurban Bayramı'na rastladı!' diye başlık atmışlardı! Sonra, o Şenay kızcağızın büyük keşfi (!) 'Alevilik!' dizi yazısı! Kıvırcık saçlarını savura savura, 'Biliyor musunuz, Alevilikte hırsızlık kınanır' gibisinden bilgi veriyordu, hatırlasana!"

"Sünnilikte hırsızlara madalya verildiğini herhalde düşünmüyorlardı, Günay'cım!" dedim, ama doğrusu ben de pek emin değildim.

"Öyle olmasa, böyle bir abesi manşet yaparlar mıydı? Şöyle düşün, bir din lâzım, ama 'İslâmlık' yakışık almıyor. Üstelik reform tutmuyor. Mesela, camide efendi gibi koltuklarda oturmak varken, yerlere yapışıyorsun, ne üst kalıyor ne baş. Doğru mu? Üstelik Alevi türküleri, hele de düzene sövüp sayanlar çok güzeldir. Görmüyor musun, evi heybelerle, at boncuklar ile -bir zamanlar Kürt dostlarla- süslemek gibi bir şey bu Alevi söylemi! Bodrum entellerinin tümü Arif Sağ'ın peşinde!"

Günay Rodoplu'nun kurduğu bağlantıları her zaman anlamadığımı itiraf etmeliyim!

Evet.

Sonuçta "ve her zaman olduğu gibi", namaz bitip de tabut ayaklanınca hareketlenmişti aydın kalabalık. Bu defa da, namazı Allah rızasından öte bir şeyler için kılanlar ortaya çıkmış, aleni bahşiş talepleri, "Bu da çiçek taşıdı, buna da ikibin lira vereceksin," şeklinde, merasimsiz ve hiçbir duygudaşlık gösterisine gerek duyulmaksızın tebliğ edilmişti. Kadınlar ellerini çantalarına attıklarında, Rodoplu, yüzlerinde "hır çıkartmaktan günün niteliği gereği kaçınan insanların" örtülü öfkelerini gördü. Mezarın başında dua okuyan hocaları da "dönüşümlü konuşan televizyon sunucuları"na benzetmişti.

"Arada saatlerine bakmasalar da inandırıcı değillerdi," dedi, "Herhalde, ceplerine tıkıştırılan paraları da yeterli bulmadılar, kısa kestiler: 'Tamam, tamam, başınız sağ olsun işte!"'

Gerçekten böyle mi demişlerdi, sonradan kendisi mi yakıştırmıştı, bilemiyordu. Ama, ben pekâlâ da mümkün olduğunu söyledim. Daha geçen ay, ortak bir dostumuzun, Tülin'in annesini kaldırırken yaşadıklarımızı hatırlıyordum. Türkiye'de, insanın bu sahtekârları, acıyı paylaşırmış gibi yapan ziyaretçileri, duasını Allah rızası için okurmuş gibi yapan din görevlilerini toptan defedip, kendi yakınının cenazesini bir başına kaldıracağı günlerin yakın olduğunu düşünmüştük.

"O zaman da, Allah bilir, çocuklarımızın nafakası gaspolundu diye mezar taşını sökerler!" dediydi Günay Rodoplu. Pekâlâ da mümkündü!

"Uzun boylu, kısa kumral saçlı bir kadın, yanılmıyorsam Boğaziçi Üniversitesi'nde İngilizce okutmanı, en son, Talat Halman'ın, Allah rahmet eylesin, oğlunun cenazesinde görmüştüm, Şişli Camii'nin ilkelliğinden yakınıyordu. Aynı kadın, az önce Cardin çakmağıyla yaktığı sigarasının izmaritini kabirlerden birisine doğru fırlattı, ayağı ile ezdi. Altta, salihatı nisvandan Azize Hanımefendi'nin -taşında öyle yazıyordu- kaburgaları çatırdadı! Bardağı taşıran son damlaydı, kavga etmemek için yürüdüm, çıktım."

Şairin adına üzüldüğümü söyledim. Bir garip baktı,

"Üzülme," dedi, "O da farklı bir adam değildi. Yabancıydı. Olan biteni bir Amerikalı ne kadar yadırgarsa o da ancak o kadar yadırgardı."

"Sevmez miydin?" diye sordum, hayretle.

"Şiirini mi? Hayır," dedi, "Sıradan bir şairdi -şiir de sıradanlıkla nasıl uzlaşacaksa-! Ama, umut vaat eden bir gençti, dokunaklı bir duyarlılığı, hoş tamlamaları vardı. Sonra, haramilerin arasına düştü, iliğini, kemiğini sömürdüler. Pohpohladılar, ödüller verdiler, barlarda yanlarına oturttular. Babası yaşındaki adamlara ilk isimleri ile hitap eder oldu."

Bazen ne kadar tutucu olabiliyordu! Arkadaşlarının, çocuklarının kendisine ismiyle hitap etmesinden hiç hazzetmez! Teyze ya da abla demelerini isterdi.

"Tutuculuk değil," dedi, "sadece, akılcı otoritenin kaybını önleme gayreti."

Akılcı, rasyonel otorite, diye zaman içinde kendisini yok eden otoriteye diyordu.

"Öğretmenin öğrencisinin, ustanın çırağının, burada usta şairlerin acemiler üzerindeki otoritesi. Boynuz kulağı geçtiği zaman rasyonel otorite ortadan kalkar. Amaçladığı da odur, zaten."

Ölen şairin, ustalarla ilk isim düzeyinde konuşacak kadar eşitlenmiş olabileceğini söyledim, "Hayır," dedi.

Günay'ın "hayır"larını iyi bilirdim. Diyebilirim ki, Türkiye'de, onun kadar kesinlikle "hayır" deyip, kesip atabilen birisine rastlamamıştım. Bu nedenle, önyargı ile, hatta bağnazlıkla suçladığım çok olurdu. Tepem yine attı tabii!

"Canım, nereden biliyorsun öyle olmadığını?"

"Ben otoriteyim de ondan," dedi Günay, sakin sakin.

Buna verecek cevap yoktu gerçekten!

"Her şey öyle kolay oldu ki," diye anlatmayı sürdürdü, "Cevapların hepsini buldum sandı, hayatı karşılamayı unuttu. Böyle çok katliam vardır Babıâli'de. Genç şairler, öykü yazarları, son zamanlarda, genç çizerler. Sana bir şey söyleyeyim mi, kısa yoldan dönülemeyecek bir köşe varsa, o da şiir köşesidir."

"Keşke gitmeseydiniz," diyecek oldum,

"Allah Allah!" diye azarladı, "Öldü yahu çocuk!"

O yılın "Kitap Fuarının düzenlendiği Mecidiyeköy'deki R. binasının dördüncü katında, yapıtlarını imzalayacak yazarlara ayrılmış salondaydık. Bina, bir örnek kuaförlü -Rodoplu'nun 'kuş yuvası' dediği, tarak işlemeyen 'Afro' modasıymış- kızlarla tıklım tıklım doluydu.

Ondan az önce gelmiş, beklemiştim. Şairin üzüleceğini, bu imza gününde çok sıkılacağını tahmin ediyordum. Yalnız bırakmak istememiştim. Nitekim az sonra, merdivenlerin başında belirdiğinde gözleri tatsız-

lık beklentisiyle kısılmıştı. Şöyle bir durakladı, hızla çevreyi taradı. Beni gördü, yüzü aydınlandı. Üşenmeyip geldiğime sevindim.

"Üşüyen Türkler yine kokutmuşlar ortalığı," diye sarıldı.

İkimizin arasında bir şakaydı bu. Sıcaktan ikimiz de nefret ederdik. Yıllar önce bir kez birlikte Ankara'ya gittiydik. Mavi tren cehennem gibi sıcaktı ama öteki yolcular tek bir pencere olsun aralamamıza izin vermiyorlardı. Ben söylendikçe Günay, "Böyledir, Türk dediğin üşür," demiş, durmuştu.

Gerçekten de, insanların ya koyacak yer bulamadıkları ya da sahiden üşüdükleri için üzerlerinden çıkarmadıkları ıslak yünlü giysilerinden yayılan koku bayıltıcıydı. Coşkusuz ve tumturaklı bir okuryazar kalabalık, nefesin ısıttığı ağır havanın içinde ayaklar yerden kesilmiş, asılı gibi duruyordu. Rodoplu, girişin iki yanına sıralı, kaba saba karkasların üzerinde katledilmiş karanfillerden oluşan zevksiz çiçek çelenklere nahoş bir bakış fırlattı. Yüzü sararır gibi oldu. Elimi omzuna attım, kalabalığın arasından imza masasına yöneldik.

Nazlı nazenin, çok titiz birisi değildi Günay. Hatta tam tersi olduğunu söyleyebilirim. Ancak, yaşamının son iki yılında uğradığı acımasız ihanet ona insanlara ilişkin her türlü bilgisini yeniden gözden geçirmesi gerekliliğini dayatıyordu. O kadar ki, bir gün, bana, "Nereden buldun?" yasası gibi, bir de "Nereden biliyorsun?" yasası çıkarılması gerektiğini söyledi. Kimdi, hatırlamıyorum, ama pek az tanıdığımız birisinden bahsederken, "iyi bir adam," gibisinden bir şey diyecek olduydum. Günay, hemen yapıştırdıydı,

"Nereden biliyorsun?"

Bilmiyordum tabii! Acı acı güldü, başını esefle iki yana salladı,

"Ne hale geldiğimi görüyorsun, değil mi?!" dedi.

Oysa, daha şundan birkaç yıl öncesine kadar, yüreğinin sözlü ya da yazılı yayınlarının insanlarını bulduğundan, kafalarına ve gönüllerine gömüldüğünden, "bir parça herkes, herkes de bir parça olduğundan" asla

kuşku duymamıştı. Ama özellikle, Şiran olayından sonra gözle görünür bir biçimde kapandı, "roman notlarında" göreceğiniz gibi, aylarca sorguladı,

"Ah, be arkadaşım! Neydi o gaflet?! Neydi?! Kendi ülkemdeyken haymatlos ettiler beni!"

Büyük bir hızla koptuğunu, dilini kaybettiğini, bu yeni konumunun içerdiği tecrit olunmuşluk, sevgisizlik duygusunu yadırgadığını, öfkelendiğini, canının yandığını görüyordum. Örneğin, artık dokunmanın bile kâr etmediğini söylüyordu ki, bu, hasarın boyutlarını saptamakta çok önemliydi. Çünkü yıllar yılı sevmenin dokunmak olduğunu iddia etmişti Günay. İletişim kurabilmek, çevresiyle yeniden sevgiyle bütünleşebilmek için her yolu -sormayı, konuşmayı, yazmayı- denediğini ama başaramadığını iddia ediyordu, ama yine de kandıramıyordu beni. İnsanlara duyduğu ilgiyi yitirmiş olduğuna her şeye karşın inanmıyordum! O günkü imza gününü kabul etmesi için onca ısrar etmemin nedeni de buydu. Neredeyse kavga ettik. Son imza günü olduğunu, bir daha hiçbir şey yazmayacağını bile bile, onu tezgâhtarlığa zorlamakla suçladı beni. Neden yapsındı bunu? Yazamayan, yazamadığını bilen 'yazarların' gündemde kalabilmek için, yaş günü tertip etmek dâhil her türlü etkinliğe demirbaş olma gayretlerini aşağılatıcı bulan ben değil miydim?

Dahası, nasıl imzalayacaktı kitaplarını? Hiç tanımadığı, bir daha asla görmeyeceği insanlara, "Sevgilerimle?!" "Saygılarımla?!" ya da son yılların en kaypak temennisi, "Dostlukla?!" mı diyecekti?!

Varlık Yayınevi'nin sahibesine, yazarlarının "Sayın Hanımefendice... " diye imzalayıp, dergide bir eleştiri çıkar umuduyla gönderdikleri kitapları hatırlattı. Yayınevinin karanlık girişinde üst üste, kapakları açılmamış dururlardı. "İstediğinizi alabilirsiniz!" demişti, Kemal Abi. Almıştık da, Günay, evde kapaklarını açıp da binbir umutla imzalanmış ithafları görünce alı al, moru mor olmuş, bir daha ne Hanımefendi'nin yüzüne bakmış ne de yayınevine uğramıştı.

"Varlığını yazarların emeklerine borçlu bir hanımın saygısızlığı utanç verici," dedi. Onu oraya götürdüğüm için özür dilemekten başka söyleyecek söz bulamadım.

Şimdi düşünüyorum da, eğer o gün beni kırabilseydi, imza günü yapmayı kabul etmeseydi, hayat, hatta belki de ortak yaşamımız, bambaşka bir yön alabilirdi. Bir kez bunu ona da söylemeyi denedim, güldü,

"Akacak kan damarda durmaz. Ben ne yapar, ne eder acı çekmenin bir yolunu bulurdum!" dedi.

Belki de.

Benim umduğum okuyucuları ile yüz yüze gelmesinin onu tazeleyecek, koordinatlarını yeniden saptamasına yardımcı olacak bir şeyler doğurmasıydı.

"Bir de şöyle bak," dedim, "Onlardan başka kimin var?"

"Aaaah! Saçmalama, lütfen!" dedi, "Havarilerini yaratamayan İsa'nın yeri tımarhanedir, tarih değil!"

Yine bağlantı kuramamıştım, sustum. Sonra, ne düşündüyse düşündü,

"Peki," dedi, "Giderim. Sağol canım."

Cenaze, çiseleyen yağmurun kasveti, havasızlık, gönlünün karanlığı iyice bindirmiş olmalıydı, sarıldıktan sonraki ikinci cümlesi,

"Hadi, ben eve gideyim!" oldu. Bana şımarıyordu.

"Hadi, sen yerine otur!" dedim.

"Ben zaten her şeyi 'Hayır!' diye diye yaparım!" diye söylendi, kendi ağzının payını kendi verdi, "Hiç de değil, halt etmişsin sen!"

Ben "ilk konuşan"ın haklı olduğunu düşünüyordum, ama söylemedim. Oysa zaman beni haklı çıkardı.

Günay Rodoplu, gerçekten de her şeyi "Hayır" diye, bağıra bağıra yaptı.

L şeklinde dizilmiş, beyaz örtülü altı masadan ikincisi onunkisiydi. Diğer masalar boştu, meslektaşları henüz gelmemişlerdi. Saatine baktı. Saptanan saat beş dakika aşılmıştı.

Geç kalmayı hiç beceremediğini, bu nedenle hep çok hevesliymiş izlenimini verdiğini, buna da canının sıkıldığını söylediğini hatırladım.

Gülleri ve L'nin kısa kenarındaki boş masalardan birisinin önündeki okur kuyruğunu aynı anda fark etti. Güllere döndü. Rengi attı, elleri titremeye başladı. Şiran'ın göndermiş olduğunu umduğunu adım gibi biliyordum! Kalbim çarpmaya başladı! Ondan böyle bir inceliği her şeye rağmen bekliyor olabilmesine kızıyordum. Ruhumun bir yanı böylesi bir beklentinin tanıdığım Günay'a uygun, pekâlâ da insanca, öteki, fesat olan, onun katıksız bir budala olduğunu aynı anda haykırıyorlardı. Ona kızdığım için kendime daha çok kızdım. Hakçası, yanlış olan Günay değil, varlığındaki yerini bir çiçekle olsun teslim etmeyen Şiran'dı!

Saksımsı şeyi önüne çekti, karta uzandı. Hayır, gönderen (tabii ki!) Şiran değil, yayımcısıydı.

"Mustafa Bey'e haksızlık ettim," dedi, yutkunarak. Telafi etmek için aranır gibi etrafına bakınmaya başladı. Yüzünü benden saklamaya çalışıyordu. Ben de ona katıldım. Gözlerim, halen boş duran öteki masanın başında kuyruk olmuş gençlerdeydi. Bu denli sevilen yazarın kim olduğunu merak ettim, isim kartonunu okudum,

"Hıfzı Veldet Velidedeoğlu!"

Hayretle baktı,

"Yok canım! 'Nutuk'u Harbiyelilerden başka okuyan kaldı mı?"

"Söylev"in bu denli popüler olmasına imkân olmadığına muhakkak gözü ile bakıyordu. Günay'a göre, Atatürkçüler yenileli en az bir yirmi yıl olmuş olmalıydı!

"Kadersiz Mustafa Kemal Paşa," diye mırıldandı, "önce garibi 'ışık renkli saçları, şimşek bakışları' ile 'canlı bir alev' ettik, 'yeleleri alevden bir ata' bindirip, Zeus misali, yüce dağlar aşırdık. Sonra, sarı burjuva pa-

şalığı ile Fatih arasında bir yerlerde bocaladı. Daha sonra, bir de halife katili, mason ve de Yahudi (!) olduğu ortaya çıkınca, gündemden toptan kalktı!"

Derken, bir alkış koptu; Velidedeoğlu, yaşlı ve vakur, genç bir kadının kolunda belirdi.

Kadın, ağırbaşlı pahalı giysileriyle, "ne hazır giyime beden ölçüleri müsait olmadığı için bilgiç sosyete terzilerinin parlattığı Papatyalar, ne de Paris butiklerinden giyinen sıska İstanbul burjuvazisindendi"! Günay'dan yana ölçülü bir tebessüm gönderdi. "Siz" diye hitap ettiği yaşlı profesörü duruma intibak ettirmeye çabaladı. Az sonra, yerlerini almak için Velidedeoğlu'nu bekliyormuşçasına, diğer yazarlar da geldiler. Anlaşılan az ilerdeki barda hep beraber birer içki "almışlardı". Velidedeoğlu'na ve yanındaki hanımefendiye saygılarını sundular. Şair-felsefeci-öğretim üyesi eğildi, genç kadının elini öptü. Ordinaryüs, öteki genç kadının yanağını okşadı, 1916 doğumlu eski tüfek yazarla "muhabbetle" selamlaştı, Barış Derneği'nin yeni tahliye edilen üyesini bağrına bastı.

Göz ucuyla Günay'a baktım, ellerini çenesine dayamış, onları seyrediyordu. Darlandığını, "düzenin öz-uzman aydınları" dediği (Gramsci'den! Hapishane Defterleri'nin, Kenan Somer çevirisi) bu takımın ona elem verdiğini biliyordum. Rodoplu'nun beni en çok etkileyen tespitlerinden birisi, Türkiye'nin gündemini saptayan bu insanların, ülkede yaşanan kaosun düzenin öz-uzman aydınları olarak bizzat kendilerinin dayattığı görecelikçi, relativistik ahlâk sisteminden kaynaklanan bir "ahlak kaosu" olduğunun farkında değilmiş gibi yapıyor olmalarıydı. Günay'a göre, bir dönemin sofistleri gibi, onlar da, aynı şeyin "aynı zamanda doğru ya da yanlış olduğunu kanıtlayabilirler"di. Ve tabii, sonuçları üzerinde düşünmeden ve hiçbir nedamet duymadan!

Bir Velidedeoğlu, son tahlilde bütünüyle anti-demokratik bir darbe olan 27 Mayıs'ı "aydın kategorisine dâhil olduğu egemen toplumsal grubun çıkarı için aklamaktan, yasal olmayan bir hareketi kılıfına uydur-

maktan kaçınmamış, idamlarla sonuçlanan bir oluşumdaki rolünü sahiplenmemiş, gencecik bir DDKD lideri kadar olsun özeleştiri yapma gereği duymamıştı".

Yaşlı adama baktı, baktı,

"Yassıada civarında ısrarla dönen bir çatana hayal ediyorum," diye fısıldadı, "Küpeştede, ak saçları, kara cüppeleri rüzgârda dalgalanan, başta Velidedeoğlu, 'Ölüm cezasına hayır! Hayır! Bin defa hayır!' haykırışları ile yeri göğü inleten, onurlu hukuk profesörleri!"

Mahzun yüzünü bana çevirdi,

"Yeşil Barışçıların 'Gök Kuşağı Savaşçısı' ile Pasifik'e gömüldükleri bir dünya da, çok mu olmayacak bir hayal?" diye sordu.

"Hayır," dedim. Sevindi!

"Hiç inandırıcı değilsiniz, Profesör, hiç!" dedi, yüksek sesle, "Ne askerleri yererken, ne faşizme söverken. Hiç ama hiç!"

Dikkatini, Profesörün önünde sıralanan okurlarda ("okumayacakları kitabı imzalatmak için" diyordu) yoğunlaştırdı. Birbirlerini dürtüyorlar, sarı saçlarını omuzlarına dökmüş kadın gazeteci-yazarı işaret ediyorlardı. (Bu, 'sarı saç' meselesi önemliydi. Günay, durup durup, 'Baksana, neden bizim ağzı lâf yapan adamlarımızın hepsi açık renktir? Neden hiç palabıyıklı, karakaşlı, kara gözlü sefirimiz yok?' diye sorardı.) Oral'ın defalarca baskı yapan son kitabı, Barış Derneği'nin kadın mahpusunun anılarıydı. Günay, benden sonra okuduydu. Nasıl bulduğunu sordum,

"Bolşeviklerin eline düşmüş bir Romanoff ya da bir Marie Antoinette kadar acıklı," dedi.

Alay etmediğini, kullandığı "acıklı" sıfatına açıklama getirdiğini biliyordum ama yine de sinirlendim. Bazen, sırf beni tahrik etsin diye aykırı şeyler söylediğini düşündüğüm olurdu; asla hesaplı olmadığını bildiğim, hatta ona, hesapsızlığının kendisini savunmasız bıraktığını söylediğim halde olurdu. Onun yaşında bir kadının inançları uğruna hapse girmiş,

bütün süreç içinde bu denli onurlu davranmış olmamasına saygı duyuyor, Günay'ın yargılarını çok katı buluyordum. Başını salladı,

"Bir erkek gibi düşünüyorsun da ondan. Satır aralarını okumuyorsun. Hanımın incinmiş 'egemen sınıf kibiri'nin belirtilerini fark edemiyorsun. Erleri 'oğlum'lamasındaki, bir sonraki duruşmaya yeni bir giysiyle çıkabilmek için iç fanilasından kestiği şeritleri tayyörünün yakasına biye yapmasındaki sınıfsal işaretleri görmüyorsun."

En çok gücüne giden de, hücresini paylaştığı devrimci "Kızların"a analık ettiğinin anlatıldığı bölümlerdi,

"Rahmi tazyikli suyla parçalanmış, göğüs uçları postalla ezilmiş, kocası her an asıldı asılacak gencecik bir kadını, düzenin temsilcisi hâkimin önüne, yine aynı düzenin bakımlı saç, efendimli konuşma gibi marjinal değer yargılarını gözeterek çıkmaya ikna etmeye çalışmak, tüyler ürpertici bir yabancılaşmanın itirafından başka bir şey değil!" Öfkesini zor denetliyor gibiydi. Sonra öfkenin yerini derin bir yeis aldı, sakinleşti, gözleri doldu,

"Canın bildiğinin kaderini paylaşamamak nasıl bir şey, düşün bir!" dedi, titrek bir sesle, "Erkeğinin korktuğunu bilmek ve yanında olamamak... Ölümden değil, bağırsaklarının boşalmasından, dilinin dışarıda kalmasından, aşağılanmaktan korktuğunu bilmek ve yanında olamamak! Çok soylu genç hanımlarmış devrimciler. Romanoffa iyi dayanmışlar."

Tokat yemiş gibiydim, ne söyleyeceğimi bilemedim.

"Daha da korkuncu bu ülkede her anlatımın yaşanılanın niteliğini değiştiriyor olması," dedi, "Kötülükler saptırılıyor, sıradan vakalara indirgeniyor. Yokmuş gibi, hiç olmamış gibi oluyor. Nereye dönsem aynı şey!" Uzandı, çantasından o haftanın Gırgır'ını aldı, kapağını işaret etti, "Şuna bak."

Alışılmış biçimde bir Gırgır karikatürüydü. Ne çizildiği anlaşılsın diye sol üst köşede bir cep açılmış, "kullanma talimatı" (Günay'ın lafı!) yazılmıştı: "Doğu'da vatandaşa cop sokuluyor. Bayrampaşa Cezaevi'nde tu-

tuklu aileleri tekme tokat dövülüyor. Nevşehir Cezaevi'nde kitap isteyen tutuklular hücre cezasıyla korkutuluyor. Fişlemeler sürüyor. Pasaportlar verilmiyor. Şarkılar yasaklanıyor, çocuklar komünist diye hapsediliyor. Bütün bunların ANAP'ın işi olduğu da biliniyor. Ama aynı ülkede adının sosyal demokrat ve halkçı olduğunu öne süren bir de muhalefet partisi var. (Var mı acaba? Varsa nerede?)" Günay'a döndüm,

"İşte, bu kadar" dedi, "Çizerler dünyanın en çok satan üçüncü dergisi olarak muhalefet görevlerini yerine getirmiş olmanın huzuru içinde evlerine gidebilirler... Dehşete kapılmıyor musun? Tüyler ürpertmesi gereken bir feryat nasıl da can sıkıcı bir vızıltıya dönüştürülüyor! Çığlıkların havı dökülüyor. Yaşamsal talepler, arsız yakarmalara indirgeniyor. Bu, müthiş bir beceri arkadaşım. Lanet olası bir beceri!"

Böyle dile getirildiğinde, facianın boyutları okuyucuyu yaralamayacak ebatlara indiriliyordu gerçekten. Derginin kapağına tekrar baktım. Kılımın kıpırdamamış olduğunu teslim etmek zorundaydım.

"Yabancılaşma diye buna diyorlar," dedi, Günay.

"Bana mı söylüyorsun?"

Yanlış anlamıştım, yabancı olanın ben değil, "iç-çevre vakanüvisleri" dediği yazar-çizer takımı olduğunu söyledi. Bizim kuşağın günahı, bu insanlar tarafından takdim edilmeye razı olmuş olmaktı. Günay Rodoplu, bu teslimiyetin ülkeyi nicedir esir almış olduğundan kuşkulandığı bir cinnetin, sadomazoşizmin, yansıması olmasından korkuyordu.

"Ne ki, 'günah' son tahlilde, kişinin kendi varlığına kayıtsız kalmasıdır," dedi, "Olgun ve bütünlüklü kişilik, ben-feragati değil, ben-seviciliği hiç değil, ama ben-muhabbeti, ben-dostluğu üzerine kuruluyor. Kişinin 'varlık'ını inkâr değil, 'kabul' etmesini gerektiriyor. Organik aydınlara teslim olmanın bir de bu tarafı var. Babıâli otuz senedir aynı Babıâli ise, kadrolar aynı kadrolar ise, bunları besleyen kayıtsızlığın, tepkisizliğin nedenlerini araştırmak lâzım."

Yüzü, bu dünyadan olmayan, adeta transandantal diyebileceğim bir acıyla kasılmıştı yine. Bu hali, bana Therese filmindeki rahibenin çilesini çağrıştırır, iliklerime kadar ürpertirdi.

"Türkiye korkunç bir yalan yaşıyor," diye sürdürüyordu Günay, "Bu, o kadar büyük bir yalan ve bu yalanı kadar çok insan paylaşıyor ki, gerçek, bir sapığın mide bulandıran tehdidi ya da mahalle delisinin sayıklamaları gibi algılanır oldu! Hiçbirimizin işine gelmiyor! Ne hazin! Elli değil, yirmi yıl sonra, bu dönemi yazmaya kalkan bir tarihçinin elinde bu kalpazanların düzenledikleri sahte belgelerden başka bir şey olmayacak! Tıpkı 27 Mayıs gibi, tıpkı, daha neler neler gibi, 12 Eylül'ün de içinden çıkılamayacak. Mazlumların ebediyete intikal etmek gibi, 'meçhul asker' anıtları gibi bir avuntuları da yok!" Elini uzattı, elimi tuttu, orada olduğumdan emin olmak ister gibi, teşekkür eder gibi hafifçe sıktı.. Büyükçe, sıcak, yumuşak bir eldi, kadınlara ilişkin bunca yıl biriktirdiğim bilgileri tarumar ediyordu,

"Yassıada mazlumları, sizi bu tarafa, Büyük Millet Meclisi'ne alalım, efendim; Barış Derneği mazlumları sizler lütfen SHP'ye! Fiili livata kurbanları, siz ıslah olmaya bakın ve bu meyanda SHP'yi desteklemeyi unutmayın ki, demokrasiyi koruyalım! Sayın Joan Baez, ölülerimizin türkülerini de siz söylersiniz artık. Buyurun, AKM'yi size tahsis ettik, efendim."

Dalmış olmalıydık. Sandalye gıcırtılarıyla sıçradık, gülüştük. "Meslektaşları" yerlerini alıyorlardı. Felsefeci-şair-öğretim üyesi, (daha sonra anakent belediyesinin 'kültür danışmanı') soluna düştü. (Bu, 'kültür danışmanı' lafına çok gülerdi Günay. "Bir belediye başkanının, Hocam, bizim belediyeninki nasıl bir kültür olsun?' diye danıştığını düşünebiliyor musun?) Adamın ilk işi, ikisinin masasının arasında bir yerde duran çiçeği kendi masasına çekmek oldu. Öylesine bilinçsizce obur, ben-merkezci bir hareketti ki, Günay'ı güldürdü. Adam, yanında birisinin oturduğunu fark etmemiş gibi yapıyordu. Bir an, bizden neşrettiğine emin olduğum

hasmane sinyalleri aldığını düşündüm. Eğildim baktım, öyle değildi. Sadece çok meşguldü. Boynunu, sağa sola uzatıyor, Velidedeoğlu kuyruğunun arasından birilerini görmeye çabalıyordu. Bond çantasını gözlerini kalabalıktan ayırmaksızın açtı; ince, telaşlı parmakları ile karıştırdı, birtakım kitaplar çıkardı, masasının üstüne özenle yerleştirdi. Tekrar uzandı, piposunu, tütün kesesini, kibritini aldı, soluna koydu. Sürahiyi, bardağı yeniden konumladı. Misafir gelecekmiş de, dağınık yakalanmak istemiyormuş gibi hızla hareket ediyordu.

Günay, eğlenmeye başlamıştı, alenen seyretmeye koyuldu.

"Gamze! Gamze!"

Aradığını bulmuş olmalıydı, kalkıp oturmaya, elini kolunu sallamaya başladı adam. Gamze de bağrıştı, "Hocam, burada mısınız?"

Yirmi iki yaşında bir kızdı, asistanı olmalıydı. Öğretim görevlisi kadınların bilimsel bakımsızlığının izleri açıkça belliydi. Hocası kadar Gamze de telaşlanmıştı ki, arkaya bir yerlere seslendi,

"Arkadaşlar! Arkadaşlar! Hoca burada!"

Arkadaşları, yani öğrencileri, grup halinde sökün ettiler. Ellerinde hocalarının üçer beşer kitapları, imza kuyruğuna girdiler. Ordinaryüs profesörünki kadar değilse de, hatırı sayılır bir kuyruk oluştu. Birden sakinledi danışman. Yüreğini sıkan havayı dışarıya, hücreleri aracılığıyla atmıştı sanki. Çevresinde tuhaf bir serinlik oluştu, bana kadar geldi. 'Cross' kalemini çıkardı, gırtlağını da temizledikten sonra, küçük parmağı havada, önüne uzatılan kitapları özenle imzalamaya girişti.

"Biri gazete yazarı, biri üniversite hocası! Bize kim bakar?"

Dirseği ile dürten, Günay'ın sağına yerleşen, eski tüfekti. Önlerinde birikmeyen okurların zorladığını düşündüğü bir ittifakı, dışlanmışların, hakkı yenmişlerin, ittifakını öneriyordu. Feri kaçmış gözleri, kurnaz kıpraşmalarına karşın dokunaklıydı. Günay, bu yüzde, mademki yazıyorum, sanatçıyım, mademki sanatçıyım, alkışlanmalıyım, mademki alkışlanmıyorum, korunmalıyım, -yani devlet müdahale etsin, maaş bağlasın, öde-

nek versin, kitapları sübvanse etsin- haklıcalığını bütün çıplaklığı ile gördü.

Ne düşündüğünü yüzünden okuyabiliyordum. '***İtaliklerle konuşmak,'*** diyorduk biz buna. Karşısındakine, kırmak istemediği ya da anlamayacağını düşündüğü ya da abes bulduğu için dillendirmediği düşüncelerine '***italik nutuklar***' derdik. Çok sevdiği bir dostunu, Yafalı Tagger'i, andığını tahmin edebiliyordum.

"Dünyanın şu durumunda 'sanat' akıl almaz bir lükstür!" derdi, ihtiyar Yahudi, "Söyler misin, ne işe yarar sanat? Hangi görevi üstlenir? Sorumluluğu nedir? Hiç. Oysa, bir görevi olmalı, bir misyon yüklenmeli. Değilse, sanat lükstür. Bak, birkaç gün önce ufacık bir bebeğin karaciğerini değiştirdiler. Milyonda bir ihtimal için, milyonlarca dolar harcama, binlerce insan, bir o kadar işgücü. Sonra yine aynı hastanede, hemşireler ve doktorlar greve gitti. Düşün bir doktor, iyileşeceği kesin bir hastaya bakmak, beş-on çocuğa aşı yapmak dururken, neden karaciğer transplantasyonu gibi afaki bir işe zaman ayırsın? Neden bu işe o kadar para ayrılsın da, hemşireler parasızlıktan greve gitsin? Neden? Çünkü moda, çünkü işlevsel olsun olmasın, ün kazandırır. Sanat gibi. Başlarını sokacak dam bulamayanlara, yoksullara, ne yararı var benim sanatımın? Hayır, genç dostum. En mükemmel sanat eseri, bir kadının tek bir gözyaşına değmez. Sanatçı da pekâlâ herkes gibi gidip toprak kazabilir, duvar örebilir. Sanat insanlara üstünlük taslamak demek değildir. Sanat, ibadet gibi, dua gibi, doğruya biat etmek olmalıdır. Ama günümüz sanatı insanoğlunun masumiyetini sömürür. Günümüz sanatçıları istismarcıdırlar, spekülasyon yaparlar. Kitle üretimi başladığında, üreticiler robotlaşır. Bu otomobil üretiminde de böyledir, resim üretiminde de. Ressamlar, müzisyenler, hatta romancılar, kendi kavramlarını üretmek yerine, üretilen kavramları illüstratörleri olur, başkalarının ürettikleri kavramları resimlerler. Topluma yararı olmayacaksa, sanat olmasın daha iyi. Topluma yararı ol-

mayacaksa, hiçbir şey yapmamak daha iyi. Şimdi... Benimle bulgur çorbası içermişin, canım?"

Ne diyeceğini bilemeden öylece bakıyordu adamın yüzüne. Bana döndü,

"Müzikten resme, teknolojiden dile kadar, insan yapısı her şeyde 'pir'imiz, Batı," diye fısıldadı, "Hal buyken, edebiyatın nasıl bir ayrıcalığı olabilir ki? Çocukların Türk yazarlarına bu kadar zaman ayırmaları bile 'kadirşinaslık' olmalı!"

Yaşlı adama döndü, yine,

"Çay içer misiniz, efendim?"

Bense, adamın Simon Bolivar'ın, "200. doğum yılı için" yazdığı öyküyü düşünüyordum. "Şu istasyonlu, limanlı, albaylı, kiliseli, belediye reisli, muzlu, cehennem sıcaklı, az Borges, çokça Marquez öykülerden biri," demişti Günay, "Egemen sınıfların öz-uzman aydınlarına 'avantürye' olduğu sürece her saçmalık mubahtır!"

"Karşılıklı Hayranlık Derneği"nin sekreteri, Şükran Kurdakul'a göre, "toplumcu gerçekçi akım"ın ilkelerini benimseyenlerdendi. Günay, Anadolu'nun bir gariban kasabasında doğan 'toplumcu gerçekçi' Türk eski tüfeğinin, Londra Amerikan Mason locasına kayıtlı, büyük burjuva kökenli, 'İmparator' olmaya kalkıştığı için, iktidardan uzaklaştırılan Karakash diktatör Bolivar'a, ne gibi bir muhabbet besleyebileceğini anlamasının mümkün olmadığını düşünüyordu.

Beriki, sırtından sarılan Barış Derneği üyesini fark edinceye kadar anlatmayı sürdürdü,

"Komüntern'in beşinci kongresinde, Aydınlık, burjuva demokrasisi çerçevesi içinde devlet ve belediye sosyalizmini desteklememiş olsaydı... Ooooo, üstadım, geçmiş olsun!"

Yeni geleni Günay'la tanıştırdı, bir kitabını "sunmaya" davrandı; yeni gelen de son eseri ile karşılık vermeye koştu. Değiş tokuştan biz de nasiplendik.

"Sayın Günay Rodoplu'ya, Bize verdiklerine şükran duyarak!" diye imzalamıştı! Bir daha baktım! Doğru görmüştüm! Ciddi ciddi: "Bize verdiklerine şükran duyarak!" Fesuphanallah!

'Şükran Günü'nde, hindinin önünde, başlarımız eğik, mırıldanıyorduk. "Our God in heaven, hallowed be the name! Thou shall be in earth, as you were in heaven..." Yani, "Asumandaki Tanrımız, adın kutsansın! Yeryüzünde de, asumanda olduğun gibi egemen olacaksın..." ve saire, ve saire... Sonra da "Bize verdiklerine şükran duyarak, amen!" - "Kes!" hindi plânı.

Günay'dan utandım.

Bu da bir 'hapishane anıları' kitabıydı,

"Koğuşun çoğunluğu yerde olmak üzere yemek yenilir. Yere serilen gazetelerin üzerinde. Kullanılan kaşıklar tahtadır. Tabaklar ise melamin ya da naylondur. Başkasına izin yoktur. Su kıttır, gıdım gıdım akar ama bulaşık mutlaka yıkanacaktır. İyice çalkalama olanağı olmadan, yarı deterjanlı kalır bulaşıklar. Ve tabii, soğuk suyla yıkanır hep. Banyo günleri haftalıktır ama bazen 14, bazen 21, bazen 28 gün olabilir bu. Sıcak su en çok on dakika akar... "

Ona baktım, taş gibi duruyordu. Hücre arkadaşlarını, güllü desenlerine bayıldıkları melamin tabakları ile bayram sofraları kuran analarını düşündüm. 'Gaste' kâğıdının üzerine dizdikleri 'statü sembolleri'nin, 'işkence' olduğunu bilseler, ellerini sürerler miydi? Aklıma, Ataköy'ün, Yeşilyurt'un, Kocamustafapaşa'nın yeni zenginleri geliyordu. Suların gıdım gıdım aktığı 'lüks' semtlerdi, bunlar. ('Lüks' paradan başka ne ile ölçülür ki?) Hamamı, haftada bir yakan ya da apartmanın sıcak su gününü pazara ayarlayıp ailecek, -tamam, kabul, çağdaş!- ama kendine özgü bir merasimle yıkanan, bir biz miydik?

Yatılı bölge okullarını hatırladım. Sirkeci otellerini hatırladım. Askerliğimi hatırladım!

Türkiye'de işkence dediğin, iyice çalkalama olanağı olmadığı için, yarı deterjanlı kalan bulaşıklar mıydı? Yani, bize yapılan her şeyi, örneğin fiili livatayı, aslında 'olağan' buluyor, neden yakınacağımızı bilemediğimiz için, işkence dediğimiz, kala kala, yirmi sekiz günde bir yıkanmaya mı kalıyordu!

"Bence, her ikisi de doğru," dedi Günay Rodoplu, "İşkencenin tanımı da bir yönüyle sınıfsal. Mesela, Canan Arın diye bir avukat tanıyorum, o, 'başörtüsü işkencedir' diyor. Bu efendi de, banyo günlerinden yakınıyor!"

"Herkesin işkencesi kendine!" diye mırıldandım, çok kötü baktı,

"Öyle ya!"

Yine de, düzenin öz-uzman aydınlarının başlarına gelenleri hak ettiklerini düşünüyordu. Çizmeyi aşmış, patronlarını kızdırmışlardı.

Rodoplu o gün bana ondan hiç duymadığım bir şey anlattı. Ben içerdeyken tekrar tekrar gördüğü bir rüya vardı. Bir gece yarısı polisler evini basıyorlar, onu götürüyorlardı. 0 kadar acele ettiriyorlardı ki, yeni yıkanmış iç çamaşırlarını bulamıyor, çıplak tenine külotlu çorap giymek zorunda kalıyordu. Ne ki, aybaşı zamanıydı. Koca bir parça pamuğu bedeni ile çorabın arasına tıkmıştı. Günay'ı merdivenlerle inilen, mahzen gibi bir yere kapattılar. "Na, na, na! Bir Amerikan filmi daha!" dedi, gözünün önünde belirenin bir Türk yapısı bodrum değil, 'şato' mahzeni olmuş olmasıyla matrak geçiyordu!

"Falakaya yatıracaklardı, biliyorum. Ama korktuğum o değil, donsuz olduğumun fark edilmesi, kanlı pamuğun gözler önüne serilmesiydi. Dahası, kıllarım uzayınca ne olacaktı? İyi mi?"

Ne söyleyeceğimi bilemedim. Zaten, izin de vermedi, "Anlamıyor değilim," dedi, Barış Derneği üyesine bakarak, "Benim 'sınıfım'ın öyküsü bu. Asgari insani müştereklerinin saptanması ondan o kadar önemli. Biliyor musun, revizyonizm bir bilim olmalı! Yaşanan 'gerçeklik' matematiksel bir kesinlikle saptanıp tasnif edilmeli. Sosyolojinin 'metrisi ile debeleneceğine, üniversite bununla uğraşmalı." Nasıl olabileceğini

anlatmaya koyuldu. Gülmeye başladım ben de! Başka bir fakülteye giremedikleri için 'Sosyoloji'ye kapak atan kızakları. İzzet Abi'yi hatırladım, "Öyle coşkulu ki," demişti, Günay için, "İnsan onun yanındayken Türkiye'de her şeyin mümkün olduğu gibi bir hisse kapılıyor! Olmayacağını bile bile, ütopya olduğunu bile bile kapılıyor!"

"Tamam. Tamam!" dedi Rodoplu, o da gülüyordu, "Her neyse! Korkutucu olan, fiili livata kurbanlarının sessiz kalmaları. Yüzlerce roman, anı, öykü dökülmeliydi. Aradan neredeyse on yıl geçti, hâlâ yok. Neden? Eğer, Türkiye insanı kendi varlığına kayıtsız kaldığı içinse, kendisine duyduğu muhabbet soğumuşsa, kendisine karşı dostluk hissetmiyorsa, 'var' olduğunu, bir 'değer' olduğunu her an yadsıyacak bir ruh halindeyse, kendisini her an bir şey için feda etmeye hazırsa, o zaman, o zaman durum en kötü korkularımın ötesinde kötü arkadaşım!"

Gözlerini kısmış, meslektaşının yakışıklı yüzünü, sınıfının ince zevkini yansıtan giysilerini süzüyordu. Onca eğitimin adamın üzerinden bir su gibi geçtiğini, ziyan olduğunu, ben-merkezciliğini, vurdumduymazlığını törpülemek doğrultusunda hiçbir şey yapamadığını düşündüğünü biliyordum. Ne ki, herifin hafiften kasılmaya başladığının farkında değilmiş gibiydi. Türk erkeğiydi keriz, Günay onu kesiyor sanıyordu. Elimi omzuna koydum, bana dönmesini sağladım,

"Efendim, canım?" dedi, Günay.

Adam, omuzlarını silkti sanki, "Senin olsun!" dediğini duyar gibi oldum.

"Bir yandan, koğuşlarına 'sağlanan' televizyonda izlediği klasik müzik konseri üzerinde '..İkinci bölüm (Larghettho) zarif bir romanstır' diye ahkâm keserken, öte yandan, 'Çağının bedelini ödüyorsun sen. İnsanlığın evrensel mirasına sahip çıkmayı istemedin mi? Onun bedelini ödüyorsun. Kendi bedelini ödüyorsun arkadaş. Kendini satmayı reddettiğin için "dedirten narsist hamasetten bütün kalbimle iğreniyorum!" diye adeta inledi Günay.

"Kendini satmanın birden fazla yolu var canım, buna, ayrıcalıklı hücrelere televizyon seti ve satranç takımı verilmesini sağlayan nüfuz ticareti de dâhildir, değil mi?"

Yüzü bana dönüktü. Velidedeoğlu kuyruğunu yarıp, bizim tarafa yürüyen Suat'ı görmeyeceğini umdum, ama telaşım beni ele verdi.

"Kim?" diye döndü, göz göze geldiler.

II

Suat, Şiran'ın kardeşiydi. "Hayatımın en sarsıcı sosyolojik deneyimi," dediği Örenlerin, ikinci büyük oğulları, Günay Rodoplu'ya, "İhanet, taammüden cinayetin öteki adı. Kötülüğü teorik olarak bilirdim, Örenler bana uygulamada gösterdiler," dedirten Mardinli aile.

Yerinden kalktı, uzaklaşacak sanırken, Suat'a, hiç beklemediğim bir coşkuyla sarıldı! Sımsıkı sarıldı!

Benim için anlaşılmaz bir davranıştı bu! Biçimsiz, karanlık, yabancılaştıran bir davranış! Zafiyetini kanıtlıyordu!

Kırılmıştım. Kırılmıştım, çünkü güçlü görmek istiyordum onu. Suat'ı ve Örenleri belleğinden tümüyle silmiş olmasını, herifi hiç değilse, eski tüfek yazarı koyduğu yere koymasını istiyordum. Kalkıp gitmeyi, onu

sahte sevgilerle oyalanmaya bırakmayı bile düşündüm. Hissetti. Suat'ı saran kollarını bir an gevşetti, bana döndü,

"Bak, gördün mü, gelmiş!" dedi, titreyen bir sesle, kirpiklerinde yaşlar birikmişti.

Suat Ören hakkında yanılmış olmamı öylesine yürekten istiyordu, bu isteğinin yerine gelmesi olasılığı onu öyle sevindirmişti ki, bırakıp gitmeye, ona bir de beni kırmış olmanın üzüntüsünü yüklemeye kıyamadım. Gergin bir gününde olduğu, böylesine duygulanmasının bundan kaynaklandığı doğrultusunda bir açıklama geliştirmeye zorladım kendimi. Oysa, daha sonra tekrar düşündüğümde, Suat'ı sevdiğini, onun tarafından sevilmeye özel bir önem verdiğini anlayacaktım.

Kötülük, bir hastalıktı Günay'a göre. Hastayı kesip atmak yerine, işe hiç yalan karıştırmadan, içtenlikle, yeniden kazanma, yeniden hayata getirme, kurtarma yolları aranmalıydı. Üstelik, sahici bir devrimciydi Suat, ("insanı sevdi, hayatı sevdi, yaratıcı ve hoşgörülüydü!" diyordu) sevgisine muhatap oluna-biliyorsa, epey yol alınmış demekti.

"Meraba abacığım," dedi, Günay'a.

"*Meraba abacığım... Görüşünceye kadar seviyor, özlemle kucaklıyorum. Benim yerime bililerini öpeceğini de biliyorum. Damga: Görülmüştür. Güvenlik Komutanlığı*" Suat'ın hapishane mektuplarının değişmez formülü.

Bana baştan savma bir selam verdi,

"Meraba, abacığım," diye tekrarladı.

"Dur, sana bir bakayım!"

Adamın ardında dikilen, Günay'ın "düz devrimci kızlar" diye tanımladığı, ("güncel estetiğin, ağda hariç, her tezahürünü reddeden yorgun bakışlılardan") genç kadını neden sonra fark ettim. Suat kaçakken gıyabında boşanan karısından sonra edindiği "arkadaşı" olmalıydı. Vildan'ı anımsatacak her şeyin silinip atılma gayreti bu kadında somutlaşmıştı sanki. O ne kadar beyazsa, bu o kadar esmerdi; onun yüz hatları ne kadar

narinse, bununkiler o kadar kabaydı. Suat'ın eski karısına duyduğu tutkunun tersten tezahürü olduğunu düşündüm.

Akça pakça bir Egeli, daha doğrusu Girit göçmeni, Suat'ın sınıf arkadaşı ve devrimcilik heyecanlı bir hırsız polis oyunu niteliğini koruduğu sürece devrimciydi, Vildan. Yani, türküler söyledi, kocasının anadilini öğrenmeye çalıştı, çocuklarına Kürt isimleri takmanın saygınlığını (saygındı, çünkü düzeni alenen protesto ediyordu) yaşadı. Dil bilmez kaynanası, belki de oğlunu profesyonel devrimcilikten vazgeçirebileceğini umduğu için, baş tacı etti Vildan'ı. Çocuğu yaşındaki görümceleri sobasını yaktılar, çayını demlediler, bebelerine dadılık ettiler,

"Bu nedenle okuldan kaldılar, ama ne gam, karşılığında zeytinyağlı yeşil fasulye yemeyi, mutfak raflarına naylon örtü yaymayı öğrendiler." Sonra, 12 Eylül geldi. Suat'ın peşine düşen güvenlik güçleri, kocasının adresini Vildan'dan sordular. Vildan, Devlet'e çalışıyordu. Müdürüne, odacısına rezil oldu. Şiran'ın "*istifa et gel, bizimle otur*" önerilerine itibar etmediyse, kariyerinden (yüksek jeoloji mühendisiydi) öte, sigortasını, emekliliğini düşündüğü içindi. Yavaş yavaş uzaklaştı Örenlerden. Bir süre sonra çocukları da göstermez oldu. Ailenin en gücüne giden de buydu. "*Çocuklar benim tohumum, çocuklarımızı bıraksın, nereye isterse gitsin*!" diye beyhude haberler gönderdi kayınpederi. Diğer taraftan, devrimin belirsiz bir tarihe ertelendiğini düşünen Suat, Vildan'ı, ama iki çocukla, ama bir komünistin, bir bölücünün dulu olarak, serbest bırakmanın en doğru ve hakça olacağına karar verdi. Kararını Şiran aracılığıyla tebliğ etti ama reddolundu. "*Kocamı seviyorum*!" diye haykırdı kadın. Aradan bir-iki yıl geçti, sonra bir gün, Suat'ın yakalandığı, daha doğrusu, kaçmaktan yorulup, kendisini yakalattığı günlerden birinde, bir nedenle Resmi Gazete'yi karıştıran Şiran bir ilana rastladı: Vildan, Suat'ı gıyabında boşamıştı! Sapsarı oldu, "*Waa!*" diye bağırdı, "*Waa, Orospu!"* Ne ki, aynı kadın, aynı Şiran'ın birkaç yıl sonra, ipek gömlekleri ve keten takımları içinde (karısı, 'haute couture' bir modacının sekreteriydi) her türlü kö-

tülüğün başı gördüğü feodal arka-planını yücelten bir pervasızlıkla para savurduğu (Nişantaşı'nda bir restoran kapatmıştı) düğününde göbek attı.

Ortak bir tanıdıkları olayın ayrıntılarını anlattığında oradaydım. Günay'ın ellerinin buz kestiğine, sonra korkunç öğürmelerle banyoya koştuğuna şahit oldum. Mide kanaması geçiriyordu.

Ben ise olayın, adi bir vakadan ibaret olduğunu düşünüyordum. Bizim kuşağımızın hikâyesiydi bu: İhanet, 'asıl'larına rücu eden, ağa oğlu devrimciler, senet mafyasına duhul eden ülkücüler... Bunları hatırlamasını, kendisini kapıp koyvermemesini diliyordum. Bu arada şunu da belirteyim, Suat'ın, Şiran'dan ya da diğer Örenlerden farklı olduğuna ilişkin hiçbir somut kanıt da yoktu!

"*Biraz da okuduğum kitaplardan söz edeyim,*" dedi Suat, neden sonra. Henüz hiçbir şey konuşulmamıştı ama o, yine de sözü değiştiriyordu. Yanımdaki sandalyeyi, "*İzninizle, arkadaşım*," diyerek çekti, oturdu. Günay'ı hoşnut etmeye, ayrılıklarını iyileştirmeye çalıştı.

"Gogol'un 'Ölü Canlar'ının güçlü, güzel bir anlatımı var," diye başladı, "Einstein'ın 'Fiziğin Evrimi', bilim yöntemi konusunda Yalçın Küçük'ün aktardığından çok daha zengin. Ancak tamamlayamadım. Fizik bilgilerimi hatırlamak gerekti."

"Eh, herhalde," dedi Günay, Suat'ın, yüksek jeoloji mühendisi diplomasına karşın, marn tabakasını şistten ayıramadığını söylediğini hatırladım. "Peki de, o okulda beş yıl ne yaptınız, oğlum?" diye sormuş, malum cevabı almıştı,

"Devrimcilik!"

"Ya sınavlar?"

"Kopya!"

"Ödevler?!.. Dur, ben söyleyeyim, Vildan sağolsun."

İçini çekti, Suat'ın başını okşadı Günay. Boşa geçen öğrencilik yıllarının verdiğini farz ettiği üzüntüyü teselli etmek ister gibiydi.

"Kafka'nın 'Dava'sı da öyle," diye sürdürdü Suat, fiziki temastan etkilenmiş gibi gözlerini kaçırdı.

"Güzel bir kitap olsa gerek! Özellikle son bölümü, piskoposla konuşmaları derin. Anlamak için yoğunlaşmak gerekiyor. Ölümünden sonra derlenip yayınlanmış olması da anlamayı güçleştiriyor. Saksı mı değişti, ben mi yaşlandım, nedir, fazla zorlanmaya gelmiyor."

"Yok, canım, ondan değil!" dedi Günay.

Suat bunu, "Dur, bakalım, sen daha çok gençsin!" türünden bir iltifat sandı. Oysa çok geç olduğunu, genç adamın açmadan solduğunu düşünüyordu Rodoplu.

"Kafka çok batılıdır. Bize zor gelir," diye açıklamaya başladı, vazgeçti. *İtalik*'lemeye başladığını duyabiliyordum,

"Kafka, Avrupa'nın 'Bunalım Çağının ürünüdür..." dediğini hayal ettim. İzleyecek diyalogu da tahmin edebiliyordum,

"Nasıl yani?"

"Basbayağı, işte. Bunalım Çağı. Malum, (bu 'malum', ayıp olmasın girizgâhıydı, yoksa, nereden malumdu? Kime malumdu?) yirminci yüzyılın başına gelindiğinde, Batı Avrupalıların büyük çoğunluğu dünyada her şeyin yerli yerinde olduğu, ufak tefek aksaklıklar varsa, bunun da akılcılık ile bilimin yenilmez ittifakı sayesinde çözüleceği inancı içinde, rahat ve güvenliydiler. Ancak, bir elli yıl kadar sonra bu huzur yerini bunalıma benzer bir tedirginliğe bıraktı. Düşünce tarihçilerine göre, 1950'lerde yayınlanan üç roman, Orwell'in '1984'ü, Gheorghiu'nun '25 Saat'i -bildiğim kadarıyla, Türkçe'ye çevrilmedi, yerine, saçma sapan bir filmini gördük-, Koestler'in 'Özlem Çağı' Batı dünyasının, 'Bilim Çağını geride bırakıp, bir tür 'dini intibah', yeniden doğuş, çağına giriyor olmasının ilk kanıtlarıydılar. Bu dinin, Luterya da Aquinas zamanında olduğu gibi, kültüre egemen olması anlamında değildi, ama, kendi deyişleriyle, bilimin artık 'kutsal inek' olmaktan çıkması anlamındaydı. Bu bağlamda, yirminci yüzyıl insanı geleceğine ilişkin, kendisinden önceki 'Din Çağı ' ve 'Bilim Çağı' insanı gibi güvenli olmaktan çıkmıştı.

"Nasıl güvenli?"

"Senin dünya görüşüne, komünizme duyduğun gibi güven. Müslüman'ın şeriat düzenine duyduğu güven gibi güven.

Geçen yüzyılın bu anlamda güvenli burjuvası gitti, onun yerine hayatı üzerindeki denetimini kaybetmiş olduğunu dehşetle fark eden insanlar geldi. Aynı şekilde, ülkeler ve uygarlıklarda siyasi ve ekonomik geleceklerine egemen olmaktan çıktılar. Bu durum özellikle Avrupa insanı için geçerlidir. Çünkü Avrupalı kendisini 'yaratıcılığın piri' bilip, yüzyıllar boyu dünya gündemini saptamıştır. Oysa bu yüzyılda, iki süper gücün arasına sıkışıp kalmanın çaresizliğini yaşadı. Öte yandan, 'Büyük Makine ' dedikleri 'muazzamlar', yani devlet, siyasi parti, iş âlemi, işçi sendikaları, atom bombası, bireyi, her an ikame edilebilir bir hiçliğe indirgedi. Kafka, (o senin okumak istediğin 'Dava'da) Huxley, Orwell, hatta, Pink Floyd, bu 'muazzamlar meselesini anlatırlar. Derler ki, bu yüzyılda insanların dünyası önceki yüzyılların 'güneş ışığının apaçık' dünyası değil, 'gece karanlığının' dünyası, yani, 'Bunalım Çağı'dır. Önce doğaüstü, yani Hristiyanlık, sonra da burjuva yasalarını tepen Batı insanı, kendisini kabul gören bir değer sistemi olmadan yaşamaya, yani bunalmaya, mahkûm etmiştir. Bu durum, bir taraftan da totaliter rejimlerin işlerini kolaylaştırır; işte Hitler, işte Franko gibi.

"Ya sosyalizm ?"

"Hiç olmadı ki, canım. Sosyalizm İslâmiyet kadar bile yaşayamadı!"

Yarasına tuz basmamak telaşı içinde ekledi,

"Ona bakarsan, Hıristiyanlık da, kapitalizm de olmadı. Bakınız, Ayn Rand, 'Kapitalizm: Bilinmeyen İdeal'.

"İşimiz romancılara kaldı, desene!" dedi Suat, takılıyor gibiydi.

"Edebiyatçılara kaldı, evet, " diye cevap verdi, Günay, "Edebiyatın 'edep' ten geldiğinin bilincinde olan edebiyatçılara, 'roman'ı, 'romantikle, 'romantizm'i, abazan bir çiftin ay ışığı oynaşmaları ile karıştırmayanlara... "

"Böyle konuşmak zorunda kalınca çok sıkılıyorum," dedi bana sonradan,

"O kadar çok insan, o kadar çok konuda, bilmeden konuşuyor ki, sözlerimin doğruluğunu kanıtlamak için referans vermek gerekliliğini his-

sediyorum. Bu defa da, vereceğim referansların Türkçe olmaması sorunu ortaya çıkıyor. İnsan hem üstünlük taslar konuma girmenin sıkıntısını, hem de havanda su dövmenin çaresizliğini yaşıyor. Bakınız, Ayn Rand'miş! Nereye bakınız? Türkçe'ye çevrildi mi ki?"

"Bir şey söylemedin, zaten." *İtalik*'lediğini hatırlatıyordum.

"Ne söyleyeydim? Uzun ve sıkıcı bir monolog olacaktı. Suat, sorgulayacak, referans isteyecekti. Ülkede ne tercüme, ne derleme, ne de telif, tek bir medeniyet tarihi, tek bir düşünce tarihi bile yayınlanmadı. Zavallı Tanilli, yazmadığı bir kitap uğruna sakat kaldı!"

Suat, "Tezler"in dördüncüsünde Yalçın Küçük'ün zorlandığını, zorlandıkça kısırlaştığını, ara vermesinin iyi olacağını düşündüğünü anlatıyordu."Feuerbach Üstüne Teller'i", "Tarih Bilinci ve Edebiyat Bilimi", "Edebiyatta Gerçekçilik Sorunu" isimli kitapları okumuştu.

"Nasıl?" dedi Günay, "Nasıl okudu? Feuerbach'ı bilecek, yani, Spinoza'dan Bacon'a tüm modern felsefeyi bilecek, Teller'i bilecek, Teller'in Feuerbach'a ilişkin değerlendirmelerini yorumlayacak! Hangi çevirilerle? Hangi Türkçeyle? Hangi kültürel donanımla?"

"Yüzme bilmeyen çocukları derin sulara fırlatan 'malumat' açlığına" kahrediyordu. Bu bağlamda gerçek bir Taoistti.

'Malumat'ı, 'bilgi'den ayırırdı, Günay Rodoplu. 'Bilgi' esasa, öze dönük, hayatın bütünüyle çakışan, hayata asılan, hayatı açıklayan, yorumlayan, aydınlatan 'ışık'; 'malumat' ise öğretilmiş, belleğe stok edilmiş, ama hayata iğreti duran kazanımlar bütünüydü.

'Malumat' sahibi olmak erdem değildi. Tersine, amaçsız 'malumat' insanların zihni ve ahlâki masumiyetlerini kaybetmelerine neden olurdu. 'Malumatçı'lar, asla kullanılmayan eşyalarla tıklım tıklım dolu bir odada, her an bir şeye çarpıp devirmek korkusuyla hareket edemeyen, iğdiş edilmiş istifçilerdi, bakınız, Enis Batur. Ve hiç kimse 'bilge'likten, bu istifçilerin, bu 'entel'lerin, uzak olduğu kadar uzak değildi. Bu olgunun, özellikle de, Türkiye'de (o, "hayatın bütününe ilişkin kerterizini yitirmiş Tür-

kiye'de" diyordu), olanca çıplaklığı ile gözlemlenebildiğini; sahtekârlığın, 'malumatçı' eğitimin yaygınlaşması ile doğru oranda arttığını söylüyordu. Okulda, Solon kanunları ile Seneca arasında bir yerlerde başlayan 'malumat' furyası, zaman içinde, örneğin, Alman epik tiyatrosunun 'gestus'larının tartışılmasına, örneğin Bolivar'ın ululanmasına kadar uzanıyor, örneğin, Barış Derneği üyesinin 'Çağının bedelini ödüyorsun sen' gibisinden, "çağının hiç, ama hiç farkında olmadığını söyleyen" saçmalıkları kapsıyordu. 'Malumat' araç olmaktan çıkıp, 'amaç'a dönüşüyordu. "Peki, 'amaç' nedir?" diye sordum,

"Amaç, dünyayla sevgi ile bütünleşmeyi öğrenmektir," dedi, hiç duraksamadan, "Ama malumat istifçileri için bu mümkün değildir."

Çok da akla yatkın bir açıklaması vardı.

"Freud'un 'anal karakter'ini hatırla: 'Dışkı' ile, yani, *yaşama artık hizmet edemeyen, kullanılıp insanın yaşamsal sürecinin dışına atılmış olanla* haşır neşir olan; inatçı, düzenli, hasis -kendinden bir şey vermeyen anlamında- istifçi."

"Dışkı'nın insanın kullanıp atmış olduğu posa olması nedeniyle çok yerinde bir simge olduğunu düşündüm.

"Malumat istifçilerinin haşır neşir oldukları dışkı, yaşanan gerçekle hiçbir ilişkisi olmayan, yaşayan insanın gerçeği ile çakışmayan, ona hizmet etmeyen bilgi kırıntılarıdır," diyordu Günay, "Anal-istifçi karakterin dünya ile ilişkisi mülkiyet ve denetim üzerine kurulur, çevresi ile sevgiyle bütünleşmesi söz konusu değildir. Sanki, enerjisi, akli kapasitesi çok sınırlı olduğu için o güne kadar biriktirdiklerini saklaması, elindekini kaçırmaması gerektiğini düşünüyor gibidir. Canlıların kendilerini tekrar tekrar yenileme kapasitelerinin farkında değildir. Kendisini güvencede hissedebilmek için elinde olana asılır. Bu bağlamda, ister solcu, ister sağcı olsun, statükocudur. Böyleleri -yani, Türkiye entelijensiyasının yüzde doksan dokuzu- cezaevleri adam almazken, 'Komüntern'in beşinci kongresi... ' ya da 'Abdülhamid efendimiz... ' diye başlayan 'malumat'a sarıl-

mazlarsa yok olacaklarını sanırlar. Hayatta kalmanın ancak yenilenme ile mümkün olduğunun bilincine bir türlü varılamadığı için, bir zamanlar bilgi olmuş ama artık posası kalmış kırıntılarına kaskatı yapışılır. Türkiye'de otuz yıldır aynı gündemin dayatılmasının nedeni de budur - Mesela, bizim sahamızda, bir Tevfik Fikret-Mehmet Akif meselesi vardır ki, bu konuda, aynı insanlar, en az otuz yıldır, yılda bir kez, en az iki tam gazete sayfası yazı yazarlar- köhne gündemlerini yani 'mal'larını koruyabilmek için ellerinden geleni artlarına koymaz, gerektiğinde despot kesilirler. Gençlerin, tanımı gereği eklektik 'malumat' edinme furyası içinde boğulmalarını hızlandırmaktan başka işe yaramayan hazin çırpınmalarına işaret ediyor, bu 'facia'ya tanık olmak, canını yakıyor, haniyse fiziki bir acı veriyordu ona.

Günay Rodoplu'yu izlerken, doğaüstü bir şeylere tanık oluğum duygusundan hiçbir zaman kurtulamadım. İsa'ya duydukları aşkla, onun acıları ile özdeşleşen rahibelerin avuçlarında çarmıha gerilen peygamberlerinin avuçlarındaki çivi dekleri gibi delikler açılabildiğini, kanların boşandığını biliyordum. Bence buna benzer bir şeydi Günay'ınki de. İstediği kadar 'koptuğunu' söylesin, insanlarla öylesine özdeşleşiyordu ki, onlar adına kinlenen, utanan, sevinen, savaşan, acı çeken hep oydu.

"Eroğlu'nun 'Yarım Kalan Yürüyüş'ünü de okudum," diye anlatmayı sürdürüyordu Suat. Şimdi, eve daha bir yakındı, rahatladı Günay.

"Latife Tekin'in 'Gece Dersleri'ni henüz okuyamadım," dedi, "Gazete ve dergilerde onunla ilgili eleştirileri okudum. Ukalalığım üzerindeyken biraz da edebiyat eleştirmenliği yapayım bari."

"Estağfurullah!" dedi Günay, gönülsüz. "Okumadım ama.. " diye başlayan ahkâmdan nefret ederdi.

"Eroğlu, Tekin ve Altan, 12 Eylül sonrası romanlarında, biçimde ve kısmen içerikte farklılıklar taşısalar da, geçmişe, esas itibariyle nasıl bakıyorlar, biliyor musun aba?"

"Nasıl, canım?"

"Şöyle: Eğiliyor, dönüyorlar ve bacaklarının arasından bakıp gördüklerini sandıklarını yazıyorlar. Baktıkları yerleri yeterince temiz tutamadıklarından olsa gerek, baktıkları yerlere kendi kirliliklerini bulaştırıyorlar. Bakış açılarının yanında, bacak açılarının da dar olduğu anlaşılıyor. Tabii, şimdi bu eleştirinin ebedîlikten de, edeplilikten de yoksun olduğunu haklı olarak söyleyeceksin. Ama, ama, sözümona bizim romanımızı yazan bu üçlü, artık iğrendirici olmaya başladılar!"

"*Sizin* romanınız değil, canım, *kendi* romanları," dedi, Günay, sükûnetle,

"Herkes kendi romanını yazar. İçinde, benimseyebileceğin bir şeye rastlarsan ne âlâ!"

Duymadı, Suat,

"Yani," diye açıklamaya çalıştı, "eleştirideki edep ve adap yokluğu biraz da konusunun bunlardan yokluğundan geliyor. Senin yaptığın gibi, SHP il başkanını yakalayıp, hırsını ondan almak gibi bir olanağım olmadığını da düşünürsen, hak verirsin!" derken konu değiştirdi,

"SHP, hükümet olmak için gerekli onayı, halktan şimdiden sağlama aldığını düşünüp, iktidar olmak için, ABD, TÜSİAD onayının zorunluluğunun bilincinde gözüküyor. Yani, atalarının izinden gidiyor ama Kemal kadar kişilikli de olamıyor." Hoş bir kelime oyunuydu doğrusu!

Rodoplu, hâlâ Tekin'e ilişkin eleştirideydi. Tekin'in, malumatçılığın kaçınılmaz sonucu, statükocu edebiyata karşı durabilmiş bir iki Türk yazarından biri (diğeri, Kemal Tahir'di) olduğu düşüncesindeydi,

"Latife'yi daha okumadın, canım," diye uyardı, "Oku da, öyle konuşalım, olmaz mı?"

"Sen beğeniyorsun?!"

"Evet! Her şey bir yana, ahlâklı olduğunu düşünüyorum," dedi ve ekledi "Ve '*Kelam, bütünüyle namustur*!'"

Derin sulara girmeye başladığını fark etti, toparlandı, şaka etmişmiş gibi güldü,

"Ne günlere kaldık, değil mi? En başından, en temel kaziyeden, terimden, başlayacağız: namustan! Hotanto Cumhuriyeti! Tevekkeli değil, durup durup Güney Amerika'ya benzemekten korkuyoruz!"

"Ne demek istediğini anlamıyorum, aba," dedi, Suat. *İtalik* konuşma başladı yine,

"Şunu demek istiyorum: 'Namus' doğaüstü bir ahlâk kuralı değil, toplumun somut çıkarlarının dayattığı bir davranış biçimi, bir iletişim yöntemidir. De ki, Tevfik Fikret'sin, dil bilmez Türk'ü kandırıp, Hugo'dan 'Han-ı Yağma'yı çeviriyorsun, ben yazdım yapıp, ünleniyorsun. Ya da, de ki, Türkiye'nin biricik Şener Şen'isin, Savaş Dinçel'isin, 'Kırmızılı Kadın' denilen Amerikan filmini alıyorsun, kare kare kopya ediyorsun, kostümcünün tasarımından kuaförün modeline, ışıkçının ışığından oyuncunun oyununa kadar çalıyorsun. Ortaya çıkan bu hoşluğu TRT yayınlıyor; seyirci memnun, Ertem Eğilmez in tecimsel siciline bir artı daha. Kaybeden kim? Toplum. Çünkü, ne 'Han-ı Yağma' Türk edebiyatına bir katkı, ne de 'Âşık Oldum', Türk sinemasına. Zaman ziyanı, kaynak ziyanı, en kötüsü, fırsat maliyeti çok yüksek!"

Günay'ın düşüncesini en çok etkileyen kavramlardan biriydi bu 'fırsat maliyeti' kavramı. İktisat terimiydi, kazanımmış gidimin bir sonucun, neyi kaybettirdiğini sorguladığından, 'başarı' olarak sunulan pek çok girişimin ardındaki tuzağı görmeye yarardı.

"Çalmayı, kopyayı şiddetle cezalandıran Batı toplumu bunu toplumun somut çıkarlarını korumak için yapar. Ama, tabii, bu noktaya gelebilmek için toplumsal birikim gerekli, yani, namussuzluğun kolektif zarar verdiğini yıllar yılı sınamış, ikna olmuş, ikna etmiş olmak lâzım. Hoş, resmi tarih, biriktirilen toplumsal deneyimi de iktidarın çıkarı doğrultusunda yorumlar ya. 12 Eylül'den Beyaz Kitap'tan başka ne kalacak?"

Bunları söylemedi,

"Hotantolular affetsin, deneyimsiz, birikimsiz toplum anlamında kullandım. Hotanto Cumhuriyeti dediğim oydu," dedi Suat'a,

"Diyelim, 1800'lerin ortasına gelindiğinde Osmanlının toplumsal deneyimi kızların eğitilmesi zorunluluğunu dayattı ve kız okulları açıldı.

Nitekim, öyle de oldu; İnas Rüştiyeleri 1858'de, Atatürk iktidarından altmış-yetmiş sene önce açılmıştı. Ama, Resmi Tarih her türlü ilerici hareketi Cumhuriyet Türkiyesi'ne atfetmek istiyor. Nedeni de belli: Cumhuriyeti bembeyaz göstermek için kontrastı artırmak, yani Osmanlıyı mümkün olduğu kadar karanlık tutmak lâzım. Ne yapacak? Toplumun böyle bir deneyimi olduğunu yadsıyacak, yani yalan söyleyecek. Kaybeden kim? Yine toplum. Çünkü kızların okumalarının gerekli olup olmadığı meselesi yüz elli yıldır gündemden kalkamadı gitti. Oysa, bana öyle gelir ki, mesela, Abdülhamid Efendimizin kız çocuklarının okumasını istediği biliniyor olsaydı, saçma sapan itirazlardan çoktan kurtulmuş olurduk. Yan faydaları da cabası."

"Toplum demokratik olmayınca böyle, abacım," dedi, Suat.

"Hayır, demokrasiyle de ilgisi yok," dedi, Rodoplu, "Belki de tersine. Demokratik toplumlarda yalan özgürlüğüne de saygı göstermek zorundasın. (*Ne yapacaksın yani? Han-ı Yağma'yı yasaklayamazsın ya*!) Sahtekârlığı önlemek Hazreti Süleyman adaletinin geçerli olduğu totaliter rejimlerde belki de daha kolaydır. Uygulamalı namusun, toplumsal bilinçle, toplumsal mutabakatla ilgisi olduğunu düşünüyorum, Suat'cım. Kaldı ki, resmi tarihi, sahtekârlığı alt etmenin yolunun da, her şeyden önce 'kelam'ın bütünüyle haysiyet olduğu bilincinden geçtiğini düşünüyorum. *Her şeyden önce, görecelikçi ahlâk sisteminden kurtulmalıyız!*

Uzun lafın kısası, abacım, senin çıkarına, çıkarın derken duygusal yatırımına demek istiyorum, ters düşebilir, gerçekleştirmek istediklerine set çekebilir ama Latife'nin kitabı kendi gerçeğini anlatan, bütünüyle namuslu bir kitaptır. Kaldı ki, gerçek birden fazla, canım. Sen de, sizler de, kendi gerçekliğinizi yazmalısınız."

"Çok kolaymış gibi söylüyorsunuz," dedi Suat'ın arkadaşı. Günay'dan hiç hoşlanmadığını gözlerinden okuyordum. Günay da öyle hissetmişti,

"Haksız da değil, kızcağız. Sıradan bir merhaba harekâtı sıkıntılı bir derse dönüştü!"

"Hayır, Öyle söylemiyorum," dedi kadına, alabildiğine yumuşattığı bir sesle,

"Kolay olduğunu söylemiyorum. Ama, dünyanın en yürekli kitaplarının ağır baskı dönemlerinde yazıldığını biliyorum. Sansürü alt etmenin yolları olduğunu biliyorum. En çok korkulması gereken sansürün, fırsatçılığın, köşe dönme iştiyakının dayattığı otosansür olduğunu düşünüyorum... Pardon!"

Ne oldu, diye döndüm, masanın önüne çömelmiş, sadece gözleri görünen genç adamı ben de gördüm. Ne zamandır oradaydı, bilmiyorum. Günay'ın konuşmasını bitirmesini bekliyor olmalıydı. Kendisine döndüğünü görünce boydan boya gülümsedi, ama çömeldiği yerden kalkmadı. Günay, hayretler içinde kalmıştı,

"Buyurun?!" dedi.

Adam yine kıpırdamadı. Cevap da vermedi. Gözlerini, Günay'ın yüzüne dikmiş, anlayış, hoşgörü, hatta tuhaf bir şekilde af talep ediyor gibiydi.

"Buyurun?" dedi Günay, yine.

Cevap vermek yerine, yeniden, daha da sıcak gülümsedi adam. Daha da hayretler içinde, küçük bir çocuğun oyununa katılıyormuşçasına eğildi, çenesini masaya dayadı, gözlerini adamın gözleriyle aynı hizaya getirdi, Günay,

"Buyurun!"

Adamın gözlerindeki haylaz, hatta muzır odaklaşmayı içselleştirdiğini hissediyordum!

Konuşmuyor, büyüğünün, oyununa katılmasından büyük sevinç duyan çocukların neşesine benzer, dupduru bir coşkuyla, su gibi gülüyordu adam. Belki de böylesi bir gülüşü becerebiliyor olması uyardı beni. Şafak Özden'i hiç sevmedim. Ama bir 'pozitivist'tim ben. Önyargılardan (şimdi artık 'içgüdülerim' diyorum) ürkmeyi öğretilmiştim. Günay'a bir şey belli etmememin nedeni de buydu.

Suat ve "arkadaşı" çok özel bir iletişime istemeden kulak misafiri olmuş gibi mahcup, izin istediler.

"Hadi, ama, buyurun artık!" dedi Rodoplu, "çok güzel bir oyundu ama, benim misafirlerim var" tonlamasıyla.

Suat'a döndü,

"Seni özlüyorum, beni ihmal etme," diyerek sımsıkı sarıldı. "Sizi de bekliyorum," diyerek kadına da sarıldı, "Suat'a iyi bakın!"

Genç çifti tehlikelerle dolu bir başka dünyaya uğurluyordu sanki. Kalabalığa karışmalarını, dolu gözlerle izledi. Henüz, bunun Suat'ı son görüşü olacağını da bilmiyordu.

Kendisini büyük bir dikkatle izleyen adama döndü yine, "Buyurun," dedi. Sesinin tonundan bu defa kesin bir cevap istediği belliydi. Ne ki, gözünde beliren ışıkları görmemezlik edemiyordum.

"Size hayranım," dedi, Şafak Özden yekten. Gözlerini Günay'ın gözlerine çakmış, söylediğinin sıradan bir iltifat olmadığının anlaşılması hayati bir gereklilikmişçesine ciddileşmiş, sesinin tonunu ayarlamıştı.

"Kitaplarınıza hayranım."

Durakladı,

"Hicrinle geceler yatabilmirem, bu hicri başımdan atabilmirem!,."

Sövmemek için zor tuttum kendimi. Rodoplu'nun kitabında en çok sevdiğim, haniyse, benim olduğunu düşündüğüm bölümlerden birinden cümleler tekrarlıyordu. Günay'ın yüzünün aydınlandığını, yanaklarının pembeleştiğini, dudaklarının mutlu bir tebessümle yayıldığını görüyordum.

Şafak Özden, Suat'ın gözden kaybolduğu yönü işaret etti,

"Üzdüler sizi!"

Günay, beklemedik bir duyarlılıkla ödüllendirilmiş gibi duraladı. Adam, Suat ve arkadaşına, Günay'ı üzmüş olmalarından dolayı duyduğu kızgınlığı geçiştirmek istermiş gibi derin bir nefes aldı, başını salladı, tekrar gülümsedi, az ilerdeki büfeyi işaret etti,

"'Bir kavecik yapam, içeng?"' Rodoplu'nun kitabından bir başka cümleydi.

Açık seçik bir çıkarma harekâtıydı. Beni yok saymasından, gözlerindeki kurnaz pırıltılardan anlıyordum, bunu. Ne ki, niyetini keşfedebilmiş değildim ya da keşfedebildiğimi kondurmak istemiyordum. Cesaret edemez, Günay olduğu için cesaret edemez, diye düşünüyordum.

"Sağolun," dedi Rodoplu, "ama buradan ayrılmam doğru olmaz şimdi," uzandı, imzalatmak üzere uzattığı kitabı aldı. "Bizim de karşı tarafta bir kitapçı dükkânımız var," dedi, Şafak, Günay şöyle bir süzdü,

"...ve gür solcu bıyıkları, ilk fırsatta çıkarılıp atılacağı belli gevşek kravatı, kerhen giyilmiş frenkgömleğinin yukarı kıvrılmış yakaları, ucuzca takım elbisesi, Sümerbank'tı sanırım, boyasız mokasen ayakkabıları, yerli yerine oturdu," dedi, sonradan, "Fakülte mezunu esnaf."

"İmza gününe gelirsiniz, değil mi? Sizi evinizden aldırırız, Olur mu?" başını yana eğmiş, kendisini, istediği verilmezse kalbi kırılacak çocuk yapmıştı. Çok kötü oynadığını düşünüyordum

"Olur, değil mi?" diye ısrar ederken, Günay'ın onu üzmeyeceğine olan güveni; istediğini ne yapıp yapıp elde edenlerden olduğunu anlatıyordu. Bir şeyin oturmadığına Günay da farkına varmış olmalıydı, duraksadı. Diğeri, hemen hissetti.

'"...Madran Baba Dağı, onun eteklerindeydi bizim köyümüz. Önünden Çine Deresi geçer, yemyeşil bir köydür. Buz gibi suyu vardır..."' art arda bir dolu cümle sıraladı.

"Sanki Cumhuriyet Kitap Kulübü daha mı az tecimsel?" diye fısıldadı, Günay. Haklıydı. Yine de,

"Yayıncımla görüşeyim, onaylarsa, pekiyi," demesini beklemiyordum.

"Bizim Mustafa'yla mı? Ben konuştum, size sormamı söyledi," dedi Şafak. Tuhaf bir zafer sarhoşluğu içindeydi sanki bıyıklarını kulaklarına

kadar yayan bir gülüşle gülüyordu. Ne ki, az önceki yazardan daha akıllıydı, bana nispet yapmaya kalkışmadı.

"Kendisi niye gelmedi?"

"Onun yerine ben geldim," diyerek boynunu büktü yine, "Fenamı, ettim?"

"Hayır," demek zorunda kaldı, Günay.

Şafak'ın estirdiği o kısacık bahar rüzgârı dağılıp gitti yüzünden. Gülen gözlerinin eski mahzunluğunu örtündüğünü gördüm. Ona sarılmamı ister gibi yaklaştı, mümkün kılmayacak kadar uzakta durdu,

"Bu ülkede hesapsız bir davranışa rastlamak artık hayal oldu, değil mi, arkadaşım?" İçini çekti.

III

Yalnızlığının ne denli yoğun ve tüketici olduğuna o gün bir kez daha tanık oldum. Ne "organik aydınlar" dediği kendi sınıfı, ne de "Ailede kan davasından hapis yatmamış erkek yok," dediği Suat'ın temsil ettiği sınıfla özdeşleşebiliyordu. Günün sonunda gerçekten de gözle görünür biçimde solmuştu,

"*İtalik* nutuklardan yoruldum, canım!" dedi.

Şunu da söylemeliyim ki, o dönem benim de, bu "sınıf" sözcüğünün içinin boşaldığını fark etmeye başladığımı kendime itiraf ettiğim zamanlardı. Örneğin, Günay Rodoplu derken, hangi "sınıf 'a oturtacağımı bilmediğim gibi, Suat'ı da "işçi" sınıfına tahsis edip, işlevsel bir dosyalama sistemi de düzenle-yemiyordum artık. Rodoplu, "bilgi" birliğinden söz

etmenin belki de daha doğru olduğunu söylüyor, "yoksulluk bilgisi", "kadınlık bilgisi", "erdem bilgisi" gibi tanımlamalar atıyordu ortaya. Geleceğin "sınıfları"nın, loncaların, sendikaların, meslek odalarının, siyasi partilerin, dinlerin de üstünde, o örgütlenmelerde de yer alan, ama, bunların ötesindeki bir "bilgi"yi, "insanın 'özüne' ilişkin bilgiyi" paylaşanlardan oluşacağını düşünüyordu.

Modern matematikteki, "birebir örten fonksiyon" kavramını hatırlatıyor,

"İki kümenin elemanlarının birebir eşlemesi gibi, Yucatanlı bir Kızılderili'nin analık bilgisinin, Haymanalı Hatice'nin deneyimini birebir örtüyor olması, kendiliğinden ve kaçınılmaz bilgi birlikleri oluşturacak ve biz bunu haberleşme teknolojisine borçlu olacağız," diyordu, "ama ondan daha önce Marksistlerin yabancılaşma bilgisi ile, Müslümanların şirk bilgisi birbirlerini örtecek. Sahici devrimciler yepyeni bir sınıf oluşturacaklar!"

Bunun ne demeye geldiğini çok sonraları, pek çok tartışma, suçlama, öfke ve uykusuz gecelerden sonra anlayacaktım. O gün için, Suat kümesinin hangi elemanlarının (ve kaç tanesinin!) Rodoplu'nun kümesindekilerle eşleştiğini tahmin edebiliyordum. Ancak, birebir bir eşleşmeden asla söz edilemezdi. Bir an, "mutsuzların ittifakı" gibi bir tanımlamanın daha uygun olacağını düşündüm. Ne ki, Günay'ın transandantal mutsuzluğunun nedenleri, Suat'ınkinden o kadar farklıydı ki, hiç değilse bu aşamada, böylesi bir ittifakın da ölü doğmuş olduğundan kuşkum yoktu.

"Ben buradan Ziya'ya gidiyordum," dedi muzip muzip,

"Gelir misin?"

Gelmeyeceğimi biliyordu.

Böyle bir günün sonunda, iki dakikacık için bile olsa, nasıl olursa olsun, farklı bir dünyada dinlenmek isteğini anlıyordum. Bütün beyhudeliğine rağmen, (beyhudeydi çünkü havadan sudan konuşmasını beceremez, insanları, kendi demesiyle, "zorla kendilerini bir biçimde

bağlayacak konulara çeker, tatlarını ve tabii, az sonra kendilerini" kaçırırdı) Ziya Bar'a gitmesinin nedeni buydu. Ama kalabalıkların insanı değildi, Günay. Kalabalığın bireyi "stilize" ettiğini, önceden belirlenmiş bir üsluba uyarladığını söylerdi. Bu üslup, bireyin sahici, yani evindeki üslubundan ayrıydı. Bu bağlamda, bireyle çakışmayan, onun gerçekliğinin üstünü örten bir spekülasyondan ibaretti, kalabalık.

"Kalabalıkla tanıştığım insanların davranışlarını ciddiye almamayı öğrendim," demişti, bir gün. "Ne ki, stilize edilmiş figürlerden bireyin gerçekliğini çıkarsamak, bozulmuş çizgileri aslına dönüştürmek, insanın bütün enerjisini tüketen güçlü bir gönül gözü, başarı ihtimali çok düşük bir çaba gerektiriyor!"

Uzun bir yürüyüş yapmasını yeğlerdim.

"Hangi kırda?" diye sordu. Haklıydı. Ortaklar Caddesi'nin sonunda ayrıldık.

O günlerin Ziya Bar'ı İstanbul'un, hatta Türkiye'nin, kültürel gündemini saptayan "herkes"in, ki bu, "sanatçılar" ve o sırada "birlikte" oldukları kadınlar ve erkekler demekti, görünmeyi iş edindiği bir işletmeydi. Tanıdık simaların arasından, görmemezliğe gelerek süzüldü, Günay. Garip bir şekilde taşralı, belki de kendisini hiçbir zaman Amerikan barda "zarafetle tünemiş göremediğinden" çekingen bir hali vardı. Buluşmaya söz verdiği insanların masasını arandı. Demet'i arkasından gördü, yürüdü.

Hemen aynı anda Demet, ani bir hareketle, başını sandalyesinin arkasına sarkıttı, kollarını kaldırdı. "Ne yapıyor bu kadın?" demeye kalmadan, yumuk beyaz ellerini bitiştirdi, taze manikürlü, narçiçeği ojeli tırnaklarının içinden pislik çıkarıyormuş gibi yapmaya koyuldu.

Gözlerini büyük bir dikkatle yaptığı işin üzerinde tutuyordu. Bir süre daha kazındı, sonra yavaşça kaykıldı, göbeğini çıkardı, bacaklarını ayırdı. Muhayyel birinin altına yatan gene-kadını oldu. Fatma, hayretle seyreden Günay'a, "Sus, bekle!" işareti çaktı.

Demet az daha kaykıldı, göbeğini biraz daha çıkardı, tüysüz dizlerini daha bir ayırdı, berbat bir şarkı söylemeye başladı,

"Hayat zor, korkuyorum... Hayat zor korkuyorum..."

Bir yandan "arabesk" inlemesini sürdürüyor, bir yandan da müşterisi olacak adamı, lagarlığından içine fenalıklar basmış gibi, kötü kötü süzüyordu. Aynı sözleri birkaç defa tekrarladı, sonra birden yerinden fırladı, boşalttığı sandalyenin üzerine kapaklandı, ileri geri, ileri geri sallanmaya başladı. Bu kez de, erkeği taklit ediyordu.

"Ah, ah, ah, ah, oşh, oşh!"

Tekrar fırladı, yeniden sandalyeye oturdu, kaykıldı, eteği baldırlarına tırmandı, büyük bir umursamazlıkla tırnaklarının arasını temizlemeyi sürdürdü.

"Hayat zor, korkuyorum! Hayat zor korkuyorum!"

Bir daha fırladı, yine erkek oldu, nefes nefese debelenmeye koyuldu,

"Gorhma! Gorhma! Gorhma!" Az sonra hızla boşaldı, kadının üzerine yığıldı kaldı, adam. Doğrulurken, elinin tersiyle bıyıklarını siliyordu.

Gerçekten de olağanüstü bir gösteriydi, masadakiler boğulur gibi gülmeye başladılar.

"Eşşoğlu eşşek," dedi, yerine oturan Demet, bambaşka bir ses tonuyla,

"Korkmaymış! Bir yandan kadını," yumruk ettiği elini diğerinin avucuna vurdu, bir yandan da 'Gorhma! Gorhma! Ulan, karının zaten hayatı kaymış, senden mi korkacak, hıyar!'" Günay'ın orada olduğunu fark etti.

"Caanımmm! Hoşgeldin!" Kocaman dişlerini göstere göstere güldü.

Fatma çekildi, yanında yer açtı,

"Erkekler!" dedi, Günay'ın gözlerinin içine bakarak,

"Erkekler 'korkma' dedikleri zaman, 'korkup da beni seni anlamaya zorlama' demek isterler! Öyle değil mi, sayın yazarımız?"

Dili dolaşıyordu. Gözleri önündeki rakı bardağına dikili kaldı.

"Öyledir," dedi, "Bencil yaratıklar!" yavşak bir kahkaha attı,

"Ama, yine de onlarsız olmuyor!" Öbür yanında oturan ressam Ahmet'e döndü,

"Hadi, kalk dans edelim! Ben bir zamanlar Caddebostan Gazinosu'nda dans kraliçesi seçilmiştim. Tabii, o zamanlar böyle değildim!" Hantallaşan bedenini üzüntüyle süzdü.

Ressam Ahmet, Fatma'nın akranıydı, ama, erkek olması nedeniyle dengi sayılmıyordu. En az yarı yaşındaki hayranlarına ki bunlar genellikle akademiden öğrencileri olurlardı, takıldığı için eski sevgilileri tarafından sübyancılıkla suçlanırdı.

Fatma'nın, kalçasını abartılı bir beğeniyle tarttı,

"Fıstık gibisin, fıstık!" dedi.

Mesleği icabı, gerçek güzellikten anladığı için, çok önemli bir iltifattı bu. Günay, Fatma'nın yüzünün kızardığını, keyifle kıkırdadığını gördü.

Masanın dördüncü müşterisi, Aslı'ydı.

"Ama, anne, siz... " diye söze girdi.

Fatma, "dans edemeyecek kadar sarhoşsunuz" diyeceğini anlamış olmalıydı, hışımla döndü,

"Bana bak," diye tısladı, "rahatsız oluyorsan, çeker gidersin. Doğurduğum veletten emir alacak değilim!"

Meseleyi halletmişti, isteksiz kavalyesine döndü,

"Ama önce işemem lâzım!"

Kullandığı kelimenin bir tür parola olduğunu düşündü Günay. Hayatta çok şeyi aşmış, özgür bir kadın olduğunu ilân ediyordu.

"Hadi, beni götür," dedi, Ahmet'e. Yanağından bir makas aldı

"Pek de naziktir!"

Ahmet telaşlandı, çevreye alelacele bir göz attı. Birilerinin görüp de, "Yakışıklı Ahmet bu kart karıya mı kaldı?" demelerinden çekiniyor olmalıydı. Günay'ın düşüncelerini okuduğunu hissetti, göz kırptı, "idare edeceğiz artık," demek istiyordu.

"Meşrutiyet Zamparası" dediği bu tiplerin, şefkatten nasibini almamış tavırlarına oldum olası içerlerdi Günay. Nasıl ters bakmış olabileceğini görebiliyorum. Ahmet, gözlerini kaçırdı. Fatma'ya döndü, yapmacık bir hareketle eğildi,

"Buyurun, sultanım."

"Ah, caaanım," dedi Demet, arkalarından, "Bir saatten sonra bu hep böyle oluyor."

"Bir şey yaptığı yok," diyerek arka çıktı Tülin, "Kimseyi rahatsız etmiyor!"

Bunu Aslı'dan yana söylemişti; çocuğu rahat ettirme gayretinin hoş olduğunu düşündü Rodoplu.

"Çok da çekti, yavrum," dedi, işareti alan Demet,

"Çok çekti bu güzel Aslı'yı büyütünceye kadar. O da şimdi evlenip gidiyor diye çok üzülüyor."

Annesinin içiyor olmasına sebep olmuş olmak düşüncesine isyan etti genç kız,

"Aman, Demet Abla! Ben evlendiğim için üzülmüyor ki annem! Cengiz'i sevmiyor!"

"Yaaa? Neden?"

"Tutucuymuş!" dedi Aslı, öfke dolu bu küçümsemeyle, "Ama, ben sizler gibi değilim!"

Küçücük yüzünü kaldırdı, masadakileri istifafla süzdü. Yaşlarını, son tahlilde kendilerinin hazırladıkları mutsuz "sonlarını" yüzlerine vuruyordu. Gençliğin acımasızlığı, diye düşündü Rodoplu.

Demet, yerinden kalktı, Aslı'nın arkasına dolandı, kollarını boynuna sardı. Kızın isyankâr yüzünü kendisine döndürmeye çabaladı. Aslı'nın, rakı nefesinden kaçınmaya çalıştığını görüyordu, Günay.

"*I know what is to be young, but you don 't know what is to be old...* "Orson Welles'in o sıklar pek beğenilen şarkısını tekrarlıyordu.

"Ben onu söylemek istememiştim," diye sıkıntıyla mırıldandı çocuk.

"Sen elbette bizim gibi değilsin, kızım," dedi, iyi yürekli Tülin, "Sen çok daha iyi olacaksın, inşallah!"

"Fatma'nın kızdığı, bunların evcilik oynar gibi ev düzenlemeleri!" diye açıkladı, Demet. Aslı'nın yanağını okşadı,

"Şeekerrr! Bu da, her şeyi olsun istiyor! Geçen gün, yetmiş iki parçalık bir porselen takım almıştı, çok güzeldi! Ah darısı başıma!"

Rodoplu, genç kıza yönelikmiş gibi başlayan duygudaşlık gösterisinin tıkandığını, kadının kendi özlemlerinin ifadesine dönüştüğünü izledi.

"Erkeksiz kadının efendice yaşlanması gittikçe zorlaşıyor," diye düşündü Günay. "Ne garip, sokağın, erkeğin iktidar sahasının demek istiyorum, bilincine varan kadın, küçücük yaşında yetim kalmış çocuğun paniğini yaşıyor adeta! Çocukların yetimhaneye uğrayan her çocuk esirgemeciye, 'anne!' diye sarılmaları gibi, biz de erkeklere sarılıyoruz!"

Konuyu değiştirmek istedi,

"Ne oldu senin ev durumun?"

"Hiç sorma!" dedi, Demet, "Kanepede yatmaya berdevam. Kırkıma geldim, hâlâ bir yatağım yok! Yani, en basit medeni ihtiyacım, ayol! Başucumda bir komodin, üzerinde bir lamba, bir sigara tablası, ne bileyim, bir kitap! Okusam da, okumasam da bir kitap! İnsan kalkıp bir duş almak istemez mi? Mümkün değil! Annemle Filiz uyanmasınlar diye, eve ayaklarımın ucuna basa basa giriyorum. Musluk bile açamıyorum. Çocuk gibi!"

Ziya Bar gibi, bir bardak rakının şişe fiyatına satıldığı bir yerde, böyle bir konuşmanın sahiciliğine burayı mesken edinmeyenlerin inanmaları güçtü. Ama, öyleydi. Barın etrafına yığılmış insanların yarısı (diğer yarısı 'entel'leri seyretmeye gelmiş, eli para tutan esnaftı; sahici, yani, Üzeyir Garih burjuvazisi buraya uğramazdı) veresiye içerler, Ziya'ya yüzbinleri bulan borç takarlardı.

Aralarında, gündelik yaşamayanlar sayılıydı. Belki de bu nedenle kimse kimseyi evine davet etmez, "birlikte" oldukları ki, bu sürekli aşağı-

layıp, terk ettikleri demekti, kadınlara hiç benzemeyen mütevazı eşlerini, kayınvalideli, baldızlı, ikmale kalmış çocuklu yaşamlarını paylaşmazlardı. Eşlerinin buralarda görüldükleri de vaki değildi. Ne ki, kadın haklarının en ateşli savunucularıydı, bu insanlar. Günay, bu olguyu, söz konusu hakların kadınlara cinsel ilişki özgürlüğü veriyor olmasına bağlıyor,

"Gerçekten de bir tür, 'Gorkhma! Gorkhma!' oynanıyor," diyordu.

"Düşünsene, neden bu memlekette en hızlı yayılan ve kabul gören özgürlük, 'cinsel' özgürlük? Neden, düşünce özgürlüğü değil, eleştiri özgürlüğü değil, inanç özgürlüğü değil de, cinsel özgürlük? Neden, bir dönmemin, bir homoseksüelin ekrana çıkma hakkı, bir sıkma başın ekrana çıkma hakkından önce geliyor?"

Bu tür olguları çözümlemek için Agatha Christie yöntemi dediği basit bir yöntem de öneriyordu,

"Bir cinayeti çözmek için, işe ölümün kimin işine ve neden yarayabileceğini saptayarak başlamazlar mı? Galiba, öyle yapmak lâzım."

Kadının cinsel özgürlüğünün hızla kabul edilmesinde, bu olgunun erkeği sorumluluktan azat ediyor olmasının payını sorguluyordu. "Ben sana kızlığımı verdim," diye ağlayan bir genç kadına, borçlu olmakla, "Beden senin, kızım, istemeseydin vermezdin," diye omuz silkip, sırt çevirmek arasında yaşamsal bir fark yok muydu?

"Hamilesin,' dedi, Jimmy, Elie 'ye, 'seninle evlenmek durumundayım!' 'Hiç de değilsin!' dedi, Elie, 'Ben kendi bebeğime kendim bakarım!'" Birkaç gece önce birlikte seyrettiğimiz bir filmi *italik*'liyordum. Hemen anladı,

"Ne kahramanlık, değil mi?" dedi, "Ne oluyor, dersin? Erkişiler, yiğit karıların gölgelerine mi sığınıyorlar?"

"Eşitlik, 'Günay'cım!"

"Hayır, değil! Pazar ahlâkı! Ceplerine bombalar yerleştirip, düşman karargâhına dalan bir özgürlük savaşçısı ile eşitlenebilir mi insan?"

"Mümkün değil!"

"Hayır, değil."

"Savaş'ın evi de hap gibi," diye anlatmıştı Demet, (Savaş, Demet'in, "Aaaa! Hiç çekemem!" diye evlenmediği yeni "boy friend"iydi)

"Bir oda, bir mutfağımsı aralık, bir de tuvalet. Bir ev bulabilseydik!"

"Çok da pahalı kardeşim. Ay dediğin göz açıp kapayıncaya kadar geçiyor," hak verdi, Tülin.

"Nasıl, Savaş?"

İyiydi. TRT için senaryo yazıyordu. Ayrıca Bilsak'ta ders veriyordu. Kazancı yerinde ama düzensizdi. Bazen iki milyon kazanıyor, bazen de üç yüz binle ayı kapatıyordu. Demet'e çok borçlanmıştı.

"Parayı kurtarmak için adamla evlenmem gerekecek!"

"Yine içiyor mu?"

"Çok! Çok da şeker bir adam, ama, bu içkisi! Sabahleyin beşte yatıyor. Günde bir defa, o da yatmadan önce yemek yiyor. Senin Metin gibi işte, canım. Metin nasıl? Görüyor musun?"

"Hiç görmüyorum," dedi Tülin, "görsem ne olacak" tonlamasıyla, "Ama evlenecek o kadınla. Tabii."

"Yok, canım!"

"Yok, yok, evlenecek. Evlenmek zorunda, kardeşim. Ellisine geldi, hasta. Devamlı bir işi yok. Bakıma ihtiyacı var. Bu kadın da tam ona göre. Doktor bir kadın. Bir çocuğu var. Annesinin evinde bunca zamandır oturmuş. Aksaray gibi yerde, herkesin gözü üstünde, tabii. Metin ona cazip geliyor. Aydın bir adam, gazetecisinden yazarına kadar, İstanbul'da kocaman bir çevre. Kadın sınıf atlayacak, adam güvenceye kavuşacak. Daha ne? İkisi için de iyi. Allah mesut etsin, ne diyelim."

Testiyi kıran ile suya gidenin bir tutulması, adalet duygusunu rencide etmiş, "aczin çelebiliğe dönüştüğü noktada arsız arsız sırıtan haksızlığa" dayanamamıştı, Günay,

"Yapma, bre!" diye patladı, "Allah mesut etsinmiş! Ne mesut edecek! Cezasını versin!"

"E, ne yapalım?" dedi, Tülin.

"Bir şey yapacağımız yok, tabii de! Ama, hiç değilse kınamayı bilelim!"

Metin'le on yıl beraber oturmuştu Tülin. Tanıdığında müflisti, borçlarının tümüne yakın bölümünü ödemişti kadın. Bir de, kendisinden nefret eden bir kızı vardı adamın. Babasına duyduğu öfke sonucu (psikologlar öyle demişlerdi) uyuşturuculara dadandı. Tedavi süresince yanından ayrılmayan, Tülin'di. Tülin'le Metin evlenmemişlerdi, çünkü evliydi adam. Karısı Almanya'da otururdu, kendisinden büyüktü, kalbini kırmak istemediğini söylüyordu.

"Gücüme giden bunların hiçbiri değil. Gücüme giden emanete hıyanet," dedi, Günay, "Tülin inancını vermişti ona. İnsan insana inancından daha değerli bir şey verebilir mi? Brütüs'ün Sezar'da, Stalin'in Kautsky'de, ya da son zamanlarda Oprea'nın Çavuşesku'da açtığını düşündüğüm gibi bir yara olmalı, Tülin'inki," diye mırıldandı. Hayretle yüzüne baktım, ciddiydi!

"Neden şaşırdın, canım? İhanetin acısı sıradan insanlarda farklı mı oluyor? Siyasi yoldaşlık, yaşam yoldaşlığından daha önemli olabilir mi? Biri parça, öteki bütün değil mi?"

Elemanları birebir örtüşen kümeleri daha iyi anlıyordum.

"Öyle," dedi, Tülin.

"E, ya! Tam annene kanser teşhisi konmuşken, yaşayacak mı yaşamayacak mı, belli değilken, sen, iş-ev-hastane arasında perperişanken, rahmetlinin doktoru ile belden aşağı pazarlığa girilecek! Yetmeyecek, ev terk edilecek ki, hastalık yaşamı aksatmasın! Ne sadakat, ne vefa! Sonra da, insancıl değerler, sosyalizm, falan! Alçaklıktır, bu!"

"Öyle," dedi, Tülin, yine, "ama, doğrusu, artık ben de çekemiyordum son zamanlarda. İçtiği zaman çekemiyordum."

"Doktor hanım çeksin bakalım," dedi Demet.

"Çeksin, bakalım. Ne de olsa otuz yaşında kadın," dedi, Tülin, kendisi kırk beş vardı.

Aşkın sihirini, yüreği mangallaştıran, sevgilinin yanlışlarına sonsuz bahaneler bulduran gönül zenginliğini elbette unutmuş değildi, Rodoplu. Ama birkaç yıl önce, Koço'daki bir yemeği daha iyi hatırlıyordu.

Suat'ın yakalandığı günlerdeydi. Günay, çok eski bir mahalle arkadaşının Sıkıyönetim'de çok önemli bir yerde (öyle olmalıydı, adam sivilken bile silahlıydı) olduğunu keşfetmişti. Suat'ı işkenceden kurtarmakta yardımcı olabileceğini umuyordu. Dostluğu ilerletmeye, Binbaşı'yı hoş tutmaya çalıştı (Yeri gelmişken belirteyim, Suat bunu hiç bilmedi. Günay, ne yaptı, etti, "zindancıların şefaatine sığınmak" gibi bir aşağılanmaktan korudu, onu). İşte, bu "hoş tutma" gayretlerinden bir tanesi de Koço'da, Tülin'le, Metin'in de davet edildiği bir yemekti.

Çoluklu, çocuklu mazbut bir adamdı, Binbaşı. Güvenini, dolayısıyla olası yardımını, yitirmenin en kolay yolu, "sol ağzı ile konuşan, ahlâk düşkünü takımından" damgasını yemekti. Metin, her ikisini de yaptı.

Kalabalık bir gruptuk, Günay, hepimizi teker teker tanıştırıyordu. Sıra Tülin'e gelince, Metin'i işaret etti, "Eşi," dedi.

Uzun, anlamsız, sarhoş bir gülümseme belirdi, Metin'in yüzünde,

"O mu? 0 benim eşim değil!," dedi, tükürür gibi,

"Benim eşim, Madam Maria Tektaş Stein'dır, Alman'dır!"

Bazı sarhoşların, sakin sakin dururken, kendilerini göstermek ihtiyacını hissettikleri için, rezalet çıkardıkları bir an vardır. , Metin de o noktadaydı. Ne ki, biz o kadar hazırlıksızdık ki, durduramadık onu,

"Ne bakıyorsunuz bana öyle?" diye bağırdı, "Yalan mı, söylüyorum?"

Böyle bir kepazeliği neden kendi ağzıyla itiraf ettiğini anlamayıp afallayan Binbaşı'ya, askerlere ilişkin tüm düşüncelerini de açıkladı,

"Et kafalılar, faşistler! Ama, hepsi öyle değil, tabii, Size, iki kişi olarak saygı duyabilirim. Sorbonne'da da, bir tane vardı. Ona da saygı duyuyordum. Ben, orada, hukuk doktorası yapıyordum. Robert Kolej'de de..." diye

devam etmeye çalışıyordu ki, Binbaşı, peçetesini katladı, izin istedi, kalktı. Her türlü yardım olasılığı da onunla birlikte gitti.

Düşüncelerinden sıyrılıp, tekrar masadakilere döndüğünde, Demet'i, Tülin'in aşk hayatını sorgularken buldu, Günay. "Ne münasebetsizlik," diye düşünürken, Tülin, herkesi şaşırtan bir açıklama yaptı,

"İyi, iyi," dedi, "Şimdi genç bir delikanlı var."

"Vallahi!" dedi, hayretle dönen Günay'a, matrak matrak gülümsedi,

"Elimi tutuyor, Taksim'de, Gezi'de oturuyoruz. işte."

Kendisi de inanmıyormuş gibi yemin etti yine,

"Vallahi!"

"Ciddi misin?"

"Vallahi, ciddiyim!" Yine güldü, "size bir şey söyleyeyim mi, çocuklar, insanın kendisini kadın hissetmesi hiç de o kadar zor değilmiş meğer! Ben cinsellikle dostluğu karıştırırmışım. Ayırdım, bitti. Şimdi, Cüneyt'e, adı Cüneyt, bakıyorum, bakıyorum, else el, kolsa kol, başka şeyse başka şey, üstelik içmediği, genç olduğu için daha da iyi. Metin bundan fazla bir şey vermiyordu ki!"

"Herhalde!"

Demet, bu havadisten çok hoşnut kalmış gibi kıkır kıkırdı, aniden geriye attı kendini,

"Hayat zor, korkuyorum! Hayat zor korkuyorum! Gorhma, ablam benim!.. Gorhma! Gorhma! Gorhma!"

"Serseri bu, be!" dedi, Tülin, "Vallahi tatlı kaçık!" "Boşuna 'Beyaz Dizi' Demet dememişler?"

Tam bu anda, büyük bir gürültü koptu. Birileri bağırıp çağırıyorlardı.

"AYŞE BU!"

"*Her emelim her arzum yine sensin...*" Ayşe'nin sigara ve alkolün mahvettiği sesi, mikrofondan yankılandı,

"*Bu emele bu gönül nasıl ersin*!"

Sonra bir erkek sesi duyuldu,

"Tamam, tamam!" Anlaşılan mikrofonu elinden almaya çalışıyordu.

"Bırak be!"

"Anne!" Aslı dehşet içinde fırladı yerinden,

"Otur, canım sen, yok bir şey," dedi Günay. Aslı, kötü kötü baktı, zıplamaya, kalabalığın üstünden annesini görmeye çabaladı.

"Şeekerr! Bu tangoyu da çok sever!" dedi, Demet.

"Bırak be, hırt! Bırak! "*YILLARCA çektim, senin aşkını, niçin*?"

"Milleti rahatsız etmeye ne hakkın var, bırak şunu!"

Fişten çekilmiş olmalıydı, aniden sustu mikrofon. Kalabalığın gürültüsü izleyen bağrışmayı bastırdı. Az sonra, Fatma, Ahmet'e yaslanmış, belirdi. Yol açanlar, makyajı sıvaşmış kadına şöyle bir bakıyor, sonra da kendiişlerine dönüyorlardı, Rodoplu, hemen hepsinin gördüklerini kaydedemeyecek kadar içkili olduklarını fark etti.

Yüzü kızarmıştı, gözleri parlıyor, dudakları titriyordu, Fatma'nın,

"Mağara adamı! Kıro!"

Arkalarından gelen, göbekli, kolyeli adamın yakasına yapışmak için uzanıyordu ki, Demet yetişti,

"Dağdan gelip bağdakini kovacaksınız, değil mi?"

Amerikan Kız Koleji mezunu olduğunu, Arnavutköy'ün bir zamanlar kendilerinden sorulduğunu hatırlıyordu.

"Yeter be!" diye bağırdı, adam. Kıroluk suçlaması salon adamı cilasını tümüyle silmişti,

"Kaldıramıyorsan içme! Her gece," her gece, seninle mi uğraşacağız! Üç kuruş değil mi, be?! Hay, senin gibi müşteri olmaz olsun, be!"

Çıldırmış gibiydi, gözle görünür biçimde titriyordu Fatma, "Ne üç kuruşu, be! Hangi üç kuruş?!" diye haykırdı, "Kerhaneci! Burası kerhane be! Randevuevi! Pezevenk! Bak, şu masalara! Bu gece kim kimi düzecekten başka ne konuşuluyor? İkiyüzlü, it! Bütün gece oraya ayı gibi dikilip hangi fıstığı yatağa atacam diye beklersin! Allah'ın kırosu! Bir gün karını

getir de görelim! Yooo, olmaz! Sizin karılarınız başka, biz başka, değil mi? Söyle, öyle değil mi, pezevenk!"

Adam, artık dayanamayacakmış da patlatacakmış gibi, bir adım attı, Ahmet araya girdi,

"Yapma Abi! Görüyorsun işte, sarhoş!" Yusuf, kendisine hâkim oldu ama altta kalmak da istemedi, "Kadına bak, be!" diyerek döndü, çevrede izleyenlere pis pis sırıttı, "Meğer, yatağa atmadık diye bozulurmuş!"

"Yusuf Bey! Kendinize gelsenize, siz! Ağzınızdan çıkanı kulağınız duysun!"

Rodoplu'nun sesi buz gibiydi, emreder gibiydi, duraladı adam.

"Üst sınıf numarası çektim," diye anlattı Günay, acı acı, "Biliyor musun ki, hâlâ söküyor?"

"Camideki gibi mi?" diye sordum.

"Çok benziyor," dedi, "Aydınlar olarak, bağımsız, özerk, kendimize özgü niteliklerle donatılmış sanıyoruz ya kendimizi, terbiyesizlik ruhsatımız var, sanki. Adam, son tahlilde haklıydı. Ona rağmen, inanır mısın, gözlerinde korku gördüm. Bu 'enteller'in ne zaman ittifak yapacaklarının belli olmadığını, eğer yaparlarsa, bunun müessesesi için hiç de iyi olmayacağını hesaplıyordu sanki."

Sadece 'biz'im değil, iş yapmak istiyorlarsa, bu tür barların da 'rezalet ruhsatı' almış olmalarının gerektiğini düşündüğümü söyledim. Müşterilerden en köylü komisine kadar, oradaki herkes, her türlü rezaleti olmamış gibi yapmakla yükümlüydü, aksi halde işin içinden çıkılamazdı.

"Şu farkla ki, ahlâk anlayışımızı dayatan biziz."

Ünlü bir kadın öykü yazarımızın, orada, herkesin içinde, külotunu indirip, ihtiyacını giderdiğini anlattığını hatırlattı,

"Ne dayanışma, değil mi?"

"*Espri de corps*!" dedim, "Toprağın bol olsun, Gramsci usta!"

Tülin'in "Çocuklar, yarın iş günü. Haydi, artık kalkalım," uyarılarına aldırmamış, hiçbir şey söylemeden uzun uzun etrafına bakınmıştı, Fatma.

Olayları hatırlamaya çalışıyor gibiydi. Birden, heyecanlandı, masaya yumruğunu vurdu,

"Bir rakı daha istiyorum!"

"Boşver Fatma'cım," dedi, Ahmet, "Hadi, bize gidelim, kahve, içki neye istersek, orada devam edelim."

Ahmet'in sesindeki yumuşaklıktan etkilenmiş olmalıydı, dudakları büküldü kadının. Ağlamak üzere olan küçük bir kıza benziyordu şimdi.

"Kahve içmem!" diye sızlandı, "Rakı istiyorum. Buradan ben istediğim zaman kalkarım, o herif istediği zaman değil!"

"Kahve içemez," dedi, Demet, "Uykusu kaçar."

"Doğru," dedi, Tülin, "Bu kadının gecede bir saat uykusu ya vardır, ya yoktur. Kahve içerse, onu da beceremez."

"Öyleyse, ben de nefis bir konyak ikram ederim. Hadi, hanımlar, nefis bir Napoleon var evde!"

Kapıya doğru "yürümedi, süründü" kafile. İki taksi çevrildi, Ahmet, Aslı, Demet ve Fatma ile birincisine yürüdü. Tülin ile Günay kaldırımda onların hareket etmesini beklediler. Taksi hareket etti ama Ahmet hâlâ onlarla beraberdi.

"Adresi biliyorlar mı?" diye sordu Günay.

"Evlerine gidiyorlar," dedi Ahmet, yüzünü buruşturarak.

"Hani sana gidiliyordu?"

"O kadarını da kaldıramam," dedi, Ressam, öfkeyle, "Kadın pistte bacaklarımın arasına saldırdı, durdu, be!"

Ahmet'in kızardığını gördü Günay. Utanan bir Meşrutiyet zamparasının hayra alamet olabileceğini düşündü.

IV

Ertesi sabah, ağır, sızmaya benzer bir uykudan sonra, güneşle uyandı. Gün ışığı ile Bâtını, adeta Şamanistik, bir ilişkisi vardı: "Vicdanı" olduğunu söylerdi. Edilgen bir ilişki değildi bu. Günay'ın onu aramasını gerektirmezdi. Hiç ışık sızdırmayan bir odada da olsa, vakti geldiğinde o gelir, bulur, dürterdi Günay'ı. Kötülüğe bulaştığını hissettiği, kendisinden utandığı zamanlarda telaşlanır, daha da erken harekete geçerdi gün ışığı. Amacı, Günay'la mümkün olduğundan hızla hesaplaşmak, kerterizini onarmak, arıtmak, yaralarını iyileştirmek, yeni güne barışık başlamasını sağlamaktı. Bunu en geç saat dokuzda bitirecek şekilde zamanlardı kendisini. Bütün bunlar, bizler için, Günay Rodoplu'yu en geç saat dokuzdan itibaren arayabileceğimiz anlamına geliyordu.

Yattığı yerde, cenazeden, imza gününden, Ziya Bar'dan arta kalanları gözden geçirdi. Tiksinti çağrıştıran bir duygudan başka bir şey saptayamadı. Azize Hanımefendi'nin kabrine fırlatılan sigara, ihtiyar yazarın hilekâr gözleri, Suat'ın benmerkezciliği (hep kendisini anlatmış, Günay'dan sual etmemiş olduğunun farkına varmıştı, çok şükür!) Fatma'nın cinnet boyutlarına varmış gibi görünen rahatsızlığı,

"Kendisini kapıp koyveren bir toplumdan, alabildiğine taşkın, alabildiğine müsrif bir toplumdan savrulan artıklardı."

Bir an, ulusunu gerçekten sevip sevmediğini sorgularken buldu kendisini. Bilemiyordu.

"Türk halkı kötülüğü bizzat mı üretiyor, esiri mi oldu? Biraz buna bağlı galiba."

Bu cevabı korkuttu onu. Kalktı, oturdu. Kadınsı bir yumuşaklığın "biçimsel" öğeleriyle donattığı (kendisiyle barışık olmadığı zaman, severek yaptığı her şeyi 'biçimsellik'le suçlardı) uçuk pembe bej yatak odasına bakındı. Müthiş bir öfke duydu,

"Ne sahtekârlık!" diye, söylendi, "Hangi yumuşaklık, hangi huzur! Hangi yurt, hangi ulus!"

Kalktı, aynadaki şiş gözlü, darmadağınık görüntüsü ile karşılaştı. Bir el hareketiyle aşağıladı,

"Hadi, oradan, sen de!"

Her şafağın iki yüz bin taze mezarın üzerine doğduğunu, savrulan, yitirilen zamanı düşünüyordu. Aynaya döndü yeniden,

"Bir yurttaş aranıyor," dedi, kendi görüntüsüne, "ama bu sen değilsin!"

İtiraf etmiyordu ama yüreğindeki ağırlığın önemli bir bölümü dünkü günün verimsizliğinden kaynaklanıyordu. Bir daha hiçbir şey yazamayacağını söylemesine karşın, vazgeçmiş değildi. Vazgeçemezdi de. Türkiye'de meselenin hızla "ya biz, ya onlar" meselesi haline geldiğini söyleyen kendisiydi.

Bazen, tüyler ürpertici bir Türkiye tablosu çiziveriyordu,

"Bir milyondan fazla yüksekokul öğrencimiz var, eğittiğimiz yalan; yüzbinlerce camimiz var, Müslüman olduğumuz yalan; milyarlarca liralık matbaalarımız var, gazeteciliğimiz yalan; hükümetimiz var, iktidar olduğu yalan; Türkçe konuşuruz, birbirimizi anladığımız yalan; metrelik cetvelimiz var, yüz santim olduğu yalan; kilogram kullanırız, bin gramı doğru tartabildiğimiz yalan; dünyanın en eski uluslarındanız, tarihimiz yalan; NATO'nun en büyüğü ordumuz var, ülkemizi savunabileceğimiz yalan; Cumhuriyetiz, demokrat olduğumuz yalan; konukseverliğimiz ünlüdür, birbirimizi sevdiğimiz yalan... daha sayayım mı?"

"Ritüeller ülkesi" olduğumuza katılıyordum. Hep ***miş*** gibi, rencide ***olmuş*** gibi, bıçak kemiğe dayan*mış* gibi, isyan eder***miş*** gibi, inanır***mış*** gibi, hatta eğlenir ***miş*** gibi yaptığımız doğruydu.. Kim daha iyi ...***miş*** gibi, yaparsa, o kazanıyordu.

"Ahlâk kaosu dediğin...?"

"Ahlâk kaosu, *Büyük Yalan*!.. Şimdi, tabii, Türkçe'de kelimelerin içi boşaldığı için 'ahlâk'ı da yeniden tanımlamak lâzım. Örneğin, sana, 'Ayşe ahlâksız bir kadındır,' desem, ilk akla gelen Ayşe'nin kocasını aldattığı olur. Oysa, ben, Ayşe, ahlaksızdır, çünkü muhasebeciliğin m'sinden anlamadığı halde, muhasebeci geçinir demek istiyor olabilirim, hatta, belki de onu diyorumdur. Aynı, şekilde falan profesör ahlâksızdır dediğim zaman, illa da, o adam yolsuzluk yapıyor demiyorum. Son on yıldır bir tek kitap okumadığı halde, hâlâ ameliyat yapma cüretini kendisinde buluyor, tembelliğinin masada bıraktığı canlara kayıtsız kalabiliyor, diyorum. Türkiye'de profesör olmak için iki yabancı dil bilmek gerekirken, bir dil olsun bilen profesör sayısı parmakla sayılacak kadar azdır diyorum. Bir bilimi ona doktorluk edebilecek kadar iyi bildiklerini iddia ettikleri gibi bir *Büyük Yalanı* paylaşırlar. (Burada kelime oyunu yapıyordu, Günay. 'Profesör' kelimesinin 'iddia etmek'ten türediğini, 'doktora yapmanın' bir bilimi revize ya da tedavi edecek seviyeye ulaşmak demek olduğunu

hatırlatıyordu.) Bu yetersiz insanlar zamanla öyle bir şebeke, bir mafya oluştururlar ki, iktisattaki kötü paranın iyi parayı kaçırması ilkesi gibi 'sahici' profesörlere, hatta 'sahici' profesör olma yolundakilere geçit vermezler. Türkiye'de istisnasız her alanda yaşanan facia budur. Zabıta, rüşvet almayanı barındırmaz; politika, yalan söylemeyeni; piyasa, sözüne sadık tüccarı. Bu kıyım böyle gider."

Ekonomik Bülten gazetesinde, zamanın Devlet Bakanı Adnan Kahveci'nin "Aslıcan" (Çocuklarının adıydı!) takma adıyla yazdığı bir makaleyi gösterdi. Makale, Türkiye'nin uluslararası değeri (adam dünya finansman mekanizmasını elinde tutuyordu) tartışılmaz bir teknisyen olan Bülent Gültekin'in, TKKOİ Başkanlığı'ndan ayrılmış olmasına hayıflanan, ("kaçırdık" diyordu) iki sayfalık bir ağıttı. Ne ki, Prof. Gültekin, Kahveci'nin bakanlığına bağlıydı ve onu Türkiye'de tutacak olan da, Türkiye'den kaçıracak olan da Kahveci'ydi!

"Nasıl değerlendirirsin şimdi bunu?" dedi, Günay, "Timsahın gözyaşları desem, adam kendi ismini kullanmamış. Gerçek üzüntü desem, dermanı kendi elindeydi. Dermanı kendi elinde değildi, desem, iktidar olmayan bir 'iktidarın ima ettikleri korkunç. Mastürbasyon desem, adam T.C. Bakanı! Cinnet bu. Topluca cinnet geçiriyoruz.

Batılıların, **negative selection,** makûs seçim (makûs talih gibi, ters giden, uğursuz seçim) dedikleri oluşumu besleyen de budur. Darwin'in teorisi tam tersine işler. Yani, ayakta kalan, ayakta kalmaya en layık olan değil, tam tersine, en zayıf, en yetersiz olandır. Tabii, fiziki yetersizlikten bahsetmiyorum."

"Anladım."

"Güçsüzün, yetersizin, yerinde kalabilmesi için, çevresinde kendisinden de yetersiz olanları toplaması gerekir. Onu yapar. İzleyen, katlanarak hızlanan çöküştür."

Rodoplu, Türkiye'de, ahlâklı insanların "yaşam sahanlığının tehdit altında olduğunu söylüyordu. Namussuzlar, namusluları, ayaklarına do-

laşmayacakları bir yerlere sürmüşlerdi. Ne ki, evlere kapanmak da çözüm değildi. Ağır, yağlı, kokulu, koyu renkli bir sıvıydı, "Büyük Yalan", yükseldikçe yükseliyor, kapıların altından girmekle tehdit ediyordu. Nitekim, kütüphanelere de bulaşmıştı. İmza gününde örneklerini gördüğü yazarları hatırlatıyordu.

Günay'ın yargılarını zaman zaman çok katı bulduğumu söylemiştim. Türk aydınlarını bir kalemde silip atmasının doğru olmadığını düşünüyordum. Millet cebini doldururken, hayali ihracatçılar ortalıkta cirit atarken, onları bırakıp aydınlara yüklenmek haksızlık geliyor, adamakıllı canımı sıkıyordu. Bunu söyledim ona.

Önce, "Seni gidi statükocu!" diye takıldı, sonra ciddileşti,

"Bunun epeydir farkındayım. Ne zaman aydınlara ilişkin bir şey söylesem bakışlarını kaçırıyorsun... Aramızdaki en önemli anlaşmazlık bu herhalde. Ancak, 'sol' arka-planının seni 'aydın', 'ilerici' ya da en azından 'demokrat' bellediklerinin yanlışlarını hoş görmeye şartladığını düşünüyorum. Bir diğer nedeni de, burjuva arka-planından dolayı, mülkiyeti, yani paranın kimin elinde olduğunu ve dolayısıyla kimin elinde olmadığını çok fazla önemsiyorsun."

"Ne alakası var!" Kızmıştım.

"Var, korkarım. Ben aydınları eleştirirken sen bana 'Ama, bak, hayali ihracatçılar daha kötü,' diyorsun. 'Yüzünü yıkamamışsın,' diyorum, 'Ama, Ayşe de yıkamadı,' gibi bir şey bu. Anlıyor musun?"

"Dinliyorum."

"Sen benim 'iç-çevre' dediğim insanların, bağımsız ve özerk bir grup olduklarını varsayıyorsun. Ben ise bu konuda Gramsci'ye hak veriyorum, 'aydınsallık'ın, bir 'meslek kategorisi' olduğunu savunuyorum.

Bak, her toplumsal sınıf, kendi gelişmesine en elverişli koşulları yaratmakla görevlendirdiği kendi 'öz-uzman aydınlarını' yaratır. Ben diyorum ki, senin 'bağımsız ve özerk' bellediğin bu iç-çevre, İttihat Terakki'den bu yana, egemen sınıfların toplumsal, ekonomik, siyasal ve

kültürel alanda yarattıkları aydın katmanlarından birisidir! Kapitalistin kendisiyle birlikte sanayi teknisyenini, ekonomi-politik profesörünü, efendim, hukukçusunu yarattığı gibi, İttihat Terakki ile hızlanan 'Türkleri uygarlaştırma misyonu' da, kendi organik aydınlarını yarattı! Bugünün iç çevresi, deyiş yerindeyse, İttihat Terakki cuntasının aydın kategorisidir! Aydın tipini, tabii, edebiyatçı, filozof, sanatçı simgeler. Gazeteciler, kendilerini edebiyatçı, filozof, sanatçı olarak gördükleri için 'aydın' olduklarını düşünürler. Şimdi, biraz araştırırsan, Babıâli'nin ileri gelenlerinin hep bir ucundan 'İttihat Terakki'ye bulaşmış ailelerden geldiklerini görürsün.

Benim işaret etmeye çalıştığım, '***Türkleri uygarlaştırma misyonu***'nun bu ülkede dayattığı 'otoriteci ahlâk' sisteminin ***Büyük Yalanı*** doğurmada en büyük etken olmuş olması. Türkiye'nin kurtuluşunun ancak halkın Büyük Yalan'ı yüzümüze vurmasıyla -yani, açık toplumla!- mümkün olabileceğine inanıyorum. Düzenin organik aydınlarının 'yeniye' görevleri gereği geçit vermeyeceklerini düşünüyorum. Hal böyle olunca hayali ihracatçılar -senin deyişinle- zurnanın son deliği!"

Rahatsız olmuştum ama yine de itiraz ettim,

"Ama, meseleyi kişiselleştiriyorsun. Herkesin önünde eleştiriyorsun. İsim veriyorsun." Şaşırmış gibi duraksadı,

"Ama başka çaresi yok ki! Yazıyı yazarından nasıl soyutlarsın? Kavramı irdeleyeceksen, kelimeyi unvan olarak benimseyenlerin ortak unsurlarından yola çıkmayacak mısın? 'Paşa' kelimesinin çağrışımlarını, Evren, Sunay, gibi isimlerden soyutlayabilir misin?

"Hayır," demek zorunda kaldım. Az önceki "statükocu" suçlamasını düşünüyordum. Putlaştırdığım birileri de yoktu ama gençliğimin ilahlarından söz ediyordu. Çetin Altan'ın bir yazısını okuyup sokağa döküldüğümüz günlerin anıları belleğimde henüz taptazeydi.

Günay buruk bir acı veriyordu.

Bir anlamda hep vermişti, ne ki, aynı acıyı, çok daha farklı bir boyutta ve bir o kadar derin, o da çekiyordu. Daha önce de söylediğim gibi, özel koşullarından kaynaklanmadığı, transandantal olduğu için koruyamıyordum da onu. Öte yandan, ne refahın, ne de kariyerinin keyfini sürmeyi becerebiliyordu. Eşyalarının kaybolduğunu neden sonra fark ettiğini, hemen hiçbir şeyin fiyatını bilmediğini, akademik unvanlarını kimlik kartı gibi bürokratik belgelerden ibaret gördüğünün ayrımına vardığımda, bir yönüyle ne denli savunmasız olduğunu bir kez daha idrak etmiş, paniğe benzer bir ruh haline kapılmıştım. O sıralarda, Dr. Kadir Özer'in "Ben Değeri Tiryakiliği" adlı kitabını okuyordum. Doktor ‘un, 'kontrol yanılgısı' dediği, (Yalçın Küçük olsa 'mazoşizm' derdi) "ben olmasam tufan" türü psikolojik sapmanın Günay için de söz konusu olabilirliğini düşündüm. Ona söylediğimde, gülümsedi,

"Eğer Muhammed doğmamış olsaydı, tarihsel durum onun yerine bir başka Muhammed çıkarıp getirirdi! Öyle mi?! Yapma, canım! Böyle ilkel bir determinist önermeyle ya da düşük seviyeden bir Marksist formülle işin içinden çıkamayız!" Maxime Rodinson'u hatırlatıyordu,

"Kuşkusuz, kimse vazgeçilmez değildir, ama 'Hayır: Muhammed doğmamış olsaydı, işler hiç şüphe yok ki, çok farklı olurdu. Yirmi yıl sonra gelen bir Muhammed, belki de Arabistan’ı Hıristiyanlığı kabul etmiş bulurdu. Her zar atışta tesadüf vardır; ama her atış, oyunu başka bir sonuca sürükler.' "Tam tersine, arkadaşım," dedi büyük bir ciddiyetle,

"Tam tersine. Keşke, kontrol yanılgısı olanların sayısı artsa da biraz nefes alsak. Kendimizi kandırmayalım, gün, bugün; saat, bu saat."

Yaşam sahanlığını "Büyük Yalan"a terk etmek istemeyen herkes, olaya bugün ve bu saat müdahale etmekle yükümlüydü. Nasıl'ına gelince kişi önce kendini ıslah edecek, "Büyük Yalan"ın bütün izlerinden arındıracak, sonra da, duruma, en iyi kullanabildiği araçla müdahale edecekti. Bu kavgada Günay'ın kendisine uygun gördüğü yazıydı ama bu araç poli-

tika, sanat, endüstri, kısacası beşeri faaliyetlerden herhangi birisi olabilirdi.

"Bilgi" ve "malumat" ayrımı ile ne kastettiğinin somut bir örneğiydi cevabı. Rodinson'un kitabını ona ben vermiştim. Ama, onu, kendi hayatına ilişkin "bilgi"ye dönüştüren, daha doğrusu, Rodinson'la ilişki kuran Günay olmuştu.

Bütün bunları bildiğim için, yazmaktan vazgeçmeyeceğinden adım gibi emindim. Sorumluluk duygusu izin vermeyecekti (Neden, bu denli sorumluluk hissettiğini de daha sonra anlatacağım).

O sabah, (doğal olarak!) dinlenememişti. Hırçın, sinirli ve öfkeliydi, Günay.

Sahici bir militan olmayı, öldürücü nefret duymayı beceremediğini düşünüyordu. Daha doğrusu, Büyük Yalanı doğrulayan kahredici olayların sayısı arttıkça, bir yerlerde bir yanlışlık olduğu umuduna kapılıyor, onca insan kayıtsızken, kendisinin dertleniyor olmasının paranoya "telmihini" göz ardı edemiyordu. Öte yandan, zaman zaman kusturacak kadar ağır basan tiksinti duygusunun gerekçelerini sorguladığında, ikiyüzlülükten olduğu kadar sıradanlıktan da iğreniyor olduğunu keşfetmiş olması, kendini beğenmişlik olasılığını güçlendiriyor gibi görünüyor, kendisini hiç durmaksızın ve başkası olsa asla kıyamayacağı bir acımasızlıkla eleştirmesine, hırpalamasına neden oluyordu. Ama, sonuçta vardığı yer, hemen her zaman aynıydı,

"O zaman da, 'Haydi, bre!' diyorum," dedi, "Dostoyevski'nin, Dmitri Fyodoroviç'i gibi, 'Var olsun evrendeki her yüce şey, Var olsun içimdeki her yüce şey!.."

"Günay Rodoplu, itiraf et," dedim, parmağımı yüzüne doğru sallayarak,

"Sen bir seçkincisin!"

Gözlerini kocaman kocaman açtı,

"Evet," diye fısıldadı, "Evet! Ben rasyonel otoriteden yanayım!

Sana bir sır vereyim mi? Amerika'yı ziyaret eden Oscar Wilde'in, 'Deklare edecek bir şeyiniz var mı?' diye soran gümrükçüye, 'Evet, var. Deha'm,' demiş olmasından oldum olası gurura benzer bir şey duyarım!"

Sabah, aynada kendisini süzerken, "inat için" yaktığı sigarayı hiç söndürmemiş gibiydi. Ben geldiğimde, kül tablası hemen tümüyle dolmuştu. Sigaranın görüntüsünü çirkinleştirdiğini, odayı kokuttuğunu, dahası, zaten kanamalı midesini berbat ettiğini biliyor, kendisini dünkü gibi bir gün geçirdiği için cezalandırıyordu. Bu hali de kızdırıyordu onu,

"Nasıl, Oblomov ama?"

"Saçmalıyorsun, ama!"

Kendisine böyle aptalca sıfatlar yakıştırmasından nefret ediyordum,

"Hadi, uzun etme de, malı görelim," dedim. Telaşlandı birden, "Hangi malı?"

"Estepeda'yı! Bugün ona bakmayacak mıydım?"

"Öyle miydi?" Kızardı, yanaklarına renk geldi.

"Estepeda" bir çocuk oyununun adıydı. Galiba 'tıp' diye de bilinirdi. Oyunda, ebe, yüzünü duvara döner, arkasında türlü şekillere giren (sürekli hareket etmek şarttı) oyuncuları görmez, sonra, aniden, "Bir, ki, üç! Estepeda!" diye bağırırdı. Komutunu duyan oyuncular o anda hangi konumdaysalar, dil dışarıda, gözler şaşı, vb., öyle kalmak, 'donmak' zorundaydılar. Yeterince hızla davranmayıp ebeye yakalanan onunla yer değiştirirdi.

Bu masalsı (ya da bilimkurgumsu) kitapta, günlerden bir gün, birisi, bu dünyadan olmayan, yabancı ses, "Estepeda!" diyordu.

Yedi tepeden yankılanan meşum bir sesti, bu. Koca İstanbul'u bir anda donduran, güçlü bir ses. Uzay gibi sessiz (bunun nasıl bir şey olabileceğini kestirebilmek için günlerce kulaklarını tıkayıp dolaşmıştı) ayın yüzeyi gibi kımıltısız bir hayalet şehre dönüşüyordu İstanbul. Kerhanelerde, meyhanelerde, hastanelerde, rüşvet alırken, nutuk atarken, doğururken donmuş kalmış insanları, martıları, ayrıntıları ile anlatıyordu Ro-

doplu. Pompeii'yi anımsatan bölümleri vardı ama şehir İstanbul olunca, yakınlarınızın cesetleri üstünde yürüyor gibiydiniz. Dehşet vericiydi.

Sayfalar ilerledikçe, sekiz milyonluk şehirde bu felâketten kurtulan sadece ve sadece bir düzine insan olduğunu öğreniyorduk; bir ayakkabı tamircisi, bir sanayici, bir fahişe, bir tarih profesörü, bir serseri, bir öğretmen, bir imam, bir veteriner, bir eleştirmen, bir sendikacı, bir avukat ve bir de şekerci. Birbirlerini tanımıyorlardı, görünürde hiçbir ortak yanları yoktu. Her biri İstanbul'un bir ucunda oturuyordu. Kıyamet'ten önce karşılaşmış olsalar, birbirlerini fark dahi etmeyecekleri muhakkaktı. Hayatta olduklarını anladıklarında yaşayan birilerini bulmak umuduyla, belirli merkezlere ulaşmaya çalışıyorlar, sonunda Taksim'de buluşuyorlardı.

İkinci bölümde kafilenin neden başkalarının değil de, kendilerinin kurtulmuş olduklarını anlamaya yönelik çabaları anlatılıyordu. Akılcı bir gerekçe bulunamıyordu ama kurgu çözüldükçe ilk anda fark etmediğimiz bir şeyi, ortak özelliklerini keşfediyorduk: Bu insanlar "yerli"ydiler, her şeyden önce "sahici"ydiler. Emanet kafalar'la düşünmeyen insanlardı. "Büyük Yalan'ı paylaşmayı reddetmişler, yaşamları boyunca, toplumla ya da bireylerle hemfikir olmama özgürlüklerini korumak, "aklın ırmağını alışkanlıkların karanlık çölünde kurutmamak" için olağanüstü bir gayretle direnmişler, bağımsız düşünce ve inançlarını (örneğin, akide şekeri imalatında, sentetik renklendirici kullanılmaması gerekliliği bunlardan biriydi!) inatla savunmuşlardı. Türkiye'de, otoritenin dayattığı ne kadar kalıp varsa, hepsini sorgulamaktan, gerektiğinde kırmaktan kaçınmıyorlardı. Hep mutsuz, hep umutsuz olmuşlardı, ama "Estepeda!" komutuna direnebilen, felâketten kurtulanlar da onlardılar.

Günay Rodoplu'nun iki çıkış noktası vardı. İlki, Daniel de Foe'dan, Meriç'in aktardığı, "*Hakikati bulan, başkaları farklı düşünüyorlar diye, onu haykırmaktan çekiniyorsa, hem budala, hem de alçaktır. Bir adamın, 'benden başka herkes aldanıyor' demesi güç şüphesiz; ama sahiden herkes*

aldanıyorsa, o ne yapsın?" sözleriydi. Tahmin edeceğiniz gibi yazarın buna cevabı, sonuçları ne olursa olsun, insanın doğru bildiğini söylemek ve yapmakla yükümlü olduğu şeklindeydi. Satır araları okunduğunda, Türkiye'yi egemenliği altına alan kalpazanlar mafyasından, 'yabancı işgalcilerden' kurtulabilmenin tek yolunun, insanların kendi gerçeklerini haykırmaları olduğunu düşündüğü anlaşılıyordu.

İkinci çıkış noktası, ülkeyi esir alan "Büyük Yalan"a, yabancılaşmanın neden olduğu savıydı:

"Peki, ya Güneş Taner?" diye sordu sanayici, "Onun, No/No/No! tişörtüne ne diyorsunuz?"

"Abd-ül Kadife, Hıbır'ın haşiyesine, 'Heavy Metal' esprileri çizdirten zevzeklik," dedi, imam. "Daha şimdiden Beyoğlu kiliselerinde Noel kutlayan seninkiler, asrın başından bu yana huşu ile seyrettikleri Sistina Şapelinin Mikelanj boyaması muhteşem kubbesi altında, Mozart'ın reauiemini yöneten, dokuz dilli Cizvit papazını bağırlarına basmazlar mı? Bir de, Kilise milliyetçiliği bırakırda, bir iki Türk kardinal çıkarırsa..."

"Türk binlerce yıldır yaptığını yapar; temas ettiği medeniyetin kılıcı kesilir."

Kitabın sonunda, İstanbul'u diriltmek için gösterdikleri gayretlerin tümü sonuçsuz kaldıktan sonra, Boğaz Köprüsü'nden, Kafdağı'nın ardına (zaten bir anlamda hep orada yaşamışlardı) yürüyen kafile, yerlilerin (bir ulusun!) hazin sonunu sergileyecekti. Okumaya geldiğim bölüm bu son bölümdü, ama anlaşılan yazmamıştı, Günay. "Yazamadım," dedi.

Yerinden kalkmış, pencereye yürümüştü. Ayaklarının altında uzanan şehre ilk kez görüyormuşçasına uzun uzun baktı,

"Kıyamıyorum," dedi, "Affettirmenin bir yolunu bulsam, aklayacağım, sanki."

Kıyamet'e neden olanlardan bahsediyordu! "Ne dedin? Aklayacak mısın?!" Birden, çok sıkılmış gibi döndü,

"Amaaan!" dedi, sinek savar gibi bir el hareketiyle, "Aslında bunların hepsi uydurma!" Yazı masasını işaret etti, "Bak, orada ne var!"

Üstlerinde, el yazısı, uzun bir şiire benzer birtakım notlar olan kâğıtları gördüm,

"Bunlar mı?"

"Evet," dedi.

"Nedir, bunlar?"

"Bak!"

Öyle yaptım.

"Esasen bunların hepsi uydurma," diye başlıyordu, notlar,

"Esasen bunların hepsi uydurma."

Samanyolu galaksisinin güneş sisteminin kokuşan bir gezegeni olan dünyada, insanoğlu insanoğluna kısacık bir süre için teğettir. Sonra herkes kendi meçhulüne yollanır. Bir başına, insanoğlunu insanoğlu kılan, insanoğlunun insanoğluna teğet geçtiği o kısacık süredir: 'Biz' öyle buyurduk. Belki beş bin yıl öncesinin Mezopotamya'sında, belki on bin yıl öncesinin Çin'inde. Öyle buyurduk.

'Anamızdan çocuk yapmayız!' dedik, türümüzü kedilerden iguanalardan ve eğreltiotlarından ayırdık. 'Zayıf kollanmalıdır!' dedik, su kaplumbağalarından, çakallardan ayrı durduk.

'Ne farkınız var?' diye soranlara, ya Darwin'le ya da din kitaplarıyla karşı koyduk.

Doğa'dan doğal olmayanı talep ettik, insan olduk,

Bazılarımız, olayı çok ciddiye aldı.

Güneşin bir alevden ağırlık ki

üç defa milyon defa iki bin milyon ton

'ne iyi

ne fena

ne güzel

ne çirkin

ne haklı

ne haksız'

olduğunu unuttu!

Kadıncık, bunlardan birisiydi.

Güneşi zaptetmeye kalktı. Kendince, 'hayatı' karşılıyordu.

Kül oldu.

Kerem

gibi

yana

yana.

Oysa, güneş devedikenlerini de, kahkahaçiçeklerini de ısıtıyordu."

(1)

Hayretle başımı kaldırdım, Şiran'ın portresinin yanında, ayakta, ellerini göğsüne kavuşturmuş, gözlerini dikmiş, bana bakıyordu. Yüzünde, nasıl karşılanacaklarını bilmeyen, ama, en ufak bir saygısızlıkta orayı hemen terk edeceklerini önceden haber veren insanların, meydan okumayı andıran, endişeli ifadesi vardı.

"Devam et, " dedi, zor toparlamış gibi bir sesle.

Taş devri insanı mağarasının duvarlarına çizdiği hayvan tasvirlerinin asıllarını getireceğine inanırmış. Bir tür büyü, ya da hayati bir gerekliliğin olmayanı var etmek dayatması. Canını alıp giden ölüsünü diriltmek için elinden geleni ardına koyan var mı?

Neandertal atalarıyla özdeşleşti Kadıncık.

Biçare bir gayretle atıldı. Biçareliğine bir güldü, bir ağladı.

Sevdiğinin aziz yüzünü canlı kılmaya sıvandı.

Patlayan flaşın elindeki ufacık fotoğrafta yok ettiği binlerce ayrıntı gırtlağına tıkaç oldu. Buruncuğunun üzerindekini, gözüne yakınlığının her baktığında ürperttiği öteki yara izini boşuna aradı.

Sevdiğini türünden ayırt eden farklılıkların hiçbiri yoktu. Gözlerini yumdu, Hint fakirlerini ateşte yalınayak yürüten güçleri yardıma çağırdı.

'Elini tuvalin üzerine koy' dediler. Öyle yaptı. Hasreti enerji oldu, parmak uçlarından aktı, beze değdi. Bez kabardı, doku değiştirdi, Şiran'ın inceden terli alnı oldu.

İncitmekten korkar gibi, her bir hücresinden ayrı ayrı sorumluymuşçasına, sevgili alnı bir baştan bir başa dolaştı Kadıncığın parmakları. Kaşlarının arasına indi, yumuşak tüylerini okşadı. Yukarı, saç diplerine çıktı. Dayanamadı, başını kokladı.

Yoldan çıkmış iki teli yerlerine yerleştirdi. Kepekleri üfledi. Bir daha, bir daha okşadı.

Saatler aktı, gün döndü. Dışarda Sibirya fırtınası ölüleri mezarlarından sökmekle tehdit etti. Kadıncığın yağmura özendi gözleri. Yaşlar perde olunca aradan çekildiler, göremez oldu.

O zaman da, fırçayı yüreğine verdi.

Yüreği, sevgili dudaktaki yarığın derinliğini, bıyıklarının nikotin değmiş ve değmemiş kıllarının yerini ve adedini, burun deliklerinin iki yanındaki küçücük kıvrımların şeklini, şakakların da halkalanan saçlarının dokusunu ve yumuşaklığını herkesten daha iyi biliyordu. Binlerce anıyı bir araya topladı. Renkler yardıma geldi, anıları kayda geçtiler.

İnceden terini kehribar sarısı anlattı. Gamzelerini sienna-portakal karışımı. Sıpa güzeli gözlerini koyu kahve, tan veren ışıltılarını, ihaneti kaçınılmaz beyaz. Darbe darbe, dua dua, canını evine getirdi Kadıncık.

Yetmiş ikinci saatin sonlarına doğru, sisler içinden baktı sevdiği.

Gardenyaya baktı, televizyona baktı, Gülsün 'ün resmine baktı.

'Hoşgeldin, bir tanem, hoşgeldin, 'fısıldadı Kadıncık. İzleyen iki ay, aziz çehreyi gizleyen sis moleküllerini ayıkladı.

İki ay, erkeğin esirgediği balayını ondan habersiz, yağlıboya tablosuyla yaşadı! Tablo, dudaklarını kaçırmıyordu, kaşlarını çatmıyordu, gözleriyle kovmuyordu. Hiç olmadığı kadar onunlaydı.

Ona Kürtçe türküler çaldı. Dede Korkut'tan sıkılır diye kıstı. İyi geceler diledi, ışığı kapatıp karanlıkta bırakmakta tereddüt etti.

Yatağına almadıysa, tablo portre olduğu içindi. Gövdesiz başın çağrıştırabildiklerine dayanamazdı!

(2)

Kadıncık'tan Portre'ye: ***Bana verdiğin acıdan zevk***
almıyorum. Ama
senden yüz
çeviremem.

Şiran 'ı unutacaksın diye ferman verseler,
cevabım lam ve elif olurdu:
La!
Haykırırım,
LaHaHa!

(3)

Yeni bir romanın notlarıydı: Şiran'ın romanının. Yemek masasının üstünden indirmediği o mahut portrenin, adamın küçücük bir fotoğrafından büyüttüğü portrenin hikâyesini anlatıyordu. Masasının etrafına toplanmış olanları hemen tanıdım. Aralarında ben de var mıyım, diye baktım. Kendimi tanıyamadım ya da belki tanımak işime gelmedi. Öylesine çığlık çığlığa bağırıyordu ki, bir an, dostlarından intikam aldığını düşündüm. Ama değil, Kadıncığın kanını yerde bırakmayacaktı.

Bülent: ***Ne lan, Kâbe mi bu herif, hepimizi başına topladın? (portreye ters ters bakarak)***

Nilgün: ***Üzülme be anam, ben sana yeni bir sevgili bulurum! (şakırdayan gümüş Bodrum takıları)***
Fıstık gibi karısın, fıstık!

Bülent: ***Bu resmi yapan akademi öğrencisine diploma verirler be! (yerinden kalkıp tekrar bakarak)***

Nilgün: *Şimdi, böyle başımıza dikilip, lokmalarımızı mı, sayacak?*

(4)

Kadıncık'tan Dost'a: *Burası onun evi! Geri döndü. Bir daha hiç gitmeyecek!*

Kadıncık 'tan Portre'ye. *Sen onlara bakma. Seni geri getiren resim yeteneğim değil. İman gücü.*

(5)

Portre: *Serseri! (belli belirsiz kıvrılan dudaklar!)*

(6)

Kadıncık'tan Portre'ye:

Seni seviyorum.
Toprak olsan,
Toprak kadar soğuk
Toprak kadar yabancı
Seni seviyorum.

(7)

Nilgün: *Dertleri i i İ, zevk edindimmM.*
Ben de neşe ne ar a r r r!

Bülent: *Sus, be kadın!*
Abla, yahu, şimdi ne diyorsun sen?

(8)

Kadıncıktan Dost'a:

Te ku lil ki
Te ku lil ki der be xare
Der be xare de bu iser singemen
Kewa disa, ketva disa helin dani
Helin dani a kesara dilemen...

(9)

Bülent: ***Allahalah! Bende bir bozukluk var galiba! Kadıncığa bakıyorum, bakıyorum, hiçbir şey anlamıyorum, Abi! Ne var yani, dünya da erkek mi yok? Herhalde bende bir bozukluk var. Anlaşıldı, ben hiçbir şeye heyecanlanamıyorum artık! (kaybetmişlik duygusu)***

Mehmet: ***Hiçbir şeyi ciddiye almıyorsun da ondan! Kendini bile ciddiye almıyorsun!***

Nilgün: ***Vallahi, ben bir heyecanlanıyorum abi, o biçim! Koy kız bir rakı! Bir çiçek görüyorum, heyecanlanıyorum. Bir kuş görüyorum, heyecanlanıyorum. Bir yakışıklı delikanlı görüyorum, vallahi burnumun direği sızlıyor! Ne var, lan, şu üç günlük dünyada? Bu herif beni böyle üzsün, üç gün üzülürsem, Allah belamı versin! (şen kahkahalar)***

Yabancı: ***Karımdan ayrıldığımda ben de çok kötü olmuştum. Ama insan iradesini...***

(10)

Kadıncıktan Dost'a: ***Ben de öyle yapıyorum, irademi kullanıyorum ve sevmeye devam ediyorum. Özgür iradem benim biricik müttefikim.***

(11)

Nilgün: ***Bırak şimdi! Ne diyorsan onu söyle!***

(12)

Kadıncıktan Nilgün'e : ***Mardin 'den yola çıktım, Midyat üzerinden Cizre 'ye. Mela'nın memleketi Cizre 'ye. Bir şahtur kiralayacaktım Dicle'den aşağı, Musul'un az berisine, Havsar ovasına, Horsabad'a, Dur Şarrukin harabelerine Herkes Güney'e gitmez ya! Benimki de, sarı yolculuk işte. Zin'e sevdalı Mim'in rehberliğinde, âşıklar gibi sabırsız, o dur durak bilmez, çılgın nehirde. 'Galiba senin gönlünde de bir yer var' dedim, Dicle'ye, 'yoksa ne diye coşarsın Cizre'nin yanı başında, böyle? 'Xalib dı dile teda ney ar ek,' dedi, Mim, 'Sergeşte dı bi rex Cezir'e!' Baktım, baktım da rehberim Mim'i sevmekten korktum. Uyardım onu, 'Dostluk, ahbaplık ve kardeşlik, ikiyüzlülükle, lafla olmaz, ha bilesin,' dedim. Dostluk kolay değil, zordur. Dostluktan maksat da vefadır. Sonunda vefa göstermeyeceksen eğer, sen sen ol, göze alma o cefalı işi." Baktı baktı da, beni sevmekten korktu Mim. Uyardı, beni, Yari ubırayi muvaxat Na bit bı riya-ı meqalat, Yari ne hesaniye, cefaye Evvel ne de ber wve ve cefaye.' Ahd ettik, el sıkıştık, öyle koyulduk yola. Çok uzak yoldan geldiler, Medler,' dedi Mim, Asya'nın ortalarından bir yerlerden. Buhara'ya, Semerkant'a, Hint'e uğradılar.İran 'da konakladılar, Acemlere dillerini, otuz altı harfli Aryan alfabelerini sundular. Kafkasları aştılar, Kıble 'ye indiler. Dur Şarrukin 'e vardıklarında, daha İsa'nın doğumuna bin yıl vardı. Derler ki, vefadır birincil nitelikleri.***

Vefasız Atinalılar bile bilirlerdi ki, bir Med, ölür

de sözünden dönmez. Bir ahd yapmışsa, vazgeçmez. Boynunu büktü, Benim övünmem değildir,' dedi, 'Tarihçi Briffault da böyle der.' Kadim denizlerin yosunları nicedir buhar olmuş kıraç diplerini gördüm. Issızın ortasında, ufkun altında görünen karaltı bir ağanın kasrıydı ki, bir yudum acı su içebilmek için oraya varmam gerekti. Dizlerim kesildi, dudaklarım çatladı, Rüzgâr savurdu kumları taneleri terime karıştı, terim pıhtılaştı. Bedenimi gittikçe sertleşen bir çamur sardı. Yanıklar, kaşıntılar arttıkça, Ama ben mecburdum o suya! Önce çıkınımı, sonra dostlarımı attım sırtımdan. Yükümü hafiflettim. İstanbul'da, şundan birkaç ay önce mantar topladığım Belgrad ormanlarının göğe varan ağaçları, dereler gibi taşan çeşmeleri canlandı hayalimde. Sanki İstanbul'a Diz çökmek, hayalimin serin gölgesine uzanmak istedim, ama Mim bırakmadı. 'Kasr'a varmazsan, telef olursun,' dedi. İçimden dayanaklar aradım, 'Bu yolda ben bir borcu ödüyorum,' dedim, Asırlardan beri soyulan, sömürülen, yalnız can, yalnız mal vergisi için aranan, şu bitmiş tükenmiş insanlara karşı İstanbul'un işlediği günahların borcunu ödüyorum,' dedim, kendi kendime. Yürümekten ziyade sürüneceğim.' Öyle yaptım. Gün sona erdi, güneş arkamdan alçaldı, ıssıza vahşi bir sessizlik indi. Nihayet, uzaktan tüm umutlarımı bağladığım Kasr'a vardım. Vardım ya, varmaz olaydım! Gördüm ya, görmez olaydım! Görmez olaydım, elin ayağın göçtüğünü

kuyunun suyunun çekilmiş Kasr'ın yıkılmış olduğunu! İşte, Şiran'ın evi burasıdır,' dedi, Mim.

• HAYIIIIIRRR!

Hayır,' diye haykırmışım da, tarla farelerini bile kaçıramamışım! Ama, aklımı... aklımı yitirmiş olmalıyım, Doğruya, hatırladım, Doğruya, Örenler burada oturmuyorlar... 'İstanbul'da, hanımelinin gölgesinde' 'Eh,' başını salladı bilge Mim, 'öyledir!' Burası Yukarı Mezopotamya'dır. Yüzyıllardır biriniz gelir, biriniz gidersiniz.' Kimse kalmaz mı, burada?' Kalır,' dedi, Mim, 'Düşler kalır, benim gibi düşler!' (odaya düşen bomba, izleyen sessizlik)

(12)

Nilgün: ***İyi, hoş abi de, herif istemiyor işte seni! Yanlış anlama, dost acı söyler.***

(13)

Kadıncık: ***Doğru. Dost acı söyler.***

Düşman acı söyler.

(16)

Şiran: ***Seni yanımda KADIN olarak istemiyorum.***

(14)

Kadıncık: ***!!!!!***

!!!!!!!

!!!!!!!!

iiiiiiiii!

Avaaaaz! Avaaaaaaaaz!
Haber salın Şiran'ıma!
Yıkılası yalan dünya!
Etme brE!
Etme bRE!
Etme BRE BUNU BANA!
ETME! ETME!

(13)

Dağlardan yankılandı ses, yandı.

Dr. Oya: ***Erkek olsaydın, kolaydı! Keserdik, kadın olurdun, bu iş de böyle halledilirdi.***
Ama, kadın ? Korkarım, yapacak hiçbir şey yok, canım!

(13)

Kadıncık Şiran'a: ***Mim 'e söz verdim, geri gelmeni sağlamak için yapacağım yoktur.***
Haberin olsun!

(20)

Üfürükçü Yakup Aliy: ***Sayın Kadıncık Abla, bu adam sizi terk Etti. Çünki Adamın sizden Başka meTrisi var görünüyor.***

"Kim bu Yakup Aliy?" Gırtlağıma bir şey tıkanmıştı sanki, sesimin boğuluyormuşum gibi çıktığının farkındaydım. Öksürüyormuş gibi yaptım.

"Bu bir roman, canım!" dedi, beni yatıştırmak istercesine, ama, baktığımda gözleri dolu doluydu.

"Daha çok tiyatro oyunu gibi," dedim. Munis bir ifadeyle başını salladı, "Öyle de olur."

Senin başka hocaya yazdırdığınız musga çıkıyor yasdıkta onu çıkarın KaPı üzerinde var onu çıkarın Ve sizin Taşıdınız musgayı hePsini eVden dışaRı Temiz yere gömün üzür dileRim siz de Nikahlı değilsiniz siz de 8 senedir meTrissiniz Ama siz getir derseniz getireyim Soğut dersen şunlar lazim yılan derisi on santim suna yılanı olacak 1 prç hoyrat otu miskizafer 1 paket kehver 3 sıran 15.000 TL soğutmak için bunlar sana getirmek için 3 gr hamrelyarasa kuşu canlı 5 sm kinişinle gülladeni 3 gr kaskar e gr Baharatçıdan Al mısır çarşısı Çemberlitaş Kumpaı 35.200 tutar.

(21)

Şiran: ***Bari bana söyleme!***

Kadıncık: ***Neden? Bana yardımcı olmak istemez misin?***

(22)

Kadıncık Nilgün'e ***Hani, diyorsun ya, 'Sana yeni bir sevgili bulurum,' Bilmez misin, yılan sokmalarına karşı panzehir, yine yılandadır? Bana yeni bir 'sevgili' öneriyorsun. Kim dedi sana Şiran ikame edilebilinir bir cinsel doyumdu diye?***

Nilgün: ***Kız, yoksa onu da mı beceremiyordu!? (arşa yükselen kahkahalar)***

(23)

Kadıncık:

(24)

Işık: ***Kadıncık hanım, en büyük kötülüğü bana yaptınız. Affetmeyi öğrettiniz. Bundan böyle en az on yıl bu adamı bırakamam.***

(gözlerinin içi gülen kocası)

Suat: ***O dünyaya affetmek için gelmiş.***

(27)

Hiç beklemediğim anlarda karşıma çıkan garip bir semboldü sanki Suat. Sıkıntıyla duraladım.

"Saat kaç?"

"Beşe geliyor," dedi ve fırladı, "Eyvah! Dr. Sernea gelmek üzere! Değiş, Tonton!"

Televizyondaki çizgi film dizisinin her şekle girebilen yaratıklarının şekil değiştirme komutuydu, "Değiş, Tonton!"

Evde, dışarda çalışan, her türlü konuma ayak uydurmak zorunda olan kadınların şekil, daha da önemlisi, ruh hali değiştirmek zorunda olmalarını hicvediyordu.

"O da kim?"

"Dr. Elizabeth Sernea, Iowa Üniversitesi profesörüymüş. Orta Doğu Araştırmaları Merkezi'nden."

"Anlaşıldı. Ben kalkıyorum."

"Hele bir!" diye bağırdı içerden, "Kesinlikle kalkmıyorsun!

Ben ne yapacağım kadınla tek başıma?!" Banyodan başını çıkarmış, tehdit ediyordu,

"Vallahi, gidemezsin!"

Kadıncık Portreye: ***Gözlerinde gördüm Suat 'ı. ilk kez, senin gözlerinde. Dalıp dalıp, güneyin yıldızlı karanlıklarına dalan gözlerinde. Suriyeli konukta, boğazından***

geçmeyen yemekte, içemediğin içkide, soğuk ter döktüren öfkende. 'Aykırı bir yaşam'dı, Suat, aranızda, 'Sıkıca kavranıp kollarından, özenle geçirilecekti' aranızdan. Başka bir yerde tanış-saydım, belki de seveceğim polisler tarafından. (Korkma çocuğum, o senin amcan!)
Üstelik ben yoktum Taksim alanında. Belki de bundan katmerlendi acım. Bir yanda, kardeşim 'Baran'ından, Hozan'ından uzak, öte yandan, 'başının gölgesi olsun düşürmez önüne!'
Dilinde türkü,
Dilinde Itri
Bir yanı kelam
Bir yanı silah
Alıp götürdükleri gün
her bekçi düdüğünde bir çığlık!
Suat!
Suat!
Suat!

(28)

Kadıncık Suat'a: *İnsan kime yataklık eder?*
İnsan kime sığınır?
Soyadı tutmuyorsa, senesi bellidir.
İnsan kimin senelerini talep eder?
Abasından! Değil mi?
Neden yanımda değilsin?
Ne garip!
En çok mazereti olan da sensin
En affedilemeyecek olan da sen!

"Oğul bu muydu sadıklığın?

Valla, kurda yedirdin beni!"

Ne zaman duydum,

ne zaman anladım bu uzun havayı!

V

Diana Pavloviç'i tanıştırmış olmasını saymazsak, Dr. Sernea, Rodoplu'nun hayatında önemli bir yer işgal etmedi. Hatırladığım kadarıyla, Günay onu üç kez ya gördü, ya görmedi. O günkü ziyaretini burada aktarmamım nedeni benim için Rodoplu'yu tanıma bakımından çok öğretici olmuş olması. Kadın gittikten sonra sabaha kadar oturmuş, konuşmuştuk. Şimdi düşüncesi acı veriyor ama o geceden sonra bir süre 'küstük' de. Benim için de zor bir dönem olmuş olmalı. Cezaevinden yeni çıkmıştım, eşimden ayrılmıştım... Her neyse, bu Günay'ın hikâyesi.

Sernea, randevuyu mektupla almıştı. Dile getirdiği nedeni, "Orta Doğulu kadın yazarları tanımaktı"tı.

"Entelektüel merak? Öyle mi?"

"Entelektüel merak," dedi Rodoplu, üstünü değiştirmiş, gelmişti.

"Bu da ne?"

"Bindallı."

Beni şaşırtmakta ustaydı bu kadın!

"Sen bindallı giyer miydin?"

"Tabii!" dedi muzip muzip, "Hatun, Orta Doğulu kadın yazar tanıyacakmış ya, tanısın bakalım!" Koyu mavi kadife üzerine gümüş işlemeli giysiye güzelliği burnunun direğini sızlatıyormuş gibi baktı,

"Çok da güzel ama değil mi?"

"Çok," dedim. Günay'ı ne kadar değiştirdiğini düşünüyordum. Başını tutuşu bile farklıydı sanki.

"Osmanlı sultanı gibisin!"

"Ona hanım sultan denir! Cahil!" Geldi sarıldı, "Kalıyorsun, değil mi?" Cevap vermemi beklemedi,

"Kadın bir de kitabını göndermişti!" diye telaşlandı, "Şuna bir bakalım, ayıp olmasın."

Kitabın adı, "Bereketli Hilal'in Kadınları, Arap Kadınlarından Çağdaş Mısralardı. Arka kapağında on üç şairenin ve kitabın redaktörünün (Kamal Boullata) fotoğrafları yer almıştı. Günay, şöyle bir baktı,

"Oh, oh, oh!" dedi, "Bereketli Hilal'in Esin Afşar'ları, Bilgesu Erenus'ları... Takım tamam."

Önyargılardan korktuğum kadar hiçbir şeyden korkmadığımı söylemiştim. Ona duyduğum güvene karşın, kitabın kapağını bile açmadan vardığı sonuç, içimi ürpertti. Öfkeye kapılmaya başladığımı hissediyordum. Tabii, o da.

"Bak," dedi, "örtü yok, takılar firuze artı gümüş..."

"Yani?"

"Yani, 'Bodrum' (kurduğu bağlantıları her zaman anlamadığımı da söylemiştim), kuaförlü saçlar, özenli makyajlar, sigaralar... Esmer ama

herhangi bir Batı şehrinde rastlanabilecek kariyer kadınları. Arap burjuvazisi. Sen hiç Filistinli kadın gördün mü? Kamplardakileri. Sahici olanları?" Sinirlenmeye başlıyordu.

Buda redaktör Kamal Boullata olmalı... hımmmm! Bedri Baykam'ın Arap çeşitlemesi! Lüle lüle uzun saçlara, kösnül tebessüme baksana! "

"Ne demek şimdi bu?"

"Canım, efendim, esmer ten, kıvırcık siyah saç, Batı ülkelerinde, ilkel Üçüncü Dünya sendromudur. Bundan kurtulup kendisini 'ilginç' kılmak isteyen Arap, İranlı, Türk vs. erkek, böyle hoşluk yapar. "

Ne diyeceğimi bilemedim, aklıma Cezayirli Fransız şarkıcı Enrico Macias geldi.

"Bereketli Hilal'in değil, bizatihi kendilerinin temsilcileri bunlar," dedi, Günay, "Sernea'nın görüş alanına girebilmiş olduklarına göre yabancı dil, para ve... ve duygu birliğine sahip Olmalılar." Gözünü gözlerime dikti birden,

"Bak, gel bir tahmin yapayım. Şiirlerinde bağımlılıktan yakınacaklar, ezilen Arap kadınlarının acılarını dile getirecekler."

"Kitaba daha önce bakmadın, değil mi?"

"Şerefim üzerine! Bakmadım," kitabı uzattı, "Sen bak."

Baktım:

Andrée Chedid, Lübnanlı Hıristiyan, Paris'te yaşıyor, Fransızca yazıyor;

Nazik al-Mala'ika, Bağdat doğumlu, Amerikan eğitimli, ***"Esaslı bir ölüm korkusu, yoksun olduğum fıtri özgürlüğüm, Arap dünyası kadınının aşağılık konumundan aldığım yaralar, izleyen ulusal aksilikler ve siyasi yenilgiler: işte şiirimi hüzünle boyayan temel unsurlar. " ;***

Mona Sa'udi, Ürdün doğumlu, Paris eğitimli, ***"Erkekler neden kadınları boğmadan, kilitlemeden, beynini, rüyalarını kontrol altına almadan sevemezler... baskı altında değil, özgürken nasıl severiz, bunu sadece kadınlar yapabilir!" ;***

Elif Adnan, Lübnan doğumlu, Fransa ve ABD eğitimli, ***"...Kadınlara gelince, bizde bir tane bile yoktur hepsi kendilerini erkeklerinin diğer yarısı sayarlar "***

Therese Awwad, Lübnan doğumlu, Paris eğitimli, "çıldıran ev kadınının hikâyesi." ;

Almaal-Kharda'al-Jayyusi, Filistinli, Amerikan ve İngiliz eğitimli, ***"...Ömrüm boyunca kimseye ne boyun eğdim, ne bir usta edindim, ne de güçlü erkek cinsinden emir aldım. Bizim kadınlarımız akıllarını ve yüreklerini kocalarının, babalarının, erkek kardeşlerinin ve oğullarının akıl ve yürekleriyle bütünleştiriyor, buna da iffet ve takva diyorlar. Bu kadınlar, erkeklerine değil uluslarına karşı sorumlu olduklarını anlayıncaya kadar, bu ulus asla ulus olmayacak.";***

Fawziyya Abu Khalid, Suudi Arap, Bedevi, Amerikan eğitimli... Şiirinin adı "Bir Erkeğe"

"Sadık bir köpek olabileceğini düşünmüştüm," diye yazmıştı, Bedevi şaire,

"Sadık bir köpek olabileceğini düşünmüştüm
Koşumsuz bir Arap atı,
kabilenin kuru hurmaları lezzetinde,
herhangi bir tanrının müjdeleyicisi!
Bana gelince, miras ilamımı yırtmış,
aşiretimin ağaçlarını kökünden sökmüş,
kanunsuzların özgürlüğünü kucaklamıştım!
Heyhat!
Erkekliğinin 'Narsissus 'un Levanten aynasında dönmüş bir
sis
senin ise Bereketli Hilal'in meyvelerinin faziletlerini
ululayan pezevenklerden birisi;
herhangi bir Sultan'ın,
herhangi bir yardakçısından
başka bir şey olmadığını keşfettim!"

Yüzüne baktım, korktuğu başına gelmiş gibi duralamıştı. Hüzünle öfke arasında gidip geldiğini görebiliyordum.

Miras ilamını yırtmış, aşiretinin ağaçlarını kökünden sökmüşmüş! Bu da Arabın işbirlikçisi! Katliamı hızlandırmaktan başka işe yaramazlar bunlar!"

Kendimi aptal gibi hissediyordum. Onun hemen gördüğü, benim göremediğim neydi? Neden göremiyordum?

"Bir de bana anlatsana şunu? Nereden bildin?"

"E, hayatım, kitap Amerikan basımı! Ticari bir iş olmadığı belli, Amerika'da kaç kişi şiir okur, kaç kişi 'Arap şiiri' okur? Yine de, basılabilmişse, bir nedeni var. O neden de şu: Batı'nın kafasındaki kültürden kurtarılması gereken 'Doğulu' kavramını perçinliyor. Başka türlü olsa basmazlardı, inan bana! Batı ancak görmek istediği Doğu'yu anlatana sıcak bakar. 'Evrensel' olduğu iddia edilen bir kültür dayatılıyor ya canım, bu kadınlar, o 'evrensel' kültüre duydukları özlemi, daha doğrusu kendi 'ilkel' kültürlerinden ne denli nefret ettiklerini dile getirdikleri sürece itibar görürler. Hoş, itibar da değil ya buraya kabul edilmek gibi bir şey."

"Esin Afşar'ın, Paris konserleri gibi mi?" Kendimce, az önceki duygularımdan ötürü af diliyordum.

"Tabii," dedi, "yani, Allah aşkına, arabeske inat olsun diye Paris'te türkü bozmak nasıl bir... " kelime bulamıyormuş gibi durakladı, "...hamakattır!"

"Hamakat?"

"Anlayışsızlık, duyarsızlık, bönlük, ahmaklık! Ah, bu entellerin uğursuz kibiri! Aşiretinin ağaçlarını kökünden söktün attın da, yerine -hele de o ekolojide- ne yeşertebileceğini sanırsın?"

Yüzüne baktım,

"Yapılmak istenene baksana! Batı kültürü getirilecek, Batılı olmayan bir toprak parçasında -o toprak parçasında yaşayan yerli çoğunluğun varlığı ve istemleri tümüyle kulak arkası edilerek!- yeni bir vatan edin-

mesine yardımcı olunacak! Nasıl yardımcı olunacak? Batı'nın kültürünün, yerli kültürü istediği gibi tasarruf etmek hakkının, yerli kültürü korumak hakkından 'daha yüce', 'daha iyi', 'daha saygın', 'daha çağdaş', 'daha akıllı olduğu şeklinde, tartışmasız 'doğru'lar yerleştirilerek, yardımcı olunacak. Efendim? Mesela, Türk müziğini 'çoksesli' kılmak, 'teksesli' olmak özelliğini korumak isteminden; bireyselliği yüceltmek, geleneksel aile yapısını korumak isteminden, pizzacıları yaygınlaştırmak, lahmacuncuları korumak isteminden 'daha yüce' bir uğraş, hatta bir 'hak' sayılacak! Kim yapacak bu işleri? İşgalcilerin öz-uzman aydınları, tabii!

Seni sinirlendirdiğimi biliyorum, ama söylemeden edemeyeceğim. Bak, bu hanımlarla 'İzmir'i lahmacuncuların işgaline terk etmeyeceğiz,' diyen Tarık Dursun, aynı hamurdandır 'Siz' kimsiniz, 'işgal edenler' kimler? Kim kimin şehrini işgal ediyor da, kim savunuyor? Pizzayı lahmacundan daha saygın kılan ne? Bunun cevabı yok. Rasyonel cevabı yok. Akıldışı cevabı var, tabii: 'Batıcı otorite, organik aydınlar, öyle buyurduğu için, öyle!' Levi's'lerle pipolar, Öz Gaziantep lahmacuncusundan, Pizza Floransa'ya geçtiler mi, biter bu iş."

O kadar basit olmadığını düşünüyordum,

"Kaç tane organik aydın var ki, Günay'cım? Bu kadar etkili olabilseler başka şeylerde de olurlar."

"Aydın olmayan yoktur ki! Her insan eninde sonunda mesleği dışında bir entelektüel etkinlikte bulunur. Aydınlar dilekçesini hatırlasana! Her insan bir düzeyde bir filozof, bir sanatçı, bir beğeni adamıdır. Aydınsallığı meslek edinmişlerin görevi, herkeste belli bir gelişme düzeyinde var olan entelektüel faaliyetin, 'Batıcı' dünya görüşü doğrultusunda şekillenmesine öncülük etmektir. Edebiyatta, sanatta, sinemada, 'Batıcı' dünya görüşü öylesi bir haklıcılıkla ortaya konur ki, Batı'ya muhalefet toplum düşmanlığı ile eşleşir. 'Oryantalizm'in de gelişmesi böyle oldu. Birkaç tarihçi, birkaç papaz başlattı belki, ama çığ gibi büyüdü, tartışılmaz bir 'bilgi' oldu. Sümüklü bir İngiliz tezgâhtar kızın ya da Alman daz-

lağının içine Türklerden fiilen 'üstün' olduğu gibi bir 'bilgi' nasıl yerleşti dersin? Türkiye'deki 'beyaz dizi' daktilosunun kendisini hatim indiren anneannesinden daha 'kültürlü' bellemesinin nedeni aynı türden 'bilgi' değil mi?"

Elleri titremeye başlamıştı yine,

"Niye sinirleniyorsun bu kadar?" diye uyaracak oldum, bir durdu, "Türküm, doğruyum, çalışkanım ya! Allah Allah!" Gülmeye başladı, ama yine de, kendisine bu duyguları yaşatan kadına tavır, "en Osmanlı tavır!" alması kaçınılmazdı. "En Osmanlı tavır" mümkün olduğunca az konuşmak, hemen hiç gülmemek, misafiri bir yandan mükemmelen ağırlarken, öte yandan hiç yüz vermemek gibi, heyecanlı ve teklifsiz yapısına hiç uymayan, "üstelik Osmanlı olup olmadığı da meçhul" bir tavırdı. Günay yine de takındı. Kadına birden sordu,

"Beni nereden buldunuz, Dr. Sernea? Ünümün Iowa'ya ulaşmış olduğunu düşünemiyorum!"

"Oh," diye ünledi, Dr. Sernea, "Ankara'dan."

"Ankara'dan?"

"Evet!" dedi kadın. Elini boynuna götürdüğüne, tek sıra inci kolyesi ile oynamaya başladığına dikkat ettim.

Elli yaşlarında, ince, buruşuk, çipil gözlü, mavi saçlı (Günay, Amerikan kadınları arasında saçlarını boyayanların pek az olduğunu söylerdi. Elizabeth yaşındakiler, yıkanınca çıkan çivit mavisi bir tonu tercih ederlermiş) bir kadındı, Dr. Sernea. Ortaokul öğrencisi gibi, yün etek, beyaz bluz, hırka ve düz ayakkabı giyinmişti. Rodoplu, PTT memuresi ya da kütüphaneciye benzediğini söyledi.

"Ankara'dan mı? Bakın bu ilginç işte. Tanıdığım birisi mi?"

Bu soruya cevap vermemeyi tercih etti Sernea. Sevimli olduğunu düşündüğü, Ronald Reagan türü, yapıştırma bir gülücük takındı,

"Milliyetçi olduğunuzu duydum," dedi Günay'a.

Günay, kütüğe uzattığı elini bir an hareketsiz tuttu, sonra yavaş yavaş geri çekti, dramatik bir tavırla arkasına yaslandı, sigarasından bir nefes çekti, neden sonra üfledi, alabildiğine soğuttuğu bir sesle sordu,

"Öyle mi?!"

"Evet," dedi Sernea, ama sarsılmıştı, "Değil misiniz?"

Uzun bir süre cevap vermedi Günay. Oynuyordu. Kendisinin içine de baygınlıklar getirdiğini bildiğim bir ağırlıkla bardaklara çay doldurdu. Bardak meselesi de garipti, çünkü Amerikalıların fincanı tercih ettiklerini bildiği halde bardak kullanmakta ısrar ediyordu.

"Milliyetçilikten ne kastettiğinizi sorabilir miyim?" dedi, nihayet.

"Oh!" diye ünledi Sernea, şaşırmış gibi,

"Milliyetçiliğin birden fazla tanımı olduğunu düşünmemiştim!"

"Yapmayın, bayan," diye yapıştırdı Rodoplu, "CIA'in arşivlerinde bu tanımların olması gerekir!" bir yandan da nazik nazik gülümsüyordu.

Dr. Sernea, bu defa gerçekten sarsıldı. Toparlanması beş-on saniye sürdü. Ne ki Günay, sohbetin gündemini kaptırmamaya niyetliydi, herkesin çok iyi bildiği bir abesi tekrarlıyormuşçasına, sordu,

"Orta Doğu Araştırmaları Merkezi'ndendiniz, değil mi? Söyleyin bana, CIA ile nasıl halleşiyorsunuz? Sizi rahat bırakıyorlar mı?"

Profesör, bunun ardından ünlü Princeton Üniversitesi'nin, CIA'in, başta Amerikan akademisyenleri olmak üzere, Amerikan kamuoyunu İsrail lehine koşullandırmak amacıyla finanse ettiği açığa çıkmış "Orta Doğu Seminerleri" skandalının geleceğini kestirmiş olmalıydı.

"Neyse, unutun!" dedi Rodoplu, küçümseyen bir el hareketiyle,

"Şimdi, ne sormuştunuz? Ah, evet, milliyetçi olup olmadığımı...

Eğlenmeye başlamıştım! Kaldığıma memnun oldum.

"Bu, milliyetçilikten ne anladığınıza bağlı, Profesör," diye sürdürdü Günay, "Milliyetçilik derken Alman, yani Batı tipi bir ırkçılığı kastediyorsanız, 'milliyetçi' değilim, hayır. Anlıyorsunuz, değil mi? Ürünü olduğum kültür elvermez. Eveet... Soruyu, ABD bağımlılığını, Sovyet bağımlılığına

yeğleyeceğim anlamında soruyorsanız, yine hayır. Ancak, sizi yanıltmak istemem. Bakın, Sovyetler, neresinden baksanız heyecanlı, hatta çocuksu bir Asya topluluğudur. Züccaciye dükkânına dalmış bir dana gibi, sonuçlarının bilincine varmaksızın kırıp döktükleri çok olmuştur. İngilizler gibi, sömürgelerinin duvarlarına Kraliçe'nin resmini hatıra bırakıp çekilmeyi beceremezler."

Sözü nereye getirecek diye merak ediyordum. Aynı şey Sernea için de söz konusu olmalıydı ki, gözlerinin büyüdüğünü gördüm.

"Yani, sabırsızdırlar," diye sürdürdü Rodoplu, aynı uzak tavırla, "fiziki gücü, uzun vadeli entrikaya tercih ederler. Anlayacağınız, Sovyetlerle olan ilişkimizde biz tankla uzun vadeli ideolojik asimilasyon arasında bir tercih yapmak durumundayızdır. Kolay bir seçim değildir. Ama sonuçta, biz de Asyalıyız. Sinsilikten, silahtan korktuğumuzdan daha çok korkarız," diyerek güldü, "Tabii, siz buna zihinsel tembellik de diyebilirsiniz."

Çaydanlığa uzandı, Sernea'nın Doğululara yakıştıracağını bildiği bir aşırılıkla, beşinci bardağı doldurmayı önerdi,

"No, no! Thank you!" diyerek kaçındı, Amerikalı. Hayatının tehdit edildiğini düşünebilirdiniz!

"Ah, ama, bunu anlayacağınızdan eminim," diye sürdürdü Rodoplu, tepeden bakan bir tavırla, "Bizim Makyavelli geleneğimiz olmadığını bilirsiniz!"

"Bundan, sizin kendinizi Asyalı saydığınızı mı anlamalıyım?" diye sordu Dr. Sernea. Günay'ın düşüncesini izlemekte zorlandığını, kendince bir çıkış yolu yakaladığını görebiliyordum.

Günay'ın gözlerinde *italikleri* gördüm,

"Kafanızda, 'Sovyetler'i paramparça edecek Asya Müslümanları' zillerinin çaldığını görür gibiyim, Dr. Sernea! Asya Türkleri, Ruslara rahat vermese ne güzel olur, değil mi? Belki de iyi bir Turancıyımdır. Ne hoş olurdu, değil mi?"

"Sıradan bir memurun her yerde sıradan bir memur olacağını düşünmeliydim!" Bu, banaydı. "CIA 'in birinci sınıf beyinlerini Türkiye'ye, üstelik de böyle sıradan bir iş için herhalde tahsis etmezler, değil mi?" *Sernea'ya* döndü,

"Elbette, Asyalıyım," dedi, "Başka ne olabilir ki? Devam edelim mi? Milliyetçiliği, kapitalizm ululaması şeklinde düşünüyorsanız, yine hayır. İslami uyanış şeklinde düşünüyorsanız, yine hayır."

"İsa Mesih!" diyerek ellerini çırptı, Profesör, "Bu kelimenin bu kadar çok anlama gelebileceğini düşünmemiştim!" Gerçekten, çok kötü oynuyordu,

"Avokado gibi," dedi Rodoplu, kaşlarını kaldırarak, "Şeker koyarsanız tatlı, limon sıkarsanız salata olur!" Türkiye'de 'eşek armudu' diye bilinen, yalnız ithalci manavlarda satılan, Amerikalıların pek sevdiği bir meyveyi örnek veriyordu.

"Evet," dedi kadın, "Anlıyorum." Yalan söylüyordu.

"Ha, eğer, milliyetçilikten, Batılılaşmakta yaya kalma pahasına, kendi kültürüne sahip çıkmayı anlıyorsanız, bakın o doğru. Evet, milliyetçiyim. Ve Hilal'le, Haç arasında bir seçim yapmak söz konusuysa, hiç kuşkunuz olmasın, Hilal'i seçerim."

"Oh, insanların kültürel miraslarına sahip çıkmaları güzel bir şey!" dedi Dr. Sernea, yine en Reagan gülücüğüyle. Ben, yılışıklığının mide bulandırıcı olduğunu düşünürken,

"Bunun için mi kitabınızdaki o şaireleri seçtiniz?" diye bastırdı Günay.

Dondu kaldı, kadın,

"Neden? iyi bir seçim olmadığını mı düşünüyorsunuz?"

Alelacele toparlandı, ekledi,

"Kamal Boullata yardım etti. Biliyorsunuz, Filistinlidir. Kendisi, yetenekli bir ressam ve yazardır."

Günay, bana baktı, ***"Gördün mü?"***

Kadının, "Filistinli" açıklamasının, Hilal'i savunacağını söyleyen birisine hoş görünmek isteminden kaynaklandığı açıktı. Acemice olduğunu düşündüm.

"Evet, gördüm," dedi Günay.

"Başındaki alıntıdan belli: ***Ellerinin emeğinden o kadına da pay verin. Bırakın o da yaptığı işlerle tanınsın şehirde***." Süleyman'ın Meselleri, XXXI, 31" değil mi? Boullata, Hıristiyan Filistinlilerden olmalı," diye ekledi müstehzi bir gülüşle.

"Demek biliyorsunuz? Hıristiyan mısınız?"

"Tabii ki, hayır," dedi Rodoplu, sesine hakarete uğramış bir ton vermişti, "O pasajı ben de bir kitabımda kullanmıştım. Ancak izin verirseniz Boullata'nın seçimini yersiz buldum."

"Neden?"

Gerçekten şaşırmış, gözlerini açmıştı kadın. Renkten renge girmek diye bir şey varsa, bu o anda tanık olduğum ruh hali olmalıydı!

"Azizem, Dr. Sernea," dedi Günay, (Azizemmiş! Sandıktan kelime çıkarıyordu!) "İncil'deki o pasajın, bu şairelerin karşı çıktığı ne kadar anlayış varsa hepsini içerdiğini bilmediğinizi söylemeyin bana!"

Kadını iyice ezmeye niyetliydi. Üşenmedi, kalktı, buldu ve okudu pasajı,

'"Kim, nasıl bulsun bir iffetli kadın? Varsa öyle bir kadın, fiyatı kat kat fazladır yakutlardan. Bir kadın ki, ona kocasının yüreğini emanet etmesinde tehlike yoktur. Bir kadın ki, kocası gönlünü kazanmak için uğraşmak zorunda değildir. Bir kadın ki, ömrünün her gününü kocasına iyilik yaparak geçirir, kötülüğe geçit vermez. Yün bulur, keten bulur ve isteyerek çalışır elleriyle. O kadın ki, bir ticaret gemisi gibidir; uzaklardan erzak taşır. Öyle bir saattir ki uyandığı vakit henüz gecedir ve kadın o saatte ev halkına et dağıtır. Bir tarla düşünür, satın alır ve ellerinin emeği ile bir bağ yetiştirir. Belini güçle takviye eder, kollarını kuvvetle donatır. Bilir ürettiği malın iyi olduğunu ve onun mumu gece de sönmez. Ellerini iğinin üzerinde tutar

ve onun elleridir saran örekeyi... Ve kocası itibar görür otururken ileri gelenleriyle ülkesinin şehir meydanında... Böyle bir kadını kocası da beğenir. .. 'Ve sizin kitabınızdaki cümleler... Arap feministlerinin, Kitabı Mukaddes dururken, günah keçisi olarak Kuranı Kerimi seçmiş olmalarını garip bulmuyor musunuz?"

Bu noktada dayanamadım. Günay'a döndüm,

"Allah'ın da ta s...neydi!" deyiverdim, Laz aksanıyla tabii. Gülmekten kırıldık. Efendim, bir Laz fıkrasının son cümlesiydi. İşte, Temel, İdris'e gelir, der, "İdris, lan, duydun mu? Ben ateist oldum." "Ne oldun, ne oldun?" "Ateist, oldum." "Kimdir, o?" "Ateist oldum dedim sana. Ben, Allah'ı tanımayrum!" Ve tabii, son cümle, "Allah'ın da çokta s...neydi!" O kadar güldük ki, kadına çevirmek şart oldu. Çevirdim, ama olmadı tabii.

"Her neyse," dedi Günay, "Filistinli dostumuz erkeklerin intikamını almış gibi görünüyor, öyle düşünmüyor musunuz?" Kadını sinirlendirmeyi başarmıştık.

"Siz bu hanımefendilerin Bereketli Hilal'in kadınlarını da temsil etmediğini düşünüyorsunuz!"

"Hanımefendi," dedi Günay, ağır ağır,

"Bu hanımlar, 'Bereketli Hilal'i ne kadar temsil ediyorlarsa, ben de Türk kadınlığını o kadar temsil ediyorum!"

Buna da ben sinirlendim! Temsil ne kelime, medarı iftiharı olduğunu düşünüyordum. (Günay Rodoplu'ya âşık olduğumun farkındasınız, tabii!) Nasıl bakmış olmalıyım ki, ***kadınlık bilgim yoktur ya, onu söylüyorum!***

"Ohh!" diye ünledi, Sernea, "Ohh! Yine de, sizinle konuşmak büyük bir zevk!"

Gerçeği değil, kendisine en yakın geleni, ortak paydası olanı arıyordu. Dil sorunlarını, Türkçe ve Arapçanın çok zor diller olduğunu, kendisinin bu dilleri konuşamadığı için hata yapmış olabileceğini, öyleyse, ne kadar üzgün olduğunu sıraladı.

"Ben okumadım, ama..."yı yeniden yaşadı Rodoplu.

"Bizim bölgenin dillerinden hiçbirini konuşamadığınız halde göreviniz nasıl yürütebiliyorsunuz?" sorusu, hınç almak için sorulmuş bir soruydu. ***Çünkü, "Sanki bizim tarihçilerimiz Çince biliyorlar da!" diyordu, italikler, "Olsun, biz hiç olmazsa bilmiyor olmamızın ezikliğini yaşıyoruz, bunlar kadar küstah değiliz!"***

"Dil bilen dostlarımız var. Sizler gibi!" diye kırıttı, Dr. Sernea,

"Ohhh! Sohbet o kadar aydınlatıcıydı ki, bir türlü esas konuya gelemedim. Bize, tabii başta kendiniz olmak üzere, Türk kadın yazarlarını tanıtabilir misiniz, diye soracaktım!"

Pierre Loti'nin evlenme teklif etmeye cüret ettiği bir hanım sultandı, Azize'ydi sanki Günay! Müthiş bir kibirle baktı,

"Niçin?"

"Ohhh, ücretli tabii!" diye alelacele açıkladı şaşkın misafiri.

"Sorduğum o değil," dedi Rodoplu,

"Niçin, diye soruyorum."

"Bize yardımcı olmak isteyeceğinizi düşünmüştük!" Adeta kekeledi kadın,

"İstemez misiniz?"

Dudaklarında, belli belirsiz bir tebessüm, dikleşti Günay,

"Hayır," dedi, dümdüz.

"Biraz daha çay?"

Sernea'nın zoraki 'lütfen'i zaman kazanmak içindi. "Nedenini sorabilir miyim?" dedi, bir süre sonra.

"O kadar karmaşık değil!" dedi Günay,

"Aslında, çok basit bir nedeni var. Ben, sizin dilinizi, sizi öğreneyim, bizimkilere anlatayım, diye öğrendim ve çok da emek verdim. Size, bizi anlamakta yardımcı olmak için değil. Bunu gerçekten istiyorsanız, yani bizi, bizim medeniyetimizi, ayrıca parantez içinde söyleyeyim, epeyi iyi bir medeniyettir, hakçası, bize asırlarca çok iyi hizmet verdi, öğrenmeyi gerçekten istiyorsanız, siz zahmet edeceksiniz, tıpkı bizim ettiğimiz gibi.

Ayrıca, yabancı dil öğrenmeyi size de tavsiye ederim, hele hele Orta Doğu ile ilgileniyorsanız, şarttır diyebilirim. İnanın, hiçbir çeviri aslının yerini tutmuyor. Biz, bu sorunu üç yüz yıl yaşadık, iyi biliyoruz."

"Ama, bakın, Türkiye kendisini tanıtamadığı için uluslararası forumlarda ne zorluklarla karşılaşıyor! Kendinizi tanıtmanız gerektiğine inanmıyor musunuz?"

"Hayır, Madam. Fotosentez yoluyla öğrenim olmaz."

"Ne demek istediğinizi anlamıyorum!"

"Demek istediğim," başıyla maydanoz bahçesindeki bitkiyi işaret etti, kollarını, bitkinin yapraklarını taklit ederek iki yana açtı,

"Böyle hiçbir şey yapmadan durup, kendinizi güneş ışığına bırakır gibi, başkalarının gayretine terk ederseniz, öğrenemezsiniz. Siz zahmet edeceksiniz, ihtiyacınızı siz sahipleneceksiniz.

Bir şey daha var: Sizin dünyanızın öğrenme azmini kamçılayan tek bir şey vardır, o da bir şeyi biliyor olmanızın size sağlayacağı ekonomik fayda! Bu Avrupa'nın Asya'yı sömürgeleştirmeye kalktığı günden beri böyle olmuştur. Coğrafya cemiyetlerini boşuna kurmadınız. Gezginleriniz, bağışlayın, şu anda sizin yaptığınıza benzer biçimde, saraylarımızda misafir olup, konukseverliğimizin keyfini çıkardıktan sonra geri döndüler ve hükümetlerine o ülkeleri ele geçirmenin yollarını öğrettiler. Bakın, üniversiteniz size Türkiye'ye gelesiniz diye ücretsiz izin veriyor, niçin? Buradan bir tebliğle dönmeniz için. Niçin? Üniversitenizin ünü büyüsün, daha çok paralı öğrenci alabilin diye. CIA size yardımcı oluyor. Niçin? Türkiye'de etkili olabileceğini düşündüğü kimselerin kafa yapısını anlamak, gerekirse yönlendirmeye çalışmak için. Ve bütün bunlar sizin o 'Amerikan yaşam biçimi' dediğiniz, 'kutsal ineği' korumanız için!

Azizem, Dr. Sernea, hapishanelerini özel sektöre devreden bir ulusun, sizinkinin, 'kutsal ineği' çıkardan başka ne olabilir?"

"Dr. Rodoplu! Sizi kullanmayı düşündüğümü düşünüyor olamazsınız!" diye haykırdı Dr. Sernea, "Böyle düşünüyor olamazsınız?"

"Neden, hanımefendi?" dedi Günay, "Benimle çıkar dışında nasıl bir ilişkiniz olabilir ki!"

Buna verecek bir cevap bulamadı, gözlerini kırpıştırmakla yetindi, kadın.

"Size bir sır vereyim mi?" diye sürdürdü Günay, "Sizin kültürünüzle baş edecek gücü elde edinceye kadar, Batı ile fazla yüz göz olmamamızda yarar görüyorum! Niye biliyor musunuz? Bugüne kadar muhteşem ABD sadece kendi kültüründen olanlarla, yani, kendi hısım akrabalarıyla başa çıkabildi de ondan. Ne zaman ki, bir Vietnam'a, İran'a, hatta Filistin'e çattı, yenildi. Onun için diyorum ki, bırakalım, bizim kendi tılsımlı güçlerimiz, kendimize kalsın. Siz, kendi muhayyilenizdeki Türkiye ile avunun. Teslim edersiniz ki, bizim tek silahımız budur!"

"İncili Kaftan"ı oynuyordu! Ömer Seyfettin'in cebindeki son kuruşu İncili bir kaftana yatırıp, İran Şahı'nın huzuruna çıkan Türk sefiri, geride daha neler neler olduğu izlenimini verebilmişti. Ne blöftü!

"Üzgünüm," türünden bir şeyler mırıldandı, oturdu oturamadı, tekrar gelmek için izin isteyip kalktı, Sernea. Günay, büyük bir nezaketle geçirmeyi ihmal etmedi.

Ve ben buruktum.

İzlediğim olayda, bir Türk olarak, hıncımın alınmış olduğunu görmenin keyfi vardı, elbette. Ama, bu Günay'ın 'militan' tavrında insanı ürküten, kendime bile itiraf etmek istemiyordum ama yabancılaştırıcı, 'bağnaz', hatta sağcı diyebileceğim bir şeyler vardı!

Sernea'yı büyük bir nezaketle geçirdi. Kapıyı kapattı. Geldi, karşıma oturdu. Tüm enerjisini tüketmiş gibiydi. Bacaklarını toparladı, küçük bir kız gibi büzüldü, dışarıyı seyretmeye başladı.

"Yoruldun mu?"

"Yorgunluk. Suçluluk duygusu... Sürgit karşı çıkmanın, eleştirmenin, didişmenin, kaçınılmaz kırıcılığından olsa gerek, haklı olduğumdan emin de olsam, çatıştığım zaman sanki suçlanıyorum, canım. Suçlanıyo-

rum, kirleniyorum. Bazen, kendimden çok sıkılıyorum! Nefes aldırmayan bir lafebesi gibiyim ya. Lafebesi ve kadın olma keyfiyeti! Amma da zor bileşke, ha!" İçini çekti,

"Yorgunum gerçekten, " diye tekrarladı, "İçim boşalıyor sanki. Her çatışmadan sonra uçurumun kenarında uyanıyorum."

Öyle olmalıydı, gözünden bir damla yaş indi, o yaşla birlikte benim yabancılaşma duygum yok oldu. Günay'ın 'ürkütücü' olduğunu düşünmüş olmam ne kadar komikti! Ne ki, bu defa da sinirlendi,

"Amaaan!" diyerek hırsla sildi yaşını.

Neşelendirmek istedim,

"Perişan ettin, ezdin gönderdin kadını, " dedim, yapmacık olduğunu anlamamasını umduğum bir coşkuyla,

"İncil'den pasaj okuman harikaydı!"

"Oynadığımı mı, düşündün?"

"Yani... " duraksadım, "Tiyatrovariydi, doğrusu." Patladı, tabii,

"Ne yapsaydım? Bıraksaydım da, beşinci sınıf CIA memuresine çanak mı tutsaydım? Onları ancak kendi silahlarıyla yenebilirsin... Eeeeh! Utandırıyorsun insanı! Söylemek istediğim 'yenmek' de değil! İletişim kurmak ama ters ve makûs -bu kelimeye bayılıyordum!- bir yoldan." Tekrar düşünüyormuş gibi duraladı,

"İncil okuyacaktım, tabii," dedi, zor duyulur bir sesle, "Yok, elin Iowalı magandasına Veda'lardan mı bahsedecektim?!" Bu defa bağırıyordu.

"Tabii ki değil, ama bu kadar yorulmana değer miydi, diye düşünüyorum. Tanrı bilir, kadının bütün bu konuşmadan bütün anladığı anti-Amerikan birisine çatmış olduğudur."

Uzun uzun yüzüme baktı, az önceki coşku gösterime kanmamıştı,

"Ne kadar garip," dedi, "Farkında mısın, ne kadar Türk bir tutum sergiliyorsun?"

"Nasıl, yani?"

'"Değer mi' diye bakıyorsun. 'Allah'ından bulsun,' tavrı bu. Adam yere tükürür, sinirlenmeye değer mi? Terbiyesizlik yapar, muhatap olmaya değer mi? Körü körüne iddia eder, tartışmaya değer mi?" Başını bana açıyormuş gibi, konuşmaya değmezmiş gibi (ya da ben öyle vehmettim) salladı, gözlerini dışarıya çevirdi yeniden.

Çok canım sıkıldı.

"Günay Rodoplu," dedim, "Sakın *italik*leme bana! Sakın yapma! Ne düşünüyorsan söyle!"

"Affedersin. Ama sen başlattın," az önceki coşku oyununu ima ediyordu.

"Sen de affedersin."

"Gogi'yi düşünüyordum," dedi Günay, neden sonra "Latife'nin 'bilgili mermi' Gogi'sini, 'Buzdan Kılıçlar'daki. Hatırlıyor musun, Masonları anlatacaktır da, ne der Gogi? ***'Dünyanın böyle dev konuları vardır. Ne kadar çok tahmin yapılabiliyorsa, meseleyi o ölçüde büyük ve derin görmek lâzım. Bu teşkilatın gücü benim fikrimce, beynimizin işleyişi kadar yaygındır. Hayal yeteneğimizi serbest bırakırsak, temeli onlar olan dedikodunun günahı dahi olmayacaktır, çünkü Allah bunun hesabını tutamaz, kaçırır. Gönlümüzün izinde, biz kafamızda kurduğumuz şekle inanacağız. Felsefenin icabıdır. Onlara 'Forus' dersek, Forus olmaya mecbur kalırlar. Zaten de Forusturlar!"***

"Hangi bağlamda hatırladın şimdi bunu?"

"'Oryantalizm' denilen hurafeler yığınının oluşmasını öyle güzel anlatıyor ki! Bak, 'bilgili mermi' Avrupalının 'dev konusu' Orient'ti. Romancısıyla, piskoposuyla, ressamıyla, politikacısıyla koca bir Batılı Gogiler ordusu Yunanistan ile Türkiye arasında bir yere hayali bir çizgi çizdi. Onun doğusunda kalan her şeye 'Orient' dedi. Ne kadar çok tahmin yapılabiliyorsa, meseleyi o ölçüde büyük ve derin görmek lâzım' uyarınca, o hayali çizginin berisinde yaşayan Türkü, Kürdü, Arabı, Çinlisi, Gogilerin uygun gördükleri her türlü niteliği kabullenmek zorunda bırakıldılar.

Mesela, 'Şark zihniyeti' diye ne idüğü belirsiz bir kavram geliştirdiler. Bu hesapça biz 'Forus'larız ve Avrupalının kullanıp attığı, yani 'aştığını' düşündüğü her düşünce ve değer yargısıyla, tarihsel bir çöp sepeti gibi tıka basa dolu, ipe sapa gelmeyen ve her nedense doğal olarak 'ilkel' bir kafası olmalıydı. Az önceki örnekteki gibi, Avrupalı, kadınları erkeklerin 'mütemmim cüzü' olarak görmekten vazgeçtiği, daha doğrusu ekonomik koşullar çalışması zorunluluğunu dayattığı için, serbest bıraktığı için 'ezilen kadın' denince nefretle andıkları kendi mukaddes kitapları değil, Kuran oldu!

Baksana! Demin okuduğum pasajı içeren Kutsal Kitaba el basarak yemin ederler, eşcinsel 'karı kocalar' kilisede -yani, 'Kitap'a uygun olarak- evlenme hakkı için gösteri düzenlerler ama nefretle andıkları satırlar Kuran'dadır! Kitab-ı Mukaddes Allah'sa, Kuran felektir. Zalim feleğe çatılır ama zalim Allah, küfürdür. Ne rezil bir ikiyüzlülüktür, ya rabbim!"

"Hurafelerin 'bilgi'ye dönüşmesi sanıldığı kadar zor değil galiba," dedim.

"Hayır, değil, canım. Bununla da bitmiyor tabii. 'Oryantal'in, eli kanlı bir cani olması olasılığı yüzde bin beş yüzdür. Çünkü 'Şark despotu' diye travesti bir bilgi vardır ki... "

"Travesti bilgi? O da ne demek, Günay'cım?"

"Yani... Kendisini olmadığı biçimde gösteren anlamında kullandım. Çünkü bu 'Şark despotu' denilen hayali yaratık öyle betimleniyor ki, bununla, mesela, âşığını yedi gün Londra kulesinden sallandırıp kargalara yem eden, efendim, dünyanın en gelişmiş işkencehanesini kurduran Kraliçe Elizabeth bile baş edemiyor! 'Şark şehveti' diye isimlendirdikleri Avrupalı Gogilerin porno fantezilerinin, palabıyıklı Türk erkeklerinde, efendim, ahu gözlü oryantal kadınlarda cismanileştirilmesidir. Elleri bilmem nerelerinde gezenlerin Türk erkekleri değil, cinsel tecavüz suçlarının yüzlerce defa katlandığı, Batı'nın 'özgür' bıçkınları olduğu gerçeği de fark etmez. 'Şark şaşaası', Louvre'un rüküşlüğü ile Topkapı'nın yalınlığını

kıyaslamaya bile yanaşmayan utanç verici bir hurafedir. 'Şark anlaşılmazlığı' 'uygarlaşmayı' reddeden oryantallerin 'akılsızlık'ını simgeler... İlah!

Hal böyle olunca, biz 'oryantal'lere, akıllarımızı başlarımıza toplayıp, 'ıslah edilmek' üzere topraklarımızı dâhil isteneni vermek düşer. Müslümansak, bu İslâmiyet saçmalığından kurtulmalı, Türk isek 'vahşi' âdetlerimizi zapturapt altına almayı öğrenmeliyiz. Bu yüzden diyorum ya, imza günündeki adamlar gibi adamları dinler ya da okurken, bilimkurgu izliyormuşum gibi geliyor bana. İşte 'evrensel miras' diyor mesela ya, şimdi benim gözümün önünden Orient'in kanını emmeye yeminli sömürgeciler geçiyor. Bu mu, miras?!"

Cümlelerinin sertliğine karşın, kısık bir sesle, ağır ağır konuşuyordu. Hava kararmıştı, sis basıyordu, yüzünü zor görüyordum, ama o farkında değilmiş gibiydi.

Dünyevi olmayan bir şeyle karşı karşıya olduğum duygusuna kapıldım yine. O alacakaranlıkta, yüzyılların hüznünü gözden geçiren bir hayalet gibi göründü bana. Tanık olduğu kötülüklerden acı çeken, bedensizliğin acziyle kıvranan, azap içinde bir ruh, bir anakronizm.

"Günay Rodoplu," diye fısıldadım, "Sen bir tarih hatasısın. Tarihsel muhite uymayan bir şeysin. Dönüşü olmayan olguların acısını çekmekteki ısrarın niye?"

Gözlerini yüzüme diktiğini hissettim,

"Adaletsizliğin bir tarih hatası olduğuna gerçekten inanıyor musun? Kötülüğün dönüşü olmayan bir olgu olduğunu kabullenebiliyor musun?"

Cevabımı beklemedi,

"Hayır, değil mi? Hayır!

İnsanoğlu yaşayacaksa adaletin hatırı için yaşamalı."

"Hilal için adalet. Öyle mi? Ters bir Haçlı Seferi mi?"

"Hayır, evet. Elemanları birebir eşleşen biyofilik kümelerin nekrofilya seferi. Bilgi ve inançla, sözle ve eylemle, malla ve canla, bütün kuvvetini sarf ederek biyofilya yolunda savaş... " diyerek güldü, "Cihat!"

"*İtalik*'lemeyeceksin, değil mi?"

Sustu. Uzun uzun sustu.

"Hayır. Hayır, ila *İtalik*'lemeyeceğim," dedi, neden sonra.

Yavaşça, büyüyü bozmaktan korkar gibi uzandım, arkamdaki küçük abajuru yaktım. Dizlerini göğsüne çekmiş, hafif hafif sallanıyordu. Yüzünü görmemi istemiyormuş gibi başını pencereye çevirdi,

"Sen haklısın," dedi birden, "Onlardan nefret ediyorum!"

"Amerikalılardan mı?" diye sordum, hayretle! Böyle bir şey söylemediğim gibi, Günay'dan da beklemiyordum.

"Hayır," dedi içini çekerek, "Ya da bir bakıma, evet. Hasretine yandığımız 'çağdaş' Avrupa-Amerikan uygarlığından. Nekrofilyadan..."

"Ölü-seviciliği?"

"Viva la Muerte! Oley! Ali'yi hatırlıyor musun?"

VI

Ali'yi hatırlamamak mümkün müydü! Çok iyi hatırlıyordum, tabii! Önce örgütten, sonra cezaevinden, sonra da Günay'ın bir arkadaşının, Yıldız'ın kardeşi olarak. Yaşamımda önemli bir yeri vardı, çünkü bir efsaneydi Ali. Ve ben bu efsanenin öldüğünü gördüm. Şimdi düşündüğümde Keşanlı Ali Destanı'nı oynamış olduğumuzu görüyorum, ama o dönemde yaşadığınız her şey 'yaşamsaldı'. Bağışlayın, bulmaca gibi anlatıyorum!

Ali'nin sadece kendisinin (kendi bedeninin, kendi gereksinimlerinin, kendi duygularının, kendi fikirlerinin, kendi doğrularının, kendisine ait olduğunu düşündüğü her şey ve herkesin!) gerçek, kendisinin parçası ya da gereksinimlerinin hedefi olmayan herkes ve her şeyi "gerçekdışı"ymış

gibi gönülden algılayamadığını, fiilen renksiz ve ağırlıksız bulduğumuzu ne zaman anladım tam bilmiyorum. Pek çok gözlemin bir araya gelmesinden olmalı. Örneğin, bir keresinde idamları, ama sadece idamları protesto etmek amacıyla bütün gruplara bir çağrı yapıldı. Birçok grup geldi. Amaç da belliydi: idamları protesto etmek. O arada Ali de geldi ama öyle şartlarla geldi ki, sanki bir parti kuruyorduk ve devrim programını hazırlayacaktık. Mesela, Ali'nin şartları arasında iktidarın nasıl ele geçirileceği gibi hususlar vardı. Ona göre, idamlara devrim programından ayrı bir şekilde karşı çıkmak, reformizm olurdu. Neticeten, idamları bir yana bırakıp, devrimciler reform için mücadele ederler mi, etmezler mi diye teorik tartışmaya girişildi ve esas mesele gündemden kalktı. Bir an, bunu toplantıyı sabote etmek için mi yaptığını düşündüğümü hatırlıyorum. Ama hayır, kişiliği icabı yapıyordu. Tüm narsistler gibi, olayları algılarken çifte standart kullanıyordu. Kendisi ve kendisine dönük şeylerin, bu durumda kendi grubu tabii, dışında kalanları algılayamadığından, nesnellik geliştiremiyor, yargılamada ciddi hatalara düşüyordu. Daha da kötüsü, ortada sahici bir çalışma ya da başarı olmadığı halde, mükemmel, üstün ve olağanüstü yetenekleri olduğuna inanıyordu. Ben-seviciliği (kelimeyi 'narsizm' karşılığı olarak kullanıyorum) gereği, kendisine biçtiği değer ve kimliğine ilişkin saptamaları bu inancın üzerine yapılandığından, narsizmi tehdit edildiğinde hayati bir düzlemde tehdit edilmiş gibi oluyordu. Yine de bir toplantıda, Acilciler bildiri metninde mutlaka 'Anadolu' kelimesinin yer almasını istiyorlardı. Tabii, bu defa da 'Anadolu'nun neresi olduğunun saptanması gereği ortaya çıktı. Yedi saat konuşuldu. Bir yere varılamadı ama Ali'nin, Acilcilerin bu ısrarının nedenini bilmediği (Anadolu Komünist Partisi kurmak istiyorlardı) ortaya çıktı. Bir ben-sevicinin hafife alınmak, eleştirilmek, hatasının yüzüne vurulması, oyunda yenilmek gibi olaylara tepkisi yoğun bir öfkedir! Asla affetmez ve intikam için uygun bir fırsat kollar. Nitekim öyle oldu! Ali, cehaletini ortaya çıkaran arkadaşı hiç affetmedi. Öte yandan, bedensel bir saldırıya

uğradığı zaman aynı şiddette tepki göstermiyor olması, onun cesaretine ilişkin -pek de abartılmış olmayan- öykülerin yayılmasına neden oluyordu.

Politikacılar arasında yüksek dozda narsizme sık rastlandığını biliyordum. Ali'yi bir süre de o bağlamda gözlemledim. Siyasal başarı ve alkışın akli dengesini muhafaza etmesi için şart olduğunu gördüm. Büyük ve hatasız olduğu inancı, bir devrimci, bir insan olarak kaydettiği aşamalara değil, özde ben-sevici büyüklenmeye dayanıyordu. Narsistik şişirilme olmadan yaşayamayacağını gördüm. Rodoplu'nun deyişiyle, "çünkü insani çekirdeği, yani inanç, vicdan, sevgi ve güven duygulan gelişmemişti." Ünlü olmak zorundaydı Ali! Başarısızlık durumunda tam bir ruhsal çöküntüye giriyordu. Oysa, onaylanma, beğenilme, 'alkış' onu depresyon ve delirmekten koruyan tedavi gibiydi. Zamanla, devrimci mücadele verirken aslında yaptığının kendi akıl sağlığını koruma mücadelesi olduğunu anladım.

Ben-seviciler, kendi değerlerini de kendileri biçiyorlardı tabii. Bu bağlamda, nasıl ki kendisine sinema yıldızlığını yakıştıran narsisti bir anneanne olarak, emekliye ayrılan savaş kahramanını bir dede olarak, başarısız bir politikacıyı bir insan olarak da değerli olduğuna ikna etmek mümkün değildir, Ali'yi de kendi devrimci grubunun genel sekreteri olmanın dışında bir değer olduğuna inandırmak mümkün değildi! Bu nedenle, kendisine biçtiği değeri pekiştirmek ya da korumak için amansız bir savaş verdi. Bu savaşta, kendisinin içinde yer almadığı dünyalara, mesela diğer gruplara, mesela, TİKKO'culara karşı alçaltıcı, aşağılayıcı, despotik, tehditkâr, hatta yok edici sadist saldırıya başvurabilirdi, yaptı da. Zamanla, Ali'nin kendi konumunu muhafaza amacıyla diğer insanlar üzerinde kesin ve sonsuz, açıkçası, 'tanrısal' denetim sağlamak ihtiyacında olduğunu gördüm. Sadist bir tarafı olduğu kuşkusuzdu. Ben-seviciliği icabı, nesnel olmak gereğini duymadığı için övgüde ve yergide öznel ölçüler kullanırdı. Böyle yaptığı için de iletişim yok olur, Ali'nin sözcükleri

bir sihirbaz kurnazlığı ile kullandığı, muhatabının lafını ağzına tıktığı, türlü kurnazlıklarla elini kolunu bağladığı bir ortam oluşurdu. Böyle bir ortamda yapıcı diyalog elbette mümkün değildi. Dayanışma yok olunca da, gelişme duruyor, düşünce güdükleşiyor, sekterlerin sayısı artıyordu.

Günay'ın Ali'yi neden andığını merak ediyordum.

"Ölü-seviciliğinin ders kitabı örneğiydi," dedi. "Kendi doğruları, yaşayan her şeyden, kardeşi dahil, önemliydi. Ceset görmeden huzura kavuşamayacak bir ruh! Cesetlerle sevişen bir ruh! Korkunç bir şeydi, değil mi?"

Günay'ın bir arkadaşının kardeşiydi demiştim. Ölenler gibi, bunlar da ailecek devrimciydiler, eli silah tutacak yaştaki erkeklerin hepsi en az bir kez cezaevi görmüştü. Bu defa da en küçükleri, Haydar, içerdeydi, açlık grevindeydi. Yıldız, Haydar'ın kimsenin sözünü dinlemediğini ama Ali ağabeysi yapma derse yapmayacağını, ne ki, Ali'nin de ikna edilmesinin gerektiğini, bunu da yapsa yapsa Günay'ın yapabileceğini, Ali'nin onu kırmayacağını ağlaya ağlaya anlatmıştı.

Günay, haber gönderince geldi, Ali. Tahliye edileli bir yıl kadar vardı, hapishane anıları belleğinde taptazeydi. O gün, ilk kez anlattı. En çok hapishane müdüründen nefret ettiğini söyledi, ama bizim tahmin ettiğimiz nedenlerden değil de, "adamın insanca yaklaşımları" olduğu için nefret etmişti. Rodoplu, doğru mu duyuyorum diye bana baktı. Doğru duyuyordu.

"Kendimi bir tek hücreye artırabildiğim zaman rahat hissediyordum," diye anlattı, "O zaman da yemek getirmek için rahatsız ediyorlardı. Kapıyı açan, yemek getiren erlerden nefret ettim. Aydınlıkta, baharda yeşeren boktan bir fidan vardı, ondan nefret ettim. Bayramda, görüşmeye izin verilmesinden nefret ettim. Görüşe çıkmadan önce tıraş olan, temizlenen arkadaşlardan nefret ettim. Unutturmaya çalışıyorlardı. Ama, ben direndim! Kendimi asla iyi hissetmedim! Çünkü ben, BEN, unutmak istemiyordum, istemiyorum!

Unutursam, Allah belamı versin! Geçmişimin her gününü, her dakikasını hatırlayacağım. Öfkemi ancak böyle ayakta tutabilirim, bunu hissediyorum! Hiçbir hakareti, hiçbir hoşgörüyü, hiçbir ihaneti unutmak istemiyorum (kullandığı kelimelerin tam tamına bunlar olduğundan emin değilim). Bana yapılan her kötülüğü, ağzıma sıçan, ağzıma sıçması istenen hiçbir sözcüğü unutmak istemiyorum. Herkesin yüzünü, her deneyimi, her düşmanımı hatırlamak istiyorum. Soluk aldığım her saniyeyi bana yapılanların anılarıyla doldurmak istiyorum! Hayır! Asla unutmayacağım! Bir şey hariç! O da bana yapılan siktirici iyilikler! Hah! Bu pislikten yeşerecek olası görkemi hiçbir zaman kabul etmeyeceğim! Ben, ulusumuz, 'mutlu' olsun, İbrahim Tatlıses konserler versin, millet alkışlasın diye savaşmadım! Bilimsel kaderinin yolunu çizmesi için savaştım."

Günay, Ali'nin sadece düşmanlarından değil, hayatın bizzat kendisinden nefret ettiğini söylemişti. Aydınlıktaki fidandan, diğer mahkûmlardan, kendisine iyi davrananlardan, herkesten, her şeyden nefret ediyordu.

"Belki, bir başka yoldan da mutlu olur ulus? Bakarsın, SHP başarılı olur, senin amaçladığın düzen değişikliğini demokratik yoldan sağlar? Ya da bir sosyalist parti kurulur?"

"Olamaz!" diyerek kesip atmıştı Ali. Bunun 'sağlayamaz' olamazı değil, 'bu kadar alçakça bir şey yapıp, beni hiçe sayamaz!' olamazı olduğunu ikimiz de fark etmiştik.

"Bir an için, bir mucize olduğunu 'bilimsel kader'in bu yolu izlediğini düşün!" diye ısrar etti, Günay.

"Düşünmek istemiyorum! Düşünmeyeceğim!" dedi Ali, öfkeden kaskatı.

"Bir denesen? Zihin jimnastiği gibi. Ne kaybedersin?"

"Beni ilgilendirmez!"

Günay'ı deli edecekti.

"Nasıl ilgilendirmez! Bu yolda bütün aile perişan oldunuz! Oysa, SHP bir vakıa, bir olgu! Yüzde otuza yakın oy aldı! Sizin arkanızda kaç kişi var?"

"Ne oy alırsa alsın! Türkiye'nin bilimsel kaderi yolunda ilerlemesini önleyemeyecektir!"

Haydar, açlık grevinin otuz dördüncü günündeydi. Ali, Haydar'ın "onurlu direnişini desteklediğini söyledi. "12 Eylül öncesinden ayakta bir biz kaldık zaten," diye övündü, "Cezaevlerindeki en iyi açlık grevini de TKP-ML değil, biz yaptık."

Söylenecek söz yoktu.

"Devrimcinin ölümü umutların ölümüdür, Ali," dedi, Günay, acıyla,

"Devrimci ruhun pınarı, yaşam sevgisidir. Yaşama, serpilmeye, yücelmeye hizmet aşkıdır, özgürlük tutkusudur.

Devrimcinin ölümü umutların ölümüdür, Ali.

Haydar'ın ölmesine izin verme! Devrimcinin ölümü ancak mutlak kaçınılmazlığı varsa affedilebilir. Serkeşlikle, devrimcilik arasındaki fark... Mussolini'nin kara gömlekli tosuncuklarıyla devrimciler arasındaki fark... "

Ali'yi kırmamak için gösterdiği özen dokunaklıydı. Daha başka şeyler de söyleyecekti ama, "İnsanlık onuru işkenceyi yenecek!" diye kesti attı herif, dövüşken gözleri deli deli parlıyordu. Yine de, son bir kez denedi Günay. Tıkanıp kalan gırtlağından güçlükle çıkan hırıltılı sesi çığlıktı sanki,

"Kardeşin ÖLECEK!"

Ama, Ali bitirmedi,

"Ölüm insanoğlunun en teorik eylemidir. Bunu istenç ile seçerek, tekmeleyerek yapmak bir yüksek gelişme çizgisi oluyor," deyiverdi.

Günay'ın dikkatinin Ali'nin yüzünde odaklaştığını görüyordum. Birden onun da yüzü değişti, anlamıştı,

"Viva la Muerte! Değil mi?!" diye tısladı adeta, "Allah senin belanı versin!"

"Allah belanı versin," diye tekrarladı, içi boşalıyormuşçasına hırıltılı bir sesle,

"Şimdi, defol buradan. Hemen şimdi, şimdi, defol git, bir daha da gelme!" Kapıyı gösterdi.

Ali'nin tebessümü sapık bir sırıtmaya dönüştü. Kapıdan çıkarken haniyse gülüyordu!

"Tabii, ya!" dedi Günay, "Ben de Ali'ye 'siktirici iyilikler' edenlerdenim! Elbette nefret edecek! Nefretini azaltacak her şeyden de nefret edecek, ortadan kaldırmaya çalışacak! Hasta bu adam!" Titriyordu.

"Hem de çok, çok, çok tehlikeli bir hasta!"

Ali, kardeşini açlık grevinde azat etmedi. Rodoplu'ya geldiğinden bir hafta kadar sonra da Haydar öldü.

Bu hikâye böyle. Ama, ben Ali ile Avrupa-Amerikan uygarlığı arasında nasıl bir bağlantı kurduğunu merak ediyordum.

"Değil mi?" dedi, Günay, düşünceli düşünceli. Sonra, kendi kendine konuşur gibi, bir dizi tanım sıralamaya başladı. "Nekrofilya, us'un yücelmesi, yapayın, soyutun, mekanik olanın çekiciliği, yaşama, insana duyulan ilginin 'şey'lerle ikame edilir olması, insanın eşyalaştırılması...Ölüsevici dikkatini, canlıdan cansıza, giderek eşyalara, dogmalara, kaydıran. Ritüellerde ve 'mutlak doğrularda yoğunlaştıran... Şimdinin ya da olacağın değil, olmuş'un gerçekliğinde yaşayan... Hayatına hükmeden kurumlar, yasalar, gelenekler, sahip oldukları, 'bir zaman varolmuş' artık olmayan şeylerden oluşan... "

"Statükocu?"

"Ne kelime! Sekter. Ölü-sevicinin felsefi ya da siyasi düşüncesinde kutsal olan, yaşanmış olandır. Güncel gerçekliğin hiçbir değeri yoktur. Değişim, 'revizyonizm', 'doğa' yasalarını ihlal eden bir suç olarak görülür... Herhangi bir sorunu, bir tartışmayı çözme yolu, kaba kuvvet ve sal-

dırıdır. Kuvvet kullanımının gerekli olup olmadığı düşünülmez bile... İnsanoğlunu hiçliğe dönüştürecek gücü, her şeyde ilk ve son çözüm olarak gören.

Şöyle söyleyeyim, nekrofilin, dünyaya ve kendisine bakışı ussaldır. Bilim çağının insanlığa hediyesi! Ne gibi? Mesela, Nürnberg mahkemelerinde, Himmel, Göring, herkimse, onlardan birisine, 'Bu kadar Yahudi'yi nasıl öldürebildiniz?' diye soru sorulur. Adam, şöyle bir duralar, işte, gaz odaları şu kadar metreküptü, şu kadar insan doldurunca gaza şu kadar yer kalıyordu, diye başlayıp, ceset başına optimal verimliliği nasıl sağladıklarını anlatır. Ussal bakıştan kastettiğim bu. Şimdi, tabii, o 'Ölüm insanoğlunun en teorik eylemidir. Bunu istenç ile seçerek, tekmeleyerek yapmak bir yüksek gelişme çizgisi oluyor,' lafı, bir ideoloji, yani bir 'şey' bir canlıdan, bir ritüel, gencecik bir inanın hayatından daha değerlidir demek. Birey, kendisini 'toplum' denilen bir soyutlama adına feda etmelidir demek. Neden? Ya rahmetli Haydar'ın durumundaki gibi, 'faşizm'le ya da Nihal Atsız'ın önerdiği gibi anti-faşizmle savaşmak için. Nihal Atsız da, 'Hayat savaştır. Ölümden korkanlar yaşamasın. Ölümden ancak hayvan ve hayvanlaşmış insan kaçar. Ölümlerin en güzeli ise yurt ve şeref uğruna ölümdür,' diyordu. Hangi yurt, hangi şeref, diye sorarsan, bunu o belirleyecekti tabii. Tıpkı, Haydar'ın ölümüne 'fraksiyon'un karar verdiği gibi. 'Ölümden ancak hayvan ve hayvanlaşmış insan kaçar' iddiasına bak! Us yüceltmenin bir başka örneği. Us'un yüceltilmesi soyutlama aşkını da beraberinde getiriyor.

Korkunç, ama Ali'nin Haydar'ı sevebilmesi için delikanlının ölmesi gerekiyordu. Sevebileceği Haydar, ancak Haydar'ın anısı olabilirdi. Anısı, yani Haydar'ın tümüyle Ali'ye ait, istediği gibi şekillendireceği, asla değişmeyecek soyutlaması! Ölü-seviciler değişiklikten nefret ederler. İçlerinin rahat edebilmesi için, hayatı bizzat ve mutlak surette kontrol altında tuttuklarına inanmalıdırlar. Bu aynı zamanda, insanlar, ölü-sevicinin onayından geçmemiş, kendi icatları olmayan bir yoldan mutlu olamazlar

demektir. Neden? Öyle bir mutluluk olamaz çünkü! Mutluyuz diye iddia edenler, sapıktırlar, 'doğa' yasalarına karşı geliyorlar demektir. Cezalandırılmaları vaciptir."

Pencereyi bıraktı, bana döndü,

"Şimdi, tabii, bunlar uç örnekler. Ölü-seviciliği daha hafifde seyredebiliyor. Mesela Fenerbahçe maçında binlerce taraftarın 'Ölmeye geldik,' diye bağırması nekrofilik bir haykırıştır. Çok düşündürücü. İnsanı eşyalaştırmanın örneği daha çok. Mesela dostunun bıçakladığı zavallı Feri Cansel'in fotoğrafını çekerken, eteğini sıyırmayı ihmal etmeyen foto muhabiri. Mesela, mezra basıp, çoluk çocuk öldüren PKK militanları. Mesela, Ağustos Genelgesi denilen ve özde, mahkûmlarla merhametsizce zıtlaşmaktan başka bir anlamı olmayan nesnenin Haydar'ın ölümüne neden olmasına izin verilmesi. Mesela, Türk basınında, manşetlere hâkim olan felâket tellallığı. Bu tür tellallık, Ali'nin, 'SHP başarılı olamaz!' haykırışından farklı değil. 'Bu hükümet doğru iş yapıp, âlimi mutlak, basını yanıltamaz!' demektir."

"Bunun kendini beğenmişlikle, narsizmle bir ilgisi yok mu?" "Var, tabii. Narsizm sadizm, nekrofilya, öyle gider."

"*İtalikleme* sırası bana geldi!" dedim.

Narsizme ilişkin bilgilerimi hatırlıyordum. Bana zaman tanımak ister gibi sustu Günay. Dışarıya, karanlığa bakmaya başladı yine. Sisi gözleriyle deliyordu sanki. Ben epeyce bir süre belleğime gömüldüm, kendime Günay'ın sesiyle geldim.

"Sadizm, illa da kadın döven, çocuk döven, eli kırbaçlı sadizm değil, tabii," diyordu, "Tinsel gaddarlık denilen şey, bir insanı küçük düşürmek, incitmek arzusu, fiziksel sadizmden çok daha yaygındır. Bir bakıma çok daha pistir. Namert bir iştir, çünkü sadistin kendisini gizlemesine yarar. Çünkü sonuçta, kaba kuvvet değil de, nihayet bir kelime, bir soru, efendim, akıl karıştıran bir tabir, bir gülüş kullanılmıştır. Sadist, her zaman

kıvırtabilir. Ne ki, psişik acı, en az fiziki acı kadar, hatta ondan daha çok zedeler. Etkileri daha uzun sürelidir."

Şeytan yoklamış gibi ürperdi,

"Gaddarlık bağlamında korkunç bir toplumdur bizimki!" "Korkunç!"

"Türk mürekkep yalamaya görsün, hemen sadistleşir!"

Düşünceleri oturmasına izin vermiyormuş gibi kalktı yerinden. Maydanoz bahçesine yürüdü, arkasını döndü. Kıpırdamadan öylece durdu bir süre,

"Evet, arkadaşım," dedi, neden sonra,

"Ne yazık ki, çareleri hovardaca savuran bir toplum bizimkisi. Benseviciliğin, gaddarlığın, ölü-seviciliğinin arasında, bir kurt gibi kemiriyor şizofreni."

İthamın ağırlığı altında ezilmiş gibiydim, ne diyeceğimi bilemedim.

"Ulusumuza hakaret ettiğimi düşünüyorsun, değil mi?"

Evet, öyle düşünüyordum!

"Bir de, neden 'mürekkep yalamış Türk,' diye tasrih ettiğini sormak istiyorum!"

"O bir umudun dile getirilmesiydi!" dedi Günay, zehir gibi bir sesle,

"Her şeye rağmen halkımı sevme gayreti! Can simidi! Daha da söyleyeyim mi? Kızını dövmeyen dizini döver hikâyesi! Kendi sınıfımı sevemiyorum, bari 'halkım'ı seveyim gayreti." Yazı masasına doğru hızlı birkaç adım attı, durdu, "Öyle de değil!" dedi, "Öyle de değil! Balık baştan kokar meselesi!"

"Günay'cım! Bana bilmece çözdürmesen?"

Masaya erişti, yanından bir yerlerden tıka basa dolu bir dosya çıkardı, önüme koydu,

"Bak," dedi, az önceki hırçınlığına hâkim olmuştu,

"Bak, ne haldeyiz."

Dosyanın kapağını açmak istemediğimi hatırlıyorum. İstememiştim, çünkü içgüdüsel bir biçimde ne demek istediğini hissediyordum. Haya-

tım boyunca tanıdığım 'üstat' sadistler geçiyorlardı gözlerimin önünden. Garip olan, onları sadece şubede ya da cezaevinde değil de, günlük yaşamda tanımış olmamdı! Sıradan insanlardı bunlar; anneler, babalar, gelinler, kayınvalideler, öğretmenler, memureler, hastabakıcılar... Aşağılama ustaları, insanı rencide edecek, yerin dibine geçirecek doğru kelimeyi ya da doğru hareketi şıp diye kestirme ustaları, taşı gediğine koyma ustaları, inceden alay ustaları, inceden hakaret ustaları...

"O yazarın melamin tabak meselesini hatırlıyor musun?" diye sordum.

"İşkence faslından melamin tabak?"

"Evet. Hücre arkadaşlarını aşağılıyordu, ona tepki duydun, değil mi?"

"Evet," dedi, Günay, "Evet, gaddarlıktı."

Yerine döndü, çöker gibi oturdu,

"Kendisinin farkında bile olmadığına kalıbımı basarım," diye esefle salladı başını.

"Bu daha mı iyi, daha mı kötü?"

"Daha kötü. Zulme alıştığımızı, sadizmi bir yaşam biçimi haline getirdiğimizi anlatıyor. Tabii, daha kötü."

Dosyayı açmamı beklediğini biliyor, ama yine de elimi süremiyordum bir türlü. Nedenini de biliyorum. Melamin tabak meselesinde tinsel sadizm görecek kadar incelikli yaklaşımın, paranoya derecesine varan bir duyarlılığın ürünü olabileceği ihtimalini göz ardı edemiyordum. Ve açıkçası, böyle bir olasılık canımı yakıyordu. Kaldı ki, başka şeyler de vardı. Örneğin, Günay, faşizan eğilimlerimizi TRT'nin 'Püf Noktası' gibi olmadık dizilerinde bile görebiliyordu. Örneğin, turistlerin dolaştığı yerlerde atletleriyle içki içenleri ayıplayan bir program vardı ki, bunun, halkın aşağılanması olduğunu söylüyordu. "Bir düşün! BBC İngilizlere bermuda şortlarınızla sokakta bira içmeyin, Arap turistlere ayıp oluyor diyor! "Yine bir başka programda, bir kadının akşam gezmesine giderken ne giymemesi gerektiği anlatılıyordu ki, deli ediyordu Günay'ı! "Alay

mahfilinde 29 Ekim balosuna giden subay hanımlarının giysilerinin Paşa'nın karısının denetiminden geçmesi gibi bir şey bu! Ne kadar aşağılık!"

Yine de açacaktım dosyayı, ama yeterince hızlı davranamamış olmalıyım,

"Burası bizim ülkemiz," dedi Günay, kahır dolu bir sesle, dosyayı işaret etti, "Bu insanlar da bizim insanlarımız. Müsebbibleri, neden olanlar... "

"O kadar da değil!" diye sözünü kestim, "O kadar Osmanlıca biliriz, da!"

Uzandı, kolumu sıktı hafifçe. Özür diliyordu.

'İzleyecek felâket hepimizi kapsayacaktır. Neye hizmet ettiklerini bilmediklerine bahse girebilirim. Öyle çocuksuyuz ki, cehenneme giden yolun, iyi niyet taşları ile örüldüğünü bilemiyoruz. En yüce ve en zayıf yanımız bu bizim. Allah kahretsin!"

Gözleri doluverdi, birden. Fark ettiğimi görünce de kendisini alaya aldı,

"Sulugöz! Ben de!"

Sulugöz! Şiran'ın lafıydı bu. Birden, o herifle birleşip, Günay'ın karşısında yer alıyormuşum gibi bir duyguya kapıldım. Bunda paranoya kelimesini aklıma getirmiş olmamın dahli vardı, tabii!

Dosyaya uzandım, açtım, içinde yayın organlarından kesilmiş kupürler vardı. Önde duranı aldım. Semra Özal'ın Gırgır dergisinde çıkan bir karikatürü, daha doğrusu, bir çizgi roman karesiydi. İğrençti. Çizer, kat kat yağlarında boğulan, bir kerhane maması yapmıştı Semra Hanım'ı. Ara ara kazma dişlerini gösteriyordu. Gerçekten iğrençti.

"Gencecik bir delikanlı bu çizer. Suat Gönülay."

"Yok, canım!"

"Olsun olsun yirmi üç olsun," dedi, Günay, "Şimdi sen yine 'zurnanın son deliği' diyeceksin ama önemli olan Semra Hanım'ın gencecik bir

adamın bunca nefretini kazanmak için, ne yapmış, nesnel olarak ne yapmış olabileceği. Nihayet seçimle gelmiş bir başbakanın Suat'ın hazzetmediği eşi, değil mi? O kadar genç ki, bir 'kuyruk acısı'ndan, yani 'ağır tahrik'ten söz etmek de çok zor! Başka bir şey işliyor."

"Anlamaya çalışıyorum."

"Diyelim, bu genç adam ülke yönetimine karşı çok duyarlı, Türkiye'nin gidişatından ürküyor ya da faşizmi Semra Hanım'da sembolleştirmiş. Ama bu kat kat yağlarının teşhirindeki belden aşağı saldırıyı açıklamıyor. Bir de faşist illa da kilolu olmaz ya!"

"Hitler'in Ari ırkının temsilcileri aslan gibiydiler, canım!"

Ankara AST'ta, Brecht oynadığımız yılları hatırladım. 'Faşistleri oynarken, ille de ağzından tükürükler saçan, iğrenç portreler çizmemiz istenirdi.

"Ben de onu diyorum," dedi, Rodoplu, "Üç torun sahibi bir anneannenin göğüsleri dizine değse ne olur, değmese ne olur? Açık edilmesi hangi toplumsal sorunu çözer?" Eleştiri ile kör kıyıcılık arasındaki yaşamsal farka işaret ediyordu,

"Bir başbakan eşi olduğunu bir an için unut, herhangi bir kilolu anneanneyi küçük düşürmek hangi toplumsal derde devadır?"

"Sadistik duyguların tatminine, olsa gerek," diyebildim. (Benzer kötülükte bir şeye birkaç yıl sonra tekrar rastlayacaksın. Çavuşesku ve eşinin öldürüldüğü günlerdeydi. Bu defa, otuzunu çoktan aşmış bir adam, Ercan Akyol, Özalları kurşuna dizilmek üzere direğe" bağlanmış çizmişti. O günkü Milliyet'in birinci sayfasında, sürmanşette, Çavuşesku'nun toprak bulaşığı kanları içindeki fotoğrafı vardı. Ve bana hocam Tütengil'in, toprağa düşmüş bembeyaz saçlı başını hatırlatmıştı. Birinci sayfadaki fotoğrafın Çavuşesku değil, Özal olması halinde Akyol'un nerede olacağını merak etmiştim. Alkışlayacak mıydı?)

"*Kind, compassionate, loving...*" diye mırıldanıyordu Günay.

"Anlamadım?"

"***Müşfik, hayırhah, nazik, muhip, kerim, refik, rıfki...*** Biri bilmediğimiz, ötekisi unuttuğumuz bir dilin insani değerleri," dedi Günay Rodoplu,

"Müşfik; başkasının kederiyle ilgilenen, yardıma, sevgiye muhtaç olana merhamet ve sevgiyle koşan, insanları safi katıksız, ivazsız hesapsız sevgiyle besleyen demek. Hayırhah, insanoğlunun maddi ve manevi iyiliğini isteyen. Muhip, dost olan, Kerim, cömert, müsamahakâr hoşgörülü olan. Refik, yardımcı, yoldaş. Rıfki..." Sesi alçaldı, alçaldı, söndü. Odayı sağır edici bir sessizlik kapladı. O hisse kapıldım yine.

Elimden kayıyordu, yabancılaşıyordu Günay, yine.

"O yaşta bir genç adamın ruhunun böylesine zedelenmiş olması ne korkunç değil mi? Allah vergisi bir çizim yeteneği, korkunç bir silah oluyor ve vuruyor!"

"Haklısın," dedim, "Hiçbir toplumsal sorunu çözmeye yönelik değil bu! Ama, ben yine aynı şeye takılıyorum. Suat'a gelinceye kadar o kadar çok yanlış var ki! Suat gerçekten de zurnanın son deliği. Ona takıldığın zaman bozuluyorum. Oğuz Aral'a ne demeli? Senaryo onunmuş baksana!"

"Delikanlıya ne diyorsak, onu, maalesef," dedi Günay, "Tek bir kuşağın işi değil bu! Ama, senden ayrıldığım nokta yine aynı nokta. Bu oluşumu, yabancılaşmayı, organik Aydınsallığı ya da dilersen statüko bekçiliğini, bir kuşak bırakırken öteki devralıyor! Suat çok genç, ama bebek değil!"

"Ne demiş şair? 'Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!' demiş," gerginliği azaltmaya çalışıyordum!

"Öyle! Statükonun, otoriter ahlâkın bekçiliğine talipse, zurnanın kaçıncı deliği olduğu önemli değil! Sonra, sen biliyorsun ki, ben 'Hz. Muhammed o yıl doğmasaydı, onun yerini başkası alırdı' da yokum. Bunu ilkel bir bahane olarak görüyorum."

"Haklı olabilirsin," dedim, bu delikanlının kendi dışında kalan dünya da Ali'ninki gibi "renksiz, kokusuz ve ağırlıksız" sa, insana yabancıysa, kime -bu durumda Semra Hanım'ın ailesine, sevenlerine, seçmenlerine- ve ne acı verdiğini umursamayacağını, düşünüyordum. Belki de, onların insan olmadığı yolunda bir hüküm geliştirmişti.

Günay daha hâlâ karikatürdeydi,

"Biliyor musun," diye içini çekti, "Oğuz Aral'ı sevdiğimi düşünürdüm. Ne yazık!" Hıbır'la sonuçlanan rezaleti düşünüyordu. Gözleri bulutlandı yine,

"Yapma!" dedim. Sözü değiştirdi,

"Bak, bu da Suat'ın dedesi yaşındaki Cüneyt Arcayürek!" Cumhuriyet gazetesinden kesilmiş bir makaleyi gösteriyordu,

"Semra Hanım'ın sarkık göğüslerini sevici Papatyalar dikeltiyorlar!"

"Vay, vay, vay, vay!" demişim!

"Otoriter ahlâkın, daha doğrusu basının gücünün böylesine alçakça kullanıldığı bir toplum olmadığını biliyorum," dedi Günay, "Müslüman toplumlarda yapamazsın, zan şüphe altında hüküm vermek günahtır. Batı toplumlarında hiç yapamazsın, yasalar izin vermez. Türkiye'de yaparsın. Sosyal sadizmin cezası büsbütün yoktur. Ulusal hasletlerimizdendir, çünkü. 'Büyük Yalan'ın parçası. Bir sosyal soruna, ahlaki çöküşe karşı tavır almıyormuş gibi yapıp, ülkenin yönetiliş biçimine karşı çıkıyormuş gibi yapıp, otuz bir çekmek! Yani, statükoyu korumak. Lanet olası! Kirlenirsin ve yine içinde bir boşluk kalır!"

"Mastürbasyona karşı mısın?" Aptalca bir şakaydı,

"Merkezi 'ille de ben' olan, paylaşılmayan her şeye karşıyım," dedi Günay, ciddiyetle.

Üçüncü kupür, İlhan Selçuk'un "Lobi ile Bobi" başlıklı köşe yazısıydı. Ve ben yine aynı duyguya, hoşnutsuzluk duygusuna kapıldım!

"Lobi, ses çağrışmayla bobiyi anımsatıyor. Bobi neyi anımsatıyor? Kuduzu... Lobi, Amerikan siyasal yaşamında Beyaz Saray, Kongre, hükümet;

daha kısa deyişle, devlet yönetimi kesiminde belirli amaçlar doğrultusunda etkinlik gösteren baskı grubuna verilen addır. Bunların en ünlüleri de İsrail ve Yunan lobileridir... Bizim sivri akıllılar, Türkiye'nin çıkarlarını korumak için Washington 'da bir lobi kurmaya çalışıyorlar. Oysa en büyük lobi Türkiye 'de kurulmuş, bunun adı da Amerikan lobisi. Ankara'daki Amerikan lobisi, Amerika'daki İsrail ya da Yunan lobisinden kırk kat daha güçlü... Çünkü bu lobiyi, Amerikalı lobicilerle birlikte Türk bobileri oluşturuyorlar. Türkiye'nin Washington'a karşı ulusal çıkarlarını koruyabilmek için Amerika 'da Türk lobisi kuracak yerde, Türkiye 'deki Amerikan lobisini dağıtmak gerekiyor. Biz bu yolda başarıya ulaşamazsak, Amerikalı istediği şeyi Türkiye'den kolaycacık ve şıppadanak alacaktır. "

"Lobi bobi kuduz köpekler mi, yani? Amerika'da bir Türk lobisi kurmaya çalışanlar?"

"Affedersin," dedi Günay, Mustafa Amcamın Washington'da görevli olduğunu biliyordu,

"Ben-sevicilerin nesnellik yetileri yoktur da!"

Selçuk'un yazısına bahane bulmaya çalışıyordu. Canım yanmasın diye! Gülmeye başladım,

"Cumhuriyet yazı işleri müdürü aptallığı teşvikten hapse girse yeri!"

Nesnel koşullarla karşı karşıya kaldıklarında, o güne dek saldırdıkları icraatı zorunlu olarak benimsediklerini, komik olduklarını, daha da kötüsü, halkı asla yerine getiremeyecekleri beklentilerin içine soktukları için, düş kırıklığına uğrattıklarını, yılgınlığa sevk ettiklerini söylüyordu.

"Bir İlhan Selçuk'un özlediği iktidar konumunu elde etmesi halinde - biliyorsun bu uğurda askerlerle birleşip darbe yapmayı bile denedi!- Milli Devrim Partisi gerçekleşseydi, Amerika'da kurulacak bir Türk lobisinden vazgeçmesi mümkün müydü?"

Değildi, tabii. Bu amansız, bu insanlara kuduz köpekliği dahi yakıştırabilen nefretin nedenini düşünüyordum.

"Narsizm böyledir, ya," dedi Günay, "işler onun düşündüğü gibi gitmiyorsa vay halimize! Nesnellik aramayacaksın."

Kupürleri art arda çevirmeye koyuldum.

"...rasyonel dağılım sürecinde marjinal fanteziler türetme çabalarına karşıt, folklorik motiflere, bezemeye varan bir antik fütürizm anlatımını gerçekleştirmek... "

'Ben de, territorial armi konsepti dedi diye Özal'a takmış.

"Bu da çok yaygındır," dedi Günay, "Ve biliyor musun, sosyal sadizmin belirtilerinden birisidir? İngilizce parçalamak, Fransızca parçalamak... Muhatabı aşağılamak... Ama başbakan konusunda haklıydın. O bir başbakan!"

Necati Doğru'nun sütununun adının, 'Uysada, Uymasa da', yanında bir ünlem vardı. İnsan nasıl da her gün gördüğünü görmez oluyor!

"Her halükârda koyacak adam, iyi mi? Şiddete bak!"

"0 inanılmaz bir adam, zaten," dedi Günay, "Mesela, bak, ekonomi sayfasını yönetiyorsa, ekonomist değil. Bu bir tarafa. Türkiye'de sermaye piyasası yerleştirilmeye çalışılıyor, değil mi? Bu adam da insanları bu konuda uyaracak. Sağlam gerekçelere dayanmayan, ama halisane bir uyarı gibi görünüyor, değil mi? Bak, ama!" Uzandı, bir kupür buldu,

'"Borsanın Sonu Beladır!'"

"Allah Allah?!"

"Solculuk değil, sağcılık değil, hiçbir şey değil bu! Dahası davar! Bak, borsada oynayanlar kimlermiş? *Ayyaş rantiyeler, cebi delik aktörler*... Daha ağzını açarken küfürle başlıyor adam! Ve hiçbir gerekçesi yok. Flaşta olmanın dışında, tabii. Ve 2000'e çeyrek var ve dünya ekonomi üzerine duruyor ve bu adam Türkiye'nin en ciddi gazetelerinden birinin ekonomi sayfasını yönetiyor! Bir 'Times'ta, bir 'Wall Street Journal'da adamı kapıcı yapmazlar!.. Yooo, Türkiye bile buna layık değil."

İrili ufaklı puntolardan gerçekten de karalama, alay, kin fışkırıyordu. Nefret ve karamsarlık! Mehmet Kemal, "Hayvan Kime Denir?"

Refik Erduran, "İnekten Düşmek", "Sen Cama Tırman", "YÖK Demenin Arapçası".

"Hadi, bırakalım artık," dedi, Günay, "Yüzlerce var. Okumakla bitecek gibi değil."

"Bir dakika!"

Gözüm, "Çüş be, Çüş!" başlıklı bir yazıya takılmıştı. Rahmetli Örsan Öymen'in yazısıydı, Yaşar Kemal'in, o dönemde ASALA'ya açık destek veren Mitterrand'ın elinden edebiyat ödülü almasını eleştirenlere sövüyordu. Ülserimin kıpraştığını hatırlıyorum.

"Belki de hep böyleydi..." diye mırıldandım.

"Hayır," dedi Günay, kesin bir sesle, "Bu bize, Batı'nın hediyesi! Ölüseviciliği bize onlardan bulaştı!"

Bu kadarı da fazlaydı!

"Hep söylerlerdi de, inanmazdım!" deyiverdim, ***'"Biz çok daha eski, çok daha asil bir medeniyetin çocuklarıyız!' değil mi'" ipek gibi keserdik kıtaları, kılıcımızdan kan damlardı!"*** Sesim, niyetlendiğimden çok daha alaycıydı. Saatlerdir konuştuğumuz sayrılığın tuzağına düştüğümün geç farkına vardım!

Günay hiçbir şey söylemeden kalktı. Dosyayı topladı, yerine kaldırdı.

Maydanoz bahçesine yürüdü.

Sis dağılmaya başlamıştı, sabahı ettiğimizi Boğaz'ın öteki yakasından uğultu halinde gelen ezanlardan anladım. Az sonra da şafak söktü.

"Dışarı çıkalım," dedi Günay. Öyle yaptık.

Şehir yeni yeni uyanıyor, belediye şoförleri bomboş yolların keyfini çıkarıyorlardı. Ürperen, tüyleri dikenlenen ciltlerimizin serinliğinden hoşnut, kıyıya, eski iskelenin oraya yürüdük.

Ağlarını onaran balıkçıların, Günay'ı uzun uzun süzdüklerini hatırlıyorum. Sınıflandıramamışlar, vazgeçmişler, işlerine dönmüşlerdi. Çaycının gözleri çakmak çakmak çırağı, naylona sardığı teybini çalıştırdı,

Karlı kayın ormanında, gidiyorum geceleyin,

Efkârlıyım efkârlıyım, elini ver, nerde elin?

Bıyıkları nikotin sarısı yaşlı çaycı, bizden yana kaygılı bir bakış fırlattı. Günay fark etti, yatıştırıcı bir tebessümle karşılık verdi.

Bütün bir geceyi, karlı da değil, kanlı bir kayın ormanında geçirdiğini, yaşlı yurttaşının elini istediğini anlıyordum. Az sonra, o da mırıldanmaya başladı,

"...elini ver, nerde elin?"

İstediği elin beninki olmadığını biliyordum.

Ayrılma vakti gelmişti.

"Ben gidiyorum," dedim.

"Tabii," dedi.

"Yorulmuşum."

"Herhalde!"

"Sandığın anlamda, değil. Sen yormadın."

"İyi." Aslında, "yalan söyleme!" diyordu.

Güldüm. Günay da güldü,

"Bu dünyada ama bu dünyadan değil, sufi!"

"Bir gün seni bir güzel dövecem, Günay Rodoplu!"

"Niye?" Gözlerini kocaman kocaman açmış, su gibi gülüyordu,

"Aşk dinine mensupsun sen. Her dinde yerin var. Kuran, İncil, Tevrat, tüm kitaplar senin!"

Son yıllarda tasavvufa duyduğum ilginin beni kendi ruhumun derdine düşürdüğü için ülkenin yaşamsal sorunlarını Allah'a emanet ettiğimi ima ediyordu! Haksız da değildi! Epeyce bir süredir, günceli dedikoduya indirgemeyi öğrenmeye çalışıyordum.

Tanrı'nın yarattıklarını "miyoplar da görebilsinler diye, merceğini indirip, şekilleri net, renkleri renk kıldığı", garip, jilet gibi bir sabah, kararsız karayelin şehrin elini yüzünü sildiği, "tam Süreyya'lık" bir sabahtı.

"Seni terk ediyorum," dedim.

Şöyle bir baktı, "***Pencerelerinden Metropol kokusunun değil, toprak ve ot kokusunun girdiği her şeyi insan için olan bir oda***," dedi, "Gitsen iyi edersin!" diye de ekledi. Yüzünde az önce gördüğüm iyimserlik kaybolmuştu. Yerinde bambaşka bir şey, haklı olduklarını bilen eylem adamlarının alçakgönüllü kararlılıkları vardı.

Günay Rodoplu, "toprak ve ot" kokularından bahsetmeye başlayınca yüreğinin hepimize kapalı bir bölmesinde inzivaya çekilmeye hazırlandığını bilirdim. Oraya tek bir kişiyi kabul ediyordu, o da şimdi yazacağım dizelerin yazarıydı. Günay elini çantasındaki kitaba attı, ben hızla uzaklaştım.

"Pencerelerinden metropol kokusunun değil,
toprak ve ot kokusunun girdiği
her şeyi insan için olan insana göre bir oda"
Birtakım takımların değil
insanın kiralayacağı bir oda
Eşyaların değil insanın olacağı
eşyaların değil insanın yaşayacağı bir oda
Durur beklerim orada
Dağ başında, kalabalıklarda, haksızlıklarda
Koparılıp soldurulan bir çiçekte, elektrikli araçlarda
Ciddi parasızlıklarda, maddi-manevi işkencelerde
Telefonla kız tavlayan gencin neşesinde, parfümünde
Durur beklerim orada
Bunalım geçiren "çok iyi bir insan, serbest"
hanımların gecelerinde
içip içip yatmaların arefesinde, ertesinde
Balkonsuz ve manzarasız sosyal konutlarda
Çocukları ve insanları sevdiklerini sanan
sanatçı kardeşlerimin sanatlarında
Güreşçi develere benzeyen meşhur adamların

aksesuarlarında

Durur beklerim orada

Kar yağışını seyrederken kıyıya vuran

küçük, köpüksüz bir dalgada

Durur beklerim

Nesli tükenmiş zanaatlarda ve zanaatkârlarda

Apartmanlar arasına sıkıştırılmış çocuk ve araba parklarında

Her sınıf vatandaşın iç ve dış piyasaya karşı giriştiği

büyük, milli ama normal taarruzda

Benden sonrakinin benden önce dolmuşa binme çağdaşlığında

Durur beklerim

Doğum günü, sünnet, evlenme, kayıp ve ölüm ilanlarında

İçki-müzik ortamlarında doğan ve çok kısa

süren maceralarda

Taşıma sularda, havacıvalarla sürüp giden evliliklerin karmaşasında

Paralarda, bankalarda, kasalarda, altında, hesaplarda-kitaplarda

Durur beklerim

Oralarını buralarını, kesif zevk uzuvlarını yoran

mevzun ve atletik vücutlarını yoran

ama kafalarını yormayan, eskaza yorarlarsa

sıkılanların

kibarlıklarında kişilik makyajlarında ve bütün makyajlarında

Durur beklerim

Yetinenlerin dangalaklığında

Yağmurun altında, bahar dalında

Dururum

Huzuru, sükûnu yurtdışında bulan vatandaşlarla
ünlü-ünsüz sanatçılarımızın ortak ve haklı kaygılarında
Bazı bilimsellerin karışık kafalarında
sakallarında, Batı 'ya hayranlıklarında
"Olay, genelde, yani, şey, gibi, oldu, tamam mı vb."
sözcüklerle
her şeyi anlatabilenlerin konuşmalarında
Yeme-içme, mal-mülk, üst-baş konularındaki modalarla
donatılmış
mamur ve müreffeh ama biraz yabancılaşmaların
ömründe

Dururum

Bilumum avantalarda, fırsatlarda, tezgâhlarda
Kiminle neden evlendiğini "çok iyi"
bilen kiminle neden evleneceğini "çok iyi" hesap etmiş
olanların ebedi saadet tablolarında
On sekiz yaşını doldurmuşların, özgürlüklerin,
başıbozukların bütün aşılarını yaptırmış, haplarını
almışların rüştlerinde
Erkeklerin "yemek ", kadınların "görüşme"
tekliflerinde

Dururum

"Çok iyi" hazırlamış sofralarda
"Nefislerde, "harika"larda, "çok zevkli lerde
"Artık korkusuzca gidebiliriz her yere "
"Ne iyi oldu, iyi eğlendik, çok keyifliyim bu gece"
diyenlerin
ve "mutluluk durumu" olanların boşa giden sesinde

Dururum

Günümüz insanının haz ve lezzet altı,

yani hurdahaş oluşunda
Dururum
Kumların üstünde ve güneşin altında değil
ağaç ya da çardak altında
öküz gibi, saatlerce, tahta bir masada
rakı içip keyif çattığımı sanan sağlıklıların
gittikçe azalan beyin kıvrımlarında
Dururum işte önemli değil.
Yeter yukarıdaki oda.

Çok sürmedi. İmanına kadar dolu trenler, vapurlar, minibüsler yolları doldurdular. Gün bulandı,

"Herkes o yana giderken, ben eve döndüm."

Maydanoz bahçesi Rodoplu'yu görünce sitem etti. Nicedir sulanmıyordu.

"Affedersiniz!" dedi, küçücük çıkmada, yerden olmayacak bir yükseklikte, karayelle boğuşan saksılara, "Bu günlerde öylesine kendime düştüm ki, sizi görmez oldum!"

Taşlaşmış toprağa kilitlenmiş, tozdan nefes alamayan, bitkilerin sahiplerinin kişiliklerine ilişkin ne çok ipucu verdiklerini düşündü; bencillik, hoyratlık, özensizlik, sevgisizlik, kayıtsızlık...

Patlamaya hazırlanan koncaya, filizini tutan hanımeline, karayemişin yapraklarına baktı; ıtırın saçını okşadı.

İyiydi hoştu bu karayel, ama maydanoz bahçesine hiç de iyi davranmıyordu!

"Buncağızlara dikkat et, bre!"

Çocuk gibi seviniverdi birden: Karayel bahar kokuyordu! Pencereyi ardına kadar açtı. Çok uzaklarda bir yerlerde (nedense, o yer illa da Banaz Yaylası olmalıydı!) karlar erimeye başlamışlardı. Damlalar damlalarla buluşuyor, (tıp, tıp, tıp; tıp, tıp, tıp. Tıp! Moldau!) karda kılcal izler açа-

rak ilerliyor, az ötedeki lacivert, ama delikanlı; çaya koşturuyorlardı. Bir nakarat tutturdu,

"Kar satan adam dağdan indi. Eşeğinin semerinde çiğdemler vardı. Karcı nereye, ben oraya. Karcı nereye, ben oraya! Karcı nereye, ben oraya!"

Söyledikçe neşelendi, neşelendikçe söyledi,

"Selam, ey canımın canı efendim, kış uzaklaştı bahar geliyor," aslı, "gece uzaklaştı, şafak söküyor"du, bir Hint (Tiruvaşagam!) duasıydı ama ne gam! Coştukça coştu Rodoplu!

"Kış uzaklaştı, bahar geliyor," diye sürdürdü,

"Ve kutsal çehrenden güneş doğuyor,

Çiçekler açıyor gözlerinde...

Fırtınalı umman,

Kalk artık yatağından!

Tomurcuklar patladı, karayel zayıfladı.

Doğu'da ışık!

Kalk, kalk ama artık!"

Saksıların topraklarını değiştirmeye niyetlendi. Yere serecek bir şeyler aradı. Bembeyaz, ütülü bir çarşafta karar kıldı.

"İlkbahar ayini!"

Çarşafın üzerine "tertemiz!" toprak döktü. Topaklarını ovaladı, parmaklarını kevgir etti, aralarından geçirdi. İncitmekten korkar gibi, her bir hücreden ayrı ayrı sorumluymuşçasına, özenle temizledi kökleri. Yeni evlerine taşıdı. Uğur getirsin, güle güle otursunlar diye de yağmur niyetine su serpiştirdi. Bahar evin ortasında çınladı, toprak koktu, ot koktu. Telefon çaldı,

"Buyurun, efendim!" neş'e neş'eydi sesi, az daha "Hoşgeldiniz!" diye ekleyecekti.

"Aa-lo!" dedi, tanımadık erkek sesi.

"Buyurun?"

"Günay Rodoplu ile görüşmek isterdim."

"Benim, buyurun."

"Ben, Şafak Özden," dedi. Çok güzel bir sesti, (mey?)

Tanındı mı, diye az bekledi. İşaret almayınca açıkladı,

"İmza gününüzde tanışmıştık."

Masa ile aynı hizadaki gözler!

"A, evet, tabii! Nasılsınız Şafak Bey?"

Cumartesi günkü imza günü için arıyordu. Gazeteye ilân verecekti. Öğleden sonra ikide gelip evden alacaklardı, olur muydu?

Özden konuşurken bir nakarat da ona tutturdu, Günay,

"Tan yeri ağarıyor bak,
Işıkların en güzeli,
En gönül açanı: Şafak!
Güneş ufku terk edince,
Tahtına kurulur Gece,
Sonra saltanat Şafak'ın,
Sen geçen şafakların sonuncusu,
Sen ilki gelecek şafakların,
Sonu geldi karanlıkların,
Uyanın dostlarım, uyanın!"

"Olur değil mi?" diye soruyordu, Şafak Özden.

Olurdu, olur! Öyle keyifliydi ki, bugün her şey olur, koca bir dünya küçücük bir odaya sığar, hicranlı bir aşk hikâyesi bile yazardı! Notlarını çıkardı.

Kadıncık Mehmet'e: ***Baba'nın idamla yargılandığını ne zaman mı öğrendim? Bilmem ki! Belki nerede olduğunu sorduğum zaman, belki de Örenlerin her hafta sonu zikredilmeyen bir yere gittiklerini fark ettiğim zaman. Hayır, kan davası değil, iftiraydı. Siyasal***

rekabet, AP-CHP çatışması, daha doğrusu iki aşiretin iktidar kavgası. Hasımları Baba'nın yazıhanesini taradılar. Sonra da, onu komplo kurmakla suçladılar. Onlarca şahit vardı. Dava yıllarca sürdü. Baba, çok hastaydı. Yıllarca saklanmak zorunda kaldı. Nerede saklandığını, birçok yakın akrabalar biliyorlardı, bir de bana söylediler.

(29)

Kadıncık Portre'ye: ***Nasıl bir iltifattı! Güvenin başıma taç oldu, canım. Hastaneye gidecekti, hemşerilerinizin ihanet etmesinden korkuyordunuz. Ben mi talip oldum, sen mi istedin? Nasılda gururluydum o yakışıklı çehresinin gölgesinde! Nasıl da gururluydum hastane koridorlarında! Bana emanet edilmiş bir ağa! Koca bir aşiretin ağası, senin baban! Canımla korurdum.***

(30)

Kadıncık Baba'ya: ***Seni soyduğumu hatırlıyor musun?***
Kızım, şunu alıver!' Fanilanı uzattığını hatırlıyor musun? Boynundan, bileklerinden ötesi süt beyazdı. Kemiklerin sayılıyordu. Kaburgalarında zulmün izlerini tek tek saydığımı, utancımdan yüzüne bakamadığımı. Sana, 'Baba' demeye o gün başladığımı hatırlıyor musun?

(31)

Hekim: ***"Hanımefendi, siz nesi oluyorsunuz bunların?"***

Hemşire: *"Siz! Nesi oluyorsunuz?"*

Bakıcı: *"Bak buraya! Sen nesisin bunların?"*

Aşiret: *"Ki ye?"*

(32)

Kadıncık Kadıncığa: *Hani, 'idam' kelimesi dehşetengiz, idamlık acımasız, hain, şedidi? Baba değilse amcalar, Abidin, Şehabettin katil değil miydiler? Şiran'ın onların oğlu olmaması neyi değiştirir. Hani, affetmeyeceğin tek şey, adam öldürmekti? Şiran, 'Kariyeristsin, sen!' derken, haksız mıydı?*

(33)

Aşiret: *Ki ye?*

(34)

Kadıncık Portre'ye: *'Ortağımın babası,' dedim Şiran'ımın ortağıdır, 'yankıladı', Baba. Benimkiler, seninkiler rahat bir nefes aldılar. Yalanımdan utandım! Sana duyduğum sonsuz sevgiyi gizlemekten utandım! Anlatma yolunun onları da sevmekten geçtiğini sandım! Aşağılık sıfatlardan korunma yolunun, birilerinin Kadıncık kızı, Kadıncık ablası olmaktan geçtiğini sandım. O sıfatlara layık olmak ancak onları gerçekten, yürekten sevmekle mümkündü. Aksi aldatmacaydı. Aldatamayacak kadar onurluydum. İçimdeki sevgi kıvılcımlarını körüklemeye giriştim. Pek de zor olmadı.*

(35)

Kadıncık Baba'ya: *Suat'ın karısına, 'Bizim çocuklarımızı bize ver, nereye istersen git,' dediğin zaman anlamalıydım! 'Senin' çocukların, dölünün dölünden olmalarındı! Üst üste yığıp, bedenlerinden kendine barikat kursan, kim ne diyebilirdi ki? Analarının adı Vicdan değil de, Kadıncık'mış ne fark ederdi?*

(36)

Kadıncık Baba'ya: *Ah, Baba! Ne ettim, ettim de ayrıcalık vehmettim. Mürettebatın en adi korsanlardan da oluşsa, elbette aile gemisini yeğleyecektin!*

(37)

Kadıncık Örenler'e: *Yıllar önce evinize geldiğimde, beni sevdiğiniz için kabullendiniz sandım. Arkamdan konuşmadınız, dedikodu etmediniz, aşağılamadınız, engin hoşgörünüzden, soyluluğunuzdan sandımdı. Alçakça bir sükûtmuş! Meğer, babanızı veliahtı kimi getirse kabullenirmişsiniz. Bilmedim. Ağabeyiniz istediği sürece varmışım. Bilemedim. Varken ilginç, yokken özlemeyecek ve asla gerekli olmayan, Çin yemeği gibiymişim. Bilemedim. Beni ben olduğum için hiç sevmemişsiniz. Bilemedim.*

Çiçek'e: *Sorunlu küçük yüzünü özlüyorum. Hâlâ o kadar zayıf mısın? Burun ameliyatı oldun, lens taktın mı?*

Feride'ye: *Şen kahkahan hâlâ kulaklarımda! Deodorant kullanmayı öğrendin mi? Suphi İngilizcene yardım ediyor mu?*

Ferit'e: *Eve kabak tatlısı girmiyor. Bakamaz oldum. Yen-*

gen pişirmeyi öğrendi mi? Sana da pişiriyor mu?

Rana'ya: *Muallimin camı kırılmadı mı hâlâ? Huysuzluğun geçti mi? Büyüdün mü biraz?*

Dördüne: *Sizler geçiyorsunuz*
Bir sessiz ikindide
Sizler geçiyorsunuz
Derelerden değil
Değil yollardan
Yüreğimin
Gelip geçip çiğnediğiniz
Yüreğimin ortasından
(Not: Serzenişlerde Berfe'ye müracaat!)

(38)

Bülent: *Ağlama be abla!*

(39)

Nâzım: *Ağlama be abla*
ağlama!
Kara bahtın aynasına el bağlama!
El bağlama
ağlama!

Kadıncık Baba'ya: *Kahveye inmek için benden izin isterdin Baba! Ne yapacağımı şaşırırdım!*

Kadıncık Baba'ya: *Bana sunulan Ağa' olaydın, Kim bu karı? Ne işi var evimde?' demeliydin Baba. Ne yapacağımı şaşırmazdım!*

Kadıncık Baba'ya: *Bana sunulan 'Ağa' olaydın Baba. Kadıncık kızını arayıp, sormalıydın.*

Kadıncık Baba'ya: *Kardeşini oğlunla beraber gömdüm, yüzlerce fin-*

can mırra pişirdim, Baba! Birinin hatırı bir yıl olsa, hiç hesap ettin mi, kaç yıllık selam birikir?

(39)

Kadıncık Hala'ya: *Kızını on iki yaşında kocaya verdin.*
Dellendi. Ne Köknel bıraktım, ne Aktin
Hiç hesap ettin mi, Hanımağa?
Kaç yıllık selam birikir?

(40)

Baba: *Kadıncık kızım, hasımlarımız SHP'ye geçti. Ben belediye başkanlığına adaylığımı ANAP'tan koyacağım. Oğlanlara söylemedim. Sen bir ağızlarını arayıver, bakalım ne diyorlar?*

(41)

Baba'ya (söylenmedi): *Şiran'a şu kadar saygınız olsaydı, bunu ağzınıza bile almazdınız!*

(42)

Kadıncık Portre'ye: *Yerden göğe diktiğim küplerin en altındakini aldı, Şiran'ım. 'isyan etmek en kolayı,' demiştin bana, 'ama gelişmeyi durdurur. Dönüştürmek gerekir.' 'Dönüştürmek' yani yılların Baba'sına babalık etmek. Dönüştürmek uğruna yıllarını veren sen, isyan eden Baba oldu! Türkiye devrimcilerinin kaderi olmasın? Aman olmasın!*

(43)

Şiran'a: *Baba belki de, sizin yokluğunuzu kapatmak için*

böyle yapıyor. Bırakın hayatını yaşasın!

(44)

Şiran: ***Sen bu işe karışma!***

(45)

Baba Şiran'a: ***Hasımlarım var. Yanıma gelin, koruyun.***

(46)

Şiran: ***Hiçbirimiz gelemeyiz!***

(47)

Kadıncık Şiran'a: ***Demokrasiye ne oldu?***

(48)

Şiran: ***Pekâlâ, Suphi gitsin.***

(49)

Kadıncık Baba'ya: ***Ne zaman bunca önem kazandın, hayatımda? Hiç farkına vardın mı? Bu yıl yine mercimek mi ektin? Hava raporlarına bakılırsa kurumuş olmalılar.***

Nasılsın?

Nasılsın, Baba?

Baba?

(50)

Kadıncık Anne'ye: ***Yağmurun balkonda asılı halının üstüne boşandığı geceyi hatırlıyor musun?***

Yirmi kişi var mıydık evde? Bir sen, bir ben süzüldük balkona. Aynı kaygılarla hareket eden iki

kadının gece buluşması gibi dostluk var mıdır? Ne ağırdı değil mi? Yerinden kıpırdatamadıktı! Sarıldığımızı hatırlıyor musun? Dil bilmez Türk'e sarıldığını. Kuran dilinden başka ortak dilimiz yoktu. Nasıl da sohbet ettik, hatırlıyor musun?

(51)

Kadıncık Anne'ye: *Çocukları İstanbul'da bırakıp, memlekete döndüğünüz geceyi hatırlıyor musun? 'Sana emanet, sana emanet, tekrar tekrar 'Sana emanet!' Merak etme! Merak etme! Tekrar tekrar 'Merak etme!' 'Ben bakarım! Olur, reçel de yaparım!'*

(52)

Kadıncık Portre'ye: *Nasıl da ciddiye aldım, Şiran'ım! İki oğlan torununun ebeliğini yaptım. İptal edilen bir 'cicianne'liği, hâlâ anlamış değilim.*

(53)

Kadıncık Anne'ye: *Bu yaz da geldin mi? Yün yatakları bahçeye serdin mi? Kaburga getirdin mi? Ya badem? Seni özlüyorum, bacım. Benden sual ediyor musun? Anne??*

(53)

Kadıncık Anne'ye: *Sen onlara aldırma, kıyafetin çok güzel!*

(54)

Kadıncık Portre'ye: *Niye kızıyorsun? Güzelin tescil edilmesi için Vak-*

ko'da satılması mı lâzım?

(55)

Bülent: *Kadına bak, yahu! Pes!*

Nilgün: *E, manyak işte! Ulan kızım, senin aşkın ikinize de yeter. O aptal da, bir daha bok bulur! Rüyasında mı görmüş böyle Kenan Evren gibi bir resim? Birisi benimkini yapsa, bin yıl sırtımda taşırım be!*

Bülent: *Ne lan, yapmadık mı?*

Nilgün: *Hadi be! Modelin gelmedi diye beni kullandın.*

Bülent: *Beni bu kadının Şiran'ı sevdiği gibi sevseydin, ben de yapardım.*

Nilgün: *Sen beni çok sevdin de sanki! Geçen defa çekip gittiğinde ne dedin? Geri gelmiş beyefendi, çünkü üşenmiş! Şimdi senden ayrıl, ev tut, bir başka karının peşine düş, senden daha iyi mi olacak? Onun da garantisi yok! En iyisi, boş vermek dedim, geldim,' dedin. Böyle demedin mi namussuz?*

(sırıtan Bülent)

Kadıncık Dost'a: *Portreden Şiran'a ne? Hangi bizon ilkel bir resmini çizdi diye teslim olur? Meğerki öyle kendini beğenmiş olsun ki, sırf portresi yapıldı diye ulufe dağıtsın!*

(56)

Kadıncık Portre'ye: *Yuvama müzahir olasın, soframdan eksik olmayasın diye, sana rağmen getirdim seni! Çünkü doğru olan bu. Hal buyken, bir de fatura mı çıka-*

raydım?

(56)

Kadıncık Kadıncığa: *İki huyun var, Kadıncık. İki huyun var ki, benim cesaretimi kırıyor, umutsuzluğa düşürüyor, hayatımı altüst ediyor!*
Birincisi, vefa: Tarihimi unutamıyorsun.
İkincisi, adalet: Tülin için talep ettiğin adaleti, benim için de talep ediyorsun. Vefan beni acıtıyor; ikrar-ı hak talebin, Şiran'ı. Üstelik, Şiran tende can, Şiran, Kadıncık'ın ta kendisi!

(57)

Nilgün: *Ulan, ağbi, ne yapalım? Gidip getirelim mi?*
Kadıncık: *Hangi birini?*
Bülent: *Yani, şimdi bundan ne anlamamız lâzım? Ha, Mehmet? Sen bilirsin.*
Mehmet: *Siktir lan!*
Nilgün: *Ben ararım ağbi! (telefona gidişini seyreden Kadıncık)*

(58)

Şiran'ın telesesi: *Efendim. eFENdim alo, Alo, ALO!*
Efendim. eFENdim. alo, Alo, ALO!

(59)

Kadıncık Portre'ye: *Sesini dinliyorum, yine dinliyorum, yine dinliyorum, diye kınıyorlar beni. Kınanma, ayıplanma, eleştirilme şiarım oldu. Ne gam?! Senden bahsediliyor ya! Adın bir ümit, telâffuz edildiğini duy-*

mak mutluluk!

(60)

Koro: *- Anam sen de! Herif buradayken böyle davranmıyordun ki!*

- Biz senin Şiran'ı bu kadar sevdiğini bilmiyorduk bile!

- İlişkinizin ne olduğunu bile doğru dürüst bilmiyorduk!

- O da zaten hiç konuşmazdı!

- Senden fırsat mı kalır? Okulda da böyle ukalaydı bu!

- Yalan değil! Ezdin durdun adamı!

- Canım tabii, 'onu ister misin Şiran, bunu ister misin Şiran?' Etrafında dolanıp duruyordun ama sen ezmişsindir, abla!

- Olacağı buydu! Çok bile dayandı. Sana şu kadarını söyleyeyim, ikiniz için de böylesi hayırlı!

(Zaten ..iktir etti adam! Daha ne bekliyor anlamıyorum ki!)

- Abartıyor.

- Mazoşist.

- Adamın geldiği yer belli. Bunun da yıldızı düşüktür, nerede var bir maganda onu bulur. Kullandı kullandı, bıraktı herif!

(61)

Kadıncık Portre 'ye: *Şiran'ım, Şiran'ım!! Gözümün nuru! Bak, bana neler diyorlar! Hadlerini bildir şunların! Sahip çık bize! Sahip çık ne olursun, yaşanmışın, doğ-*

runun başı için sahip çık!

(62)

Kadıncık Koro'ya: ***Maganda, ha? Şiran'ı tanımıyorsunuz bile! Hanginiz onunla yüreğinizle konuştunuz? İki çift sahte lakırdı dışında, yürekten konuştunuz? İki çift sahte lakırdı! O da, 'diploma'sını alıp, hitabetinize layık' olduğunu ispatladıktan sonra! Bunca önemsediğiniz ben dostunuz, nedendir, iş sevdama gelince tüm saygınlığımı yitiriyor, deli muamelesi görüyor, aşağılanıyorum? Bana ilişkin başka herhangi bir konuda haddinize mi düşmüştü böyle konuşmak? Dosta yaraşan, dostunun dost bildiğini dost etmek değil midir? Niye beni yalnız bıraktınız? Ki ye, Şiran? Qui est? Neden sorulması gereken soruların hiçbirini sormuyorsunuz?***

(63)

Koro: . . . . . .

(64)

Kadıncık Portreye: ***Omzunu uzat Şiran'ım. Seninle bana değil! Herhangi bir kadıncığa hayat adına ağlayalım!***

(65)

Kadıncık Kadıncığa: $\frac{Y2-Y1}{2(Y2-X1)} - \frac{Y2-Y1}{Y2-Y1}$ ***2 mi?***

bunları konuşturan? Neden inanmıyorlar, ne bunu çözebildiğim ne de onsuz yapabildiğim yalan!

(66)

Şafak: ***Aptallar da ondan! Oysa ben seni düzerken aslında limitleri, polimetreyi, metropolün makro formunu, lineer aşamalı organik dokuyu, hata marjlarını düzüyorum!***

(Not: Bu haksızlık! Bunu çok daha sonra söyledi!)

Bülent: ***Oh hooo! Yahu, yine ağlıyor bu! Seninle de hiç konuşulmuyor be abla! Ben de seni güçlü kadın zannederdim! Topla ama artık kendini!***

(67)

Kadıncık Kadıncığa: ***Topla kendini!***

Yani?

Acıdan usan artık!

(68)

Kadıncık Portre'ye: ***Acıdan usanmak mı? Kaburgalarında ateşten bir yürek yerine idare lambası yanan ben değilim! Kendileri! Söyle canım, usanmaya hazır birinden ne beklenir? Kararsız sevdalara güvenilir mi? Ödünç verilmiş gibi geri istenen sevdalara ne denir?***

(69)

Kadıncık Portre'ye: ***Sevgi seni yaraladı, oh olsun! diyorlar bana. Şimdi, desem ki, vallahi hayır! O beni yaralamadı! Kanım onun varlığını hissetti, kendi kendine fırladı damarından. Ne yaparlar bana dersin?***

(70)

Mehmet: ***Kadıncık doğru söylüyor.***

(71)

Bülent: *Hak âşığı! Bu asırda, pes doğrusu!*
(bükülen dudaklar, sallanan baş)

(72)

Edward Said: *Bu saptamanın mantıksal uzantısı, Amerikalılar ayda yürüdükleri için, Shakespeare'in modasının geçtiğidir!*

(73)

Hz. Muhammed (sav): *Bir kimse âşık olsa, aşkını namusunu lekelemeden korusa ve ölse, o şehittir.*

(74)

Kadıncık: *Dağları delen Ferhat'ı ben hiç komik bulmadım ki!*

(75)

Nilgün: *Anam, sen bize benzemezsin ki! Sen güçlü karısın. Kendini kurtarırsın.*

Bülent: *Kurtaracak, tabii. Bir tanedir, Kadıncık! Bir tane!*

(76)

Tülin: *Kurtaracaksın, tabii.*

(77)

Kadıncık Kadıncığa: *Sen kendini kurtarırsen, xere ya!*

Binali: *Sen kendini kurtarırsen, xere ya!*

Binali!!! Binali!

Yıllar öncesinden bir anı, Binali.

Taksim Intercontinental'in girişinde aynı cümle.

"Patron " dediği, her ay yapmadığı işler için para aldığı Şiran'i Kadıncık 'tan kurtarmaya çalışan, Binali.

Sömürü düzeninin en galiz örneği pazarlamacılığın nimetlerinden kendisine her nasılsa düşeni her nasılsa tüketen Binali.

Güle beslendiği azotu hak etmek için ne yaptığı sorulur mu?

Gül'dür, azot gerekmektedir, o kadar. Azot yoksa zaten gül de yoktur. O da o kadar.

Dünya bir hayrattır. Çok doğru!

Şiran kusa kusa kazanırmış, pazarlama elemanlarını sokağa her aldığında beline kadar soğuk terler döker, midesi tutarmış olgusunu usunun gündemine dahi almayan, Binali. Acımasız bir iklimin, daha da acımasız dom-dom kurşunlarının çocuğuydu.

Dehası onu olmadık bir ilçenin, dokuz dersin altısı öğretmensiz geçen bir lisesinin diplomasıyla, dul anası ve tek kardeşini taş tarlanın merhametine terk ettirip, İTÜ elektronik laboratuvarına ışınladığında, talihine şükredecek hali yoktu.

Testiyi her şeye rağmen kırmamış, suya gidebilmiş olmayı da, olmamayı da rastlantısal olgular olarak değerlendirdiğinden, birinin öte kine üstünlüğü yoktu. Ne varlığa sevinen, ne yokluğa yerinen bir derviş ve Tanrıtanımaz bir devrimciydi, Binali.

Gününde yatırmadığı vergilerden, postaya vermediği kolilerden bunalan Şiran, "İşime yaradığı için değil, onu sevdiğim için para veriyorum, "derdi, "Gücüm yettiği sürece veririm." Kadıncık henüz Binali'nin ne verildiğinde minnet ne de verilmediğin de hiddet duyacağını bilmiyordu. Keyfilik, Ağaoğlu tavrı incitti, bir ay sonrasının akarının belirsizliğinin suçlusunu aradı. "Burs gibi mi?" diye sorduran, ödemelerin hiç değilse belirli bir zaman dilimi süreceği umuduydu.

"Bilmem" dedi, Şiran. Harran toprağının rengindeydi Binali'nin yüzü. Hollywood'un en bağnaz Musevi yönetmeninin Filistinli teröristlere bile yakıştırmayacağı kanlı gözlerini dikti,

"Şimdi, sen bize bakirsen, kırodur' demirsen he mi?" diye sormadı, ilân etti.

"İnatla fırçalanmayan dişleri, kazınmayan sakalı, değiştirilmeyen lehçeyi, bir yöreye, bir sınıfa atfetmemesi elbette ki mümkün değildi Kadıncığın, ama 'Kıro?'

"Ben Şiran'ı tanıyıncaya kadar bu kelimeyi hiç duymamıştım," dedi,

"Hiç kimseden duymadım, hiç kullanmadım. Anlamını da olsa olsa biliyorum."

"Etme, bacım!" diyerek kaykıldığı sandalyeden çevresine bir göz attı,

'duydunuz mu, ne diyor?' mesajını iletti, kih kih güldü,

"Sen İstanbulliysen, değel mi? İstanbulliysen, kıro'yu heç duymamiş sen?" Kadıncığa, "yalancı" diyordu.

"Duymadım, " dedi, Kadıncık, "Hiç duymadım. Duyduğumdan sen nasıl emin olabiliyorsun, onu anlamıyorum."

"Anlamazsın bacım. Anlamazsın!"

Binali'nin 'bilimsel' şablonunun mutlakıyetinin henüz farkında değildi. Oysa, çoktan sınıflandırılmış, ait olduğu dosyaya konulmuş, etiketlendirilip kaldırılmıştı.

"Anlamazsın," dedi, Binali.

"Anlamazsın, çünkü sen devrimci değilsen!"

"Yani?"

Bu "yani?"nin cevabının, Binali'nin Kadıncık'ın kimliğine ilişkin 'bilgi'sinin, "burjuvasan, ırkçısan" tanımlamasına dönüştüğünü içi burkularak hatırladı Rodoplu. Gogi geldi, karşısına oturdu sanki!

"Gönlümüzün izinde biz kafamıza kurduğumuz şekle inanacağız, " diyordu, "Felsefenin icabıdır. Onlara 'Forus' dersek, 'Forus' olmaya mecburdurlar. Zaten de Forusturlar!"

Yerinden kalktı, maydanoz bahçesinin ılık güneşin altında keyifle gerinen yaratıklarına dert yandı,

"Her yer Gogi dolu, pür nur, pozitivizm!

Akılcılık yoksa, kehanet mi, ya Rab!"

Kadıncık Portre'ye: ***Kendimi savunmaya, yani ezilmeye, galiba Binali ile başladım Şiran'ım.***

Yıllar yılı savunmada olduğumu, bir tür onay beklediğimi yeni yeni fark ediyorum. Bu onay, varlığımın, "sizden biri!" olduğumun onaylanmasıydı. Öyle haklıydınız, öyle ilericiydiniz, sizi öyle seviyordum ki! Binali, beni var gücüyle aşağılıyordu. Yine de, 'Hadi, ordan!" deyip, arkamı dönemedim. İtham mesnetsiz, itham aptalcaydı, yine de arka plânını anlamaya, yanlışı düzeltmeye çalıştım. Görevdi ya!

Anlatmaya çalıştım, beceremedim.

Heyhat! "İkna" benim en tapon silahımdı! (ne yazık, hâlâ da öyle!)

Binali'ye: ***"Devrimci değilsin,"den kastın, bu devamını istiyor, o yönde mücadele veriyor olmam ise, yanılıyorsun. Muhayyel bir gelecek için mutlak bir şimdiyi feda etmekten yana olmadığımı kastediyorsan, haklısın. Orman kanununu, sömürüyü, zulmü, 'testiyi kıran da bir, suya giden de' gerekçesiyle zımnen de olsa savunduğumu düşünüyorsan, yanılıyorsun. Hayata kastolunmadıkça, dünyada hiçbir adam öldürmeye değmeyeceğine inandığımı düşünüyorsan haklısın. Bir babanın yaşamak hakkının çocuğununkinden daha az olmadığını düşündüğümü hissediyorsan yine***

haklısın.

(71)

Binali: ***Billah, kıvırtiyrsen.,***

(72)

Kadıncık Portre'ye: ***Sonraki ilişkimiz hoşgörü üzerine kuruldu, Şiran'ım. Gizlilik ve hoşgörü. Ortalıkta dolaşmasına işi olduğu sürece tahammül edilen bir hizmetçi gibiydim! 'Aile' sorunları gündeme geldiğinde, dışarı çıkması, 'arkamdan kapıyı kapat' uyarısıyla istenen bir hizmetçinin dışlanmasını yaşadım. 'İşim'in ne olduğu, neden Kürtlerle beraber olduğum, 'sen'in bileceğin bir iş olduğu sürece irdelenmedi. Varlığım, sen var olmamı istediğin sürece teslim edildi. Hatırımı sordularsa, Ağa'nın kâhyasına selam vermek, Ağa'nın hatırını saymak anlamına geldiği için sordular. Günün 'parka' gibi, kırmızı karanfilli poster' gibi görsel, Nurhak sana güneş doğmaz' gibi müzikal parolalarına cevap vermiyordum. Böyleyken, bana yakıştırılan 'sınıfımdan beklenen kibirli haklıcalığım da yoktu. Belki de bu yüzden, bana en yakışan sıfat, 'kariyarist'ti! Köylü efendimizdir'di ya! Efendilerine yaranmaya çalışan uşakların ezikliğini öğrenince canım yandı. Buz gibi bir dünyaydı orası. Tıpkı şimdi oturduğum masanın dünyası gibi. Şiran'ım, gel sarıl bana, ne olur!***

Üşüyorum.

Portre: ***Olur***

Kadıncık: *Sahi mi? Söz mü? (ışıl ışıl gözler!)*

(73)

Şiran: *Kariyaristsin sen. Herkese yaranmaya çalışıyorsun.*

İslamcı: *Yüzde yüz bizden değilsen, bizi sevme. İhtiyacımız yok. Küfründe samimi olmalısın.*

(74)

Kadıncık Portre'ye: *İnsanoğlunun mutlak düşman ihtiyacı mutlak dost ihtiyacı kadar mutlak olabilir mi? Ne dersin, canım?*

(75)

Kadıncık Kadıncığa: *Selime Teyze'ye mi benziyorum? Cenazeden düğüne herkesin işine koşan, davetiyesi hep unutulan Selime Teyze misin?*

(76)

Kadıncık Şiran'a: *Sevgi tohumları dururken, sevgisizlik tohumlarını sulamak nesi? Peki, sana yaranabildim mi, bari? Beni seviyor musun?*

(77)

Şiran: *Tabii.*
Sanırım
Herhalde
Bilmem.
Seni yanımda KADIN olarak istemiyorum!

Dr. Oya: *Dedim kızım sana! Erkek olaydın, keser atardık! Sen sağ ben selamet! Kadını erkek yapamam!*

Kadıncık: ***Ama beni kadın olarak istemiyor!***

Dr. Oya: ***Fesuphanallah!***

VII

Cumartesi günü kapıyı çalan Duran Kuran'ın belirleyici nitelikleri, aydınlık, yakışıklı yüzü, giysilerinin olağandışı düzeltiliyi ve diline pelesenk ettiği, 'efendim' sözcüğüydü.

"Efendim, ben Şafak Bey'in ortağı, Duran Kuran," diye tanıttı kendisini, "Sizi almaya geldim."

"Sağolun," dedi, Rodoplu. Aşağıda bekleyen arabaya bindi.

"Dükkân Şafak Bey'in, değil mi?"

"Hayır, efendim, benim. Ama biz ortağız," Günay'ı oturttuğu arka koltuğa döndü, güldü, "Ahdimiz var, her şeyi bölüşürüz," dedi,

"Yârin gül yanağından başka!"

"Ne güzel," dedi Rodoplu, şaşkın.

Anadolu yakasında, Maltepe taraflarında bir yerlere geçtiler. Küçük dükkânda kitap kadar, bebek, bebek kadar kalemtıraş vardı. Kapının dışına çelenk-çiçekler dizilmişti. Günay, bir başka eski tüfek yazarın bir köşeye sinmiş olduğunu gördü.

"Kerim Abi, nasılsınız?"

"Canım, merhaba, hoş geldin! Gel, gel otur yanıma."

Üçüncü yazarı tanımıyordu.

Tezgâhtar kız, aradan uzandı, kasetçaların düğmesine bastı.

"Karlı kayın ormanında, gidiyorum geceleyin,

Efkârlıyım, efkârlıyım, elini ver, nerde elin?"

Kerim Ağabey, müzik, raflardaki Erdal Öz, Latife Tekin, Orhan Pamuk, İletişim Yayınları, hizmet eden delikanlılar, Duran Bey'in temiz pak, siyah etek - beyaz bluz, sade eşi, ilk teşhisini doğruladı Rodoplu'nun. Yadırgadığı, viski servisiydi, az sonra onu da anladı, paralı solun, yani Partililerin arasındaydı.

Dükkân, doldu taştı o gün. Ancak, diğer imza günlerinden farklı olarak, sıraya girenlerin yaş ortalaması otuzun üstündeydi. Hemen hepsi Rodoplu'nun elini sıkmak için uzanıyorlardı. "Hoş geldiniz," deyişlerinde, kendisini sahiplenen, köylerine gelmiş bir yabancıyı rahatlatmak istemini andıran dokunaklı halleri vardı. Kitabı tutuşlarından, evirip çevirmelerinden, okuyucu olmadıkları belliydi. Günay, bazılarının kitabın adını içlerinden heceledikleri fark etti, yaşlı yazara eğildi, onaylattı,

"Ağbi, kim bunlar?"

"Partililer," dedi, yanında beliren Şafak, "Şişli'den."

"Şişli'den kitap almak için ta buraya mı geldiler?"

"Gelecekler, tabii!" dedi Şafak Özden, "eşek gibi gelecekler" tonlamasıyla. "Neden gelsinler ki?" diyeceğini biliyor olmalıydı, acele ekledi,

"Türkiye'nin en iyi yazarı burada, tabii ki gelecekler."

Günay'ın alaylı bakışını yakaladı, uzandı, bir gül aldı, eğildi, kulağına fısıldadı,

"Türkiye'nin en güzel, dikkat et, bu defa en iyi demiyorum, en güzel yazarına!" Dudaklarını kulağına değdirmiş olmalıydı, Günay ürperince güldü, az ilerde duran iri yarı delikanlıya seslendi,

"Oğlum, Sedat!"

"Efendim, abi?"

"Nerede kaldı o viski? Git, getir hemen."

"Tamam, abi."

"İçeriz, değil mi?"

En sıradan şeyleri, bir sır veriyormuş ya da ortak bir sınırlarını hatırlatıyormuş gibi söylemek yeteneği vardı Şafak'ın. Aralarındaki mesafeyi ortadan kaldıran, çok eski dostmuşlar izlenimi veren bir yetenekti bu. Rodoplu'ya, imza gününde, Suat ve arkadaşına ilişkin tavrını hatırlattı.

"İyi misiniz? Rahat mısınız?" gülerek yaklaştı, gerçek ev sahibi Duran Kuran. Şafak'a eğildi,

"Seninkiler burada."

"Geldiler mi?"

Şafak Özden'in gözleri dışardaki kalabalığı hızla taradı, aradığını buldu, rahatladı. Ne ki, konuştuğunda sesinin duyduğu rahatlamayı aksettirmediğini fark etti, Günay. Tersine,

"Eşek gibi gelecekler," dedi, Duran'a.

Rodoplu'ya göz kırptı,

"Bana birkaç dakika müsaade edersin, değil mi?"

"'Siz'in, 'sen'e, dönmesi, 'Türkiye'nin en iyi yazarı'nın, 'Türkiye'nin en güzel yazarı'na dönmesiyle eşlenmişti. 'En iyi yazar'ın cinsiyeti belirsiz ama 'en güzel yazarın' cinsiyeti tartışılmazdı. Kadın olmaya terfi mi, yoksa tenzil mi, edildiğimi merak ettim!" diye anlattı Günay.

"Rahatsınız, değil mi, efendim?" diye yine sordu, nazik Duran.

"Evet, sağolun. Kim bu insanlar?"

"Hemşerilerimiz."

"Nerelisiniz, Duran Bey?"

"Bayburtluyum, efendim."

İtalikler başladı,

"Vardım ki yurdundan ayağ göçülmüş,

Yavru gitmiş, ıssız kalmış otağı

Camlar şikest olmuş, meyler dökülmüş

Sakiler meclisten çekmiş ayağı. "

"Zihni'nin memleketi!"

Duran'ın Bayburtlu Zihni'yi tanımadığını duymak istemedi, sözü değiştirdi,

"Şafak Bey de mi, Bayburtlu?"

"Hayır efendim, o Gümüşhaneli."

"Desenize iyi kavga ediyorsunuz?"

Duran'ın, Rodoplu'dan hiç beklemediği bir bilgiydi,

"Bayburt'ta bulundunuz mu?" diye sordu, hayretle.

"Evet. Kavakları, kargaları, dereyi, kaleyi, bir de türkülerini hatırlıyorum. De get Bayburt, de get Bayburt, de get senden nem kaldı? Bayburt kalasında canım, gömleğim kaldı!' ya da böyle bir şey! Bilir misiniz?"

Duran Bey, çıkaramadı, Zihni'yi gündeme getirmediğine sevindi, Rodoplu. (Daha sonraları iyi dost olduklarında, Eh, aşkolsun, ben Zihni'yi iyi bilirim, da!' diyecekti. Duran.)

"Şafak, Günay Hanım Bayburt'u biliyor, biliyor musun? Gümüşhane'de de bulunmuş ama Bayburt başka diyor!"

"Hadi, efendim!" dedi, Şafak, "Hiç olur mu?"

"Diyor ki, Gümüşhane, öyle kötü bir yermiş. Ne varsa Bayburt'ta varmış!" göz kırptı.

"O kadarda değil!" dedi, Günay, "Bir dağ hatırlıyorum, hepsi bu. Ama, nedense güneş görmezdi Gümüşhane. Akşamüstü oldu mu, ışık yakmak zorunda kalırdık. Doğru mu, hatırlıyorum?"

"Gördün mü, bak!"

Aralarında, örtülü bir rekabet var gibiydi. Günay, rekabetin, Gümüşhane-Bayburt çekişmesinin arkasına saklandığını hissetti. Duran, her haliyle daha kentli, Şafak sallapati taşralıydı. Kentliden yana olmak yakışık almazdı, Şafak'la ittifak yaptı, (Tülin olsa, "Halkçılıktan kurtulamadık gitti, kardişim!" derdi!)

"Siz de nasıl Bayburtluysanız, bir türkü bile bilmiyorsunuz!"

"Aşkolsun!"

Şafak Özden, serzenişin yarattığı fırsatı kaçırmadı,

"Ben sana bir türkü söyliyeyim???"

"Lütfen!"

"Ağlama yâr ağlama, aney," diye başladı Şafak Özden,

"Mavi yazma bağlama,
Mavi yazma tez solar, aney,
Yüreğimi dağlama!
Mavi yazma tez dolar, aney,
Yüreğimi dağlama... "

Dalga dalga yükselen sesi güzelden çok içtendi. Söylediği Gümüşhane türküsü de değildi, ama aksini kanıtlayacak kimse olmadığını biliyor olmalıydı. Günay'ı da sırdaş etti, kimseye söylemezsin değil mi? "Söylemem," diye *italik*'ledi, Günay.

"Almalar olanda gel, aney,
Bahçeyi dolan da gel,
Hasta düştüm, gelmedin, aney,
Bari can verende gel!
Hasta düştüm, gelmedin aney,
Bari can verende gel!"

"Küçücük dükkânın havası değişti birden! Ne oluyor, diye bakındım. Olanlara ne o zaman, ne de sonra inandım, ama doğruydu!" dedi Günay.

Şafak Özden, göğe özenen dağlardan, bir kanat darbesiyle terk ettiği dağlardan sesleniyordu ve yeşil elma, tarçın ve kekik kokuyordu!

"O anda, öylesine yürekten dayatan bir gerçeklikti ki, günlerin, gecelerin dondurucu yalnızlığından, tarihimin sürgit taleplerinden bizar deli gönlüm, deli bir kısrak gibi parladı birden! Ben-seviciler, ölü-seviciler, pencerelerime kadar yükselen, yaşam sahanlığımı tehdit eden Büyük Yalan, 'kadınlar, şehirler, metruk kervansaraylar gibi boş kitaplar, kendi kafamla kendi gönlümle doldurmak zorunda olduğum kitaplar!' Kitaplar! Kitaplar!

Dilimde seslendirmediğim bir nakarat: ***Umut taşıyan adam Ziganalar'dan indi Atının terkisinde yabangülleri vardı. Atlı nereye ben oraya, atlı nereye ben oraya, atlı nereye ben oraya!*** Duran'ın küçücük dükkânını arkadaş hatırına dolduran bu kötü giyimli, tıraşlı taşralılardan, bu sahici insanlardan, sığınma talep etmek gibi çılgın bir düşünceye kapıldım!"

"Kalkın aradan dumanlı dağlar! Kalkın da dost elinin bahçe bağı görünsün!"

"Ah, Günay'cım, ah! Neydi bu gaflet, neydi?" diye, uyarmaya çalıştı, "öteki" sesi. Ne ki, dışarda çiselemeye başlayan yağmur, alkolün minnetle kabullendiği rehaveti, ortaklaşa bir koza ördüler, *italik* savunma başladı:

"Niye şaşırdın o kadar? 'Sen düşüncelerin bulutlaştığını bilir misin? Bulutlaşır, cıvıklaşır, katranlaşır düşünce. Çağrışımlar zikzak çizer boyuna. Sözcüklerin müziği biter, uğultu başlar, bilinçaltının ya da bilinçsizliğin uğultusu. Hayat, uyku ile uyuşukluk arasında dans eder artık. Tehlikeye düşen beden için, bilinç bir safradır. Külçe gibi yaşamak, leş gibi yaşamak da yaşamaktır. Aklın sürekli isyanlarından yorgun düşen beden, bu şımarık, bu geveze, bu meraklı meşaleyi bir üfleyişte söndürüverir. Cinnet, bedenin zaferidir!"

"Ne dedin, hayatım?"

Elindeki viski bardağını uzattı Şafak Özden. Kadın Günay, genç adamın kendi bardağını uzatıyor olmasının ima ettiği el koyma bildirisini kabul etti; yazar Günay, tebessümle izledi,

"Günay dehr elinden her zaman ağlar, Vardım ki bağ ağlar bağıban ağlar, Sümbüller perişan güller kan ağlar, Şeyda bülbül terk edeli bu bağı!"

"Şeyda bülbül" dediği kadınlığıydı. Günbegün, o kadar çok ve kadar pis ve o kadar özünde erkek şeyle boğuşuyordu ki, "varlığını tanımlayan niteliklerden sadece bir tanesi olan kadın olma keyfiyeti" gündeme diğerlerinden soyutlanmış olarak geldiğinde ne yapacağını şaşırdığını iyi bilirdim. Günay'a göre, kadın olarak algılanmaya, "her türlü aşnafişne girişimine karşı" mutlak dokunulmazlığı vardı! Çünkü, dünya o kadar büyük, o kadar zengindi ki, onu "salt bu niteliğinin tanımlamasına, ilişkilerini gölgelemesine asla izin veremezdi." "Kadınlık bilgim yok ki, benim!" derken de bir bakıma aynı şeyi söylüyordu, "siyah bir gecelik giymesini bile beceremem ben!" Özden'in o yollu tutumunu olağan bir tavır olarak duygudaşlıkla, ama muhatabı kendisi değilmiş gibi izlediğini sanmasının nedeni de bu olmalıydı.

Pırıl pırıl, neş'e neş'eydi Şafak Özden! Güller getirdi, güller götürdü. Gülleri yaprak etti, assolist örneği, Günay'ın başından yağdırdı. Haklıydı, "Şafak'tan başka kimse böyle bir şeye cesaret edemezdi!" İnsanlar bir garip baktılar, ama aldırmadı Rodoplu. Biliyorum. Çiçekler açan birisinin coşkusunu tıkamaya kıyamazdı.

Hava karardı. Livaneli'nin yedi tepeli şehrinde bıraktığı konca gülü herkese ayrı bir özlem anımsattı. Sol toplantılara hemen her zaman hâkim olan ortak hüznün kardeşliğe benzer görüntüsü sardı sarmaladı. Uzaklardan bir sarı sıcak pencere işmar etti.

"Ben ordan geçerken biri dese, 'Hanım, gir içeri!' Bir döşek atsa, temiz bir çarşaf serse... "

Mahzunlaştı, mahzunlaşmasını yorgunluğuna verdi. Kalktı, izin istedi.

"Şafak Bey, geç oldu, ben kalkayım."

"Bırakmam," dedi Şafak, dünyanın en aptal lafını duymuş gibi, "Olmaz, öyle şey!"

Dosdoğru yüzüne yöneltilmiş, tutku, hatta tehdit sergileyen bakışlarını hayretle içselleştirdi, Günay. Bileğini saran küt parmaklara baktı,

"Olmaz, da!" dedi, Şafak yine. Olmayacağını Günay'ın da bildiğini ima ediyordu, "Laf mı, yani?"

Kahredici yabancılaşmayı, eve döndüğünde kendisini bekleyen boş sayfaları düşündü, Günay da. Soğuk, pis, acımasız saati düşündü, ağır meşreplerle karşılaşma, yollarda olma saatini, sigara kahve içmeyi, bakıp bakıp da şaşırmayı, anlayamamayı, toplumun bir duvarından bir duvarına sürüklenmeyi, önüne sürülen değerlerin hem içinde hem dışında yaşamayı, eşyalarla, malumatla zenginleştiğini, yüceldiğini sananları, sevgi, aşk, inanç, dürüstlük, insancıl değerler laflarını düşündü. Ressam Ahmet'i, felsefeci-yazar-öğretim üyesini, yukarı Mezopotamya'yı, Örenleri, binlerce oyunu, binlerce yalanı, binlerce maskeyi düşündü. Bileğini kavrayan ele baktı, yüzüne çakılı gözlerin ta dibine baktı, çiseleyen yağmura baktı,

"Nereye gidiyoruz?"

"Harman'a," dedi Şafak Özden. Bileğini bıraktı, hızla örgütlenmeye girişti.

"Duran, sen Günay Hanım'ı götür, Sedat sen bizim arabayı getir, Necla siz buraları kaldırın..."

Harman, Bostancı'da, iskeleye yakın, tıklım tıklım, hemen hiç kadın müşterisi olmayan bir yerdi. Duran Bey'i ismiyle çağıran garson, geriye, nispeten tenha bir bölmeyi aldı.

Günay, SHP delegelerini ilk kez orada gördü.

Bir masa etrafında on üç kişiydiler. Esmer, dudaklarını örten bıyıkları ortalama iki santim, giysileri çoğunlukla lacivert ve sıkıcı, rakı göbekleri yaşlarıyla orantılı, asgari ikisinin saçları boyalı, on üç Partili; masada ezme, beyazpeynir, marul, ortada karışık ızgara, soğumuş ve sert.

"Efendim, sayın yazarımız, Günay Rodoplu," diye tanıştırdı Duran, "Lütfettiler, benim yeni dükkânda imza günü yaptılar... "

"Estağfurullah!"

"...Biz de bırakmadık. Aldık, getirdik."

Kimin nesiydi, bilmiyorlardı, yazardan bol ne vardı. Ama, bütün gece aynı sözleri söylemekten ve dinlemekten usanmış, on üç kadınsız erkektiler. Yazar gibi yapan kadın ya da kadın gibi yapan yazar hem cinsen hem de entelektüel düzlemde algılanabilirdi. Kimliğinin herkesin işine geldiğini fark etti Günay. Delegeler, kadını değil ama yazarı tanıyormuş gibi yaptılar.

"İyi akşamlar, beyler," dedi, net bir sesle. Masadakiler kentlilikleri oranında mukabele ettiler.

"Şimdi, kardeşim," dedi, yanındaki adam onun yanındakine,

"Ben, Lâz'ım. Tamam mı? Ama, Lâz'ım diye, ille Ali Topuz'u tutmam mı lâzım? Bakarım, dünya görüşüme uyarsa tutarım. Yoksa, tutmam! Bu bölgecilik işi, bizi mahvetti! Bizim orada Aleviler. Adamlar bölücü. 163 kalksın deyince, kıvırtıyorlar. Devrimciliğe, sosyal demokratlığa yakışır mı?"

"Siz yazarsınız," dedi Pendikli avukat, yanındaki, Köy Enstitüsü mezunu emekli öğretmenle zorunlu konuşmasını kesip,

"Dildeki gericilik en çok sizi etkiliyor."

Türk Dil Kurumu yerine kurulan kuruluşun ne denli tehlikeli bir irtica olduğundan söz ediyordu.

"Ben, TDK'cılardan değilim," dedi Rodoplu. "Kadın olup, hanım hanımcık oturmayı beceremediği için de" ekledi,

"TDK'ya karşıyım."

"Dikkat! On üç alarm durumu!" diye uyardı *öteki* sesi.

Duran, bu gereksiz deklarasyonun sonuçlarının gerici bir yazarla birlikte oldukları izlenimini vereceğinden ürktü. Belki de öyleydi, kitaplarını hiç okumamıştı. Ama Cumhuriyet Kitap Kulübü imza günü düzenlemişti. Gerici olmasa gerekti, yine de, sözü değiştirmeye davrandı,

"Haydi, içelim! Günay Hanım, rakı alırsınız, değil mi?"

"Yahu, arabayı park edecek bir yer bulamadık!" Şafak'ın davudi sesi yanı başında patladı.

Günay'a eğildi,

"Affedeceksin, değil mi?"

İçi güldü Günay'ın. Adam apaçık "çekin, ellerinizi!" mesajı veriyordu.

"Hele sen de atla bir," Duran'ı yerinden kaldırdı, kendisi oturdu. Pendikli avukat, işin ucunu bırakmak niyetinde değildi,

"Atatürk'ün mirası," diye başladı. Sözün nereye gideceğini biliyordu Günay,

"Ben Atatürk'ü putlaştıranlardan da değilim," dedi. (Sonradan düşündüğünde bu çıkışının aslında Şafak'a bir mesaj olduğunu anlayacaktı. 'Kimi dansa kaldırdığını bil,' gibisinden bir uyarıydı.)

Masadaki gözler üzerine dikilmedi, çakıldı adeta. Şafak Özden rakı şişesine uzandı. Rodoplu, tepkisini anlamak ister gibi baktı. Hiçbir işaret gelmedi. Öte yandan, dükkândaki "*mübarek*" rehavetinin geçtiğini, gerçekliğe, "*çıplak neon, arabesk kaset, rakı, ızgara et ve kadınsız erkek dünyası gerçekliği* "ne döndüğünü içi burkularak hissetti. Burada ne aradığını hatırlamak ister gibi durakladı,

"Dünyada bizden başka hiçbir ulus, kuşakları birbirinin dilinden anlamaz kılan bir faciayı böylesine şevkle alkışlamamıştır!" dedi ve pişman oldu.

Pendikli avukatın, dilin yabancı sözcüklerin boyunduruğundan kurtarılması gereğinden, divan edebiyatından, halktan, halkın okumuşların dilini anlamadıklarından, bu nedenle dilin sadeleşmesi gereğinden, aksi-

nin halkçı ve tabii, toplumcu ve sosyal demokrat dünya görüşüne ters düşeceğinden bahsedeceğini biliyordu. Öyle oldu. Avukat Bey, Bülent Ecevit'i neredeyse satır satır tekrarlıyordu.

"Padişahlar iktidarlarının sınırsız olmasını istedikleri için Türkleri etkisiz kılma yoluna gittiler. Osmanlı koşullandırılmasından kurtulamayan, kendilerini milliyetçi saysalar da bilinçaltlarında Türk'ü, Osmanlının gördüğü gibi hor gören kimi tutucu Türk aydınlarına göre Türkçe'yi özleştirmek, onu yoksullaştırıp kısırlaştırmaktır. Oysa, tüm tersine Türkçe, özlettikçe zenginleşen, çünkü özleştikçe olanakları daha iyi değerlendirilebilen ve her bilim dalında, felsefenin her kolunda en ince ayrımları anlatıcı terimleri kolaylıkla üretebilen bir dildir. Ne gariptir ki, katı din kurallarına göre yönetilen Osmanlı Türk halkı, yüzyıllarca kendi dinini kendi dilinde ve kendi dilinin kutsal kitabından öğrenememiş, Arapça kelimeler kullanmak zorunda bırakılmıştır. 1930'da, Atatürk, 'Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı boyunduruğundan kurtarmalıdır' diyordu. Şimdi de Türkçe'yi kurtarmak, ulusal kimliğimizi, dolayısıyla bağımsızlığımızı korumanın bir gereğidir. Kısacası sorun, temelde, Türk halkının, Atatürk devrimiyle ve cumhuriyetle kavuştuğu özsaygısını ve özgüvenini, ulusal kimliğini, bağımsızlığını ve özgürlüğünü sürdürmesi sorunudur. Eğer Türk halkı bunları sürdürmeye kararlıysa ki kararlıdır, her türlü engellemeye karşı Türkçe yaşayacak demektir. Herhalde, altı yüzyıllık Osmanlı saltanatının yok edemediği Türkçe'yi yok etmeye, bazı Osmanlı özenticilerinin gücü yetmeyecektir."

Noktasız virgülsüz bir nutuktu; bitirdiğinde kadından yana muzaffer bir bakış fırlattı Avukat Bey. Rodoplu, ikilemin, her zamanki ikilem olduğunu düşünüyordu: Susacak, sükûtun ikrardan geldiğini sanacaklar konuşacak, kaçacaklardı! Avukat Bey'in hiç tanımadığı birisini Türk'ü küçümseyen tutucu Türk aydını ilân etmekten kaçınmıyor olmasının ardında yatan aptalca önyargı dayanılır gibi değildi,

"Şimdi siz ne diyorsunuz, biliyor musunuz?" dedi Günay, ağır ağır,

"Siz diyorsunuz ki, 'Turgut Reis, 21 Ağustos 1565'te, Nice'te karaya çıktı.' Turgut Reis değil, Barbaros Hayrettin. 21 Ağustos değil, 21 Temmuz. 1565 değil, 1543. Nice değil, Marsilya. Bilmem anlatabiliyor muyum? Hangi birini düzelteyim, ne diyeyim size?"

Önce bir durakladı, sonra da, "Heh, heh, heh!" zoraki güldü adam, arkadaşlarına baktı,

"Hiç konuşmayalım mı, yani?"

Rodoplu'nun dilinin ucuna geldi, "Eh, vallahi bence hiçbir mahzuru yok!" diyecekken, sustu.

"Hep sizler konuşun, bir konuşmayalım!" yine arkadaşlarına baktı. Ezilen halk çocuğunu oynadığını görüyordu Rodoplu; ezilen halk çocuğunu oynadığını ve birilerine yatırım yaptığını. Göz ucuyla Şafak'a baktı, genç adam gözlerini önündeki tabaktan ayırmamakta kararlı gibiydi. Günay, onun da öfkelendiğini sezinledi. Öfkenin kaynağı da, muhatabı da, kendisi olabilirdi. "*Evet, ama görev, görevdir. Önce kafalardaki keşmekeşi dağıtmaya, metafizik birer orospu olup çıkan kaypak, hain mefhumlara karşı çıkmak zorundayız.*" Ev sahiplerini mahcup etmek pahasına da olsa, yanlışı düzeltmekten sorumluydu.

"Bakın, kardeşim," diye başladı, "ve atılmadık ve ne cinsel ne de entelektüel köprü," bıraktı, Rodoplu.

"Bir kere, Türkçe'ye girmiş dini terimler, Arapça değil, Farsçadır. Çünkü, biz İslâmiyet'i Araplardan değil, İranlılardan öğrendik. Örnek: peygamber, örnek: namaz. Farsça'dır, Arapça değil.

İkincisi, 'öz' denilen Türkçe'de kelimeler, türetilmiş değil, üretilmiştir. Daha da kötüsü, Batı dillerinden alınmadır, yani bağımsızlık söz konusu değildir. Bir boyunduruk başkası ile değiştirilmiştir. Mesele ondan ibarettir. Örnek: Arapça kökenli 'usul' kelimesinin yerine geçen 'yöntem' kelimesinin 'yön' hecesi, Türkçe; 'tem' hecesi, Fransızca 'systeme' kelimesinin 'tem'idir. Türkçe'de böyle bir sonek yoktur. Aynı şey, 'kıyası mukassem' ya da 'dilemme'in karşılığı olarak sunulan 'ikilem' kelimesi

için de geçerlidir: ilk hece Türkçe, İkincisi Fransızca. 'Mektep' kelimesinin yerini alan 'okul' kelimesi, Fransızca 'ecole'ün bozulmuşudur. 'Üstüvane' yerine kullandığımız 'silindir' Batı dillerinin 'cylinder'idir. 'Umumi' kelimesinin yerini alan 'genel', İngilizcedir. 'Sekizgenin 'gen'i 'octagon'un 'gon'udur.

Bunun böyle olması da doğaldır, çünkü şu kadar yıllık hayatında TDK'da bir tek filolog, dilbilimci çalışmadığı gibi, bir tek Türkolog da yoktur. Neticeyi kelam, TDK, yarattığı kavram kargaşası ile Türk fikir hayatını tarumar etmekten başka bir işe yaramamıştır."

"O sizin yorumunuz!" dedi Pendikli avukat, pişkin.

"Ne yorumu?" diye patladı Günay, "Hangisi? Peygamber kelimesinin Arapça değil, Farsça olduğu mu, yorum? Silindir kelimesinin 'cylinder' olduğu mu? Yapmayın, Allah aşkınıza! Buna yorum değil, bilgi derler!"

Masadakilerin gözlerini kendisinden ve birbirlerinden kaçırdıklarının, bir o yana bir bu yana bakmaya başladıklarının farkındaydı. Kendisi değil, yanındaki arkadaşı azarlanan çocuklar gibi, 'bu sözler bana değil, beni ilzam etmiyor'u oynuyorlardı. "Koca bebekler", birer ikişer müsaade istemeye başladılar.

Kirlenmişlik duygusu tüm hışmıyla indi yine. Ne sarı sıcak pencere, ne temiz döşek bıraktı. Şafak'a döndüğünde, onun da sarhoş olduğunu gördü! Duran, şaşkınlığını fark etti, rahatlatmaya çalıştı,

"Günay Hânım, sizi evinize ben bırakacağım, efendim."

"Hayır!" diye araya girdi Şafak, dili dolaşıyordu,

"Ben bırakacağım! Sedat! Oğlum neredesin? Arabayı getir!"

"Tamam, abi," dedi, kadını endişeyle süzen Sedat. Duran, kalsın mı gitsin mi, bilemedi. Rodoplu, "merak etmeyin" mesajı yolladı.

"İyi akşamlar efendim. Çok teşekkür ederiz."

"Ben teşekkür ederim. Sağolun."

Pahalı ama çok bakımsız arabanın içindeki boş şarap şişeleri bir o yana bir bu yana yuvarlanıyordu. Sedat, yol üstündeki bir büfeye çekti, bir şişe daha aldı, başına dikti. Kaseti yuvasına itti,

Memleket mi, yıldızlar mı, gençliğim mi daha uzak?

Günay'ı kapsamaya başlayan beyhudelik duygusunu anlatıyor gibiydi. Bir an önce eve gitmeyi, işine bakmayı diledi.

"Sedat, bak, bu kadın var ya, bu kadın, Türkiye'nin en iyi yazarı!" dedi, Şafak.

"Evet, abi."

"Sedat, bak! Ben âşık oldum. Bu kadına âşık oldum."

Sedat'ın panikleyen gözlerini aynadan yakaladı, "sıkılma olur böyle şeyler" tebessümü gönderdi, konuyu değiştirmeye çalıştı Rodoplu,

"O arkadaşına fazla sert davrandım galiba."

"Boşşş ver! iyi ettin! Hıyar ağası! Kiminle konuştuğunu bilseydi!" dedi Şafak. Sonra aniden türküye kırıldı,

"Almalar olanda gel aney,

Bahçeyi dolan da gel,

Hasta düştüm gelmedin aney,

Bari can verende gel...

hasta düştüm gelmedin, aney, bari can verende gel!"

Gözlerini Günay'ın gözlerine dikti, tekrarladı,

"Bari can verende gel!"

Birden neşelendi,

"Sedat, nasıl geçirdik, ama?!"

"Öyle oldu, abi," dedi Sedat.

Günay'a sarıldı,

"Geçirdik, değel mi? Değel mi, kız?"

Neyi kutladığını çok sonra anlayacaktı, Günay. O an için bütün bildiği, Şafak'ın kor gibi yanan kocaman bedenine sığamayan coşkusunda insanın içine işleyen, rikkat uyandıran hâleler olduğuydu. Gönlü olsun istedi,

"He, ya!"

Gözlerinde deli pırıltılar, uzandı, elini boynuna yerleştirdi,

"Seni istiyorum!" diye fısıldadı, Şafak, "Şimdi! Şimdi! Şimdi!"

Sedat duymamış olamazdı, sıkıntıdan al bastı Günay'ı. Sırtını dikleştirdi, boynundaki elden kurtuldu.

Etiler sapağı imdada yetişti, Günay eğildi, yolu tarif etmeye koyuldu.

"Sedat, oğlum," dedi Şafak, "Şuraya bak! Burası da İstanbul, bizim orası da!" Günay, Şafak'ın elini sımsıkı tutan elini teselli eder gibi okşadı.

Kapıya geldiklerinde, genç adamın ayakta duracak hali kalmamıştı, yine de ayrılmamak, biraz daha beraber olabilmek için çare arıyordu.

"Sana bir kahve yapayım mı?"

Gözleri ışıdı, Şafak'ın,

"Yap!"

"Gidelim, ağabey!" diye uyardı, Sedat.

"Ben kahve içeceğim."

Gözden bir an için olsun uzaklaşmasına razı değilmiş gibi, uzaklaşırsa ellerinin altından kayacakmış gibi Günay'ın yanından ayrılmıyordu. Beraber mutfağa geldi, suyun kaynamasını bekleyemedi, dizlerinin üzerine çöktü, başını tabureye ilişen Günay'ın kucağına gömdü, uyumaya durdu.

"Seni istiyorum. Şimdi, şimdi, şimdi!" diye yarı uykulu, yarı uyanık, sayıklıyordu. Birden gözlerini açtı,

"Kadınım!"

Yaşamsal bir gereksinimmiş gibi sarıldı.

"***Sözcüklerin orgazmı ya da Fırtınaya ilahi!***" dedi, Rodoplu'nun öteki sesi. ('Fırtınaya ilahi' dediği, Rig Vedalardan bir duaydı.) Günay, kucağında tutkuyla sarsılan güçlü bedene ne kadar yakıştığını düşünüyordu.

"Böğüren bir boğa, fırtına!

Tohum saçıyor toprağa,

Gözleri kor kor..

Kamçısı rüzgâr..

Arabası sular.

İfritleri önüne katar.

Böğür, gürle, tohumunu serp.

Ufuklardan, ufuklara kanatlan,

Vadiler dağlaşsın, dağlar vadileşsin

Boşan, fırtına!"

Elini, erkeğin başının üstüne koydu, sık saçlarını şefkatle okşamaya durdu, Günay.

"Yine elin yanacak!" diye uyardı, *öteki* sesi.

Ama mırıl mırıl mırıldanıyor, gevşiyor, geriniyor, yerleşiyordu genç adam.

"İyi de," dedi, Günay Rodoplu, ***öteki*** sesine, "Uyandırmaya kıyamam ki şimdi! Öyle de güzel uyuyor ki!"

"Söylemedin deme!" dedi, ***öteki*** sesi yine.

"Eeeeh!" kızdı, Günay, "Ben de kadınım, da!" Çekmedi elini, "Haydi, canım, biraz kahve iç."

Sedat'ın gözleriyle uyandı, Şafak. Evde yengesi bekliyordu.

"Siz çoktan mı, tanışıyorsunuz?"

"Öyle," dedi, Günay Rodoplu, "Yıllardır tanışıyoruz."

Girişteki küçük aynada parlayan yüzünün sakin güzelliği dikkatinden kaçacak gibi değildi. Gerçekten, çok güzeldi!

"Tülin haklı," dedi, ***öteki*** sesine, "insanın kendisini kadın hissetmesi pek bir şey istemiyor."

"Yok canım, ne isteyecek, hiçbir şey istemiyor!" dedi, öteki sesi,

"Sadece adam gibi bir adam istiyor. Böğür, gürle, tohumunu serp! Dağlar vadileşsin, vadiler dağlaşsınmış! Pehhh!" Alay ediyordu.

"İşte, böyle," dedi Günay, "Ne düşünüyorsun?"

"Duyduğum en pespaye hikâye," dedim.

"Ya?!" Elleri titremeye başladı, "***Dost acı söyler, öylemi?***" *italik*'ini italikle karşıladım,

"Dost acı söyler. Öyle."

VIII

Bugün, "duyduğum en pespaye hikâye" cümlesini hatırladığımda iliklerime kadar ürperiyorum. Ben, Günay Rodoplu'ya o gün, o cümleyle ihanet ettim. Etmeseydim bugün belki de yaşıyor olacaktı.

Şafak'ın kucağındaki başının çok güzel bir baş olduğuna inanmalıydım. Günay'ı sevdiğine, hep sevmiş olduğuna inanmalı, onu da inandırmalıydım. Yapmadım!

Uyarmış olduğu halde, - "Batan bir gemideyim ve kıyılardan imdat isteyen Şafak değil, benim!" demişti!- yapmadım!

Kendisine karşı ne kadar acımasız olabildiğini bildiğim halde - hatırlarsınız, Şiran'ın romanının notları arasında, "Ben seni düzerken aslında limitleri, polimetreyi, metropolün makro formunu, lineer aşamalı

organik dokuyu düzüyorum!" diye Şafak'a söylettiği bir cümle vardı. Onu da görmüştüm- yapmadım!

"Kaktüs Ağacı'ında dediği gibi (o şiirini bu kitabın arkasına eklemeyi unutmamalıyım!) o sıralar "özgürlüğümle meşguldüm" de, ondan mı, yapmadım? Yoksa, kıskançlığımdan mı bilemiyorum. Bildiğim hâlâ varsa, o da kendimi ömrümün sonuna kadar affetmeyeceğim; sizlerin de bana, haklı olarak, "Neye yarar?" diyeceğiniz.

Sadizmin bize Batı'dan bulaştığını söyleyip beni çileden çıkardığı sabah, onu Arnavutköy'de bırakıp gittikten sonra bir on gün kadar görüşmedik. O süre içinde ben Dergâh'ta, Günay'ın demesiyle, "ruhumun emrinde" kaldım. Rodoplu'ya, özlemin ötesinde bir nedenle, "hesaplaşmak" amacıyla gittim. Öncelikle, ölü-sevici, nekrofil bir toplum haline geldiğimiz hükmünü henüz sindirmiş değildim! İkincisi, ülkenin hali pürmelalinin nedenini Batıya mal etmenin kolaycılık olduğunu düşünüyordum. Üçüncüsü de, "elemanları birebir eşleşen biyofilik kümelerin nekrofilya seferi... Bilgi ve inançla, sözle ve eylemle, malla ve canla, bütün kuvvetini sarf ederek biyofilya yolunda "cihat" çağrısının dibine inmeyi istiyordum! Önceki gün, karşıda, imza gününde olduğunu biliyordum. Sıkılmış olacağını düşünürken, pırıl pırıl bir Günay açtı kapıyı.

"Ne yaptın, nasıl geçti?" diye sordum.

"İnanmayacaksın!" dedi ve anlattı.

Neşesinin bana acı verdiğinin farkında değilmiş gibi anlattı. Sonuna geldiğinde, o malum lafı ediverdim, "Duyduğum en pespaye hikâye!"

Dondu kaldı, güzelim. Anlattığına pişman olduğunu belli etmek istemedi, neden öyle düşündüğümü de sormadı. Nasıl yaptığını hatırlayamıyorum ama birden kendimi nekrofilya tartışırken buldum. Gündemi değiştirmek ihtiyacını o da duymuş olmalı ki, uzun bir konuşma oldu.

"Ölü-seviciliğini güç tutkusundan ayrı düşünemezsin," diyordu, "Ölü-sevici ancak kendisini güçlü hissederse tatmin olur. Sadist, güçlü olmak

zorundadır. Güçlü bir gazetenin güçlü bir yazarı, mahallenin güçlü hırtı, ülkenin güçlü işadamı, güçlü generali."

Bu işin bir yanıydı. Öbür yanı, gücün teknoloji ile örtüşmesiydi. Güç, teknoloji ile doğru orantıda artıyordu.

"Güç'e tapan, teknolojiye de tapacaktır ve de tersi, yani teknolojiye tapan güce tapandır. Güç ile teknoloji arasındaki bağlantı nekrofilik bir bağlantıdır. Biri, diğerini azdırır. Anlatabiliyor muyum?"

"Evet. Ama, sallanmayı bırakır mısın, lütfen?"

"Pardon.

Şimdi, teknolojiye tapınma meselesinin sadece silahlara tapınma diye alma. Ürünlere tapınma diye, işleyen bir düzenlemeye -işlevi ne olursa olsun- hayranlık diye bak. Mesele şu, artık iş o hale geldi ki, günümüz insanının, Türk'ün, ilgisi artık doğanın ve yaşayanların üstünde değil, mekanik olan, yaşamayan, insan-yapısı nesneler üzerinde yoğunlaştı. İnsanımız, otomobiline kadınına gösterdiğinden daha fazla ilgi gösterir, daha şefkatli davranır oldu. Motordaki en ufak bir arızayı anlamaya çalışırken, kadının gözündeki gölgeyi görmüyor bile. Kadınına bir dal götürmeyi akıl etmezken, otomobiline vazo takıyor. Otomobilinden gurur duyan, 'aziz' tutan, kendi elleriyle yıkayan, cilalayan, sevecen isimler takan, çocuğuna aynı ilgiyi göstermiyor. Okul aile birliği toplantısına gitmez ama tamirhaneye gider. O hale geldi ki, otomobilsiz hayat, kadınsız hayattan daha dayanılmaz olabiliyor. TRT'nin 'Kit' isimli dizisini hatırlar mısın? Türkiye'nin en sevilen dizilerinden birisiydi. Kit, konuşan, uçan bir süper otomobildi. Sürücü ikinci plândaydı. Bu otomobilin simgelediği 'güç'ün öyle bir albenisi vardır ki, sıradan bir insanın hayatı ile kıyaslandığında daha değerliydi. Şöyle söyleyeyim, araba vapuru batacak olsa, Kit'in kurtarılması miçonun kurtarılmasından daha önemli olurdu. Ev kadınlarının alet düşkünlüklerini düşün. Bu düşkünlüğün nedeni o aletlere duyulan gereksinim değil -neticeden, hele de çalışmayan kadının 'akıllı fırın' ihtiya-

cından bahsedilemez- o aletlere sahip olmanın verdiğini düşündükleri 'güç'tür.

Bu noktada, senin itirazın, demeyeyim de, kuşkuların diyelim, ortaya çıkıyor. Sen, nekrofilik eğilimin Batılılara özgü bir nitelik değil de insanoğlunu tanımlayan yaradılış özelliklerinden birisi olduğunu düşünmeye yatkınsın. Hangi kültürün ürünü olursa olsun, insanoğlu yaradılışı icabı, yaşayandan çok yaşamayanla, malla ilgilidir diye düşündüğün için, güçlü olmak tutkusunu evrensel bir miras, adeta kader olarak görüyorsun. Senin gibi düşünenler çoğunlukta."

Rodoplu, insanoğlunun nekrofilik eğiliminin izinin, bundan beş bin yıl öncesinin Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarına kadar sürülebildiğini söylüyordu. Kadim Mısır ve Mezopotamya uygarlıkları ile günümüz Avrupa ve Kuzey Amerika uygarlıklarının birbirlerine çok benzedikleri, insanoğlunun o gün bugün değişmediği saptanmıştı. En önemli ortak özellik de, ***megamachine*** denilen yapılaşmaya duyulan hayranlıktı.

"Büyük Makine?"

"Evet. ***Megamachine***, "dedi, Günay. "Mekanik araçların insani işlev ve amaçlardan koptuğu aşama."

"Yani?"

"Yani, insanın makine tarafından ikame edilebilir bir konuma indirgenmeye başladığı aşama. Makinenin insana değil, insanın makineye hizmet eder hale geldiği aşama. Şöyle de düşünebilirsin; Makine nihayet bir düzenlemedir. Öyle değil mi? Büyüdükçe, güçlendikçe daha da karmaşıklaşan bir düzenleme. Bu anlamda, devlet, siyasi partiler, iş dünyası, işçi sendikaları gibi bireyi her an ikame edilebilir kılan düzenlemeler de birer 'megamachine'dirler. Megamachineler ya da 'colossi, yani muazzamlar', insani işlev ve amaçlarından koparlar. Nitekim öyle oldu, 'Bunalım Çağı'na girildi, falan. Geçen gün Suat'la konuştuğumuz şeyler."

"Şimdi... " en doğru kelimeleri bulmak ister gibi duraladı,

"Mekanik araçların insani işlev ve amaçlarından kopması, bireyin 'Büyük Makine'nin her an ikame edilir bir parçası haline gelmesi, etkisizleşmesi, toplumda bilirgin ve dogmatik bir düzenin yerleştirilmesi, tartışmasız 'doğruların, kuralların, yasaların sayısının ve dolayısıyla, 'denetimin' artması demektir."

"Hayvan Çiftliği, Orwell, Asimov."

Bilimkurgu yazarı Isaac Asimov'un, uzaydaki yaşamı düzenleyen Colossus adlı bilgisayarından bahsediyordu. ('Colossus', aynı zamanda kitabın da adıydı - Latince 'colossi' kelimesinin tekili, Türkçe karşılığı 'muazzam') Asimov'un galaksi imparatorluklarını yöneten Colossus'un, megamachine ideolojisinin uzay çağındaki -yazar, 'Galaksi Çağı' diyorduizdüşümü olduğunu anlattı.

"Tabii, 'Büyük Makine'nin teklememesi için insanoğlunun bağımsız faaliyetlerinin sistematikleştirilmesi şarttır," diye sürdürdü, "insan düşüncesi kabul gören bir kalıba dökülür. Örneğin, özel mülkiyetin dokunulmazlığı gibi, örneğin, kralların tanrıların yeryüzündeki gölgeleri oldukları gibi, tutumluluğun erdemi gibi, refah toplumuna ancak çok üreterek erişebilineceği gibi, megamachine'in ne pahasına olursa olsun teklememesi gerekliliği gibi, menşeleri sorgulanmayan 'doğrular' Allah kelamı gibi belletilir." (Şiran'ın romanına, "***Esasen bunların hepsi uydurma," diye başladığını hatırladım, "Samanyolu galaksisinin güneş sisteminin kokuşan bir gezegeni olan dünyada insanoğlunu insanoğlu bir an... 'Anamızdan çocuk yapmayız,' dedik, türümüzü kedilerden ve iguanalardan ve eğreltiotlarından ayırdık. 'Zayıf kollanmalıdır' dedik, su kaplumbağalarından, çakallardan ayrı durduk...***" "Zamandan münezzeh'ti sanki bu kadın! Günay Rodoplu, aynı anda iguanalardan ve Asimov'dan bahsedebilir, basit bir gazete haberinde Tevrat'ın izlerini görebilirdi. Yüreğim burkuldu.)

"Megamachine'le örtüşmeyen, kalıba girmeyen, sistematikleştirilemeyen faaliyetler aşağılanır, toplum dışı bırakılır. Muhalefet asgariye in-

dirilir. 'Kitle kültürü' denilen kabullenilmiş doğrular bütünü', 'ansiklopedilerini kurarlar. Kendi ansiklopedilerini, yani kendi kültürlerini ayakta tutacak 'doğruları'nı. Bir Fransız ansiklopedisi, Fransızlar içindir. Britannica, İngilizlerin doğrularını perçinlemeye yarar, 'Galaksi Ansiklopedisi'de Heliconluların... " Gülmüyordu.

"Bizim ansiklopedimiz yok. Türk Ansiklopedisi yok."

Gözleri ışıdı birden,

"Neden dersin?"

Bağlantıyı nasıl kurdum bilmiyordum. Uçuk bir bağlantıydı ama yüreklendirdi, Günay,

"Çünkü, ansiklopedinin ölü-seviciliği ile bir bağlantısı var. Öyle mi?"

Cevap yerine, yumuşacık baktı. Frekansına girebilmiş olmam mutlu ediyordu onu.

"Çünkü, ansiklopedinin varlığı 'malumatı' sistematikleştirilmiş toplumun habercisidir. Değil mi? Onu demek istiyorsun, öyle değil mi?"

Yine cevap vermedi.

"Büyük Makine ideolojisinin bilinen en eski sembolü Mısır piramitleridir," diye sürdürdü, artan bir enerjiyle, "Bu piramitlerde, mumyalanmış cesetler yaşarlar". Yani, ölü-seviciliğinin beş bin yıllık sembolleridirler."

"Viva la Muerte!"

"Evet. Bugün, Batı'nın kültürünün izini sürdüğü en eski uygarlığa, Mısır medeniyetine ilişkin bilgilerimizin tümü 'ölülere' ilişkin bilgilerdir. Ehramlara taş taşıyanların köle olup olmadıklarını bile bilmiyoruz. Firavunların ateşli müritleri de olabilirlerdi."

"Hitler gençliği gibi!"

"Hitler gençliği gibi. Tanrısal bir führere ve onun doğrularına tapınmak. Bağlantıyı görüyorsun, her ikisi de nekrofilik. Nitekim, aynı bölgede Asurların ve onları takip eden her yayılmacı imparatorluğun, 'teknik beceri'sinin bir numaralı kanıtı, yerle bir edilmiş köyler, zehirlenmiş topraklardır. Bu kadim imparatorluklar, günümüzün 'uygar' sadizminin pro-

totipini teşkil ederler. Avrupa-Amerikan medeniyetinin öteki adı ölüseviciliğidir, faşizmdir."

Sihirli bir cümleydi sanki! Beni olağanüstü rahatsız etti. Yendiğimi sandığım yabancılaşmanın geri geldiğini hissediyordum. Avrupa ülkelerinin, mesela, bir İsveç'in, 'faşist' olarak tanımlanmasını nasıl kabul edebilirim ki!? Ne ki, Günay, bu defa sabırlıydı,

"İsveç'in vatandaş fişlemede dünyanın bir numaralı sistemini geliştirdiğini, Sandinist Nikaragua hükümetinin benzer bir fişleme sistemi geliştirmek için İsveç'ten yardım istediğini biliyor musun?"

Bilmiyordum, tabii!

"Bak, şimdi, neden böyle," diye sürdürdü, "Batı medeniyetini oluşturan iki ana kaynaktan birincisi Yahudi-Hıristiyan, İkincisi Yunan-Roma. Bu malum."

"Evet?"

"Şimdi bak, birinci kaynak, Yahudi-Hıristiyan geleneği, Batı medeniyetine bireyi hiçe indirgeyen, bir kitle kültürü dayatır. Şöyle ki, Yahudi, ruhunun bedeninden ayrılmak, bedenini 'Kâinatın Sahibi' ile birleşmek üzere terk etmenin hasreti ile kavrulduğuna -abartmıyorum, kullandıkları kelimeler bunlardır- inandırılmıştır. Yahudi'den bunu gerçekleştirip, belirgin ve bağımsız bir varlık olan 'doğal hali'ni yok etmesi istenir. Yani, özgür iradesini bireyselliğini yok etme yolunda kullanmakla yükümlüdür. Rab Yahova'nın kendilerine çizdiği kader doğrultusunda yürümek zorundadırlar. Rab Yahova da, 'bilgi' ağacından elma yediler diye bunları yeryüzünde çile çekmeye mahkûm etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda, Almanlara kuzu gibi boyun eğmelerinin ardında da, bu anlayış yatar. Megamachine ideolojisinin en mükemmel uygulamalarından birisidir, Yahudi geleneği. Bu bağlamda, dev bilgisayar 'colossus'a boyun eğmekle Rab Yahova'ya boyun eğmek özde aynı ruh halini, aynı insan görüşünü yansıtır. Mesele, insanın özgür olup olmaması değil, kaderini kime teslim edeceği meselesi olarak algılanır.

Dönelim Akdeniz'in kuzey kıyılarında yaşayan dostlarımıza. Yunan-Roma dünyasının insan görüşüne göre, insanoğlu, kaderini tanrıların elinden kurtarabilmek, bağımsızlığını kazanabilmek için çırpınan bir varlıktır. Tanrıların dünyası ile sürgit bir çatışma içindedir. Mitolojiyi hatırla: Tanrılar, insanların, 'ben bilinci'ne erişmesine, kendilerinden bağımsız, özgür olmasına, tabiatüstünde egemenlik kurmasına engel olmak için ellerinden geleni yaparlar. Zeus'un ateşini çalan Promete hikâyesinde olduğu gibi -hani bir kayaya bağlanır da, her gece bir akbaba gelir ciğerini yer ya- en büyük günah, tabiat üstünde egemenlik kurmak günahıdır.

Bu da, böyle mi? Gelir, İsa Peygamber. Kendi kitabı yoktur. Ölümünü izleyen yetmiş yıl süreyle, Hıristiyanlık Yahudi havralarında öğretilir. Yani, İsa'nın ve havarisi Petrus'un Hristiyanlığı Yahudiliktir. Bunun ima ettiği kabulleri anlıyorsun.

Sonra, İsa'nın ölümünden on yıl sonra doğan, Tarsuslu Paulus Efendi'yi görürüz.

Şimdi, Tarsus'ta, tapındıkları ilahın onları kurtarmak için öldüğüne, sonradan tekrar dirildiğine ve gerektiği gibi iman edildiği takdirde, kendilerini ölüler diyarının mabudu Hades'ten ya da Pluto'dan, kurtaracağına, ölümsüzleştireceğine inanan bir din, putperest Orfik dini hâkimdir, bu bir. Bir taraftan Eflatuncular, diğer taraftan Stoacılar, bedeni kötülüklerin kaynağı olarak lanetlemeyi sürdürmektedirler, bu iki. İnsanların günahlarının kefaretini ödemek için hayvan kurban etmek âdeti de, hem Yunanlı putperestler hem de Yahudiler arasında yaygındır. Etti mi üç?

Paulus, onu ona katar, 'bir kadından doğan her erkeğin Âdem'in günahını devraldığını, Tanrı'nın lanetinden ancak Tanrı'nın Oğlu'nu affettirerek kurtulabileceğini' söyleyen bir ussal düzenleme, ilahiyat oluşturur. Zemin zaten müsaittir, bu ilahiyat tutar, olur Hıristiyanlık.

Hıristiyan insanı da, yasak meyveyi yemek suretiyle Tanrıya başkaldırdığı için günahkâr, bilerek isteyerek kötü olan bir şeydir. Dahası da var:

Günahın kaynağı, insanoğlunun 'sıradan bir yaratık' olduğunu -bir başka deyişle asli Megamachine'in ikame edilebilir bir parçası olduğunu- teslim etmeye bir türlü yanaşmıyor olmasıdır. Promete gibi o da tanrısı ile aşık atmaya kalkışmaktadır. Aklına güvenir. Oysa, Paulus'un tanımına göre, akıl denilen şey, kutsal ve sonsuz olan Tanrı'dır ve insanoğlu ne yaparsa yapsın, onu yargılayacak olan, bir başka ölümlü değil, kendi aklı değil, Tanrı'dır. Hal böyle olunca yaşayandan, yaşamayana dönülmesi kaçınılmazdır. İnsanoğlu, bir başka ölümlü üzerinde odaklaşmaktansa, gözlerini ölümlüden sonraki sonsuzluğa çevirir. Ölüm aradaki bir aşamadan ibarettir. Yaşamanın anlamı, 'yaşamanın anlamı yok' diye yaşamak olur. Ölümsüzlük adı altında ölüme, ölü olana yöneliş. Nekrofilik bağlantılar açık, değil mi?"

"Çok basitmiş gibi anlatıyorsun!"

"Çok kaba anlatıyorum, tabii! Sana bir kanava vermeye çalışıyorum, hepsi bu. Hıristiyanlık, Yahudilerin telkinlerinden kaynaklanır. İsa'nın kişiliğinden hız alır. Osiris, Attis, Dionysos gibi Akdeniz havzası tanrılarının dirilişleri ve ölümsüzlük vaatlerine duyulan inanç sayesinde güçlenir. Paulus'un ilahiyatıyla biçimlenir. Romanın örgütlenme biçimini benimser, bu idari miras üzerine muzaffer bir kilise kurar. Yani, yarı Romalı olur. Yarı-Romalı olma aşaması çok önemli, çünkü Mısır'la başlayan nekrofilik eğilimin, Roma ile perçinlendiğine işaret eder.

Şimdi, putperest Roma hukukunu hatırla. Mülkiyet hakkı, his *utendi et abutendi*, 'kullanmak ve tüketmek' hakkıdır, değil mi? İşte bu söylem, bu 'doğru', Avrupa-Amerika medeniyetinin dünya görüşünün temelini oluşturur. O kadar ki, sonuçta 'Tanrı' için bile geçerli olabilmiştir! Batılı, Tanrıyı da kullanmış, tükenmiş olduğunu düşünmüştür. On dokuzuncu yüzyılın kavgasını hatırla! Nietzsche'yi hatırla. *Jus utendi et abutendi* ilkesi, Roma Kodunun, Napolyon yasalarının ve günümüz kapitalizminin temelidir. Mal sahibine malı üzerinde gerçek bir Tanrısal hak tanır. Peki, 'mal sahibi' kimdir, biliyor musun? Baba! Baba'nın karısı ve çocukları

üzerinde yaşatma, öldürme ve satma yetkisi vardır. Buna 'mancipium' derler. Koca herhangi bir suçtan sanık karısını yargılama görevini de infazı da üstlenir. Zina ne kelime, şarap mahzeninin anahtarını çalmak bile ölüme mahkûm edilmek için yeterlidir. Batılı kadınlar, 'mal' olmaktan korkuyorlarsa, yeridir. Feminist olsalar yeridir."

"Arap şairlere ne oluyor, diyorsun? Öyle değil mi? Geçen akşam onu diyordun!"

"Yooo," başını salladı, "Ben, Türklere ne oluyor diyorum," dedi, Günay, "Son tahlilde, Araplar, Yahudi-Yunan-Roma geleneğine komşu. Akdeniz havzası medeniyetinin parçası onlar. Ben, bize ne oluyor, diyorum. Şaman kökenli Asyalıya ne oluyor. Neyse, ona sonra döneriz. Şimdi akıl karıştırmayayım. Kısaca özetlersek, bu medeniyetin insanı 'eşya'dır. Ve bu bağlamda, nekrofilya, Batı medeniyetinin çekirdeğidir."

Rodoplu konuşurken ben eğitim sistemimizi düşünüyordum,

"Neden, bizde doğru dürüst bir dinler tarihi, düşünce tarihi öğretilmez! Kimse bilmiyor mu?"

"Kimse bilmese, ben nereden bilirim? Tabii, herkes biliyor. Ama, hepimizin 'hayati' çıkarları çocukları 'çocuksu' bırakmakta birleşiyor anlaşılan," içini çekti, "Daha doğrusu, eşyalarla uğraşmaktan, insanlarla uğraşmaya vakit yok. Ölü-sevicilerinin zaferidir, bu. Colossus'u kırmaya kalkan Heliconluya, 'Vakıf ne yapardı, dersin? Bizim anlamamız, hızla yıkmamız gereken en büyük put şu: İnsanoğlunun bağımsız ve özgür olduğu anlayışı, bizimkine değil, Batı kültürüne tümüyle yabancıdır. İnsanı önceden kararlaştırılmış bir biçimde düşünmeye, çalışmaya, talep etmeye, tepki göstermeye zorlayan onların kültürüdür, bizimki değil!"

Koyun olan biz değiliz, onlar diyordu!

"Evet! Tapmak için yarattıkları tanrılar da, bu kültürün ürünleridir; bu kültüre uygun düşerler, bu kültürün yansımalarıdır. Bak, Yahudi-Hıristiyan geleneği kendisini gökyüzünde tekrarlamıştır! Tanrısı, dünyevi geleneğinin izdüşümüdür."

"Tersten halife?"

"Tersten halife, tabii!"

"Tabi, bu arada komik şeyler oluyor! İsa'dan şu kadar yıl sonra yazan Karl Marx bile -'bile' diyorum, çünkü Batı'nın en özgün düşünürlerinden birisidir- geleneğin etkisinden kurtulamamıştır. Doktora tezinin önsözünde, 'Felsefe, Promete'nin inancıyla ittifak halindedir, kısaca, tanrılara karşı bir tiksinti duyuyorum, ' diyecek kadar kendisini kaptırmıştır. Oysa, mesele, tanrılardan nefret edip etmemek değil, 'tanrı' denilen bu, ölüsevicileri, bu insan görüşünüşü, kimlerin nasıl biçimlendirdiğini sorgulamak olmalıydı!"

"Nereden biliyorsun yasası!"

"Evet! Birisi Paulus'a Tanrı'nın böyle bir kişiliği olduğunu nereden biliyorsun diye sormalıymış. Bu işin fantezisi. Ama tabii Marx, Asya'yı, yani tanrıların tanımlanması meselesinin bambaşka bir çözümlemesi olabileceğini bilmezdi. Ama, konu Marx değil."

Değildi, ama önemliydi. Kuşağımın geçirdiği on yılı, daha da geçirecekmişiz gibi görünen on yılları düşünüyordum. Kendi adıma ben Karl Marx hesaplaşmasını henüz bitirmemiştim.

"Şimdi, insanoğlunun bağımsız ve özgür olduğu anlayışının Batı medeniyetine tümüyle yabancı olmasının bir sonucu da kölelik kurumudur," diye sürdürdü Günay, "Büyük Roma Makinesi 'köleler' olmadan işleyemezdi. Yunan ve Roma, köleler üzerine kurulmuş medeniyetlerdi. On dokuzuncu yüzyıla kadar fiilen, yanlış kelime, 'ilkel' biçimiyle demek daha doğru, sonra da teknolojik biçimiyle sürdü kölelik."

"Ne demek istiyorsun?"

"Demin de söyledim. Teknoloji ille de, füze değil! İletişim araçları da, tüketim maddeleri de teknoloji ürünleri. Nasıl ki, Büyük Roma Makinesi köleler olmadan işleyemezdi, Büyük Pazar Makinesi de, teknoloji köleleri olmadan işleyemez! Teknoloji harikaları, televizyondan 'compact disc'e kadar, insanlar üzerinde katıksız bir denetim kurarlar. Onlara sahip olma

tutkusu insanı bir yandan sabah dokuz-akşam beş köleliğine mahkûm ederken, öte yandan da Büyük Pazar Makinesi'nden bağımsız faaliyetleri önler. Mesela, kendisini ekolayzırın büyüsüne kaptıran çocuk, gitar tıngırdatamaz, bağımsız üretemez olur. İhtiyar Tagger'in dediği gibi, bir 'illüstratör'dür artık. Üretilmiş olanı tekrarlamaktan başka bir şey yapamaz. Teknoloji'nin boyunduruğundan kurtulmak mümkün olmadığı gibi, teknolojik üstünlük, güç tutkusu, iç içe geçmiş bir yumak olur."

"Bilgisayarlı bilmemneli" teknolojinin, örneğin, sinema endüstrisinde neden insanların bağırsaklarının ortaya döküldüğü, beyinlerinin fışkırdığı filmlerin yapımında kullanıldığını sorguluyordu.

"Aynı teknoloji neden kötülüğün bunca çeşitlemesinin yapımında kullanır da, iyiliğin çeşitlemesi yapılmaz?" "Çünkü," diyordu, "Batılının kafası 'bir şeyin yapılması teknik olarak mümkünse, o zaman yapılmalıdır' kafasıdır. Yani, nükleer silah yapmak mümkünse, hepimizi yok edecek olsa da yapılmalıdır. Ay'a gitmek mümkünse, insanlar acından ölse de gidilmelidir. Bu sibernetik toplumun aksiyomudur; teknotronik toplumun ana kuralı. İnsancıl değerlere tümüyle tersmiş, onları siler geçermiş, ne gam! Bu işi becermiş olmanın kibri, kendini beğenmişliği de cabası!"

"Narsizm!"

"Ölü-seviciliği," dedi Günay.

Beni alıp sürüklemiş, Yahova'dan Colossus'a, piramitlerden galaksilere savurmuştu. Yanından uzaklara, uzaklardan yanına attığı bir top gibi hissediyordum kendimi. Belki tekrar sıçrıyordum ama her seferinde bir yerlerim kırılıyordu. Sonra garip bir şey oldu. ***O solgun ışıkta gökyüzü oldu, Sardı dört bir yanımı, Acıyla dokundu bana, Şaşırdım. Parladı dudakları acıyla, Parladı kaçan bir kısrak gibi, Şimşekti uzaklarda çakan, Yanım soldu o solgun ışıkta!***

Gerçekten böyle oldu! Ama, tabii, o farkında değildi, ben de söylemedim.

"Tanımı itibariyle her ben-sevici ille de sadist değildir ama, her sadist ben-sevicidir. Batılıların başka medeniyetleri algılayamamalarının, kendi kitle kültürlerini dayatmalarının, yaşamın her alanındaki fütursuz sömürgeciliğinin arka-planı kendilerine duydukları aşktır! Bize düzenin öz-uzman aydınlarının 'halkı algılayamamaları, kendi kültürlerini dayatmaları şeklinde yansır."

"Köle bizde de vardı."

"Hayır. Asya'da köle yoktur!" Kesti, attı!

"Yapma, Günay'cım! İstanbul'da, esir pazarında, para ile satılmıyorlar mıydı insanlar? Bunu nasıl açıklıyorsun?"

"Sen, Süleyman Paşa'nın türbesinde, paşa, lalası ve atının yan yana gömülmüş olmasını nasıl açıklıyorsun?"

Durdum. Günay da durdu.

"Asya'da narsizm yoktur! Kendini beğenmiş bir Hintli düşünebiliyor musun? Vedalara bak, Upanişadlara bak. Köle kültürü, Türklerde de yoktur. Kölelerin inşa ettiği bir tek yol, bir tek saray, bir tek cami yoktur. Oysa, Roma'ya bak. Bizdeki köleler daha çok savaş esirleri gibidirler. Azat edildikleri zaman da gelemeyecekleri mevki yoktur. Oysa, Batı medeniyetinin tarihi kölelerin tarihidir. Tabii, şimdi 'köle' deyince senin aklına doğal olarak Amerika'ya satılık olarak zenciler geldiği için bu hükmü doğru değerlendirmeyebilirsin. Ama, Yunan'ı ve Roma'yı düşün. Roma İmparatorluğunda, Roma vatandaşlarından başka herkes köledir."

"Üstünüz, değil mi? Onlardan üstünüz!", diye mırıldandım.

"'Üstün', senin kelimen," dedi Günay, "Benim değil, canım."

"Ne öyleyse?"

"Türkiye bir tür evrensel emniyet sübabı olabilir! Ölü-seviciliğinin büsbütün azıtmasını hiç değilse geciktirecek bir denge unsuru olabileceğimiz umut edilebilir. Ama, tabii, Çin hikâyesini bilirsin. Hani, herkesi delirten bir su vardır. Birkaç kişi bu suyu içmemek için direnirler ama

sonunda o kadar yalnız kalırlar ki, ne olursa olsun der, içerler. Türkler de sonunda içecekler, herhalde. Öyle görünüyor."

Meselenin, Özalizm, ANAP iktidarı filan değil, Batıya duhûl" etmek meselesi olduğunu söylüyordu. 'Delirten su,' nekrofil Batı medeniyetiydi. Bu yolda iyiye gidilmeden önce kötüde alınacak daha çok yol vardı.

"Öyleyse, hiç ışık yok!"

"Yooo, hayır. Var. Ne ki, ben ışığın Doğu'dan değil, Batı'dan geleceğine inanıyorum. Onlar işlerine yarayan şeyleri bulup çıkarmakta ustadırlar. Yıllar yılı, neredeyse kara büyü dedikleri akupunkturu keşfedip, en iyi uygulayıcısı kesildikleri gibi. Sonra da dönüp tekrar Çinlilere satarlar."

"Haksızlık olduğunu düşünüyorsun... mu?!"

"Ne fark eder?" diyerek omuzlarını silkti, "Derman kimden gelirse gelsin, dermandır. Kaldı ki, okuyan, yazan, araştıran onlar... Her neyse! Bari bu aşamada hiç değilse iyi muhalefet ya da kadim değerlerin bekçiliğini iyi yapabilsek! Kendimizi ölü-sevici Batı'ya kaptırırsak, Megamachine'den bağımsız yaşamayı beceren insandan birkaç boncuk, birkaç tüyden başka bir şey kalmayacak!"

Beni adamakıllı etkilemiş olmalıydı ki kendimi, insansal özgürlüğün bekçiliğinin sadece Türklerin sorunu olamayacağını düşünürken buldum. 'İnsan özgürlüğü' diye bir evrensel miras varsa buna Batıda en az bizim kadar sahip çıkmalıydı.

"Hiç kuşkusuz!" dedi Günay, "Ama, gel gör, bilenle bilmeyen bir değildir. Bilenin sorumluluğu, bilmeyenden fazladır. Tıpkı, hükmedenlerin, yöneticilerin sorumluluklarının, hükmedilenlerden fazla olduğu gibi. Süper devletlerin sorumlulukları gibi. Ama, tabii bu bir safsata! Hem insancıl, hem de süper devlet olunmaz."

"Her şeye bir cevabın var, öyle değil mi! Her şeye bir cevabının olması, ürkütmüyor mu seni?"

Ne garip, ne yakışıksız bir soruydu! Sanki, onu Therese'deki rahibeye benzeten ben değildim. Acılarına uhrevi bir nitelik yakıştıran ben değildim! Konuşmasını, anlatmasını isteyen ben değildim! Ne olmuştu bana diye sorguladığımda, cevabını şimdi biliyorum artık. Şafak Özden'le kurduğu bağlantıyı hazmedemiyordum. Oysa, Günay, 'külçe gibi' yaşamanın da yaşamak olduğunu bilenlerdendi. Ama ben o dönemde hayata 'ussal' bakıyordum. Kendi nekrofilik eğilimlerimin henüz farkında değildim.

"Hayır," dedi, "Hayır, çünkü, 'gerçeklik'in hemen hiçbir zaman mantık ya da eleştirel inceleme sonucu varılan bir sonuç değil, genel mutabakat ürünü olduğunu gözardı etmemeye özen gösteriyorum. Bütünü görmeye, sağda solda sırıtan boşluklar bırakmamaya özen gösteriyorum. Narsizm tuzağına düşmemek gerektiğinin bilincindeyim. Ve revizyona hazırım. Her zaman."

İncinmiş olmalıydı, ama belli etmedi. Bunun daha da kötü olduğunu düşündüm.

"Eve dönelim mi?" diye sordum. Anladı, tabii.

"Kuran da Akdeniz havzasının ürünüdür," diye başladı, "Ve tabii, diğer iki kitaptaki pek çok anlayışı paylaşır.

İnsanın, ten ve ruh denilen iki unsurdan oluştuğunu; tenin doğa, ruhun zihin olduğu; tenin ölümlü, ruhun ölümsüz olduğu düşüncesinin ortak olduğunu hatırlattı. Ancak, İslâmiyet'te âlem, korku, yasak, günah nedeniyle değil, aşk nedeniyle oluşmuştu. İnsan, lanetlenmiş de değildi. Tersine, Allah, meleklerine 'Yeryüzünde kendime bir vekil yaratacağım,' diye seslenmiş, yarattığını bilgilendirmiş, sonra da meleklere, ona secde etmelerini buyurmuştu. İnsan, semavi varlıkların tümünden üstündü. 'Melek gibi adam,' tanımlamasının küfür olduğunu düşünüyordu, Günay.

"Daha sonra da insanı 'özgür iradesi'ne emanet eder," dedi, "Özgür irade insanın en büyük zenginliği sayılır; iyilik ya da kötülük yapma, boyun eğme ya da isyan etme özgürlüğüdür.

Bak, İslâmiyet'in insanın özgür olduğunu, bağımsız olduğunu teslim etmiş olması çok önemli! Bu anlayış, insana duyulan güven onu tensel ve ruhsal -maddi ve manevi- dayatmalara, Büyük Makine'ye karşı durmak üzere yüreklendirir! Dünyanın ve kendisinin sahibi olduğunu; dünyadan, diğer yaratıklardan ve kendisinden sorumlu olduğunu söyler. O kadar sorumlu kılar ki, bırak bir papaza günah çıkarıp kurtulmayı, Peygamberin arkasına bile gizlenemez." ***Hadis'i hatırlattı, '"Ancak, bir insanım ben. Davanızda bana başvurursanız, bazılarınızın dili kuvvetli olabilir, bazınızın sözü öbüründen daha kandırıcıdır. Ben de işittiğime göre hüküm veririm. Bir Müslüman'ın hakkına tecavüz ettiyseniz, bana yanlış hüküm verdirerek birinin hakkını aldıysanız, bilin ki o hak, bir ateş parçasıdır:*** isteyen alsın, isteyen bıraksın.' Nasıl bir sorumluluktan bahsettiğimi anlıyor musun? İnsanı kendisine ya da istersen buna 'bir ölümlü'ye de diyebiliriz, yargılatan sorumluluk! Seni, senden başka kınayacak kimse olmasa da, yaptığın kötülüğün hiçbir tanığı olmasa da, sürdürmen gereken hayırhah tutum! Bu inancın ima ettiği dünyevi tavır çok önemlidir, çünkü, sadizm ve onu izleyen nekrofilya Büyük Makinenin insanın elini kolunu bağladığı, kendi adına düşünemez hale getirdiği ortamlarda yeşerir. Megamachine, 'üretenle üretileni' ayrıştırdığı için insanoğlu günlük mesaisinin sonucunu kavrayamadığı bir kör dövüşünün içine itilir, çocuk mamasını da, kimyasal silahı da aynı tavırla üretir! Napalm üretmeyi reddeden bir işçi sınıfı Sovyetler Birliği'nde bile yeşerememiştir. Hiroşima'ya atom bombası fırlatan uçağın pilotu, yaptığı için sonuçlarını algılayamaz! Karmaşık bir makineyle baş edebiliyor olmasının heyecanı içinde İnce Mehmet'in iz sürücüsü gibi daldırmıştır. Bir taraftan megamachine ideolojisi dayatır, öte yandan, zaten belirli bir kadere mahkûm olduğunu söyleyen din kitapları. İzleyen kıyımdaki rolünü kavrayamayan insanoğlu, elleriyle yarattığı felâketi bilimsel kaderidir diye kabullenir. Bu çerçeve içinde oluşan sosyal bilimlerin ve ideolojilerin tanımladığı insanoğlu da 'eli kolu bağlanmış' bir yaratıktır. Örneğin, bir Marksist'e, 'O pilot o bombayı at-

masa, dünyanın şekli değişirdi,' dersem, 'Eğer o bomba atılmamış olsaydı, tarihsel durum başka bir pilot getirirdi,' şeklinde ilkel bir determinizmi yansıtan cevap alacağım tabiidir. Neden? Çünkü, Megamachine'in hükmettiği dünyalarda sadece Tanrı'nın değil, ideologların gözünde de bir hiçtir insanoğlu! Kitaplı dinlerin arasında bir tek İslam, Hiroşima'yı, ne tarihsel durumun ne de önceden belirlenmiş alınyazısının değil, insanoğlunun marifeti olarak görür! İdeolojilere gelince, insancı ideolojiler vatanı Asya'dır. Çin'dir, Akdeniz değil."

Konfüçyüs'ü, Şinto'yu düşündüğünü biliyordum ama ben daha hâlâ İslâmiyet'teydim,

"Bunun ima ettiği şey, Müslüman'ın o bombayı 'atamayacağı' mı?" diye sordum.

"Müslüman, işleri o noktaya getirmeyendir! Müslüman, yabancılaşmayandır. Tabii, ilkesel olarak. Profesyonel Müslümanlardan bahsetmiyorum."

"'İslâm' kelimesinin kökeni 'sulh'tur, bilir misin?"

"Evet," dedi, sevinçle, "Çevrecilerin Refah Partili ya da Refah Partililerin çevreci olmamaları garip değil mi?"

"Tamam, tamam biliyorum! Yüzbinlerce camimiz var, ama Müslüman değiliz! Değil mi?" dedim.

"Öyle! Oysa, İslâmiyet'in insanoğluna yüklediği sorumluluğun ima ettiği liyakat müthiş bir şeydir, arkadaşım. Rönesans hümanizması filan bunun yanında çocuk oyuncağı kalır. Adamlar, gaddar Yahova'dan kaçarken, sadist Zeus'un kucağına düştüler! Öte yandan, 'Âlemlerin Rabbi, Âdem'in Yaratıcısı', insanoğlunu kendisine vekil tayin ediyor! Kendi adına hareket etme yetkisi veriyor! Batı insanı kendisini böyle bir iltifata asla layık görmedi! Ezikliğinden kurtulamadı!"

İnsanın boyun eğme ve isyan etme özgürlüğünden bahsetti. İslâm'ın insan görüşünde, insanın kimsenin kölesi filan olmadığını, itaatin ancak 'iyilik emredildiği zaman' şart olduğunu, bireyin iyi ile kötüyü ayırt ede-

bilmek için her an uyanık olmakla yükümlü olduğunu ve kim emrederse emretsin, kötüyü reddetmek gerektiğini anlattı.

"Her koyun kendi bacağından asılacaktır. Kısacası canım, İslâmiyet'in öteki adı 'biyofilya'dır." "Biyofilya?"

"Yaşam-severlik. Öteki anahtar kavram. Ölü-seviciliğinin tersi."

Duraladı,

"Uzadıkça uzuyor, ama," diye özür diledi yine, "çaresiz."

"Bunun için buradayım," diye hatırlattım."

"Evet, öyle..."

Şöyle söyleyeyim, bugün artık insanın bir cisim gibi yaşayamadığı saptanmış bulunuyor. Herhangi bir Batılı psikoloğu oku, aynı şeyi söyleyecektir. İnsanoğlu, amaçsız, dünyaya atılmış bir nesne gibi yaşayamıyor. Ne kadar güvenlik içinde olursa olsun, sadece beslenen ve üreyen bir makine konumuna indirgendiği zaman acı çekiyor. Tekdüze bir yaşam değil, etkili olmak istiyor. Bu etkinliği toplum içinde yakalayamazsa, kendi icat ediyor, yani yok ediciliğin heyecanını yaşıyor. Bir şey yaratmıyorsa, kimseyi etkileyemiyorsa, kendini beğenmişliğini insanlara zarar vermeden tatmin edemiyorsa -unutma ki, kişi narsizmini bir politikacı, bir ne bileyim, sinema yıldızı olarak da tatmin edebilir- tecrit olunmuşluğunun cenderesinden kurtulamıyorsa, izleyen yaşamsal iktidarsızlık ve hiçlik duygusunun dayanılmazlığından ancak yaratamadığı hayatın yok edilmesi prosesinde yer alarak kurtulmaya çalışıyor. Şartlara göre bu, 'dazlaklıkla Hitler'lik arasında, efendim, işkenceye izin verenle, copu fiilen sokan arasında bir yerde de çözümlenebiliyor. Veyahut ölü-seviciliği kişinin kendi bedenini hedef alabiliyor. Uyuşturucu, alkolizm, intihar gibi. İntihar istatistiklerine bak: İnsanlar aşk, itibar, intikam gibi tutkuları için kendilerini öldürüyorlar ama aç kaldıkları ya da cinsel arzularını tatmin edemedikleri için intihar eden hemen hiç yoktur. Bir de üstelik dünyada en çok intihar vakasının olduğu toplumlar, fiziki ihtiyaçları en çok karşılanmış, en güvenli toplumlardır."

"İsveç."

"Mesela! Batı medeniyeti, insanoğlunu salt fiziki gereksinimlerini karşılayarak yaşatabileceği yolundaki, özünde mekaniksel ve kaba inancını sürdürmeye devam ettiği için, şiddetten kurtulamıyoruz. Yoksul toplumların, Doğu Avrupa'da olan bitene hayretle bakmaları, 'rahat kıçlarına mı battı?' diye şaşıp şaşıp kalmaları da bu anlayışın ürünü. Marx'ı da yanıltan bu oldu. Nihayet, 'bilim çağı'nın ürünüydü adam. Bilimin 'kutsal inek' olmadığı ortaya ondan çok sonra çıktı. Korkarım, insanoğlunun ruhunu yok etmeden rahat etmeyecekler bunlar!"

"Çok şükür, artık Gorby var!" dedim, alayla.

"Gorby'nin bir kurtarıcı olduğunu kim söylüyor? Komünizm nasılsa yenildi, muhalefetin büyüğünden kurtulduk diye daha da azmayacaklarını kim söylüyor? Narsizmin kudurmayacağını kim söylüyor? Unutma, insanlık tarihinin en acımasız sadistlerini, Hitler'i, Stalin'i yetiştiren verimli toprak Batı medeniyeti. Ve bu medeniyet sürekli bir biçimde, filmlerle, televizyon dizileriyle, basınla, salgın hastalık gibi yayılıyor."

Sovyetler Birliği'nde, Gorbaçov'la başlayan sürecin emperyalizm sözcüğünü gündemden kaldırmış gibi göründüğünü söylüyor, bunun kapitalist Batı'nın tartışmasız zaferi demek olmasından korkuyordu Günay. Ona göre sosyalizm, Batı kültürünün en yenir yutulur uzantısı, dünyanın kültürel mozaiğinin korunmasına hiç değilse dilde destek veren anlayışın ürünüydü. Bu nedenle olacak, zaman zaman Rodoplu'yu en bağnaz Brejnev komünistiyle duygu bağı geliştirirken buluyor, kaderin bu oyununa gülüyordum! Moskova'ya güzellik yarışması tertipleten, Amerika'nın birinci leydisini karşılayan Rus çocuklarına İngilizce şarkılar söyleten gayretkeşliğin, kendisine bir zamanlar, Heybeliada'daki Bahriye Mektebi'nde, İngiliz sefirine erkek-erkeğe dans ederek şov yapmak zorunda bırakılan Nâzım Hikmet'in sınıf arkadaşlarını hatırlattığını söylüyordu.

"Bu aşağılık soytarılık gururumu incitiyor," demişti.

"Bu çok ağır bir suçlama, değil mi?" Yanlış anladı,

"Az bile! Ruslar dâhil -nedir o Yeltsin efendi?- Batı uygarlığının müritlerinin yüreklerini tashih etmek yolunda hiçbir gayretleri yok! Tersine! Bir düşünsene, barışın yüceltildiği bir uzay filmi neden yok? Neden kitleler daha şimdiden, ortada fol yok yumurta yokken, 'galaksiler arası savaş'a koşullandırılıyorlar? Anlasana, bu defa da, 'uzaylıları' yansıtılıyor ölü-seviciliği. Ters halifelik işliyor yine."

"Uzaylı Batılının galaksideki izdüşümü demek istiyorsun?"

"Evet! Firavun nasıl Yahova olup, gökyüzüne çıktıysa, yirminci yüzyılın ölü-seviciliği de Heliconlu bilmem nereli olup, galaksiye çıktı! Bak, teknoloji çığ gibi ilerliyor. Elektronik çağ da bitti, bilgi çağı başlıyor. Bu ne demek biliyor musun? Bugüne kadar bilinen sınıflar kaybolacak, onun yerini 'bilenler' ve 'bilmeyenler', 'eğitilebilenler' ve 'eğitilemeyenler' diye iki sınıf alacak demek."

"Nasıl yani?"

"Bir örnek verirsem daha kolay anlayacaksın. Kaddafi'nin uçaklarını hatırlıyor musun? İyi uçaklar oldukları halde pilotlar hedefi bulamamışlardı? Neden biliyor musun? Refleksleri zayıftı. Düğmelere zamanında basamıyorlardı. Bu memleketteki ağırlığın farkında değil misin? Kalk, bir sokağa bak. Bak, Türklerin hareketleri nasıl ağırdır! Sürüklenir gibi yürürüz! Oysa, daha şimdiden hıza eğitimli, 'akıllı askerler' var. Atari oyunlarıyla yetişen kuşakların göz/el koordinasyonlarını, becerilerini, bilgisayar öğreniminin kazandırdığı hızı düşünebiliyor musun? Yirmi-otuz yıl içinde, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar vahim bir 'bilenler ve bilmeyenler' ayrımı olacak. Vahim, çünkü bilgi araçları da tıpkı üretim araçları gibi, sermayenin, yani nasıl anlatayım, Haydar'ın anısı gibi, elle tutulamayan, doğaötesi ama kesinlikle yönlendirici bir 'şey'in elinde olacak. Bu 'şey' altın yığını değil, elmas yığını da değil, bilgi, ilişki, hırs, senet sepet gibi ('senet sepet'in nihayet 'verilmiş bir söz' olduğunu hatırlatıyordu) bir 'şey' olduğundan, el de konulamayacak. Aradaki uçurum, bir kitap bulup okumakla, malumat edinmekle de kapatılamayacak. Bildiği-

miz anlamda 'kitap' da kalmayacak 'okuma' da. Keşişlerin yazmalarını kilitli kapılar ardında sakladıkları karanlık çağlar gibi bir dönem başlayacak. 'Bilginin yayılamaması' hususunda bugüne dek söylenen her şey yeniden gündeme gelecek. Daha da kötüsü, genetik mühendisliği ilerliyor. Bu, Batı'nın, belki de herkesten daha vasıflı adamlar üretebileceği demek. Bütün bunların anlamı şu: Ya bu adamlar, daha bilgili, daha üstün olmanın sorumluluğunu taşıyacaklar, öğretilecekler, ona göre hazırlanacaklar ya da despot kesilecekler. Şimdiki halde bir tür tanrıcılık oyunu oynamaları çok daha büyük bir ihtimalmiş gibi görünüyor. Çünkü, çok güçlü olacaklar. Ve Batı bu gücü insanlığın emrine vermeyi bilmediği için, Türkler gibi 'bilmeyenler' ya da 'eğitilemeyenler' üzerinde mutlak ve sınırsız denetimi kurmak isteyecekler. Bunlar Camus'nün Kaligula'sı gibi, ay ne kelime, yıldızları da istiyorlar. Teknolojik başarı, omnipotans, yani kadiri mutlaklık, yani, insani sınırların aşılması illüzyonunu yaratıyor. Kaligula'yı hatırla; tanrısal güç peşindeydi, insanları sadistik denetim altına almıştı. Senatörlerin kanları ile yatıyor, onların acı çekmelerinden keyif alıyor, bazılarını öldürüyor, geri kalanların gülmeyi, şakalaşmayı sürdürmelerini aşağılayarak izliyordu. Yunan tanrıları, Rab Yahova, hep aynı ekoldendir. Sistemin hamurunda var bu.

Ne yazık ki, teknolojik başarının yarattığı kadiri mutlaklık illüzyonu ile ölü-seviciliğinin kadiri mutlaklık illüzyonu sonuçları itibariyle aynı kapıya çıkarlar. Daha da vahimi, her ikisinin temelinde de aynı sakatlık yatar: Hayatın patronu olmak tutkusu! Vahimden de vahimi, güçlü olana hayranlık, mazoşizm, dünyayı dal budak sarmaya devam ediyor! Ve sadist, güçsüz olandan, kendisine karşı gelemeyenden nefret eder, büsbütün ezer."

Sadece bireylerin değil, medeniyetlerin de sadistik olabileceklerinin açık olduğunu söyledi. Sadizm, bir insan yığınının öteki yığınını denetim altında tuttuğu, serpilmesine izin vermediği durumlarda yeşerirdi. Sömürücü denetim, sömürülen kitlenin bağımsızlığını, haysiyetini, eleştirel

düşüncesini, üreticiliğini yok eder; bunların yerine koyduğu eğlencelikler, sömürülen yığının kişiliğinin gelişmesini önlerdi.

"Roma imparatorları kullarını gladyatör dövüşleri ile eğlendirilerdi." dedi Günay, "Şimdi, televizyonlar cinayet, savaş, terör, her türlü sapıklıkla eğlendiriyor. Magic Box denilen Türkçe sözlü Amerikan televizyonuna bak! Sunulan eğlence ve heyecan, 'neş'e değildir! Coşku, özgürlük gerektirir; ama denetleyen grup buna asla izin vermez! Sonuçta ortaya çıkan, gittikçe büyüyen bir hortum gibidir. Denetim altında tutulan kitlenin bireyleri kendilerini bomboş ve iktidarsız hissederler. Türkler gibi."

"'Onların her şeyini tahrip ettik. Felsefeleri, dinleri mahvoldu. Artık hiçbir şeye inanmıyorlar. Derin bir boşluğa düştüler. Anarşi ve intihar için olgun hale geldiler!" dedim, "Orient "e nasıl kıyıldığını anlatan Louis Massignon'dan alıntı yapıyordum. Bakınız, "Oryantalizm" Edward Said!

"Evet. Aynen öyle," dedi Günay, "Türk'ün içi boşaldı! Kendimizi gerçekten de iktidarsız hissediyoruz. Sindik. Korku içindeyiz; yarın ne olacak korkusu, gelecek korkusu, hiçbir şeyi doğru yapamayacağımız korkusu, asla adam olamayacağımız korkusu. Çocukluğu, sürgit aşağılanmakla, dayakla geçmiş yetişkinlerin ruh hali bizimkisi.

Ancak, sana şunu söyleyeyim, deminki alıntı, Louis Massignon'un kadirşinaslığı. Onun merhametini Türk aydınlarında görmüyoruz! Unutma, daha geçen gün Tanzimat'ın bilmem kaçıncı yıldönümünü "kutladık". Tanrım! Ne ironi! Ölü-sevicilerine 'duhul etmenin", sömürgecilerin yöntemlerini öğrenmeye karar vermenin yıldönümünün kutlanması ne demek! Tanzimat, utanç verici bir zorunluluk olabilirdi ama kutlanacak zafer değil! O kutlamayı, ölü-seviciler yapmalı, Louvre'da, Beyaz Saray'da balo vermeliydiler!"

İkinci Sultan Mahmut'a, 'ilericilik' olsun diye, askerin başına Yunan şapkası giydirten hamakatı düşünüyordum! Ne diyordu bu kadın? Daha da büyük bir hamakat fesi 'yasaklamak' mıydı?

İşbirlikçiler, havan dövücünün hık deyicisi kadar bile olamıyorlar!" diye sürdürdü, Günay. "Akrabanın akrabaya akrep etmez ettiğini hikâyesi! Haysiyetimiz, özgüvenimiz yok oldu. Kişiliğimiz yok oldu. Artık biz, 'biz' değildik. Tıpkı, o çocuklar gibi, zihinsel bir kıtlık yaşıyoruz. Bak, çocukların akli donanımlarını idman ettirecek, beyinlerinin elektrik yüklü kıpır kıpır hücrelerini çalıştıracak dürtüler olmazsa, tekdüze ve neşesiz bir ortama mahkûm edilirlerse, donarlar. Seslerini duyuramazlarsa, kimse onları dinlemez, kimse tepki vermezse, güçsüz ve iktidarsız kalırlar. Tıpkı, Türk halkı gibi!"

Ne kadar anlatsa, anlatamayacakmış gibi sıkıntılıydı,

"Ya, bak!" dedi, bezgin bir sesle, "Arabesk söylemeye kalksa, ağzına vururlar. Bozlak söylemeye kalksa, 'Öyle söylenmez, böyle söylenir,' diye Rahmi Saltuk'larını ortaya dökerler (tonal müzik demek istiyordu). Borsa'ya gitmeye kalksa, 'Sırıtık aktör, ayyaş rantiye, dönek solcu," derler. Amerika'da lobi yapmaya kalksa, kuduz köpektir, Yaşar Kemal Mitterrand'dan ödül almasın dese, 'eşek!' Yani, yaşı icabı saçmalayan çocuklara bile böyle muamele edilmez! Edilmez, be canım!"

Türkiye'nin trajedisinin iki yönlü olduğunu söyledi. Birincisi, medeniyetimiz olarak Batı karşısındaki iktidarsızlığımız; İkincisi, kitlelerin kendi ülkemiz içindeki iktidarsızlığıydı.

"Bürokratik despotizm! Aydınlar devleti! Oligarşi! Silahlı ve silahsız bürokrasinin, mürekkep yalamışların, 'dışardakiler' üzerindeki Tanrısal denetim tutkusu. Geliştirdikleri grup narsizmi: Kendi düşünceleri, kendi duyguları, kendi gereksinimleri dışındaki dünyaları gönülden algılayamamaları. Giyimden damak zevkine kadar kendilerinden olmayanı, onaylamadıklarını algılayamama, aşağılama, eşyalaştırma, yok sayma tutkusu. Sosyal sadizm."

Almanya'daki Türkleri düşünüyordum. Bana 'ölmez otu'nu çağrıştıran bir direnç yok muydu? "Direniyoruz tabii. Bir kısmımız hâlâ direni-

yoruz. Mamafih, Batılı, örneğin, Mevlâna'ya gidince biz de peşinden gideriz! O yüzden diyorum ya, 'ışık da batıdan gelir'."

"Ama, umutlu değilsin?!"

"Kısa vadede, hayır. Bilgi çağına giriyoruz. Ve dediğim gibi, Batılıların hiçbir insanca hazırlıkları yok. Bir Fromm'la, bir Edward Said'le olacak iş değil."

"Seni düşündüren, bu 'eğitilemezler' sınıfı dediğin şey, yanılıyor muyum?"

"Yooo, hayır. Tersine, beni 'eğitilenler' düşündürüyor. Bi-lenler'in, bilgili olmanın sorumluluğunu nasıl taşıyacakları düşündürüyor. 'Eşitlik' denilen kandırmacaya sığınıp, *bilmeyenlerle sidik yarışına çıkacaklarını* ...bilmeyenlerin canlarına okuyacaklarını düşünüyorum."

'Eşitlik'in ilkel bir paylaşım biçimi olduğunu düşündüğünü biliyordum,

"Evet. 'Eşitlik'e değil, 'kardeşlik'e inanıyorum. 'Eşitlik fiilen mümkün olmayan bir kandırmacadır. İnsanlar kardeştirler ama eşit değil! Küçük kardeşiyle boks yapmaya kalkan bir ağabey düşünsene! Bazen, bu eşitlik denen şeyin, güçlülerin güçlü olma sorumluluklarını sırtlarından atmak için uydurdukları bir kavram olduğunu düşünüyorum."

'Fraternité' evet, 'égalité' hayır! diyordu.

"İnsanın optimum pay alması başka şey, eşit pay alması başka şeydir. Eşitlik olsun diye, bir bebekle bir delikanlının önüne aynı cins ve miktardaki yemeği mi koyacaksın? Paylaşmak, azami doyumu sağlayacak bölüşümü becerebilmektir, biri aç kalırken ötekinin önüne yiyemeyeceği miktarı koymak değil! Önemli olan bu bölüşümü gerçekleştirecek biyofilik yapılanmayı gerçekleştirebilmektir. "

"Hırpalıyorsun beni!"

"Niye? Sadece düşünmeye davet ediyorum."

Düşünüyordum. Anti-demokratik olduğunu düşünüyordum.

"Su geçirmez ahlaki kuramlarla destelenmeyen demokrasinin ***demo-pediye,*** ayak takımının idaresine dönüşeceğini unutuyorsun," dedi, "İlkel kovboylar gibi, salt sayılarla düşünüyorsun. Burun sayıyorsun. Delegelerin burnunu."

"Ne demek istiyorsun?"

Yorulmuş olmalıydı ki, "Naranara naa... Na na na naaa! Naranaranaaa, na na nommm!" diye 'İyi, Kötü ve Çirkin' filminin fon müziğini taklit etmeye başladı! En kalın Holivud sesiyle konuşuyordu,

"Clint Eastwood, Çirkin Joe ile teke tek vuruşacak! Kasabadan kimse karışmayacak! Kim güçlüyse o kazanacak! Sonuçlarına katlanılacak! Kader! Sayı birebir olmalı! 'Birebirlik kutsal bir kuraldır. Kasabalılar Clint Eastwood'a yardım etmedikleri için, Çirkin Joe kazanır, kızlar tecavüze uğrar, kasaba tarumar olurmuş, ne gam! Biz, iki heybetlinin erkeklik ritüeline kaptırır, huşuya durur, kötülüğe razı olurmuşuz! Olur mu lan, öyle şey?!"

Çok ciddiydi!

"Davul kötünün elinde, tokmak iyinin! Olmaz, olmaz! Ne birebir, ne ikiye iki, olmaz! Ölü-seviciliğinin iktidara 'demokrasi' ile gelmiş olması hiçbir şeyi değiştirmez! Kaldı ki, kendini kandırıyorsun! Bu Türklere (eliyle İstanbul'u işaret ediyordu) bir halk jürisinde yargılanmayı kabullenecek kadar güveniyor musun? 'Allah, korusun! Dağlara taşlara, ulu ulu ağaçlara!' demeyecek kadar güveniyor musun?"

Son darbeyi de vurdu,

"Bir düşün, peygamberler ve Marxlar 'seçim'e girselerdi, ne olurdu?"

Ne dediğini anlıyordum, tabii! İnsanoğlunun elinde paçavraya dönüşen düşleri düşünüyordum! Uygulamada rezili çıkacaksa, 'teori'nin ne değeri vardı?

Ne düşündüğümü biliyordu sanki! 'Sanki'si yok, biliyordu! "***Bana hakikati değil, kendini ver,***" dedi, Cemil Meriç'ten alıntı yapıyordu, ***'"Kendini, yani rüyanı! Olmak istediğin gibi görün, olduğun gibi değil!***

Zaten nasıl olduğunu, ne olduğunu biliyor musun? Her yalan bir yaratış." Biraz durdu, ekledi, "Deliye kırk gün deli dersen, deli olurmuş. İnsanoğluna kırk gün akıllı dersem akıllı olmaz mı? Ne dersin?"

Nedendir, hiç bilmiyorum, ama Şafak Özden'i düşünüyordum!

"Gerçek şu ki, insanoğlunun değişebilmesi, kişiliğini, hayata yeni bir bakış açısı geliştirerek 'dönüştürmesi' ile mümkün olabiliyor. Ünlü psikoloji profesörümüze, geçen gün bana kitabını okuduğun adama sor, doğrulayacaktır. İnsan hayatla, yaşamı destekleyen tutkularını harekete geçirerek, yeni bir hayatiyet kazanarak bütünleşebiliyor. Bu çabanın İslâmiyet'teki karşılığı 'cihat'tır. Cihat, yani, bilim ve inançla, sözle, eylemle, malla canla, bütün gücünü kullanarak çamurdan yükselmeye bakmak.

O ifadeyi de takınma! İslâmiyet'i Kral Faysal'a bakarak yargılamak, komünizmi Jivkof'tan bilmeye benzer! Olmaz öyle haksızlık!

Acı olan ne biliyor musun? Şu konuştuğumuz şeyler, şu veya bu biçimde bin dört yüz yıldır söyleniyor ama narsizm Batı'nın kulaklarını sağır etmiş, duyulmuyor. Sonuç, 1500-1599 yılları arasında 87 tane savaş varken, sadece 1900-1940 arası 892 savaş! Milyonlarca ölü, eceliyle değil, insan eliyle ölü! Ölü-seviciliğinin durdurulamaz yükselişi!"

Birden durdu,

"Amma da çok konuştum, değil mi?"

"Bana hâlâ İslâm'ı borçlusun," dedim.

"Bir başka zaman, ne olur!.. Ama, şu kadarını söyleyeyim: Kuramsal olarak, Batı medeniyetinin nekrofilik kıyıcılığının alternatifi, biyofilik İslâmiyet'tir. Erich Fromm, '***Yaşayanı sevmek ya da ölüyü sevmek! Her insanın karşı karşıya geldiği temel bir seçenektir, insanoğlunun yaradılışı biyofilyaya müsaittir; ancak, psikolojisi nekrofilyaya yönelebilir***,' derken, Müslümanların 1400 yıldır söyledikleri bir şeyi tekrar ediyor: İnsanoğlunun çamur ve Allah'ın nefesi gibi birbirine zıt iki unsurdan oluşmuş olması. Yaradılışındaki çamura, yani, kıyıcı nekrofilyaya, doğru alçalmak

da, Allah'a rahman, rahim ve gaffar olan Allah'a, yani biyofilyaya doğru yükselmek de onun bileceği iştir, çünkü özgür iradesi vardır."

İyimserliğine dayanamadım artık!

"Ya, cebbar, kahhar, mütekebbir olan Allah'a, despotizme, kahretmeye, kibire yönelirse ne olacak? Bunlar da Allah'ın sıfatları değil mi?" diye soruverdim,

"Cihat olacak," dedi Günay, sakin sakin.

Ürperdim! Salyaları kara sakallarının üstüne akan, kendilerini kırbaçlayan ya da kıvrık hançerleri ile saldıran, gözü dönmüş yığınların hayali ürperticiydi! Söylediğinin bu olmadığını, kişisel ıslahattan bahsettiğini biliyordum ama yine de öyle oldu! Kelimelerin psikolojik boyutlarını düşündüm ben de. En masum sözcüklerin bile ne denli ürkütücü olabildiklerini düşündüm. "***Kavga, insanla kader arasında değil artık, insanla kelime arasında. Yığınlar onun için yaşıyor, onun için dövüşüyor, onun için ölüyorlar***, "diyen Cemil Meriç'i ilk kez anladığımı hissettim. Rodoplu içimden geçenleri görüyormuş gibi bakıyordu,

"Senin ya da bir başkasının, önyargılı ya da sadece cahil birinin, mazlum bir medeniyetin üyelerini, saralı sahtekârlar, iğrenç yaratıklar olarak takdim etmesine dayanamıyordum!" dedi, "Öyle büyük bir haksızlık ki!"

"Yine de, seni dergâha götüremiyorum," diye takıldım, Müslüman olmadığını ima ediyordum, "Örtünmek işine gelmiyor! Kara çarşaf estetik duyarlılığını incitiyor."

Neyin intikamını alıyordum bilmiyorum, ama intikam aldığım kuşkusuzdu! Ne ki, Günay tınmadı,

"Bak, o doğru," dedi, gözlerimin içine bakarak, "Ama, unutma ki, Kuran, Burda Model misali, patron vermiyor!"

"Ne demek istiyorsun?"

"Açık, değil mi? Kuranı Kerim'in arkasından, boy boy kara çarşaf patronları çıkmıyor! Kara çarşaf vahiy değil, bir tür moda! Tesettür, bindallı ile de, kaftanla da gerçekleştirilebilir. Kara çarşaf gerçekten çirkin bir

kılık. Ama, ben de TRT değilim, âlemin zevkini yönlendirmek gibi bir davam olamaz."

Onu seviyordum!

"Günay Rodoplu, bir tarih hatası olduğun hususunda ısrarlıyım!"

"Neden ama?"

"Tanrının bile unuttuğu bir idealistsin de ondan."

"Bu hakaret mi, oluyor şimdi?"

"Hayır. Çok dokunaklı oluyor."

"Haaadi! Belki de sana tercüman oluyorumdur?! Ya da, sana bir 'dil' buluyorumdur? Öyle ya, sufizmle uğraşan sensin." Tasavvuf kelimesini kullanmamakta ısrar ediyordu.

Kendisine gelince,

"Bana fark etmez, İster vahiy, ister Allah'ın ne demek istediğini anladığını farz edip kelimelere döken birisinin dünya görüşü olsun, bana fark etmez. Türdaşını, ona dünyadaki yeri ve rolü hakkında birkaç yönetici düşünce, yaşayışını düzene koyacak birkaç kural, 'bir harita' verecek kadar sahiplenen birisinin önünde eğilirim! Unutma ki, kitlelere doyurucu bir sistemi, modern ideologlardan çok daha önce din reformcuları ve peygamberler sunmuşlardır. Bu peygamberlerin arasında Hazreti Muhammed gibisi yoktur. Eşsizdir. Böyle düşündüğüm, cahil Elizabeth Hanım'ın 'geri kalmış' bir ülkenin vatandaşlarından beklediği aşağılık kompleksi içinde savunmaya geçmediğim için, 'fanatik' Müslüman mı olacağım şimdi? Bu ne cürettir!"

'İrtica'nın '90'lar Türkiyesi'nin 'krizi' olmaya aday gösterildiği günlerdeydik. Günay'ın, ne Semea, ne de onun Türk karşılıkları ile uğraşmasını istiyordum.

"Boşver, değmez!" dedim.

Hışımla döndü,

"Nasıl, değmez?! Dünyanın en kanlı katliamlarını yaratmış, ırkçılıktan, faşizmden, nükleer silahlardan sorumlu bir medeniyetin şakşakçıla-

rının Müslümanlara söyleyeceği bir tek sözleri olamaz! Kaldı ki, biz Türk'üz, Ortadoğulu bile değiliz! Biz bu topraklara geldiğimizde İsa doğalı 1071 yıl olmuştu!"

"Yani?"

"Yani, Akdeniz havzası Samileri ile Aryanları çoktan bütünleşmişlerdi. Biz yabancıyız."

"İslâmiyet'e de mi?"

"Resmi İslâmiyet'e de."

"Çok oldun, ama!" dedim, "Batılı değiliz dediğini anlıyorum. Ortadoğulu değiliz de ne demek!"

"Değiliz!" dedi Rodoplu, bir yandan da gülüyordu.

"Yoruldum artık. Bir başka zaman anlatırım, olur mu?"

"Olur," dedim.

"Saat kaç?"

"Beşe geliyor. Bak, güzel bir bar biliyorum. Buraya çok yakın. Orada birer kadeh bir şey 'alalım'. Sonra yemeğe gideriz."

Şaşırdı,

"Yaa? Neresi?"

"Ziya Bar," dedim, ciddi ciddi.

"Serseri!" dedi,

"Ne serserisin!"

IX

Ameliyat olması gerektiğini hiçbirimiz bilmiyorduk. Ara ara ortadan kaybolduğunun, yüzünü bir kabuki oyuncusu gibi kapsayan beyazlığın farkındaydım, tabii. Ama, Günay'ın transandantal dediğim acıları da aynı biçimde etkilerdi görünümünü. Garipti, ama, örneğin yorgun olduğunda olağanüstü güzelleşirdi. "Hiçbir şeye sinirlenemeyecek kadar bitkinim de ondan!" diyordu.

Her şey olup bittikten sonra haber vermiş olması dehşete saldı beni! Dehşete ve müthiş bir korkuya!

"Ölebilirdin!" dedim, "Ölebilirdin! Oysa, söylenmedik o kadar çok şey var ki! Konuşmadığımız o kadar çok şey var ki! Neden yaptın bunu bana?"

Yanına varmak, örtülerin altındaki sevgili bedeni kucaklamak istiyordum, ama yapmadım. Şimdi, düşündüğümde inanması zor, ama yapmadım, çünkü böylesi davranışı fazla dramatik buluyor, Amerikan filmlerine yakıştırıyordum!

"Tam bilemiyorum," dedi, "Çok özel, asla paylaşılamayacak bir deneyimdi. Son tahlilde yapabileceğin bir şey yoktu. Üzülmekten gayri. Bilmediğin bir şeyin de, seni üzmeyeceğini düşündüm."

"Ölebilir, beni bir toprak yığınının başında bırakabilirdin!"

"Riski göze aldım ve kazandım!" dedi, sahte olduğunu bilerek açık ettiği bir gururla.

"Ama, benim sırtımdan!" dedim, "Oysa, fikrimi sorabilirdin. Üzüntümü nasıl harcamak istediğimi sorabilir, tercihime saygı gösterebilirdin."

"Tuş!" dedi, kollarını açtı, "Azıcık gelsene!"

Olanları anlattı.

Oya, telefonla arayıp tahlillerinin sonuçlarının mutlak ameliyat gerektirdiğini söylediğinde, karanlık basmak üzereydi, karşı apartmanlardaki dairelerin ışıkları birer birer yanıyorlardı. Hemen sonra maydanoz bahçesinin ardından muhteşem bir ay doğdu, çıkmadaki karayemişin yapraklarının gölgesi camda titreşti. Ve Günay, ertesi gün bu saatlerde, ay yeniden doğup maydanoz bahçesini aydınlattığında, yeryüzünde ihlal ya da iptal edilmiş olacak bedenciklerinden birisinin kendi bedeni olacağı gerçeğinin ilk kez idrakine vardı.

Odasına, kitaplarına, dantel örtülerine, ölü evini toplamaya gelen bir yabancıymışçasına, kendisinin olmayan gözlerle bakındı. Egemenlikleri altına girerim korkusuyla benimsemekten korktuğu, yıllar yılı horladığı eşyalarını, deseninin keyfini çıkarmaktan haniyse suçluluk duyduğu küçük el halısını, her daim ağzına kadar dolu mavi sigara tablasıyla yaşadığı aşk-nefret ilişkisini çok sevdiğini, onları başkalarının tasarrufuna terk etme düşüncesinin canını acıttığını, hayretler içinde fark etti.

Yarının maydanoz yaprağında tutunmaya çalışan bir su damlacığı kadar titrek olduğu saniyelerin tiklediği, yaşamının benzinin solduğu bir anda, kirli bir tablanın uyandırdığı duyguların yoğunluğu ürperticiydi.

"Çok garip! Şiir okumaya başladım," diye anlattı, *'"**Bir daha göremeyebilirim gökteki mehtabı; yavrusunu kucaklayan ana gibi; bağrına bas bedenimi toprak! Ben nasıl örtersem erkeğimi, sen de beni öyle ört, toprak!**'"*

Genç şairin cenazesini düşünüyordu. Toprağı kürek kürek üstüne bocaladıklarını, genç adamın ağzına, burnuna toprakların dolduğunu, onu boğduğunu düşünüyordu. Bu düşünce daracık bir asansörde kalmışçasına panikletti, içi daralmaya, kesik kesik nefes almaya başladı. Kalktı, bulabildiği en büyük bardağa rakı doldurdu. Ortalığa yayılan çiğ ispirto kokusu rakıların nicedir anasonsuz olduğunu hatırlattı.

"Bu dünyadan ayrılmaktan değil, kabrin karanlığından korkuyordum! Sanki, o iş bir türlü halledilebilse, ölüme de yeni bir deneyim gibi bakabilecektim! Çok garip, çok tuhaf gerçekten! Asyalıyım, diyorum da inanmıyorsun! Ne oldu, biliyor musun? Alkol kanıma karışıp, beyin hücrelerimi şefkatle kucakladığında, öteki dünyadaki dostlarımın bu dünyadakilerden çok daha fazla olduğu duygusuna kapıldım. Hani o şiirler vardır ya, *"Nasıl da özgür bu yabankazları! Nasıl da dinleniyorlar Yu dalları üzerinde! Ve biz! Kralın ezeli çilekeşleri, henüz ne darımızı ne pirincimizi ekebildik. Anam babam ne yiyecekler? Sen, o çok uzaklardaki mavi gökyüzü! Söyle, ne zaman bitecek bütün bunlar? Kızarmayan yaprak, karısından koparılmayan koca mı kaldı?"* Ya da öteki, *"Yalvarırım sevgilim, terk et bu mezrayı, söğütün dallarını kırma; söğüte üzüleceğimden değil, babamı uyandırmandan korkarım.' Yalvaran, sevdadır, tutkuları tarumar - Baba emri yerine getirilir. Yalvarırım sevgilim, duvarımdan atlama, dutun dallarını kırma; kuruyacağından değil, ağabeyimi kızdıracağından korkarım! Ağabey sözü tutulur. Yalvarırım sevgilim, bahçe yaygısını çalma, sandal ağaçlarımı kırma; ağaçları önemsediğimden değil, köylülerin dedikodusundan korkarım!*

Dilediklerini yapsalardı âşıklar, neler demezlerdi komşular!' Sonra bir tane daha, *'...Kahkahaçiçeği tepemden tırmanır, mor beyaz, mavi kırmızı renkleri uçuk. Huzursuzum. Aşağıda, solan otların arasında hâlâ kıpırdadı; ayak sesini duyduğumu sandım. Sonra bir çekirge öttü. Doğu ufkunda hilal görününce, tepeye tırmandım. Onu güney patikasından gelirken gördüm. Yüreğim yükünü boşalttı.'"*

Çok garipti, ama art arda bunları hatırlıyordu!

Söylediği şiirleri biliyordum, Çin şiirleriydi, İsa'dan 2000 yıl önce yazılmışlardı. Tam 4000 yıl önce ve bir o kadar güncel!

"Ata ruhlarına tapan bir Şaman'dım, sanki! Topraklarından zorla sökülüp, ölüme tahsis edilmiş erlerin ezeli ve ebedi figanını, yüreği kuş gibi çarpan genç kızın telaşını, yeryüzünün tılsımlı güzelliklerini onca yıl önce kayda geçiren Çinli ozan bana akranlarımın hepsinden daha dost, daha yakın gibiydi."

Ne kadar yalnızdı, yarabbim! Ve ben bu yalnızlığı kıramıyordum!

"Yooo, yalnızlıktan değil," dedi, "Senin gözlerinin hayata, benim gözlerimin ölüme dönük olduğu bir dönemdi. Doğaüstü bir deneyim yaşamış olmalıyım. İlginç olan, melekler filan değil, hatta hadislerini yüreğimde hissettiğim Hazreti Muhammed'e de değil, kadim şair ve yazarlara dönmüş olmam! Bu ölüm denilen şeyle pirlerim halleşebilmişlerse, benim de efendice halleşmem gerekir ya da elle gelen düğün bayram gibi bir duygu olmalı. Aklıma gelenlerden birisi de Kazancakis'ti, mesela. Ona sımsıkı sarılabileceğimi, dizinin dibinde yıllarca oturabileceğimi, ölüm denilen karanlığa onunla el ele atlayabileceğini düşünüyordum!"

"Ata ruhları, ha! Hoşgeldin, Şinto! Neden acaba?" diye sordum ama itiraf etmeliyim ki, Rodoplu gibi insancıl -hümanist anlamında kullanıyorum- bir yapıya, insana dayalı inanç sistemlerini yakıştırmıyor da değildim!

"Sanırım, Kazancakis bildiği için," dedi Günay.

"Neyi biliyordu, Günay'cım?" Gözlerini kapattı, ezberden söylemeye başladı,

"...Lenin 'in görevinin ne olduğundan da haberleri yok; yepyeni, daha iyi bir dünya yaratmak için geldiğine inanıyorlar. Oysa, Lenin yaratmak için değil, yok etmek için geldi. Ardından gelmesi gerekene yol açmak üzere, bu kokuşmuş dünyayı yok etmek için geldi... '

'Ardından kim gelecek?'

'Mesih. Mesih gelecek. Gelecek ve partizanların başına geçecek. Bir daha da çarmıha gerilmeyecek, bizi öksüz, haksızlıklarla baş başa bırakıp gitmeyecek; gökyüzü ve yeryüzü birleşecek bundan böyle.'

'Benim istediğim de bu, hayatım boyunca aynı şeyi, yeryüzüyle gökyüzünün birleşmesini diledim. Ama yolunu bir türlü bulamıyorum; acı çekmemin nedeni de bu.'

'Ben de, sana yol göstermek için geldim, Muhterem Peder. Genç yaşımda kılavuzun olduğum için beni bağışla. Ama sana kılavuz olan ben değilim, gençliktir. Bu akşam gençtik senin hücrene girdi, sesleniyor: 'Bizimle gel!' diyor.'

'Bizimle gel!' diyordu keşiş, yaşlı din adamına, sakin ve baştan çıkarıcı bir sesle. 'Sayımız az ama bir avuç maya bütün hamuru kabartmaya yeter.'

'Bu söylediklerini devrimciler biliyorlar mı?'

'Başlangıçta sustum. Utanıyor, sırrımı herkese açmak istemiyordum. Onlarla yaşıyor, onlarla omuz omuza savaşıyor, gücüm yettiğince dünyanın yıkılmasına katkıda bulunup, Mesih'e yol açmak için öldürüyordum da. Ama konuşmuyordum; içimi paralayan bu sırrı kendimde gizliyordum. Bir sabah, varlığımın derinliklerinden bir ses yükseldi: 'Bu adamlar nefret dolu!' diye haykırdı öteki sesim. 'Öldürüyorlar, ölüyorlar, umut besliyor ve nedenini bilmiyorlar; sen biliyorsun. Kalk, konuş onlarla. Yerimden kalktım, bir kayanın üstüne çıktım. Tepeden tırnağa silahlı, göğsü fişeklerle örülü elli kadar sakallı adam çevreme toplandı. Haç çıkardım, kahkahayı koyuverdiler. Yüreğime zırh geçirdim, onları aydınlatmak için konuşmaya

başladım. Ama iki sözcükten çok söyleyemedim; bir kahkaha, ıslık, küfür tufanı koptu: 'Din bataklıktır, halkın afyonudur! Alçak satılmış! Atın dışarı! Atın dışarı!' Beni dövdüler, ellerinden kurtulup kaçtım, başka bir dağa çıktım, orada da aşağılandım, dayak yedim, öldürülme tehdidiyle karşılaştım Ama Tanrı bana yardım ediyor, ellerinden kurtulabiliyordum... Evet? Geliyor musun?'

Yaşlı din adamı gelmiyordu.

'Kötüsün,' dedi, genç keşiş, Kötüsün. İnsanlara acıman gerekir. '

'Delikanlı, en yüce şeyin iyilik olduğunu mu sanıyorsun?'

'Evet.'

'Değil işte! En yüce şey özgürlüktür. Daha doğrusu, özgürlük uğruna verilen savaş.'

'Sevgi, değil mi?'

'Hayır. Özgürlük uğruna verilen savaş.'

'Öyleyse neden vaazlarında hep aynı şeyi, sevgi sözcüğünü söyleyip duruyorsun?'

Sevgi, son değil başlangıçtır. Harekete geçmesi için halkı sarsmak gerektiğinden, 'Sevgi, sevgi!' diye haykırıyorum boyuna. Ama tek başıma ya da Tanrı ile konuşurken, sevgi demiyor, özgürlük uğruna savaş diliyorum.'

'Peki, ama o zaman özgürlüğe yüklediğin görev ne?'

İhtiyar adam, 'Özgürlük,' dedi, titreyen bir sesle, 'Özgürlük, bir hedefe yönetmez. Yeryüzünde özgürlüğe rastlanmaz. Yeryüzünde rastlanılan tek şey, özgürlük uğruna verilen savaştır. Erişilmeze erişmek için savaşıyoruz, insan bu yüzden hayvanlıktan kurtuldu. Ama yeter bu kadarı. Özgürlük ölümdür.'

'Gidiyorum,' dedi genç keşiş.

'Nereye? Manastırlardan atılıyorsun, dağlardan kovuluyorsun, ovaya indiğinde kovalanıyorsun, nereye gideceksin?'

'Ele geçmez bir kalem var, Muhterem Peder; ben orada oturuyorum. '

'Nedir bu kale?'

'Hazreti İsa!'"

Kazancakis'in sözünü ettiği 'özgürlük'ün megamachine'den bağımsızlık olup olmadığını düşündüm. Yine de şaşırmıştır,

"Allah Allah!" dedim, "Bu pasajı hatırlaman ne garip!"

"Nedenini biliyorum galiba!" dedi, Günay, anestezinin etkisinden tam kurtulmadığını düşündüren bir sesle, "Çünkü, sonra bir ara Sultan Galiyefi, Dostoyevski'yi düşündüm. Hani bir yerde, en korkulacak sosyalistin Hıristiyan sosyalist olduğunu söyler ya, o bölümü. Allah'tan vazgeçemiyordum ama yeryüzündeki halifesinin, insanoğlunun esenliğini sağlamak uğruna, cehennemde yanmayı göze alan bir sevgili kulu olmalı diye düşünüyordum. Allah'ın olmadığı bir dünyanın temel kaziyesinden yoksun kaldığını biliyor ama insancı, dünyevi adalet olmadan da dünya yönetilemez diye düşünüyordum! Sonra tuhaf bir şey oldu. Evimi dışardan görmeye başladım. Koyu karanlıkta ışıklı bir pencere; az geri çekilince bir apartman, az daha geri çekilince mahalle, semt, sonra da Boğaz Köprüsü, İstanbul, Marmara Bölgesi, Balkanlar, Anadolu, Ortadoğu, giderek yuvarlaklaşan ufuk çizgisi, küreye dönüşen dünya, araya giren ay, uzay boşluğu, topluiğne başına indirgenen dünya, hızla kayan gezegenler, yıldızlar!

Bir süre orada, varlığımın, uzayda başka yaşam olasılığı gibi olduğu yerde, duraladım. Gecenin bir yarısında, buz gibi bir evde, omuzlarımda battaniye, kendi kendine konuşan varlığım ile bulunduğum yerdeki hiçliğim arasında bağlantı kurmaya çalıştım. Her iki ucunda da kendimin olduğu alıcı-verici, gerçekliğin de bir seçim meselesi olduğunu anlattı. Bedenim var olduğu kadar da yoktu. Uçakla, bulutların arkasına bir yere yolcu ettiğin insan, yeryüzünde kalana var mıdır? Varlığı, o noktada kuramsaldır, değil mi? Ama, 'var'dır işte. Ya da uçaktaki diğer yolcular için bir gerçekliktir. Onun gibi bir şey. Yani, varken de yoktum, yokken de vardım, gibi. Senin için de öyle olacaktım. Sen, uçakta benimle beraber olmadığına göre, yere inmesini beklemekten, ummaktan başka çaren yoktu."

"Doktorlara ve kadere teslimiyet mi?"

"Evet," diye güldü,, "Ama, ata ruhlarının ellerini tutarak!"

Militan yapısından hiç beklemediğim bir tevekküldü! Ya da ben bu tevekkül kavramını yeniden irdelemeliydim. Kazancakis'in genç keşişi, 'kale'sinin Hazreti İsa olduğunu söylemişti, ama, Rodoplu'nun ideali takva ehli bir zahit (zühd'den, borç olan ibadetlerden, asli vazifelerden başka bir şey düşünmeyen, dünya süs ve makamlarından feragat eden) değil, durmuş oturmuş akıldı.

"Düşüncenin her korkudan azat olduğu bir ülke!" diye Tagore'un ağzından tanımlıyordu, bu kaleyi, "Bir ülke ki insanları dimdik; Dünya duvarlarla bölünmemiş; Kelimeler gönlün derinliklerinden fışkırır; Emek kemale uzatır kollarını; Aklın ırmağı alışkanlıkların çölünde kuruyup gitmemiş!"

"Hayır," dedi, yüksek sesle, "Kazancakis yanılıyor, ölüm özgürlük değil. Özgürlük yolunda bir engel. İyilik, özgürleştiricilikle eşanlamlı olmalı. Büyük Makine'den kurtulmak yetmez, Gogilikten, gönüllerimizin yani kısa vadeli çıkarlarımızın izinde, kafamızda kurduğumuz şekillere inanmaktan, 'onlara forus dersek, forus olmaya mecbur kalırlar, zaten de forusturlar' türünden müstebit önyargılardan kurtulacaksak, bize zaman lazım. Uzun, çok uzun, dört yüz beş yüz yıllık ömür lâzım ki, hatalarımızdan dönme özgürlüğüne kavuşalım."

"Sarhoş oluyordum," diye sürdürdü, "Sarhoş oluyordum ve tek bir kaygım vardı. 'Hayır,' diye, bağıra bağıra döneniyordum odanın ortasında. 'Hayır, daha henüz tamamlanmadım. Böyle ham ölmek istemiyordum.'"

"Tamamlanma" dediği, kendisini özenle terbiye etmekti, "Yüreğimi ıslah etmek" diyordu.

"Yalnızdım, ölüm kapıdaydı, kişisel idealime ilişkin düşüncelerim ömrümde ilk kez bu kadar netleşti. Yazı filan diyoruz ya kitapları bitir-

mek, 'Estepeda'yı bitirmek, 'Kadıncık'ı bitirmek, 'Medeniyet Tarihi'ni bitirmek filan. Hiçbiri değildi."

"Yücelmek istiyorum," demişti, masanın üzerinde duran fotoğrafına. Yanlış anlamasını önlemek için düşüncelerini toparlamaya, kelimeleri dikkatle seçmeye çalışıyordu,

"Zekâ, cesaret ve iyi niyetin birleştiği noktaya erişmek istiyorum. Bir şeyden korkacaksam, parasızlıktan değil, kendi gerçeğimi bulamamaktan korkmak istiyorum. Parça başı doğrularla avunmak yerine, bütünü kucaklamak istiyorum. Ağzımdan çıkan her sözün, her kelimenin doğru olmasını istiyorum.

Ayağı yere basmayan bir malumat istifçisi, bir akademisyen olmak istemiyorum. Kişiliğimin temelini içtenlik oluştursun istiyorum. Gevezelik etmektense yapmayı, yaptığımla söylediğimin bir olmasını istiyorum. Kusuru başkasında aramaktansa, kendimde aramak istiyorum. Eğer bir şeyden sıkılacaksam, ünlü olmamaktan değil, yeteneksiz olmaktan sıkılmak istiyorum. Ölümünden sonra adımın anılmayacağını bilmek hoşuma gitmiyor. Alçakgönüllü, ama yapıcı olmak istiyorum. Az ve öz konuşmak istiyorum. En zorlu kazanımlarımın tanıksız kalmasına üzülmemek istiyorum. Davranışlarım, bütün ulusların gelecek kuşaklarına örnek olacakmışçasına yaşamak, ağzımdan çıkan, her kelime dünyayı etkileyecekmişçesine özenle konuşmak istiyorum. Bana yapılmasını istemediğimi başkalarına yapmak istemiyorum. Ama karşılıklılık istiyorum. Kötülüğü iyilikle karşılamak istemiyorum, çünkü o zaman iyiye vereceğim şey kalmıyor. İyiliği iyilik, kötülüğü adalet karşılasın istiyorum. Bayağılığı değil, yüceliği ululamak istiyorum.

İçimden herkese karşı gürül gürül duygudaşlık aksın istiyorum. Benden üstün olanları kıskanmamak, onlarla eşitlenmek için gayret göstermek istiyorum. Alçaklarla karşılaşınca da yine dönüp kendime bakmak istiyorum, çünkü biliyorum ki, türdaşlarımızla paylaşmadığımız niteliğimiz yoktur. İftiradan uzak durmak, bu söylediğimin doğru olduğunu sahiden biliyor muyum diye kendime hiç durmaksızın sormak istiyorum. Herkese karşı

nazik olmak, herkesin hatırını saymak, sadık ama kimsenin yardakçısı olmamak istiyorum. Hepsinden öte, hayatın her anını ciddiyetle, saygıyla karşılamak istiyorum.

Görüyor musun, bütün bunlardan ne kadar uzağım! Henüz ne kadar çiğ, ne kadar hamım! Bana zaman tanı! Zaman tanı adam olayım!

Açmadan solmak istemiyorum! Ölmek istemiyorum! Daha değil, yarın değil!"

Neden sonra, epey bir süredir ağladığını, gözyaşlarının üstünü sırılsıklam ettiğini fark etmişti. Büyük bir utanç duydu. Alacakaranlık bir odada, zırıl zırıl ağlayan bir kadın olduğu düşüncesi onuruna dokundu,

"Aman be! Budala, sen de!"

Hırsla gözyaşlarını sildi, ışıkları yaktı,

"Ne diye yalvarıyorsun, küstah! Hayatı bilmezken, ölümü nasıl bileceksin!"

"Kalktım, hastane çantasını hazırlamaya başladım," dedi, "Ama sana hâlâ söyleyeyim mi? Bütün bu işte ufak bir üçkâğıt var!"

"Nasıl, yani?" diye sordum, hayretle.

"Ölüm emrini beynin verdiğini biliyordum. Ve yine biliyordum ki, böyle bir şey yapmak bir yana, hastalık emri bile vermeyecekti benim beynim. Şimdi değil, daha değil! Zamanını birlikte kararlaştıracaktık!"

Tabii, ara sıra bedeninde kendisini şaşırtan, kızdıran, denetleyemediği aksilikler oluyordu. Ama, bunlar, adları üstünde, sadece aksiliklerdi ve geçiciydiler. Beynine bir şey olmadığı sürece (bu yüzden baş dönmesi, tansiyon düşmesi gibi şeyler en çok korktuğu rahatsızlıklardı) ona da bir şey olmazdı!

Yine de, kolay uyuyamadı.

Ertesi sabah, erkenden hastanedeydi.

"Arnavutköy üzerinden bir tur attım, öyle gittim," dedi.

"Yorgun görünüyorsun," dedi. Dr. Bayrı, "Gece uyuyamadın mı?"

"Tahmin et!" "Oturdun, içki içtin."

"Avek!.. Zor mu bayılacağım şimdi?"

"Göreceğiz."

"Sen nasılsın?"

Kerim yüzünde kocaman bir tebessüm belirdi arkadaşının,

"Delikanlının ellerini taktım," dedi, "Az önce uğradığımda elleri sarılı, böyle havada," kollarını kaldırdı, "her bir elinde birer kırmızı karanfil karşıladı beni. Hemşireden rica etmiş, sargıların arasına sokmuşlar. Hay, Allah!" diyerek başını salladı. Mahcup olmuştu.

"Parmakları pembeleşmiş mi?"

"Pembeleşti!"

"Yaşa!"

Günay'a geldiği akşamlar gecenin bir yarısında hastaneyi arayıp, "parmaklarım nasıl?" diye sorduğunu hatırladı mikro cerrah arkadaşımın. Bir insana hediye edilen bir el, bir bacak, bir ömür!

"Sana ne verebilirim ki, kelimelerden başka! Bir yanı kan gölü, bir yanı çiçek! Seni çok seviyorum, kadın. Burnumun direği titriyor."

"Yağlama! Dön kıçını, bir iğne yapacağız."

"Tamam."

"Sinirli misin?"

"Evet. Zor bir gece geçirdim," diye itiraf etti Rodoplu, "Amma bununla," ameliyathaneyi işaret etti, "ilgisi yok, merak etme."

"0 zaman sen yat uyu artık," dedi Oya, "Bundan sonrası bizim işimiz! Görüşürüz... ti ta!"

"Ne kadar parlak bu ışıklar! Ben en iyisi roman yazayım... Dikkat edin, öldürmeyin beni, ha!"

"Tamamdır... "

"İyi ya!"

Günay da romanını yazmaya durdu,

Kimi zaman uyanamadı, kimi zaman "işi" çıktı, sınavlara girmedi. Okuldan atılma tehlikesi Binali'nin gündemine o yıl geldi. Onulmaz bir kaybı önleme istemi miydi? Yardımını esirgememek kaygısı mıydı? Dışlanmaktan kurtulmak çabası mıydı? Şiran'ı memnun etmek arzusu muydu? Hepsinden birer parça mıydı?

Kadıncık, sonuncusuna hükmetti; evinden atılan Binali ile kör bir sobanın iki yanını paylaştılar, iki ay.

*Şiran, ne onayladığını, ne de onaylamadığını belirtti. İlke, 'birliktelikler'de kimsenin kimsenin özgürlüğüne müdahale etmemesiydi. Erkeğin suskunluğunu hayra yormaktan başka çaresi yoktu, kadıncığın. Bir başka erkeğe hiçbir cinsel içeriği olmayan "canım" hitabına öfkelenirken, Binali'yle paylaştığı gece yarılarını kıskanmaması, iki arkadaşın ideolojik birliktelikleri**nin tezahürü olsa gerekti.*

İdeolojik birliktelik, kadın erkek birlikteliğinden çok daha önemli, çok daha saygın, özenle korunması gereken birliktelik olmalıydı.

İdeolojik birliktelikte, sapana "hain" denirdi ama, kadın erkek birlikteliğinde, böyle bir niteleme ancak gülünç olurdu; Özgürlüğü kısıtlamak, olurdu.

"Eş"inden ayrılanın, "özeleştiri" yayınladığı nerede görülmüştü?

Türkiye Cumhuriyeti'nde, cinsel özgürlüğün, düşünce özgürlüğünden çok daha hızlı sindirilebilmiş olmasının ardındaki "erkek" faktörünün etkinlik oranı neydi?

(75)

Kadıncık Portre 'ye: *Geceler boyu, seni "aslında" sevmediğimi dinledim, canım. Binali'ye göre, senin bilinçsizce de olsa, sınıf atlama gayretinden, benim ise serüvenciliğimden değilse, abazanlığımdan kaynaklanmalıydı birlikteliğimiz. İki ayrı sınıfın insanlarıydık, "son tahlilde "aramızda sevgi olamazdı.*

"Çelişki"imiz, "uzlaşmaz" olmaya mahkûmdu Kötü kehanetlerini geceler boyu üstüme üstüme yağdırdı, Şiran'ım. Dönemin "Tütün" gibi, "Don "gibi popüler romanları doğru yolu eninde sonunda bulan, kendi sınıfının kadınlarına sevdalanan yiğitlerin romanlarıydı. Sevgiler uzun vadeli çıkarları kollayan, Sevgiler aklı başında, Sevgiler aşk değillerdi. Kadınların kocaları değil, sevgilileri değil, âşıkları değil, arkadaşları vardı. Sevmek, dokunmak değil, silah arkadaşı olmaktı.

Zalimdi, canım.

Ne ki, "zulüm" sözcüğü bu bağlamda kullanılmaz olmuştu. Ya da canımı yaktığını bilmiyordu; yanmaması gerektiğine karar verdiği için, bilmiyordu. Yine bir gece, sevdiğini sandığı ama devrime ihanet ettiği anlaşılınca sevmemiş olduğunu anladığı erkeğini sırtından vuran devrimci kadının öyküsünde, yiğitlik değil, ziyanlık gördüğüm için heyecanlanamadığımda, devrimci olmadığımın "ikrarı " dışında, bir şey anlatamadım. "Sen devrimci değilsen, burjuvasın!" basit bir tanımlama olmaktan çıktı, "cüzzamlısın" türünden aşağılamaya dönüştü. Titiz bir kız babası gibi seni korudu. "Damat namzeti" olan beni, saf dışı etmeye çabaladı.

Acılarımın günahının vebali boynuna olsun.

(76)

Kadıncık Kadıncığa: *Dil bil, diller bil! (O'nu gör şad ol!)*

Yurt'un içini dışına yeğle! Renklerin pastellerini

sev, ikinci sınıf lokantaların erdemine inanma, "genel ilkeler"i değil, ayrıntıları önemse, 'burjuva" denilince de, üstelik, 'burjuva eğitiminin" yozlaştırıcı girdabına kapılınmamak için fen fakültelerinin dahi terk edilmeleri gerekliliği savunulan bir dönemde, "Eğitimimle, ekonomik kökenlerimi karıştırıyor olmayasın?" diye ukalalık et! Elini vicdanına koy: Şiran'ı korumaya kalkmakta haksız mıydı?

(77)

Kadıncık Kadıncığa: *Evet. Haksızdı.*

Kadıncık Dostlara: *Sizlere karşı dürüst değilim. "insanlar birleşirler de, ayrılırlar da, ne var bunda? "yı; "karı adama âşık, adam terk etmiş. Her gün binlercesi yaşanıyor, ne var bunda?"yı, dinler gibi yapıyorum, ama bir kulağımdan giriyor, ötekisinden çıkıyor. Ama, size belli etmiyor, öğütlerinizin işe yaradığını düşünüp mutlu olasınız diye uğraşıyorum. Öyleyken, acı çektiğim için azarlıyorsunuz beni. Düşüp dizini yaran çocuğu dövmeye benziyor. Bir de, söylemediklerimi duysanız!*

(78)

Kadıncık Kadıncığa: *Ne bekliyordun? Gecelerini talep ettin, gecelerinin keyfini kaçırdın. Bir Arifte, bir Ziya 'da olabilecekleri cuma gecelerini.*

(79)

Haklı. Doğru söylüyor. Hoyrat ve cimriyiz. Birbirimize vakit ayırmıyoruz. Daha nasılsın derken,

cevabını da kendimiz veriyoruz, iyisin, iyi!' Bu ülkede geçiştirmekten ibaret oldu hayatımız. Her şeyi, ama her şeyi geçiştiriyoruz. Gerekçemiz de hazır: 'Adam sen de! Bu üç günlük dünyada!' Mesele aslında bir olgunluk meselesi, gelişmişlik meselesi. Mesela sen. Sen her şeyi geçiştiriyorsun. Adam başkasının resmini kopya ediyor, geçiştiriyorsun. Halan, can dostunu boynuzluyor, geçiştiriyorsun. Bu toplumda hayatımız unutma ve geçiştirme üzerine kurulu. İnsanlar yaşlandıkça olgunlaşmıyorlar, sadece ihtiyarlıyorlar. Beşer sene aralıklarla dön bak, herkes bıraktığın yerde değil mi? Neden? Hep geçiştirdiğimiz için. Doğru söylüyor. Kadıncık'ı da geçiştiriyoruz. Eriyor gidiyor aramızda ve biz, ağbi, geçiştiriyoruz!

Şimdi sen beni bırak da, ne yapalım onu söyle ağbi. Söyle de yapalım bari! Siktir, ulan! Bana çarıklı erkânı harp numarası yapma! Ne yapmamız gerektiğini ben söyleyeceğim, yapmayacak, kaytaracaksınız, yüzünüze vuran yine ben olacağım. Bu defa da, adımı huysuza, deliye çıkaracaksınız. Yok, ağbi! Nasıl biliyorsanız öyle yapın.

Nilgün: *Ne azarlıyorsun kocamı, be?! Doldur şurdan bir rakı!*

Mehmet: *Azarlamıyorum. Bu gerçekten bir ilke meselesi. Gelişmişlik meselesi. Kadıncık, "Ben unutmak için doğmadım!" diyor. Nedir bu ağbi? Onu unut, bunu unut, haksızlıkları unut, keyfilikleri unut, yeni durumlara habire uyum sağla, yüzün gül-*

sün, daha doğrusu sırıt, insanlar mutlu olsun! Neye benziyor, biliyor musun? 12 Mart'ı unut, 12 Eylül'ü unut, kazanımlarını unut, çabalarını unut! Yeter be!

Bülent: ***Ne ilgisi var şimdi bunun?***

Mehmet: ***Ne ilgisi var olur mu? Hayata sahip çıkmaktır bu, oluşuma sahip çıkmaktır!***

Bülent: ***Desene, Kadıncık yatırımını kolluyor?!(pis sırıtma)***

Mehmet: ***Tabii, kollayacak. Devrime yıllarını vermiş bir sosyalist düşün. Amerika kazandı diye bir Coca Cola bayiliği kapıp, hayatın keyfini çıkarmasını bekleyebilir misin? Dönem mi bu kadın? Söyle! Hadi, durma!***

Nilgün: ***Ağbi, desene bizim Şiran da bir ideolojiydi! Bir yaşıma daha girdim! (şen kahkahalar)***

(80)

Ahmed Arif: ***Hasretinden prangalar eskittim... Aç kaldım, susuz kaldım, terk etmedi sevdan beni.***

(81)

Doktor Ahmet'in telaşlandığını fark etti,
"Tansiyon 5," diyordu,
"Ben onu şimdi yükseltirim!" dedi Günay,
"Sen merak etme, Oya'cım."

Süreyya Berfe: ***Devrim unutmaz***
Sabırlı sonsuza dek
Sana ne gönderebilirim ki

Kelimelerden başka
Bir yanı kan gölü
Bir yanı çiçek

(82)

"Ne diyor?"

"Bana söylüyor," dedi Dr. Bayrı, "Bana ne verebilirmiş kelimelerden başka? Bir yanı kan dolu, bir yanı çiçek! Böyle - delidir bu karı, işte!"

Kadıncık Portre'ye: ***"Maskaralık'ımızın bir başka yönünü de, Abidin Amca açıkladı. Kaderi kabullendiği yoksulluğunun bir gün, her nasılsa, ulusunu kurtaracağını düşünen mahzun Abidin Amca! Hazreti İsa'nın, "dünya mutilere kalacak!" vaadine imanı tam, Abidin Amca. Bir zamanlar öldürdüğü adamın yüzünü bile hatırlamayan Abidin Amca. Şimdi düşünüyorum, bana karşı en dürüst olan oydu. Ne içselleştirdi, ne de içselleştirir gibi yaptı.***

(88)

Abidin Amca: ***Bizim oralarda Ermeni çoktur, Kadıncık Hanım. Boze derler, yiğit bir gelin vardı. Kocası ölmüş, bir de oğlu vardı. Boze, kocası ölünce tarlanın başına geçiyor. Bir başına ekiyor, biçiyor, oğlunu büyütüyor. Ne kimseden bir şey istiyor, ne kimsenin yanına sığınıyor. İsteyenleri oluyor, kimseye varmıyor. Gün geliyor, Birinci Cihan Harbi patlıyor. İlçeye Türk askerleri geliyor. Başlarında da bir mülazım. Mülâzım, Yedisekiz Hasan Paşa'nın yeğeni miymiş, neymiş. Uzatmayalım. Boze'yi gö-***

rüyor. Kara kaşlı, kara gözlü, çok güzel bir kadın. Mülâzım efendi, bu Boze'yi seviyor. Boze de Mülazım'ı seviyor, "varırım "diyor. Ailesi, aşireti ayaklanıyorlar ama Boze'ye kimse söz geçiremiyor. Olurdu, olmazdı, derken, Mülâzım'a emir çıkıyor, çevredeki Ermenileri toplayıp, süreceksin! Nereye? Nereyi gözün görürse. Mülâzım, tabii, emir kulu. Bir de, o sıralarda, Van Ermenileri askeri kırmışlar diye sözler geliyor. Boze, "Yok!" diyor, "Bunları gönderirsen, ben de giderim." Öyle yiğit bir gelin! Gelin, yiğit de, Mülâzım emir kulu. Uzatmayalım, Mülâzım soruyor, "Kendimi mi vurayım, sen mi beni vurasın, ikimiz birbirimizi mi vuralım?" Ertesi gün geliyor ki, Boze yok. Ermeniler görmüşler, diyorlar ki, kara bir gelinlik giydi, göğe uçtu. Türkler diyorlar ki, yok, çaya gitti. Mülâzım da, kaderine artık, Arabistan'da şehit olmuş. Ya, Kadıncık Hanım! İşte bizim oralar böyledir. Ramazan da Apo'cu olmuş, haberin var mı?

(89)

Kadıncık: ***Boze'cim, lanet olsun! Yiğit olduğun için sev, yiğit olduğun için öl! Ya kara gelinlik kuşan, edebiyata meze ol ya da çaya git, alabalıklara meze ol! Alabalıklara daha yararlı olacağın, bilimsel bir gerçek, değil mi, bacım?! Allah'ın rahmeti bile yetmez sana! Lanet olsun!***

(90)

"Kurtuldu," dedi alnını okşayan elin sesi,

"Cin tonik ister misin?"

"Şimdi cin tonik içilir mi? Anesteziden yeni çıktım!" diye azarladı, Günay.

İzleyen kahkahalar kendisine getirdi,

"İyi miyim?"

"Çok iyisin!"

"Saat kaç?"

"Beş buçuk saat sürdü," dedi. Oya, "Üç kilodan fazla mal çıkardım! Nerende biriktirdin o kadar şeyi!"

"Şiran aradı mı?"

"Kim? Kim aradı mı?"

"Uykum var," dedi Rodoplu, yaptığının farkına varıp, "Neden bu kadar çok uykum var?"

"Bu yeni tip bir anestezi. Uyutuyor."

"Uyumak istemiyorum."

"Uyu, uyu da dinlen."

"İstemiyorum ama!"

"Şımarma!"

Reis: ***Ne o resim? Adamı seviyor musun, nesin kız? Kıskanırım, ha! Hay Allah! Hay Allah! Gel seni Balıkçı Ahmet'e götüreyim. Uzun etme, da! Gel, gidelim!***

Balıkçı Ahmet, Şefik Hüsnü'nün sağ koluydu. Sağ olsa yaşıtıydı. Kafkas kökenliydi. Otuz yıl, Kanlıca'da, bir sandalda Münevverle yaşadı. Otuz yıl günaşırı yakardı kadın, "Nikâhlan benimle, Ahmet'im. Çoluk çocuktan geçtim, torunlara rezil oluyoruz!" Git lan, kız! Otur oturduğun yerde! Başlatma beni torunundan!"

Yıldan yıla soldu Münevver gelin. Nefesi darlandı, memesi pörsüdü, istavrit olsun ayıklayamaz oldu. Bir sabah uyandığında, elini ayağını akşam koyduğu yerde bulamadı.

"Aman, gülüm!" Ne ses, ne kıpırtı, toptan kökten nüzül..

"N'oluyon kız, n 'oluyon!"

Elini öptü, yüzünü öptü, çimdirdi, çekiştirdi, gık etmedi kadın.

Doktorlardan gelecek hayır, Allah 'tan gelmeliydi; iki ay sıçmığını temizledi, istavritin kılçığını temizledi, beyaz etini çiğnedi, hazıma hazır ağzına verdi erkeği. Sonra bir sabah açacak ağız da bulamadı.

Geçti karşısına, gün boyu seyretti otuz yıllarını.

Gün boyu su sineklerini kovdu.

Güneşten korudu.

Gece oldu, mehtabın boyuna baktı. Dolunayı dolduracağı günü hesapladı. Reis'i aradı, rakı masasından kaldırdı,

"Münevver gitti," dedi.

"Aman, etme!'yi, "şimdi geliyorum!" izledi.

"Gelme," dedi, Balıkçı, "Ben demir alıyorum."

Nereye, ne zaman niçinini anlattı,

"Karadeniz'e,"dedi, "Karadeniz'e gömeceğim. Duvağını takacağım, sulara salacağım, dolunayda ağır ağır dalgalanacak duvağı. Kayıp gidecek Kafkas gelinim. Şeyh Şamil oynar gibi kayıp gidecek." "Kanlıca 'dan Karadeniz 'e nereye kürek çekeceksin! Kocadın be, Balıkçı!"

Kadıncığa döndü,

"Biliyor musun, ne dedi bana? 'El bilmemnesiyle gerdeğe girilmez,' dedi, 'Madem düğün günüdür, küreği de ben çekerim!"'

Bir sessizliktir izledi.

Balıkçı, ızgaralardakileri çevirdi. Kadıncık, can havliyle rakısına yapıştı, koca bir yudum aldı. İhtiyardan yana döndü, gözlerinin içine baka baka,

"Canın cehenneme, ihtiyar," dedi, büyük bir sükûnetle, "canın cehenneme!"

Gözlerini uzaklara, simsiyah denize dikti, ihtiyar adam,

"Amin, kızım!" dedi, "Amin!"

"Yine de, "fısıldadı, Kadıncık, "yine de, Şiran ölüme bir kıtan giydireydi, görüp göreceğiniz en mutlu ceset ben olurdum!"

(92)

Balıkçı Ahmet'e: *Nasıl bir adamdı? Galiba pek tanımıyorum. Karşılaştığımızda karanlıktı ve her şey öylesine çabuk olup bitti ki! Şiran, önemi olan her şeyi kendisine saklardı. Kendisine önemli her şeyi kendisine saklardı. Benimle paylaşmazdı. Beni ezen de buydu, ya. Neye üzülürdü, neye sevinirdi? Neden kaçınır, neyi hedeflerdi? Hatta, benim hakkımda ne düşünürdü? Neleri, niçinleri, nedenleri hiç bilmedim. Bütün bilebildiğim gözlemlediğimi sandığım sonuçların yorumlarıydı. Yıllar yılı, her an bir başka boyuta geçip kaybolacak endişesi ile yaşadım. Hep korku içinde. Bir gün uyandığımda yanımda bulamayacağım korkusu. Fizan'da, Oslo'da ya da maalesef, bir başka kadının yanında olacağı korkusu. Hücre ile TBMM kürsüsü ya da Abdullah Öcalan ile Ahmet Türk. Benimle paylaşılan bir hayatla tümüyle dışlandığım bir hayat, liranın iki yüzü gibiydiler: Şiran, her an yazı tura oynayabilirdi... El Hira Kralı Numan gibi! Onun da iki günü vardı. Biri mutlu günü; o gün tebaasını mutlu ederdi. Ötekisi, mutsuzluk ve düşmanlık günü. Onun da mutlu günü vardı, ama, ne yazık benim için değil! Bana ayrılanlar acı dolu olanlardı. Razıydım, çünkü benimdiler. Zamanla sadece çileleri paylaştık. Güzel günlerini, tatille-*

rini başkalarıyla geçirdi. Çileli günler bitince, ben de bittim. Çiçeğe dursun diye onca suladığım fidanımı elimden alıverdiler. Biliyor musun, Reis, karısı tıpkı bana benziyormuş? Tam çiçek açacağı zaman, tam çiçek açacağı zaman... 'Seni kimselere yâr etmem!' diye bıçak sallayan adamı anlıyor olmam, ne acı!

(93)

Kadıncık Reis'e: ***Yaşanmamış o kadar çok şey kaldı ki, geride! Biliyor musunuz, ben daha damda bile uyumadım! Bizim Mardin'de geceleri damda yatarlar, Balıkçı. Yüksek karyolaları çepeçevre bezle kapatırlar, dışardan görünmezsin. Görünmezdin ama yıldızlar üstüne üstüne gelir. Ara sıra bir tanesi kayar, burnunu Şiran'ın boynuna gömer, bir dilek dilersin. Dileğin ne olduğu her zaman bellidir, "Erkeğimin elini başımdan eksik etme, Allahım!" Sonra?... Sonra da rakının içine böyle gözyaşı dökersin, o da seni 'ayyaş karı' beller! Şu halimize bakın beyler! Yaşarken kadınından soyadını esirgeyip, öldüğünde anlı şanlı Karadeniz düğünü yapan bir eski tüfek, kalbi delik bir profesör, kan güden bir kadın.***

Hayat adına utanıyorum!

(94)

İhtiyar Haham: ***İnsanoğlu bu dünyaya doğduğunda, içindeki sevgi kıvılcımı küçücüktür. İşte, o küçücük kıvılcım insanoğlunun içindeki "hayır"dır. O kıvılcımın***

bir hazine gibi saklanması gerekir. Boşvericilik, tembellik, şiddet, hatta mantık bu kıvılcımı boğmaya çalışabilir! Ama, insan sevgi körüğünün başından ayrılmazsa kıvılcım ateş olur, cimrilik, hoyratlık, sevgisizlik küllerini yakar! Sen, sen ol, körüğün başından ayrılma Kadıncık Kızım! İnsanları sevmekten korkma! Sevmediğin değil, sevdiğin yanlarını abart! İnsan olmanın kefareti, sevmeyi bilmektir.

(101)

Kadıncık Portre'ye: *Kentli kabuğumu kırmaya, bana ay kadar yabancı akrabalarını sevmeye giriştim, Şiran'ım. Yaşam haritamı değiştirmem gerekti. Öyle yaptım. Kendi sürümden ayrıldım. Bambaşka bir coğrafyanın içine doğdum. Burada yol tozlu, güneş cehennemdi.*

Sen on dört yaşındaydın. Benim coğrafyamda, bu yaş, 'git, burnunu sil!' dedirtecek yaştı.

Oysa, senin elinde Kalaşnikof vardı; Baba'mıza kalkandın. Amca oğullarımı, Bayram, Şaban; hala oğlumuz İhsan; teyze oğlumuz Şerafettin; dayı oğlumuz Remzi; eli silah tutan tüm Örenler oradaydılar. Politikacı Babamız kahveye çıkıyordu, onun fedaileriydiniz. On dört yaşında çocuğun elinde silah. Şeytanın değil, kendisinin doldurduğu silah. Ölümü ertelemenin tek yolunun öldürme becerisi geliştirmek olduğu bir coğrafya. Beşikten mezara bir an için olsun gevşemeyen sırt kasları. Nasıl da hızlıydı reflekslerin! Dokundu-

ğumda fırladın! Güven nedir, hiç bilmedin ki!

(102)

Sen ne diyordun? Nasıl saldın oğlunu yollara? Öncelikle kimin için ağlardın? Şiran için mi? Kendi erkeğin için mi? Kendin için mi? Oğlunun ardından ölür müydün? Bir tane daha mı doğurtdun yoksa? Hayat devam eder'di mi?

Kadıncık Dostlara: ***Ne bakıyorsunuz öyle? Şiran'ın kıyafetini mi beğenmediniz? Hayır, Yargıcı'yı bilmiyor, Benetton'u diş macunu sanıyor! Onun, kahverengi üzerine lacivert giyilmeyeceğini öğrenecek vakti mi oldu?***

(103)

Şiran'ın kadınlarına: ***Onu benim gözümle görmezseniz, namertsiniz. (Görürseniz, benim katilim.)***

(104)

Kadıncık Nilgün'e: ***Evet. Şiran, bir ideolojiydi. Hangi sahici sevda değildir ki?***

(83)

Kadıncık Yabancıya: ***İkramda kusur ettiğimin farkındayım. Misafirperverliğime dölyolum dahil değil!***

(73)

Nâzım: ***Dostlar,***

beni bırakıp

dostlar böyle hışımla

(74)

"Çok mu canın yanıyor? Doktor hanımı çağırayım mı?"

"Yok, yok. Rüya gördüm."

"Hayrolsun," dedi, yaşlı hastabakıcı.

ŞAFAK ÖZDEN YEŞİL ELMA, KEKİK VE TARÇIN KOKUYORDU!

I

Çünkü, Anadolu yeşil elma, kekik ve tarçın kokuyordu. Sonraları bunlara başkaları da eklendi: Taze çimen, çıra, çakıl, akarsu. Sıfatların sonu gelmez gibiydi.

Bir düş, bir özlemdi Şafak Özden.

Bir toprak parçasının nasıl cismanileştiğini, Özden'in kişiliği ile birebir örtüştürüldüğünü gördüm! Başı pare pare dumanlı dağlara yakıştırdı Günay onu. Memleketinin Ziganaları gibi yüce, sarp, zor geçit verir; çamları, yalçın kayalarından fışkıran buz gibi suları ile nefes kesecek kadar güzel, bir o kadar da "temiz, hayırhah ve asude" gördü. Ziganalar gibi "heybetli ve ketum ve dimdik"ti. Bir basit türkü, "almalar olanda gel,

aney..." adamın saygılı alçakgönüllülüğünün, insancıl hüznünün, erkekliğinin simgesi oldu. Doruklardaki mekânından, güneşe bu türkü ile eşlik eder, doğurur ve bastırırdı, Şafak Özden. (Günay, Anadolu güneşinin neyden başka bir müzik aletine 'Katiyyen!' yüz vermeyeceğini söylerdi! İsterse Beethoven'inki olsun, bir senfoniye mümkün değil çıkmazdı!)

Toprağın tarihi, Şafak'ın tarihi, toprağın kaderi Şafak'ın kaderiyle bütünleşti. Şafak'a inancını kaybettiğinde, daha doğrusu inancı hunharca gasp edildiğinde, yurttaşlarına, "Büyük Yalan"ın bir yalan olduğuna ilişkin son umut kıvılcımları da söndü.

Durrell'in, "tutkusuz bir aşkla sevemeyecek kadar onurluydu," dediği kadınlardandı. O noktada, artık "Kafdağı"nın ardına göçmesini engelleyen bir şey kalmadı.

"Varken de yoktum, yokken de varım, canım! Hepsi, bu!"

Ben, Şafak'la ilişkisini o ağır ameliyattan sonra bedenine yeniden kavuşmuş olmasının getirdiği epiküryen ruh haline veriyor, abartılmış ama anlaşılır buluyordum.

"Yanılıyorsun," dedi Tülin, "Epiküryen ruh haliyle ilgisi yok. Keşke olsa! Şafak onu eğlendirmiyor. Bilakis..." 'bilakis'in sonunu getirmedi,

"Günay, seviyor onu," dedi, "Çok iyi tanıyor. Avucunun içi gibi tanıyor, içinden bir parça gibi tanıyor ve seviyor!"

Günay'ın, Şafak'ı herkesin ortasında tokatladığı (o olayı daha sonra anlatacağım) akşamın ertesi günü, Sütiş'te buluşmuştuk. Bertolucci'yi görmeye gidecektik, bir kahve içimlik vaktimiz vardı. Ne ki, galiba o günlerde bir araya geldiğimizde hep Günay'ı konuşur olmuştuk. Neden olduğunu da bildiğimi sanıyorum. Şafak'la geliştirdikleri beraberliğin hepimizi belirli ölçülerde dışlayan bir tarafı oluşmuştu. Ve hepimiz, Günay'a ilişkin haberleri birbirimizden alır, parçaları bir araya koymaya çalışırdık. Şimdi düşündüğümde, bu yabancılaşmada Günay kadar bizim de payımız olduğunu anlıyorum. Daha mı "akıllı'ydık, daha mı "kötü niyet-

li"ydik, bilmiyorum, ama daha ilk günden sevmedik adamı. Nedenlerimiz elbette farklıydı, ama artık özde sınıfsal olduğunu kavrıyorum.

"Günay, seviyor onu," sözü üzerine nasıl bakmış olmalıyım ki,

"Gerçekten öyle!" dedi Tülin, esefle, "Maalesef! Türk erkeğinin geleneksel niteliklerinin hepsini bu genç adama yakıştırıyor sanki!"

"Yiğit!?"

"Hem de koçyiğit!" dedi, Tülin, "Ve tüm çağrışımları!"

"Anlıyorum. 'Yürekli, onurlu, dürüst, içtenlikli! Kimseye müdanası yoktur. Eğilip bükülmez. Otoriteye yılışmaz', değil mi?"

"Sen nereden biliyorsun? Siz konuşuyor musunuz?" "Yo. Tahmin edebiliyorum."

"Ben de şaşırmıştım," dedi Tülin, "Benimle de hiç konuşmuyor da."

Başka bağlamlardaki konuşmalarımızın satır aralarını okuyordum. Bir gün, "Bu 'yiğit' kelimesi, sana ne çağrıştırıyor?" diye sorduydu.

"Bilemiyorum," dedim, üstünde hiç düşünmemiştim, "Neden soruyorsun?"

"Büyük Yalan'ın bir parçası olup olmadığını düşünüyorum," dedi, "Çünkü, bak, ***ne bir haram yedi, ne cana kıydı; ekmek kadar temiz, su gibi aydı, değil mi? Sonra, demirden döşeği, taştan sediri vardı ama yiğidim aslanım burada yatıyor!*** Niye? 'Yiğit'in görevi, taş sedir üstünde yatmak ve mahkûmluk mudur?" Neye varmaya çalıştığını bilmiyordum, ama ona refakat ettim,

"Bir kere, kırsal kesim erkeğini çağrıştırıyor, tabii."

"Ama, sıska bir ineğin ardında, alnında patlayan güneşin bunalttığı, kavruk bozkır ırgatı değil de, uzunca boylu, güçlü kuvvetli, keskin ama müşfik bakışlı, gür ama kumral bıyıklı, Kadir İnanır-Tarık Akan karışımı bir 'Anadolu erkeği!' Öyle değil mi?"

Gülmeye başladım. Anladı, tabii. Benim fiziki niteliklerimin tam tersini tarif ediyordu.

"Canım alınma, sen de İnce Memet olursun," dedi, o da gülüyordu.

"Tam buldun!"

Konuştukça ortaya çıktı ki, yürekli, onurlu, dürüst ve içtenlikli olurdu bu koçyiğitler. Jandarmanın ya da polisin önünde ezilip bükülmezler, kaymakama ya da başka bir otoriteye yılışmazlar, Ankara asfaltının üzerinde el ele şapşal tavuklar gibi koşuşmazlardı. Yoksul muydular, peki? Hem evet, hem hayır diye karar verdik. Hayır, birilerine bir rakı sofrası kuramayacak kadar yoksul olmazlardı ama şiş göbek esnaf da olmazlardı. Peki, ne yer, ne içerlerdi bu adamlar?

Çaycılık yaparlar mıydı? Hayır. Garsonluk? Hayır. Kasaplık? Hayır. Odacılık? Hayır! Asabi bir müdire hanımdan azar işitecek "yiğit" bir odacı, olacak şey değildi! Kuaförlük? Saçmalama! Şoförlük? Evet, ama, kız gibi araba kullanmaz, bozulduğu müşterisini yarı yolda indirir. Fabrika işçiliği? Geçici bir süre için, sadece ustabaşı olarak, ama sendikalı ve mutlak surette toplumcu-solcu ya da ülkücü, olabilir. Mafya? Olabilir, ama Mario Puzo'nun İtalyan mafyası değil. Fedai olabilir ama pezevenk olmaz. Peki, imam? Pek değil. Allah'a inanır ama dini bütün Müslümanların titizliğini göstermez.

Düşündükçe, aklımıza gelen mesleklerin hepsinin deha istemeyen meslekler olduğunu fark ettik. Demek ki, pek de cin fikirli olmayacaktı yiğit. Peki, bir profesör olmaz mıydı?

"Asistanlığı atlarlarsa, belki, ama tıp doktoru olursa asistanlığı atlamasa da olur," dedim. Şaşırdı birden,

"Niye ama?"

"Çünkü, 'yiğit' kimsenin emrinin altına girmez, kapıkulluğu etmez. Oysa, hekim, asistanlık yapmazsa da başına buyruk olabilir. Bir, mesela, coğrafya kürsüsü asistanı gibi değil. O hocasına mecburdur. Genel müdür, muhasebeci filan olmamasının da nedeni bu olmalı."

Uçuyorduk!

Dokuz-beş mesaisi yapan devlet memuru bir "yiğit" olacak iş değildi. Eve pazardan pırasa taşıyan aile babası yiğit de olacak iş değildi.

Tenis oynayan, çatal kaşık kibarı bir yiğit de olacak iş değildi.

Aklıma, 70'lerde, Ankara'da AST'ta izlediğim bir prova geldi. Devrimci arkadaşlardan birisi sahnede yere tükürmüş, yönetmen hanım tarafından kibarca uyarılmıştı. Tatsız bir işti, hepimiz olmamış gibi yaparken, oyuncu arkadaşlardan birisi dayanamadı,

"Şevket arkadaşımız yere tükürmüş olabilir, ama o yiğit bir arkadaşımızdır!" deyiverdi. Günay'a onu anlattım,

"E, tabii," dedi, "Uyarılmak tükürenin 'onur'una dokunmuştur, ama söyleyecek sözcük yoktur; savunmasına koşanın tükürüğü onaylayacak hali yoktur, ama arkadaşının 'onur'unu korumakla yükümlüdür; yönetmene gelince, muhtemelen şehir kızıydı, balgamın üzerine basıp geçemezdi... Sana, bir şey söyleyeyim mi, galiba bu 'onur' garip bir kavram."

"'Maçoluk' olmasın?"

"Sanmam Kadınlarda da var çünkü. Yemeğin 'tuzsuz' de de bak, kaç kadın af diler? Daha çok, birisinin 'bütünlüğü' gibi. Ters yoldan gidecek, bağıracaksın, 'onur'u kırılacak. Türk, hatasını kabul etmez, bilirsin. 'Onur'u kırılır!"

"Narsizm, diyorsun."

"Ulusal kimliğimizdir, da!"

Konu üzerinde yoğunlaştık, "yürekli, dürüst, onurlu, içtenlikli, güçlü kuvvetli" sıfatları ile bir arada anılan yiğit'in bir başka özelliğinin de, "ekonomikman" iğdiş edilmiş olması gerekliliği olduğunu gördük.

"Bir Vehbi Koç yupisi ya da Amerikan eğitimli, deodorantlı genç işletmeci 'yiğidim aslanım' olur mu? 'Koçum benim' bir Cem Boyner ya da Cefi Kamhi düşünebiliyor musun?"

"Siyasette de olmaz ki!"

"Hayır, olmaz. Yiğit ancak militan olur, siyasi olmaz... Sana bir şey söyleyeyim mi, 'yiğit'e kala kala bir askerlik, bir roman kahramanlığı kalıyor! Anlasana, 'bilgili mermi'nin Forus yakıştırması gibi bir yakıştırma bu da! Emperyalistlerin, 'uygarlaştırılması gereken vahşi oryantaller' ya-

kıştırması gibi bir yakıştırma. Oryantaller ve yiğitler dönüştürülüp tüketilmeden bitmeyecek."

Tülin'e döndüm,

"Yanılıyor olmalısın," dedi, "Paketlenmiş kavramlara itibar etmez Günay. Ciğerini okur."

"Bilemem, ama öyle," dedi Tülin, "adam, Danny boy oldu çıktı."

Eski bir İrlanda sarkışıydı, Dannyboy, "Ah, Danny boy, gaydalar, gaydalar seni çağırıyor, vadilerden, dağların yamaçlarından! Yaz geçti, güller dökülüyor, sen gideceksin ve ben veda etmeliyim! Ama, yaz otlaklara düşünce, olmazsa, vadiler karla susunca dön! Ben orada, evet orada, gün ışığında ya da gölgede, ama orada olacağım! Ah, Danny boy, seni öyle seviyorum ki!"

Doğrusu Danny sılaya mı gidiyordu, İrlandalıların İngilizlerle bitmez tükenmez savaşlarından birinde çarpışmaya mı, bilmiyordum. Ama, Günay'ın türküsünün, İrlandaca türküsü olduğunu biliyordum.

Tülin'in anlattıkları, benim bildiklerim, ilk kez gönül düzleminde yerine oturdu. Erdemleri, acıları ve olası yetersizlikleriyle benimsiyordu Şafak'ı. Söylediği buydu. Gün ışığında ya da gölgede onu bekleyecek olan kendisiydi!

Nereden nasıl geldi, bilmiyorum. Nasıl hissettim, onu da bilmiyorum! Ama, Şafak'ı -halkını!- bekleyenin 'tamamlanmış,' ölümle artık barışmış olan 'kendisi' olduğunu anladım! Orada durmuş çağırıyordu onu. Toprağın suya çağrısı gibi, suyun toprağa çağrısı gibi, ikisini de aşan, ne birinin ne ötekinin bir başına sahiplenemeyeceği bir şeyle, bir fidanla sonuçlanacak birlik çağrısı! Ne ki, bu 'fidan'ı güncel terminolojide ifade edemiyordum. Bir 'ülkü' olduğunu biliyordum ama bu ülkü bir bebekle de sonuçlanabilirdi, o bebekte sembolize edilen yeni bir kuşakla da! Ne ki, Günay'ın, bütünü görmek, anlatım yerindeyse, kendisini yere bırakıp gökyüzüne yükselmek, dönüp oradan yine kendisine bakmak gibi bir huyu olduğunu biliyordum. Türümüzle paylaşmadığımız niteliğimizin ol-

madığı bilgisi, Şafak'tan gelecek her kötülüğün karşılığını kendisinde arayacak, kendisinden soyutlamayacak, geriye yansıtacak yerde, bir kara delik gibi içine gömecek, kendisini koruyamayacak demekti.

Kalbim acıdı. İçim burkuldu. Günay'a, Şafak'ın -hiç kimsenin!- 'kapsül Anadolu' olmadığını anlatmak da mümkün olmayacaktı, zira daha en başından kendisi 'yiğit'in, 'forus' gibi bir yakıştırma olduğunu söylemişti. Şunu da itiraf etmeliyim ki, o çağrıyı yıllardır bekleyen bendim. Kent soyumla, seçkin kaplamınla, ben. (Hazin, değil mi?) Bazen, köylülükten nefret ettiğimi hissediyordum. Bu durumda, önyargılı olmam kaçınılmazdı.

Yazacağım en zor bölüm belki de bu olacak, ama, bu aşamada, geri dönüp, Duranın dükkânının açılışından sonra olayların nasıl geliştiğini anlatmalıyım.

Şafak, Günay'ı, üç dört hafta sonra aradı. Bu süre içinde, Günay hastaneden çıkmış, evde dinleniyordu. Söze, bir gün önce görüşmüşler gibi girdi, ancak ameliyat olduğunu öğrendiği zaman, onu defalarca aramış, bulamamış olduğunu söyledi. Yarım saat içinde, demet demet gülleriyle oradaydı. Parti çalışmalarından, örgütteki aksaklıklardan yakınıyordu. Günay, ortak bir konu bulma çabasına verdi. Yine de, SHP'ye ilişkin heyecanını paylaşmadığını belirtti.

"Bak, canım, SHP beni hiç ilgilendirmiyor," diye kesip attı.

"Neden?!"

"Çekincesiz özdeşleşebileceğim hiçbir şey önermiyor da ondan Beni temsil etmiyor senin Parti'n."

Sözü uzatmak istemedi,

"Geçen gün yayınlanan araştırma sonuçlarını okudun mu? SHP'liler kendilerini nasıl tanımlıyorlardı?"

"Yok," dedi, Şafak.

"En az dindar, en çok laik, en az milliyetçi, en çok Atatürkçü, en çok sosyal adaletçi, en demokrat, en özgürlükçü, en muhafazakâr, en az libe-

ral... Bu da nasıl oluyorsa, yani, hem en demokrat hem de en az liberal nasıl olunuyorsa!"

"Canım, işte, 'Batılı' nitelikleri olduğunu düşündükleri ne varsa sıralıyorlar," dedi, Şafak, "Yoksa, adamları gördün işte, Bayburtlu Duran Kuran, nereye 'Batılı' oluyor? Kartallı emlak komisyoncusunu hatırlıyor musun? Hani, o avukatın yanında oturan? Adamın SHP delegesi olmanın ötesinde gurur duyacağı kaç becerisi var? Toplumda hangi becerisiyle etkili olabilecek? Ama, bu haliyle, 'kravatlı' Erol Çevikçe'yi ayağına getirebilir ya da Mustafa Özyürek'e saatlerce nutuk atabilir! Politikayı meslek sanıyor, hıyar!"

"Sen öyle düşünmüyorsun... mu?"

"Ben," dedi Şafak, üzerinde çok düşünmüş olduğu bir konuda son kararını vermiş birinin edasıyla,

"Ben çok su taşıdım eve. Artık çocuklar eve su taşısınlar istemiyorum." Bir sırrını açık etmiş gibi gülümsedi, gözlerini kaçırdı.

"Bu hedefine SHP aracılığıyla ulaşacağına inanıyor musun? Gerçekten?"

"Sosyalizme geçiş sürecinde işçi sınıfı ile ittifak yapan bir partidir, da!" dedi Şafak, kendi kendine konuşur gibi. Sonra birden gözleri parladı,

"Anti-emperyalisttir. Sosyalizme geçişin çeşitliliğinin bir sonucu olarak değerlendirilmelidir. Sosyalist demokrasinin bir zenginliği olarak değerlendirilmelidir." Sesinin tonu değişmişti. Günay, önceden hazırlanmış bir savunmayı tekrarladığı kuşkusuna kapıldı.

"Önemli olan, halkın kendi düzenini kurma inisiyatifini kendi eline alma bilinciyle hareket ediyor olması," diye sürdürdü, "Bu olanağın yaratılması." Rodoplu'nun duraladığını gördü,

"Öyle değil mi?"

"Teori, problem değil, zaten," dedi Günay. Lao Tzu'dan bu yana, peygamberler de dahil olmak üzere, teorisyenlerin pek az hata yaptıklarını düşünüyordu. Son tahlilde dinler ve ideolojiler mazlumlara çıkış yolu

bulmak üzere yola çıkarlardı. Gelmiş geçmiş dehaların hemen her zaman su geçirmez ussal düzenlemeleriydiler. Pek az boşluk bırakırlar, orada burada kalan boşluklar da doldurulurdu.

"Bir Marx'ın nasılsa bir Lenin'i olur," diyordu, "Önemli olan hangisi olursa olsun, teorinin, ideolojinin, hatta dinin özüne sadakat, yani uygulamadaki başarı. Bu bağlamda, efendim, ''*tek parti, bazılarının söylediği gibi, demokrasiyi dışlamak şöyle dursun, işçi ve emekçi sınıflarla birlikte, sosyalizmi ilerletmede demokrasiyi de en iyi biçimde işletebilmenin tek yoludur. Yeter ki parti, Marksist-Leninist çizgisinden sapmasın, sınıfsız toplum yolunu şaşırmasın, bürokratlaşıp hantallaşarak kitlelerle olan canlı bağı kopmasın,*'' demek iş değil. Kopuyor çünkü. Sezar ya da Lükres Borjia, İsa'ya ne kadar yakınsa, Jivkof da Marx'a o kadar yakın olabiliyor. Ya da, Halife Deli İbrahim, Hazreti Muhammed'e! 'Yeter ki olmasın,' demek zorunda kalıyorsan, o'...'olacak demektir. Murphy kanunudur, bir şeyde bir aksaklık ihtimali varsa, mutlaka aksayacaktır. O ortadan kaldırılamadığı sürece, şu ya da bu sisteme bağlılık bir seçim ya da sübjektif şartlar meselesidir. Ne ki, insanoğlu teori üzerinde kavgaya bayılır da, '...'ların irdelenmesine bir türlü yanaşmaz nedense."

"Belki de o senin dediğin nokta noktalardan kurtulmak mümkün olmadığı için."

"Elbette. 'Mutlak' yok ki, 'mutlak' doğru olsun. O yüzden diyorum ya, hiçbir ideoloji bir insanın bir damla gözyaşına değmez diye. Bence tek bir kural olmalı. Tek bir kural, tek bir ilke: "En az acıtan neyse onu uygula!"

Biyofilik ahlâk ilkesinden bahsettiğini biliyordum.

"Revizyonizm sürekli kılınmalı," demişti, bir gün, "hem dinlerde hem de ideolojilerde. Baktın işlemiyor, baktın can yakıyor, derhal revize edeceksin! Ama, tabii, ölü-seviciler izin vermezler. "

"Sakın bunu kimsenin yanında söyleme!"

"Ne var yani? Şu dünyaya bir de tepeden bak. Nâzım'ın dediği gibi, ne iyi ne fena, ne güzel ne çirkin, ne haklı ne haksız! 0 alevden ağırlık kah-

kahaçiçeklerini de ısıtır, devedikenlerini de! Gerisi yakıştırma. Kendini iguanalardan ayırdıysan, zayıfı kollayabilmek için ayırdın. O zaman da kolla! En az acıtanı uygula!"

"Yine de, sen sen ol, bunu kimsenin yanında söyleme!" dedim. İsa'nın çarmıha ayaklarının üst üste konularak tek bir çiviyle mi, yoksa iki çiviyle ayrı ayrı mıhlanarak mı gerildiği konusundaki anlaşmazlığın Avrupa'da yüz yıl kan döktüğünü düşünüyordum. Devrimci fraksiyonların birbirlerine reva gördükleri hunharlıkları düşünüyordum. Şunun şurasında Kahramanmaraş olaylarından bu yana kaç gün geçmişti!

"Teoriyi katletmenin en iyi yolu, herkese açık bir siyasi parti kurmaktır, zaten," dedi, Şafak'a, "İdeolojiyi komisyona' havale edersin, ortaya deve çıkar."

"Ne demek istiyorsun?"

"Öyle bir söz vardır, deve bir komisyon tarafından düzenlenmiştir diye. Eğri büğrü ya! İşte, parti politikasını da parti meclisine havale edersin, sizinki gibi bir program çıkar. Yok aslında birbirimizden farkımız hikâyesi. Şimdi, bak, mesela, Dalan'ı seviyorsun. Gelse, sana dese ki, 'Yahu Şafak, senin gibi bir adama çok ihtiyacım var. Gel, seni Çayırtepe'den aday gösterelim. Belediye başkanı ol, şu ilçeyi adam et!' hayır mı, diyeceksin?"

"Ayıp olur, yahu!"

"Evet, işte, o kadar. Sadece 'ayıp olur' diye yapılmaz. Yoksa, ANAP belediyecilik anlayışının SHP'ninkinden farklı olduğundan, kabul edilemez olduğundan filan değil. Kaldı ki, SHP'nin belediyecilik anlayışı da yok."

"Var ya işte, 'katılımcı belediyecilik', 'şeffaf belediyecilik'!" alay ediyordu, Şafak.

"0 zaman niye söylüyorsunuz böyle lafları?"

"Ben mi söylüyorum!"

"Zımnen söylüyorsun, tabii! Parti üyesisin!"

"Bırak, canım efendim!" dedi Şafak.

Öfkelenmeye başladığını hissediyordu, Günay,

"Nasıl, 'Bırak!'?"

"Şurada birkaç dakika seni göreceğim. Bırak bunları!" Elini uzattı, Rodoplu'nun alnına düşen saçlarını geri attı,

"İpek gibi!" diyerek gözlerini gözlerine dikti,

"Hadi!" dedi, büyüğünün zaafından istifadeye kararlı bir çocuktu, sanki.

"Şafak Özden, ne yapacağım ben seninle?"

"Kadınım ol!" dedi Şafak, sakin sakin.

"Şafak Özden! Sen ne dediğinin farkında mısın?!!"

"Ne var, bunda? Sen bana erkeğim dersen ben senin malın mı oluyorum? Üstelik ne kadar sevinirim!"

Rodoplu'dan Duygu Asenavari bir çıkış vehmetmişti, *'"Bu ne?' diyorum. 'Artık nasıl yorumlarsan,' diyor. 'Ama, alyansa benziyor bu.' 'Olabilir.' 'Saçmalama, biz evli değiliz ki.' 'Ne olacağımızı bilmiyorum, ama bunu takmanı istiyorum, ellerin boş olunca, sanki... çok serbestmişsin gibi değil mi? Oysa parmağında bu varken, benim kadınımsın işte.' 'Senin kadının mıyım?' 'Evet, benim kadınım olmanı istiyorum... Çamaşırlarımı sen yıka, yemeğim senin elinden çıksın, hep benimle ol... Yalnız bir yerlere gitmen gerekirse anlasınlar onlar da, o pis herifler de, senin bir sahibin var.' 'Sahibim mi var?' 'Evet, anlıyor musun, seni nasıl sevdiğimi, ben sana âşık oldum, artık bensiz hiçbir şey yapmanı istemiyorum, seni kıskanıyorum, bu yüzüğü tak sevgilim, seni sahipsiz bir kadın sanmasınlar. Benim ol. Sana ben bakayım, seni ben koruyayım, savunayım... O pis herifler... sana yaklaşmasınlar... Ben varım artık. Ve benim de dünya güzeli bir kadınım var... işte aşk bu...' Donmuşum... Öyle kalmışım... 'işte sizin aşkınız bu,' diyebilmişim...' Hadi bana eyvallah!'"*

Don, gömlek, çamaşır ve yemek üzerine kurulu bir 'sahiplenmek' ve 'sahiplenilmemek' muhabbetinin zavallılığını düşündü, Günay.

"*Ben bu çocuğu ikimizin ortak ürünü olsun diye değil, kendim için, yalnızca kendim için istiyorum... Bir erkek aslında hiçbir şey demek. Bir an, bir zaman dilim*i..." dedirten eşyalaştırmanm acısını yüreğinde hissetti.

"Düşünebiliyor musun? Türkiye'nin en çok satan kitabı ve 'Bir erkek aslında hiçbir şey demek. Bir an, bir zaman dilimi!' Yabancılaşmayı, nekrofilyayı görebiliyor musun?" demişti, bana,

"İnsanı hiçliğe indirgeyen faşizmi görebiliyor musun? Hiroşima'yı bombalayan pilot da böyle düşünmüş olmalı! Aşağıdaki çocuklar 'bir an, bir zaman dilimi! Geçer gider!' Faşizmin ilericilik adı altında nasıl tezgâhlandığını görebiliyor musun? Bir tek eleştirmenin bunun farkına varmamış olması hastalığın boyutlarına işaret etmez mi?"

"Belki de okumamışlardır?" dedim. Ünlü bir eleştirmenin, Füsun Akatlı'nın, kupür dosyasındaki yazısını hatırlıyordum. "*Özdemir İnce'nin Kentler'ini ise ben görmedim. Onun da şairin şiir çizelgesi içindeki yerine oturtulması gerektiği sanısındayım... Ferit Edgü'nün Çığlık'ını ben henüz okuyacak fırsat bulamadım ama 1982'nin anılmaya değer yapıtlarından biri olacağını düşünüyorum. Edgü'nün öykücülüğünü bilen biri olarak varıyorum bu kanıya*" diye yazmıştı. Dergi (Gösteri) sayfasının kenarında Günay'ın el yazısı bir notu vardı, "safsata, fallacy of irrelevance türü, the appeal to unsuitable authority - uzmanlık şovu. "

"Merdi kipti, şecaat arz ederken sirkatin söyler," dedi Günay, "Nidem?"

"Söylesene, ne var bunda? Hadi konuş!" diye sarsıyordu, Şafak. Yere, Günay'ın önüne diz çökmüş, ellerini tutmuştu.

"Söylenecek o kadar çok şey vardı ki, *italikler* başladı yine," diye anlattı, Günay.

"Seni, 'yaşam paylaşma' davetini, ne kadar ciddiye aldığımı, nasıl önemsediğimi nasıl anlatayım sana? Sevince davet, acıya davet, başarıya davet, yenilgiye davet, bir başka insanın, senin içine yerleşmeye, kaderini paylaşmaya davet ediyorsun beni!"

"Kadın ve erkeği, yeryüzünü yeryüzü yapan doğa kurallarından bağımsız oluşumlar olarak düşünmediğimi nasıl anlataydım? Kadına 'Yin', erkeğe 'Yang' diyen; kadını toprak, su, ay; erkeği güneş, ateş, gökyüzü belleyen, suyun ateşe, güneşin toprağa düşmanlığının kıyımdan başka sonuç getirmeyeceğini bilen, Yin ve Yang'ın kozmik ahengi sürdürmek üzere birbirlerini tamamladıklarını, Yin olan kışın, Yang olan yaza dönüşmesi gibi birbirlerini tamamladıklarını, Yin olan kışın, Yang olan yaza dönüşmesi gibi birbirlerine aktarıldıklarını unutmamış Asyalılardan olduğumu nasıl, hangi zamanlarda anlataydım? ***italik*** bir şiir okudum ben de: ***Tahta ateşi, Ateş külü, Kül toprağı, Toprak madeni yaratır. Maden şebnemi toplar, Şebnem büyür pınar olur, Tahtayı yaratır. Su ateşi söndürür, Ateş madeni eritir, Maden tahtayı keser, Tahta toprağa gömülür, Toprak suyu emer. Kadın erkeğe, Erkek kadına aktarılır, insan olur."***

"Hayır, malın değil, 'öteki yarın' oluyorum!" diye fısıldadım ben de. Şafak'ın duyamayacağı bir sesle." Sonra, yaralı bedenimi, ne ameliyatı olduğunu dahi sormamış olduğunu düşündüm.

"Dur, bir dakika! Dur, lütfen!" diye uyarmış, sarılmaya alışan kollarından kurtulmuştu,

"Sen bana ne ameliyatı olduğumu bile sormadın!"

Yanlış anlaşılmış gibi, haksızlık edilmiş gibi geriye çekildi Şafak Özden,

"Peki, soruyorum. Ne oldun?" dedi, yumuşak, sakin bir sesle.

Bilgi değil, malumat istediğini hissetti, Rodoplu. Genç adamınkinin, gerçek bir meraklanma, içselleştirme, 'öteki yarısı'nın açısını sahiplenme istemi olmadığını hissetti.

"Hadi lan, sen de!" diye fırladı, kalktı yanından, yüzü ona değil, gidişatı baştan önlemeyen kendisine duyduğu öfkeyle kasılmış gibiydi.

Şafak, hiç sesini çıkarmadan öylece kaldı, gözlerini yere dikti. Neden azarlandığını bilmez, dahası belki de alkole (rakı masası hep vardı) mal eder gibiydi.

Baktı baktı, hak verdi, Günay.

Hissettiği "sahiplenmezlik"e, tahta olmadan parlamak isteyen ateşe, öfkelendiğini bilemez, "Sen hem bana kadınım ol diyorsun, hem de ameliyatımla ilgilenmiyorsun!" türünden bir telmihi, yavşak, kadınsı bir serzeniş olmaktan öte değerlendiremezdi.

Günay'ın "sahiplenmek"ten kastının, "geçiştirmemek", kişiye hesap sorma hakkı veren "benimsemek" olduğunu anlayamazdı.

İçini çekti, Günay Rodoplu'yu oluşturan deneyimleri sahiplenmeksizin "öteki yarısı" olmasını talep ettirebilen cüreti düşündü.

"Hâlâ anlamış değilim," dedi, "O ne cüretti!"

"Peki, niye?" diye sordum, "Seni içselleştirmediğini bile bile, niye?"

"Çünkü... çünkü, doğal koşullarda öylesi bir tutkuyla sarmak istediği bedenimi böcekler çoktan yemiş bitirmiş olmalıydılar! Anlasana, Özden'in yeri o akşam o sedirin üstü değil, mezarımın başı olmalıydı! Böceklere vereceğimi insandan mı esirgeyecektim? "

Döndü, yarı karanlıkta kararını bekleyen Şafak'ın yüzüne baktı. Yok, hayır, Şafak'ı mezarının başında dua ederken de göremiyordu, Günay. Ölüm ilanını okuyacak, geçiştirecekti. (Nitekim, öyle oldu! Cenazeye gelmedi, makam şoförü ile bir çelenk gönderdi, Şafak Özden. O zaman belediye başkanıydı.) Çünkü, âşık olduğunu sandığı kadının yaralarını, kendisini bir anda bir toprak yığını ile karşı karşıya getirebilecek, geri dönüşü olmayan bir vakıayı sahiplenmemesiyle, ömrünü adadığı SHP'nin sloganlarını sahiplenmiyor olması aynı bozulmanın ürünleriydiler. Ve bu bozulma,

"Tabibler Birliği, Baro ya da Gazeteciler Sendikası başkanı olup da, tutuklulara hücre penceresinden teşhis koyan, yatağa zincirle bağlanmalarına seyirci kalan, hâkime rüşvet vereceğini söyleyerek müvekkilinden fazladan para sızdıran, asparagas haberlerle ocakları söndüren üyelerinden hesap sormayan, kara listeye almayan, meslekten men etmeyen bozulmanın bir başka tezahürü'ydü!"

Altı yüz bin DİSK üyesinin sendikalarını, KİT çalışanlarının KİT'leri, profesörlerin üniversiteleri, öğretmenlerin milli eğitimi sahiplenmemeleri ile bunun arasında, son tahlilde, bir fark yoktu.

"İşin kötüsü," dedi, "Şafak, ülkenin kaderini etkileyecek siyasi güce talipti. Nasıl bir ihanete suç ortağı oldum, düşünebiliyor musun?"

"Şimdi, bak canım, " dediğini hayal etmişti, "Sahiplenmenin temelinde yatan içtenliktir, iktidarın birincil ilkesi, sahiplenmek, yani içtenliktir. Hükümet etmenin asli aracı iyi örnek teşkil etmektir: politikacıya da yönetici içtenlik modeli olmalı, yönetilenler bu modele öykünmelidirler. Siyasilerin kurnazlaştıkça alkışlanmaları, alkışlayanlara kurnazlaşma hakkı öngördüğü içindir. Konfüçyüs derki... Ay, Günay komik olma!"

Gülmeye başladı.

Şafak, Günay'daki tavır değişikliğini "sanatçı kişilik" denilen tutarsızlık ruhsatına verdi, rahatladı,

"Eşkıyanın ne yapacağı belli olmaz!" dedi, tekrar sarıldı; kendince engin bir hoşgörü ifadesiydi.

Bu defa da onunla paylaşamadığı düşüncelerinin varlığından mahcup oldu Günay. İçtenlik, içtenlik derken, kendisinin içten olmadığını düşünüyordu. Bir an, ne yapıp edip anlatmaya çalışması gerektiğini düşündü. Ne ki, sohbet ediyor değil nutuk atıyor, daha da kötüsü ders veriyor gibi olacaktı! Yere, halının üstüne kaydı, af diler gibi sokuldu, Şafak'ın nefesleri sıklaştı. Bu defa da ürktü.

Âşık olmayı bilmediğini düşünüyordu. "Kimya", "elektrik" gibi kelimelerle adlandırılan, gözün görmesiyle birlikte tensel temas istemi geliştiren cinselliğe yabancıydı. Bu nedenle olacak, türünün özelliklerini ne kadar çalımla taşırsa taşısın, bir başka bedenin kendisininkinden öncelikle 'erkek' bedeni olarak farklılaştığını algılama öğrenimi yoktu.

Rodoplu'ya göre insanoğlu insanoğlunun bedenine yaşamak için muhtaçtı. Yin-Yang'ın günlük hayata aktarılan Türkçesi, imeceydi. Bu imece sayesinde köprüler inşa, senfoniler icra edilir, hastalar bakılır, bil-

gi aktarılır, deneyimler paylaşılır, tür sürdürülürdü. Kadın bedeninin zaman zaman karıncalanan dölyolunu sakinleştiren, yaşamı destekleyen her nimet gibi saygı duyulması, özen gösterilmesi gereken erkek organı diye bir şey vardı tabii. Ama, Rodoplu için bu organ, bir kaşık çorba içiren, baş okşayan erkek elinden, bir satır yazıyı, bir duyarlılığı, bir ülküyü paylaşan erkek beyninden bağımsız, kendi başına bir şey olamazdı.

Erkeğin organında odaklaşan, bedenini eşyalaştıran, "aşklardan iğreniyor; çok yakın bir gelecekte, erkek fahişelerin çalıştığı kerhanelere dadanmayı "özgürlük" belleyecek Türk kadınlarının, sömürgen çıkarcılıklarını "uygarlaşma" adı altında pazarlayabileceklerini düşünüyordu, ***italikler*** başladı yine!

"Bedensel haz üzerine kafa yoran,
'Anneler Günü' olan anneleri
bedensel haz üzerine felsefe yapan
bayan entelektüelleri
bedensel haz üzerine çalışan zevk sahibi erkekleri
Bedensel Hazda ilk Adım adlı kitap çıkarsan
yağmalayacak olan veletleri anlayamazsın.
Neden yüceltiliyor bedensel haz?
Neden ticareti ve sanayisi var? Anlayamazsın.
Sonra da iki çift bedensel haz edildi diye bozulursun.
Biliyor musun 'bu bağlamda' Salıpazarı Rıhtımı'ndaki bir hamalın
hemizin yakınen tanıdığı cinsel ilişkiye
'tahmil-tahliye' diyebileceğini?
Nedir mi bu çağın bedenle alıp veremediği?
Zorlama zihnini, kavrayamazsın..."

"Çünkü, Günay'cım, sen basmasın."

Şafak'a döndü,

"En iyisi, sen bana bir türkü söyle!" dedi, aniden. Sonra da duyulur duyulmaz fısıldadı, "Türküsüz basma olmaz!"

"Ne dedin?"

"En iyisi sen bana bir türkü söyle, daha dikişlerim bile alınmadı."

Türkü söylemedi,

"Bakayım!" dedi, Şafak.

"Hayır!!!"

"Bakayım!"

"Bak da gör!" Uzaklaştırmanın, olası dostluğa zaman tanımanın yoluydu; giysisini sıyırtıverdi.

"Çok güzel!" dedi Şafak Özden, dikişlere değil, tenine bakıyordu.

Kadın güldü. Karnının oralardan bir yerlerden uzun uzun güldü.

Şafak, yalan söylemekle itham edildiğini sandı, gözlerini sabitleştirdi.

"Çok güzel," dedi, yeniden. Acı çekiyormuş gibi, inceden terliyordu,

"Gülüm! Gülüm, gülüm! Bir tanem!"

Susmuş, yorulmuş gibi geriye yaslanmıştı. Bir süre gözlerini yumdu,

"Hatırlıyor musun, Hintli kâhin tacını terk edip evrenin sırlarını öğrenmek için yollara düşen racaya ne demişti?"

Hatırlıyordum, tabii.

"'Sor,' demişti, ***'bu kötü kokulu, kemik, deri, kas, ilik, et, meni, kan, sümük, gözyaşı, dışkı, sidik, safra ve balgamdan oluşan; tutku, öfke, tamah, vehim, korku, kıskançlık, yeis, açlık, bunaklık, ölüm, hastalık ve acı çeken bir naçiz beden, haz alsa ne, almasa ne?... Baksanıza, şu tatarcıklar, sinekler, çimenler, ağaçlar gibi çürüyor dünya... Okyanuslar kurur, kutup yıldızı kayar, uçurumlar açılırken haz alsa ne, almasa ne?'"***

"Gel, canım."

"Canını yakmayayım?"

"O kadar çıtkırıldım değilim, merak etme!"

"Bilmez miyim! Ben bir nezle olduğumda dünyayı ayağa kaldırıyorum, sense... Yiğit kadınım benim!"

Şafak hayatının son eylemiymiş gibi sardı.

"Yeşil elma, tarçın ve kekik kokuyordu. Gerçekten!" dedi, Günay.

Uzandım, yaşını sildim.

II

Ertesi sabah, güneş 'İstanbul'u otağ kurmuş, muhteşem bir şölen veriyordu!"

"Yiğit, yiğidim... koçyiğidim," diye üst üste tekrarladı, Günay maydanoz bahçesinin patlayan koncalarına. Şafak'ın ona yakıştırdığı sıfatı düşünüyordu: Yiğit!" (Bu meseleyi benimle o günlerde konuşmuş olmalı) Derken, ince bir yel kalktı, yüzünü yaladı. Maydanoz bahçesi bir oraya bir buraya yalpaladı. Doğu'da çok uzaklarda, Gümüşhane dağlarından inen derecikler Kelkit Çayı'nda buluştular. Günay Rodoplu, Pulur Köy Enstitüsü'nün on bir yaşındaki birinci sınıf öğrencisi Halis Özden'in köpüren suların çamurladığı hâki keten golf pantolonunu kaygıyla incelediğini, dikkatsizliğinin istikbalini tehlikeye atabileceğini düşündüğünü gördü!

Şafak Özden'in babası, avcı ceketi, kasket ve asker postallarından oluşan formasını daha o sabah teslim almıştı. Kemal Tahir'in demesiyle, "kasketli Bulgaryalı", Tonguç'un, dağ köylerinden, sulak ovadan, bozkırın çorağından, kasaba yaşayışını bile tanımamışlar arasından seçtiği "bozulmamış köylü çocuklarındandı. "Köylülüğünü kaybetmeyecek biçimde" yetiştirilecek, "iki ödevi olduğuna inandırılacaktı: Çocuk okutmak, gerekirse vatan savunmasına koşmak."

Rodoplu'nun, Anadolu'nun tarihini Şafak Özden'in tarihi, Anadolu'nun kaderini Şafak Özden'in kaderi ile bütünleştirdiğini söylemiştim. Bu söylemi Halis Amcanın Köy Enstitüsü mezunu olması pekiştiriyor, Günay'ın "iç-sömürgeciliğin kurbanları" dediği Özdenlere karşı görülmedik sorumluluk geliştirmesine neden oluyordu.

Günay Rodoplu'ya göre, ıslahat yapacağız derken, on dokuzuncu yüzyıl Avrupa sömürgeciliğinin -ve onun izdüşümü Siyonizm'in!- Üçüncü Dünya halklarına karşı geliştirdikleri mitolojiyi devralmıştık biz! Avrupa görmüş, biraz mürekkep yalamış Osmanlı aydını, 'tıpkı oryantalistlerin Türkiye ile Yunanistan'ın arasına çizdikleri muhayyel çizgi' gibi, 'biz' dediği kendisi ile 'onlar' dediği 'birileri' arasına bir çizgi çekmiş, bu çizginin ötesinde kalan 'yerli halkı' tanımlamak, 'takdim' ve temsil etmek, 'yeniden biçimlendirmek' görevini üstlenmişti. Avrupalı sömürgecilerin Afrika'da, Asya'da, yaptıkları gibi, 'Batılılaşmış Türk de, bir tür '***mission civilizatrice***'e 'uygarlaştırma misyonu'na girişmiş, 1800'lerin ikinci yarısından itibaren güçlenen bu misyon, bir avuç kahraman Batılı Yahudi'nin, 'devasa ve şekilsiz, kış uykusunda ve yıkıcı bir biçimde kafasız' diye takdim ettikleri Arabi adam etmek misyonuna öykünmüştü.

"Türk ıslahat hareketleri, 'kötü Arabi' adam etmek söylemiyle evrensel haklılık kazanan Siyonizm'e benzer," diyordu, "Her ikisi de 'yerlilere babacan bir husumetle yaklaşırlar. 'Çizginin öteki tarafındaki Halis Özdenleri bir taraftan kanatlarının altına alır gibi görünürlerken, öte yandan da kanat altına girdikleri için küçümserler."

Siyonizm'le, Hitler'le korkunç paralelliklere işaret ediyordu!

"Sömürgeciler, işe, göz diktikleri toprak parçasını överek, ona handiyse 'ulvi' nitelikler yakıştırarak başlarlar. (Mesela, daha on yedinci yüzyılda -İsrail'in kurulmasından 300 yıl önce!- George Sandys, İngiliz şair, Filistin'i 'Süt ve bal akan ülke; yaşama elverir bir dünyanın ortasında, ılıman bir iklimde; güzel dağlar, zengin vadilerle süslenmiş, mükemmel sular fışkırtan kayalar; hiçbir köşesi yok ki, esenlik ve servetten yoksun olsun!' diye anlatıyordu!) İkinci aşamada, tamah edilen toprak, üzerinde yaşayan insanlardan soyutlanır, sömürgecilerin gönlünde eski medeniyetleri, görkemli geçmişi -nasılsa bir yerlerde bir iki harabe vardır!- ve yerlilerden olmasa, 'muhteşem!' olabilecek geleceği ile yer eder! Gel gör, o güzelim topraklardan o Allah'ın belası yerliler hiç eksik olmazlar!

Bu durumda iki şey yapılabilir: Birincisi, Golda Meir örneği, 'Filistinliler diye birileri yoktur!' diye kesip atmaktır. Bu yutturulabilirse, dünya kamuoyuna ülkesiz bir halk için, halksız bir ülke' gibi fevkalade akılcı ve haklı bir dilekçe ile başvurula bilinir! Ha, eğer, bu pek bir kör parmağım gözüne bir iddia ise, bir ikinci yol daha vardır. O da, yerlilerin 'var' olduklarını kabul etmekle birlikte, 'onlar sayılmaz!'ı oynamaktır. Yerliler 'sayılmazlar' çünkü ya Kızılderililer gibi 'vahşi' ya da Araplar gibi marjinal bir medeniyetin ("...ölen Yunan-Roma medeniyetinin son parıltıları") mensupları oldukları için o güzelim toprak parçasına layık değildirler! Sömürgecilerin yakıştırmalarının tutması ve sürmesi için 'yerlilerin kendilerini 'takdim' etmeleri, çağdaşlarına bir 'özgeçmiş,' bir 'niyet mektubu,' sunmaları önlenir. İlk aşamada 'takriri sükûn' kanunu türünden önlemler alınmak suretiyle yerlilerin gerçekliklerinin üstü örtülür. İkinci aşama biraz daha karmaşıktır; bir yandan yerlilere özgeçmişlerini unuttururken, öte yandan da onları sömürgecilerin çıkarları doğrultusunda yeniden biçimlendirmeyi gerektirir ki, bu, o doğrultuda düzenlenmiş eğitim sisteminin uygulamaya konulması demektir.

Aynı ilkeler iç sömürgecilikte de geçerlidir (ancak, burada sömürenle sömürülen aynı ulustan olduklarından, sömürgeci 'ıslahatçı, inkılapçı, öncü' gibi sıfatların ardına daha kolay saklanır). Aşamalar uluslararası sömürgeciliğin evrelerine paraleldir. Önce, yerli halkın fiilen renksiz, kokusuz olduğu bir dönem yaşanır. Bu dönem, Nepalli Gurkaların, Pencaplı Hintlilerin, İngilizler için savaşmak üzere Irak çöllerine sevk edilmeleri, Rumeli kızanlarına Yemen'de, Mardin Kürtlerine Çanakkale'de ölmeleri emredilen dönemdir. Egemen sınıfların, halkı, yani 'yerlileri,' kendi çıkarları doğrultusunda takdim ve temsil etmeye başladıkları aşama budur. 'Yiğit' söyleminin geliştirildiği aşama da budur. Amaç hep aynıdır: 'Yerlilerin egemen sınıfları tehdit edecek konuma gelmelerini önlemek!' Yiğit kalın ki, kanınızı emelim ey yerliler!

Filistin, Batılı emperyalistin gözünde nasıl yer ettiyse, 1800'lerin yaklaşık yarısından itibaren Anadolu da, Avrupa görmüş Türkün kafasında öyle yer etmeye başlar! Cumhuriyetle birlikte Lidyalı, Frigyalı, Halikarnaslı bu muhteşem arsa, 'yeniden kazanılması gereken bir toprak' olarak algılanır. Mürekkep yalamış Türk, Anadolu aklına gelince, bu toprağa hıyanet edilmiş gibi hüzünlenir olur. Yazıklanma, Türk aydınının, Türk sanatçısının 'Anadolu' görüşü haline gelir. 'Ilgaz Anadolu'nun sen yüce bir dağısın...'dan başla, 'Beşikler vermişim Nuh'a...'a uğra, 'Havasına suyuna, taşına toprağına...'dan geç, efendim, Yıldız Kenter'in 'Ben, Anadolu' oyununa kadar gel, efendim, 'Anadolu Medeniyetleri' sergisinden, turizm posterlerine varıncaya kadar, bu topraklarda yaşayan yerlilerin gerçekliklerinin izi olmayan bir Anadolu söylemi geliştirilir. (Rodoplu, 'yerin altındakinin, üstündekine,' yani 'ölünün diriye' yeğlendiği toplumsal nekrofilya patolojisinin bu noktada başladığını düşünüyordu.) İstiklâl Savaşı sanki kötü Anadolu için değil, 'Anadolu' toprağı için yapılmıştır! Sanki, bir yabancı güç gelmiş, 'Anadolu' denilen süt ve bal ülkesini kurtarmıştır. Kim'den? Hem 'rakip' işgalcilerden, hem de kendinden.

Savaş kazanılınca, marjinal yerliler üzerinde kurulması gereken egemenlik -sömürgeci mantığı doğrultusunda!- yerlilere özgeçmişlerini unutturmayı, onları sömürgecilerin çıkarları doğrultusunda yeniden biçimlendirmeyi gerektirir. Unutturma faaliyeti hemen her zaman 'karalama' faaliyeti ile başlar. Örneğin, Filistin'in Siyonistler tarafından işgalinin hedeflendiği yıllarda kurulan öncü teşkilatlardan birisinin, Filistin Keşif Kolunun başkanı Salisbury (İngiltere) Piskoposunun, Bence, Kenan (yani, Arap) medeniyetinin, İsrail medeniyetinin egemenliğine girmesinde üzülecek bir şey yoktur, çünkü, kazıların kanıtladığı gibi, Kutsal Kitap, yerini İsrail medeniyetine bırakan Kenan kültürünün iğrençliğini ortaya koyarken hiç yanılmamıştır!' diye ünlü bir demeci vardır. Bu pasajdan 'Kenan medeniyetini' çıkarır, yerine 'Osmanlı' kelimesini; 'İsrail medeniyetini' çıkarır, yerine 'Batı' kelimesini koyarsak, herhangi bir Türk arkeoloji profesörünü duyar gibi oluruz! O kadar ki, hani, hasbelkader diyeceğim, Osmanlıya ait birkaç eser bulursak, kendimizi mimarının Sinan gibi 'gayrimüslim' -Rum ya da Ermeni- olduğunu en azından ima etmekle mükellef sayarız!

Aynı işlemi 'Arap medeniyeti bir yutturmacadır. Arap fetihlerinin dehşetinin doğru olduğu kadar doğrudur... Arap medeniyeti denilen şey, İslâmiyet'in güçsüz ellerinde ağır ağır ölen Yunan ve Roma medeniyetinin son parıltılarıdır,' iddiasında işlemi burada yap, konuşan cahil Arabın elinden Filistin'in Rabb'ımızın ayak izleriyle kutsadığı en ilginç kalıntılardan birisini kurtarmaya umuyoruz. Taşları kireç yapımında kullanıldığı için yok olan Caperhaum Havrası'nı kastediyorum. Al, Arabın yerine 'Türk'ü koy, konuşan Sebahattin Eyüboğlu değilse, Azra Erhat'tır! İş, Rabb'ın ayak izlerine kadar uzamaz -laiktir ya dostlarımız!- ama işin o yanını 'evrensel miras' diye geçiştirirsin,'... Evrensel mirasın en ilginç kalıntılarından birisi...' Caperhaum Havrası da, bilmem ne manastırı olur.

Yerlilerin işgal ettikleri toprak parçasına layık olmayan, marjinal yaratıklara indirgendiği düzenlemelerde, düşüncelerinin, duygularının ve hatta hayatlarının bir kıymeti harbiyesi olmaması tabiidir. Ve işte,

Öymen'e 'çüş', Mehmet Kemal'e 'hayvan' dedirten, İzmir'i 'işgalciler'den korumaya soyunduran, TRT'ye kılık kıyafet üzerinde ahkâm kestiren, hatta YÖK'ün sakal bıyık misyonunu mümkün kılan 'haklıcılık'ın özü de budur! Çizginin öte yanındaki binlerinin saygı duyulacak bir tarafları yoktur ki, adamlar saygı duysun!

Yerlilerin özgeçmişlerini (Osmanlıyı, İslâmiyet'i, Bozkır imparatorluklarını, Şamanizm'i, hatta devrimci hareketleri) âdeta yüz kızartıcı bir suçmuş gibi karalama aşamasından sonraki aşama, onları takdim, temsil ve yeniden biçimlendirme aşamasıdır. İç-sömürgeciliğin Türkiye versiyonunda, takdim, 'Türk köylüsü' denilen muhayyel bir yaratığın icat edilmesiyle başlar. Kimmiş efendim bu yaratık? Bir kere, milletin efendisidir, 'Köylü sen topraktan öğrenip kitapsız bilirsin!"'

Gülmeye başlamıştım;

"Vallahi, dalga geçmiyorum," dedi, Günay, "Bu söylediklerim, 1940'ların sloganlarıydı. Köy Enstitülerinin duvarlarında yazılıydı! Ama, bak, 'devrimci' şairlerimizin, 'köylü' takdimleri de farklı değildir. İşte, 70'lerden bir örnek: ***'Olmuşu olacağı bir rençberim içim bulut Erciyes'ten kaynamış. Kar tarlası bir bulut. Sevgiyle başlarım işime. Yağmur yağmış. Güneş şeneltmiş her yanı Harmanını sermiş. Sevinçle başlarım işime. Gökkuşağı bir sevinçle. Ve sonsuz bir bozkır denizi olan. Toprağı bilirim. Varsın bire iki versin. Çifti geleceğe sürerim. Terim bir buğday tanesidir. Parlak toprak altında. Bazı bazı yarar toprağı. Gün gelir sarsar köyü kenti. Dağı ormanı...'*** filan, böyle gider işte. 'Varsın bire iki versin!'miş! Anadolu'nun 'yiğit' rençberinin gerçekliği, akın akın şehre kaçıyor olması da önemli değildi, Zeytinburnu'nun, Ümraniye'nin, Kuştepe'nin 'içi bulut' rençberleri de önemli değildir! Bak, bir başka mitolojiyle, Tonguç'un 'köylü' takdimiyle, nasıl bütünleşir, '***Zaten, köylü çocuğunun geçim anla-***

yışının ölçüsü, bir ev, çalışacak tarla, çalışması için gerekli araçlar, öncelikle çift hayvanıdır.'

İkinci aşama, yerlileri bu takdim doğrultusunda biçimlendirme aşamasıdır ki, bu amaca eğitim sistemiyle ulaşılır.

İç-sömürgecilerin örnek alabilecekleri dâhiyane sistemler Siyonizm'in ve onun sulandırılmış versiyonu Hitler faşizminin eğitim sistemleridir (Hiç irkilme öyle! Siyonizm'in fikir babası Theodor Heriz, Hitler'den yüzyıl önce yaşadı! Weizman da öyle!). Niye Hitler diyeceksin? Çünkü, Türkler dü-şün-mez-ler! Bizim başımıza en büyük belalar düşünmemekten, bir adım ötesini görmemekten, Batı çöplüğüne düşkünlüğümüzden gelir! Çok affedersin, Avrupalı bok yese, biz de yeriz!

Bak, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilköğretiminden sorumlu Tonguç, Almanya'ya 1918 yılında gitti. Aynı yılın Kasım'ında, Alman İmparatoru'nun, Vahdettin örneği, ülkeyi terk edip, Hollanda'ya sığınmasına tanık oldu. Osmanlı orduları gibi Alman orduları da hiçbir muharebe kaybetmemiş, buna rağmen aşağılık Versailles Antlaşması'nı imzalamak zorunda bırakılmışlardı ya da milyonlarca Alman öyle inanıyordu. Türkiye'de saraya ve İttihatçılara çıkarılan mağlubiyet faturası, Almanya'da Weimar Cumhuriyeti sosyal demokratlarına, komünistlerine ve Yahudilere çıkarıldı. Milliyetçiler, Almanya'yı bu sütü bozuk adamların mahvettiklerine inandılar. Alman ordusunun iki kez yaralanmış, birisi çok ender verilen Demir Haç olmak üzere, çifte madalyalı 'gazi' onbaşısının politikaya atılması da aynı yıla rastladı. Ordudan, kendisi gibi bir zanaatkârın kurduğu anti-Marksist Alman İşçileri Partisi'ne katılmak için yine o yıl istifa etti. 1 Nisan 1920'de, adını Milliyetçi Toplumcu Alman İşçileri Partisi olarak değiştirdiği siyasi partinin başındaydı. İzleyen on üç yıl içinde Almanya'da fırtına gibi esti, ülkeyi Üçüncü Reich'a getirdi Naziler. İşgallerin, fiyatların saat başı arttığı, DM'ın el arabalarında taşındığı eşi görülmemiş bir enflasyonun, 1932'de sayısı altı milyonu aşkın işsizler ordusunun canından bezdirdiği Almanların, Tek Parti diktatörlüğünü

denemekten başka çare görememiş olmalarında anlaşılmayacak bir şey yoktu. Nitekim 1934'te başa geçen Führer -yani, Şef- beş yıl içinde yedi düvele meydan okuyan bir Almanya yarattı. Yunus Nadi'sinden Ziya Gökalp'ına kadar, hemen hepsi İttihat Terakki ile bir biçimde akraba Türkiye 'entelijensiya'sı etkilenmez de, ne yapar? Führer'in ışık tuttuğu yoldan yürümez de, ne yapar? Hele de eğitim sisteminde! Kaldı ki, Halis Özden'in, Kelkit başında hayale daldığı 1943 yılında, Türkiye'nin Almanya ile alıp veremediği yoktu. Savaşı kazanıyor gibiydiler.

Müttefikler Yahudi soykırımını henüz dillerine dolamamışlardı, dillerine dolamamışlardı, diyorum, çünkü biliyorlardı, Stalin'in diri diri gömdüğü Polonyalı subayları bildikleri gibi biliyorlardı, ama, parmaklarını kıpırdatmadılar.

Hal böyle olunca, elişi öğretmeni İlköğretim Müdürü'nün ***Mein Kampf'a*** öykünmesinde şaşılacak bir şey yoktur: 'Özetle,' diyordu Adolf Hitler, '***Halk Devleti, eğitim sistemimizi yeniden, sadece mutlak gerekli olan kapsayacak şekilde düzenlemelidir. İleri öğretim olanakları belirli konularda bunun ötesinde uzmanlaşmak isteyenler için sağlanmalıdır. Çeşitli konulara, öğrencinin temel öğretilerine aşina olacağı kadar değinen bir eğitim, sıradan insanlar için yeterlidir. Böylelikle, okul saatleri kısalacak, öğrencilerin bedenlerini, kişiliklerini terbiye etmeleri, irade gücü kazanmaları için zaman kalacaktır. Matematik, fizik, kimya gibi dersler önemli olmakla birlikte, bir milletin eğitimini bu konular üzerine yapılandırmak tehlikelidir. Genel eğitim her zaman 'ülkü' doğrultusunda şekillenen, sosyal bilimleri temel almalıdır. Aksi takdirde, milletin muhafazası için her türlü teknik bilgiden daha önemli olan manevi güçleri kaybederiz. Endüstride, teknolojide, ticarette ilerleme ancak ülkücü bir halkın varlığı ile mümkündür. Bu durum, maddeci ben-merkezcilik değil, feragat ve kişinin kendisini başkalarına adamasıyla gerçekleşebilir.***'"

"...varlığım Türk varlığına armağan olsun!"

"Şimdi bir de Yunus Nadi'yi dinle: '***Şehir çocuğuna gerekli öğretim başka, köy çocuğuna başka. Enstitülerde yeterince bilgi, meslek bilgisi veriyoruz... Öncelik tanıyoruz pratik bilgilere. Bunun da belkemiği, çalışmaya gidecekleri yer köy olduğu için tarım***. 'Bir de bunu dinle: '***Türk köyü, yurdumuzun biricik dayanağı, biricik güvenidir. Geleneksel saflığı, ana cevherindeki özellik, bozulmamalıdır. Bunu sağlamak için açılmıştır Köy Enstitülerimiz. Bozulmamış köy çocukları alınacak, töresel köyümüzün yüksek ahlaksal değerleri*** (Rodoplu, bunun tercümesi 'yoksulluğa gık çıkarmadan tahammüldür!' diyordu) ***hırsla savunulacak. Büyüklerine*** ('egemen sınıflara, bürokrasi-aydın-üniversite ittifakına!') ***saygı, küçüklerine sevgi, vatan için duraklamadan, gözü kapalı ölmek!*** ('Buyurun, Kore'ye!') ***Çilelerden yüksünmemek, millet yolunda azla yetinmek. Daha da önemlisi, uğradığı haksızlığı bile kutsal saymak***, ('Bu da daha sonra 'koyun' diye suçlamak için olmalı!') ***er geç düzeleceğine inanmak. Bu inancı bir an yitirmeden sabırla beklemek. Köye sapık fikirlerin girmesini, gerekirse canı pahasına önlemek. Bir Kubilay, beş Kubilay değil, ordularla Kubilay çıkarmak.***'

Burası korkunçtur! Bir yandan 'komünizmi önleyeceksin, öte yandan olası bir yerel lideri!

Elia T. Zwrayk'ın, 'İsrail'deki Filistinliler, Bir İç Sömürgecilik Araştırması' diye bir kitabı vardır. İsrail'in siyasi hedefinin, Arapları sindirmek, Yahudilerin egemenliğe engel olabilecekleri duruma gelmelerini önlemek için aldıkları tedbirleri anlatır. Ne zaman bir lider belirmeye başlasa, ortadan kaybedilmiştir. Aynı doğrultuda, Türk egemen sınıfları Anadolu'yu Saidi Nursi ile paylaşacak değillerdir, müritlerinin canlan cehennemedir! Menderes, 'bizim' cumhuriyetimize yakışmıyordur, seçmenlerinin de canı cehennemedir! Deniz Gezmiş düzenimizi tehdit ediyordur, yasa tutsun tutmasın idam edilir. Daha da korkuncu, Saidi Nursi'nin cenazesinin kaybedilmiş, Menderes'in asılmış olmasına, bir yönüyle de olsa 'hak' veren bir ruh halinin yerleştirilmesidir! Nekrofilya-

nın, ölü-seviciliğinin, giderek toplumsal sado-mazoşizmin bu ülkeye nasıl yerleştiğini görebiliyor musun? Siyonistlerin misyonuna kazandırılan 'evrensel haklılık' gibi bir haklılıktır bu!

İnsanı deli eden, 'devrimci' hareketin bu tuzağı görememiş olması! Bak, 'burjuvazi' lafzına takıldık, yıllarca egemen sınıfları yanlış yerde aradık biz! Türk solunun en büyük hatası bu oldu! Aynı hata hâlâ da devam ediyor! Bize ırkçılık jön Türklerle, faşizm İttihatçılarla girdi! Yerlileri sindiren, kolayca manipüle edilebilinir ruh halini dayatan eğitim sistemiyle, öğretmenlerle geldi. Sarıklı hocayla değil, tarikatlarla değil! (Taner Akçam!!! Neredesin?!!!)

Az önceki metin, '***Köyde devletimizin, partimizin, hükümetimizin gören gözü, duyan kulağı, söyleyen dili olmak! Yetmez! Gerekirse rejimin çekilmiş kılıcı kesilmek! Rejim düşmanlarını tepelemek. İşte bu sonuçlara varabilmek için onları özel eğitimden geçirmek gerekiyor***' diye devam eder. Bahsedilen rejim elbette demokrasi değildir! Egemen sınıflar demokrasiye asla izin vermezler! Bu düzende ne Deniz'e, ne de Nursi'ye yer vardır! Aranılan, egemen sınıfların yaşam biçiminin kılıcı kesilecek ajanlardır!"

"Kim bu yazar?" dedim dehşetle, 'dur, bekle' işareti yaptı Günay,

'***Rejimi yarı aydınların*** (bunun tercümesi 'ufak ufak aymaya başlayanların') ***suikastından koruyacak tedbirleri almayı hiç ihmal etmemek lâzımdır. Bunun için de, köy kaynağından, hayata daha kuvvetli bağlarla bağlı, çağımız uygarlığının işlerini başarmaya daha yakın, taze elemanı bol bol alarak ve onların karakterini bozmayacak müesseselerde yetiştirerek, bu kabil insanlardan cumhuriyeti besleyecek ve gürbüzleştirecek, memleketi saadet yuvası haline getirecek hakiki işadamlarını yetiştirmek lâzımdır!'***

Bu laflar Stalincilerin, hatta Türkçülerin ağızından çıkmış olsaydı kıyametler kopardı!"

"Deli etme beni! Kim bu adam?!!"

"Mahmut Şevki Esendal," dedi Günay, acı acı, "CHP Genel Sekreteri!"

"Şu... " diyebildim, televizyonu göstererek!

"Evet, 'Ayaşlı ve Kiracıları'nın yazarı. Biliyor musun, o eseriyle bir de ödül almış, Cumhuriyet Halk Partisi Roman Yarışması Ödülü!"

"Breh, breh, breh!"

"Düşün şimdi, 'Tek Parti', 'Ebedi Şef, 'Tek Parti Roman Yarışması', yani, resmi tarih, resmi edebiyat! Bütün bunlar ne söylüyor, arkadaşım? Daha da var, ***'Köyü değiştirmek gelmez bizim işimize. Düzenimiz bozulur. Değişmesini durduramasak da geciktirirdik epey. Modern teknikten mümkün mertebe uzak tutarak kendine yeterliliğini sürdürürdük bir zaman. Köylünün nahiyeden bile ayağını kesecekti bu enstitüler. Ayda yılda hayvan nallatmaya gidenler de bu işi öğretmene gör düreceklerdi. Almanya-İtalya mihveri kazansaydı, köylüler istemeseler de yürütecektik güzel güzel. Çok da iyi olurdu!'***

Bu türden bir açıklamayı, inan, Menahem Begin'e bile yaptıramazsın!"

Günay, 'köyü istese de terk edemeyecek'teki anahtar kelime, istese de' kelimesi demişti. Çünkü, "Bizim işimize" diyorlardı, ki bu '***biz***'in kimler olduğunu biliyorduk, "***Bizim*** ilköğretimle elde etmek istediğimiz amaç, en çok pratik okumuş, yerinde kalan köylü milleti yetiştirmektir". Ama, köylü milleti su koyverir de, Gültepe'ye filan göçmeye kalkışırlarsa, yapılacak şey; insanları, Türk edebiyatına yıllar yılı meze olan müstebit "köy ağalar"ına, faşizmin en karanlık uygulamalarına taş çıkaracak bir zalimlikle köleleştirmek, toprağa bağlamaktı!

"Yirmi yıl mecburi hizmeti var. Biz kanun tasarısında otuz yıl demiştik, encümen yirmi yıla indirdi!" diye eseflenmişti Tonguç.

Günay'ın söylediğine göre, 1940'larda Türkiye'de ortalama ömür sadece 42 yıldı!

"Bütün bunlar oluyordu ve iç-çevre ***Garip*** şiirler yazıyordu!" dedi, "Ve sen bütün bu adamlardan iğrendiğim, bu düzenden sorumlu tutuğum için katı buluyorsun beni!"

Haklıydı! 'Havzayı Fahime' hatırlıyordum. Zonguldak köylülerini madene bağlayan, sadece orada çalışmaya mecbur eden ünlü "Kömür Havzası" kanunu!

Onun aklı hâlâ Köy Enstitülerindeydi,

"Aslında, pek de şaşmamak lâzımdı, herhalde," dedi. Sömürgecilerin "yerliler" için sahici okullar açtıklarının vaki olmadığını söylüyordu. Ne Hindistan'da, ne Filistin'de, ne Afrika'da ('ne de Türkiye'de' demek istiyordu) sahici okullar yoktu.

"Bak, Koenig'in c-citizen - hemşehri gibi hem-vatandaş-dedikleri İsrail'de yaşayan Araplara uyguladığı bir eğitim planı, daha doğrusu 'ilkeleri' vardır. Bu ilkeleri okuyunca ürperiyor insan. Çünkü, bugün aynen Türkiye'de uygulanıyor."

O argümanını biliyordum. Türk eğitim sisteminin daha ilk günden, çocuğun kendi varlığını reddetmesi esası üzerine bina edildiğini söylüyordu. Türk maarifinin çizdiği, büyüğü oğlan, küçüğü kız, iki çocuklu, gül diktikleri bahçe içinde iki katlı evde oturan, piyano çalan, topuklu iskarpinli, ince çoraplı anneleri olan, 'Türk ailesi' tablosunda, Şükriye, Halis gibi isimlere yer olmadığı gibi, yoksulluğa, kuyulardan çıkan iyi saatte olsunlara, (Latife Tekin'e 'cinlerden bahsetti diye nasıl saldırdıklarını hatırlattı) hatim dualarına da yer yoktu. Bu durumda, köylü Halis Özden, öncelikle Halis Özden diye biri olmadığını, süratle yok edilmesi gereken bir tarih hatasından ibaret olduğunu öğrenecekti! Tıpkı, Filistinlinin öğrendiği gibi.

"Bu işin özü zaten. Sonra devam ediyor. Mesela, birinci madde, üniversiteye kabulde, bursta, Arap ve Yahudi öğrencilere eşit şartlar uygulanmasını getiriyordu. Amaç, Arap öğrencileri 'eşitlik' adı altında tasfiye etmekti. Başarılı oldu, çünkü,"

"Biliyorum," dedim, "Çünkü, TC mühürü ile tıpatıp aynı iki ilkokul diplomasından birisi Robert Lisesi adaylığına, diğeri Fatih Belediyesi te-

mizlik işçiliğine yeterlidir. Kapıcı çocukları kapıcı, şoför çocukları şoför olur,"

"Öyle. Koenig, amacını açık açık söylüyordu, '***Genç Arapların beden işçiliğine kolayca uyum sağlamaları ve zihinsel hadımlıklarının güvence altına alınması!***' Kaldı ki, aradan kaçacak birkaç dikbaş akılsızı da Fransa'nın, 'oryantallere mahsus' doktora derecesi, efendim, Amerika'nın yabancı öğrenciler için geçerli 'master' programları nasılsa terbiye ederdi."

"Korkunç bir şey bu!"

Omuzlarını silkti, Günay,

"Şehir çocuğuna gerekli öğretim başka, köy çocuğuna başka. Enstitülerde yeterince bilgi, meslek bilgisi veriyoruz... Öncelik tanıyoruz pratik bilgilere, diye başlar, bunu da yıllar yılı 'ilericilik' diye yutturur, 'en bi devrimci' yazarların Köy Enstitülerine anıtlar dikerlerse, neden olmasın? Bilir misin, bir Fakir Baykurt acı verir bana! Utanırım!"

Rodoplu, "Faşizm, bir düşünce biçimidir, hayatı algılama biçimidir," diyordu, "Apoletli generallerle de gelir, blucinli ressamlarla da, gümüş takılı kolej mezunu kızlarla da!" En az 150 yıldır, hariciyeyi, üniversiteyi, edebiyatı, sanatı, basını, dolayısıyla siyaseti dolayısıyla Türkiye'nin gündemini yönlendiren, ordu destekli bir "Batılı" aristokrasinin varlığından söz ediyordu. Bu aristokrasiyi oluşturan egemen sınıflar, Türkiye'de, kanunlarda vazedilmeyen bir "hükümet", üyeleri ve yöntemleri kimse tarafından bilinmeyen bir "hükümet" oluşturmuşlardı.

"Başa hangi siyasi parti gelirse gelsin, kuracağı hükümet mutlaka ve mutlaka egemen sınıfların 'asli hükümet'inin emrinde olacaktır."

Gizli hükümetin ajanları, düzenin öz uzman aydınları, üniversitelerden basına, sanat çevrelerinden dışişlerine, ilahiyat fakültelerinden Yeşilçam'a, siyasi partilere kadar, 'yerlilerin' kaderlerini etkileyebilecek her kuruluşa yayılmışlardı. Karar'larını hiçbir belge olmaksızın verir, 'gizli' konuşmalarla, örneğin, uluslararası bir sergiye kim gidecek, kime ödül

verilecek, kim alkışlanacak, kim konuşturacak, kim yokmuş gibi davranılacak türünden binlerce işe ilişkin düzenlemeler yaparlardı.

"Mesela, bak," dedi, bir gün, 'domestik MİT arşivi' diye alay ettiği kartoteksten bir kart çekerek, "egemen sınıflar ve öz uzman aydınları hegemonyasına ne kadar iyi bir örnek!"

'İstanbullu Mehmet Nâzım Paşa (1840-1926) Selanik'in son valisi, yazar, beş tane eseri var. Oğlu, Hikmet Bey, Matbuat Müdürü, Hamburg Konsolosu, sonradan 'özel teşebbüse' atılıyor, pek modern bir sütçülük müessesesi kuruyor. Onun oğlu Nâzım Hikmet. Kızı (sayılmaz!) kızının oğlu Celalettin Ezine (1901-1972) Heidelberg, Leipzig üniversiteleri ile Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu, Cumhuriyet Gazetesi yazarı... Şimdi, Mustafa Celaleddin Paşa, Polonyalı Gagavuz, Borjenski. Oğlu, Enver Paşa, onun kızı ressam Celile Hanım, Celile Hanım'ın oğlu, Nâzım Hikmet. Tekrar, Müşir Mehmet Ali Paşa, Hügonot asıllı Alman. Kari de Troi ailesinden, Magdeburglu. Osmanlı İmparatorluğu'nu dağıtan 1878 Berlin Anlaşması'nda Nafıa Nazırı Aleksandros Karatodori ile birlikte İmparatorluk'u temsil eder. Memleketi sattığı gerekçesiyle daha sonra linç edilir. Onun damadı Ferit İsmail Fazıl Paşa (1856-1921), onun oğlu Ali Fuat Cebesoy (1883-1968), St. Joseph mezunu, Nâzım Hikmet'in teyze oğlu. 'Hareket Ordusu'nu Selanik'ten İstanbul'un kapısına kadar getiren' Hüseyin Hüsnü Paşa, torunu, Mehmet Ali Aybar, 1910 Galatasaray, Fransa, Hukuk Fakültesi devletler hukuku doçenti. Nâzım Hikmet'in öteki büyük teyze oğlu... Sonra, Oktay Rifat (1914 doğumlu), Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu, dede mesleğine rücu Basın Yayın Genel Müdürlüğü. Devlet Demir Yolları I. İşletme avukatı. Samih Rıfat (1874-1932) Maarif Telif ve Tercüme Âzası, TDK başkanı, muhtelif yerlerde -Konya, Trabzon- vali. İttihatçıların İzmir Valisi Rahmi Bey." Burada bir çizgi çizilmişti. Günay, bağlantıları günümüze kadar getiren notlar düşmüştü: Nâzım Hikmet, malum. Garip! (ilk basım, 1941! Sonra, 1945!) Avrupa kaynıyor! "Fransız gerçeküstü şairlerinin etkisinde kalarak! Garip! Oktay Rifat.

(TDK Ödülü 1970; TRT Ödülü 1970; Sedat Simavi Ödülü 1980, Devlet Tiyatrosu'nda oyunlar, m. Kadınlar Arasında) Melih Cevdet Anday (1915, Belçika eğitimli, MEB Yayım Müdürlüğü -dikkat! Köy Enstitüleri!- TRT Yönetim Kurulu üyeliği, Cumhuriyet yazarlığı, Sedat Simavi Edebiyat Ödülü, 1978; TRT Roman Başarı Ödülü 1970; Devlet Tiyatrosu'nda oyunlar, m, Mikado'nun Çöpleri). Orhan Veli (Babası, Reisicumhur Armoni Orkestrası şefi! Galatasaraylı. MEB Tercüme Bürosu. Kardeş, Adnan Veli Kanık) ... Uzantılar Memet Fuat, Nâzım'ın üvey Oğlu, Adam Sanatın başında... Güllü? Simavilere bak!., bir de, Köy Enstitüsü mezunu Halis Özden'in oğlu, Şafak Özden'e bak!"

Yüzden fazla kart vardı. Soyadı Kanunu çıkmamış olsaydı, daha kolay çalışabileceğini, aynı ailede birden fazla soyadı olduğu için ancak rastladığı zaman kayıt düşebildiğini söyledi,

"Ne ki, iç-sömürgecilik ters de teper! Köylülere onlara yetecek kadar eğitim vereyim derken ipin ucu kaçar. Nitekim, bir Halis Özden'i eninde sonunda İstanbul'a, 'Çayırtepe' İlkokulu'na tayin etmek zorunda kalırsın! Böyle başlayan kötüleme, egemen sınıfların öngörmedikleri bir düzeysizlikle sonuçlanır. Türkiye'nin en iddialı üniversitesinin mezunu, Amerikalı akranından otuz yıl gerideyse, buna eğitim denmez! Bırak bilgisayarı, Osmanlıca bile öğretemeyip, Başbakanlık arşivlerini yabancılara teslim ediyorsan, buna eğitim denmez. Halis oğlu Şafak, İktisat Fakültesi'nden mezun olup, iktisatçı olamıyorsa, Yüksek Jeoloji Mühendisi Suat, marn tabakasını şistten ayıramıyorsa buna eğitim denmez!

Ama, dur daha bitmedi. Koenig'in ikinci maddesi, '***öğrencilerin teknik mesleklere, fiziki ve tabii bilimlere yönelmeleri teşvik edilmelidi***r' maddesidir. Neden, çünkü, 'Bu çalışmalarda milliyetçilikle uğraşmak için zaman ayırmak zor, başarısızlık oranı ise daha yüksektir!' Türkiye'yi hatırlatan bir şeyler yok mu?"

Donmuş kalmış gibiydim,

"Onun için mi?" diye sordum. Mülkiyeliler Birliği'nde biri SBF profesörü, biri Cumhuriyetten biri de Milliyetten iki ünlü gazeteci ve eşleri ile yediğimiz yemeği hatırlamıştım. Her zamanki konular, irtica, 163. madde konuşuluyordu. Söz, dönüp dolaşıp, imam hatip okullarının sayısına gelince, "Her şerde bir hayır vardır," demiş, milletin buz gibi bakışlarına hedef olmuştu, Günay. Anladı, tabii,

"Evet," dedi, "Bugünkü 'irtica' kavgasının altında Rumeli kökenli geleneksel egemen sınıflarla, Anadolu sermayesinin palazlandırdığı yeni zenginlerin iktidar kavgasının yattığının farkında değil misin? Bu defa da kabakçılar kendi öz uzman aydınlarını yaratacaklar. Bak üçüncü madde, ***'öğrencilerin yurtdışına çıkmaları kolaylaştırılırken, geri dönmeleri ve döndükleri zamanki durumlarını zorlaştıran bir politika ile dış göç teşvik edilmelidir.***' Yurtdışında okuyan Türk öğrenci sayısına bak, mezunların istihdamına bak! Dördüncü madde, ***'lise ve üniversite öğrencileri arasındaki çeşitli kışkırtıcılara karşı sert önlemler alınmalıdır***.'"

Bütün bunların plânlanmış olduğuna inanamıyordum!

"Ne fark eder ki?!" dedi Günay, "Geçiştirme, sahiplenmeme, miş gibi yapma ile plânlı faşizm aynı kapıya çıkar. Ya da faşizm böyle ortamlarda yeşerir. Koenig, Alman Yahudi'siydi. Fikir babamız ortaktır da!"

Daha da korkutucu olanı, böylesi bir eğitim sisteminden geçenlerin hızla Tonguçlaşmaları, amansız bir sınıf atlama gayreti içine girmeleriydi. Elektriği on beş yaşında görmüş delikanlıların sakal salıp 'entel takılmaları' da bundandı. "***Hadi, canım!***" demişti Esendal, "***Okuttuklarımız kavga aramıyor, tersine, aylıkçı olup bize katılmaya çabalıyor. 'Öğretmen olacağız, askerde subay olacağız! Tokat atacaksın, tokat yiyeceğine. Aylık alacaksın, köyden harçlık bekleyeceğine. Sözü geçen adam olacağız, kötü mü? Efendi giyim, üst baş. Sözümüzü ikiletmezler, izimize basarak gelirler götürdüğümüz yere!***" Zaman onu haklı çıkarmış, bürokratizm demokratizme galip gelmişti. Rodoplu, Şafak'ın babasının CHP bürokrasisinin sadık neferi olduğunu hatırlattı.

Günay, Köy Enstitüleri felsefesinin "bütün vahşetiyle" yaşadığını söylüyordu, "Memleketi gerzekler gettosuna döndürdüler!"

"Söyleme böyle! Türkiye'de hiç mi adam kalmadı!?" Maydanoz bahçesine döndü, elini ağzına götürdü, İstanbul'a seslendi,

"Or'da kimse var mı? Heey!"

Başını üzgün üzgün salladı,

"Varsa bile 'bir adam'ın hiçbir işe yaramadığını hâlâ öğrenemedin mi? Bu 'sisi' yarıp kim çıkacak? 2000'e çeyrek var ve hâlâ dalga geçiyoruz!"

Derin bir umutsuzluk içinde gibiydi, ama dediğim gibi, tevekkül içermeyen bir umutsuzluktu bu.

"Hep yutturdular, hep yutturdular!" diye söylendi, "En az iki asırdır, işe yarar bir şeyler bulmak umuduyla Batı'nın çöplüğünü karıştırıp duruyoruz! Gün geçmiyor ki, damperli kamyonlar yaklaşıp, tepemizden taze çöpler boşaltmasın! O zaman bir telaş yeni dökülenlere koşuyor, onları eşeliyoruz. Ertesi gün olup başka kamyonlar gelinceye kadar! Öyle de güzel çöpler ki! Neler neler yok içlerinde! Bilgisayarlardan elektrikli tirbuşonlara, felsefe kırıntılarından ulvi çevreciliğe, feminizmden Madonna yamalarına kadar! Öyle gücüme gidiyor ki!

Bir tarafta, Şafak'ın bembeyaz saçlı babasını görüyorum. İçim sızlıyor. 1940'ların Gümüşhane kasabasını düşünüyorum, o Gümüşhane ki, '46 seçimlerinde Demokrat Parti'ye teşkilat kuracak beş adam vermemişti! Hayvan pislikleri, çürük sebze, meyve süprüntüleriyle kaplıydı. Rüzgâr bunların kurularını, toz anaforlarıyla bura bura kaldırıyor, eşek eriğinden yapılmış, manda gönüne benzeyen karapestil, kirli çamura benzeyen sarı bulama, dutkurusu, bayat leblebi, boyalı şeker sergilerinin üstüne sıvayarak meydanda dolaştırıyordu. Karasinekler rüzgârla savrulan kara yazmalar gibi, arada bir kalkıp sonra gene her şeyi kapkara örtmekteydi. Karışıklığı, pisliği, sanki kendiliğinden değil, insan aklıyla uğraşarak yapılmıştı. Kasabanın tek katlı kerpiç evlerine, bu evlerin

kararmış kiremitlerine, meydanı dolduran kadınlı erkekli kalabalığın durgun mutsuzluğuna, uyuz eşeklerin, eşek kadar atların, güçsüzlükten çökmüş öküzlerin, odundan oyulmuş yamalı kağnıların hantallığına uygundu. Kızgın güneş, çıplak gökyüzünün bütün maviliğini, bir daha hiç geri vermeyecekmiş gibi sıyırıp almış, insanları, hayvanları, her şeyi, kav gibi kurutmuştu. Neredeyse her şeyi üstüne bol benzin dökülmüş gibi parlatacaktı. Yalnız Halis Özden değil, bütün bu dünya, uçsuz bucaksız tozlu yollarda açlıktan, taundan kırılarak, sayısız eşkıya pusularını, engizisyon zindanlarını, sayısız kurbanlar vere vere aşıp bugüne ancak yedi yüz yılda ulaşacaktı."

Metni bir yerden hatırladığımı söyledim, güldü,

"Hiç kimse 43'ün Gümüşhane'sini, Kemal Tahir'in Kastamonu'yu anlattığı kadar iyi anlatamaz, canım!" dedi, "Bir yanda yalınayak başıkabak Halis Özden'in özlemlerinin sözü geçen adam olacağız, kötü mü? zavallılığı! Öte yanda babasının Köy Enstitüsü diplomasını SHP'liler nezdinde bir tavsiye mektubu gibi kullanan Şafak! Beş vakit namazında ihtiyarı bir görsen! İspanya İç Savaşı'na katılmış bir eski tüfek bilgiçliğiyle, pürnak hoşgörü, susuyor öyle!"

Rodoplu, toplumsal sado-mazoşizmin yerleştiği toplumların dünyayı nesnel olarak algılayamaz olduklarını, Türkiye'nin dünyadaki gelişimlerin sürgit gerisinde kalmasının nedeninin de bu patolojiden kaynaklandığını söylüyordu.

"On dokuzuncu yüzyıl sömürgeciliği ***uygarlaştırma misyonu*** şeklinde bir haklıcılıkla açıklanıyordu. Avrupalılar, 'vahşi' yerlileri ıslah ediyor olmaktan gururluydular. Bilimselliğin insanoğlunun sorunlarını çözeceğine inançları tamdı. Ancak, İkinci Dünya Harbi ve izleyen kıyım 'bilimsellik'in vahşeti önleyemediğini, tam tersine, teknolojinin iki kenarı keskin bir bıçak olduğunu gösterdi. 1940'lar, Avrupalı düşünürlerin 'bilimsel' olmalarından kaynaklanan 'üstünlük' iddialarına şüpheyle bakmaya başladıkları yıllardır. Philipp Frank gibi, her şeye kadir fiziki

bilimlerin insanoğlunun büyük sorunlarını çözeceğine inanan adamlar etkinliklerini bütünüyle yitirmemişlerdi; Marksistler toplum sistemlerini bilime dayandırdıkları iddiasını henüz sürdürüyor, 'kokuşmuş Batı' ile gerçeği göremediği için alay ediyorlardı, ama 'bilimin yetersizliği' saptaması yine de tuttu. Bilim adamları ve filozoflar da dâhil olmak üzere pek çok Batılı, bilimin, bilim hüviyetiyle bize gerçeğin bütününü asla veremeyeceğini düşünmeye, bilim adamlarını acı acı eleştirmeye başladı. Örneğin, Huxley bir takım deneylerin budalalığını hicvediyordu. Ortega y. Gasset, bilim adamlarına uzmanlık alanlarında üstat, diğer alanlarda barbar, 'eğitimli mankafalar' diye isim taktı. Bu arada bir de çok ciddi korku gelişti. Batılılar, bilimin sağladığı gücün, özensiz ve cahil adamların ellerine geçeceğinden korkmaya başladılar. 'Naturmensch' ya da akılcılıktan, psikolojik ve kültürel akılcılıktan nasibini almamış ada' diye bir kavram ortaya çıktı. Maq Lerner, '***Dünyanın güneş sisteminin merkezi olmaktan çıkması gibi, akılcı, doğru-düşünen insan da bizim düşünce sistemimizin merkezi olmaktan çıkmıştır***' diye yakınıyordu. Freud'cular yangına körükle gidiyor, '***insan, doğası itibariyle akılcı olmayıp, farkında bile olmadığı hayvansal içgüdülerinin etkisi altında kalan anti-sosyal bir yaratıktır,***' diyorlardı Sonuçta, Avrupa medeniyetinin, Sanayi Devrimi'nin palazlandığı 'yığınları' ıslah edememiş olduğuna karar verildi. Bugün Avrupa'ya egemen olan ***ilkel adam, uygarlığın gözü önünde güçlenen naturmensch'dir*** diyorlar. İlkeldir, çünkü '***onu türümüzün geleneksel kültürüyle eğitmeye vakit bulamadık.***' İyi mi? Bu naturmensch fiziki uygarlığın bütün avadanlıklarına sahip, ama onları var eden ilkelerin farkında değildir. Deniyor ki, 1930'ların liberal devlet adamları hiç değilse Freud ve Ortega'yı okumuş olsalardı, izleyecek faşist çılgınlığa karşı daha bir hazırlıklı olurlardı."

Suat'a anlatıp anlatıp da anlatamadığı 'Bunalım Çağı'ndan bahsediyordu.

"1940'ların Avrupalısı, bir yandan atom bombasından 819 satirli yüksek taramalı katot ışınlı televizyon alıcılarına, sekonder radardan, penisilin G'ye kadar keşfeder, geliştirirken, öte yandan bilim denilen kutsal inek'ten yakınıyordu! Güzel, ama çöplerini nereye dökecekti dersin? Tabii, Türkiye'ye. Şimdi, efendim, Esendal efendi, anlatıyor, ***'iktisat Vekâleti'nin sergisini geziyorduk geçenlerde, Alaman elçilik müsteşarıyla. Köylere dağıttığımız çıkrıkların, dokuma tezgâhlarının on binleri aştığını grafiklerde görünce herifin gözleri yaşardı,***

'Ah, eski çağlar! Makine bizi berbat etti. Halinize şükredin' diye yandı, yakıldı. Arkadan, Kaliforniyalı Profesör, Everhart geldi, safiyeti bozulmamış Anadolu köylerini dolaştı, insanoğlunun teknik yüzünden kaybettiği mutluluğu sapasağlam bulunca,

'Ah, kafa! Yitirdiğimiz cennet budur! Aman sıkı tutun, mutluluğunuzu bilin!' diye başını yumrukladı! 'Köyü değiştirecek her davranış tehlikelidir!'

Bizim gerzekler pek memnun oluyorlar! Batı'da kan gövdeyi götürüyor, teknik geri tepti ya, çağı yakaladılar sanki! Yahu, bak, yere göğe koyamadığımız Mareşal Fevzi Çakmak, ne diyor biliyor musun?

'O herifler gâvur akıllarıyla biliyorlar da, ben bilmiyor muyum? Asıl bela, teknik denilen rezilliğin önce ordulara bulaşması. Yani silah almazsan yenilirsin, aldın mı subayları, erleri ister istemez eğiteceksin. Hele şimdi! Yukardan uçak, altttan tank yüklenip dağıtacak, yarmadan içeri, makineye bindirilmiş birlikler dalacak! Günde yüz kilometre ilerleyecek. Bunun akaryakıt ikmali, yedek parçası, bakımı, haberleşmesi okumuş adam istiyor. Bunlar belimi bükmese, ben Köy Enstitülerinin lafını mı ettiririm o zibidilere!"'

"Onları da kapatacakmış, öyle mi?"

"Tabii! ***'Ne çare, kağnının 'üstünden aldığım herif, kamyonla yarım saat gitse, taşıt tutmasından iki saat kusar. Üç gün yatar, bir hafta aklını başına toplayamaz. Bunlar uydurma değil, manevraların verdiği sonuçlar. Alaman milleti gereğinden fazla okutulduğu için Hitler yakınırken, gözü-***

müze ne göründü, kudurduk mu biz?' diyor adam! Çaresi de var, 'Batı 'da kan gövdeyi götürüyor. Çünkü teknik geri tepti. Ya bizim gibi kağnıdan uçağa atlamak isteyenlerin başına neler gelir? İlerde bu belaya bulaşacaksak bile mümkün mertebe geç buluşmalıyız. Onlar gibi kağnıdan yaylıya, yaylıdan buhar kazanlı demir tekerleğe, ondan da otomobile geçerek.'

Köy Enstitülerinin öğrencilerini ne yapıp edip ortaçağ köylüsü tutacak iğdiş etme faaliyetine Batılıların dilinden bir gerekçe bulunuyor! Neden iğreniyorum bu egemen sınıflardan şimdi anlıyor musun? Bunların önerdikleri hiçbir sisteme güvenilmez! Ne demokratlıkları, ne sosyalistlikleri, ne sosyal demokratlıkları, ne liberallikleri sahici değildir!

Garibim Halis Özden, sanayi devriminin palazlandırdıklarından değildi, fiziki uygarlığın avadanlıklarından hiç nasibini almamıştı ama naturmensch oluvermişti işte. Tabii, bir Allah'ın 'aydın'ı çıkıp,

'Geri tepen teknik değil, tekniği insanoğlunun hizmetine vermeyi beceremeyen Batı kültürü! Hem dersini bilmezsin, hem de topunla tüfeğinle, silahlı silahsız bürokratınla iktidarsın, Allah'ın belası ahmak!' diyemiyor! Garip şiirler yazıyorlar ya dostlarımız!"

Bu terimlerde ifade ettiği zaman, "yıllar yılı Avrupa'dan ahkâm kesip, sosyalizmin farkına varamayan jön Türklerden, Paris'te göre göre 'üryan kahramanlar' dediği erkeklerin sardıkları 'tüllerle örtülü sebular'ı, yani testileri, yani kadınları gören Yahya Kemal'e, Homeros'ta 'cihanı bedayiin usaresini' ararken Jean Paul-Sartre'ı kaçıran Yakup Kadri'den, 1918'de Almanya'da, Hitler'in doğduğu Braunau kasabasının yüzelli kilometre batısında Ettlingen öğretmen okulunda öğrenci olup da, faşist yükselmenin farkına varmayan Tonguç'a, 1975'te, New York'ta ilk Sovyet bankası kapılarını açarken 'neler oluyor, yahu?' demeyen Yalçın Küçük'ten, Edward Said'in farkına varmayan milliyetçi Kültür Bakanımız Ali Naili Erdem'e, seksenli yıllarda hızlanan sosyal kapitalizm akımını, Esendal'ın Özden'i naturmensch edip kısırlaştırması gibi, Aliağa'yı özelleştirip

peşkeş çekmekten ibaret belleyen ‘gabi’liğe" duyduğu nefreti anlamamak mümkün değildi, tabii!

"Ya biz, ya onlar!" dediği, buydu! "Faşizmin entelijensiyaya tahammülü yoktur! Entelektüeli, 'entel'e, münevveri 'aydın'a indirger! Sıradanlığı bayağılığı yüceltir. Halkçılığın yerine pespaye bir halk dalkavukluğu koyar. Negative selection'u yerleştirir!" (Bir iki yıl sonra, 'iç-sömürgeciliğin kurbanı' şafak Özden, 'Çayırtepe Günleri' düzenleyecek, Rodoplu'nun, 'tatlısu muhalifleri' dediği, 'düzenin aydınları'nın Çayırtepelileri iğfal etmelerini kolaylaştıracaktı! Günay, Şafak'ın, Asena'ya güller sunduğunu görmedi diye şükrederken, şimdi, düşünüyorum da, belki de biliyordu diyorum. Ölmeden önceki sözünü hatırlıyorum, 'l*eh bin nicht böse*,' demişti, kırgın değilim!, '*Ich bin nich böse*, *meine liebe!*' kırgın değilim, sevgilim!

"Bu ülkenin yerlilerine yapılanları düşündüğümde, Bergen, Auschwitz ya da her neyse, bir toplama kampına girmiş gibi oluyorum!" dedi, "Üst üste yığılı bedenler bizimkilerin bedenleri sanki!" Öteki dünyadan geliyormuş gibi bir sesle konuşuyordu,

"Koca ulusu, incir çekirdeğini doldurmayacak şeylerle gün geçiştiren, ağzı açık ayran budalalarına çeviren, ülkeyi gerzekler gettosuna dönüştüren iğdiş edilme faaliyetinin elleri kelepçeli tanığıyım sanki! Titremek ne kelime, cinnet geçirsem yeri, değil mi?"

Aklı, birlikte yemek yediği SHP delegelerine gitti. Bir masa etrafında on üç kişiydiler. Esmer, dudaklarını örten bıyıkları ortalama iki santim, ilk fırsatta çıkarılıp atılacağı belli kravatları, kerhen giyilmiş frenkgömleklerinin yukarı kıvrılmış yakaları, çoğunlukla lacivert, ucuz takım elbiseleri, rakı göbekleri yaşlarıyla orantılı, asgari ikisinin saçları boyalı, on üç partili; masada ezme, beyazpeynir, marul, ortada karışık ızgara, soğumuş ve sert.

"Anadolu'nun benim geldiğim gibi köylerinden gelen insanlar," demişti Şafak, "Yani, yoksul bölgelerden geldiler. Burada bir düzen kurdu-

lar. Bu düzeni daha ileriye götürebilmek için, bu insanların daha sağlıklı bir yaşam biçimi içerisinde yürüyebilmelerini sağlamak için politika yapıyorum. Hepimiz onun için politika yapıyoruz. Bu ülkede ezilen insanların, yoksul insanların, daha rahat ve daha mutlu, hiç değilse sokak lambaları yanan bir beldede yaşayabilmeleri, suların aktığı bir beldede yaşayabilmeleri için politika yapıyorum. Çünkü, ben çok su taşıdım eve. Çocukların kuyudan su çekmelerini istemiyorum. 1970'te Cumhuriyet Halk Partisi'ne girdiğimde yaşım tutmuyordu. Yaşımı büyüterek girdim Gençlik Kolları'na. Girdiğim günden '80'e kadar mahallemin değişmez parti görevlisiydim. 1977'de ilçe gençlik kolu yönetim kurulu üyeliği yaptım. 1978'de ilçe gençlik kolu sekreteriydim. 79'da ana kademe yönetim kurulu için seçime girdim kaybettim. Halk Evi'ni kurdum. Kurucu sekreteriydim. Kapatılana kadar kurucu sekreterliğini yaptım. 12 Eylül'de gözaltına alındım. Suç bulamadılar, dava açılmadı ama sürüldüm. Aç kaldım, işsiz kaldım. Yine de politik mücadelemi bırakmadım. İnsanlarla ilişkilerimi sürdürdüm. Ne oldu? Yine kravatlılar geldi oturdu başımıza. Yok, Aydın Güven Gürkan, yok İnönü!"

Rodoplu'nun sınıfına duyduğu öfkenin onunla ilgisi olmadığını anlatmak istermiş gibi uzanmış, başını okşamıştı Günay'ın.

"Yine kravatlılar!" dedi, mahcup olmuş gibi güldü,

"Ben kravat takmaktan nefret ediyorum!"

"Takma!" dedi Günay, "Böyle daha yakışıklısın!"

"Sen beni sevdiğin için öyle görüyorsun."

Rodoplu'nun duralamasına izin vermedi,

"Seviyorsun, seviyorsun! Ben biliyorum!"

'Kravatlıları' ve genç adamın ne kadar haklı olduğunu düşünüyordu Günay. Yüzbaşı Selahattin'ler cephelerde paramparça olurken, Erhat Brüksel'de, Eyüboğlu Dijon, Lyon, Paris'te, Serteller Sorbonne'da, Colombia'da 'okuyorlardı! Yurtoğlu kanser eşini ameliyat ettirebilmek için dikiş makinesini (45 lira), radyo pikap (190-200 lira), dürbün (30 lira) ve

yatak takımını (15-20 lira) satarken bunlar başköşelere kurulmuşlardı bile! Meydan Larousse'da Selahattin Yurtoğlu'nun adına rastlanmazdı. ('Burada da iğrenç bir şey vardır,' demişti, bana, 'Biliyor musun, İlhan Selçuk, Yüzbaşı Selahattin'in Romanı'nı, Yurtoğlu'nun hatıratından aldı ve sansür etti! O hatıratın gerisinde, yüzbaşının Atatürk'e, çevresine ilişkin dünya kadar bilgi vardır, ama aleyhtedir. Ve pek sayın yazarımız, o bölümleri sansür etmekten utanmamıştır! Çünkü, nedense diğer şeylerde 'doğru' olduğuna inanılan Yurtoğlu, Atatürk'ü eleştirmeye kalkınca 'yanlışlık' yapıyordur! Ne küstahlık, değil mi?) Ama Serteller oradaydılar çünkü Larousse'u çevirecek Fransızcayı bilenlerle, Türkiye'yi gerzekler gettosuna dönüştüren müstebit malumat istifçileri aynı takımdan, kravatlılar takımındandılar. Ve onlar "bütün zamanlar"ın yöneticileri, "halkçı'lardı.

"Senin yerin yanlış," diye fısıldadı, Günay, Şafak'a. Bülbül köy Lisesi diploması, İktisadi Ticari İlimler Akademisi mezuniyetiyle, Sinema Günleri'nin incelikli müdavimleri, birkaç dilde dilbaz, üçüncü kuşak jön Türkler, Cemler, Kavalalar, Pamuklarla baş edemeyeceğini düşünüyordu.

"Olur mu, canım!" dedi Şafak.

Ne demek istediğini söylemeden anlamış olması mutlu etti Günay'ı. Ama haklıydı, SHP'den başka gidecek yeri yoktu Şafak Özden'in.

"O da benim gibi, hiç temsil edilmedi ki! Kendi diliyle konuşmadı ki!"

Konuştuğunda bambaşka bir telden çalıyordu,

"Ziganaları bilir misin?" diye sormuştu Şafak'a, neşeyle.

"Bilmez olur muyum?"

"Kuzey Anadolu Dağları kıyı sıralarının Trabzon-Gümüşhane kesiminde yer alır, 2.025 metre tutar, ünlü Zigana Geçidi. Trabzon, Maçka tırmanır. Tortul dik rampalı, sert virajlı iner de iner artık. Dorukları çam, etekleri elma, suları buz... "

Pastoral romantizme kaptırdığını biliyor, ama kendisini alamıyordu Günay. Şafak hayretle, pek de inanmayarak dinlemişti. Yirmi yılda yirmi gün gitmemişti Gümüşhane'ye.

"Hadi, canım sen de!" dedi Şafak, "Köy şiiri yazmak için kentli olmak lâzım anlaşılan! Biz işimize bakalım!"

"O kadar haklısın ki! Doğaya dönüş özleminin garip bir kendini kandırmaca olduğunu düşünürüm hep. Avlanmaya kurgulanmış insanoğlu için, son tahlilde, tarım da, sanayi kadar 'gayri-tabii'dir. Hemen her zaman nankör bir toprağı belle, yağmur bekle! Sadakati güvence altına almak için rüşvet, yani gübre, yani baraj ver. Yani, yani endüstrileş; çevre kirlenmesinden boğul, fabrikaya tıkıl ve robotlaş! Yine de, ıssız vadilerin, insansız dağların sükûnetinin yaraları sarıcı bir etkisi olduğu yadsınamaz. Biliyor musun, yazılı tarihten bu yana şehir hayatının zalim kavgacılığından, karmaşasından, aceleciliğinden yakınan şiirler yazılır? Kırsal yaşamın asude coşkusu dile getirilirken, bilgiden çok ülkü üzerine yapılanılır! Rousseau ile Voltaire, Lao Tze ile Konfüçyüs, İsa ile Hazreti Muhammedi!. Yaşamı bir Budist asgarisine indirmekte erdem bulan perhizcilerle dünya nimetleri ululayanlar arasında gider gelir insanoğlu!"

Şafak Özden'in bütün bunlardan ne anlamış olduğunu merak ediyordum doğrusu! Ama ciddiyetle dinlenmiş olmalıydı ki, fikirlerin de insanlar gibi ömürleri olduğunu anlattı Rodoplu, "Bir ya da birkaç kuşak bir fikir için çarpışır, o fikir konjonktürünü tamamlar, eskir, kuşaklar yorulur, küçüklerine düşüncelerinin ancak bir cüzünü bırakırlar. Rousseau, Lao Tze ya da Aziz Fransis ile kırlara açılmak, hayvanlarla dost olmak, cahil köylülerle sohbet etmekten, şömine önünde, elinde konyak kadehi, zekâ tokuşturan bir Makyavel'den daha çok keyif almak, kaynayan dünyayı arkada, 'ne halleri varsa görsünler' diyerek bırakmak ya da 'malumat'ı ululamak, şehir yaşamını uygarlığın temeli bellemek! İkisinin arasında gelir gider insanoğlu!"

"Bütün bunları bırak Ziganalar'a dön, istersen!" demek istiyordu, ama öyle bir kelimelendirmişti ki!

"Biliyor musun, hâlâ öyleyim. Bir türlü alışamadım," dedi Şafak.

"Neye?"

"Lüks yerlere. Lokantalara. Kırları seviyorum. Öyle dinleniyorum ki, kırlarda! Hani o Kilyos civarındaki kır lokantaları var ya, kendin pişir kendin ye, bayılıyorum onlara."

"Ben de severim," dedi Rodoplu, Ziya Bar'ı hatırlayarak.

"Bir gün gidelim, ha?"

"Tabii."

Osmanlının yasağı üç gün! Kaldı ki, köylü tutmamıştı enstitü işini. Okuyan köylü çocuğu ne ister? Köyden kurtulmak! Özdenler kurtulmuşlardı işte! Ve şimdi İstanbul'daydılar, öçlerini alacaklardı.

"Alsınlar, anasını satayım!"

Altmış yılda aydınlar devletinin Türkiye'yi getirdiği yer belliydi!

Yeşil elma kokulu Şafak Özden, sanki halk ayaklanmasıydı; faşizme, sömürgecilere karşı halk ayaklanması! Üstelik demokratik yolla! Olmayacak bir şey olmadığını düşünüyordu, Günay Rodoplu. Para lâzımdı, örgüt lâzımdı, plân lâzımdı, ama hepsinden öte akıl ve iyi niyet lâzımdı ki, bunların hakkından gelebilirlerdi!

"Sana para lâzım!" diye mırıldandı.

"Değel mi, ya!" diyerek sarıldı, Şafak.

"Bir akşam yemeğe getirsene ortağını?"

"Benim iki tane ortağım daha var. Sen onları tanımadın daha."

"Onları da getir."

"Getireyim, hayatım," daha sıkı sardı, "Bak, ne diyeceğim, bir aşk romanı yazsana!"

"Yazıyorum," dedi Günay, boynuna sokulmuş serin burna bir öpücük kondurdu, "yazıyorum!"

III

Misafirleri gülleri ile geldiklerinde sofrası ve kendisi hazırdı. Duran'ı tanıyordu, dördüncü ortakları, Onur Oflu gelememişti. Dikkatini milletvekili adayı Erol Çiçek üzerinde yoğunlaştırdı. Uzun boyu, güçlü yapısı, "Fatih" burnu, dökülen saçlarının kazandırdığı geniş alnı ve gür bıyıkları ile Erzurum Dadaş'ının somut bir biçimlendirmesiydi Çiçek. Kırk civarında olmalıydı. Yüzünü aniden kapsayabilen sıcaklığa rağmen, konuşurken, gözlerini kaçırma eğilimi, sinsilik değilse bile, örtülülük izlenimi verdi, Günay'a.

"Şiran gibi mi?"

"Yo, hayır. Daha erkeksi. Hırslı. Bu adamı hiçbir zaman gerçekten tanıyamayacağını düşündüğümü hatırlıyorum," diyerek gülmeye başladı,

"Ne komiğim, değil mi? Hangisini 'gerçekten' tanıyabilirdim ki?! Üçü de evli barklı adamlardılar! Kayınvalideli, baldızlı, ikmale kalmış çocuklu yaşamlarını, sahici yaşamlarını asla paylaşamazdım! İşte! Kendimizi kandırıp, dostçuluk oynuyorduk, herhalde. Neyse. İnsanın kendisi orada olmasa da yürüyen bir düzeni olmasının nasıl bir duygu olabileceğini hep merak etmişimdir. Yani, politik, entelektüel, hatta cinsel bir doyumdan sonra gecenin bir saatinde kapının her an açık olduğu, temiz çarşaflı bir yere gidip, devinim yeniden başlayıncaya kadar dinlendirilmenin nasıl bir şey olduğunu merak etmişimdir. O gece bir ara hayalimde kendimi üç kadının yemeğe davet ettiği bir erkek yaptım. Keyifli bir gece geçirecek, sonra bir saatte, o da eğer istersem, evime dönecektim. Çocuklarım çoktan uyumuş olacaklardı. Melek yüzlerinden öpecek, onlar da, seslerinde en ufak bir sitem olmaksızın sitem ne kelime, eve geldiğim için minnettar olup bana sarılacaklardı. Sonra karımın yanına gidecek, ısıttığı yorganın altına giriverecektim! İyi mi? Onları kıskanıyordum, herhalde!

Ama, intikamımı aldım! Şafak'a sarı, dalgalı; Erol'a kömür gibi siyah, beline kadar uzun; Duran'a kızıl, kısa ve kıvırcık bir peruk taktım! Az sonra darmadağın olacak sofrayı topladıklarını, dağ gibi yığılacak bulaşıkları yıkadıklarını hayal ettim. Ha, tabii, kendi yataklarını da kendileri ısıtacaklardı. Çünkü, evli değillerdi! Evli olsalar benim onlarla olmam söz konusu olamazdı! Nasıl ama?"

"Delisin, sen!"

"Herhalde! Neyse, elimde ekmek sepeti, salona döndüğümde, Duran, Erol'a Sarıyer'deki durumu soruyor; Erol, Erhan Alptekin'le görüşmesinden çıkardıklarını anlatıyordu.

"Gel, otur da, başlayalım, da!" dedi Şafak, "Çok acıktım. Kartofel var mı, kartofel? Bayılırım Kartofele!"

"Affedersiniz, Günay Hanım, biz böyleyiz işte. Politika konuşmadan edemiyoruz!"

"Ne istemiştin, sen?" Şafak'a döndü, Rodoplu.

"Kartofel," dedi Şafak, "Patates. Bayılırım, patatese!"

"Hay Allah! Bilsem, kızartırdım!"

"Kızartma, haşlama, her türlüsüne bayılırım!"

"Hadi, yarasın!"lar, "Hoşgeldiniz!"ler arasında Erol'la Duran'ın konuşmaları devam etti.

"Yetti, da!" dedi Şafak sonunda, "İş konuşmaya geldik buraya!"

"Öyle mi?"

"Ha, belediyeden arsa alıyormuşuz, öyle değil mi, Günay Hanım?"

"Bilmiyorum," dedi Rodoplu, Duran'a, "Şafak dün öyle bir uygulamadan bahsetti ama, ben hiç duymamıştım."

"Çoktan beri var," dedi Erol, "Gecekondu önleme bölgelerinde kooperatiflere arazi tahsis ediyorlar."

"Nerelerde bu bölgeler?"

"Çeşitli yerlerde var. Avcılarda var, Kartal'da var. Tabii, daha iyi yerlerde de var. Başkan'ın kendi kontenjanındaki arsalar daha iyi yerlerde tabii. Etiler'de, Levent'te, Sarıyer'de filan. Alınacaksa onlardan alınmalı."

"Ama, onlar da küçük," diye itiraz etti, Duran, 'Yirmi-otuz dairelik yerler."

"Canım, yirmi-otuz daire ama en ucuzu 250 milyon," dedi Şafak.

"Etme, Şafak da!" dedi, Duran, "Biz onun içinden nasıl çıkarız?"

"Niye çıkamayalım? Taşırım şirketi buraya. Evi de. Biraz da biz oturalım, Etiler'de," Rodoplu'ya döndü, göz kırptı, "Değil mi?"

Erol da, Duran gibi düşünüyordu, o anda,

"Etme, Şafak," dedi, sesinin tonunda her zaman yükseklerde uçan arkadaşını makul olmaya davet etme görevini üstlenmiş bir adamın örtülü sabırsızlığı vardı, "Biz o kadar lüks inşaatla başedemeyiz."

"Başederiz, başederiz! Evleri ipotek eder, yine başederiz. Değel mi, kız?"

"Olur'u konuşalım, da!" dedi Duran, Rodoplu'ya döndü,

"Öyle değil mi, Günay Hanım?"

"Ben ne konuştuğumuzu bile bilmiyorum," dedi Rodoplu, "Ayda gibiyim!"

"Sen boşver, gülüm," dedi Şafak, "Sen anlamasan da olur. Sen otur kitabını yaz. Ben seni hiçbir şeyle uğraştırmayacağım," arkadaşlarına döndü, "Başka şeyler konuşalım, da!"

"İçelim, o zaman," dedi Erol, sevimli bir ifadeyle.

"Erzurum'un neresindensiniz?"

"İçindenim," dedi Erol, "Erzurum'u bilir misiniz?"

"Günay Hanım'ın bilmediği yer yok ki!" diye araya girdi Duran, "Değil mi, Günay Hanım?"

"0 kadar değil canım! Erzurum'u bilirim, evet. Yurtdışında olduğum zamanlar, Palandökenler hep rüyalarıma girerdi. O kadar severdim!"

"Şimdi de sana Emrah'ı sorarsa, şaşma ha!" Duran uyardı Erol'u, "Geçen defa bana," Rodoplu'ya döndü, "Hatırlıyor musunuz, Günay Hanım?" Erol'a döndü, "Bayburtlu Zihniyi sormuştu."

"Aşşahtan gelirem, yüküm eriktir..."

diyerek güldü, Rodoplu.

"Gördün mü, bak! Bizi bizden daha iyi biliyor! Aaa, ama arkadaşım da güzel türkü söyler ama!" dedi Duran. Erol Çiçek'in kızardığını gördü, koca bir adamın utangaçlığının hoş bir tarafı olduğunu düşündü, Rodoplu,

"Siz de kimsiniz?"

"Biz köylüyüz, da! En köylümüz de bu!" Şafak'ı gösteriyordu, "Şimdi, Günay Hanım, bilirsiniz, Gümüşhane'de sebze filan yetişmez. Sebzeyi saksıda görür bunlar. Dayanırlar ekmeğe, o zaman da..." başını işaret etti, kafaları çalışmaz demek istiyordu.

"Ne ekmeği be oğlum? Ete, ete! Ben memur çocuğuyum, unuttun mu? Türkiye Cumhuriyeti'nin onurlu bir öğretmeninin oğluyum. Sizin gibi, çiftten çubuktan çıkmadım," kadına döndü, "Benim Babam Köy Enstitüsünden mezundur."

"Biliyorum, da!" dedi Günay, gözü maydanoz bahçesinde titreşen goncaya takılı. Çorak betonda açan bu çelimsiz koncayı, düzinelerle bakara gülüne değişmeyeceğini düşünüyordu.

"Aşk, emektir!"

Arkasında gördüğü karşı apartmanın pençeleri değil, başı pare pare Ziganalar'dı. Kelkit gürledi, inceden esen yelin şefkat dolu serinliği yüzünde dolaştı, çam kokusu sarhoş etti. "Sevmeye silahlandığını" hissetti Günay.

Misafirleri, arsa tahsisi meselesini görüşmeye gelmiş inşaatçılar değil, o dağlar gibi heybetli, ketum ve dimdik Anadolu çocuklarıydılar. Köylerinden yarım pabuç çıkmış, Türkiye Cumhuriyeti'nin sağladığı olanakları heba etmemiş, okumayı becermiş, para kazanmayı becermiş, ülkenin çıkarını en iyi kolladığını düşündükleri bir partide mücadele vermeyi yeğlemişlerdi. Bir Adalet Partisi'nde ya da ANAP'ta da yer alabilecekken, müzmin muhalefet partisinde olmalarının ima ettiği yiğitlik inkâr edilemezdi!

"Türkiye'nin fiili taşeronları bunlar," diyordu, "Müdür malzemesi, 'milletvekili' malzemesi, 'belediye başkanı' malzemesi!"

Erol Çiçek'ten yana baktı, "İTÜ'den öte köy var mı, ya da İktisat Fakültesi'nden?" Cevabını yine kendisi verdi,

"Var, tabii de, Türkiye'de var mı?"

"Sizi aramızda görmüyoruz, Günay Hanım," dedi Duran Kuran, "Toplantılara hiç gelmiyorsunuz."

"Ben muhalifim," dedi Rodoplu, "Referandumda 'hayır' oyu kullandım." Erol Çiçek'in gözlerini üzerinde hissetti,

"Aksinin, 70-80 kuşağına ihanet olduğunu düşünüyordum," diye ekledi,

"Hâlâ da öyle düşünüyorum! Bir daha ne Süleyman Demirel, ne de Erbakan! Meydanlarda görmek istemiyorum."

"Başka şeyler de var ama, da!" dedi Duran Kuran gülerek, "Bizim sizin gibi insanlara her zaman ihtiyacımız var."

"SHP'de değil," dedi, Rodoplu.

"Canım, efendim, hiçbirimiz SHP'li değiliz," dedi Erol Çiçek, gerçek bir devrimci olduğunu ima ediyordu.

"Ben SHP'liyim arkadaş!" dedi Şafak, "Nasıl CHP'liydiysem, şimdi de SHP'liyim. SHP, CHP'nin devamıdır, işte o kadar!"

"Peki, niye Ecevit CHP'si değil, de bu CHP?"

"Bırak, o bölücü... bir şey söyleyeceğim, ayıp olacak şimdi!"

"Hayır, sen hep Parti içindeki Kürt-Alevi bölücülüğünden, aşırı soldan şikâyet ediyorsun da, onun için soruyorum. Bu durumda Ecevit'in savunduğu daha makul değil mi?"

"Ecevit'in barajı aşabilmesi için kaç sene lâzım, gülüm?"

"Ne olmuş?"

"Ömür mü yeter?"

"Daha yaşın kaç, başın kaç?" diyerek güldü, Rodoplu.

"Öyle, o kadar beklenmez! Ben yirmi yıldır politika yapıyorum. Bu adam da öyle," Erol Çiçek'i gösterdi,

"Biz ikimiz nelerden geçtik! Bir keresinde," diye başladı, Rodoplu'nun çok iyi bildiği, sosyaldemokrat-Dev Genç çatışmasını anlattı. Erol Çiçek, Ülkücülerin Şişli'deki binalarında bir arkadaşlarını nasıl esir tuttuklarını, kendilerinin polisi itip içeri girdiklerini anlattı.

Karanlık köşelerden patlayan kurşunların altında yapıştırılan afişler, ihanetler, korkaklıklar yeniden yaşandı, rakının kamçıladığı hüzün, Şafak'ın, kadehinin içine "Nurhak sana güneş doğmaz..." diye mırıldanmaya başlaması ile arttı. Şarkının Dev-Genç'i simgeliyor olması önemli değildi, acılarla dolu bir dönemin fon müziği işlevini görüyordu.

"Erol'un sesi çok güzeldir, Günay Hanım," dedi Duran, havayı dağıtmaya çalışıyordu.

Rodoplu, Şafak'ın karakolları, hapishaneyi hatırlamasının mukadder olduğunu biliyordu, uzandı, elini okşadı, bunu bekliyormuş gibi elini avucuna aldı, sımsıkı tuttu, Şafak.

"Öyle mi? Bize bir türkü söylersiniz artık!"

"Nazlanma, da!" dedi Şafak, Erol'a,

"Eze ezeden oğlan..."

Erol, bu kadar kötü söylenmesine dayanamazmış gibi devraldı,

"Kapının deliğinden beni gözeten oğlan; Babam sana kız vermez, get! Para kazan oğlan!"

"Te, te, te!" yüreklendirdi, Günay, başka bir Erzurumluyu, Türkçü Sabahattin'i hatırlıyordu.

Şafak coştu, elinden çekti kaldırdı, odanın boşluğuna getirdi, elini omzuna attı, dizlerini kırmaya zorladı. Halay çekmeye durdular. Oda dört kişinin oyununu kaldıramayacak kadar küçüktü, dönüşümlü oynadılar.

"Almalar olanda gel, aney, bahçeyi dolan da gel... "

Duran, "Seninkine bak!" der gibi göz etti, Rodoplu içinin şefkatle dolduğunu hissetti.

Aralarında CHP üst kademesiyle dolaysız teması olanı Duran Kuran'dı. Deniz Baykal'a duyduğu sevgi ve güveni anlattı. Zincirbozan'dayken haftada en az bir kez aramıştı.

"Umarım sizi düş kırıklığına uğratmaz," dedi Rodoplu, Duran'ın sonra bakışlarını geri çevirmek istemedi,

"Pek şansı olmadığını düşünüyorum."

"Tanır mısınız?"

"Aynı çevrelerde dolaşmışlığımızdan tanırım."

"O, SHP'nin şansı olduğuna da inanmıyor," dedi Şafak.

"İnsan niye SHP'li olur, onu düşününce, doğru dürüst bir cevap bulamıyorum da ondan."

"Mesela, ben," dedi Duran, "Öyle ya, benim sülalem dincidir. Ağlak Baha'nın torunuyum ben. Biliyor musunuz, Günay Hanım, lise sona kadar Nurcu'ydum ben."

Yanlış anlamıştı.

"Ne kadar şanslısın," dedi Rodoplu, "Hiç değilse, ne olup bittiğini bilecek kadar din bilgin var! Şaşkın İttihat Terakki torunu değilsin!" Duran'ın duraladığım fark etti,

"Bilmeden lâf eden, yani," diye açıkladı.

"Vallahi, size bir şey söyleyeyim mi Günay Hanım, ben de bilmiyorum!" dedi Duran.

"Çok yazık. Saidi Nursi önemli bir adamdı. Mezarının yıkılmasını asla hak etmedi!"

"Öyle, değil mi?"

"Öyle, tabii. Eğer doğruysa, cesedini askeri helikopterden atıp yok etmişler. Yani, faşizm, faşizm, deyip duruyoruz da. Bize yapılınca faşizm, başkasına yapılınca mubahtır, olmuyor tabii. Faturasını çok ağır ödüyoruz."

Erol'un kaşlarını kaldırdığını gördü,

"Kaldı ki, İslâmiyet'i tükaka etmek SHP'ye bir şey kazandırmaz," dedi, "Ya da şöyle söyleyeyim, hakça bölüşüme karşı çıkacak Müslüman yoktur. İlle de Tanrıtanımaz komünizm değil ama, sosyal demokrasi Müslüman'a uyar. İş ki, sizin takım işin farkına varabilsin. Siz tabana yakın insanlarsınız. Ziya Bar entelleri değilsiniz. Bunu hissetmeniz gerekir."

"Doğru söylüyor," dedi Şafak, "Benim babam bildim bileli CHP'lidir, camiden çıkmıyor, yahu! Yaşlandıkça daha da beter oldu!"

"Niye çıksın, canım?" diyerek Şafak'a döndü, Günay,

"Delege kimlik kartı, öbür dünyayı kurtarır mı? Ha, ama, bu dünyada elbette daha adil bir düzeni gerçekleştirmeye yardımcı olur. 'Komşusu açken tok uyuyan bizden değildir,' diyen Hazreti Muhammed'in kendisi. Allah bilir, 'çoğulcu, katılımcı demokrasi" diye zaten Anayasa hükmü olan

tanımlamaları bırakıp, bu hadisi slogan yapsan çok daha fazla oy alırsın! Bir Müslüman, hele de Asya kökenli bir Türk olup, kapitalizmin acımasızlığını, serbest piyasa ekonomisinin erdemlerini savunan bir partiye oy vermeye devam ediyorsa bu işte ciddi bir yanlışlık var demektir."

"Koyun gibiyiz de, ondan!" deyiverdi Şafak.

"Oh, oh, oh! Halkçılardan gel!" dedi, Rodoplu,

"Ne büyük haksızlık! Sen adamın mukaddeslerini sabahtan akşama aşağılayacaksın, Deniz Baykal şundan birkaç yıl önce, hiç alakasız bir yerde, bütçe konuşmalarında, Alevileri ortaya atıp, Hasan, Hüseyin, Kerbela diye oy avcılığı yapacak da oy alamadığı zaman halk koyun olacak!"

Şafak'a döndü, yalancıktan azarladı, "Hiç yakışıyor mu, sana!"

"Bırak efendim, sanki öteki partiler bizden çok farklı!"

"Ben de onu diyorum," dedi Rodoplu, '"Yok aslında birbirimizden farkımız, ama biz SHP'liyiz'i oynuyorsunuz. Affedersin, biraz hem kellik hem fodulluk oynanıyor. Alevilik istismarı, yani, düpedüz din istismarı yapılmasa, sizin parti bu kadar karışır mıydı? Kaldı ki, Müslümanlar kendilerini temsil ettiğine inansalardı, Selamet iktidar olurdu."

"Refah demek istiyorsun."

"Ya da Refah."

"Ya da memlekette yeterince Müslüman yok!" dedi Şafak, taşı gediğine koymuş gibi kurnaz kurnaz gülerek.

"Bence, o öyle zaten. Ama, sosyal demokrat da yok!"

"Bırak efendim," dedi Şafak yeniden, "Bunu kim senin gördüğün gibi görüyor ki!" kadının kulağına eğildi,

"Bana bak, ben benden akıllısından hoşlanmam, ha!" bir öpücük kondurdu.

"Estağfurullah!" dedi Rodoplu, bunun bir uyarı olup olmadığını düşünmemişti bile.

"Efendim," diyerek söze girdi Duran Kuran, "Biz tabii Atatürk'ün çizdiği Misak-ı Milli sınırları içindeki Türkiye'nin bağımsızlığından, bütün-

lüğünden yanayız, öyle şartlanmışız. İstiklal Savaşı'nı antiemperyalist, anti-kapitalist bir savaş olarak değerlendirdiğimiz için, onun ilkelerini, Atatürk ilkelerini savunmayı şiar edinmişiz."

"İyi de, Duran Bey, şiar edinmeyen var mı, kardeşim? Bak, Misak-ı Milli'den bahsediyorsun. Misak-ı Milli'yi ilân eden son Osmanlı Meclisi'dir. Atatürk değil. 1920'nin Ocak'ında. Büyük Millet Meclisi daha henüz ortada yoktu. Neyse. Bir yandan, Behice Boran dâhil, Türk halkı bir millet olarak bilincine Kurtuluş Savaşı ile varmıştır diyeceksiniz, öte yandan, milliyetçiliği tükaka eder gibi yapacaksınız; bu da mümkün olmadığı için tutarsızmışsınız izlenimi vereceksiniz!"

"Baksana, milliyetçiliği de ne hale getirdiler!" dedi, Erol.

"Eee, sahip çıkın! Yeniden yorumlayın, anlatın. Papaza kızıp oruç mu bozulurmuş!"

Günay'ı ne kadar şaşırtmış olabileceklerini tahmin edebiliyordum.

"Şu Saidi Nursi," diye başladı, Duran.

"Saidi Nursi sadece bir örnek," diye atıldı Rodoplu, "Siz söylediniz diye söyledim. Olağanüstü bir adamdı. Her şeyden önce bir eylem adamıydı, skolastik batağa saplanmış bir medrese hocası değil. Kurtuluş Savaşı'nda Kuvayı Milliye'yi destekledi. Amacına ulaşması cehennem alevleri içinde yanmasına neden olacaksa, buna da razı olduğunu söyleyecek kadar da, şimdi kullanacağım kelimeyi yadırgayacaksın ama, halkçıydı! Düşünebiliyor musun, elli yıl önce, Avrupa medeniyetini alırken, 'Japonları örnek almamız lâzımdır,' diyecek kadar da ileri görüşlüydü! Türkiye bağımsız olmasın demediği gibi, Avrupa medeniyetini almayalım da demedi adam. Şimdi, sen bu adam gibileri dışlayacaksın. Niye? Kimi koyacaksın yerine? Nedir bu savurganlık? Ne kazanacaksın?"

"Vallahi, bilmiyordum," dedi Duran, arkadaşlarına bakarak.

Birden sinirlendi, Rodoplu,

"Bil, kardeşim! Bilin, ama artık!" deyiverdi, "Siz bilmezseniz kim bilecek?"

"Doğru," dedi Duran Kuran.

"Haklısınız," dedi, Erol, "Gerçekten, biz, ne yaptığımızı bilmiyoruz. İpin ucunu kaçırdık bir kere. Hayat gailesi, zaman da yok. Bir hayhuydur gidiyor işte!"

"Ama, yakalayabilirsiniz!" Israr etti, Günay. "Bakın, küçücük bir grup yeter. Elli beş milyonluk koca Türkiye'den, beş yüz kişi çıkmaz mı?"

"Ne olacak o beş yüz kişi?"

"Araştıracak! Öğrenecek, oluşumları yorumlayacak. İdealleri kelimelendirecek. Mesela, bakın, bundan bir asır önce, 1883'te, İngiliz Fabian Cemiyeti kurulduğunda bu kadar üyesi bile yoktu."

Fabian Cemiyeti'ni bilmediklerini fark etti, "Fabian Cemiyeti, İngiliz İşçi Partisi'nin çekirdeğidir," diye ekledi,

"Adamlar işe bir İngiliz sosyalizmi nasıl kurulur, diye başladılar. Aynen, böyle: İngiliz sosyalizmi. 'Yabancıların ihtilalci yöntemleri bizi ilgilendirmez; biz, İngiliz sosyalizmini geliştireceğiz,' diye başladılar. Marx'ı, İngiliz ekonomisi, İngiliz tarihi, daha da önemlisi, İngiliz işçi sınıfının ahlâki değerleri çerçevesinde yorumladılar.

Bakın, İngiliz İşçi Partisi'nin hamurunda temel bir ahlaki sav vardır. Büyük Yalan orada tutunamadı! O da, şuydu: Adamlar, İngiliz işçi sınıfının yaradılışı itibariyle, fıtraten, sosyal adaletin gerçekleştirilmesinden yana olduğunu iddia ediyorlardı. Sermaye ile emek arasındaki çelişkiyi yadsımıyorlardı ama işçi sınıfının asıl gücünün ahlâkından kaynaklandığına inanıyorlardı!

Bu Marx'tan esaslı bir sapmadır, ama, İngiliz işçi sınıfının desteğini bu sapma yani uyarlama sağladı. Yani, ana değerlere dokunulmadı, aksine, ne inşa edildiyse, ana değerlerin üzerine inşa edildi! Ne gibi? Mesela, işçiye gidip, 'Bak, sen, komşusu açken tok yatanlardan değilsin, değil mi?' diye sorup, olumlu cevap aldıktan sonra, 'O zaman, SHP'ye kaydolacaksın arkadaş,' diye başlayıp, nedenini açıklamak, gibi. Önce imama küfretmeyi, içki içmeyi, karının başını açmayı öğren, sonra bize gel, çünkü biz ile-

riciyiz,' gibi değil! Efendim, bu sosyalizm değilmiş! Ne gam?! Adamlar bu da İngiliz sosyalizmidir, dediler, çıktılar işin içinden. Başarıları da meydanda." Şafak'a döndü,

"Marx'ın öğretisinin namusunu korumak bize mi kaldı?" diye sordu,

"Baban, camiden çıkmıyormuş, Bu bir veri. İşçilerin cumaya gittikleri de bir veri. Pekâlâ. O zaman yapılacak şey, sosyal demokrasiyi camiye getirmektir."

"Hadi, canım sen de! Olacak iş mi?"

"Niye olmasın?"

"Bırak, efendim! Adamlar şeriat istiyor, yav!"

"Yapma, canım! Refah Partisi'nin aldığı oy ortada! Yine de, herkesin gönlünde bir aslan yatar, bu kabul. Ama, İslâmiyet'te eman müessesesi diye de bir şey vardır. Tabii, şimdi, bunun ne olduğunu da bilmezsiniz."

"Yok, valla," dedi, Duran.

"Efendim, Mekke döneminde, Müslümanlar Habeşistan'a sığınmak zorunda kalırlar. Habeş necaşisi Hristiyan'dır, ama, Hazreti Muhammed, '0 adaletli bir insandır,' demiş, orada yaşamalarına cevaz vermiştir. Necaşi, onların Müslümanca yaşamalarına izin verdiği sürece detant mümkündür. Adalete riayet edildiği sürece Müslümanlar uzlaşmazlar diye bir şey yoktur. Tersine. Mesela, yine aynı dönemde necasi olanlara İslamiyet hakkında sorular sorduğunda, Kuran'dan yakın gelebilecek ayetleri anlatmakla, yani, asgari müştereklerle başlarlar. Ne bileyim, Meryem'i anlatırlar da, mesela, üçleme yapanların müşrik olduğunu söyleyen ayetten başlayıp, işi yokuşa sürmezler. Uzlaşma yolları ararlar.

Şunu söylemeye çalışıyorum, Türkiye Cumhuriyeti, Habeş necaşisi bile olsa, Müslümanlarla uzlaşma yolu vardır. En kötü ihtimalle, bu yol denenir. Silah zoruyla değil, uzlaşarak, birlikte yaşanır."

"Şu üç günlük dünyada uğraşamam!" dedi, Şafak, "Aman, gülüm, bu dünyanın içinden çıkayım da, ahiret kalsın!"

"Türkiye'nin siyasal kaderini biçimlendirmeye talipsen, uğraşacaksın!" dedi Rodoplu, sertçe.

"Boşverr! Biz ne devlet adamları gördük! Bakma, sen, biz onların hepsinden iyiyiz. Benim arkadaşlarım koç gibidir, koç!"

"Türkiye'yi bu hale getirenler, o senin dediğin devlet adamları değil mi? Kim derleyecek toparlayacak? Sizler de kıpırdamazsanız, kim?"

"Dur bir pırtık, Şafak, da!" diye müdahale etti, Duran, konuşmanın sonunu duymak istiyordu,

"Kapitalist bir toplumda yaşayan Müslümanlar, sosyal demokrat bir toplumda haydi haydi yaşarlar," dedi Günay,

"Bir Erdal İnönü çıksa, 'Ben sosyal demokratım, çünkü komşusu açken tok uyuyan bizden değildir,' deyiverse, kim ne diyebilir? 'Toprak işleyenin su kullananındır' ile 'Yeryüzünde ne varsa Allah'ındır' arasında ne fark var? Yani, neticeden bir mesaj iletilmek istenmiyor mu? Niye ortak bir dil kullanılmasın ki?"

"Erdal Bey de amma hadis okur ya!" diye gülmeye başladı Duran.

"Okumaz, tabii," dedi, Rodoplu, o da gülüyordu, "Bir kere, 'laik' ya, dostumuz, kendisine aforoz edilmiş bir geçmişin bilgisini yediremez. Bırak, dillendirmeyi, biliyor olmayı bile yediremez!"

"Haklı da," diye ekledi, "SHP Kadınlar Kolu'nun vizonlu Atatürkçülerinin ona nasıl bakacaklarını düşünebiliyor musunuz?"

"Vizonluları bırak, kapıcı karılan bile sırt çevirir," dedi, Şafak.

"Doğrudur. Ama, kim ne derse desin, bir insan, ya liderdir ya değildir! Şimdi, bakıyorum, en ilerici geçinenimiz bile statükocu. Şafak bile hâlâ, CHP'li olmaktan bahsediyor! İsmet İnönü dönemi sanki asr-ı saadet mübarek! Nesi asr-ı saadet? Demokratikleşme desen yok, ekonomik kalkınma desen yok! Yapılan yanlışların, kaybedilen zamanın haddi hesabı yok! Ne var?"

"Demokratikleşme yok, olur mu?" diye söylendi, Erol, "Çok partili döneme İsmet Paşa'nın sayesinde girdik!"

"Değil be, kardeşim. Değil! Müttefikler dayattılar. Bak, biz, Birleşmiş Milletlere, 10 Aralık 1945'te girdik. Girebilmenin iki koşulu vardı, birincisi, Almanya'ya savaş açmış olmaktı ki, onu CHP hükümeti zaten daradar ve en haysiyetsiz bir biçimde, harbin bitimine on dakika kala ilân etmişti," Şafak'a döndü,

"Senin babanın evini yıkan da bu oldu, ya. Köy Enstitüleri'ni kapattılar, çünkü Alman modeli üzerine kurulmuştu, Almanya yenilince tükaka, yani komünist, oldu garibim! Şöyle bir düşün, camiden çıkmadığı zaman var mıydı? Neyse!

İşte, ikinci koşul da çok partili olmaktı. Bizde uluslararası anlaşmalar, malum, kanun olur. Birleşmiş Milletler Tüzüğü de kanun oldu. Yani, kimse kendini kandırmasın, İnönü'nün Demokrat Parti'ye göz yumması, Abdülhamid'in Meclis-i Mebusan'ı açmaya razı olmasından farklı değildir!"

Masada oturanların sıkıntılı yüzlerine baktı,

"Ne kadar büyük bir yalan yaşadığımızın farkında mısınız? Değilsiniz... Değilsiniz, çünkü, o kadar uzun zamandır, o kadar çok kişinin paylaştığı bir yalan ki, bu! Doğruyu duyduklarında insanların yüzlerine bir maske iniyor sanki!"

İzleyen sessizlik ürkütücüydü. ***İtalik'ler*** devam etti,

"Politika ve eylem adamlarının en zayıf yanı, düşünce adamını küçümseyişleridir. Beyinle kol, kuram ile eylem el ele vermedikçe, toplum sıhhate kavuşamaz! Biliyorum, biliyorum; vatandaşları günün çetin kavgalarında yer alırken yıldızlara serenat besteleyen bedbahtın adı savaş kaçağıdır. Ama, Günay'cım, bak, küsüyor insanlar! Farkında değil misin?"

İnsanları yorduğu, keyiflerini kaçırdığı düşüncesi giderek hâkim oldu. Göz ucuyla Şafak'a baktı, genç adam, beklediği gibiydi: gözlerini rakısına dikmiş, öylece oturuyordu. Oysa, hoş bir gece geçirmeye, kadınını can dostlarına tanıştırmaya, belki de onunla övünmeye gelmişti. Daha da kötüsü, eğer kurtuluşumuz, bir elimizle, Gümüşhane, Bayburt ya da Er-

zurum'u, öteki elimizle New York'u tutmaktan, aydınları camiye, camidekileri AKM'ye sokmaktan geçecekse, birleştirici olmak zorunluluğu vardı.

"Hayır, öyle de olsa, ne olur, diye düşünmek de mümkündür," diye, tekrar başladı Günay.

"Bir yandan da hizmet etmeyi sürdürüyordum ki, yabancılaşmasınlar. Bazı konularda anlaşamasak bile, dost olabileceğimizi, hiç değilse Şafak'ın arkadaşları oldukları için başımın üzerinde yerleri olduğunu iletmeye çalışıyordum. 'Nihayet bir devlet başkanı ülke çıkarlarına uygun olacak şekilde politika değiştirir, önemli olan bu değil!' dedim, 'Önemli olan, asr-ı saadet hülyasının rehaveti!'

'Lütfen, kusura bakmayın, size yükleniyormuşum gibi oldu da! Ama, işin o kadar başındasınız, sizi o kadar önemsiyorum ki, içim titriyor. Çünkü, siz de bir şey yapamazsanız, bu gidişatı siz de yönlendiremezseniz, ört ki ölem!"

"Ben asr-ı saadet nedir, onu da bilmiyorum ki, gülüm!" dedi, Şafak, sen de işi gücü bırakmış nelerle uğraşıyorsun tonlamasıyla. Günay, sesini, "sakin olmaya yemin etmiş gibi" denetledi,

"Hazreti Muhammed ve dört halife devri."

"Bırak, gülüm, yav, dine de başkası sahip çıksın! Çıkanlar var işte!"

İncelikli düşünce gerektiren hiçbir şeye yanaşmayacağını bir türlü anlamak istemiyordu Şafak'ın!

"Onu demiyorum ki, canım!" dedi, "Ben, gerçeklere sahip çıkmaktan bahsediyorum. Din bu gerçeklerden birisi ise, ki öyle, ona da sahip çıkmaktan bahsediyorum. Sonra, başkası kim? Niye, sen değil de, 'o' sahip çıksın? Bak, arkadaşa! Yarın milletvekili olacak! Türkiye'nin siyasi kaderini biçimlendirmeye talip. Cahil bir Osmanlı veziri gibi, gidip olmadık bir anlaşmaya imza mı atsın? Dünyaya hükümdar olamayacak bir şey varsa, o da cehalettir, inan bana! Eşkıya hükümdar olur da, cehalet olmaz! Hükümdarı, tabii, iktidar anlamında kullanıyorum. Buna, muhalefete iktidar

olmak, muhalefete muktedir olmak da dahildir. Yoksa, Erol Bey de gelir, binlerce milletvekili örneği, koltuğunda misafir gibi oturur, dönemi bitince de kaybolur, gider."

"Doğru," dedi, Erol.

Ne ki, bir dönem sonra karanlığa karışma olasılığının adamı sahiden etkilemediğini hissetmişti Günay.

"Sanki, ona, bir dönem milletvekilliği yetecekti," diye anlattı, "Ülkenin tarihine imza atıp atmaması önemli değildi. 'Ülkelerinin kaderlerini değiştirmeye soyunanlar, kaderlerinden utananlardır,' derler ama anlaşılan kaderinden memnundu müstakbel milletvekili adayı. Belki de, kendisini öyle bir konumda, ülkenin geleceğine ilişkin söz sahibi olmak konumunda göremiyordu."

"Sen de, 'politika yapmak' denilen şeyin, kendi içinde, bizatihi bir kariyer olduğunu göremedin!" dedim, "Bu adamların politika üreticisi değil, satıcısı, komisyoncusu olduğunu göremedin! Politikanın tezgâhtarlığını yapıyorlar ve bu onlara yetiyor!"

Gerçekten de, bunun bir geri kalmış ülke sendromu olduğunu düşünüyordum. Ticaret, elbette, üretimden, sanayiden daha cazip olacaktı!

"Üretici kim peki? Genel Merkez mi?" diye sormuştu, Günay.

"Bilmem," dedim, "Herhalde."

"Hadi, canım sen de!" diye patladı, "Tüzüklerini de biliyoruz!"

Aklı, milletvekili aday adayındaydı Günay'ın. Erol Bey'e döndü, "Oysa, gerçekler, aktif ve pasif tortularıyla bir toplumsal değerler bütünü oluştururlar," diye sürdürdü,

"Din dâhil, çözümlenmekten üşendiğimiz değerlere 'Başkaları sahip çıksın,' dersek, 'Topluma başkası sahip çıksın,' demiş oluruz. O zaman da, 'Peki, canım, sen kimi temsil ediyorsun?' diye sormazlar mı adama?"

"Hadi, canım," dedi Şafak, "Bizim SHP seçmenlerimiz yok mu? En kötü zamanımızda yüzde yirmi alırız, da!"

Günay'ın ***italik***'lerini görebiliyordum! ***Statüko her zaman taraftar bulur, da! Konuştuğumuz bu değil ki!*** Yine de başka türlü anlatmaya çalışmıştı,

"Hayır, sizin seçmenleriniz yok!" dedi, "Size, denize düştüğünü fark ettiği zaman, yılana sarılır gibi oy verenler var. Sosyal demokratsınız diye oy veren yok! Yine de, ne kadar denize düşerse düşsün, sizi, özgür iradesiyle bir kez iktidar yapmadı bu halk. Asker, ordu bürokrasi, basın, tüm destek, gene de olmadı! Olmuyor. Nedenini düşünmek gerekmez mi?"

"Doğru, söylüyor," dedi Duran.

"Şöyle düşün. Mesela, bu yılbaşı gecesi TRT programında, Bülent Ersoy ile Zeki Müren dans edeceklermiş."

"Yapma, yav!"

"Evet! Buna dördümüz de tepki gösteriyoruz, değil mi?"

"E, mutlaka!" dedi, Erol.

"Peki, bu tepkiyi, sosyal demokrat terimlerde nasıl ifade edeceksiniz? Karşınıza birisi geçse de, 'Efendim, demokrasi var! Herkes herkesle dans eder. Sansür edemezsiniz!' dese, ne diyeceksiniz? İlan edilmiş bir ahlâk sisteminiz yoksa, başınızı öte yana çevirmek zorundasınız. Yine, aynı yere geliyoruz; iktidara hükümdar olamazsınız!"

"Muhalefet de olamayız."

"Onu söylemeye çalışıyorum. Muhalefete de iktidar olmazsınız. Müslümansanız kolaydır. Örneğin, İslâmiyet ehl-i kitabın, yani, semavi dinlerden birisine mensup olanın içki içmesine izin verir, ama, örnek teşkil edecek şekilde içmesine izin vermez, yani, Müslüman mahallesinin ortasına meyhane kurdurmaz."

"Salyangoz sattırmaz!"

"Evet, salyangoz sattırmaz. Efendim, liberalseniz, hoş görürsünüz, libertinseniz, ağzınızın suyu akar. Peki, Türk sosyal demokratı ne yapar? Kadınların çırılçıplak denize girmesi karşısındaki tutumu ne olur? Efendim, bir öğretim üyesinin, mesela Tevfik Çavdar'ın, bir yabancı profesö-

rün, Taro Yamane'nin İstatistik kitabını satır satır çevirip, kendi yazmış gibi yayınlaması halinde, nasıl bir tavır takınır?"

"Oh hoh! Bizim üye listelerimiz bile dandik, gülüm, sen neden bahsediyorsun?!"

"İyi ya işte! Yok, aslında birbirinizden farkınız, üstelik siz taş atıyorsunuz. Hayır, şu olur, münferit üçkâğıtlar olur. Olur da, Parti'nin genel bir tavrı vardır; tavır konur. Ama, bakıyorsun yok. Yani, bakın, rüşvet suçlamalarının ardında da, ahlaki bir tavır değil,' o yapıyor da, ben niye yapamıyorum,' ya da 'o yaparsa ben de yaparım' yatıyor. Şöyle söyleyeyim: Efendim, sol kanatın üye listeleri dandik de, Baykalcılarınki dandik değil mi?"

"Dandik, tabii. Bizimkiler de dandik."

"İşte, sofizm, bu. Bir şey aynı anda doğru ve yanlış olabiliyorsa, yani, biz yaptığımız zaman doğru çünkü bizim amacımız daha saygın türünden bir anlayış topluma egemen oluyorsa, ahlâk erozyonu kaçınılmazdır. Ahlâk erozyonu, değerlerin kaybı, tepkisizleşmek anlamında. Bu yerleştikten sonra, zaten ört ki ölem. Nitekim, bir rivayete göre, bu CIA'nın taktiğidir. Ülke nüfusunun ses getirecek potansiyeli olan, üst düzey yüzde iki buçuğunu hemen her şeyi hoş gören, her şeyi içine sindirebilen, tepkisiz bir yığın haline getiriyorsun. İşte, Bülent Ersoy-Zeki Müren dansı gibi; işte, Adıgüzel cinayetinin karanlıkta kalması gibi; işte TRT'nin Türkçe'yi katletmesi gibi; işte, SBF Dekanı'nın Dev-Genç yasalarını kabullendiğini ilân etmesi gibi; işte, basında asparagas haber gibi; işte, Süleyman Demirel'in demokrasi havariliğinin kabullenilmesi gibi; işte, Kastelli'nin hâlâ ayakta olabilmesi gibi; işte, kopyanın okullarda vakayı adiyeden olması gibi; işte, film yönetmenlerinin yabancı filmleri plân plân kopya ediyor olmaları gibi; işte, karakolda dayak yiyen adamın ölmediğine ciddi ciddi şükretmek gibi; işte Hızır Servis ambulanslarının oksijen tüplerinin boş olması gibi. Gülmeyin! Nasıl bir batağın içindeyiz, baksanıza!"

"Günay Hanım, ne demiş şair? 'Güleriz ağlanacak halimize', demiş!"

"Ağlanacak halimizin de farkında değiliz ki! Doğal kabul ediliyor. Batı toplumlarının ne denli kuralcı olduğunun kimse farkında değil! Bilir misiniz ki, İngiltere'de, belediye bir tarafa, mahalle halkından izin almadan evinize neredeyse bir çivi bile çakamazsınız! Hani, diyelim müstakil evinizi bölüp, üç-dört daire çıkarmak istiyorsunuz. Mahalleli hayır derse yapamazsınız! Katılımcılık denilen şey budur! Hangi belediye başkanının ya da imar müdürünün işine gelir?"

"Gelmez, valla!"

"Büyük Yalan dediğim bu işte! Herkesin -mış gibi yapıyor olması. Kuralsızlığı baskıdan kurtulmak, özgürleşmek sanır oldu. İş öyle bir hale geliyor ki, hangi örneği versem, 'o da bir şey mi?' deyip, daha kötü bir örnek verebilirsiniz. Verebilirsiniz ama, örnekler doyum noktasına ulaştığında, kitle duyarlılığı yalama olur. Nitekim, bu oldu. Bu ülkede artık kimsenin yüzü kızarmıyor. Türk erkeğinin sahici tepki gösterdiği tek şey karısının kendisini aldatması. Namus, bu kadar ucuzladı! Bakın, kadın olduğum için iyi biliyorum, birisine 'Haysiyetsiz adam!' desem, 'Ne oldu, sana mı sarktı?' diye cevap alabilirim!"

İzleyen gülme içten değil, tam anlayamamaktan gelen sıkıntılı gülmeyi. Haklıydılar. Daha önce de söylediğim gibi, Günay'ın kurduğu bağlantıları ona bu kadar yakın olan ben bile her zaman anlayamazdım.

"Yani, haysiyetsiz, derken, belden üstü namustan, kafa namusundan bahsettiğimi anlatamam. Öyle oportünist bir toplum olduk ki, insanları başkalarına yaptıkları ile değil, bize olan muameleleri ile ölçmeyi bir marifet sanıyoruz. Oysa, bize karşı iyi ama bir başkasına kazık atan adamla selamı sabahı kesmemiz lâzım. Âlemin karısının kolundan bileziğini çalıp, kendi karısına veren bir adamı 'kocacım' diye karşılayan kadın da suç ortağı değil midir? Farkında mısınız, 'o senin sorunun!' diye bir anlayış peydah oldu. İngilizce'den çevirme -bu söylediğim, yabancı bir dilde eğitim yapıp, onun ahlaksal kalıplarını almanın iyi bir örneğidir- bir kalıp bu! 'O senin sorunun', diye başladığın zaman, faşizmin önlenemez yükse-

lişini de oynamaya başlarsın. Kimsenin kimse için parmak kıpırdatmadığı, her kaptanın kendi gemisini kurtarmaya çalıştığı, sonu kaçınılmaz bir felâkete doğru gidiş başlar! Bir ülkenin kendine özgü değerler sistemini ortadan kaldırdınız mı, izleyen kaosta egemen ulusun değerlerini dayatabiliyorsunuz. Dayatmak ne kelime, millet can simidi gibi sarılıyor."

"Gülüm, sen üzme kendini! O, o kadar da kolay değil, canım!"

'"***Nasıl, kolay değil? Sen evli bir adamsın ve ben seninle beraberim. Karını da senin sorunun diye geçiştiriyorum. Nasıl kolay değil?***' demeliydim," dedi, Günay, "Ama, o anda sıkmadı. Söyleyemedim!" Kendisine duyduğu öfkeyi başka türlü ifade etmişti,

"Nasıl kolay değil? Düşünsene, bir toplumun değerlerini senin istediğin doğrultuda etkileyecek faaliyetleri sürekli ve sistematik olarak uygun yazarlara ödül vermek gibi, efendim, feşmekân tiyatrocunun oyununun yurtdışında haber yapılmasına öncülük etmek gibi, efendim, amaçlarına ters düşen insanların bir açığını afişe edip, gözden düşmelerini sağlamak gibi. Anadilden gayri bir dilde yapılan eğitimini desteklemek gibi. Unutmayın, dünya iletişim şebekesinin yüzde yetmiş beşi Amerika'nın kontrolünde."

O çok iyi bildiği hışmının, misafirlerine yönelmek üzere olduğunu da hissediyordu. Kapıyı çalmak üzere olan felâketi anlatamamanın, çaresizliğin öfkesiydi bu.

"Allahtan aklım başıma geldi de sustum," dedi, "Hırsımı içkiden alacakmışım gibi, bardağıma yumulduğumu hatırlıyorum.

Gözlerini yummuş, bu ortamdan çıkıp, başka bir yerde açmak ister gibi beklemişti.

"Başın mı ağrıyor, sana bir kahve yapayım mı?" diye sordu, Şafak. Duyduğu minnet hissi anlatılır gibi değildi, sarhoş olmaya başladığını düşündü,

"Hayır. Ama, biraz buz çıkar istersen,' dedi.

Şafak'ın ev sahibini oynaması hoşuna gitmiş olmalıydı.

Epeydir buz bekleyen Duran kalkındı,

"Ben çıkarayım."

"Yok, yok, Şafak çıkarır," cevabının genç adamın özel konumunu perçinlemeye yönelik olduğunu fark edince hüzünlendi. Belli etmekten korktu,

"Siz hiç sahici Türk müziği dinlediniz mi?" diyerek lafı değiştirdi,

'İstanbul Üniversitesi Türk Musikisi Araştırma Merkezi? Doç. Oruç Güvenç?" Dinlememişlerdi,

"O zaman size bir ziyafet!" dedi, "Özellikle, size Erol Bey!"

"Efendim, bu zaten bütünüyle bir ziyafet," dedi Duran, masayı, evi ve ev sahibesini göstererek. Gerçekten nazik bir adamdı,

"Dinleyelim, bakalım!" dedi Erol. Üstünlük taslamak istememişti, sesinin mahcubiyetinden öyle çıktığını düşündü, Rodoplu.

Kaseti ancak birkaç denemeden sonra çalabildi, mahcup oldu,

"Teknik becerim, maalesef bu kadar!"

Gelip gelip de gelemeyen akarsuydu, kanun; ney suyun melalini boğuk boğuk haykırdı. Sonra karşılıklı konuştular. Ney ağladı, yakardı, kanuna. Kalksın, boşansın istiyordu. Kanun, mırıl mırıl direndi. Bir süre böyle çekiştiler. Kudüm dayanamadı, neyi destekledi; haydi! haydi! haydi! haydi! haydi! haydi! hay!!! Haydi! haydi! haydi! haydi! haydi! haydi! hay!!! Haydi! haydi! haydi! haydi! haydi! haydi! hay! haydi! hay! Haydi! haydi! haydi! haydi! haydi! haydi! hay!!! Ses yükseldi, yükseldi, vadileri, dağların doruklarındaki buzulları koynuna aldı! Kartal'lar, ne olduğunu görmek için kanatlandılar. Akarsu, ricaları kıramadı, önce yavaş yavaş, sonra hoplaya zıplaya koşmaya başladı. Çıngır çıngır şarkı söylüyordu. Tribünlerdeki mineler mavi mavi gülümsediler. Güneş ışığını gök kuşağı yapacak şekilde ayarladı. Çalgılar şöyle bir es verdiler, sonra hep beraber güneşe şükranlarını sundular. Karşı dağlardan bir kadın sesi katıldı, ***"Gözlerin aldı mene, kemende saldı mene, getme getme gel, gözel yar, getme getme gel!"*** diye yalvardı, suyun arkasından. Nereden çıktığı belli ol-

mayan kavallar katıldı, ***"Amandır koymayayım, yâr gözden saldı mene, getme getme gel, gözel yâr, getme getme, gel!"***

Gurbanam han gözüne yar, nazla bahan gözüne yâr

Yene sürme çekipsen, eller yıkan gözüne yar, getme getme, gel!"

"Getme, getme" diye yakardığının Türkiye olduğunun farkındaydı. Burun direği sızladı Günay'ın. Bütün gücüyle sevmeye çalıştığı adamlara baktı. Onlar da, hüzünlenmiş gibiydiler.

"Tükettikleri atmosferin hakkını veren Türkler, hayatı karşılayan Türkler, vakur, güvenli, kişilikli, biyofil, özgün Türkler, adil, tamamlanmış Türkler. Medeniyetlerini dünyadan esirgemeyen Türkler. isimsiz ve sessiz çoğunluk. Yarının milletvekilleri, Türkiye'nin taşeronları."

Derin bir sessizlik içinde dinlediler.

"Bir Amerikalı olmak ne demektir biliyor musunuz," diye söylendi Günay, neden sonra,

"Amerikalı olmak dünyanın neresine gidersen git kendi türkünü duymak demektir."

"Öyle, değil mi?" dedi Duran.

"Bir bakarsın, bir çekik gözlü Japon ya da bir palabıyık Türk ya da koca ağızlı bir Afrikalı, elinde gitar, senin türkünü söyler! Söylerken de gözü sendedir; beğenecek misin diye merak ediyordur. Yaltaklanır. İyi taklit edip de, beğendirdi mi, ondan mutlusu da yoktur ha! Her yerde bir Madonna ya da Michael Jackson görsen, dünyanın sana ait olduğunu sanmaz mısın? Nairobi'nin ortasında ya da Kuzey Kore'de İbrahim Tatlıses'i taklit eden adamlar olduğunu düşünmek ne garip değil mi? Amma da güvenli olur insan!"

Uzandı, bir sigara yaktı. Dumanı gözüne kaçtı.

"Gücüme gidiyor," diye söylendi, "Gücüme gidiyor! Kendi türkümüzü duymak istiyorum!"

Sesi titriyordu, Şafak farkına vardı. Elini omzuna attı, gözlerini gözlerine dikti,

"Ben sana türkü söylerim," dedi.

"Sahi, söyler misin?"

Özden'in yüreğinin derinliklerini görmek ister gibi baktı, Günay Rodoplu. Yemin ettirir gibi baktı,

"Söylerim," dedi, Şafak, yine.

"Peki."

Misafirlerine döndü,

'İngiltere'de, Amerika'da, Fransa'da, Uzakdoğu'da, gençlerin bağlama takımları kurup, birbirleriyle yarıştıklarını görmek, Türkçe telaffuzlarını küçümsemek, yetenek vaat edenlere İstanbul Belediye Konservatuarı'nda, 'Karacaoğlan Bursu' vermek istiyorum! İyi mi? Bob Dylan'ı, AKM'de Neriman Altındağ Tüfekçi ile 'Hoyrat'ı söylerken görmek istiyorum! Bu da iyi mi?"

"Sana, ben, türkü söyleyeceğim, dedim, da! Demedim mi, kız?" hatırlattı Şafak.

"Evet, sen söyleyeceksin," dedi, Günay.

Erol Çiçek, başını önüne eğdi, Duran Kuran keyifle izliyordu.

IV

"Kilyos yolu, birbirlerinin üzerine yuvarlanan tepelerin arasından kıvrılır. Yolun iki kenarındaki fundalıklar buraların bir zamanlar kesif orman bölgesi olduğunu hatırlatırlar. Kuzu çeviren, mangal yapan kır lokantalarından motel hizmeti verenlerin aslında beyaz kadın ticareti yaptıkları ya da odalarını birkaç saatine kiraladıkları söylenir. Kapıda duran arabaların marka ve modelleri bu suçlamayı doğrular gibidir, ama bütün bunlar sıcak bir yaz gecesi, çıplak bir ampulün altına, ağaçlaşmış gül fidanlarının arkasına kurulan sofranın büyüsünü bozamaz. Hele de, kişi benim gibi lüks beton yığınlarının arasında yaşayan, görüp göreceği gül fidanı on kat yüksekteki maydanoz bahçesinde, yağ tenekesi içinde biten sıska bir bitkiden ibaretse, büyü büsbütün perçinlenir."

"Dalı kırmaya kıyamadım," dedi, Şafak, masanın üzerine bir avuç gül yaprağı bırakarak. Rodoplu, ay ışığında eflatuna dönen petalleri okşadı,

"Sağol."

Kravatını atmış, kollarını sıvamış, evinin bahçesiymişçesine rahat, mangalla uğraşıyordu. İşletmeden nasibini almamış devasa tesiste çıt yoktu. Hallerinden memnun olduklarını fark eden garson, minnetle içeriye, sevgili dizisini seyretmeye koştu. Bahçenin öteki ucundaki masada, mafya kılıklı iki adam, çok ağır bir pazarlık içinde olmalıydılar, kimsenin duymayacağı şekilde fısıldıyorlardı. Hafifçe gerindi, yüzünü aya tuttu, gözlerini yumdu, Günay. Tek eksiğinin ağustosböceği olduğunu düşünürken, o da öttü. Yüzünü şükran dolu bir tebessüm kapladı. Gözlerini açtı, erkeğe baktı.

Dikkatini yeniyetme bir delikanlının masumiyetiyle, işine vermişti Şafak. Mangalın kızılı yüzüne vurmuş, alacakaranlık, yorgunluğun çizgilerini saklamıştı. Kesmeye üşendiği gür saçlarının çevrelediği heybetli başı, erkeksi profili, içine işledi. Onu seyrederken, gözlerinin dolduğunu, yüreğinin şefkatle titrediğini hissediyordu. 'Yiğit' sıfatının resmi yapılabilse, ortaya çıkan tablonun bu olacağını düşündü. Benliğini saran koruma duygusu, içini titretecek kadar güçlü bir koruma duygusu, ruhunu bedeninden ayırdı sanki. Yerinden kalkan, kollarını uzatan, güzelim başa dolayan, onu kimsenin dokunamayacağı bir yere göğsüne, bastıran, esirgeyen, saklayan, ruhuydu.

Baktığını hissetti, döndü, göz kırptı Şafak,

"Ne düşünüyorsun?"

"Ne, bileyim," dedi," Rodoplu, utanmıştı,

"E, söyle da!"

"Sahiden bilmiyorum."

"Hadiii!"

"Bir deneyeyim... " Dirseklerini masanın üzerine dayadı, yüzünü ellerinin arasına aldı. Boğazı kurumuş gibiydi, sesi alçaktan yayıldı, koncaları buldu,

"Koca bedeninin sıcağına sar beni, Şafak'ım," diye fısıldadı, "Sar beni, korkularınım gecesini dağıtsın, gözlerinin ışıkları. Yarı uykudaydım, yarı uyanık. Sen getirdin ülkemin rüzgârını. Bozkırdan ezan sesleri erdi kulaklarıma."

Şafak, hayretle durakladı, kaşlarını çattı.

Günay, başını kaldırdı, genç adamın gözlerinin içine dikti gözlerini,

"Bozkırdan ezan sesleri erdi kulaklarıma," diye tekrarladı,

"Bak, titriyor ruhum. Seni dualarla kucaklıyorum. Allah da razı oluyor, kul da!"

Hafifçe güldü, az öteden geçen toprak yüklü kamyonun sesinin uzaklaşmasını bekledi,

"Ah! Bir koca döl yatağı bu deli gönlüm! Tohumunu yeşertecek bir koca döl yatağı! Kucakla beni, evladü ayalinim ben. Sar beni, dört bin yıllık bacınım ben. Bin bana, rüzgâr kanatlı al kısrağınım ben.

Işıklı günlerin Türkiye'si uzak, yaya gidilmez, yiğidim. Atın, avradın ben olayım. Bu derbeder günlerin insanları bilmezler, bütün kervanların yolunun tek olduğunu! Onlar hayatı anahtar deliğinden gözlerler, solukları kesilir; rahmetlerini esirgerler, sürgünler ölür!

Bilir misin, seraları vardır onları. Fanusların altında orkideler yetiştirirler! Büyük, saygın ve renklidir orkideleri, çiçekten sayılırlar. Oysa bizim sevdamız karla, boranla büyür, yedi dölümüze yeter.

Ellerini esirgeme!

Çevir yüzünü, yarınlara kanatlanan ruhların İçtimaını dinle!

Dinle, bak! Ayın hışırtısını duyuyorum semada!

Bir gün toprak olursam, sana anlatamadan, neden nefesindir koklադığım sabahta, niye ellerin ellerimdir ve niye başındır okşadığım her başta... yanarım Şiran! Yanarım, ölürsem anlatamadan! Yanarım, yine sah-

tekârlara kalır, yine yiğitlikleri kendilerinden menkul fahişelere boğulur diye dünya!"

Elini uzattı, genç adam iki avucuyla sımsıkı kavradı. Kızardığını hissediyor, Şafak'ın yüzüne bakamıyordu, Rodoplu, yine de sürdürdü,

"Işıklı Türkiye'nin mimarı, sen geleceğe kanatlanırken, ben seyisin olacağım. Bağnazlık dikenlerini çıplak tabanlarımla çiğneyecek, al atlı süvarime yol açacağım. Atalarımızın bizi bağışladığı gün, şölen kuracağız. Zigana çamları davulların sesine titreyecek. Güneşte yer bulmaya koşacak bahtsız halkımız. Sen köhne duvarları yıkıp, yerine şeffaf saraylar diktiğinde, kalfan olacağım. Kör kâtiplerden tescilli karının rahminde, oğullarının saçlarında, büyüyen göbeğinde, mezar taşının gölgesinde duracağım.

Yüz yılların entel günahından, sana adanmakla arınacağım."

Sustu, kısacık güldü,

"İşte, bu kadar!" dedi, gözleri dolu doluydu.

Şiran da kim diye sormadı,

"Sağol," dedi, Şafak, "Sen yazdın değil mi?"

Rodoplu, cevap vermedi.

"Seninle doğru dürüst bir konuşalım," dedi Şafak. Kalktı, mangaldaki etleri yana çekti, geldi, tekrar oturdu. Bardakları kontrol etti. Araya bir şey girmesin istiyordu.

"Bak," dedi, "zaman zaman bana kızdığını biliyorum. Haklı olabilirsin, ama, ben öfkeni hak etmediğimi düşünüyorum."

Rodoplu'nun itiraz edecekmiş gibi kıpırdadığını gördü,

"Dur!... Bırak, bu defa da ben konuşayım, olmaz mı?"

"Affedersin."

"Rica ederim," diyerek derin bir nefes aldı,

"Bak, bu, bugünlerden yarına bir ilişki değil," dedi, "Nasıl söyleyeyim, ben, bugüne kadar babama bile seni seviyorum demedim. Sana diyorum. Seni seviyorum. Yıllar yılı... hep sevecem. Yaşayacaz, görecez. Hayatımda

en çok değer verdiğim insansın. Kadınımsın sen benim. Belki zaman zaman seni üzeceğim, ama inan isteyerek değil! Vallahi, değil gülüm! Bak, geçen gün ne oldu; Balıkesir'den bir yeğenim geldi. Karım filan hep beraber oturuyoruz. Baktım, boyundan büyük laflar ediyor, ama yanlış anlama, akıllı laflar. Kimden öğreniyorsunuz bunları dediydim, 'Günay Rodoplu'dan, o bizim pirimiz,' demez mi? Seni tanıdığımı filan bilmiyor! Nasıl gurur duydum, böyle içimden ılık ılık bir şeyler aktığını hissettim, vallaha! Limansın sen bana. Bazen, böyle, sesini duymak için... " birden durdu, mahcubiyetini büyük bir gülüşün ardına sakladı,

"Yeter ama, da!... Sen bütün bunları biliyorsun."

"Bilmiyorum," dedi, Rodoplu, sesi küçük bir kız çocuğu gibiydi.

"Bilirsin. Bilirsin da! Sen, bilirsin."

"O kadar güvenme bana."

"Sana güvenmeyeyim de, kime güveneyim?"

Duraladı kadın, haklı olduğunu düşündü. Kişiliğinde kesin olarak güvendiği bir şey varsa, o da güvenilir olduğuydu.

"Haklısın," diye içini çekti, "Ama, bak, nihayet bir kadınım ben. Özen göster. Annenmişim gibi davranamayabilirim."

"Niye? Her kadın erkeğinin biraz da annesi değil midir?"

"Öyledir de..."

"Ve de, her erkek kadınının biraz da babası ?" diye yapıştırdı, öteki sesi, ama çok zayıf çıkmıştı, duyuramadı.

"Biliyor musun," diye sürdürdü, Şafak, "Seninle konuştuğumdan beri, politikaya girmeyi düşünmeye başladım."

"Zaten politikada değil miydin?" diye sordu, Rodoplu, hayretle.

"Öyleydi de, aday olmak için daha çok zamanım olduğunu düşünüyordum. Ama, sen aklıma soktun."

"Bu seçimlerde mi?"

"Bu seçimlerde olmaz artık. Bu seçimlerde Erol'u destekleyeceğiz."

"Neden sen değil de, Erol?"

"Öyle. Söz verdik. Sonra, Duran davar."

"Onur Bey?"

"O yok. O zaten istemiyor. İşleri kötü gitti, onun. Ortağı kazık attı, çok ağır borçlandı adam. Karısının beyninde ur var. Hastanede. Biraz da onun için istiyorum ya, bu kooperatifi."

Kalktı, etleri tabakalara bölüştürmeye koyuldu.

"Nasıl yani?"

"Para kazanacağız ya, gülüm!"

"Nasıl?"

"İnşaatı biz yapacağız ya."

"Öyle mi, olacak?"

"Tabii. Bizim inşaat şirketimiz var ya! Seni de ortak edecem oraya. Ya da bacılarını. Yarı yarıya. Ev sahibi olacaksınız.

"Para ödemeden mi, yani?"

"İnşaat şirketi kâr etmeyecek mi? İş yapacağız, para kazanacağız da!"

"Ben hiç anlamam bu işlerden! İki kere ikiyi bile toplayamam."

"Sen ne anlayacaksın? Uğraşma sen bu pis işlerle. Sen, kitabını yaz, bunları bana bırak."

"Bu adamlar, bu ortakların, nasıl olacak?"

"Onlar benim hissemi paylaşacaklar."

Rodoplu'nun kaşlarını kaldırdığını gördü,

"Başka türlüsü mümkün değil," dedi, "Biz söz verdik, her şeyde ortağız," uzandı, kadının yanağından bir makas aldı, "Yârin gül yanağından başka! Eee? Ne diyorsun?"

"Yani," dedi Rodoplu, "İnsan inşaat işinden de para kazanabilir, tabii. Ama, işte, müteahhitlik filan denince, öyle bir kötü, affedersin, kokusu var ki! Ürküyor insan."

"Ben varım, da! Sonra bir de, işin bir de keyfi var be gülüm! Biz diyoruz ki,

...Konut insanların sadece barınacakları yer değildir. İnsanlar, arsa satın alarak, inşa ederek, kiralayarak, paylaşarak veya işgal ederek konut edinmeye çabalamaktadırlar. Kent yoksulu ıslıkla ailesinin veya arkadaşlarının yardımı ile kendi konutunu kendi yapmaktadır. Bizim orada insanlar kendi konutlarını kendileri yapmaktadırlar. Ancak, bir arsa bulmak ancak kamuya ait ya da özel araziyi istila etmek ve yasal olmayan arazi birimlerinden arsa almakla mümkün olmaktadır. Emin bir parsel ve ev ailenin içinde ekonomik olarak üretken olabileceği, ekonomik kriz ve hastalıktan kaynaklanan işsizliğe karşı finansal bir tampon olma özelliğini de göstermektedir. Bundan ötürü, kentteki arazi parsellerine erişilmesini sağlayan etkin önlemleri sadece sosyal açıdan... için gerekli değil, toplumun tüm üyelerinin yetenekleri ve enerjileri elverdiğince, ekonomik üretkenliklerinin temel direği olduğu için de gereklidir diye düşünüyoruz ve buna inanıyoruz. Konutu ekonomik hizmet ve refah olarak görmekteyiz."

Şaşma sırası Rodoplu'daydı, geriye çekildi, gözleri açılmıştı,

"Ne anlatıyorsun sen?!"

Sakın-kesme işareti yaptı, devam etti Şafak. Deruni sesini, tam bir politikacı tonlamasıyla kullanıyordu,

"Konut sahibine bir menkul değer, gelir getirici aktivite, geniş kent ekonomisine katılım üssü ile aile barınağıdır. Böylece, konut barınma gereksiniminden öte, kişinin aynı parsel üzerinde, düşeyde ve yatayda devingen bir yapıda, yeni bağımlı ve bağımsız hacimler yaratarak kendisine iş kaynağı ve güvence yaratması olayıdır. 1979 yılından başlayarak 1987'ye kadar, Çayırtepe çevresi gecekondularla örülmüştür. Bizim programımızda, gecekondulara hizmet götürülerek sıhhileştirilmesi, gecekondular affı ya da yıkımı, gecekondulara arsa dağıtımı ile ilgili görüşlerimiz çok açık ve nettir. Bugüne kadar, Çayırtepe'yi yönetenlerin, bu yasada gerek hizmet, gerekse yıkım içeriğinin ciddiye almadığı uygulamalar önümüzde vardır. Biz, Çayırtepe'deki gecekonduların ıslah edilebi-

lir alanlar olduğuna inanıyoruz ve öyle düşünüyoruz. Islah edilebilir alanlara imar plânları yoluyla tapu verilmesi ve bu alanlara imar haklarının kazandırılması yanında, halk ile belediye ortaklaşa altyapı hizmetlerinin inşasını amaçlamaktadır. Bu sosyal demokrat belediyecilik anlayışının katılımcılık ilkesinin hayata geçirilmesidir. Nasıl olacaktır? Merkezi yönetim, yani, anakent belediyesindeki sosyal demokrat iktidar, teknik hizmet ve finans bakımından Çayırtepe Belediyesi'ni destekleyecektir. Hazine arazileri bedelsiz olarak belediyelere terk edilecek, altyapı ve diğer hizmetler için bu amaçla kurulacak fondan yararlanılarak, gecekondu önleme bölgeleri arsa dağıtım yanında nüve ve mesken blok inşası oluşturulacaktır!"

Durdu, Günay'a döndü, yüzünü ekşitti,

"Olmadı ki!"

"Hayır, olmadı!" dedi, Rodoplu; gülüyordu,

"Olmadı, çünkü, çok SHP kokuyor!" diye ekledi.

"Nasıl?" diyerek dikkat kesildi, genç adam.

"Çok ayıp bir söz vardır, ama ne demek istediğimi çok iyi yansıtıyor... Çok ayıplamazsan, söyleyeyim mi?"

"Aşkolsun!"

"Ya... derler ki, yani, affedersin, 'osur osur ipe diz!' derler ya, işte öyle. Affedersin! Yani, bak, bir kere... bir üstünlük taslama' var. Sanki insanlar 'ev' denilen şeyin ne kadar hayati olduğunu bilmiyorlarmış da SHP'li politikacılardan öğreneceklermiş gibi. Bir kere bu tatsız. Sonra, bağımlı bağımsız hacim, düşeyde ve yatayda devingen yapı, nüve filan gibi laflar, çok yabancılaştırıcı laflar. Entel laflar. Kimse böyle konuşmaz ki! Nedir yani, hacim dediğin oda! Adam iki göz bir dam istiyor. Verecek misin, vermeyecek misin? Mesele bu. İmar ıslah planlarına, anakentin görevine gelince; zaten on yıllık hikâye ve ANAP bugüne kadar o konuda kimsenin yapmadığını yaptı. İyi yaptı, kötü yaptı, şehri mahvetti, filan da; senin deyişinle, 'gökten ne yağmış da, yer kabul etmemiş?' Hangi gecekonducu,

şehrin organik yapısı bozulacak diye, arsa almaktan imtina eder? Nostaljik çevreciler bozulurlar ama onların da oy potansiyeli bellidir! Sesli oldukları için iyi geçinmek zorundasın ama o kadar! Bildik şeyleri, çok kötü tekrarlayan bir metin bu. Katılımcı belediyecilik diye su borusu döşemek için köylüden para alacaksın! Lâf mı, yani? Bir kere, yeni bir şey değil, İkincisi, sizin tüzükteki 'katılımcılık ilkesinden kastedilen bu değil!"

"Kaz gibi bir herif zaten bunu yazan. Bizim oradan bir partili. Avukat."

"Biliyor musun," diyerek içini çekti Günay, "Sen, cevlağa soyunsan, bu lafı bilir misin, Bektaşi tabiridir, yani, içini olduğu gibi yansıtsan, kimse paçanı tutamaz senin!"

"Nasıl?"

"Yani, özlemlerimizi yansıtan, tercüman olsan. İnsanlara üstünlük taslamadan, insanların nezaketinden yararlanmadan, olanı ve olabileceği söylesen, kaygılarını yansıtsan. Yani, mesela, böyle bir nutku dinleyen gecekonducu, ne anlar Allah aşkına? Nutku atarken senin bile içine fenalık geliyor, da! Adam susuyor, hatta alkışlıyorsa, nezaketinden değilse çıkarcılığındandır! Rahmetli Cemil Bey, 'Bu yedi ceddi yabancı alüftenin dilimizde adı yok,' derdi. 'Obskürantizm heyulası yok edilmedikçe, herhangi bir diriliş hayaline kapılmak çılgınlık.' Çok doğru. Biz birimizle konuşmuyoruz. Birbirimizi geçiştiriyoruz." Şafak, tüm dikkatini toplamış dinliyordu. Rodoplu, açmak gerektiğini düşündü,

"Obskürantizm, meselelerin üzerini örtmek, geçiştirmek demek. Deminki nutuk çok iyi bir örnek. Ne yapacağını söylemiyor, ne yapamayacağını da söylemiyor. Belki de bilmediği, konuya hâkim olmadığı için söyleyemiyor. Ama sonuç olarak, içtenlikli değil, anlıyor musun?"

"Evet."

"Aslında, ondan da öte, statükocu. Yeni sentezlere izin vermiyor. Ama, bu sanki her şeyde böyle. Ne söylemeye çalışıyorum, biliyor mu-

sun? Statükocu olma, yeni sentezlere soyun, yeni politikalar üretmeye çalış, demek istiyorum."

"Bunu ben de isterim."

"Yap, o zaman!"

"Sen niye yapmıyorsun?"

"Yapıyorum. Ben yazıyorum. Ama, benim yerim kütüphane. Sonra, iş bölümü diye bir şey var. Kimse senden kütüphaneye kapanmanı beklemez. Ama ben zaten kapanıyorum. Ben, derken, bazılarımız, bir sürü 'ben' demek istiyorum. Bütün yapacağımız el ele, şakak şakağa vermektir. Beyinlerimizi bütünleştirirsek fethedemeyeceğimiz şey yoktur."

"Buna ben de inanıyorum."

"Peki, senin bir çıkış yapman için ne lâzım? Paranın dışında, tabii."

"İşin içindeyiz, tabii. Sen bakma, ben olmasam ortaklarım açtır, aç. Parayı kazanan benim. Harçlıklarını veren benim. Bakma, sen, onların içinden benden daha iyi örgütçü yoktur. Sokak sokak bilirim Çayırtepe'yi. Referandumda neden en yüksek 'evet' bizden çıktı? Seçmen kütükleri bizdeydi de ondan!"

"Hile mi yaptınız?"

"Eh, olacak o kadar, gülüm!" diyerek kurnaz kurnaz güldü.

"Leyla Köseoğlu söylemişti," dedi, Rodoplu, "Aradaki farkın hileden geldiğini ama Başbakan'ın referandumu tekrar ettirmek istemediğini söylemişti de, kadın ANAP milletvekili olduğu için inanmamıştım. Çok yazık.

Üçkâğıda ne gerek var, anlamıyorum, Şafak'cım. Siyasal çıkarınız açından da, Demirel'in ya da Ecevit'in yasaklarının kaldırılması sizin ne işinize yaramayacak, anlamıyorum. Onu da anlamıyorum. Üç gün sonra, Demirel'i meydanlarda görürüz artık. Çok yazık!"

"Siyasi hakların iadesi..." diye başladı, sözünü kesti kadın,

"Ne olur, bana söyleme! Aman ha, söyleme! Demokrasi adına halk dalkavukluğundan bıktım usandım artık! Bütün kuramlarıyla işlemeyen

bir demokrasi neden kutsal inek olsun? Şöyle söyleyeyim, düşün bak, eğer basın bir tekeller basınıysa, iş-birlikçiyse ve sen bu basına karşı çıkıyorsun, demokrasi var diye, böyle bir basının özgürlüğünü nasıl savunursun? Çayırtepe Karakolu'nda senin başına gelenleri askerlere yükleyip, rahatlayacak kadar safdil olamazsın, dökülen her damla kandan başta Demirel, Ecevit, Türkeş, Erbakan, o dönemin bütün sivil siyasileri sorumludur! Bir başbakanın icrası, on yedi yaşında bir çocuğun boynuna geçirilen iple sonuçlanıyorsa, o adam hiçbir şey yapamıyorsa, intihar etmesi gerekli değil midir?

Yok, böyle gergedan derisi yüzsüzlüğü! Hıyanet özgürlüğü diye bir şey olamaz. Diyorum ya, çıkarcı bir değerlendirmeyle SHP açısından baktığım zaman da anlamıyorum! Şöyle ya da böyle temizlenmiş bir siyasal arena var. Neden tertemiz başlayamayasınız? Neden gidip yine o adamların popolarına giresiniz? Neden pisliğe bulaşmamış kadrolara şans tanımazsınız? Bu 'asr-ı saadet' yutturmacası nereden çıkıyor?"

"Bu iş böyle, gülüm! En iyisi boş vermek!"

"Verememki! Bunu anlamalısın. Ben boş verememem. Zaten senin hiç boş vermemen lâzım. Bütünüyle çıkarcı bir tavırla yaklaşsan da boş vermemen lâzım. Bak, çok hoş -yanlış kelime!- çok acı, bir hikâye vardır. Abdülhamid tahttan indirilip, Selanik'te Alatini Köşkü'ne hapsedildiğinde, Fethi Okyar'a, Fethi Okyar'ın nezareti altındadır ya, iktidarı ele geçirenlerin kimler olduğunu sorar. Fethi Okyar da sayar, işte Salih Paşa, Mahmut Şevket Paşa filan. Hepsi de Abdülhamid'e zamanında hizmet vermiş adamlar. 'Vah, oğlum, vah,' der, Abdülhamid, 'Şimdi bunlar mutlakıyetin bakanları iken, meşrutiyet ilân edildi de, zihniyet ve kişilik mi değiştirdiler? Eğer buna inanılıyorsa, ahlâklarından şüphe etmek lâzımdır!' Nitekim olanları gördük. Denenmişi denemek doğru değil, canım."

"Haklısın."

"Haklıyım da, ne diye hile yaptın annecim?"

"Yapma, da! Bir benim hile yapmamla mı oldu bu iş?"

"Bak, bir şeyden bir tane varsa, mutlaka bir tane daha vardır. Sonra başka şeyler var. Bak, kişisel olarak sen, eğer, statüko dışına çıkabilirsen, dikkat çekersin. Yani, o çift dil bilen kolejli tayfanın dikkatini. Yapmak istediğin o değil mi? Korel Göymen'in dikkatini çekmek, efendim, Erol Çevikçe'nin dikkatini çekmek. Nihayet seni bunlar destekleyecekler, öyle değil mi? Genç, dinamik, işbilir, halka yakın ama eğitimli, bilgili, ayağı yere basan bir adam imajı vermek değil mi istediğin?"

"Bu konuda bana bir şeyler yazar mısın?"

"Hangi konuda?"

"Mesela, kooperatifler konusunda."

"Yazarım da, mesele o değil. Senin uzmanlaşman lâzım."

"Kütüphanede oturan sensin, gülüm, da!"

"O da doğru. Ama, Türkiye'de esas mesele sosyal demokrasinin ekonomik platformunu oturtmakta. Esas ihtiyaç burada. Size yöneltilen eleştiriler de buradan kaynaklanıyor. Sosyal demokratlar ne yapacaklarını söylemiyorlar meselesi var ya, işte bu. Gerçekten de söylemiyorsunuz. Pür sosyalist olsanız, sisteminiz olur, kapitalist olsanız, o da olur, hatta Müslümanlar bile bir ekonomik model geliştiriyorlar. Ama, Türkiye'de bir sosyal demokrat parti ne der?"

"Sosyal demokrasi nedir bilen var mı ki! İki tane kitap var zaten, ikisini de okudum."

"Biliyorum. Birisi İsmail Cem'inki, bir tane daha var. Geçen akşam beş yüz kişi olsa yeter dediğim, o. Yani, şunu söylemeye çalışıyorum. Bak, Batı'daki sosyal demokratların tecrübesini bilmek iyidir de, o bize yetmez. Neden yetmez? Şimdi, İngiliz İşçi Partisi'ne, bak. -İngiltere deyip duruyorum, çünkü İngiltere önemli: hem Adam Smith'in hem de Karl Marx'ın ülkesi sayılır.- Adamlar 1913'te parlamentoya girdiler. İlk kesin iktidarı 1945'te ele geçirdiler. Yaptıkları ilk iş, İngiltere Bankası'nı devletleştirmek oldu. 1694'te kurulduğundan beri İngiltere Bankası özel teşebbüsün elindeydi. Sonra sırasıyla, kömür endüstrisi, elektrik, gaz, ula-

şım, haberleşme, çelik, havacılık endüstrileri geldi. Seçim programları böyleydi ve kazandılar. Ha, ne oldu? 1951 seçimlerini kaybettiler, bu defa da muhafazakârlar devletleştirmeyi durdurup, kurumları eski sahiplerine iade ettiler. Ne zamana kadar? 1964'e kadar. İşçi Partisi tekrar iktidara geldi, haydaa devletleştirme tekrar başladı. 1970'te Thatcher geldiğinde, İngiliz KİT'leri, işsizliğe yol açmamak için habire sübvanse edilen enkaz durumundaydılar. İşte, 'İngiliz sorunu' dedikleri buydu. Neyse.

Şimdi, bize bak. Bizde zaten bu endüstrilerin hepsi devletin elindedir ve en özel sektör yanlısı hükümet bile tersini yapamaz, yapamadı. Adnan Menderes bile, 1950'de amme hizmeti görenlerle temel sanayiler hariç, diğer KİT'leri özel teşebbüse devredeceğini söyledi ama yapmadı. Yapamadı bir tarafa, yenilerini de kurdu.

Şimdi bugün bakıyorsun, Margaret Thatcher, 'Devletin sahipliği ile halkın sahipliği aynı şey değildir. Bugün artık İngiliz devlet teşebbüslerinin ne müşterilerine, ne çalışanlarına, ne de vergi mükelleflerine iyi hizmet vermedikleri kanıtlanmış durumdadır' diyor, İşçi Partisi lideri de onaylıyor. 1983'te bir manifesto yayınladılar, seçim kazanırlarsa, kamulaştırılan kuruluşları, eski sahiplerine satın aldıkları fiyattan geri vereceklerini söylediler ki, bu inanılmaz bir aşamaydı. Sovyetler çözülüyor. Doğu Avrupa gitti gidecek; bir sosyal devrim yaşanıyor. 'Halk kapitalizmi', efendim, 'halkçı pazar ekonomisi', 'endüstriyel demokrasi', gibi kavramlar ortaya atılıyor. Bunlar eninde sonunda, kapitalizmin kişinin becerisini ödüllendirmekten doğan üstünlüğü ile, hakça bölüşüm ilkesini gözeten bir sistemde bütünleştirilecek. Yeni bir sentez ortaya çıkartılacak. Emekle kazancın doğru orantıda artmasını sağlayan bir sistem kurulacak. Geçen yüzyıldan bu yana ilk kez, sosyalistler, özel teşebbüsün daha verimli olduğunu kabullenirlerken, piyasa ekonomisi yanlıları mülkiyetin halka yayılmasının daha da verimli olacağı konusunda birleşiyorlar!

Hal buyken, sizin tüzüğünüzdeki gibi, 'SHP, KİT'leri hızlı ve belirli yapıda bir sanayileşmenin gerçekleşmesi için en güçlü araç görmektedir,'

türünden bir çıkış, sizi köhne yargıları savunan bir 'müze bekçisi' yapar! Kadının, Thatcher'ın, çok haklı olduğu bir sözü var, diyor ki, 'Bir şeyin sahibi devlet ise, o şey kimseye ait değildir, demektir. Kimseye ait olmayan bir şey de, kimsenin umurunda değildir!"'

"Doğru söylemiş."

"Tabii, doğru. Gorby boşuna ortaya çıkmadı. Demin, 'obskürantizm' derken, anlatmaya çalıştığım bu. Bugün Türkiye'de kimse ekonomik verimlilik açısından KİT'leri savunamaz. Bu böyle olduğu halde, SHP en statükocu haliyle böyle bir politika güdebiliyorsa, bu KİT rezaletinin üstünü örtmekten başka işi yaramaz. Örter de ne olur? İşte Sümerbank olur. Biliyor musun, bugün Sümerbank'ın kaç tane iştiraki olduğu bile bilinmiyor? Vallahi, kayıt yok! İnanabiliyor musun?

Mesela, şimdi, sen kalksan desen ki, 'Efendim, bunlara Kamu İktisadi Teşebbüsleri deniyor ama, uygulamada mal sahipliği kamunun değil, bu kuruluşları yöneten bürokratlarındır, ' desen, yalan mı söylemiş olursun? Ben PTT değil, 'Posta Terör Teşkilatı' desem, yalan mı? Bir tüketici olarak, özel sektör üzerindeki etki ve denetimimiz, sözde sahibi olduğumuz devlet tekelleri üzerindeki denetimimizden daha fazla! Yalan mı? Bazen ne düşünüyorum biliyor musun, daha doğrusu, Sümerbank'ın ilk kurulurken, kuruluş yasasında, kendisine bağlı fabrika ve işletmeleri sınırlı sorumlu şirketlere dönüştürmekle yükümlendirildiğini düşündüğüm zaman -tabii, sadece Sümerbank'ın değil, Etibank, Ziraat Bankası, Denizbank'ın da- bunun bir türlü yapılmamış olmasının bu kuruluşları kendilerine otlak yapan devlet memurlarından olduğunu düşünüyorum. Dünyanın hiçbir yerinde, devlet memurları imparatorluklarının küçülmesine razı olmuyorlar. Düşünsene, bir KİT umum müdürünün saltanatı kimde var?"

"Niye ANAP'lılar söylemiyor?"

"ANAP'lı dediğin kim? Sizinkilerden farkı yok ki! Ama, neden Deniz söylemiyor? Onu düşünmek lâzım."

"Olur mu, gülüm, KİT'lere ters düşmek, devletçiliğe ters düşmek olur. Atatürk inkılaplarına ters düşmek, altı oka ters düşmek olur."

"Diyorum ya işte, statükoculuk bu."

"Ne statükoculuğu, bağnazlık bu."

"İyi ya, işte. Kaldı ki, devletçilik bir ilkeyse, inkılapçılık da bir ilke. Yine kaldı ki, Atatürk zamanında söylemiş. Afet İnan'da var. Bugün koyduğumuz ilkeler bugünün icaplarına göre faydalı olanlardır. Toplum zaman içinde değişir, inkılapçılık ilkesine bağlı kalındığı sürece, yeni koşullara uygun yeni ilkeler geliştirilir, diyor. Nitekim, 1930 öncesi ekonomik koşullar öyle gerektirdiği için Atatürk petrol-benzin tekelini bir Amerikan şirketine, Standard Oil Company'ye, ispirto ve alkollü içkiler tekelini de bir Polonya şirketine devretmişti.

Ah, canım, yeni ilkeler üretilemiyorsa, tembellikten, canım, be! Geçiştirmekten, rehavetten!

Hep onu anlamaya çalışıyorum, neden çözüm üretmekten, cüzzamdan kaçar gibi kaçıyoruz! İşimiz gücümüz meselelerin üstüne örtmek! Her yerde, her şeyde bu! Neden?"

Çok konuştuğunu, güllerin büyüsünü dağıttığını biliyor, yine de kendisine hâkim olamıyordu, Rodoplu,

"Korktuğum ne, biliyor musun?" diye sürdürdü, "Korktuğum, sözde yurtsever kaygılarımızın, daha doğrusu zihni tembelliğimizin, Türkiye'nin gerçek koşullarını nesnel olarak değerlendirmemizi önlemesine izin verdiğimiz için, elimize geçen fırsatları değerlendiremeyeceğiz. Yani, ekonomik konuları 'devletçi' ve 'anti-devletçi' ikileminden çıkarıp, nesnel olarak değerlendiremeyeceğiz. Bu beni korkutuyor, Şafak. 2000 yılını da kaçırırsak, bir daha toparlanamayacağız diye korkuyorum. Ve açıkçası...

Açıkçası, bunu, sen, 'sen' derken ne demek istediğimi biliyorsun, yaparsın diye umuyorum. Ekonomi eğitimin var, geçinecek paran var, pırıl pırıl bir kafan var."

"Anlıyorum."

"Anladığından eminim. Bütün yapacağın okumak... Zaten yapacak daha iyi bir işin yok bu dünyada, öyle değil mi?"

"Sen varsın, da!"

"Hadi, ordan, 'iş' miyim ben?!"

"Öyle ağır işsin ki!" dedi, Şafak, birden ciddileşerek.

"Sahiden öyle düşünmüyorsun, değil mi? 'Uğraşılacak' bir şey olduğumu düşünmüyorsun, değil mi? Çünkü biraz farklı bir eğitimi olan çağdaşınım, hepsi bu!"

"Hepsi bu mu? Sahiden mi?" diye sordu Şafak, anlamlı anlamlı.

"Bir de seni seviyorum," dedi Günay. Biraz duraladı,

"Bunu sana nasıl kelimelendireceğimi bilmiyorum," dedi, "Çünkü, bir kendini beğenmiş, bir küstah gibi konuşmak istemiyorum. Ama, bak, bir şeyi bilmeni istiyorum, daha doğrusu sana söz vermek istiyorum; ne zaman bir şey istersen, çeviri, araştırma... ne istersen... ben buradayım.! Sadece birey olarak ben değil tabii, biz, hepimiz. Bütün imkânlarım," sesi titremeye başladı.

"Biliyorum," diye fısıldadı, Şafak, başını önüne eğmişti.

"Başka Türkiye yok," dedi, Rodoplu, duygusallığını şakaya vurmaya çalışıyordu.

"Hayır, yok,' dedi Şafak, "En iyisi ben sana bir türkü söyleyeyim."

"En iyisi!".

Gözlerini Günay'ın gözlerine dikti, birden, ani bir hareketle elini göğsüne attı!

Kır bahçesi, az ilerde oturanlar, ortalıklarda dönenen garson! Yine de ve hepsine rağmen!

Günay, hayatının hiçbir döneminde, hiçbir koşulda kabullenemeyeceğini düşündüğü böylesine cüretli bir hareketten irkilmediğini, dahası, başkalarının görüyor olmasını bile umursamadığını hayretle fark etti.

"Bir devrimdi!" diye anlattı,

"Hayatımda bir devrimdi! Ben ki, her uzvunu dirhem dirhem değerlendiren kadının bilgisinden bunca yoksundum, ben ki, samanlıkta yuvarlanmayı bunca garipserdim, ben ki, ömrümde tek bir porno film izlememiş, erotik denenlere kızarmadan bakamamıştım!.. "

Gözlerini şaşırtıcı bir utanmazlıkla Şafak'a dikti, erkeğin memesinin üstündeki elini tuttu, bağrına bastı!

"Böyle bir şey yapabileceğimi düşünebiliyor musun?" diye sordu Tülin'e. Hemen ekledi,

"Yaptım, bacım. Vallahi yaptım! O mafiyoza tipler de, seyrediyorlarsa da seyretsinler, Şafak'ın önüne geçmek bana düşmez diye düşünüyordum!"

Şafak, bir tür meydan okuyordu. Rodoplu arda kalmadı,

"Sen varsan, ben de varım," diye fısıldadı, "Sonuna kadar."

Şafak, baktı baktı, elini çekti.

"Hadi, gidiyoruz!"

Kolu Günay'ın omzunda, otomobile yürüyorlarken, "Şöyle bir dur, da!" dedi adam. Günay, durdu.

"Beni kendisine siper etti, çişini yaptı! Evet! Çişini yaptı. Ay ışığında pırıl pırıl su döktü!

Ilık olduğunu düşündüğümü hatırlıyorum! Sanki ben yapıyordum. Elimi altına tutabilirdim. Temizliğini yapabilirdim!

Tanrım, bütün bu inanılmaz şeyler bana oluyordu ve sizler hiçbir şeyin farkında değildiniz! Kümemin elemanları bire bir eşleşiyordu, Şafak'la. 'Bir' oluyorduk. Yepyeni bir sınıf oluşturuyorduk! Ve siz hiçbir şeyin farkında değildiniz! Biliyor musunuz, bazen öyle aptal görünüyordunuz ki, bana! Aptal ve inançsız!"

Son ameliyatından birkaç gün önceydi, çok çabuk yoruluyordu. Tülin de, ben de kendisini yormamasını istiyorduk. Ama, Günay konuşmak istiyordu,

"Bağışlayın," dedi, döndü, "Hele de sen!" İçini çekti, esef dolu bir tebessüm yayıldı yüzüne,

"Nasıl oldu da, senin gibi akıllı, iyi bir insan beni zaptırapt altına alamadı?" diye sordu.

"Günay'ım, ben senin yanında su dökemezdim ki!"

"Doğru!" kıkır kıkır güldü.

"Bu adam sana duyduğu saygıdan idrardan kesilirdi, kardişim!" dedi, Tülin, "Sistit olurdu, alimallah!"

"Bak, şimdi!"

"0 akşam ona bir şiir yazdım. Notlarımın arasında bir yerde olmalı. Bir kopyası da Şafak'ta vardır. Tabii, eğer atmadıysa!

Sonra, dura kalka, Kilyos'tan ta Üvezli'ye gittik. Çayırtepe'nin de ötesinde. Şafak istedi. İstanbul'un bu yakasını bir türlü benimseyemediğini söylerdi. Sabahın iki miydi, üçü müydü, darca bir sokakta küçük bir apartmanın önüne geldik. Durduk.

'İniyoruz,' dedi, Şafak. İndik. Üçüncü kat mı, ikinci kat mıydı, hatırlamıyorum, çıktık. Bir dairenin kapısını açtı Şafak. Işığı yaktı, girdik. Burnuma 'Omo' kokusu geldi ve hatırladım. Şafak'ın çamaşırları da Omo kokardı. Etrafıma bakındım, orta halli bir memur ailesinin sade döşenmiş, küçük, sobalı, tertemiz bir dairesiydi. Şafak bir kapı açtı, yatak odasıydı. Çift kişilik bir yatak, aynalı bir tuvalet masası vardı. Tuvalet masasının önündeki gelin damat fotoğrafında, onbeş-yirmi yıl öncesinin gencecik Şafak'ı, bir de o kadar gencecik sevimli bir kız poz vermişlerdi."

"Aman, yarabbim!" dedi, Tülin, "Ne zor işler bunlar!"

"Değildi," dedi, Günay, "Değildi."

"'Seni, kendi evimde, kendi yatağımda istiyorum,' dedi, Şafak, 'Kadınımı evimde istiyorum. Bana ait olan her şeyi seninle paylaşmak istiyorum.' Anlamamak mümkün değildi ki! Ben de onu kendi evimden başka bir yerde göremiyordum!"

"Ne güzel bir kız," dedi, Günay Rodoplu, fotoğrafı işaret ederek.

"Tabii öyle olacak," dedi, Şafak Özden.

"O sıralarda bir yerden bir kapı açıldı. Anlaşılan evde biri daha vardı. Ama, ben, öylesine dingin, barışık bir ruh halindeydim ki, gelen karısı olsa da rahatsız olmayacaktım! Şimdi düşünüyorum da, Şafak bana dönüp,

'Bu benim karım. Öp kumanın elini,' demiş olsa, eğilir öperdim zahir. Neyse ki, gelen eşi değil, kardeşiydi. Sedat, bizi gördü, şöyle bir baktı,

'Siz miydiniz, abi?' dedi, 'Hadi, iyi geceler,' gitti, yattı."

Tülin dayanamadı,

"Sana da bok yemek düştü, tabii!" deyiverdi.

"Yok, yok," dedi, Günay, inler gibi, "Hiç öyle düşünme, hiç bahane bulma! Ben nasılsa orada kalacaktım. Sedat başka türlü davranmış olsa da, Şafak için kalacaktım. Şafak'ın istediği kokuyu, onun yatağından esirgeyecek değildim. Ne olursa olsun! Ha, ama, uyuyamadım, tabii. Sonrada, şafak sökümünden az sonra kalktım, onu uyurken öptüm, sessizce ayrıldım, eve döndüm. Tıpkı, onun bana yaptığı gibi. Beni eve getirme telaşına düşmesin, sükûnet içinde, kelime yerindeyse, 'demlensin' istedim."

Söyleyecek hiç lâf yoktu. Ne o zaman, ne de daha sonra, Günay Rodoplu'ya söyleyecek lâf yoktu!

İtalik'lediğimin farkına vardı, tabii!

"Ben sana 'Allah'ın belası bir lâf ebesiyim! demedim mi?" dedi ve uyuyuverdi.

V

O yılın haziran ayının büyük bir bölümünde Ankara’daydım. İstanbul'a dönmeden bir gün önce, Sakarya Caddesi'ne açılan sokaklardan birisinde, Günay Rodoplu'nun konferansını duyuran afişi gördüm. Siyah-beyaz, sıradan bir afişti, normal koşullarda dikkatimi çekmezdi bile, ama kişinin tanıdığı bir adı binlerce kelimenin arasından hemen görmesi gibi bir şeydi. Sanki orada kollarını kavuşturmuş, bana bakıyordu, Günay. Yüreğimin özlemle kabardığını hissettim. Bir gün daha kalmaya, konferansı izlemeye, Şafakla birlikte değilse, İstanbul’a onunla beraber dönmeye karar verdim.

Tahmin ettiğim gibi trenle geldi. Adamakıllı solgundu. Beni hiç beklemiyordu, tabii. Karşısında belirince, yüzü umduğum gibi sevinçle aydınlandı. Sarmaş dolaş olduk,

"Sağol, canım. Sağol!"

Sadece karşıladığım için değil, tatsız bir şeye de son vermiş olduğum için teşekkür ediyormuş gibi bir duyguya kapıldım. Az sonra arkasından inen adamın yüzündeki ifade bu duygumu perçinleyecekti.

Kısa boylu, otuz yaşlarında bir adamdı. Özensiz giyimi, tıraşlı yüzü ile nedense, emlak komisyoncularına benzettim. Adam, bize şöyle bir baktı, hep bildiği bir şey kanıtlanmış gibi sırıttı! Gerçekten, sırıttı!

"Hayrola?"

"Şafak'ın eniştesi," diye fısıldadı, Günay, "Daha doğrusu, sayısız enişte-lerinden birisi!"

"Beraber mi, geldiniz?" diye sordum, hayretle.

"Yok, canım! Trende karşılaştık."

Tanıştırdı.

"Abla, sizi bir yere bırakayım mı?" diye sordu, Fevzi Özden, yılışık yılışık. (Bu defa önyargılı olmadığımdan eminim. Gerçekten yılışıktı! Bu 'abla' hitabı, Günay'ın kaderiydi, zaten. Yaşıtları da, kendisinden otuz yaş büyükler de ona 'abla' derlerdi. O değildi yadırgadığım. Ama, adamın bir ayağının köyde olduğu belliydi ve bence hiçbir köy erkeği yanında erkek olan bir kadını bir yerlere bırakmayı teklif etmezdi!) Beni nefret ettiğim bir tavrı, 'maço' tavrımı takınmaya zorladı. Ve tabii bu dayatma Özden-lerden bir kez daha sıtkımın sıyrılmasına neden oldu.

"Araba var, ben sizi bırakayım," dedim.

Günay, yavaşça elimi sıktı. Erkeklerin 'Denizli horozu sendromu' de-diği bu tavırları onu çok eğlendirirdi. Fevzi Özden, köylü kurnazı gözleri-ni kaçırdı, bir yerlere uğraması gerektiğine dair bir şeyler mırıldandı, gitti.

"Sen iyi misin, canım? Solgun görünüyorsun."

"Uyuyamadım," dedi Günay, "Ondandır."

"Çok mu sıcaktı yine?"

"Yo. Fevzi ile konuşuyorduk. Sen nasılsın? Forus'lar nasıllar?"

O ara, masonluğu incelediğimi biliyor, takılıyordu. İyi olduklarını söyledim.

"Ne kötü," dedi, "Hiç konuşamıyoruz bu günlerde! Biliyor musun, bir suretimi çıkarmak isterdim. Senin yanından hiç ayrılmayacak bir suretimi!"

Neden o kadar düşünceli olduğunu o gece trenle geri dönerken anlattı.

"Dün gece, gelirken, Fevzi Özden anlattı, ben de Şafak'a bir geçmiş yazdım," dedi, mahzun gibi, kendisiyle alay eder gibi!

Restorana geçmek istememişti. Yemeğimizi kompartımana getirdik. Bir süre, öğleden sonraki konferansı tartıştık. Eskişehir'e yaklaştığımızda suskunlaştı, ışıkları söndürmemi rica etti, simsiyah bozkırı seyretmeye daldı.

Günay için, hipnotik bir etkisi her zaman vardı, bozkırın. Onu bilirdim. O gece ise, yıllar öncesine, İstanbul'dan başlayan, bir ucu Ankara'da, diğer ucu Pozantı'da biten iki yorgun demiryoluna götürdü onu.
Odunla, söğüt dallarıyla işleyen dur kalk bir lokomotifteydik sanki. Şevket Süreyya olmuş, aç Anadolu'nun ince ay ışığı altında kabaran, köy evlerini, küme küme ağaç karaltılarını, şurada burada dev sütunlar gibi yükselen servi kavaklarını süzüyorduk! Sağda solda tek tük ışıklar vardı. Kararsız gölgelerden korkan köpeklerin havlamalarını duyduğuma yemin edebilirdim! Az ilerdeki değirmen olduğundan boşalan suların, sert, serin hışırtısının dönen değirmen taşlarının uğultusuna karışarak karanlığın derinliği içine dağıldıklarını duyduğuna da yemin edebilirdim!

"Ne ki, boşa çalışıyor değirmen," diye fısıldadı, "Öğütülecek buğday yok! İkinci Dünya Savaşı süresince uygulanan akıl almaz iktisat politikaları ülkeyi kedi, köpek yiyen Yunanistan'dan beter etti! Yirminci yüzyılın ortasında bir ülkeyi, etliye sütlüye karışmaz bir ev kadını ezikliği ile idare etmeyi düşünebiliyor musun?" Ne demek istediğini hiç anlamamıştım!

"Günay Rodoplu, sen Şafak'ı özlüyorsun!"

Yadsımadı.

"Babasını düşünüyorum," dedi, "Yirmi lira aylık alıyordu. Tozşekerin kilosu beş liraydı." Duraladı,

"İki yüz bin lira aylık alıyordu, tozşekerin kilosu elli bin liraydı! Dehşet verici, değil mi?"

Buğday, 1927 fiyatının altındaydı. Yetmiş kilometre ötedeki Haymana'dan kağnılarla getirildiği Ankara'da beş kuruştan azdı! Eli saban tutan Özdenlerin tümünün işleyebileceği alan elli dönümü geçmezdi. Bir dönüm en iyi senelerde seksen-yüz kilodan fazla vermedi! Yoksulluk içlerine işlemişti, yine de ateşli bir Paşacı'ydı köy öğretmeni Halis Özden!

Baba'nın, Pulur Köy Enstitüsü'nü 1948'te bitirdiğini, Kore Savaşı'nı ucun ucun sıyırttığını, teyzekızı İffet'le askerlik dönüşü evlendiğini Fevzi Özden anlatmıştı. İffet, Halis'e, biri kız üçü erkek, dört çocuk doğurmuştu. En büyük oğlan Şafak'tı, onu Sedat ve Şener izlediler.

Halis Öğretmen'in maaşı ailesini aç bırakmamış ama birikime de izin vermemişti. Tarlalarda, elma bahçelerinde büyüdü Şafak. Alucu kuşburnundan, üvezi muşmuladan ayırmayı öğrendi. Ebegümeci ot değil, sebzeydi; madımak da öyle. Yenebilecek her şeyle beslenmeyi öğrendi ama tevekkülü asla! Günay, beş vakit namazını bırakmayan babasına bakarken Şafak'ın gözlerinin hırsla çelikleşeceğini, ölümcül bir öfkeyle sarsılacağını gördüğünü söyledi.

"Erzincan'da Kuranların toplatıldığı haberi Gümüşhane'de duyulduğunda, Milli Şef'e de, Meclis'ine de şovenlere var gücüyle karşı durdu," dedi, "Kuranların değil, eski yazılı belgelerin toplatıldığını iddia etti."

"Ne yapsın hükümet?" demişti, Halis Özden, "Eski yazı toplatılsın ki, yeni yazı hızlansın!"

"De ki, öyle," diyorlardı, 'sapık fikirleri savunanlar, "Ku-ran'dan başka eski yazı var mı ki, evlerde?"

Beyin yıkama faaliyetinin başarısı tam olmuş olmalıydı ki, 1928'de, "eskisi zordu, bu kolay" diye alınan alfabenin, '48'e gelindiğinde yüz kişiden otuzunu ancak okur-yazar edebildiğini düşünmüyordu bile.

"Yirmi yılda gelinen yer sadece yüzde otuz! Düşünebiliyor musun? Ve Halis Özdenler Türkçe ezanı dahi kabulleniyorlar! Adamı secdede tövbeye zorlayan dayatmanın şiddetini düşünebiliyor musun?"

1950 seçimlerinde Demokrat Parti kazanır korkusundan kendi okulundaki sandığı yok ettiğinde vatana hizmet ettiğini düşünüyordu, Halis Öğretmen! (Daha sonra, referandumda, oğlu Şafak Özden de, siyasi yasaklar kalkmasın diyenlerin oylarını yok edecekti!)

1954'te Demokrat Parti tekrar kazanınca, dış güçlerin iktidarlar yaratan kudretlerinden dehşete düştü. 1975'te, milletin aklının başına gelmeye başladığına sevindi. 1960'ta CHP + Ordu iktidar formülüydü; elleri patlayıncaya kadar alkışladı!"

"İngiliz albayına posta atanan Hintli parya," diye, hatırlattım.

"Öyle," dedi, "Ama, Esendal biliyordu! '***Okuttuklarımız kavga aramıyor, tersine, aylıkçı olup bize katılmaya çabalıyor. Sözümüzü ikiletmezler, izimize basarak gelirler götürdüğümüz yere!*** 'Hatırladın mı?"

"Elbette," dedim.

"1963 kışı yaman oldu," dedi, Günay, gözlerinde tuhaf bir pırıltıyla, "Gümüşhane'de kar damları aştı. Evlerin tahta kapılarını zorlayıp açtılar, tünel kazdılar. Tüneller komşularla buluştu. Tahta kapıları olanlar böyle yaptılar. Tahta kapıları olmayanlar, toprak altında yaşayanlardı. Onların barınakları daha bir muhafazalıydı, ortaya kazılı tandırın dumanı odayı yer duvar yalayıp ufak baca deliğinden süzülür giderken, sıcacık olurlardı. İs kokusu, tezek kokusuna katılır, derilerine sinerdi insanların. Şubatta bir gün, Bayburt Süvari Taburu'ndan bir kıratın bacağı bu barınaklardan birisinin içine kaçtı. Ne olduğunu anlamaya çalışırlarken, yeraltından bitiverdi insanlar. Atlının anlamadığı bir dilde çığrışıyorladı. Kumandan bağırıverince, sindiler. Atlı kendisine çekidüzen verdi, hayva-

nın bacağı sarıldı, çekip gittiler. Arkalarından, damı göçen evden, beddua yükseldi."

Birden hatırlamıştım, bir başka romanından bir pasaj tekrarlıyordu!

"Kar tonlandıkça tonlandı," diye sürdürdü, "Buz sarkıkları birken iki, ikiyken üç bilek kalınlaştılar. Baharda eridiklerinde on bir ev göçtü. Olağandı. Eriyen kerpiç duvarlar suyun daha da ağırlaştırdığı tavan toprağını taşımazdı. Şafak, döşeğinin boyundan büyük toprağın altında kaldığını gördü. Göçüğü izleyen on gün okula gitmedi, toprağı kaldırmaya yardım etti. Akrabalarda geceledi̇ler. Toprağı kaldırdılar ama ev onarılır gibi değildi. Nisan yağmurları da bitmek bilmedi. Sonunda, bezdi,

İstanbul'a tayinimi isteyeceğim,' dedi, Halis Özden. İrkilen karısını yatıştırmak için bir de gerekçe buldu,

'Oğlun gelecek yıl ortaokula başlayacak.'

Bir yıl uğraştı. Ertesi yıl, Gümüşhane'nin son karı haziranın ilk günü düştü. Ege'de üzümler sıcaktı, kiraz bitmek üzereydi, çilek ancak reçel olurdu; İstanbul'da erguvanlar yerli yerindeydi. Halis Özden, öğrencilerinin diplomalarını dağıttı. Ailesi'ni topladı, yola koyuldu."

Günay, Sirkeci'deki hallerini gördüğünü söyledi. Trenden birbirlerine zincirli tutukluların tökezlemekten ve tökezletmekten sakınan adımlarıyla, darmadağınık ama sımsıkı bir dayanışma içinde indiler. Molla Ramazan'ın torunuydu, Şafak, mahşer nedir bilirdi. Eminönü'nden halat alan Adalar vapurunun düdüğü, İsrafil'in sur'ası olabilirdi. Kâfirleri sarhoş edecek duman egzoz gazlarının İstanbul'un sıcak buğusuna belenmiş zehirli tütsüydü. Gökyüzü mavi değildi. Güneş pekâlâ Batı'dan da doğmuş olabilirdi. İşte insanlar kabirlerinden çıkmış, "özleri dönmüş çekirgeler gibi dağılmış" koşuyorlardı. Her cins, her biçimdiler. Zinadan yeni kalkmış kadınlar, "gömgök" gözleri, çıplak kolları, ak göğüsleriyle ortadaydılar. Sağır edici gürültü, Dabbetülarz'ın homurtuları olmalıydı. İffet Hanım, sol omzundan "Al oku!" diye uzatılacak günah listesini bekledi. Sonunda o da oldu, kendisine yol açmaya çalışan bir hamalın sepeti om-

zuna vurdu, "Destur!" diye bağırdı, adam. İffet Hanım'ın korkudan canı çekildi, bacakları eridi, kucağındaki Sedat'ı istasyonun betonuna fırlattı, az berisine, kondüktörün ayaklarının dibine de kendisi yığıldı.

Kondüktör yana atıldı, peronuna babalarının çiftliğiymiş gibi yayılan yığına midesi bulanmış gibi baktı, helaları gösterdi. Kadınlar helasının duvarları fayans kaplıydı. Akseden, eğilen bükülen gölgelerden yüreği ağzına geldi İffet'in. Dar kaçtı.

"Zıkkım iç!" dedi Şafak'a.

Bir iki vızıldandı, sonra hurcun üstüne kıvrıldı, uyudu çocuk. İsmet Özden'in babası gelip toparlayıncaya kadar ilişmediler.

Görüntüler çok canlı olmalıydılar. Gözlerini yumdu, Günay.

Farkına varmadan o transandantal havaya girdim ben de! Günay'ın uzandığını, Şafak'ın toz içindeki hurcun üzerine kıvrılı çelimsiz gövdesini, terden sırılsıklam sarı çocuk başını, yanaklarından süzülen yaşların çamurladığı öfkeli asi yüzünü okşadığını görüyordum. Sevdiği adamın çocukluğuna bakarken, burnunun direğinin sızladığını hissediyordum. Çocuk Şafak'ı bekleyen dünyayı, bu duyarsız, bu sevgisiz şehrin olağanüstü zeki olduğuna inandığı çocuğun ruhunda yapacağı tahribatın kaçınılmazlığının acısının yüreğini kavurduğunu biliyordum. Ve bütün bunlar bana dayanılmaz bir acı veriyordu!

"Allah aşkına bırak! Bütün bunlar doğru değil!" diye bağırmışım!

"Değil," dedi, sakin sakin, "Dedim ya, Şafak'a bir geçmiş yazıyorum!" Gülümsüyordu.

"Neden ama!? Gerçek olmadığını bile bile neden?!"

"'Gerçek' değil mi, sahi?" diye sordu, hüzünlü gözlerini kocaman kocaman açarak.

Susmak zorunda kaldım.

Gerçekten de, Sirkeci'ye inmiş olup olmamaları ne fark ederdi? Bulgaristan göçmenlerinin faciasını, birkaç göçmenin daha az ya da farklı

türden eziyet çekmiş olmaları değiştirir miydi? Yine de kendimi alamadım,

"Kibele sendromu!" diye söylendim, "Diana haklı! Seninkisi, Toprak Ana sendromu!" (Bunu da daha sonra anlatmak durumundayım!)

Şöyle bir baktı, başını salladı,

"Senin kadar akıllı bir adam, benim nihayet bir kadın olduğumu neden görmüyor?" diye mırıldandı.

Ne ki, büyüyü bozmayı başarmıştım. Fevzi Özden'e döndü, Günay. Enişte, seyahat nedenini "İmar'da bir işimiz var da," diye açıklamıştı. Çayırtepe'de dayıoğlu İsmet Özden'le ortak bir Yeminli Özel Teknik Büroları vardı.

"Bu günlerde herkesin işi İmar İskân'la," dedi, Günay.

"Sen niye gidiyorsun, abla?" sorusunu,

"Bir panel var da," diye geçiştirdi.

"Rakı içeriz değil mi?" Teklifinin nedeninin, Duran'ın dükkânındaki imza gününde viski içtiğini görmüş olması olduğu belliydi,

"İçeriz," dedi, Günay, "çiğlik etmemek için."

Bir süre dağdan tepeden konuşmuşlardı. Enişte, Gazi Eğitim Enstitüsü Matematik Bölümü mezunu olduğunu; öğretmenlikte para olmadığı için bir yıl kadastro kursu gördüğünü, sonra da "Özal amcamız" sayesinde bu Yeminli Büro işini kurduğunu, işlerinin "Allah şükür" iyi olduğunu anlattı.

"Bir de, şu seçimleri kazansak! Bizim Şafak çalışıyor ama bakalım!"

"Bizim Şafak" tonlamasında senli-benlilikten öte bir küçümseme sezinledi, canı sıkıldı Günay'ın. Enişte, Şafak'ı görüp görmediğini anlamaya, aralarındaki ilişkinin niteliğini kestirmeye çalışıyordu. Ne ki, ahlaki kaygılardan, Şafak'ın eşinin gururunu ya da yuvasını koruma isteminden kaynaklanan bir öğrenme istemi değildi bu.

Biliyor musun, Şafak'ın dalgasıysa dokunulmaz, değilse bir yoklarız, diye düşündüğüne bahse girebilirim!"

"Mümkündür," dedim, adamın sabah bana nasıl baktığını hatırlayarak.

"Şafak'a saygısızlık etti," dedi, Günay, "Ben de seyirci kalmak zorunda kaldığım için ihanet ediyormuş gibi oldum."

Kendisine edilen saygısızlığı hiç düşünmüyordu, çünkü kadın olarak algılanmaya, her türlü aşnafişna girişimine karşı mutlak dokunulmazlığı olduğuna gerçekten inanıyordu, aptal!

"Belki de, haksızlık ediyorum. Haberi bile olmayabilir."

Adamı, kendisine ilişkin tavrı dışında da sevmemişti, Rodoplu. Şafak'tan küçüktü Fevzi Özden, ama daha şimdiden hiçbir şeyin memnun edemediği insanların müzmin ekşiliği sinmişti yüzüne. Hiçbir rejimin ona uygun olamayacağı belliydi. Marksist olduğunu söylüyordu ama Özal hükümetinden şikâyeti kapitalist ihtiraslarının yeterince tatmin edilemiyor olmasından ibaretti. "Eşitsizlik"ten yakınıyordu ama gerçekte yakındığı kendisinin yararlanamadığı eşitsizlikti,

"Şimdi biliyor musun, bu Kürt var," diye anlatmıştı,

"Herif Tuncelili Kızılbaş. Biz yıllardır Ankara'ya taşınıyoruz, Orman'a, araziyi ormandan çıkaralım, diye... Vallahi, abla, be, sefil oldum bu yollarda, be! Git gel, git gel! Harcadığım paranın haddi hesabı yok! Biliyor musun, nasıl rüşvet yiyor o memurlar! Adamın dosyayı ellemesi yirmi bin lira! Eskiden de yerlermiş, ama bu Özal ekonomisi mahvetti milleti! Bu Kürt, şimdi, bizim uğraştığımız araziye benim arazimdir, şahsi rantımdır, dedi, çıktı! Orman arazisine, benimdir, diyor, iyi mi?! Biz bu kadar çilesini çekmişiz! Ama, bak, Şafak onu tutuyor ama bu Baykal çok yüz veriyor Alevilere! Kâmran İnan'ın ada-mıymış neymiş,"

"Kâmuran İnan'ın olamaz," dedi Rodoplu, "Bildiğimden değil, İnan'ın Alevi olmadığını düşündüğümden. Ânında vazgeçti iddiasından. 'İşte kiminse,' dedi."

Günay'ın anladığı, ormandan çıkması gereken bu arazi söz konusu Tuncelili değil de, Fevzi Özden tarafından "değerlendirilmeliydi".

"İlginç olan, bunun yüce bir amaç, 'Çayırtepe'nin yoksul halkının 'evlendirilmesi' amacını, güttüğü iddiası."

Adamın ıslak gözlerinin, sürekli sırıtmasının uyandırdığı nahoş duyguları yüzümden okumuş olmalıydı,

"Tuhaf bir şey," dedi, "Bir yeri zapteden Osmanlı paşası gibi bir tavır sanki bu. Zaptedilen yerin mülkiyeti, fetihle beraber ortadan kalkıyor, eski mülkiyet 'düşüyor' sanki. Sonra da, sen onu büyük bir gönül yüceliği ile başkaları, yani ailenle, hemşerilerinle, eşinle dostunla paylaşıyorsun. Onlara bir tür kıyak yapıyorsun. Bu arada da, haklı olarak artıdeğer kazanıyorsun."

Kalkmaya hazırlanıyordu ki, Halis Özden'den bahsetmeye başladı, enişte.

"Tekrar oturdum," dedi, Günay.

"Biz çok sefillik çektik, be abla!" diye başlamıştı. Günay'ın bu konuda hiç kuşkusu yoktu.

"Halis Amca'nın buraya nasıl geldiğini bir bilsen! Ne sefillik çektiler! Şafak anlatmadı mı sana? Çocukluğunda sıskalıktan, ayıptır söylemesi, zafiyet geçirdi!"

"Sıska" kelimesini timpanitis, istiska hastalığı, anlamında kullanıyor olması dikkatini çekti, Günay'ın. Tepeden tırnağa su toplamış bir Şafak tasvirinin ardındaki örtülü düşmanlığın nedenini düşündürdü.

Halis Öğretmen'in, İsmet'in (İsmet Özden) babasının Sul-tanhanımlı'daki gecekondusuna misafir olduğunu anlattı. İsmetler, İstanbul'a yerleşen ilk Özdenlerdi. Şimdiki muhtar Salih Çırpıcı'nın hısımlarıydılar. Şafak'ın öyküsü, Salih Çırpıcı ile başlıyordu.

Sultanhanımlı'ya gelen ilk Gümüşhaneliydi, Çırpıcı. Yükünü tuttuğunu gören hemşerileri onun peşinden akın etmişlerdi. Bugün artık Çayırtepe'de, Sivaslılardan sonra en büyük nüfusu oluşturuyorlardı. Son zamanlara kadar ANAP'lı, şimdilerde de DYP'liydiler, "namussuzlar". Salih Çırpıcı da ANAP'tan delegeydi.

"Çok makul, "demişti. Günay, Fevzi Özden'in bir yandan Yeminli Büro işinden köşeyi dönmeye çalışırken, öte yandan "Halkçı" olduğunu düşünerek. Dünyalıklarını sağcı iktidar döneminde yapanların, "sağcı" kalmalarının daha namuslu olduğunu düşünüyordu.

"Bırak abla," dedi, Fevzi Özden, "üçkâğıtçının biri! Kapına gelse eline sadaka verirsin, öyle de cimridir, varyemez!"

1960'ların başında ormandı Sultanhanımlı. İstanbul'a, inşaatta çalışmaya gelen Salih biraz da memlekete benzediği için oraya yanaşmış, daha o zamandan dolu ormana bir kondu da kendisi yapmıştı. Bir yıl sonra, karısı ve ikisi kız altı çocuğunu getirttiğinde, üç oda daha eklediği kondusunda, ayda seksener lira aldığı iki kiracısı vardı.

1963'te, kiracı sayısı beşe çıktı. Maltepe'de yeni yeni palazlanan sanayi bölgesindeki fabrikalara koyduğu iki oğlunun getirdikleri yüz ellişerden 300 lira da eklenince aylık geliri 1000 liranın üzerine çıktı ki, bu o zamanlar baremin ikinci derecesindeki bir devlet memurunun kazancından daha fazlaydı. Bu aşamada inşaat ameleliğini tümüyle bıraktı, ev sahipliğine başladı, Salih Çırpıcı. İlk hamlede Sultanhanımlı'dan ötede, ormanın kıyısında, Ankara asfaltını kuşbakışı gören tepeye ikişer göz evcikler kondurdu. Bu evleri, artık sayıları katlanarak göçen hemşerilerinin kimine sattı, kimine kiraladı. Kendisine şu ya da bu şekilde borçlu Gümüşhanelilerden oluşan küçük bir imparatorluk kurdu, adını Atatürk Mahallesi taktı. Adalet Partisi ilçe başkanı ile oy pazarlığına oturdu. 1965 seçimlerinde muhtar oldu.

1966'da yürürlüğe girmesi beklenen Gecekondu Af Kanunu tasarısı, hava fotoğrafları ile tespit edilecek gecekondu yoğunlaşmalarını "ıslah bölgesi" içine almayı ve tapu vermeyi öngörüyordu.

Yapılması gereken şey belliydi: Çırpıcı yepyeni bir "ıslah lekesi" yaratmaya girişti. İşe, mahallenin gelip dayandığı ormanda dikkati çekmeyecek kadar küçük yangınlar çıkarmakla başladı. On beş yirmi günde bir çıkan, itfaiyenin gelmesini gerektirmeyecek boyuttaki yangınlar birer

ikişer dönümlük yer açtılar. Salih Çırpıcı, oğullarını fabrikadan çıkardı, gecekondu inşaat müfrezelerinin başına getirdi. Altı ay içinde tam 186 konut üretti. Seksen altısını sattı, gerisini finanse etti. İlçe Başkanı'nı yanına taktı, soluğu Ankara'da, "Orman"da aldı, "her ne kadar orman bölgesi olarak kayıtlı ise de, söz konusu arazinin orman olmadığı gibi, meskûn olduğunun tespit edilebilmesi için" durumu yerinde görecek "orman komisyonu" talep etti. 'O zamanın parasıyla' elli bin lira dağıttı, bir o kadar daha olduğunu da belirtti.

Orman Komisyonu, bölgenin bağlı olduğu Adapazarı'ndan geldi. Muhtar, İlçe Başkanı ve partililer karşıladılar. Mükellef bir öğle yemeğinden sonra gecekondu mahallesi gezildi. Komisyon başkanı gördüğü sefalete inanamadı. Anadolu'nun yoksul köylerinden gelen bu zavallı insanların yolları yoktu, suları yoktu, lağım açıktan akıyordu. Beykoz'a, hatta Ümraniye'ye ulaşabilecekleri vasıtaları yoktu. Üstelik, bu gidişle hiç olmayacaktı çünkü arazi bürokratik bir ihmal nedeniyle hâlâ Orman'a kayıtlıydı. Oysa, ormandan çıkıp belediyeye ya da Hazine'ye devredilse bir şeyler yapılabilirdi. Komisyon başkanı hak verdi, zahmetinin karşılığını da aldı, dualarla ayrıldı.

Harita Genel Müdürlüğü'nün uçakları göründüğünde Çırpıcı Mahallesi kapkara bir ıslah lekesi oluşturmuştu bile. Artık iş Mesken Gecekondu İşleri'nin bu haritalar üzerinde saptayacağı Gecekondu Islah Bölgesi (kısaca GIB diyorlardı) sınırlarını denetlemeye kalıyordu,

"Aman, Muhtar ne olursa senden olur!" diye yalvarmaya başladı mal sahipleri. Bir tapu, bir de imar alsalar elde edecekleri rantın dokuz sülalelerine yeteceğini biliyorlardı. Salih Çırpıcı, GIB sınırlarından sorumlu müdürün kimin nesi olduğunu araştırmaya girişti. Islah Lekesi'ni bir milimetre büyültmenin fiyatının yüz binden başladığını öğrenince, partili belediye meclisi üyelerini araya koydu. Yetmiş beş binde anlaştılar. İl Meclisi yeni sınırlı GIB'ı alelacele onayladı ama iş bununla bitmiyordu, Bayındırlık onayı şarttı. Bu defa da ara kademe olan İstanbul İl İmar Mü-

dürlüğüne taşınmaya başladı, Çırpıcı. İnsan sarrafı burnu, 'para yemeyen adam' kokluyordu. Fena halde canı sıkıldı. Oğlanlar, bir köşede sıkıştırıvermeyi önerdiler, terslendi. Sonuçta, adamın "toprak işleyenin, su kullananın" devrimcisi olduğunu keşfetti, en ezilmiş haliyle karşısına dikildi,

"Çırpıcı Mahallesi'nde yaşayan insanların hiçbirisi, belediyenin ve devletin yapması gereken hizmetlerden kısmetlerini, paylarını alamıyorlar. Fukaralık ayıp mı, beyim?" diye boynunu büktü. "Sayın Müdürümü" gelmeye, gözleriyle görmeye davet etti. Müdür; üstelik AP'li bir muhtarın yoksulluğuna kanacak kadar saf değildi ama Çırpıcı'nın örgütlediği ezilmiş halk gruplarına dayanamadı, işlemleri hızlandırdı. Altı ayda sevk edilecek evrak, bir buçuk ay içinde Ankara'daydı. Salih Özden peşinden gitti, Samanpazarı'ndaki Uzun Palas Oteli'ni tam bir ay mesken tuttu. Görmediği milletvekili bırakmadı, sonunda İmar İskân Genel Müdürü'nün "bir çayını" içmeyi başardı. GIB'ın "bu haliyle" tasdikleneceği sözünü aldığında tam iki yüz bin lira harcamıştı, üstelik daha da harcayacaktı.

Bakanlık onayının yine İl İmar Müdürlüğü aracılığı ile İstanbul Belediyesi Mesken Gecekondu İşleri Müdürlüğü'ne gelmesi üç ayı buldu. Maaşa bağladığı kurnaz bir odacıdan günaşırı bilgi alan Muhtar, "Zurnanın zırt ettiği yere geldik," dedi, oğullarına; 1/1000 ölçekte parselasyon ıslah imar plânı yapılacaktı. Planlanacak ana cadde güzergâhının kendi dükkânlarının önünden, kıraathanelerinin kıyısından dolanması hayatiydi! Sıradan memurlar değil ama MGKI Planlama'nın genç mimarları ürkütüyordu, Muhtarı. Solcu oldukları söylenen bu büyük grubun içinden matluba uygun birini bulup yanaşmak zor işti. Ailede onların dilinden anlayacak okumuş birinin olmadığına ilk kez hayıflandı. Torunları aklına düştü, onları okutmaya karar verdi. Sultanhanımlı İlkokulu öğretmeni, hemşehrisi Halis Özden'le böyle tanıştı.

Halis Öğretmen, büyük kızının büyük oğlunu okutuyordu. Çocuğun karnesi baştan aşağı zayıftı. Üstelik ikinci senesiydi. Muhtar, öğretmeni ile konuşmaya karar verdi.

Halis Özden, soruşturmayı öğretmenlerin klasik cevabı, "zeki ama çalışmıyor'la karşıladı. Salih Çırpıcı, bu Köy Enstitüsü mezunu, inatçı Halk Partili'nin iflah olmaz bir ülkücü olduğunu kestirdi. Üzerine gitmedi. Uygun zamanı kolladı, Halis Öğretmen'i Çırpıcı Mahallesi'ni gören Alagöztepesi'ne çıkardı,

"Ben geldiğimde buraları bomboştu," dedi. Usta bir şehir plâncısı edasıyla, koca mahallenin nasıl geliştiğini anlattı. Yıllarca çalışmış, dünyanın parasını dökmüş, hemşerilerinin elinden tutmuş, herkese başını sokacak bir ev bulmuştu ki, bu devletin bile beceremediği bir işti!

Bu insanlara tapularını vermeden, sularını bağlatıp, çamurdan kurtarmadan ölürse gözü açık giderdi. Ama o da olacaktı inşallah, ıslah plânı bitmek üzereydi. Halis Öğretmen'in gerçekten etkilendiğini fark ettiğinde baklayı ağzından çıkardı,

"Sana şurada bir ev ayarlayalım, Halis Hoca. Kiradan kurtul."

Ödemeye gelince,

"O kolay! "dı.

Islah plânının tamamlanmasında Muhtar Salih'in gayretleri kadar 1969 seçimleri de rol oynadı. Seçimlerden bir ay önce, ekimde, gecekondu tapuları dağıtılmaya başlandı. İlçe Başkanı ne etmiş etmiş, tapuları memurluktan almış, Çırpıcı Kıraathanesi'nde isim çağırarak bizzat dağıtmıştı. AP'lilerin arasına girmek istemeyen Halis Öğretmen'in tapusu ayağına gitti.

"Mafya denilen şey bu olmalı," diye mırıldandım. Halis Özden'in çocuklarının gırtlağından haram lokma geçirmemiş olmakla övünürken, 'ekonomik cürüm'e suç ortaklığı ettiğini hiç bilmemiş olduğunu düşünüyordum.

"Bilmiyorum," dedi Günay, "Bilemiyorum! Günümüz suçlularının artık karanlık köşe başlarında kurbanlarını bekleyen şarapçılar değil, 'kravatlı-mücrimler' denilen yeni sınıf olduğu, doğru. Bu sınıf, Türkiye'de

İkinci Dünya Savaşı ile türedi. Dahası, bunları mahkemeye çekecek savcı olmadığı gibi, cezalandıracak hâkim de yok!"

Günay'a göre bu, doğaldı da. Geri kalmış ülkelerde kibarlaşıyor, ince dalavereye dönüşüyordu. "Bilir misin," dedi, "Bir ülkenin gelişmişliğinin bir ölçüsü de yıllık 'ekonomik cürüm' sayısıdır? Vallahi, öyledir!" gülüyordu,

"Türkiye'de, 1960'ta, bu sayı yüz binde 159'ken, Federal Almanya'da 3,660'tı!"

"Nereden de bilirsin böyle şeyleri!"

"Ne bileyim," dedi, "Deliyim zahir!"

Bir süre Eskişehir garını, bir simit satabilmek için gecenin o saatinde koşuşturan çocukları seyretti.

"Bütün bunlar doğru da," dedi, "Ama, İslâmiyet'te hırsızlığın ancak ihtiyacın olmayan bir şeyi çalman halinde geçerli olduğu da doğru."

Fevzi Özden ile yediği yemek, onun anlattıkları ve kendi ilavelerinin Günay'a yine de bir tür kirlenmişlik duygusu vermiş olması kaçınılmazdı. Bu kirlenmişlikten Şafak Özden'in de payını alması gerektiğini düşünüyordum ama, öyle olmadı.

"Pek de öyle değildi," dedi, bana bir yıl kadar sonra, "0 akşam sana GIB'ları, yakılan ormanları anlatırken, Şafak'ın bütün bu faaliyetin bir parçası olduğunu düşünüyordum. Ama, kompartımanın penceresinde yüzü belirdi. Sitem dolu gözleriyle şöyle bir baktı, başını önüne eğdi, öylece durdu. Bu defa da dayanılmaz bir utanç duydum! Şafak'ı suçlamamın ardında yatanın 'seçkincilik' değilse, 'üst sınıf bilinci' olduğunun farkına vardım. Anlasana, olmak istediği her şeye ters düştüğünü düşünüyordum." İçini çekti,

"Ne vardı, yani? Konut, dünyanın her yerinde köylerden şehirlere geçen insanların sorunudur. Kalküta'yı hatırladım.

Orada, İstiklâl Caddesi boyutlarında yüzlerce sokağın kaldırım taşlarını yastık edip uyuyan insanları görmüştüm. Bu insanlar da köylerden

göçmüşlerdi ama parklarda, tren istasyonlarında, caddelerde kamp yapıyorlar, aynı yerde yiyor, içiyor, uyuyor, pisliyorlardı. Her taraf öbek öbekti. Oysa, Türkiye'de, her şeyin devlet babadan beklenildiği inancının tersine, kendi evlerini devletten çatıyı örtünceye kadar uzak durmasından başka bir şey talep etmeksizin yapıyorlardı. Toprak hemen her zaman kamu arazisi, bu insanlar da neticeten 'kamu'ydu. Öyle baktığımda, gecekondunun dünyanın en ucuz ve en becerili sosyal konutu olduğu söyleyebilirdim. Yetersiz malzeme ve işgücüne karşın bir gecede konut üreten, bu müthiş ve yapıcı enerji kanalize edilebilir, trilyonları geçen yatırımın ziyan edilmemesi sağlanabilirdi. Oysa, kendimi bildiğimden beri, gecekondu yıkım kelimesi ile eşanlamlıydı, neden?"

Düşündükçe, Salih Çırpıcı'nın temsil ettiği dünyayı bu denli itici bulmasının nedeninin, Türkiye'nin sınıfsal yapısı olduğunu anlamaya başlamıştı. Bir Necati Eczacıbaşı, Salih Çırpıcı'nın ya da Fevzi Özden'in uyandırdığı duyguyu uyandırmıyorsa nedenini sınıfsallıkta aramak gerekirdi. Nesnel olmak gerekirse, ne siyasal ne de ekonomik cürümde bir Eczacıbaşı ya da Koç, herhalde Çırpıcı'dan aşağı kalmazlardı. Şu farkla ki, viski kaçakçısı Joseph Kennedy, yani Salih Çırpıcı olmadan, saygın John Kennedy olmuyordu. Ve tabii, para arayan babaların boş zamanlarında çello dinleyecek ya da sergi gezecek hali yoktu.

Çağdaş Batı'nın Iococolarının, Rockefeller'lerinin nasıl yetiştiklerini hatırlatmıştı, kendisine. Esas meselenin bir tür sınıfsal 'estetik' meselesi olduğunun bilincine varmaya davet ettirmişti.

"Bir nokta geldi mi, siyasi tercihleri ya da meslekleri ne olursa olsun, egemen sınıflar, gecekonducuların İstanbul'da yaşamaya hakları olmadığı şeklindeki duygularını mutlaka açık ediyorlar. Bak dikkat et, çeşitli biçimlerde ortaya çıkıyor bu duygular. Soğukçeşme Sokağı'nın ortadirek evlerini Fransız 'boudoir'larına çeviren Çelik Gülersoy restorasyonunda da, lahmacunun şehri işgal ettiğinden yakınan Ali Sirmen'in yazılarında da, Ortaköy'ü gift shop'lara boğan gelişmede görebilirsin bunu. Mesele,

aynı mesele, Anadolu'nun yerlisi, bu toprağa yakışmıyor! Hele de İstanbul'a hiç yakışmıyor! Gecekonduculara açıktan açığa 'barbar' denmiyorsa, kelime moda olmadığı için. Yoksa, maaşının tümü bir eteklik almaya anca yeten bir memurenin Çırpıcı'ya muhatap olmak durumunda kaldığında ekşiyen yüzü, yükselen sesi, sınıfsallığın nicedir devlet politikası olduğunun işaretinden başka bir şey değil. İş dönüp dolaşıp, yine 'bürokratlar devleti' meselesine geliyor! Köylüleri ne yapıp edip, köylerinde tutacaklardı. Olmadı. Bu defa da, 'kanunsuz' yerleşimi önleyecek yıkıma, boşaltılan yerlerde uygulanacak debdebeli şehir plânlarını çiziktirmeye giriştiler. Toplantılar, sempozyumlar birbirlerini kovaladı, pipo dumanından boğulacak hale geldiler. Ama nedense kimse, sosyal silolara tıkıp, göz önünden kaldırmak istedikleri bu insanların fikirlerini sormadı! Oysa, benim gibi, onlar da olmadık yüksekliklerde maydanoz bahçeleri yapacak kadar açtılar!"

Bir kusuru daha vardı rengârenk haritaların: Bire iki veren toprağa şehirlilerin duyduğu aşkı duyamayan köylüler daha haritalar bitmeden doluşuyorlar, güzelim plânları ölü belgelere çeviriyorlardı.

"Karardıkça karardılar, küstükçe küstüler mimarlar!" dedi, "Farkında mısın, onlar kadar 'küs' bir başka meslek grubu yok gibidir? Ne yapsınlar? İrkilerek seyrettikleri gecekondu mahallelerinin sakinlerinin, bu 'gettolarda yaşamayı, köylerine dönmeye tercih ettiklerine inanamadılar! Şehre taşınan kadının belini büken tarla işinden kurtulduğunu, elektrik, radyo ve televizyona kavuştuğunu, çocuklarının değilse bile torunlarının üniversiteye gidip sınıf atlayacağı umudunu görmezden geldiler. Gözlerini kapatırlarsa, gecekonducular yok olacaklardı sanki. Ve tabii, olmadılar. Şimdi de, müziğinden mimarisine, edebiyatından yönetimine kadar her şeylerini tehdit ediyorlardı. Tabii eğitimsiz, tabii bayağı, tabii açgözlüydüler."

"Aydınlar"a gelince, onlar, uğruna canlarını vereceklerini haykırdıkları demokrasinin, 'demopedi' yani 'ayaktakımı'nın idaresi olduğunu an-

lamak zorundaydılar. Evet, ne yazık (!) ki, Melih Cevdet'in de Fevzi Özden'in de birer oyu vardı ve Fevzi Özden'ler çoğunluktaydılar!

"Ve ben 'konferans' vermeye gidiyordum!" dedi, acı acı! "Mastürbasyondan digayri bir şey değildi!"

Askerlikte öğrendiğim bir türkü vardı, onu mırıldanmaya başladım,

"Yerin yok, yurdun yok, gurban, nerde kalırsın, nerde kalırsın?

Her yüzüne güleni dostun sanırsın, gurban, dostun sanırsın!"

"O kadar da değil, da! Şafak var!"

Hak etmiştim!

Az sonra da kapandı, tabii.

"Ben biraz uyuyayım. Söz verdim, sabah Şafak'la kahvaltı edeceğim."

"İyi edersin," dedim

Kıvırdı, başını koluma dayadı. Az sonra uyuyordu.

Ben ise, konferansı, bütün bu yoğun düşünce selinin içinde, Şafak'ı nereye oturttuğunu düşünüyordum. Deniz göründüğünde henüz uyumamıştım.

VI

Fevzi Özden'den ayrıldıktan sonra eve gittik. Günay'ın şansına su akıyordu. Banyodan dinlenmiş çıktı. Kendi demesiyle 'kocaman' bir kahvaltı yaptı. Onu ağırlamaktan mutluydum. İstanbul'da hep tersi oluyordu çünkü. Konferans, saat ikide, Yardım Sevenler binasındaydı. Kapıdaki yığılma salonun dolu olduğunu anlatıyordu. Günay'ın kalabalıkların insanı olmadığını söylemiştim. Sıkılacağına muhakkak gözü ile bakıyordum. Ama, düşündüğüm kadar sıkılmadı. Kapıda göründüğünde dalgalandı kalabalık. Az ilerde bekleşen bir grup Müslüman delikanlı tanıyan gözlerle baktılar. Yol açtılar. Günay, üst üste birkaç derin nefes aldı, öteki uçtaki konuşmacı masasına yürüdü. Ben gerilerde bir yer buldum oturdum. Kürsüye vardığında yine de hafifçe sinirli gibiydi. Biraz zaman ka-

zanmak, biraz da kendisini yüreklendirmek ister gibi, sigarasını, kibritini çıkardı. Tabla arandı. Görevlinin yüzünden bilhassa konulmamış olduğu belli oluyordu. Günay da anlamış olmalıydı, "Buraya bir tabla," işareti yaptı. Gelinceye kadar bekledi, hafifçe öne eğildi, dirseklerini masaya dayadı. Kaynaşmanın durmasını istiyordu.

"Benden 'serbest piyasa ekonomisi ne getirdi ne götürdü' adlı dizi konferanslardan birisini üstlenmem istendi," diye başladı, "Onun için karşınızdayım. Ancak, ben Özal ekonomisini değil, yirminci yüzyılın bilimi diye tanımlanan 'ekonomi' biliminin kendisini tartışacağım."

Öğretim üyesi olduğu günlere dönmüş gibiydi,

"Aranızda kaç tane iktisatçı var?" diye sordu. Hemen bütün eller yukarı kalktı.

"Güzel. Şimdi, konuşmama bir saptamayla başlamak istiyorum:

Bilim, bir 'kutsal inek' değildir. Fiziki bilimler de dâhil olmak üzere, hiçbir bilim kutsal inek değildir."

İtalik'lemeye başladığını hemen gördüm, ***'Kutsal inek' nedir, biliyorlar mı acaba?***

"Bilimler aksiyomlar üzerine kurulur, aksiyomlar üzerine bina edilirler. Aksiyomların değişmesi halinde o güne kadar 'bilimsel' olduğu iddia edilen edinimler işlevlerini kaybederler.

'Ekonomi' biliminin temel aksiyomu 'homo economicus' yani 'ekonomik insan'dır. Bu bir 'insan görüşü'dür; 'insan tanımlaması'dır. İnsanın tarifidir. Bu tarife göre, 'İnsanoğlu yaradılışı itibariyle, sonsuz istekleri olan, açgözlü ve çıkarcı bir yaratıktır. Böyle olduğu için, doyumsuz arzuları ile cimri bir doğanın arasında kalır ve uyanık geçirdiği saatlerinin çoğunu istekleriyle karşılaştırdığında kısıtlı olan kaynakları nasıl kullanması gerektiğine karar vermeye ayırır.'

'Ekonomi' bilimi insanoğlunun maddi çıkarına nasıl uygun geliyorsa öyle hareket ediyor olmasını bir veri olarak kabul eder; bu çıkarcı ve açgözlü yaratığa, yani ***homo economicusa***, tüketim kavgasında nasıl başarılı

olabileceğini göstermeyi hedefler. Amaçlanan, homo economicusu dönüştürmek değil; H_20 türünden bir değişmez olarak kabul edip, çıkarlarına hizmet etmek, doyumsuz isteklerini kısıtlı olduğu öne sürülen kaynaklarla nasıl karşılayacağını kararlaştırmaktır. Ekonomi biliminin ders kitabı tarifi budur. Öte yandan, insanoğlu kendisine yakıştırılan homo economicus tanımı gereği hiç doymayacağından, ekonomik sıkıntı hep sürecektir."

Ne bir kelime eksik, ne bir kelime fazla, mükemmel bir girişti. Heyecanlanmış olmalıydım ki, gevşediğimi hissettim.

"Ekonomi bilimi, bir yöntem bilimidir," diye sürdürdü, "Bir yöntem bilimi olduğu için tek ve mutlak çözümler önermez. Tarih içinde homo economicusu tatmin etmenin yolları araştırılmış, çok iyi bildiğiniz gibi en serbest piyasa ekonomisinden en katı merkezi plânlamaya, katıksız kapitalizmden katıksız komünizme kadar pek çok yöntem önerilmiştir. Ancak, temel aksiyom aynıdır. Bu aksiyom, ekonomi biliminin kurucusu Adam Smith'in 1776'da dile getirdiği aksiyomdur. Bu aksiyom, homo economicusun her halükârda öz çıkarını kollayacağını söyler.

Homo economicus, ömrünü, işçi ise, en yüksek ücreti almaya, işadamı ise, en kârlı ürünü üretmeye, yapabileceği en yüksek kârı yapmaya adayacaktır.

Bu durumda, geçenlerde renk aşkı uğruna 120 milyon liralık transfer ücretini reddedip, 60 milyona kendi takımında kalan Beşiktaşlı Ali'nin tutumu sistem dışı bir davranıştır."

Onu seviyordum! O pırıl pırıl kafasını seviyordum!

Son cümleyi kalabalığın tepkisini ölçmek için söylemişti, tabii, ama umduğu hareket gelmedi. Galiba, tek gülen ben oldum.

"Buraya kadar tekrarlamamı istediğiniz bir şey var mı?" diye yüreklendirdi. Bekledi. Arkalardan titrek bir el kalktı. Konuşan heyecandan yanakları kıpkırmızı, örtülü bir kızdı,

'İnsanoğlunun böyle tanımlanması doğru değildir!" dedi, "Kuranı Kerim açısından insan Allah tarafından seçilmiş bir varlıktır. Yeryüzünde O'nun halifesi ve temsilcisidir. İnsan, yaradılıştan asil ve haysiyet sahibidir. Ben bunu söylemek istiyorum."

Günay'ın umduğu tepkinin bu olduğunu anladım. O genç kıza sımsıcak bir tebessüm gönderdi, başka konuşmak isteyen var mı, diye bakındı, yoktu.

"Ben de bunu anlatmak istiyorum," dedi, "Günümüzde geçerli ekonomi biliminin temel aksiyomu olan 'homo economicus' insanoğlunu tarif etmiyorsa, ekonomi bilimi denilen öğretinin işlevi yok ya da en azından evrensel bir geçerliliği yok demektir. Bu bakımdan, örneğin, bir 'Milli Ekonomi Bilimi' geliştirmek düşüncesi ilk bakışta düşünüldüğü kadar saçma olmayabilir."

"Ooooo!" gibi bir ses yükseldi kalabalıktan.

Çok erken söylemişti! O günlerde Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Tarih, Milli Coğrafya gibi şeyler 'icat ediyor' diye kıyametler kopuyordu. Hatta, Kültür Bakanlığı bir Milli Kitap Fuarı ('Birinci'si! İkincisi' hiç olmadı, tabii! Bakan değişmişti!) açmıştı da, 'ulusal' değil de, 'milli' kelimesi kullanıldığından, 'ilerici' yayınevleri ve yazarlar boykot etmişlerdi!

Böyle durumlarda yabancılardan yapılacak alıntılar Türklerin içini rahatlatırdı. Günay da, öyle yaptı.

"Homo economicus kavramının, insanoğlunu tanımlamadığını söyleyen başkaları da var," dedi, genç kızdan yana dönerek,

"Örneğin, Amerikalı antropolog Service. Bu bey, Borneo, Sumatra gibi yerlerde yaşayan toplumlar üzerinde yaptığı araştırmalarla ünlüdür. Service İlkel insanlar ucuza almak pahalıya satmak, az verip çok almak gibi, homo economicus'ca şeylerin hiçbirisini yapmazlar,' diyor. 'Hatta çoğunlukla tam tersine davranışlar sergiledikleri de söylenebilir. İnsanlar ellerindekini avuçlarındakini başkalarına verirler. Cömertliği yüceltirler, konukseverlik gösterirler ve beklerler. Tutumluluğu bencillik sa-

yar, cezalandırırlar. Ve en garibi, koşullar kötüleş-tikçe, mallar yetersizleştikçe daha da az hesaplı davranırlar, daha bir cömert olurlar.' Aynı sonuca varan başka antropologlar da var.

Şimdi, bu bulguların önemi, 'homo economicus' tanımının insanoğlunun evrensel bir niteliği değil, bir yakıştırma, öğretilmiş bir şey olduğunu göstermelerindedir. Nitekim, ekonomik koşulların en vahşileştiği günümüzde dahi ben, Türkiye insanının açgözlü, çıkarcı 'homo economicus' tanımını yadsıdığını düşünüyorum, ***insan hem yiğitliği yüceltir, hem de homo economicus olmaya kalkarsa, şizofren olmaz, mı? Eeee? Zaten öyle değil miyiz?"***

Solda oturan büyükçe bir grup delikanlının yüzlerinde beliren alaycı tebessümlere karşın, koca bir alkış koptu.

"Az önce Beşiktaşlı futbolcu Ali'den bahsettim," diye hatırlattı Günay, "ama eminim hepiniz binlerce benzeri örnek bulacaksınız. 'Aç otururuz, evimizde otururuz,' diyen kadınlardan tutun da belli miktar birikim yaptıktan sonra evlerine çekilen işadamlarına kadar, Türkiye insanının belirleyici çoğunluğu dur durak bilmeyen açgözlü tüketici insan tanımından çok uzaktır." Durdu, söylediklerinin hazmedilmesi için zaman tanıdı,

"Bence, bunca teşvike, çok ciddi teşvike, vergi indirimlerine vesaireye rağmen, Türkiye girişimcilerinin Güneydoğu Anadolu'ya yatırım yapmamalarının da altında bu yatar."

"Güneydoğu Anadolu" sihirli bir kelimeydi, dinleyicilerin dikleştiklerini gördüm,

"Şöyle bir düşünün," dedi, Günay, "Neden bir Avrupalı, bir parça toprak için hiç bilmediği bir kıtaya göçmeyi, küçücük teknelerde okyanusları aşmayı, çöllerde boğuşmayı, kurda kuşa yem olmayı göze almıştır da, bizim tarihimizde böyle bir hareket yoktur? Daha öncesine gidelim, neden bizde Haçlı Seferleri benzeri ve özde Doğu'nun zenginliklerini ele geçirmeyi hedefleyen bir halk hareketi yoktur?" Halk hareketi tamlamasını

özellikle vurguladığına dikkat ettim. Haçlı ordularının gönüllülerden oluştuğunu vurgulamak istiyordu.

"İspanya Azteklerin altınını Madrid'e akıtır, İngiltere Hindistan'ı Britanya adalarına boşaltırken, neden Osmanlı'nın en görkemli sarayları bir Louvre'un onda biri kadar zengin değildir?"

Sol taraftaki gruptan bir el kalktı. Blucinli bir genç adam, söz verilmeyi beklemeden lâf attı,

"Osmanlı İmparatorluğu en büyük emperyalisttir! Eline geçirdiği toprakları sömürmüştür!" Delikanlının ideolojisini giyimine yansıtmasındaki başarısı görülecek bir şeydi.

"Hayır, en büyük emperyalist değildir," dedi Günay, sükûnetle,

"Osmanlı da, tıpkı belirli bir miktar para kazandıktan sonra kendisini emekli etmeye niyetli Türk işadamı gibidir. Hırsı sınırlıdır. Parayı mezara götüremeyeceğinin, kefenin cebi olmadığının farkında gibidir. Hiç düşündünüz mü, neden Türkiye'de en eski ticari kuruluşunun tarihi yüz yılı geçmez? Geçenlerin sayısı da üçten fazla değildir? Neden oğullar hemen her zaman müesseseyi batırırlar?" Cevap bekler gibi bakındı, gelmeyince, kendisi yanıtladı,

"Batırırlar, çünkü başarılı bir firmanın kazancı onlara yeter. Hırslarını törpüler. Osmanlı da böyledir. Akın yapar, yeterli olduğunu düşündüğü kadarını alır ve geri döner. Uzun vadeli plân yapmaz. Hesaplı değildir. Bu bağlamda antropolog Sahlins'in anlattığı çıplak vahşi gibidir. O vahşi gibi, sürekli avlanmak yerine, ara ara ava çıkar, dinlenmek için vakit bulur.

Örneğin, günümüz fabrika işçisinin asla yapamayacağı bir işi yapabilir: Öğle uykusuna yatabilir!..

Osmanlı, ekonomik facia ile uğraşmanın tedirginliği yerine ihtiyaç diye bellediği şeylerin bütünüyle karşılandığı bir 'refah toplumu'nun güvenliği içinde huzurludur.

'Refah toplumu' kavramını hemen açayım: Refah toplumu halkının bütün isteklerinin karşılandığı bir toplumdur. Ancak, isteklerin kolayca karşılanmasının ve refah toplumuna erişmenin iki yolu vardır: çok üretmek veya az istemek. Diğer bir deyişle, insanlar düşük bir yaşam standardında ama bolluk içinde yaşayabilirler."

Bu defa, Müslüman'ından solcusuna kadar herkesi öfkelendirdiğini hissettim. "İnsanlar düşük bir yaşam standardında ama bolluk içinde yaşayabilirler," saptamasını "yaşamalıdırlar", şeklinde algılamışlardı, Günay'ın Türkiye'yi geri bıraktıracak, çağdışı bir öneri, hatta tehlikeli bir romantizmi dile getirdiğini düşünüyorlardı. Bir şey üzerinde tartışmanın o şeyi savunmak ya da önermek anlamına gelmediğini bilmiyorlardı. Günay, İslâmiyet'i savunabilir ama Müslüman olmayabilirdi!

O da fark etmiş olmalıydı, üstlerine gitmeye karar verdi,

"Şöyle söyleyeyim," diye sürdürdü, "Bugün, elinde çelimsiz bir ok ve yaydan başka bir şeyi olmayan bir Avustralya yerlisine baktığımızda, onun çaresizliği karşısında belirli bir üstünlük duygusuna kapılır, onu aşağılar ve hatta kınarız, öyle değil mi?

Peki, neden? Nedir bu duygularımızın kaynağı?

Söyleyeyim; çünkü, çıplak vahşiye birtakım burjuva istemleri yakıştırır, bu istemlerini elindeki okla karşılayamayacağını bildiğimiz için küçümseriz. Oysa, kaynakların ya da teknik araçların yetersizliği eşyalara özgü bir nitelik değil, amaçlarla araçlar arasındaki bağlantıdır. Yani, ok ve yay, adamın isteklerini karşılıyorsa ortada acınacak, hele de kınanacak bir durum yok demektir. Ama, bizler 'refah toplumu' denilen aşamaya endüstri uygarlığı ile gelinebileceği düşüncesine şartlanmış insanlar olarak, o yerliyi onun değil, kendi ilkelerimiz doğrultusunda değerlendiririz. Oysa, bizim 'yoksulluk' diye adlandırdığımız durum, bir seçim olabilir."

Çok tehlikeli sulara giriyordu! Homurdanmalar başladı, ön sıralarda oturan yoksul giyimli bir öğrenci dayanamadı,

"Sizin tuzunuz kuru! Siz böyle konuşursunuz!"

"***Bacım, sen burjuvasan, xere ya!***" Roman'da Binali de öyle demişti.

Günay, şöyle bir duraladı,

"Senin de tuzun kuru," diye cevap verdi, "Senin de tuzun kuru ve farkında değilsin. Tuzun kuru, çünkü tuzun kuru olması göreli bir kavram. Tıpkı yoksulluk'un göreli bir kavram olduğu gibi. Bak, buzdolabı, çamaşır makinesi, televizyon, video -ve bu sırayla- taksidinin ödenemiyor olması şeklindeki yoksullukla, et alamamak durumundaki yoksulluk ayrı ayrı şeylerdir."

Buna söyleyecek bir şeyleri yoktu ama Adidas kuşağıydılar. 'Marka' tüketimi cezaevlerine kadar bulaşmıştı. Mahkûmların, herhangi bir spor ayakkabı değil filan marka spor ayakkabı istediklerini biliyordum. Nitekim,

"Bu reklamlara ne diyeceksiniz?" diye sürdürdü delikanlı, "Tüketimi özendirmiyor mu, bu reklamlar?" Sakalının şeklinden anladığım kadarıyla Müslüman gençlerden olmalıydı,

"Ben de onu söylüyorum ya, canım," dedi, Günay, sevecen bir tebessümle, 'Homo economicusluk' öğretilmiş bir şey. Fıtri değil, yaradılıştan değil, ama öğretilmiş bir şey öğretilebilir bir şey. İnsanlar üstünlüğün endüstri uygarlığının sunduğu ürünlerin miktarı ile doğru orantıda arttığına ikna edilebilirler. Toplumlar piyasa ekonomisi aşamasına girdiklerinde, sergilenen ürünlerin bir kol boyu uzaklıkta ama avuçlarının içinde olmadığını görürler. Çünkü, kimsenin her şeyi almaya yetecek parası yoktur. Böyle olduğu için, piyasa ekonomisinde yaşamak, yetersizlikle başlayan, mahrumiyetle sonuçlanan bir çifte faciayı yaşamaktır... Homo economicus olmayı öğrenmektir. Reklamlar bu amaca hizmet ederler."

"Az önce, 'ilkel' insanlardan bahsettiniz," diye araya girdi, az önce konuşan örtülü genç kız, "sizce sadece ilkel insanlar mı 'homo economicus' değil?"

"İlkel insanlardan bahseden ben değilim! Service, Sahlins gibi antropologlar, canım. Bu adamlar yerli kabileler arasında yaptıkları gözlem-

lerden bahsediyorlar. Ve tabii unutma ki, bunlar netice olarak, uygarlığı tüketimle eşanlamlı kullanan bir medeniyetin, Batı medeniyetinin insanları." Dayanamadım,

"Peki, Günay Hanım, insan hem uygar hem de non-homo economicus, yani hem uygar kalıp, hem de homo economicus olmaktan kurtulamaz mı?" diye sordum. Argümanının sonunu getirmek için böyle bir soruya ihtiyaç duyduğunu hissetmiştim.

Gözlerinin içi güldü,

"Bu 'medeniyet' kelimesine yüklediğimiz anlama bakar, efendim," diye cevap verdi, "Eğer medeniyet seviyesi eşittir tüketim miktarı diye bellemişseniz, homo economicus olmadan medeni olamayacaksınız demektir. Günümüzdeki anlayış budur. Bu nedenledir ki, toplumların geri ya da ileri olduklarına, fert başına düşen milli gelirlerine göre karar verirler.

Bakın, Türkiye'de fert başına düşen milli gelirin bin dolar civarında olduğu söylenir. Bu hesapla, beş-altı-dokuz bin dolara çıkarmadan, ağzınızla kuş tutsanız toplumumuz üzerindeki 'geri' etiketinden kurtulamayacaksınız demektir. Bir İngiliz inşaat amelesi sizin profesörünüzden daha itibarlı olacak, sizinki İsviçre'ye vize alamazken, ötekisi elini kolunu sallaya sallaya girecektir. Şunu da unutmamak gerekir: Milli gelir hesapları, bunların 'medeniyet' ölçü birimi gibi kullanılması Batı'nın, yani medeniyet eşittir tüketim diyenlerin icatlarıdır."

"Peki, ne yapalım yani? Milli gelir yerine başka ölçüler mi, kullanalım?!"

"Amma da yaptınız, ha!" dedi, Günay, gülerek, "Hiç olur mu? Tabii ki, kıyaslama olanağı verecek ölçü birimi kullanacağız! Ama, o ölçü biriminin neyi ölçtüğünü unutmayacağız! Çıkış noktasını unutmayacağız! Natürmensch olmayacağız.

Az önce belirttiğim gibi, günümüz ekonomi biliminin insanı dönüştürmek, sonsuz isteklerine gem vurmayı öğretmek, perhizin erdemlerini

ululamak (bunu bana söylüyordu!) gibi bir misyonu yoktur. Tersine, günümüz dünyasında istemlere gem vurmak, delilik değilse bile, garip bir çilekeşlik özlemi olarak algılanır. O kadar ki, bugün Amerika Birleşik Devletleri'nde çok başarılı bir işadamı, günün birinde her şeyi bırakıp örneğin bir kulübede, çok basit bir yaşam sürmeye niyetlense, aklından zoru olduğuna ilk önce kendisi karar verip, psikiyatrist psikiyatrist gezecektir.

Şimdi...

Şimdi toplamaya çalışalım. Konuşmamın başında da belirttiğim gibi, bu konferans Özal'ın piyasa ekonomisi ne getirdi, ne götürdü dizi konferanslarından birisi. Ve ben, Türkiye'de bu aşamada bu sorunun cevabını verecek ekonomi biliminin işlerliğinden kuşkuluyum!

Çünkü, anlatageldiğim gibi, homo economicus yoksa ekonomi bilimi de yok. Ve ben, Türkiye'de, homo economicusun henüz oluşmadığını düşünüyorum.

Bakın, Türkiye'de, ne tüketici, ne de üretici homo economicustur. Tüketici homo economicus olsaydı, aynı elma dokuz yerde dokuz ayrı fiyata satılamazdı, çünkü tüketici kendi çıkarını kollarken fiyat denetimini getirirdi. Üreticimiz homo economicus olsaydı, örneğin, bir inşaat sektöründe malzeme ziyanı yüzde otuzu, kırkı bulmazdı, Öte yandan, işsizliğin kol gezdiği bir ülkede, eğer bir inşaat amelesi ya da tamirci kalfası, iş adabı denilen şeye uymuyorsa yani iki gün çalışıp, üçüncü gün ortadan kayboluyor, beşinci gün tekrar işe geliyorsa, Tınaz Titiz'in ücretsiz beceri kursları sinek avlıyorsa, bu insanların tembel olduklarını falan değil, bir tür 'refah toplumu'nda yaşadıklarını gösterir. Refah toplumunda, yani, üyelerinin isteklerinin tümüne yakın bir bölümünü elde ettiklerini düşündükleri bir toplumda yaşadıklarını, paraya 'müdanaa', dalkavukluk etmediklerini gösterir."

Müthiş rahatsız olmuştu dinleyicileri. Yerlerinde duramaz gibiydiler,

Hiç homurdanmayın!" dedi Günay, büyük bir sükûnetle,

"Hanımlar, beyler, eğer biz homo economicus olmayı becerebilsek, hiçbir hükümet, hiçbir rejim, iç ya da dış baskı bizi kişi başına geliri on bin dolarlık ülke olmaktan alıkoyamaz. Zamanında göç edip dünyanın en gözde toprak parçasına kurulmuşuz. Bir elimiz dağda, bir elimiz denizde, yediğimiz önümüzde, yemediğimiz ardımızda. Bir müşkülümüz varsa, o da kendimiziz. Homo economicus olmayı beceremememiz. Öyle bir medeniyetin insanlarıyız ki, en homo economicus olanımız bile homo economicus olmaktan utanıyor. Örnek mi, istiyorsunuz, mesela, Sakıp Sabancı. Eşi, geçenlerde televizyonda, kadınlar programında mantı pişiriyordu. Adamı, zengin olduğu için af dilemeye zorlayan bir toplumuz biz, o da diliyor zaten. Kayseri lehçesini bozmamaya gayret ediyor, şaklabanlık yapıyor. Bizden biri olduğunu anlatmak için çırpınıyor. Sizi temin ederim, Batı'da onun çapında bir zengin, özel polisin koruduğu yüzlerce dönümlük bahçeli malikânelerde yaşar. Yüzlerini daha görmezsiniz. Beşiktaşlı Ali örneğini verdim. Ben, kendim, şu konferansı vermek için kendi paramla İstanbul'dan geliyorum. Aklıma bir an için, bana ne demek gelmiyor. Batı'da bir örneği yoktur. Sizler, hangi arkadaşınız sigara istedi de vermediniz, gömleğinizi, ceketinizi, harçlığınızı paylaşmadınız?"

"Ben size katılmıyorum. Eğer siz buraya bizim için geldiyseniz, sizin masraflarınız karşılanmalıdır. Yoksa sömürmek oluyor. Az önce, elmanın fiyatını denetlemeyen tüketicileri kınadınız. Öyleyse, siz de paranızı istemelisiniz."

"Önce şunu düzelteyim, ben tüketicileri kınamadım. Sadece bir olguya işaret ettim. Bu konferans için para istemeye gelince: Siz arkadaşınıza tek bir sigara verirken parasını istediğiniz gün, ben de organizasyon heyetinden para talep edeceğim. Söz."

"Ben Sakıp Sabancı'nın soytarılıklarını bir uyutma olarak görüyorum. Bizi uyutmak, sermayeyi şirin göstermek istiyor!"

"Ne zoruna? Bizden korkuyor yani, öyle mi? Bakın, bu neye benziyor. Hatırlarsınız, bir zamanlar bir uçak kaçırılmıştı. Teröristler önce uçağı

yolcuları ile birlikte havaya uçurmakla tehdit etmişlerdi. Yapmadılar. Ertesi gün iktidar şişindi, 'yaptırmadık' filan demeye başladı. Oysa, yaptırmayan onlar değil, yürekleri elvermeyen teröristlerdi. 1980'den önce bunca olay yaşadık, hangi devrimci ya da ülkücü, bir okul otobüsüne bomba yerleştirdi? IRA yapıyor ama. Bir başka örnek, ordu. Türkiye'de üç müdahale oldu. Üçünde de ordu geri çekildi, kışlasına döndü. Şimdi, biz siviller mi döndürdük? Türkiye'de orduya kışlasına döndürecek güç var mı? Kimin böyle bir yaptırım gücü var? Batı'nın mı? Öyle güçleri varsaydı neden işkenceleri önleyemediler?

Bakın, sizi kendi insanımızın yapısı üzerinde düşünmeye davet ediyorum. Henüz birbirimize 'homo economicus' olacak kadar yabancılaşmadıysak, homo economicus tarifinin kaçınılmaz uzantıları, bireysellik, benmerkezcilik, acımasızlık, yok olan aile yapısının sokağa saldığı çocuklar, bunları izleyen uyuşturucular gibi felâketlerden göreli de olsa uzaksak, bu konumumuz üzerinde düşünmek, iyi düşünmek zorundayız!"

Bir an, sesi titrer gibi oldu. Sustu. Bir sigara yaktı. Dinleyicilerden birisi fırsat bildi, ayağa kalktı,

"Hocam, siz bunu, bizim ekonomikus," teleffuz edemedi, "ondan işte," dedi, bütün bir salon gülmeye başladı, "olmamamızı nasıl açıklıyorsunuz? Açıklayabiliyor musunuz?" Günay, tam,

"Homo economicus," diye başlamıştı ki, genç adam bir gaf daha yaptı,

"Bildiğimiz homo mu?" diye soruverdi.

"Hayır, bildiğimiz 'homo' değil!" dedi, Rodoplu. O da gülüyordu, "Homo, Latince 'insan' demek, economicus da ekonomik. Yani, ekonomik insan."

"Niye baştan beri öyle demiyoruz?"

"Pekâlâ! Teslim!" dedi, Günay, ellerini kaldırdı, "Bundan böyle sana yüzde elli indirim yapıyorum. Yarısı Türkçe yarısı Latince olsun: Ekonomik İnsan! Tamam mı?!" Bu hareketine bayıldı, gençler! Alkışlamaya başladılar.

"Neden ekonomik insan olmadığımıza ilişkin bir teorim var, tabii," diye sürdürdü, "Üzerinde yeterince çalışılmış değil, ama bir teori.

Şimdi, şöyle düşünüyorum: 'İlkel komünizm' diye bir tanım var. Arka-planı şöyle: İlkel toplumlarda hiç kimsenin doğa kaynaklarından yararlanması önlenmezdi, çünkü bu kaynakların sahibi yoktu. İlkel toplumların dayandıkları kaynaklar, kolektif kullanıma açıktı. Cemaate aitti, komünaldı. Cemaat üyesi aileler bu kaynakları elde etme hakkına eşit olarak sahiptiler. Dahası, komşu cemaatlerdeki hısım akrabalara hiç değilse rica edildiği zamanlarda, bu topraklarda avlanmak ya da yiyecek toplamak izni verilirdi. Doğal kaynakların kullanımına ilişkin bir yasa varsa o da meyve ağaçlarıyla ilgiliydi. Bazen belirli ağaçlar veya ağaç grupları belirli ailelere tahsis edilirdi. Ama bu mal bölümü değil, iş bölümüydü. Yani, birkaç ailenin aynı bölgeye yayılarak zaman ve güç israfını önlemek üzere düşünülmüştü. Her halükârda, bazı ailelerin diğerlerinden daha az meyve toplaması halinde paylaşım kuralı işleyeceğinden kimse aç kalmazdı.

Bu toplumlarda özel eşyaya benzeyen şeyler, kişilerin kendilerinin yapıp, kendilerinin kullandıkları silahlar, bıçaklar, giysiler, takılar gibi şeylerdir. Ancak bunların bile özel eşyalar oldukları söylenemez, çünkü iş bölümünün gerekli kıldığı özel işlevleri vardır. Yani, bazı insanların bazı şeylere diğer insanları kendileri için çalışmaya muhtaç edecek, sömürüye yol açabilecek şekilde sahip olmaları durumu anlamına gelen 'üretim araçları' kavramını yansıtmazlar. Kaldı ki, bu araçlar her zaman ödünç alınabilir.

Buraya kadar tamam mı?"

Öyle olmalıydı, soru gelmedi.

"Şimdi, biz kendi tarihimize baktığımızda, Anadolu'ya yerleşmeden önceki Orta Asya'daki göçebe yaşamımızda bu anlattığım ilkel komünizmi yaşıyor gibiyiz. Gibiyiz diyorum, çünkü o dönem toplumlarına ilişkin cömertlik, konukseverlik, otlakların paylaşılması, imece gibi niteliklerin

varlığı bunu gösteriyor. Örneğin, 'Bu sulug ol bir atı yok emi, anı emle yumez bu dünya kamı,' diye Şamanist Altaylıların bir atasözü var, 'Açgözlülük bir hastalıktır, bu hastalığı bütün dünya kamları tedavi edemez,' demek.

Bu tür bir ilkel komünizm temeli üzerine onuncu yüzyıl civarında bir de 'Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır' diyen İslâmiyet yapılanıyor. Peygamberin kurduğu Medine toplumunu incelediğimizde, buradaki mülkiyet anlayışının, Batı medeniyetinin iki temel taşından birisi olan Roma'dan kalma mülkiyet anlayışının tam tersi olduğunu görüyoruz. Şöyle açıklayayım, Roma hukukunda mülkiyet hakkı, 'jus utendi et abutendi' yani, kullanmak ve tüketmek hakkıdır. Örnek: Diyelim bir saksı çiçeğiniz var. Begonya. Bu saksıyı iki şekilde algılayabilirsiniz. Bir; birlikte yaşadığınız bir başka canlı olarak ya da bir tüketim maddesi olarak. İkinci türlü bakıyorsanız, dalını, yaprağını kopartırken kılınız kıpırdamaz! Tüketir ve atarsınız! İşte, *jus utendi et abutendi* anlayışı budur!

Roma Kod'unun, yani, kanunnamesinin, Napolyon yasalarının ve burjuva ekonomik sisteminin, kapitalizmin temeli bu ilkedir. Bu hukuk anlayışı, mal sahibine malı üzerinde gerçek bir Tanrısal hak tanır. Öyle ki, adam malını istediği gibi yok etmek hakkına sahiptir. Böyle yaparken toplumun en hayati ihtiyaçlarına zarar verse de, kimse ona bir şey diyemez. Yani, bütün bir köy halkı açken, bir ambar dolusu buğdayı gönül rahatlığı ile yakabilir. Gölet'ini kurutup, kasabayı susuz bırakabilir. Efendim, arazisine gireni vurabilir! Altını çizerek söylüyorum, bütün bunları gönül rahatlığıyla yapabilir. Vicdanı farklı kurgulanmıştır, anlatabiliyor muyum? Bizde, edebiyata konu olan 'ağa' kötülüğü, Batılı için doğal bir mülk savunmasıdır! 'Yazıktır, günahtır!' diye kavramlar yoktur!

Gelelim, bize.

İslami anlayış daha başlangıçta bu sisteme şiddetle karşıdır. İslâmiyet'te mal sahibi sorumlu bir yöneticiden ibarettir. Mülkiyet bir kişinin hakkı olmadığı gibi, bir grubun ya da sultanın hakkı da değildir. Ancak,

mülkiyetin toplumsal bir görevi vardır. Bir malın sahibi, ister tek kişi, ister bir ortaklık veya hatta devlet olsun, sahip olduğu malın aynı zamanda toplumun malı olduğunu hatırdan çıkaramaz. Örneğin, İslâmiyet'te hırsızlık, insanın ihtiyacı olan bir şeyi alması değil, ihtiyacı olmayan şeyi lüzumsuz yere biriktirmesidir.

Şimdi, ilkel komünizm gibi bir arka planı olan Türk toplumunun İslâmiyet'i yadırgamaması doğaldır, değil mi? Peki, ilkel bir komünizm arkaplanı olan, Müslüman bir adam, nasıl olsun homo economicus?"

Bu noktada kalabalığı fethetmişti. Nefeslerini tutmuş, dinliyordu.

"Tekbir örnek vereyim, konuyu kapalım. Az önce, antropolog Sahlins'ten bir alıntı yapmış; refah toplumuna erişmenin iki yolu vardır: çok üretmek veya az istemek. İnsanlar düşük yaşam standardında ama bolluk içinde yaşayabilirler, demiştim. Bu sözün, Zenginlik mal mülk çokluğu ile olmaz, asıl zenginlik gönül zenginliğidir' ya da 'aza şükretmeyen çoğa da şükretmez' ya da 'kanaat bitmez tükenmez maldır' şeklindeki hadislerden farkı yoktur. Aynı şeyi söylerler. Önerilen, homo economicus'un aklının almayacağı bir tür refah toplumudur.

Zaman içinde hiçbir şey ilk haliyle kalmaz, tabii... Ne bugünkü İslâm toplumları, Hazreti Muhammed'in Medine toplumudur, ne de Roma yasaları aynı kalmıştır. Ancak, mülkiyete, paylaşıma ilişkin tortular, kültürel tortular hep kalır. Batı'nın tortuları homo economicus'u yaratır ama bizim tortularımız rahmetli Kemal Tahir'in demesiyle, çile çekme gücü yüksek, azla yetinme alışkanlığı olan insanlar yaratır.

Diyeceğim, böylesi bir kültürel arka-planı olan Türk insanının homo economicus olması, yıllık gelirini bilmem kaç bin dolara çıkarması, köklü bir değişim, yani, bütün kuramlarıyla Batılılaşmayı gerektirir. Yoksa ne Özal'ın serbest, yarı serbest ya da her neyse ekonomik modeli, ne komünizm, bizde Batı'da uygulandığı gibi uygulanamaz. Uygulanamaz ama bu bizim geri zekâlı olduğumuzu da göstermez. Üstümüze uymayan bir elbi-

se giydik hepsi bu. Bir terziye götürmeyi, düzelttirmeyi eninde sonunda akıl edeceğiz. Hepsi bu.

" Onlarca el birden kalktı.

"Ben birbiriyle bağlantılı iki soru sormak istiyorum. Siz bütün kuramlarıyla Batılılaşmak dediniz. Biz Müslüman bir toplumuz. Bütün kuramlarıyla Batılılaşmak demek Hıristiyanlaşmak demek. Hıristiyanlaşmayacağımıza göre, sizce bu, Batılılaşamayacak mıyız demek mi oluyor?"

"Cevap vermeye sondan başlayayım. Batılılaşacağız, tabii. Çaresiz Batılılaşacağız. Çünkü yenildik. ***İtalik'lemeye*** başladığını olduğum yerden görebiliyordum, ***"Hilal de yenildi, komünizm de. Hazinelerimizi gün ışığına çıkarmayı beceremedik, kaybettik. Ve biz, Batılılaşamazsak yok olacağız.***

Müslüman toplumu olmamıza gelince: Ben Müslüman olduğumuzdan hiç de emin değilim, siz emin misiniz? Son zamanlarda bir cenazeye gittiniz mi? Kaldı ki, Müslüman adı altında da Hıristiyanlaşılabilir! Ha, şimdi siz, 'Bir Müslüman Hazreti İsa'nın Allah'ın oğlu olduğuna asla inanmaz!' diyeceksiniz. Ne ki, o da sandığınız kadar önemli değil. Baba-oğul-ruh üçlemesini reddeden Unitarian mezhebine kaydolunur, biter gider."

Çok fazlaydı!

Dinleyenler adeta çılgın bir öfkeyle ayağa fırladılar! Müslüman gençler, böylesine bir fütursuzlukla ele alınan Hristiyanlaşma olasılığına köpürürlerken, solcular, Müslümanlığı yüceltmenin akıl almaz gafletine şaşırıyor, böylesi bir gericiyi dinlemeye geldiklerine inanamıyorlardı! Çok tatsız bir şeyler olacağından korkmaya başladım.

"O zaman siz ANAP iktidarını alkışlıyorsunuz! Sayelerinde hızla batılılaşıyoruz işte!" Konuşan delikanlının sesi boğulur gibiydi.

"Hayır," dedi Rodoplu,

"Hayır. Ben, ilkel komünizmin üstünde parlayan Hilalden yanayım. Tabii, üzerine biraz da Konfüçyüs eklersek! Aman, Tanrım, ne saçmalık! Ama, benim kişisel tercihim sizi yönlendirmemeli. Siz, kendi kafalarınız-

la, benden ya da bir başkasından ödünç aldığınız kafalarla değil, kendi kafalarınızla düşünmeli, ne olmak istediğinize, nasıl bir Türkiye'de yaşamak istediğinize kendiniz karar vermelisiniz. Bunu yaparken uymak zorunda olduğunuz bir tek kural var: 'Sen seni bil' düsturu. Aksi, boş hayaller kurmaktan ibaret kalır.

Ben, kendi adıma, Türkiye insanı için bir tarif geliştirmeye, bu tanımdan yola çıkarak, gelecekte neler olabileceğini öngörmeye çalışıyorum. Siz de deneyin. Farklı tanımlar geliştirebilir, bugün gündemde olmayan alt kültürleri inceleyebilir ya da örneğin benim yanıldığımı, homo economicus tanımının bize uygun düştüğünü düşünebilirsiniz. Bu düşüncelerimizi tartışmak istiyorsanız, onu her zaman yaparız, yapmalıyız. Burada, orada, üniversitede, özel toplantılarda, her yerde yapmalıyız."

Tam o sırada, gerilerden alaylı bir ses yükseldi,

"Titre, kendine dön!"

"Ne kadar doğru!" dedi Günay, "Gerçekten de! Titreyip kendimize dönmeli, Büyük Yalan'ı afişe etmeliyiz!

Bizi tanımlamayı, bizi takdim etmeyi CIA'nın sosyologlarına, psikologlarına, oryantalistlerine, ilahiyatçılarına, dış ya da iç sömürgecilere bırakmayın. Kendinizi, siz takdim edin. Ben, 'bu'yum, deyin. Olduğunuz 'bu' doğru tarif olsun. Yanlış temel üzerine yapılandırdığınız hedeflere ulaşamazsınız. Siz, (A) geleceğini hedeflerken, karşınıza (B) geleceği çıkıverecektir. 12 Eylül'de olduğu gibi...

...Başka soru?"

"Az önce, Güneydoğu Anadolu'da, teşviklere karşın yatırım yapılmadığından söz ettiniz. Bunun nedenini de, homo ekonomikusluğa bağladınız. Oysa, Güneydoğu Anadolu'daki teşvikler bir kandırmacadır. Güneydoğu Anadolu'ya yıllardır bir çivi bile çakılmamıştır. Güneydoğu Anadolu teşvikleri Kürt milliyetçiliğinin tırmanmasından korkan sömürgecilerin göz boyama girişimlerinden ibarettir!"

"Yine, en son söylediğiniz cümleden başlayarak cevaplayacağım," dedi, Günay, "Güneydoğu Anadolu'nun ekonomik durumunun gündeme gelmesinde PKK'nın rolünün tartışılmaz olduğunu düşünüyorum. Düşünüyorum, çünkü ağlamayan çocuğa meme verilmediği bir vakıadır. Öte yandan, Güneydoğu Anadolu'nun 'sömürüldüğü iddiası, 'kimler tarafından?' şeklinde bir soru getiriyor. Bu sorunun cevabı, toptancı bir ifadeyle, 'Türkler' olamaz, çünkü, o bölgelerde yaşayan Türklerin durumunun Kürtlerden daha iyi olmadığını biliyoruz. Marksist bir yaklaşımla, 'burjuvazi'den bahsedeceksek, bu defa da karşımıza çıkacak sınıfın ulusal niteliği yine 'Kürt' olacaktır. 'Türk burjuvazisinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yatırımı yok denecek kadar azdır. Zaten esas sorun da budur. O halde mesele Kürt milliyetçiliğinin tırmanışı değil, bir yeniden yapılaşma sorunu olarak ele alınmalıdır. Kaldı ki, dünyanın hiçbir yerinde, 'sömürülen bir ulusun' hazinelerini terk edip 'sömüren ulusun ülkesine' göç ettiği, orada tutunup, yükselebildiği görülmemiştir. Oysa, Doğu ve Güneydoğu Anadolu insanı, en yoksul amelesinden en varlıklı toprak ağasına kadar, yıllar yılı batı bölgelerine boşalır. Doğulu toprak ağaları neden kendi 'memleketlerinde' yatırım yapmazlar da, göç ederler? Neden Kürtler ulusal burjuvazilerini yaratamamışlardır? Bunca teşvike rağmen yaratamamaktadırlar? Bence, üzerinde düşünülmesi gereken esas olgu budur.

Az önce söylediklerimi tekrar etmek istiyorum.

Hanımlar, beyler, homo economicus olmayı becerebilsek, hiçbir hükümet, hiçbir rejim, iç ya da dış baskı bizi kişi başına şu kadar dolar gelirli olmaktan alıkoyamaz. Kürt ya da Türk, Doğulu işadamının da hırsı sınırlıdır. İhtiyacına elvereceğini düşündüğü yükünü tuttuğunda, ne kadar teşvik ederseniz edin, ne kadar vergi indirimi yaparsanız yapın, onu Kumburgaz'daki ya da Büyükada'daki yazlığından çıkarıp, Mardin'in sarı sıcağına döndüremezsiniz."

Şiran'ı düşünüyordu. Ne büyük bir düş kırıklığı yaşadığını bir kez daha anladım.

"Çünkü, Anadolu insanı, 'yapabileceği en yüksek kârı' yapmaya değil, 'geçimi için yeterli' kârı yapmaya şartlanmıştır," diye sürdürdü, "İstifçi değildir. Bu nedenle ki, iş devlete kalır, kalmak zorundadır. Devlet, beceriksiz bir işletmecidir, doğru. Ama, Adam Smith anlamında bir serbest piyasa ekonomisi de sökmez bu ülkede, çünkü temel aksiyomu, gözü doymaz homo economicus aksiyomu uygunsuzdur. Misliyle maaş da verseniz doktorları gönderemiyorsanız, sıfır vergi de alsanız özel sektörü aktaramıyorsanız, bu bizim kültürel arka-planımızın paraya, yine aynı kelimeyi kullanacağım, 'müdanaa' etmemize izin vermediğindendir. 'Azıcık aşım, kavgasız başım,' diyen bir insanı nasıl zorlarsınız? Sağ ya da sol, koyu bir diktatoryaya gitmeden zorlayamazsınız.

Unutmayın ki, Batı ülkelerinde demokrasi 'homo economicus'un çıkarlarına uygun düştüğü için gelişmiş, aristokratların homo economicus'un çıkarlarının önüne koydukları engeller kalksın diye yerleştirilmiştir. Demokrasi yatırım yapmak özgürlüğünü içerdiği gibi, yapmamak özgürlüğünü de içerir. Çalışmak özgürlüğünü içerdiği gibi, çalışmamak özgürlüğünü de içerir. Bir yaptırım gücünüz varsa, o da toplumun yüreğini çalan, fedakârlık dayatan bir 'ülkü' olabilir. Ama kendimizi kandırmayalım. Amerikalı Barış Gönüllüleri kadar da olamıyoruz. Doğu'ya gitmeyen doktorlara kadar uzanmaya ne hacet, kaç tane genci diskoteklerden geçtim, kahvehanelerden çıkarıp, Doğu'ya, bırakın çalışmayı, sadece görmek, bir bakmak için gönderebilirsiniz?"

Ürkütücü kaynaşma başladı, yine. Günay, hiç farkında değilmiş gibi konuşmaya devam ediyordu,

"Neden Dev-Genç, en gelişmiş Amerikan halkla ilişkiler yöntemlerine uygun düşecek şekilde, boyunlarına şık fularlar bağlayıp, İstanbul'da gösteri yapar? Bir düşünsenize!"

Ben kıyamet kopacağını düşünürken öyle olmadı, çünkü, Günay sesinin tonunu birden değiştirmiş, kalabalığı hazırlıksız yakalamıştı.

"Dediğim gibi, bu ülkede devletin yaptırımı şarttır," dedi, "Öyle görünür ki, bütün KİT'lerin bütün beceriksizliğine karşın, karma ekonomiden daha uzun süreler kurtulamayız. Bu nedenle," az önce soru soran delikanlıya döndü,

"Hayır, ANAP iktidarının icraatını gerçekçi bulmuyorum. Homo economicus aksiyomu üzerine kurulu bir sistemi gerçekçi bulmuyorum."

Yeterince yorulduklarını, soruların bittiğini umuyordum, olmadı.

"Hıristiyanlık biz Müslümanların kabul ettiği bir dindir," dedi, mintanlı bir genç. Çok kötü ifade etmişti, ama ne demek istediğini anladı Rodoplu,

"Siz, homo economicus derken, bu tarifin Hıristiyanlıkla bir ilgisi olduğunu mu söylüyorsunuz? Yani, ekonomi bilimi bir Hristiyan bilimi mi midir?"

Başına iş almıştı, işte!

Şöyle bir durakladı,

"Sosyal bilimlerin hemen hepsi gibi, o da Hıristiyan dünya görüşü doğrultusunda yapılanır. Evet."

Kahramanlıktı! Günay Rodoplu, bu işin sonunda dayak yiyebilirsin! Sussun diye dua ediyordum! Ama, derin bir nefes aldı,

"Hıristiyan kökenlidir," diye tekrarladı, Günay, "çünkü, hormon economicus Hıristiyan insan görüşüdür. Kitab-ı Mukaddes'e göre, insan doğuştan günahkârdır, çünkü yasak meyveye tamah etmiştir. Hıristiyan insan görüşü bedenin aşağılık kötü; ruhun yüce, asil olduğu şeklindeki ruh-beden ikilemini benimser. Karanlık ortaçağlar boyunca Hıristiyan Batılılar, ruhun bedene galip gelmesi için çalışmış, çilenin yüceltilmesinden insanoğlunun ruhundan şeytanları kovmayı amaçlayan türlü engizisyon tatbikatlarına, günahkârları yakmaktan cadıları kaynatmaya varıncaya kadar bedene her türlü işkence etmiş ve sonuçta mağlup

düşmüşlerdir. Rönesans bu mağlubiyetin adıdır. Rönesans bedene dönüşün adıdır. Bu dönüşü izleyen akımlarda, sarkaç bu defa da öteki yana sallanmış, mesele, 'tamam, biz homo economicus'uz. Mademki, homo economicus'uz, öyleyse homo economicus olduğumuzu kabul edip, sonsuz isteklerimizi nasıl tatmin edebilirizi araştıralım' meselesi haline gelmiştir. Ekonomi biliminin babası Adam Smith'in 1700'lerin son yarısında ortaya çıkması tesadüfi değildir."

"Ya Marksizm? Marksizm hakkında ne düşünüyorsunuz?" Bağrışıyorlardı!

"Bakın, çok yoruldum. Ama, yine de size bir soruyla cevap vermeye çalışayım. 'Ey işçi sınıfı! Homo economicus olmayın! İstemlerinize gem vurmayı öğrenin! Düşük bir yaşam standardında ama bolluk içinde yasabilirsiniz! Çalışma kampı mahkûmiyetinden başka kaybedeceğiniz hiçbir şeyiniz yok!" diyen bir Marksist'e ne yaparlar? Hıristiyan dünya görüşünü reddeden Marx, en temel aksiyomu, insan görüşünü zımnen kabul etmiştir. Ama, yine de, çok saygındır. Çünkü, hiç değilse eşitlikçi bir paylaşımdan yanadır.

Ama, gerçekten çok yoruldum. Artık burada keselim, olur mu?"

"Bunca saattir burada oturmuş sizi dinliyoruz. Hiçbir meseleye çözüm getirmediniz. Ben şunu söylemek istiyorum...

"Günay, benden yana baktı, Binali, yine Binali!

"Billah bacım, sen kıvırtirsen!"

Bağırıp çağırıyordu delikanlı. Rodoplu, gözlerindeki deli öfkeyi, alışkanlıklara ters düşenlere duyulan öfkeyi görüyor olmalıydı! Art arda sıralanan cümleler kırık dökük, sorular soru değil, suçlamaydı. Bir ara iyice coştu, Günay'ın niçin bu işlerle uğraştığını, yapacak başka şey mi bulamadığını dahi sordu. Konuşmacının neye kafa patlatması gerektiğine de o karar verecekti, çünkü reçetelere ihtiyacı vardı.

"...buna ne diyorsunuz? Bari onu söyleyin!"

"O kadar yanılıyorsun ki! Anadolu insanı özgürdür. Evet, aktif bir özgürlük değildir bu, pasiftir. Üzerine destanlar yazılmış bir özgürlük de değildir, ama asla zincire vurulamayan bir yapı geliştirmiştir. Bu özgürlüğün hiç aşınmayan iki dayanağı vardır: Çile çekme gücü ve azla yetinme gücü."

"Kemal Tahir! Kemal Tahir'in söylediklerini söylüyorsunuz!"

"Evet. Az önce de söylemiştim. Bu iki nitelik, Anadolu insanını özgür kılar; köle olmaz. Ne patronun, ne paranın, ne inançların, ne kitaplarının, ne de geçmişinin kölesidir! Eskiye rağbet etmemesinin, her duruma kolayca uyum sağlamasının nedeni de budur!.. "

"Kemal Tahir dönektir!"

Günay'ın, "Revizyonizm bir bilim olmalı!" dediğini hatırladım. Ne cevap vereceğini merak ediyordum.

"O sizin sorununuz olmalı," dedi, kesti attı, "Evet... Böyle bir özgürlüğü Jean-Paul Sartre'ın varoluşçuları bile tahayyül edemezler."

"Yeter artık!" diye isyan ediyordum oturduğum yerden, "Yeter artık! Niçin yapıyorsun bunu?" Vereceği cevabı da biliyordum,

"Çünkü tutkulu bir ruhum var! Çünkü özgürüm! Çünkü onları seviyorum!"

"Ama, onlar seni sevmediler, işte. Hiç sevmediler!"

"Biliyorum," diyecekti, zar zor duyulur bir sesle, "Biliyorum."

Bir saat kadar sonra, trene ucu ucuna yetiştiğimizde sanki biz kavga etmişmişiz gibi suskunduk. Fevzi Özden'le karşılaşmak istemediğini söylediği için hemen kompartımana girdik. Hemen aynı anda da tren hareket etti. Az sonra, evler seyrekleşti. Kondüktör yemekle göründüğünde, Ankara ufkunda hilal vardı!.

'İlkel bir komünizmin üzerinde parlayan hilalden yanayım!'

İtiraf etmelisin ki, şiirsel bir cümleydi!" dedi, Günay, hilali işaret ederek,

"Ne çağrıştırdı dersin? Yeryüzü nimetlerini ('bilgi nimettir!) dillerinde 'paylaşma' kelimesine yer vermeyecek bir doğallıkla paylaşan insanları, öbür dünyadan onaylayacak, sırtlarını sıvazlayacak bir sistemden yana olduğumu anlatabildim mi?"

Yüzüme baktı, gülmeye başladı,

"Elbette, hayır, değil mi? Cennet tüketiminin bile bir takastan ibaret olduğu, insanların en az sevabı verip, en büyük günahlardan kurtulmaya şartlandıkları bir dünyada nelerden bahsediyordum, Tanrım!"

"Dünyayı bırak bir yana, Türkiye'de!" dedim.

Bahsettiği 'özgürlük'ü de anlatamadığını düşünüyordum. Hilal'den yana olmak deyince dinleyicileri İslâmiyet'e geri dönüşü desteklediğini sanmışlardı. Megamachine ideolojisini, endüstri uygarlığını sorguladığını bilemezlerdi.

"Endüstri uygarlığını sorgulamak mı?" dedi, Günay, "Yapma, Allah aşkına! Esendal'a ahkâm kesen Alman sefirine mi benzedim, şimdi!? 'Ah, eski çağlar, makine geldi, bize berbat etti! Halinize, makinesizliğinize şükredin!' Bunu mu anladı çocuklar?!"

Dehşete düşmüş gibiydi!

Bugünkü konuşma gibi aptalca bir risk aldığı için öfkeliydim,

"Ya, ne sanacaklardı?"

"Düşünmelerini istedim," dedi, zayıf bir sesle, "Serbest piyasa ekonomisinin erdemleri gibi, ekonomi biliminin dokunulmazlığı gibi dogmaları sorgulamalarını istedim. Türklerin homo economicus oldukları yalanını sorgulamalarını istedim."

"Ben sana bütün bundan ne çıkardıklarını söyleyeyim. 'Günay Rodoplu, ekonomi bilimini, teknolojiyi reddeden bir gericidir!"'

"Aman, Tanrım, o kadar kötü mü?!"

"O kadar kötü!"

Durumun vahametini sindirmesini bekledim.

"Mamafih," dedim, "Son tahlilde düşündüğünü söyledin."

"Yani?"

"Yani, nekrofilyaya karşı uyardın. Batı medeniyetinin dayatmalarına karşı uyardın."

"İşbirlikçiyim, da! Yine aynı yere döndük! Bir tür Esendallık ettim!"

Galiba omuzlarımı da silktim. Bu defa sinirlendi,

'"Biz yenildik,' dedim, 'Hilal de, komünizm de yenildi!' Bundan böyle, intihar etmek istemiyorsak, Batılılaşacağız, dedim, demedim mi?" Şöyle bir duraladı,

"Sen benim ikiyüzlülük ettiğimi düşünüyor musun?"

"Ne istediğini anlamaya çalışıyorum."

Hiç beklemediğim bir şey yaptı,

"Trrrrum, Trrrrum, Trrrrum! Trak Tiki Tak!" dedi, Günay. Hayretle döndüm,

"Trrrrum, Trrrrum, Trrrrum!

Trak Tiki Tak!" diye sürdürdü,

"Makineleşmek

istiyorum

Beynimden, etimden, iskeletimden

geliyor bu!

Her dinamoyu

Altıma almak için

Çıldırıyorum!

Tükürüklü dilim bakır telleri yalıyor

damarlarımda kovalıyor

oto-direzinler, lokomotifleri

Trrrrum, Trrrrum, Trrrrum!

Trak Tiki Tak!

Makineleşmek

istiyorum.

Mutlak buna bir çare bulacağım

Ve ben ancak bahtiyar olacağım

Karnıma bir türbin oturtup

Kuyruğuma çift uskuru taktığım gün!

Anladın mı?"

"Hayır."

Sırtını döndü, pencereden dışarı bakmaya koyuldu,

"Behey, koca Nâzım! Ne oldu da, millet fabrika şiiri yazmaktan vazgeçti de, içi buruk rençberlerle oyalanıyor!" diye söylendi.

"1923'te yazıldı bu şiir. O günden bugüne bir tane daha yok! Neden?"

"Neden?"

"Sen Elektrik Mühendisleri Odası'nda çalışırken, Polonya Elektrik Mühendisleri Kuruluşu Başkanı, SEP Başkanı bir adam gelmişti... "

"Tadeusz Dryzek."

"Evet. Gündüzleri direnişteyken, geceleri mağaralarda, Polonya'nın elektrifikasyon plânını hazırladıklarını anlatmıştı, hatırlıyor musun?"

"Evet?"

"Peki, neden bizde elle tutulur tek ortak gayret, Türkçe'nin sadeleştirilmesinden ibaret kaldı? Neden pastoral romantizmden kurtulup, su getirmek gibi, güneş enerjisini adam gibi kullanmak gibi işlerle uğraşmıyoruz? Neden aklını tasavvufa taktın da, mesleğinle uğraşmıyorsun?"

"Neden?"

"Çocuklardan bunlar hakkında düşünmeleri istedim. Kendilerini tanımaya davet ettim. Hepsi bu."

"Günay'cım! Anlamıyorum! Bir nekrofilyadan bahsediyorsun, bir teknolojiye tapınma ile arasındaki bağı anlatıyorsun, sonra da dönüp makineleşmek istediğinden bahsediyorsun!"

"Fesuphanallah! Çelişkili değil ki bu! Bak, yaşamak istiyorsak, makineleşmek zorundayız, çünkü aksine gücümüz yetmez! Kaldı ki, ben geçmişi yücelten bir ölü-sevici değilim! Ama, bu nekrofilya, faşizm tehlikesini de beraberinde getiriyor! Halkçılıkla teknolojicilik -ne kelimeler icat

ettiriyorsun bana!- el ele yürümezse, parsayı faşistler toplar! Biz makineleşmeli ve makineyi insanın emrine vermeliyiz! Teknolojiye karşı değilim, ölü-seviciliğine karşıyım! Niye anlamıyorsun? Gönlü dağlarda... "

"...ve ekşi elmalarda!" diye kestim,

"Ve 'yeşil elmalarda'" diye düzeltti, "tipik bir Üçüncü Dünya insanı gibi, Batı'yla bir aşk/nefret ilişkim var! Yeni bir yol arıyorum. Bizi çıkmaza sokmayacak, ama faşist dayatmalardan kurtaracak bir yol! Makineleşme bu oluşumun olmazsa olmaz parçası!"

Yorulmuştum. Gerçekten yorulmuştum,

"Sen istemesen de, öyle oluyor, zaten!" dedim.

"Ol-mu-yor!" dedi, "Olmuyor, gözüm! Gözünü seveyim, kara para aklandı, döviz stokları müsaittir diye üç tane makine ithal edilince, çağı yakalamış mı, oluyoruz? Fevzi Özden'e bak! Daha henüz Amsterdam'da ya da Rotterdam'da kilise arazilerini işgal edip, papazlarla kavga eden Hollanda köylüsü aşamasında! Ama, BMW'si yerinde! Natürmenschbe, adam! Okullarda matematikten kalanların oranı kaç biliyor musun? Bazen, dalga geçiyorsun gibi geliyor, bana! İki bine çeyrek kaldı, biz daha hâlâ bayağı kesirlerden ondalıklara geçemedik!"

Dünyayı asla onun algıladığı gibi algılayamayacaktım. Bu açıktı! Ağzımdan dökülen kelimelere kendim de inanamadım,

"Peki, sen ne olacaksın?" deyivermişim! Cevap vermesini de beklemiyordum. Ama verdi,

"Alt tarafı bir ömürdür, sevgilim," dedi. "Titrek bir ömür! Geri kalanını Şafak'la paylaşacağım. Masonların çakıl taşları gibi, birbirimize sürtüne sürtüne sivriliklerimizi törpüleyeceğiz. Benim bilmediklerimi o biliyor, onun bilmediklerini, ben. O bana halkımın dilini öğretecek, ben ona sömürgecilerin. O Türklere ne söyleyeceğini biliyor, ben Batılılara. Şakak şakağa verdik, bir elimizde Gümüşhane'yi tutuyoruz, öteki elimizle New York'u. Senin anlayacağın, ben susacağım, türküyü o söyleyecek. O söylerken, ben mikrofonu ayarlayacağım! Sana yemin ederim, dünyanın en

kaliteli mikrofonunu ayarlayacağım onun için! Orada atlamayacağım, işte!"

"Ondan kuşkum yok," dedim, "Ama, Şafak bunları biliyor mu?"

"Niye beni seçti ki?" dedi, hayretle! (O anda yüzünü görmüyordu!)

"Elbette, biliyor!"

"Ezilmeyecek mi?"

"Saçmalama! Çok akıllı! Çok Türk! Kendine rakip almadı ki beni! Rakip almadı, amplifikatör aldı! Duyularını, bilgisini güçlendirecek bir amplifikatör! Benim işlevim bu.

Kadınıyım ben onun, da! İktidar ortağı değil!"

"Çok Türk" de ne demekti? Sormadım.

BANA BİR TÜRKÜ SÖYLE

I

Şafak'a dönüşte birlikte kahvaltı edeceklerine söz vermişti, dükkânda buluşacaklardı. Pendik istasyonunda indi. Sabahın o saatinde, elinde küçük bir valiz, beni uğurlamak ister gibi, beton peronda öylece durduğunu, trenin kalkmasını beklediğini hatırlıyorum. Artık kocaman bir kadın olduğunu, meraklanmam için bir neden olmadığını bilmeme karşın, onu orada bırakmaktan hiç hoşlanmadım. Dahası, içimde, gün kötü bir şeylere gebeymiş gibi bir his vardı. Bir bakıma doğrulandı bu sezgi. Rodoplu, Şafak'ın gündelik yaşamı ile tanıştı. Diana Pavloviç hayatımıza girdi.

O sabah, epey bir süre taksi beklemiş, sonunda bulduğu şoföre elindeki adresi okumuştu, Günay. Çırpıcı Mahallesi, Kazım Karabekir Bulvarı, No: 71, minibüs yolu.

"Çırpıcı Mahallesi mi?" diyerek yüzünü ekşitti adam.

"Evet, ne oldu?"

Günay'ı, yukardan aşağı süzdü,

"Yolu buradan çok zordur, be abla!" dedi. *Senin ne işin var orada* demek istiyordu.

"İneyim mi?"

"Yok, götüreceğiz artık."

"Sağol!"

"Kartal istikametinde bir yola saptılar. Yaşlı adamın ne demek istediğini az sonra anladı. Birkaç dakika içinde asfalt bitmiş, kil sarısı bir balçığa girmişlerdi. Geceden yağan yağmurun doldurduğu çukurların derinliği belirsizdi, şoför, kenarlarından dolanmaya çabaladı.

"Ankara kupkuruydu, burada çok mu yağdı?"

Cevap vermedi. Ayağında kara lastik çizmeler, üzerinde kendisine birkaç beden büyük, rengi belirsiz, soluk bir entari, saçları haftalardır yıkanmamış gibi duran küçük bir kız çocuğuna yolun ortasından çekilmesini işaret ediyordu. Çocuk, son âna kadar kıpırdamadı, eli ağzında, arsız arsız güldü. Şoför üstüne sürecekmiş gibi yapınca, az ilerdeki çocukların yanına kaçtı.

"Referandumun sonuçlarından etkilenmiş olmalıydım," diye anlatmıştı Günay, "küçük kız bana Çoban Sülü'nün çocukluğunu düşündürdü."

Bakmak için döndüğünde, Kemal Tahir'in Kastamonu'sunu yaşadığı duygusuna kapıldı. Yükselen güneş, mahallenin kaskatı çirkinliğini, asık suratlı çıplaklığını daha da sertleştiriyordu. Az ilerde kümeleşen çocuklar, sabahın bu kör saatinde top oynamak için toplanmış olmalıydılar. Daha şimdiden çamur içindeydiler. Sümükleri burunlarında fitil fitildi. Yoksullara özgü iki numara saç tıraşları, özensiz kundaklamanın sonucu yamuk kafataslarını büsbütün belirginleştiriyordu. Kötü dikilmiş giysilerinin içindeki bedenlerinin kavrukluğunu görmek için bir kez bakmak yetiyordu. Sahipsizliğin köprüaltı çocuklarının yüzlerine yerleştirdikleri

küstah, yarı hain, yarı arlanmaz, yaşlarının çok ötesinde kaşarlanmış ifade bunlarda da vardı. Aralarından biri eğilse, yerden bir taş kapıp arabanın camına fırlatsa şaşırmayacağını fark etmişti.

Çevreye, artan bir merakla bakındı. Birer katlı, kiremit çatılı köy evlerinin arasından geçiyorlardı. Öylesine gelişigüzel kondurulmuşlardı ki, aynı hizada iki ev yoktu. Özensiz pencerelerinde bir tek sardunya, bir tek karanfil yoktu. Hiçbir yerde tek bir ağaç, tekbir fidan yoktu. Kimileri zift rengi ondülin levhalarla çevirdikleri bahçelerine bir şeyler ekmişlerdi ama bitkilerin çelimsizliğine bakılırsa, su da yoktu.

Elektrik direklerine benzer bir şeyler de görememişti Günay. Geceleri zifiri karanlık olmalıydı. Gözleri, sahneyi tamamlaması için etrafta dönenmesi gereken azgın köpekleri aradı.

"Neredeyiz?"

"Çırpıcı Mahallesi'ne giriyoruz," dedi, şoför, küfreder gibi. Rodoplu, bu defa hak verdi. Adamın yeni yıkanmış, en az seksen milyonluk yatırımının bu çamur deryasında işi yoktu.

"Haklıymışsın, buraya ancak kağnı girer," demesine kalmadı, o da oldu. Derisi kemiklerine yapışmış bir öküzün çektiği bir arabaydı, yanında derisi kemiklerine yapışmış bir adam çamurlara bata çıka yürüyordu. Günay, muhayyilesinin ona oyun oynamaya başladığını düşünmüştü.

"Daha çok var mı?"

Şoför, yine cevap vermedi. Neyse ki, balçık yerini kısmen stabilize, daha kuruca bir yola bırakmıştı. Burada, yapıların şekli de değişti. Köy evleri, çatılarından demir çubuklar fışkıran kare prizma beton yığınlara dönüştüler.

"Gökyüzünden gelecek bir saldırıya karşı silahlanmış, askeri koruganlara benziyorlardı," diye anlatmıştı. Tülin'e, "Sokağa sergiledikleri yalapşap yıkanmış çamaşırlara rağmen, yaşanmışlıkları yoktu. İnsanlığa karşı meşum bir şeylerin planlandığı koca bir şantiye görünümündeydi, Çırpıcı Mahallesi!"

"Geldik, ha?"

"Şuradan döndük mü, minibüs yolu."

Dört-beş katlı Laz inşaatı binaların çevrelediği, yamalı asfalt bir caddeydi, Kâzım Karabekir Caddesi.

"Toz içindeki incik boncuk vitrini ile Paşabahçe, pleksiglas 'M' harfi düşmüş Pamukbank şubesi, plastik leğenlerini kaldırıma yaymış züccaciyeci, kuru kurabiyelerini camekân raflarında piramit etmiş kötü pastane, başörtüsü ve pardösüsünden yeni kurtulmuş, ucuz blucinleri içinde, saçları mandallı, nadan bakışlı kızlara göz eden plastik çiçekli minibüs şoförlerinin ekolayzırlı işveleri" arasından 71 numarayı bulmaya çalıştılar. Binalarda numara olmaması usuldendi, caddeye açılan, iki aracın yan yana geçmesine elvermeyecek darlıktaki sokakların sayı sıralamasını kesip kesmedikleri meçhuldü.

"Soralım, bari," dedi, Rodoplu.

"Kardeş, 71 numara ne tarafa düşer biliyor musun?"

"Türkiye'de kimse bilmediğini söylemeyi kendisine yediremez ya" caddeyi birkaç kez dolandılar. Şoför, Günay'ı azarladı,

"Nereye gittiğini bilmiyor musun?"

"Bilsem, dönenir miyiz?!" Elindeki çantanın ağırlığı olmasa da, kendisini Çırpıcı Mahallesi'nde adres ararken göremiyordu, Günay. Bir an, bırakıp gitmeyi düşündü.

"Burası olmasın?" dedi, şoför.

Kapıdaki minibüsü tanıdı,

''Burası," dedi, Rodoplu, kendisini affettirmek için de yüklü bir bahşiş bıraktı ama adam bakmadı bile.

Tahmininden çok daha büyük, depo gibi bir yerdi Şafak'ın dükkânı. Kapıda, aşağı inen birkaç basamak merdivenin başında dikildi. Karşısına gelen tezgâhta duran bir kız bir erkek, çocuk yaşta iki tezgâhtar şaşkınlıkla baktılar.

"Şafak Bey, yok mu?"

"Sedat Bey, var," cevabı kardeşlerin ikame edilebilirliğini söylüyordu.

Karşılıklı bakıştılar.

"Nerede?"

"İçerde," dedi, erkek çocuk.

Rodoplu, merdivenlerden aşağı birkaç adım attı. Gözlerini zayıf neon ışığına alıştırmaya çalıştı. İşaret edilen yöne döndü, Sedat'ın, DMO masalarını hatırlatan, bahriye grisi bir yazıhanenin arkasında oturduğunu gördü. Sedat, onu gördüğüne şaşırmış ise de belli etmedi. Ağır bedenini kaldırmakta zorlanıyormuş gibi yarı kalktı,

"Hoş geldiniz," dedi, çalmaya başlayan telefona döndü. Rodoplu'ya sağ tarafında, tüpgaz ısıtıcının yanında duran, plastik döşemesi yer yer yırtık, kenarsız koltuğu işaret etti,

"Buyurun, oturun."

Elindeki çantayı nereye koyacağını bilemeden öylece dikilmişti. Günay. Sedat'ın konuşmasını bitirmesini bekledi,

"Ağabeyinle bir işimiz vardı," diye yalan söyledi,

"Burada buluşup, gidecektik, o nerede?"

"Gelir," dedi Sedat, "Bir çay içelim de."

"Nerede olduğunu biliyor musun?"

"Buluruz." Şafak'ı hatırlatan bir tavırla genç tezgâhtara seslendi,

"Oğlum, Sedat, bize çay söyle!" Yazıhanesine döndü, telefonlara cevap vermeye koyuldu. Beton soğuğunu kessin diye çatılan tahta tablanın üzerine yerleştirdiği ayakkabılarının çamuru dikkat çekmeyecek gibi değildi.

Nedenini ve süresini bilmediği bir bekleyişe girmişti Günay.

"Kendimi aptal gibi hissediyordum!"

Dükkânı incelemeye koyuldu. Sedat'ın oturduğu yazıhanenin solundaki raflardan bir tanesinin üzerine saydam bir plastik poşet içinde raptiye ile tutturulmuş fotoğrafını o zaman gördü. Duran Kuran'ın

dükkânındaki imza gününde çekilen fotoğraflardandı. Öyle ustaca seçilmişti ki, Günay hem çok belirgindi, hem de gerektiğinde, resmin orada olma nedenini açıklayacak başkaları da vardı. "Yasadışı bir aşkın, usta kamuflajı" olduğunu düşündü. Bir soran olsa, Şafak, "Bırak, yahu, olur mu öyle şey," diyebilir, inandırıcı da olurdu.

Kendi fotoğrafını görmüş olması yabancılığını gidermesine yardımcı oldu, ama garip bir hüznü de beraberinde getirdi. Sevdiği adamın günlerini geçirdiği bu yeri içselleştirmeye çalıştı.

"Bir şey, diyor musun?" şeklindeki telefon kapatma formülünü de o gün öğrenmişti.

'"Anlaşıldı, kes artık!' demenin bir yoluydu."

Müşteriler geldi, müşteriler gitti. "Hilton'un barına tünemiş mintanlı kapıcı Şükrü Efendi nasıl yadırganırsa" türlü malzemenin arasında kendisine özgü bir adacık oluşturan Rodoplu da öyle yadırgandı. Sürekli çalan telefonu, Sedat'ın çevirmelerini izleyen konuşmaları dinlemenin ayıp olacağına ilişkin şartlanması, haber alabilmek için delikanlının gözlerini kollamaktan başka çare bırakmadı. Ne ki, Sedat, Günay'ın ne denli sıkıldığının hiç farkında değilmiş gibiydi, yarım saat süreyle ne bir söz söyledi, ne de bir açıklama getirdi. Sonunda,

"On dakika içinde bir ses çıkmazsa, ben gidiyorum," dedi Rodoplu.

"Bir çay daha içelim. Birazdan gelir."

Adının İbrahim olduğunu sonradan öğrendiği, kara kuru genç adam o sıralarda geldi. İbrahim, sendikacıydı. Anadolu yakası temsilcisiydi. 1980 öncesinin işçi liderlerinden, Netaş grevinin önderlerindendi.

Gözleri Rodoplu'da, Sedat'la sohbete koyuldu. Bir toptancı müşterisi gelip de, Sedat makamını terk etmek zorunda kaldığında, Günay'a döndü,

"Rahat otursana! Niye öyle büzülmüş oturuyorsun?"

Anlamadı, Rodoplu,

"Efendim?" dedi, "Bir şey mi, söylediniz?"

Adam, tam cevap vermeye hazırlanıyordu ki, Sedat geri geldi. Onun dönmesiyle sustuğunu izledi, Günay.

"Sedat, ben gidiyorum."

"Bir dakika," dedi Sedat, yine müşteriye kalktı.

"Karşıya mı?" diye sordu sendikacı.

"Evet."

"Ben seni bırakırım."

"Sağolun," demeye kalmadı.

"Sen çık, köşede bekle, ben şimdi geliyorum," dedi adam.

"Besbelli, güngörmüş bir adammış ki, bizimkini hemen teşhis etmiş, kardişim!" diye, anlatmıştı, Tülin.

Günay'ın nasıl şaşırdığını tahmin edebiliyordum!

"Efendim?"

Sedat dönmüş, söz yine kesilmişti. Bu defa da, gözlerini devirdi, "Hadi, sen kalk!" işareti yaptı sendikacı.

"Aman, ne salağım!" Nihayet "aydı" Günay Rodoplu! Yerine büsbütün yerleşti.

Bu defa da, Günay'ın sözünü yanlış anladığına hükmetti, kıvrandı genç adam. Sedat'ın arkasını dönmesini fırsat bildi,

"Ben çıkayım, sen arkamdan gel," diye fısıldadı, "Seni köşeden alırım."

"Yorgun olmasam, belki de aldırmazdım," diye anlatmıştı. Tülin'e "ama, ilkel komünizm üzerinde parlayan hilaller, homo economicuslarla birleşti, Sedat'a adamın kim olduğunu sordum."

Gözleri müşterilerinde,

"Ağabeyimin eski bir arkadaşı," demiş, adını söylemişti Sedat.

"Bir şey mi var?"

Şafak'a ihanet edildiği duygusuna yine kapıldı, Günay. Arkadaşının misafirine bunu yapacak adamın diğer ilişkilerinde de güvenilir olmayacağını düşünüyordu. Uyarmamak suç ortaklığı yapmak demekti,

"Terbiyesiz bir bey," dedi ve anlattı.

"Neyse, şimdi sen bana bir taksi bul da, ben gideyim. Şafak'ın bir işi çıktı herhalde."

Sedat, bir sfenks sessizliği ile dinledi. Ağabeysinin nerelerde olduğuna gelince, ne bir bilgi verdi, ne de ağabeysini mazur gösterecek bir açıklamada bulundu. Adaşı küçük amcaoğluna emretti,

"Sedat oğlum, şuradan bir taksi kap!"

Yol boyu, kirlenmişlik duygusunu atmaya çalıştı Günay. (Bu "kirlenmişlik duygusu" tamlaması Rodoplu'yu en iyi tarif eden tamlamalardan birisi. Sıkça kullanmam o yüzden.) Ticarethaneyi, kara sakalları diken diken sendikacının sinsiliğini, Sedat'ın adamla konuşurken yaydığı yakınlık duygusunu unutmaya çalıştı. Öte yandan, kabahatin aslında kendisinde olduğunu, Sedat'a bu olaydan hiç bahsetmemesi gerektiğini düşünüyordu.

Yarım saat kadar sonra "adresi itibarlı" diye tanımladığı kendi mahallesindeydi. Çırpıcı Mahallesi'ni belki birkaç kez satın alırdı ama Profesör Kevorkian'ın, Profesör Pavloviç'i "Bastığı yerde ot bitmeyen Türk'ten sakın!" uyarısını haklı çıkarırcasına burada da, tek bir ağaç yoktu. Son "yeşil" alancığa kondurulan çocuk bahçesini de, mahallenin beddualaları ("Ama, sadece bedduaydı, eylem yoktu!") arasında "Zengin İnşaat' sokmuştu. "Kaldırımlar insanlar için değil ki! Yüzlerce milyonluk otomobilleri, olmayan mazgal deliklerinin gölete çevirdiği caddeden kaldıran platformlar!"dı. Kendi apartmanının taşlaşmış toprak girişine çimen ekmek önerisini komşuları "çok su gider" diye reddetmişlerdi. Oysa, hepsi, en az birer tane yazlıkları olan insanlardı ve daire başına düşecek fazladan su parası ayda iki bin lirayı geçmiyordu.

Richard Schlig'in, Şişli'yi, "Bir gettodan geçtim, çok ilginçti," diye tarif ettiğini hatırladı, "Biliyor musun, Günay, ilginç olan ne?" demişti İngiliz,

"İlginç olan, Türklerin bizim 'kentsel gurur' dediğimiz şeye sahip olmamaları, Türk şehirleri, inanılmaz bir pejmürdelik içinde. Bu herhalde, kent geleneğiniz olmadığı için böyle."

Benzer şeyleri daha sonra Diana Pavloviç'in kocası, Profesör Pavloviç de söyleyecekti.

"Bir Türk şehrine tepeden baktığında gaddarlıktan başka bir şey görmüyorsunuz," demişti, adam, "Ufuk çizgisine hemen her zaman beton bloklar egemen. Binalar ya inşaat halinde ya da dökülüyorlar. Pejmürdelik de bundan kaynaklanıyor zaten. Yeni yapılan binalara bakıyorum, onlarda da hiçbir şıklık, hiçbir hoşluk yok. Birkaç Türk entelektüeli ile konuştum. Onlar bunu hızlı kentleşme ile açıklıyorlar. Ben öyle düşünmüyorum. Bence, Türk entelektüellerinin nostaljisi yanlış konumlanmış bir duygu."

Diana'nın ısrarı ile Şebi arus'a, Konya'ya gittikleri dönemlerdi,

"Mevlana'ya gitmeden önce, 1840'ta, Konya'yı gezen bir seyyahın anılarını okudum," dedi, Profesör Pavloviç, "Yazar, şehre güzel bir taş kapıdan girdikten sonra kendilerini bir viranelikte bulduklarını söylüyor. Zamanın modern yapıları çoğunlukla kerpiçmiş. Evler dökülüyormuş, camiler terk edilmiş, minareler yıkılmışmış. İnsanlar ahır gibi sefil yıkıntılarda yaşıyorlarmış. Doğal olarak, bu durumda ileri bir tarihte gerçekleşecek kalkınmaya temel ya da model teşkil edecek sokak güzergâhları, kenti bir arada tutacak, şehrin üslubunu belirleyecek meydanlardan bahsedilemez. Korkarım, Türkiye'de kalkınmanın sürekliliği yok. Kerpiç kulübelerden beton yığınaklara geçilmiş. Işıklandırmayı al; sodyum lambalara gaz lambaları aşamasından geçip ulaşmadığınız için olacak, demir sacayaklarını dikip üstüne ampuller yığıp geçiyorsunuz. Ya da, artık restore edilmiş hemen her konağın bahçesinde gördüğüm beyaz boyalı demirdöküm zavalazingolar (aynen bu kelimeyi kullandı!) var. Boyalar bir yıla varmadan kabarıyor. Kaldırımlar çatlıyor, asfaltlar çöküyor. Çok acıklı... "

"Zenginlik, temel yanlışları düzeltmiyor," diyordu, Günay, "Daha da kötüsü, düzeltilmemesi için bağışlatıcı bahane de bırakmadığından büsbütün umut kırıcı oluyor!"

Çırpıcı Mahallesi'nin varsıl geleceğinin de, yoksul geçmişi kadar hazin olacağını düşünüyordu.

"Şu farkla ki, Çırpıcılılar hedefledikleri geleceğin sakaletini mesela, bir Bebek'i, görmüyor olma gibi haklıcı bir çaba içindeler. Huzursuz olan, ne bu mahalleye, ne de ötekine sığamayan, Batı kentlerinin insanı saran, evindeymişçesine huzurlu kılan yumuşaklığını kıskanmaktan, Etiler'de, Levent'te oturmanın 'ayrıcalık'ının, keyfini çıkaramayan bizler!"

"Ağaca bakarken, ormanı kaçırabilmeyi bir becerebilse, mutlu olabilecek, kardeşim," demişti, Tülin.

Fevzi Özden, konferans, Şafak'ın dükkânı, oradaki bekleyiş, sendikacı üst üste geldiği için olmuş olmalı, bir zamandır küllenen yabancılaşma duygusu kıpraşmaya başladı.

Evine çıktı, maydanoz bahçesine koştu. Etiler'e inat, Çırpıcılar'a inat, su damladı, diye feryat eden alt komşuya inat, sulamaya koyuldu.

Bir yandan da, verdiği randevuya gelmeyivermeyi beceren Şafak'ı düşünüyordu. Unutmak, özgürleştirici bir duygu olmalıydı. Unutmak ve hiçbir şey olmamış gibi yaşamaya devam etmek. Kaç zamandır bakmadığı romanının başına, Şiran'ı anlatmaya oturdu.

O sıralarda ben Günay'ı Pendik'te indirmiş olmanın içime çöken kötümserliği ile doğruca Dergâh'a sürüklenmiştim.

'Dergâh' ünlü bağlama ustası Sabri Yıldız'ın yarısı saz yapım atölyesi olan, karanlık, rutubetli, küçücük müzik eviydi. Ben gittiğimde Seyfettin İhsani Efendi oradaydı. Çaylarımızı henüz içerken, içeriye bir kadın girdi. Üstat, elini kalbine götürdü, sessizce selamladı. Daha önceden tanıştıkları belliydi, ben ilk kez rastlamıştım.

Çok uzun boylu (en az bir seksen beş) iri kemikli bir kadındı, Diana Pavloviç. Yeşil gözleri, kırmızı, dağınık saçları vardı. Konuşurken elleri kollarını zapturapt altına almak gibi bir kaygısı olmadığından, mekânı hemen tümüyle işgal etti. Ne ki, Dergâh'taki varlığını büsbütün şaşırtıcı kılan bu değil, giyimiydi. Bir kere, siyah dantelden yapılma parmaksız eldivenleri vardı ki, ben ilk kez böyle bir şey görüyordum. İkincisi, açık yeşil parlak bir kumaştan (saten olduğunu sonradan öğrendim) dar bir etek, aynı renkten üstüne yapışan bir ceket giymişti. Bu haliyle bana kovboy filmlerindeki bar kadınlarını hatırlatıyordu. Ama, göründüğünden farklı bir yanı olmalıydı ki, Sabri Bey, telaşla koşturdu, bir tabure getirdi, Diana Pavloviç'i Seyfettin İhsani Efendi'nin yanına oturttu. Ben diz dize oturan iki insanın hiçbir zaman ve hiçbir yerde bu kadar uzak olamayacaklarını düşünürken, kadın çantasından bir kitap çıkardı. İdris Şah'ın, 'Le Soufis' ('Sufiler') adlı kitabıydı. Arkalardan bir sayfa açtı, Seyfettin İhsani'yle, Nasreddin Hoca'nın birkaç fıkrasını tartışmaya başladı. Çok güzel bir Fransızcası vardı, Diana Pavloviç'in, Amerikalı olabileceğini hiç düşünmedim (Seyfettin İhsani Efendi de Galatasaray mezunudur).

Diana'nın sorduğu ilk fıkra, bilinen bir fıkraydı: Nasrettin Hoca her gün bir sultanın topraklarından öteki sultanın topraklarına, saman yüklü bir eşek ile geçer. Karakol devriyeleri hocanın kaçakçılık yaptığından kuşkulandıkları için onu her seferinde tepeden tırnağa ararlar. Üstünü ararlar, saman torbalarını altüst ederler ama bir şey bulamazlar. Oysa, Hoca gün geçtikçe zenginleşmektedir. Derken, gün gelir, Hoca bu işleri bırakır, emekliye ayrılır. Yıllar sonra, sınır devriyelerinden birisi ile karşılaşır. Devriye, "Bak, Hoca," der, "Artık olan oldu, ölen gitti. Allah aşkına söyle, ne kaçırıyordun?"

"Eşek," diye cevap verir, hoca, "Eşek kaçırıyordum."

Diana Pavloviç, hikâyenin telmihini anlamadığını söylüyordu.

"Bu hikâye," dedi, Seyfettin İhsani Efendi, "tasavvufun başta gelen savlarından birisine işaret eder. Doğaüstü deneyimin ve Bâtını işaretle-

rin insanoğluna sandığımızdan çok daha yakın olduğunu anlatır. Biz Bâtını ya da transandantal olanın günlük hayattan çok uzak ya da çok karmaşık olduğunu düşünürüz. Lâkin, kızım, böyle düşünmemizin nedeni cahil olmamızdandır. Cahil, bu meseleyi hiç kavrayamaz! Oysa, günlük hayattan 'çok uzak' olduğu düşünülen şey, sadece yoğunlaşılan yön farklı olduğu için uzak gibi görünür."

Nasreddin Hoca'nın bir mutasavvıf olduğunu ben bilmiyordum. Ya da, belki de biliyordum ama üstünde durmamıştım. Artan bir merakla dinlemeye koyuldum. İkinci hikâye, Nasreddin Hoca'nın kömürlükte kaybettiği yüzüğünü, orası karanlık olduğu için, sokakta, elektrik direğinin altında aradığı hikâyeydi. Seyfettin İhsani Efendi, bunun, bilginin yanlış yerde aranmasına bir örnek olarak anlatıldığını söyledi. Hoca'yı mizah ustasından başka birisi olarak hiç düşünmemiş olan bana döndü.

"Nasreddin Hoca'yı, 'Kaba Düşünce'nin pençelerinden Hüseyin kurtardı," dedi, "Efsaneye göre, o Hain İhtiyar ('Kaba Düşünce' demek istiyordu) şakacı Nasreddin'e, 'Bundan böyle her fıkran, altı fıkra doğursun! İnsanlar seni gülünç bulsunlar,' diye, beddua etti. Ama, her şerde bir hayır vardır. Hüseyin, Nasreddin'e kendi irfanının bir kısmını armağan etti. Böylece, Hoca'nın fıkraları şaka niyetine söylendi ama fizikötesi anlamlarını yitirmediler; Hain İhtiyar'ın insanoğlunun bilincinden çaldığı düşünce bütünlüğünü geri verdiler."

"Hüseyin kimdir?" diye sordum,

"Celal ile Kemal'e bak," dedi.

Diana Pavloviç'in bütün bunlardan ne anladığını kestiremiyordum, ancak, kadının dikkatinden, böylesine özel, adeta mahrem bir düşünce biçimine duyduğu içten ilgiden adamakıllı etkilendim. Bir arayış içinde olduğu belliydi ama lümpen bir arayış değildi bu. Onu görebiliyordum. Sonra, daha da ilginç bir şey oldu. Diana, çantasından çıkardığı bir kâğıt parçasına yazılı bir adres gösterdi, Sabri Bey'den nerede olduğunu tarif etmesini istedi. Sabri Bey, kâğıda baktı, bana uzattı,

"Sen daha iyi bilirsin."

Günay'ın adresiydi!

Bir bana, bir ona bakan Diana'ya, Günay Rodoplu'nun arkadaşım olduğunu söyledim. O, Günay'ı tanımadığını, ortak bir dostları, Profesör Sernea'nın tanıştırmaya söz verdiğini, bugün öğleden sonra orada buluşacaklarını anlattı. Sernea'yı tanıyor olmama ayrıca sevindi. Birlikte gidip gidemeyeceğimizi sordu. Onun için bir mahzuru yoksa, benim için de yoktu, tabii. Kaldı ki, Günay'ı orada, istasyonda bırakmış olmanın sıkıntısını atabilmiş değildim. Kalkmadan önce, Diana, Sabri Bey'le bir sonraki ders saatini kararlaştırdı. Kadının bağlama dersi alıyor olması da bir başka sürprizdi. Sabri Bey, çok hızlı öğrendiğini, piyasadaki birçok insandan daha iyi çaldığını söyledi. Bunda, gitar ve piyano dahil, beş-altı enstrüman çalıyor olmasının dahli vardı.

Sernea bizden önce gelmişti. Günay'la ilk görüşmesinin son görüşmesi olacağını sanmıştım. Kadını tekrar görmek profesyonellik denilen şeyin bu olduğunu hatırlattı.

Diana'nın, mekânı egemenliği altına almaktaki maharetinden bahsetmiştim. Sernea'nın da ondan geri kalan yanı yoktu. Her ikisi de bir doksana yakındılar. Çok yüksek sesle konuşuyorlardı. Aralarındaki tek fark Sernea'nın kütüphane memuresi giyimine karşın, Diana Pavloviç'in, (Günay, "Kraliçe Elizabeth'in ikinci gelini, Ferguson'a taş çıkaracak kadar," diyordu) rüküş olmasıydı.

"Aman, kardişim, ne bu?!" dedi, daha sonra gelen Tülin, "Kadın, eline kalemi almış fondötenin üzerine kaş göz çizmiş kendisine!"

"Sorma!" dedi, Rodoplu.

"Sesi de zurna gibi! Kandıralı duysa kaçacak yer arardı!"

Diana Pavloviç sahici bir Hollywood film prodüktörüydü. Nedenli "önemli" olduğunu Prof. Sernea anlattı. Günay'ın *italik'lediğini* hemen gördüm, "Onca, önemli ise Türkiye'de ne işi var?" İzleyen açıklama masumdu. Kocası, psiko-linguistik profesörüydü. Bir yıllığına Boğaziçi Üni-

versitesi'ne konuk öğretim üyesi olarak gelmişti. Diana, bu fırsatı değerlendiriyordu. Amacı, Türkiye'de bir film yapmaktı, bir Türk yazarla çalışmak istiyordu. Bu dileğini Sernea'ya söylemiş, Sernea da onu Rodoplu'ya getirmişti. Kısa bir tanıştırmadan sonra (ben bir ikinci gazabı üstüne çekmemek için diye düşündüm),

"Ben artık siz kızları yalnız bırakayım, konuşun," gibisinden bir bir şeyler söyledi, kalktı Sernea.

"Tanrı'ya şükür!" dedi, Pavloviç, Sernea'nın arkasından,

"Biliyor musun, akademisyenlerle hiç aram iyi değildir benim! Tanrı aşkına, konuşmaktan başka bir şeye yaramazlar!"

"Hımmm," dedi Tülin, Diana'ya bakarak, "Fena bir kıza benzemiyor bu."

Rodoplu, her zamanki gibi çok dolaysızdı,

"Hollywood'u bırakıp, neden buraya geldiniz?"

"Oh, b..," dedi, Diana Pavloviç, adlı adınca, "O piçlere zaten dayanamıyordum!" Birden rahatlamış gibi, dantel eldivenlerini çıkarmaya koyuldu.

"Biliyor musun, orada insana ne yaparlar? Böyle, hücre gibi daracık, penceresiz ofislere kapatırlar ve 'yaz!' derler. Yazılan her şeyi, yüzlerce defa yazdırırlar. Sonra da, işte böyle b..tan filmler yaparlar. Hollywood filmlerinin ne kadar kötü olduğunu bilirsiniz, değil mi! Yani, Tanrı aşkına, Hollywood'dan kaç tane özgün film çıkıyor? Bir konunun pazarlanabilir olduğunu görmeye görsünler. Artık hepsi benzerini yapmaya başlar. Rambo 1,2,3,4,5, Star Wars 1,2,3! B..! İnsanın beynini s . . . bırakırlar!"

"Herkesin de derdi başka, kardişim," dedi, Tülin. Günay, gülmeye başladı.

"Vallahi!" ciddi söylediğini anlatmak için de yemin etti, Tülin.

"Ne dedi, ne dedi?" diye sordu, Pavloviç,

"Önemli değil," dedi Günay.

"Siz Türkler hep böyle yaparsınız, değil mi?!!" diye söylendi, Diana.

Öfkesi içtendi, Günay'ın hoşuna gitmiş olmalıydı.

"Nasıl yaparız?" diye sordu.

"Kendi aranızda konuşursunuz!"

"Her şeyi çeviremeyeceğimiz için," dedi Günay.

"Bir dene!" diye ısrar etti, Pavloviç.

"Each to his own," dedi Rodoplu.

"Ne demek, yani?"

"Gördün mü?"

"Hey, seni sevdim!" diye bağrıştı, kadın. "Espri anlayışın var, öyle değil mi?"

"Ne esprisi, kardişim?" dedi, Tülin, gözlerinin içi gülüyordu.

"Ne iş yapar?" diye sordu, Pavloviç, Tülin'i gösterek.

"Ne iş olursa yaparız, hemşire!" dedi Tülin.

"Şu anda bir otel işletiyor," dedi Rodoplu,

"Daha önceden, Türk Ticaret Odası'nı işletirdi."

"Nasıl, yani!"

"Onu öteki romanda anlatacak," dedi, Tülin, "Şiran Efendi'yi bitirsin, sonra beni yazacak."

"Heeey! Siz kızlar benimle dalga mı geçiyorsunuz?"

"Gerçekten, değil!'i, gülmesinin arasına ancak sıkıştırabildi, Günay,

"İkimizin arasında, anlatması çok uzun sürecek bir şaka, hepsi bu. Lütfen, inanın bana."

"Dinle, bak," dedi Pavloviç, "Siz benim cinsimden hanımlara benziyorsunuz," benim orada olduğumu unutmuş olduğu için çok utanmış gibi döndü, elimi tuttu, uzun uzun özür diledi,

"Siz hanımları tuttum. Onun için soracağım: Bu evde, Tanrı'nın belası çaydan başka içecek bir şey var mı? Sert bir içecek?"

"Cin tonik?" dedi, Tülin, kirpiklerini çok mahcup olmuş gibi yere indirerek, "Bizim ülkemizde kadınlar günlerde cin tonik içerler de... Olacak

o kadar," diye ekledi, "bildiğiniz gibi, Batılılaşıyoruz da, biz. Sue Ellen içer de, biz geri kalır mıyız?"

"Cin tonik, yok," dedi, Diana Pavloviç, Türkçe, "Raki var!"

"Artık onu siz bileceksiniz, kardişim," dedi, Tülin, o da Türkçe, "Bizde ikisi de var. Var değil mi, Günay'cım?"

"Var, var," dedi Rodoplu, "ikisi de dolapta."

Diana Pavloviç, Hollywood'un dışında, paragöz Musevi prodüktörlerden uzak, bir ikinci yapımcılar halkası oluşturmaya çalıştıklarını anlattı. Bu ikinci halka, Hollywood'un gittikçe daha da kötüleşen klişe yapıtlarının dışında filmler üretecek, Musevi sermayesine boyun eğmeyen, Avrupalı ya da Avrupa'ya yerleşmiş yönetmenlerle "ve tabii, senaristlerle" çalışacaktı. Kendi şirketi, bu halkanın Türkiye ucunu oluşturacaktı.

"Türkiye, yani, Ortadoğu," dedi, "Türkiye, Ortadoğu'ya açılan kapıdır, öyle değil mi?"

Türk film yıldızlarını oynatmak isterlerdi, tabii, niçin olmasındı ama, Diana'nın anladığı, içlerinde dil bilen parmakla sayılacak kadar azdı ve filmler sesli çekiliyorlardı, "Tabii!"

"Tabii," dedi, Tülin.

"Bir şey daha var," dedi, Diana, "Beni yanlış anlamayın," elini Rodoplu'nun elinin üzerine koydu, hafifçe sıktı, "Lütfen! OK?"

Sernea, "Dikkat! Milliyetçidir!" türünden bir uyarı yapmış olmalıydı.

"Tamam, tamam!"

"Kendilerine bakmayı bilmiyorlar! Makyaj bilmiyorlar, ışık bilmiyorlar. Anlıyor musun?"

"Biliyorum," dedi Rodoplu.

"Şimdi biz film yaptığımız zaman Amerikalıları kullanmak zorundayız. Umarım, sen buna karşı çıkmazsın. Benim aklımda Shirley McLaine var?"

"Neye karşı çıkmam?"

"Shirley McLaine'e!"

"Bayan Pavloviç... "

"Diana de!"

"Diana. Biz şimdi film mi yapıyoruz?"

"Yapmıyor muyuz?" Önce bir şaşırdı, sonra kendisini topladı, kadın, "Ah, tabii! Aklımdakini henüz söylemedim, sana!"

Aklındaki, Türkiye'nin güzelliklerini sergilemeyi hedefleyen bir filmdi, ancak pazarlanabilir olması için, Humeyni rejiminden kaçan İranlıları konu alan bir gerilim filmi olacaktı. Fanatik İslâmiyet'ten kaçan İranlılar, Türkiye üzerinden Amerika'ya göç edeceklerdi. O arada türlü ihanetler, entrikalar ve İncirlik Üssü'nden bir Amerikalı pilotun İranlı bir kadınla yaşadığı aşk vardı.

"Şah'ın paraları ile mi kaçacaklar, parasız mı?" diye sordu Rodoplu.

"İranlı kadın saraydan olmalı, öyle düşünmüyor musun?"

Günay'ın sorusundaki ironiyi anlamamıştı.

"Pierre Loti'nin Aziyade'si ya da Flaubert'in Tanit'i gibi, ufak tefek, yakıcı, sonsuz cinselliği olan, egzotik, iç gıcıklayıcı, esmer güzeli bir oryantal, öyle mi," diye yineledi Rodoplu.

"Estiriniz, efendim!" dedi, Tülin. Günay'a döndü, "Şimdi, paralayacaksın garibi ya, haberi yok!"

"Bu öteki gibi de değil," Rodoplu arkadaşına, "cahil bu. Anlamaz."

"Dr. Sernea, İslâmiyet'i çok iyi bildiğini söyledi," diye sürdürdü Pavloviç, "Böylesi bilgi bizim işimizde paha biçilmez bilgidir. Biliyor musun, seni tanıdığım için çok şanslıyım!" diye ünledi Diana, coşkuyla, uzandı, yine elini okşadı, Günay'ın.

"Sandığın kadar, değil," dedi Rodoplu.

"İşte, geliyor!" dedi Tülin.

"Ne demek istiyorsun?" diyerek geriledi, kadın. Saklamadığı düş kırıklığında çocuksu bir dokunaklılık vardı. Günay'ın, kendisinden istenen bir şeyi muhatabı dengi olmadığı için, gerekçesini açıklayamadan red-

detmenin, bencillik ediyor olmaya benzer sıkıntısını duyduğunu hissettim.

"Bak, ne diyeceğim," dedi, bunu "sonra konuşalım, olur mu? Dün akşam trendeydim, hemen hiç uyumadım."

"Ah, çok affedersin! Gerçekten, lütfen affet!" diyerek yerinden fırladı, Diana.

"Seni yarın ararım. Olabilir mi? Arayabilir miyim?"

"O kadar da değil," dedi Günay, "İçkini bitirebilirsin."

Diana Pavloviç'in,

"İkinci kuşak New England Püritenlerinin ünlü lideri Increase Mather ahfadından, Amerikan İhtilali'nin Kız Evlâtları Derneği üyesi (Günay, bunun Amerika'ya ilk göç eden ailelerin kurduğu, başka kimseleri üye almayan, müthiş "snop" bir beyaz Protestan derneği olduğunu, gericilikte neredeyse Ku Klux Klan'ın "dişi" karşılığı olduğunu söyledi) Mrs. Anne Austin-Auchincloss ile Amerikan Pasifik Filosu'nun emekli binbaşılarından, İkinci Dünya Savaşı'nın 'Mor Kalp' madalyalı 'gazi'si, 'Aachincloss Sanayi Boyaları' fabrikalarının Yönetim Kurulu Başkanı, Robert Steven Auchincloss'un ilk evlâtları olduğunu, 1947 yılının mart ayında, Amerika Birleşik Devletleri'nin, Massachusetts eyaletinin, Boston şehrinde doğduğunu" öğrendik. Asıl adı, Ellen Catherine Austin-Auchincloss'tu. Brooklynli ("Ah, bizim Woody'nin memleketi!" dedi, Tülin, "Öyle söylesene, ayol! Bizim Woody Allen, işte!") bir Yahudi olan Prof. David Pavloviç'le evlendiği zaman "Catherine Pavloviç" olmuş, New York'tan Kaliforniya'ya taşınıp, sinema işine girince de, "Diana Pavloviç "te karar kılmıştı.

"Anlıyorsunuz ya! Sermaye onların sermayesi!" diyerek gözünü kırptı, "Orada bir Yahudi ismi her kapıyı açar!"

"Diana da seksi olduğu için herhalde?!!" dedi Günay.

Pavloviç'in yüzü güldü.

"Bayılırım akıllı kadınlara!"

Rodoplu buna cevap vermedi. Düşünceli düşünceli bakmakla yetindi.

Kadının arka-planının o sabahki Dergâh muhabbetini açıklayan bir tarafı olmalıydı. Ama, tabii, onu bu aşamada anlamam imkânsızdı. Türkiye'ye geleli üç aydan biraz fazla olmuştu, Bebek'te bir yer kiralamışlardı. İki çocuklu bir aile için, küçüktü ama idare ediyorlardı.

"Bebek" adresini duyan Tülin, kadını Günay'ın başından almaya karar verdi,

"Bana çok yakın oturuyorsun, ben seni bırakayım," diye atıldı. Günay'ın, belli belirsiz bir minnetle baktığını gördüm.

Kapıdan çıkarlarken güldü,

"Hayırlı olsun," dedi Tülin, Günay'a, "Başına iş aldın!"

Ankara'da olduğum ay içinde, Rodoplu'nun romanından kopmuştum. Daha doğrusu, hepimiz sanki Günay her şeyi bırakmış da Şafak'la uğraşıyormuş gibi bir duyguya kapılmıştık. Tabii ki, doğru değildi. Nitekim, sorduğumda, romanın yeni yazdığı bölümlerini gösterdi,

"Oradalar, bak!"

O gece, notlarını okudukça telaşlandığımı hatırlıyorum. İçinde Kürtçe bölümler vardı! Sabahtan başlayan, kötü şeyler olacağına ilişkin duygudan zaten kurtulamamıştım. Okuduklarımdan büsbütün rahatsız oldum. Daha da kötüsü, ikimizin de uykusu kaçmıştı.

Kapı çalındığında saat ikiye geliyordu. İrkildim, Günay'a baktım,

"Şafak," dedi Günay, "Şafaktır."

"Hep bu saatte mi gelir?"

"Hayır. İlk defa. Ama o olmalı."

Alt kapıyı açmaya yöneldi.

"Ben gidiyorum," dedim.

Şafak Özden asansörü kullanacaktı, ben merdivenlere yöneldim.

"Beni bu saatte burada görmesi doğru olmaz."

Günay'ın yüzündeki ifadeyi hiç unutmayacağım! Alay, hüzün, küçümseme karışık bir tebessümdü, ama beni durdurmadı.

II

"Gelenin o olduğunu biliyordum. Biliyordum, çünkü Şafak'ın yanlış yapmamaya özen göstermektense, hasarı görkemli bir geri dönüşle onarmayı yeğleyeceğini hissediyordum. Bir tarafı bana benziyordu, tabii," diye anlattı, fısıldar gibi, "Ben olsam, ben de böyle yapardım, diye düşünüyordum. Ben de erkek olsam, âşık olduğum kadına söz verip de gidememiş olsam, açıklamak için sabahı bekleyeceğime en savunmasız olduğu bir saatte kapısına dayanır, kendimi affettirmeye çalışırdım."

Bağışlanmak ister gibi yüzüme baktı,

"O gece, sen gittikten sonra üstümü değiştirdim, kapıyı takınabildiğim en tarafsız yüz ifademle açtım, ama sürdüremedim tabii, çünkü kapıyı açmamla Şafak'ın kollarıma yığılması bir oldu!

'Yaralı mısın?' diye sormadıysam, neresinden vurulduğunu anlamaya çalışmamdandı. Deli bir telaş içindeydim. Şafak'ı içeri almaya uğraşıyordum, ama, o 'Yok, yok,' diye direniyordu. Başı omzuma gömülüydü, boğuk boğuk, hıçkırır gibi itiraz ediyordu,"

'İçeri girmicem!'

Rodoplu, bir yandan düşmesini önlemeye, öte yandan başını kaldırıp yüzünü görmeye çabalamıştı,

"Neyin var? Söyle, ne olur!?"

Konuşacağı yerde daha da sıkı sarıldı, Şafak. Günay onun kapının daracık aralığında, zamanına ve mekâna tümden kayıtsız, öylece kalmak isteğini, sunduğunu "vehmettiği sığınağa duyduğu hayati ihtiyaca atfetti!" Yaralı olmadığını anlamanın rahatlığı içinde gevşedi, Şafak'ın sakinleşmesini bekledi. Epey bir süre sonra, fısıldadı,

"Niye içeri girmiyoruz?"

Uykuya dalmak üzereyken uyandırılmış gibi silkindi,

"Sus, SUS!" diye adeta tehdit etti, Şafak,

"Hiçbir şey söyleme! Giyin, çıkıyoruz!"

Gevşeyen kollarından yararlandı, Şafak'ın başını ellerinin arasına aldı, kaldırdı. Sakladığı yüzünü araştırdı. Yara bere yoktu, ama,

"Gözleri! Kan çanağı içinde, altları mosmor, yaşlı, zehir gibi, deli gibi bakıyordu! O gece o gözlerde gördüğüm acı yüreğime indi. İçim boşaldı sanki. Uzandım, yaşlarını sildim. Bir ara öptüm herhalde,

'Öpme! Gözlerimden öpme!' diye geri kaçtı, 'Gözlerimden öpme, ayrılık getirir!' Şaka yapıyor, sandım, ama yapmıyordu. Ne garip, değil mi?

'Hadi! Giyin hadi!' deyip duruyordu ama bırakmıyordu da. Tekrar sarıldı, burnunu boynuma gömdü, eliyle başımı buldu, hafifçe bastırdı, kendi omzuna yerleştirdi. Saçlarımı okşamaya koyuldu."

Onları görebiliyordum. Günay, adamın hareketini mutlaka karşılamış olmalıydı. Günay, Günay'dı çünkü. Hiçbir şeyin altında kaldığını görmedim. Aşkın altında da kalmazdı.

Başları birbirlerinin omuzlarına gömülü, elleri birbirlerinin başları üzerinde, oldukları yerde sallanmış, yarım daireler çizmiş olmalıydılar. (Cezaevinden çıktığım gün, Günay'ın bana nasıl sarıldığını biliyordum, herhalde pek bir farkı yoktu) Ortak bir acıyı dindirmek, birbirlerini teselli etmek için kucaklaşmış, abi kardeş, abla abi, ana çocuk, eski dost, silah arkadaşı ya da karıkocaydılar.

"Başına ne gelmiş olduğunu bilmiyordum, tabii. Ama, ağlamaya başladım. Sessiz olduğumu sanıyordum ama Şafak fark etti. Kollarını çözdü, geri çekildi, kapının iki yanına dayadı, kendisini ayakta tutmaya çalıştı. Ben yine,

'Senin bir yere gidecek halin yok, gel, evde oturalım,' diyordum.

'Hayır! Hayır! Haydi, giyin! Çabuk!'

'Peki,' dedim. Giyinmeye giderken, ayakta durmaya devam edebilecek mi, diye bir kez daha baktığımı hatırlıyorum."

Yine yağmur yağıyordu.

Günay destek oldu. Aşağı indiler. Apartmanın önünde bekleyen taksiyi görünce ferahladı, Rodoplu. Hiç değilse araba kullanmaya kalkışmayacaktı. Şoför, gecenin bu saatinde uyandırılan kadına şöyle bir baktı, ne düşündüğü yadsınmayacak kadar açıktı.

"İyi akşamlar," dedi Günay, "en avukat sesiyle!"

"İyi akşamlar," demek zorunda kaldı şoför.

Taksimetrenin açık olduğunu, binlerce lira yazmış olduğunu gördü. Nereden geliyordu ki?

Geri vitese taktı, caddeye çıktı şoför,

"Nereye, abi?"

"Nereye, gidelim?" Soru, Günay'a yöneltilmişti, şaşırdı kaldı. Gezmeye çıkacaklarını hiç düşünmemişti!

"Bilmem!"

"Boğaza gidelim mi?

"Bu saatte her yer kapalıdır."

"Bir bakalım," diyerek sarıldı Şafak,

"Koçum, sen Boğaz'a çek, bir bakalım!"

"Abesle iştigalin verimsizliğine, sıkılmayı ertelemeye çalıştım," diye anlattı, Günay, "Ne kadar saçma olursa olsun, Şafak'ın iradesine uyacak, canını acıtan neyse, onu geçiştirmesine yardım edecektim!"

Bir saate yakın dolaşmışlardı. Arnavutköy'deki işkembeciden başka açık yer yoktu. Şafak, öfkelenmeye başladı, Günay, İstanbul'un bir şehir değil, sekiz milyonluk köy olduğunu hatırlattı. Taksimetre ikinci defa sıfırladı, yine de geri dönmelerinin daha akıllıca olduğunu söylememeye kararlıydı,

"Bak ne diyecem," dedi sonunda,

"Sen en iyisi bana bir türkü söyle!"

İkiletmedi, Şafak,

"Ağlama yâr ağlama aney, mavi yazma bağlama!"

Soluklandı, sürdürdü,

"Almalar olanda gel, *aney*, *bahçeyi dolan da gel*, *"*

Son mısraya şoför de katıldı,

"Hasta düştüm, gelmedim, aney, bari can verende gel."

"Hemşerim o benim," diye açıkladı, Şafak, adama duyurarak. Beriki daha içten söyledi.

"Hasta düştüm gelmedin aney, bari can verende gel!"

Bir an sustu, ciddileşti,

"Olur mu?" diye sordu. Günay'a.

"Bir kere, hasta olmana izin vermem ki!" dedi, "Bilmiyorum," dedi, "Nereye gidiyoruz?"

Etiler'e dönmüşlerdi, ama anlaşılan eve dönmek söz konusu değildi. Bir yer düşünmesi şart olmuştu.

"Ece Bar," dedi, "Ece Bar açıktır, herhalde. Şu, diskonun üstündeki bar."

"Diskoya gidelim," dedi Şafak.

"Disko?"

"Disko."

"Yapma, ne olur!" Çok keyiflendi birden,
"Disko'ya gidiyoruz! Hemşerim, sen şurada park edecek bir yer bul, bekle! Hadi!"

Diskoteğin palabıyıklı Kürt fedaisi, Şafak'la göz göze geldi, kenara çekildi, "Buyurun."

"Buz beyazı neonların, beyaz fayans duvarları daha da üşüttüğü, hava meydanlarının umumi tuvaletlerini anımsatan girişe davet edildik. Garsonların bakışları üstümüzde odaklaştı. Bahşiş alıp alamayacaklarını, alabileceklerse miktarın iltifat etmeye değip değmeyeceğini kestirmeye çalıştıklarını yüzlerinden okuyabiliyordum. Şafak'ın tıraşlı yüzü, epeydir berber görmemiş saçları, ince ceketinin altına giydiği el örgüsü yeleği, ütüsüz pantolonu, çamurlu mokasenleri, benim kazak, etek, makyajsızlığımı doğru değerlendirmiş olmalıydılar ki, sırtlarını döndüler. Garson milletinin ikiyüzlü özentiliğinden nefret ettiğimin farkına vardım. 'Smokinli soytarılar!' dediğimi hatırlıyorum.

Karanlık ve gürültü, diskotek denilen bu dev hangara pop ilahlarına biat etmeyenlerin girmesini önlemek için düşünülmüş bir barikattı, sanki. Dur durak bilmeyen amansız mekanik ritim, göğüs kemiğime çöktü, nabzımı yüz kırka fırlattı. Dokunduğunu taşa çeviren ve bu dünyaya ait olmayan, meşum mor ışık, yağlı bir tıkaç gibi geldi burun deliklerimi tıkadı, nefes alamaz oldum. Dante'yi şaşkın bir amatöre çeviren bu inferno'ya, bilerek isteyerek girmesi için insanın çıldırmış olması gerektiğini düşünüyordum!"

"Şafak, girmeyelim!" diye, rica etmiştim.

Ne ki, "smokinli soytarıların" küstahlığını Şafak da kaçırmamış olmalıydı.

"Niye girmeyecekmişiz? Hadi!"

Etrafa serili insanların ayaklarına basmamaya çalışarak, piste yakın bir sedire ulaştılar,

"Viski," dedi, Şafak, hacıağa geleneğinde,

"İki tane, bol buzlu,' birisi susuz." Rodoplu, mahsus mu yapıyor, diye baktı, anlayamadı.

Birden yorulmuş gibi kaykıldı, bacaklarını uzattı, Şafak. Yün yeleği yukarı sıyrıldı, göbeği açıldı.

"Üşüyeceksin," diyerek yeleği aşağı çekti Günay.

"Hadi, dans edelim!"

"Şafak, ben dans etmem!"

"Hadiii!" Batı eğitimini ima ediyordu.

"Vallahi, etmem!"

"Edersin!"

"Hangarın bir duvarında dört sıra halinde, onar taneden kırk tane büyük ebat televizyon ekranı vardı. Birden kan kırmızı bir renk patladı, ardından kırk ekranda, kırk elektrikli sandalye belirdi. Sandalyeler, maytap gibi kıvılcımlar saçtılar, etraf dumana boğuldu, bir saniye kadar sonra açıldığında, yerini memelerinin uçlarına kadar bir örnek, yarım düzine plastik sarışın kıza bırakmıştı. Kızlar, sapık olduğu kadar şedit, bir dizi hareket yapmaya başladılar. Adının Prince olduğunu sonradan öğrendiğim, pop yıldızı aralarına daldı. Kamera birden yaklaştı, etli dudaklarının çizgisini izleyerek çenesine doğru inen birkaç milim kalınlığındaki bıyığı, Gülriz Sururi'ye taş çıkaracak göz makyajı ile ibnelerin ibnesi bir zenci, objektife önce dişlerini göstererek, kuduz bir köpek gibi hırladı, sonra kolsuz tişörtünü koltukaltı kıllarını uzun uzun sergileyerek sıyırttı, az tüylü göğsünün üzerinde beliren altın haçı hoplattı. Ellerinde demirden yabaları ile boynuzlu yarasa adamlar etrafını aldılar, az önceki plastik sarışınlar geri döndüler. Herkesin herkese nefretle baktığı, Nazilerin insan haralarını, de Sade'nin işkence odalarını anımsatan, yabalı, kamçılı, elektrik sandalyeli 'video klip' vahşetini iliklerime kadar ürpererek izle-

dim. Kusmak üzere olduğumu hissediyordum, başıma balyoz gibi inen ritmin bir an olsun susması için dua ediyordum, ama olmadı.

Şafak, piste doğru çekiştirdi. Etiler'in, Bağdat Caddesi'nin, pembe mavi üniseks giysileri içindeki gençlerinin arasına girdik! Bu defa da Alice Cooper denilen adam devraldı! Bilek kalınlığında zincirler, çiviler, deriler içinde leş gibi saçları, şeytani makyajı ile yaşı başı belirsiz ama toplama kamplarında canlı insanlar üzerinde deney yapan doktor 'Beyaz Melek'e severek asistanlık yapacak gibi duran bir 'dişi'ye (ancak, 'dişi' olabilirdi, 'kadın' değil!) ilanı aşk etmeye başladı: *'Seni tatmak istiyorum ama dudakların öldürücü zehir akıtıyor, tenin öyle ıslak ki, tere batırılmış dantel sanki, çığlık attığını duymak için canını yakmak istiyorum, vs.vs.*

"Marquis de Sade'in yatak odası," dedi, Tülin, ürperir gibi.

"Öyle. Kulaklarıma inanamıyordum. Öte yandan, pistin ortasında, elleri bir tarafta, kolları bir tarafta, düştü düşecek sallanan bir koca koçyiğit, bir 'maganda'ydı Şafak! Yanındaki 'karı'nın üstüne yığılan, önünde diz çöken, ellerini öpen, hayali ihracat, kaçakçılık çağrıştıran bir maganda olduğunu, ayaklarına bastığı gençlerin, terslemeye hazır garsonların yüzlerinden okuyordum!

Gel gör, Şafak'ın viskinin daha da yorduğu zihninin biçare kaçışını da anlıyor, aradığı sığınağın bu elektronik kuyu olamayacağını, kulağımda patlayanları çevirecek olsam öğüreceğini biliyor, kandırıldığı için onun adına -belki de oradaki herkes adına- canım yanıyordu!

Sözün kısası, hain bakışları objektife dikili, ifadesiz yüzleri katatonik şizofrenlere öykünen moda mankenlerini anımsatan, 'Doctor Link', 'Brown Yare', 'Boby Z.', Wendy', gibi 'Love Godsi'ın, 'Life is a garden that grows with the light of love- 'Hayat, aşkın ışığı ile büyüyen bir bahçedir-' 'Music is the food of life, taste the sounds that nourist within. Bon apetit. ''Müzik hayatın gıdasıdır, içinde beslediği sesleri tat. Afiyet olsun,' gibisinden adi felsefe kırıntılarının yansıdığı kırk ekranı arkamıza alıp, be-

denlerimizden kıl payı ötede patlayan kırbaçlardan sakınacağız diye boş yere kıvrılıp bükülen kölelerin zavallı hareketlerini taklite koyulduk!"

Saplantının coşkuyu, hipnotik odaklaşmanın neşeyi, seksin sevgiyi kovduğu bu yerde Şafak'tan başka gülen yoktu. Onunkini de, filleri gören Timurlenk tebaasının gülüşüne benzetmişti Günay. Gür bıyıklarını kulaklarına kadar yayan, sararmış dişlerini ortada bırakan aptalca bir gülüş! Diğerleri, eğlenmeyi başarma azmi içinde kısılmışlardı; bedenlerinin hareketinden olmasa, 10 Kasım törenlerinde ağlamaya çalışan öğrencilerin ciddileşme aşamasındaki yüzlerinin eşiydi ifadeleri.

"Diskotekler ya da yırtık blucinlerin üzerine anneannelere diktirili veren Madonna yamaları ile nekrofilya arasındaki bağlantıyı kime anlatsaydım. Mardinli heavy metalciyle, Mussolini'nin kara gömlekli tosunları arasındaki bağlantıyı kime anlatsaydım!" Susup, *italik'lemeye* koyuldu.

"Geçen gün, Ahmet'in kızı geldi," dedi Tülin, kalkmış, Günay'ın yastığını (bunları bize hastanede anlattığını söylemiş miydim?) düzeltiyordu, "Bana, insanların arzularını tatmin etmelerinin en doğal hakları olduğu konusunda uzun bir nutuk attı. O da heavy metalci olmuş ya," içini çekti.

"Mesele o değil," dedi, Günay, *italik*'lemeyi bırakmıştı, "Bir ara Herbert Marcuse gibi radikal düşünürlerin arasında sadizmi cinsel özgürlüğün bir ifadesi olarak övmek moda olmuştu. O dönemde, de Sade'ın kitapları filan da tekrar tekrar basıldı, işte, cinsel sadizm de insani bir duygudur, insan haklarından birisi de sadistik ve mazoşistik istemlerini tatmin etmek hakkıdır deniyordu. Ama, tabii, bu çoktan çürütülmüş bir iddia. Yazık, bizim çocuklarımıza yol gösterecek kimse yok!" Anlamadığımızı gördü,

"Yani, Freud öncesi akılcılık akımının, bilim çağının savı," dedi, "Rasyonalizm bağlamında, insanın istemleri doğrultusunda hareket etme hakkının doğal bir hak olarak saygı görmesi gerekliliği iddiası anlaşılır bir iddiadır tabii. Ne ki, doğru olmadığı ispatlanan bir varsayım, 'insan,

kendisi için iyi olanı ister' ve de 'doğal olan iyidir' varsayımı üzerine kurulmuştur."

"'Homo economicus' gibi!" diye bağırdım adeta. Aylar önce, Ankara'da verdiği konferansta söyledikleri ilk kez yerine oturuyordu!

Uzandı, hafifçe elimi sıktı,

"'Homo economicus' gibi arkadaşım," dedi, "İnsanların bireysel çıkarlarını gözetmelerinin doğal olduğu, doğal olduğu için de iyi olduğu varsayımı. Bu yanlışın üzerine koca bir bilim kuruldu!" Çarşaf altındaki bedenini süzdü, güldü,

"Ama, artık biliniyor ki, insanın doğal istemlerinin çoğu kendisine ve tabii başkalarına zarar verir sadece insanların değil, hayvanların da öyle! Örneğin, bir fare-sakarin deneyi vardır. Fare, sırf haz aldığı için, hedonizmini tatmin etme uğruna, sakarinli suyu içer içer ve ölür!"

"İçgüdülerine güvenemezsin, öyle mi?"

"Hayır, Som içgüdülerine güvenemezsin. İçinden yakıp yıkmak gelen birisini, bu istemi doğaldır diye tatmin etmeye bırakamazsın. Aynı şekilde, zincirli, kırbaçlı aşk şarkılarının ima ettiği, karşındakini denetleme, canını yakma, küçük düşürme şeklinde tezahür eden sadizmi onaylayamazsın. '*Çığlık attığını duymak için canını yakmak istiyorum*,' türünden sevgi içermeyen 'aşk' şarkıları, ancak bir insan ötekinin nefretinin, acıtma isteminin, köleleştirmek isteminin odak noktası olursa bestelenir. Hayatı destekleyen biyofilik unsurlar, hayat sakatlayan nekrofilik unsurlara yenik düşmüşse bestelenir. Heavy metalcilerin sahnede civciv boğmaları da budur. Bu denli popüler olabiliyorsa, bir düşün, bu ne demektir!"

"Allah'tan bizimkiler dil bilmiyorlar da, anlamıyorlardır," dedi, Tülin.

"Doğru. Cehaletin faydaları!"

"Şafak senin kadar sıkılmamıştır."

"Hayır," dedi, Günay acılı bir sesle, "Hayır, sıkılmadı."

Günay, "Biraz oturalım mı? Çok yoruldum," demiş,

"Sen yorulmazsın!" diye kesip atmıştı Şafak.

"Vallahi yoruldum. Biraz oturalım, yine kalkarız."

Karabasanlar oturduğu anda geliyor olmalıydılar, pistin ortasında elini öptü, yüzünü öptü, dudaklarını öptü, Şafak,

"Seni seviyorum! Anlıyor musun? Ben şimdiye kadar kimseye seni seviyorum demedim! Kadınım!"

"Fesuphanallah!"

"Ağlıyordu," dedi Günay, "ağlıyordu!"

Burnunu çekmeye başladı, az sonra yaşlar süzüldü, Tülin silmeye kalktı, bir taraftan da söyleniyordu.

"Nedir kardeşim bu şans, hep seni mi bulur? Şeederim şeyini!"

Birden gülmeye başladı Günay,

"O da öyle söylüyordu!" dedi, sevecen bir sesle,

"'Bunların hepsini sikecem. Satın alacam burayı. Senin için satın alacam. Hepsini kovacam!' demeye başladı birden. Koca ellerini yumruk yaptı, gözlerini sildi, 'Satın alacam, hepsini kovacam!' diye bağırıyordu, Allah'tan duyulmuyordu."

"Viski getir!" diye emretmişti, Şafak. Garson, Günay'a, beyin çok içkili olduğunu ima eden kısacık bir bakış fırlattı. Gizli ittifak kurmak istemini nasıl karşılamış olabileceğini tahmin ediyordum!

"'Viski, dedim, oğlum!' dedi, Şafak, tehditkâr bir sesle. Ben hâlâ o gün başına geleni öğrenmek istiyordum. O, 'Sus, sorma!' diyor, başka bir şey söylemiyordu. Utanmayı, bıraktım, 'herkes ne der'i bıraktım, başını omzuma çektim. Bir iki hıçkırdı, seller gibi boşandı. Yaşlar, kazağımdan süzüldü, tenimi buldu."

"12 Eylül sabaha karşı dört buçukta, ilk bizi topladılar. Boranlar, Kutlular, Sakalsızlar, Keskinler... Tüyoyu önceden alanlar, ceplerinde pasaportları, ceplerinde paraları olanlar, ensesi kalınlar bizi sattılar, kapağı yurtdışına attılar. Bana hâlâ ehliyet vermiyorlar, sabıkalıymışız diye! Biz yasaldık, yerimiz yurdumuz belliydi ya, bizi topladılar, Otuz dört gün, bir

buçuk metrekarelik bir tuvalette tecritte kaldım. Parmak kadar sucuk parçasını o zamanın parasıyla bin beş yüz liraya satıyordu erler. Otuz dört gün sonra bıraktılar. Bir ay sonra tekrar aldılar. Yine bıraktılar. Savcı çağırdı, 'Bak, dedi, ya sen Çayırtepe'yi terk edersin ya da ben seni günaşırı tutuklarım!' Bir protokol yaptık, ben, niye anlatıyorum ki şimdi bunları sana!"

Günay, o gün yine bir şey olduğunu, belki de polisin çağırdığını düşünüyordu. Sabahki randevuya habersiz gelmemesinin nedeni bu olmalıydı. Anlatmamıştı ama işkence görmüş olmalıydı. 12 Eylül sabahı yakalanıp da işkence görmeyen yoktu. Korkmuş, çok korkmuş, çok aşağılanmış olmalıydı.

Şafak'ın domalmış çıplak bedenine elinde copla yaklaşan polisin hayali, Prince'in kırk ekranda yeniden beliren video klipiyle çakıştı, nefesi kesildi. Saniyeler içinde Fütürist Manifesto'dan kara gömlekli tosunlara, pistte, elektrikli sandalyelerin gölgesinde birbirlerini mıncıklayan gençlerin eşyalaşmış heyecanlarından nekrofilyaya, faşizmden Gestapo'ya, oradan Ziganalar'ın çam kokusuna, sarı güllerin narin yapraklarına atladı.

Bir avaza haykırmaya başladı, Günay:

"...ağlama yâr ağlama aney, mavi yazma bağlama!

...giderem tez gelirem aney, ele gönül bağlama!

...giderem tez gelir em aney, ele gönül bağlama!"

"Let's dance, put on your red shoes and dance the blues!" dedi, elektronik ilah, David Bowie.

Şafak Özden, David Bowie'yi duyuyordu.

"Bir şey mi, diyorsun?" diye sordu, gözlerini silip. Günay'ın gözlerindeki acıyı gördü, üzmekten utanmış gibi sarıldı,

"Sana söz veriyorum," dedi, "hepsini sikicem bunların!"

"Hepsi geçecek, canım!" dedi, Günay Rodoplu, "Hepsi, avucundan yiyecekler senin. Bunlar..." diskoyu işaret etti, "onlar..." polisler, demek istiyordu, "ötekiler!"

Bununla da yetinmedi,

"Ben de sana söz veriyorum, senin bakan olduğunu göreceğim bu ülkede!"

"Önce ilçe başkanı, dedi Şafak, ciğeri yanıyormuş gibi, "O Çayırtepe'ye bir gün ilçe başkanı olayım, sonra da öleyim!"

"Tamam," dedi Günay, "Önce ilçe başkanı, sonra da milletvekili."

"Belediye başkanı, gülüm," dedi Şafak.

"Niye belediye başkanı?"

"O beni tuttukları karakolun komiserini ayağıma çağıracağım, da!" Neşelendi birden, "Hadi, dans edelim! Ben diskoya ilk defa geliyorum, bunu biliyor musun, kız?"

"Hadi, edelim!" diyerek güldü, Rodoplu.

"Seni seviyorum!" diye bağırdı, Şafak, "Bir şey diyor musun?

"Ben de seni," diye fısıldadı, Günay. Ama, Kelkit'in kıyısında türkü çağıran bir Şafak'a, "...ben çok su taşıdım eve. Ben çocukların artık su taşımalarını istemiyorum. Kuyudan su çekmelerini istemiyorum!" diye haykıran bir Şafak'a, zulüm nedir bilen bir Şafak'a, geleceğin üzerinde sökecek bir Şafak'a.

Dönüşte taksiye verecek para yoktu.

"Zarar etmez, o benim hemşerim," dedi, Şafak. Dükkânın adresini verdi,

"Yarın, gel al."

"Tamam, abi," dedi şoför.

"İçim ışıdı! Halkının güzelliği! Biliyor musun, bir dönem için de olsa, nasıl olup da yabancılaşabildiğine, zaman zaman da olsa, ben bu milleti sahiden seviyor muyum, düşünebildiğime şaşıyordum.

Eve çıktık. Şafak, çok yorgundu tabii. Ben yüzümü yıkayıp geldiğimde, uyumuş, pıfır pıfır sesler çıkarıyordu. Ceketini çıkarmayı denedim, olmadı, pantolonunu çıkarmak işe yaramayacaktı, sabah ütüleyebileceğimi düşündüm, bıraktım. Yanına uzanıp uzanmamakta tereddütlüydüm,

'Nerdesin, gelsene!' dedi, birdenbire pırıl pırıl. Sızmasını bile beceremeyen ruhunun çırpınışlarını izlemek allak bullak etti beni. Yanına girdim, sarmaladım. Hemen daldı ama yine de, uyuması ile uyanması bir oldu ya da bana öyle geldi. Yorgun, perişan, tedirgin, fırladı yerinden.

'Uyu biraz daha,' dedim, 'olan oldu, nasılsa.'

Eşin üzüldüğü kadar üzüldü, demek istiyordum, anladı, tabii.

'O değil,' dedi, 'Karıyla zaten kavgalıyız!'

'Neden?'

'Geçen defa donumu ters giymişim. Bizimki de, cin ya, gördü hemen!'

Dondum, kaldım.

'Bir şey olmaz. Geçer,' dedi Şafak, banyodan, yüzünü kuruluyordu.

Fotoğraftaki genç kadına beslediğim şefkat, Şafak'ın gülüşünün, 'bir şey olmaz, geçer,' derken ki güveninin uyandırdığı dürtü ile birleşti büyüdü; ellerimin soğumaya başladığını fark ettim. Bu gülüşte, kişinin bedeninin aldığı ufak bir yara karşısında telaşlanan başkalarına verdiği teminatı anımsatan bir şeyler vardı. Karısının ters giyilmiş donu fark edebilmiş olmasından duyduğu gurura benzer bir şeyler vardı. ("Eee!! Zekâ ister doğrusu!" dedi, Tülin, "Donun ters giyildiğini görmek kolay değil kardişim!") Tümüyle kendisine ait bir malın bir bedenin, bir uzvunun acısının geçiştirilmesini anımsatan bir şeyler vardı. Ne dediğini, nasıl açıkladığını sordum,

'Dedim bir şeyler, işte,' dedi, uzandı, yanağımdan bir makas aldı, 'Sen takma kafanı.'

Bu mümkün değildi, tabii,

'Rahatladı mı, bari?' diye sordum,

"Eeee, gökten ne yağmış da, yer kabul etmemiş?" dedi, Şafak, 'İnanacak, tabii, kurnaz kurnaz güldü, öpmek için eğildi,

'Ben gidiyorum.'

O anda dürtenin şeytan olup olmadığını sonraları çok düşündüm!

'Dün sabah olanı Sedat anlattı mı sana?'

'Ha o mesele,' dedi, Şafak, 'O mesele halledildi.'

'Nasıl, yani?'

'Kız kardeşi ortağım. Kız kardeşini sikicem.'

'Nasıl, yani? 'ağzımdan dökülen kelime parçacıkları kulaklarıma gelmiyordu!

'Öyle,' dedi, Şafak, 'yersen' der gibi katiyetle, 'Yanına koyacağımı mı sandın?'"

"Yazar" Günay'ın, jeneratör hızıyla devreye girdiğini tahmin edebiliyordum! Nitekim, öyle olmuştu,

"Bunun ne faydası olacak?"

"Erkeğin intikamını alsın istemez misin?"

"Hayır!" demişti, ama, bir çığlıktı ama sessiz, ama Şafak'ın duyamayacağı bir çığlık,

"Yani sen kadını... " kelimeyi tekrarlayamadı, "keyif alacaksın, adamı cezalandırmış olacaksın!"

"Yani ben?" diyemedi ise, Şafak'ın kendisine gelinceye kadar bir de yasal karısı olduğu içindi. Sesinin titremeye başlayacağını hissetti, sustu.

"Ama, o senin keyfin!" dedi Şafak, gözleri ışıl ışıl.

"Yani, şimdi, sen, beni öyle benimsiyorsun ki, benim için kadın bile... " duraladı, derin bir nefes aldı, hayatında ilk kez ağzına aldı, 'o' kelimeyi,

"Kadın bile sikicen, öyle mi?"

"Tabii, benimsiyorum!" dedi, Şafak koçlar gibi,

"Kadınım değil misin?" Yaklaştı, koluna yapıştı, gözlerini gözlerine dikti,

"Değil misin, kız?"

Günay Rodoplu, Şafak Özden'in, "evli" olduğu olgusu ile ilk kez "sıcak" temas kurduğunu şaşırarak fark etti! Şafak Özden'in doğum yeri, doğum yılı, ana-baba adı gibi, özgeçmişine ilişkin kalemlerden sadece bir tanesiydi medeni durumu. Ve o, onu, öyle kabullenmişti!

"Benimle bir ilgisi yoktu ki," dedi, "Onunla, ona ait her şeyi paylaşmaya hazırdım. Zaten Şafak öyle istiyordu."

"Delisin, sen!" dedi, Tülin, "Hangi dünyada yaşıyorsun, bilmem ki!" diye söylendi. Evli bir erkekle kurulan sevgi ilişkisinin dayattığı savunmasızlığı işaret ediyordu.

Ben dehşete düşmüştüm! Günay'ın, Şafak'a ve ona ait olan, eşi ve çocukları dâhil, her şeye sahip çıkabilmesi, kendi varlığını tümden inkâr etmesi ile mümkün olabileceğini görmemiş olmasını anlayamıyordum! Göstereceği en ufacık bir zaaf, en ufacık bir ego uçuşu Şafak'ı zor duruma düşürürdü ki, Günay, ne ona, ne de eşine kıyamayacağı için, her an, her türlü ihanete açık olacaktı. Bunu görmemiş olabilir miydi?

"Yok, canım, görüyordum, tabii!" dedi, "Ama, Şafak'a inanıyordum. Beni, kullanacağım kelime için özür dilerim, 'satabileceğini' hiç düşünmedim ki! Hiç, ama hiçbir neden yoktu!"

"Kadınım, değil misin?" diye sordu, Şafak yine.

"Evet, de... " diyerek duraladı, Günay Rodoplu, arkasından, taksiye binmesini seyrederken...

Yönler karışmış, oklar ters dönmüştü. Kendisini, bir erkek, başka bir erkekten, bilmediği bir şeyin intikamını alacak diye düzülen kadının yerine koydu, iliklerine kadar ürperdi. Dişilerini savunmak için dövüşen Denizli horozlarının hedeflerinin birbirleri değil, hısımlarının arkasında gizlenen kadınlar olabileceğini hiç düşünmemişti!

Saldırı dolaysız bir tecavüz olamayacağına göre, Şafak, sinsice yaklaşacak, kadını kandıracak demekti. Kaldı ki, Şafak'ın keyfini onun 'kadını' olarak paylaşmak düşüncesinde seks sahnelerini hatırlatan sapık bir şey vardı. Şafak'ın bunu göremiyor olması daha da ürkütücüydü. Meğer ki,

"Meğer ki," diye düşünüyordum, "Meğer ki, 'Kadını' dediği mahluku 'kendisi' bilsin!"

"Yani, tam bir özdeşleşme?"

"Evet, bir tür Yin-Yang. Ben de onu sorgulamıştım, ama o çözümlemenin sonucu da çok aşağılıktı, çünkü Şafak'ın eşinin, affedersiniz, beni düzdüğü gibi bir sonuç çıkıyordu ortaya."

"Bu hesapça öyle," dedi, Tülin ciddi ciddi.

"Kaldı ki, adamı karısına 'Ben sayın yazarımızı düzüyorum ama o senin keyfin' demekten alıkoyacak olan bir şey de yoktu. Şafak'ın gözlerini eşinin gözlerinin içine diktiğini, 'Nikâhlım değel misin kız?' dediğini görebiliyordum. Sonra da küçük oğluna sarılmış olmalıydı, 'Babam! Harçlığın var mı, 'len?'"

Gözleri doldu, yine.

"'Yani, şimdi ben bir dişi ve bir erkekten oluşan bir mahlukla birlikteyim?!' diye sorduğumu hatırlıyorum, 'iki de çocuk!' Evet, öyleydim, tabii. Ama böyle değil! Anlıyor musunuz?"

Anlıyorduk.

"Çünkü, biraz daha uzatsam, tam bir organizma çıkıyordu ortaya. Fevzi Özden'iyle, Halis Özden'iyle, muhtelif Sedat'larıyla tam bir organizma! Öyle ki, benim intikamını almak işini Sedat'a bırakabilirdi. İkame edilebilirdi ya kardeşler."

"Şafak yoksa Sedat'ı verelim!" dedi, Tülin.

"Öyle. 'Delisin, sen!' dedim, kendime. Bir yandan da, 'Ben ne yapacağım şimdi?' diye ağlıyordum. Cevabı belliydi tabii. Ya, o geleneksel kadınlık bilgisini edinecek, o kızcağızın beni değil, benim onu bilmem ne yaptığım bilgisiyle övünecek ya da bu diyardan gidecektim."

Hep söylediğim gibi, Günay Rodoplu, insana söyleyecek söz bırakmazdı.

"O saatten sonra nereye gidecektin?" dedi, Tülin, esefle.

"Sayın Rodoplu, hastiriniz, efendim!" dedim, kendi kendime, cevabımı da verdim, "Zaten onu yapmıyor muyuz!"

"Ne kadar acımasızsın!"

"Çok, değil mi? Ama, bir taraftan da, Şafak'ın rasgele bir lâf etmiş olabileceğini düşünüyordum. Hayır, doğru söylemiyorum, düşünmüyorum, umuyordum. Adamı sevmeye başlamıştım, da! İnsan emek verdiği şeye bir başka türlü bağlanıyor."

III

Bu süreç içinde, bir yandan da kooperatif meselesi gelişiyordu. İş ciddiye binince, panikledi Günay. "Akıl isteyen her durumda olduğu gibi," diyordu, Tülin'le beni çağırdı.

"Benim anladığım şu," dedi, "bir yapı kooperatifi kuruluyor. Bu kooperatif, anakent belediyesine, gecekondu önleme bölgelerindeki arazilerden birisini on yıl vadeli bir ödeme planı ile ve ucuza almak üzere başvuruyor. Gerekli şartlar yerine getirilmişse, anakent bu tahsisi yapıyor. Bunun üzerine kooperatif inşaata başlıyor. Tabii, arsa meselesi ortadan kalktığı için konutlar çok ucuza mal edilebiliyor. Ha, bir de, Toplu Konut kredi veriyor. Şafak'la ortakları da diyorlar ki, 'Biz bu işlerden çok iyi anlarız.' İki mi üç mü ne, kooperatif kurmuşlar. Birinin inşaatı bitmiş,

teslim etmişler. Diğer ikisi de bitiyormuş. Şimdi de diyorlar ki, bu tahsis olayından yararlanalım, bir kooperatif daha kuralım."

"Eh, kursunlar," dedim, "Sana ne bundan?"

"Ona ne olur mu?" dedi, Tülin, "Arsayı Günay alacak."

"Öyle mi?"

"Yani," dedi, Günay, "SHP'li oldukları için, Dalan'ın onlara güçlük çıkaracağını düşünüyorlar."

"Olumlu bakıyorsun, öyle mi?"

"Yani," dedi, yine, "Anladığım kadarıyla yasal olmayan bir tarafı yok. Eh, etrafıma şöyle bir baktığımda hemen hiçbirinizin evi yok. Kaldı ki, Şafak'a yardım etmek istiyorum."

"İnşaatı onlar yapacak?"

"Evet. Normal müteahhit kârı ne ise alacaklar, tabii." Duraladı, itiraz etmişim gibi, ekledi,

"Nasılsa biri kâr edecek, onlar etsin. Ya da, niye onlar etmesin?"

İnsanların kendilerine iş ürettiklerini, hırsızlık, uğursuzluk yapmadan, para kazanmak istemlerinin saygınlığından söz etti. Ama ben esas meselenin Şafak'ı desteklemek olduğunu görüyordum. Açıkçası, toplumun bir duvarından bir duvarına sürüklenmek, önüne sürülen değerlerin hem içinde hem dışında yaşamak bu olmalı diyor, Günay'a yakıştıramıyordum. Şimdi artık kendime "Neyi yakıştıramıyordum?" diye sorduğumda (hele de Sadiye Atakan'ı tanıdıktan sonra!) verecek cevabım olmadığını görüyorum. Belli ki, daha henüz insanları kendim icat ettiğim bir kalıpta tanımlamaktan, "yazar" Günay ile anakent belediyesinde bir memurenin önünde evrak takip eden Günay arasında bağlantı kuramamaktan, daha doğrusu, Günay'ı gündelik hayatın dışında, adeta semavi bir varlık olarak görmekten vazgeçmemiştim. Dahası, tecimsel bir işle ilgileniyor olmasında, beni yabancılaştıran bir taraf da vardı. İşin kötüsü, Tülin de bu duygularımı paylaşıyor gibiydi. Bunu ikimizin birden Gü-

nay'a, "Otur sıcacık evinde, keyfine bak, bırak ne halleri varsa görsünler," türünden telkinlerde bulunmuş olmamızdan çıkarıyorum. Sonunda kızdı,

"Bir tuhaf kendini beğenmişlik sizinki de!" dedi, "Garip bir romantizm mi desem, yoksullukta erdem bulmak çabası mı desem? Nedir, yani, ne yiyip ne içecek insanlar? Senin 'Dergâh'ını, benim 'roman'ımı kooperatifçilikten daha saygın kılan ne?" Tülin'e döndü, "Ya da, senin işletmeciliğini? Müteahhitlerin ayaklarının çamurunu beğenmiyorsunuz, anlaşılan."

Onu demek istemediğimizi söyledik ama haklıydı. Onu demek istiyorduk.

"Ya da, adamların adı çıktı! Sanki, başka mesleklerde üçkâğıt yok, bir tek bunlarda var."

"Doğru," dedi, Tülin.

"Doğru, tabii. Ne ki, bugün Türkiye'de hiçbir meslek grubunu alenen kötüleyemezken, -televizyonda hastasını para için ameliyat eden bir doktor filmi göster bakalım, Tabipler Odası ne yapar- müteahhitlere söylemediğimi bırakmazsın. Bu da mı sınıfsaldır, nedir!"

Sonra Şafak'ı anlatmaya başladı birden. Sirkeci Garı'nda, hurcun üzerinde kıvrılmış olduğunu vehmettiği çelimsiz gövdesini, terden sırılsıklam sarı çocuk başını, yanaklarından süzülen yaşlarının çamurladığı öfkeli, asi yüzünü anlattı. Çırpıcı Mahallesi'nden İstanbul'u müthiş bir öfke ile seyretmiş olmalıydı. Annesine kova kova bulanık su taşırken, sarı balçığın içinde yarım pabuç dolaşırken, babasının amansız gözetimi altında ders çalışırken, nasıl bakmış olabileceğini, ayrıntılarıyla, oradaymış gibi anlattı.

"Gümüşhaneli bir amelenin gayretiyle yakılan ormanlar üzerinde kurulup tutunmaya çalışan bir mahallede, İstanbul olmayan bir İstanbul'da yaşıyor olmanın 'makro' sonuçlarından kaygılanmasını nasıl beklersiniz ki?"

"İyi de, İstanbul'dan çalınan güzelliklerin üzerinde yavuz hırsız misali oturup, gözlerini üç imparatorluğun başkenti olmuş, binlerce yıllık bir şehrin durmuş oturmuş değerlerine dikmenin zorbalığa benzer öteki yüzünü de sen yadsıyamazsın!"

"Hele seni hiç anlamıyorum," dedi bana, "70'lerin gazabını yaşadın sen. On para etmez adamlar tarafından aşağılanma, işsiz kalma, çoluğun çocuğun aç kalması! Elbette, bu sistemle boğuşacak insanlar. Elbette İstanbul'u bir 'işyeri' gibi görecekler."

İçine doğduğumuz şiddeti yeniden yaşamaya, bu şiddetin Şafak'ın ruhunda yapmış olması mukadder hasarı öngörmeye çalışıyordu. (Tabii, o sırada bunun aslında Şafak'ı aklama gayretlerinden birisi olduğunu bilmiyordum ben.)

Yaşını büyütüp, CHP gençlik kollarına girdiği, 1970 yılını 'her an patlamaya hazır, fünyesi takılmış, saniyeli fitili hazırlanmış bir bomba gibi' diye tanımlamıştı gazeteler. 1970'in son günü, 31 Aralık'ta, gazete başlıkları gelecek günlerin habercisiydiler. Trabzon'da çatışma olmuş, 19 yaşında bir öğrenci öldürülmüştü. Ankara'da bir polis aracına dinamit atılmıştı. Eczacılık Fakültesi öğrencileri, ilaç fiyatlarına yapılan zammı protesto etmek için Eczacılar Birliği'ni bir saat işgal etmişlerdi. Ertesi gün, Balıkesir Öğrenci Yurdu'nda dinamit patlamış, Türkiye'de bütün işçiler Türk-İş binasına atılan bombayı protesto etmek için iki saat süreyle grev yapmış, Demirel'in yeni Personel Kanunu'na direnen mühendisler, mimarlar, teknik personel ile Ankara'da toplanan 500 vali, kaymakam ve bucak müdürü on beş günlük 'boş oturma grevi' başlatmış, maaşlarını alamayan on üç bin İstanbul Belediyesi işçisi işlerini bırakmıştı.

"Düşünebiliyor musun, 500 vali, kaymakam ve bucak müdürü! Valisi greve giden bir devlet olabilir mi?"

On gün sonra Deniz Gezmiş'in önderliğinde dört Dev-Genç üyesinin İş Bankası'nı soydukları haber verilmişti. 17 Ocak'ta Erdal İnönü'nün evi

ile Konya TÖS binası bombalanmış, Edirnekapı Öğrenci Yurdu'nda Çapa'da, patlamalar olmuştu.

Dev-Genç, "Deniz Gezmiş ve arkadaşlarına sıkılacak her kurşunun karşısında olacağız" tehdidini savuruyordu. 24 Ocak'ta, Niğde öğrenci Yurdu'ndaki silahlı çatışmada kaçanların SBF'ye sığındıklarını iddia eden polis, fakülteyi basmış, üç yüz yedi öğrenciyi gözaltına almış, bunun üzerine düzenlenen öğretim üyeleri ve öğrenciler ortak forumunda, Dev-Genç tarafından tespit edilecek eylem biçimlerini uygulama kararı alınmıştı.

"Bunu unutmuşum," dedi, Tülin.

"Öyle oldu tabii," dedi, Günay, "Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyeleri ve öğrencileri yaptıkları forumda Dev-Genç tarafından tespit edilecek eylem biçimlerini uygulayacaklarını açıkladılar. Dekan Prof. Talaş, polisin öğrencilere işkence yaptığını ileri sürdükten sonra, 'kamuoyundan başka hiçbir makam tanımayacaklarını' bildirdi. Kanı donuyor insanın. 1917 doğumlu koca adam, Cahit Talaş. Koca adam ve Dev-Genç'in peşinde, kamuoyundan başka hiçbir makam tanımayacağını ilan edebildi! Bunun yasaların alenen çiğnenmesi demek olduğunu bile bile, Türkiye'de kamuoyu denilen şeyin ülkenin ancak yüzde beşinin okuduğu gazete haberlerinin vehimlerinden ibaret olduğunu bile bile, bu çıkışı ülkenin tek örgütlü gücü olan orduya davetiye çıkarmak olduğunu bile bile yapıyordu!"

Yasaları yüceltmek için herkesten Sokrat gibi baldıran otu içmesi beklenemezdi, ama bu Talaş, bir dekan, bir profesördü. Profesördü, ama gencecik çocukların kanını sahiplenmek gibi bir derdi yoktu anlaşılan.

"Adam, 1960 ihtilal hükümetinin bakanı da değil miydi?"

"Öyleydi, tabii. Bizim aydınımız, totaliter rejime ancak kendi doğrultusunda gitmediği zaman karşı çıkar. Yoksa, bakanı da olur, umum müdürü de. Hiç merak etme."

"O arada rahmetli İnönü'nün iyi çıkışları vardı," dedi, Tülin, "Herkesin dilinde Bağımsız Türkiye ve İkinci Kurtuluş Savaşı var. Kurtuluş Savaşı öyle her babayiğidin sabah kalktığında icat edebileceği bir meydan muharebesi değildir. Kurtuluş Savaşı bir kere olmuştur. Şimdi yirmi beş yaşındaki delikanlı nereden, nasıl bir kuvvetle ve hangi izanla tahriklere alet olarak Kurtuluş Savaşı yaptığını ilan edebiliyor? Türk Milleti bağrından Mustafa Kemaller çıkaracaktır. Daima müstakil kalacaktır. Ama her gün böylesi çıkacak!.. Tabiat bu kadar zengin değildir!"

"Hatırlıyorum. Zaten o çıkış yüreklendirmiş olmalı ki, kendilerine sosyal demokrat diyen gençler, ocak ayının son günlerinde önce Dev-Genç'le, sonra Ülkücülerle çatışmaya girdiler. Otursanız da, dinleseniz bir Şafak'ı."

Ben de hatırlıyordum. Genel Sekreter Ecevit, "Aşırı solcu Dev-Genç'le aşırı sağcı Ülkü Ocakları'nın yönettiği komandoların hükümetle işbirliği halinde" olduklarını söylemişti. Dev-Genç Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü de, sosyal demokratlara "sahte devrimciler" dediydi.

Bu arada, Ziraat Bankası'nın bir şubesi soyuldu. On beş gün sonra, Balgat'taki Amerikan tesislerinde nöbet tutan zence çavuş Finley önce kaçırıldı, sonra da 'zenci', yani ezilmiş bir ulusun insanı olduğu romantik gerekçesiyle serbest bırakıldı.

"Saflıkları da inanılmaz," dedi Tülin.

Dev-Genç'in açıklaması "Türk halkının can güvenliğinin olmadığı ülkede, Amerikan emperyalizminin ajanlarının can güvenliği söz konusu olamaz!" türünden, ülkede Dev-Genç'ten gayri kimsenin Türk halkı olmadığını ima eden bir safsataydı.

Ertesi gün, ODTÜ'deki Kennedy Anıtı, Amerika'nın Laos'a girmesini protesto amacıyla uçuruldu. İTİA'nın önündeki çatışmada Mustafa Kolçak vuruldu. Ülkücüler önce İstanbul Edebiyat, sonra Kimya fakültelerini işgal ettiler. Kurtuluş Lisesi'nin bahçesine konulan bomba iki çocuğu komalık etti. Aynı gün İstanbul'da patlamalar peş peşine sürüp gidiyor-

du. Şişli'de, Galatasaray'da, İngiliz Konsolosluğu'nun önlerinde dinamitler patlıyor, camlar kırılıyor,

"Ve tabii kimse yakalanamıyordu," dedi Günay, "Bu referandum bu adamları yine neden getirdi, anlayamıyorum. Çocuklar gibiyiz, öyle çabuk unutuyoruz ki!"

Düşürülemeyen MC hükümetleri ve 12 Eylül'le sonuçlanan bir dramın yaratıcılarıydılar bu insanlar. İronik olan, katillerin maktul gibi yapmış ve yutturmuş olmalarıydı. Bugün bir Zincirbozan "mahkûmu", kendisini, örneğin bir Suat ile özdeşleştirebiliyor, o "mahkûmiyeti" bir "tavsiye kartı" gibi kullanabiliyorsa, bunda akılları durduran, insanı yaşamaktan bezdiren bir yılışıklık vardı. Bu yılışıklık, üretenle üretilenin ayrışması, üretenin nihai ürüne tümüyle yabancılaşması şeklinde tezahür eden ölü-seviciliğinden başka bir şey değildi. Günlük mesaisinin sonucunu kavrayamaz hale getirilen, çocuk maması ürettiği rahatlıkla kimyasal silah da üretebilen ya da Auschwitz Toplama Kampı'nın fırınlarını yakan işçi ile herhangi bir kurultayda ya da merkez yönetim kurulu toplantısında ya da mecliste, önerge üreten birisinin arasında fark yoktu. Hiroşima'ya atom bombası fırlatan uçağın seyir mühendisinin yaptığının idrakine varamaması, karmaşık bir makineyle baş edebiliyor olmanın heyecanı içinde, izleyen kıyımdaki rolünü göremez hale gelmesi ile, örgüt, kurultay ya da seçim heyecanı ile tutumunun nihai sonuçlarına kör olmasının arasında fark yoktu. Nihayet, ikisi de karmaşık buldukları bir mekanizmada boğuşuyorlar, kendi yeteneklerini sınıyorlardı.

Günay, meselenin yine aynı mesele, "içtenlik" ve "sahiplenme" meselesi olduğunu söyledi. İnsanlar tavır almak, karar vermekle yükümlüydüler. Yaşamdan, atmosferi tüketen herkes ama herkes sorumluydu. Türkiye, ne yapıp yapıp hayata sahip çıkan, hesap soran insanlar yaratmalıydı. Olanları desteklemeliydi. Ve Şafak Özden, böyle bir adamdı!

Türkiye'nin üstüne çıkan, ifadesini "gelen gideni aratır", "böyle gelmiş böyle gider" diskurlarında bulan ataletin, "ülkenin üstünde meşum

bir el gibi gezinen kokuşmuşluğun" üstüne gidebilecek bir adamdı. "Geri bırakılmışlık" ve benzeri bahaneler, kendi yüreksizliğimize, tavır almayı beceremeyen, ülkeyi sahipsiz bırakan içtenliksizliğimize verilen isimlerden ibaretti.

"Hayata kart açmayı bilmek lâzım," dedi, "En nefret ettiğim insan tipi, kumar oynayanların arkalarında dikilerek onların heyecanından geçinenlerdir. Kendi paralarını asla riske etmezler. Asla masaya oturmazlar. Kart açmazlar ama seyreder, ahkâm keserler."

Yükünü Hiroşima yerine okyanusa bırakan pilot, kendisinin yerini alacak bir başka pilotun gelmesini belki önleyemeyebilirdi, ama denemekle yükümlüydü. Yükümlüydü çünkü ne kadar az bir ihtimal olursa olsun, bombanın etkisini gören Japonya'nın, yedi yaşındaki kız çocuklarını yakmadan teslim olması ya da Batılı ülkelerin her şeye karşın güçlü kamuoylarının felâketi durdurma olasılığı yadsınamazdı. Aynı şekilde, bugün bütün yüzsüzlükleri ile ortada dolaşan " MC ve Muhalefeti" bütününü oluşturan bireylerin "12 Eylül'le özetlenen faciayı önlemek için yapabilecekleri her şey denenmeye değerdi. Şafak Özden gibi insanlar, yeniden tırmanması muhtemel benzer bir çılgınlığın sigortalarıydı.

Hayretle dinliyordum. Bir an, istese ne kadar yaman bir politikacı olabileceğini düşündüm. Şafak Özden'i satıyordu bize! Bana ve Tülin'e! Satıyor ve bizi onu desteklemeye zorluyordu!

"O günlerde biz apartmanda dairelerin önlerindeki bütün paspasları kaldırdıydık," dedi, Tülin, "Patlayıcı maddeleri paspasların altına koyuyorlardı ya. Aklımız sıra can emniyetimizi sağlıyorduk, kardeşim."

18 Şubat günü İstanbul ve Hacettepe üniversiteleri süresiz kapatıldıydı. Kapatmayı protesto eden ODTÜ öğrencileri, Eskişehir yolunu kesince karşılarında askerleri buldular. 5 Mart'ta Deniz Geçmiş ve arkadaşları dört Amerikan askerini kaçırdı, olayı kendilerine Türk Halk Kurtuluş Ordusu diyen birileri üstlendi. Jandarma ve komando birliklerinin ODTÜ'ye girmelerine öğrenciler karşı koyunca, bir öğrenci, bir komando eri,

bir aşçı öldü, bir üsteğmen, beş er ve yirmi öğrenci yaralandı. Kilolarca patlayıcı madde ve silah ele geçirildi. İki bin öğrenci üniversitenin futbol sahasında gözaltına alındı, üniversite süresiz kapatıldı.

"Her şeyden evvel ve her şeyden sonra, üniversite içinde başlıca sorumluluğun, bu tükenmiş siyasi iktidarda olduğunun bilinmesi, kabul edilmesi ve onun gereğinin parlamenter rejimin usulleri içinde yapılmasıdır. İşlerin bu hale gelmesinde en büyük amil, başlıca kusur, siyasi iktidarın kayıtsızlığı ve başından beri sürdürdüğü, marifet sandığı oyunlardır. 17 öğrenci silahla öldürüldü, bunun bir tanesinin katili bulunamadı. Bugün, demokratik parlamenter rejim içinde vazifesini idrak eden vatandaşın güvenine, inancına sahip bir siyasi iktidar kurulsa, öğrenci meseleleri ve üniversite hayatı nihayet üç ay içinde intizamını bulur. Hayal olan sadece bu intizamı, tükenmiş bulunan ve durumun gerçek sorumlusu aynı siyasi iktidardan beklemektir," diyen Ecevit'e Başbakan Demirel'in cevabı, Şafak'ı deli etmiş olmalıydı:

"Bu olaylar karşısında aşırı kötümserliğe kapılmanın yeri yoktur. Bu gibi olaylar dünya memleketlerinde müzminleşmiş şikâyet konusudur."

Ordu öyle düşünmüyordu,

"Saat 12:40'ta TRT Haber Merkezi'ne bir tümgeneral ve iki albay girdi. Üç subay doğruca İç Haberler Müdürü Doğan Kasaroğlu'nun odasına girdiler. General Öğün elindeki kapalı zarfı uzattı ve 'Açın, gereğini yapın' dedi, zarfın içinden 12 Mart Muhtırası çıktı. 4 saat 18 dakika sonra Demirel hükümeti istifa etti."

Abdi İpekçi onayladı: "...salt hukuk açısından antidemokratik gözüken olayın aslında demokratik düzenin korunabilmesi amacını güttüğü ortaya çıkacaktır."

DİSK onayladı: "12 Mart Muhtırası, işçi kesiminin devrimci kesiminde büyük bir ferahlık yaratmıştır. DİSK Atatürk devrimlerinin ve Anayasa ilkelerinin korunmasında, uygulanmasında, geliştirilmesinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yanında olduğunu belirtmekten kıvanç duyar."

Dev-Genç onayladı: "12 Mart Muhtırasını tespit bakımından olumlu buluyoruz. Ancak, bu parlamentodan güçlü bir hükümet çıkmaz."

Türk-İş onayladı: "12 Mart Muhtırası'nı benimsiyoruz."

İki Anayasa profesörü, Bülent Nuri Esen ile Bahri Savcı onayladı: "Muhtıra ve istifa hukuka uygundur."

"Ne ikiyüzlülük, değil mi?"

Bülent Ecevit'in, Demirel'in düşürülüş biçimine itirazı yoktu ama onun yerine atanan Erim'in CHP'li olmasına itirazı vardı. Bütün olayların bizzat kendisini ve iktidara geleceği anlaşılan partisini bertaraf etmek için hazırlandığını iddia ediyordu.

"Ortanın solu hareketinin ve benim, demokrasi kuralları içinde yenilemeyeceğim anlaşılmıştır. Demokratik kurallar dışına çıkılarak yenilgimiz sağlanmıştır. Oyun bitmiştir. Hükümete katılmama kararı alınabilseydi bazı şeyler kurtarılabilirdi. Ama Sayın Genel Başkan böyle düşünmüyor," demiş, Metin Toker'i bile güldürmüştü:

"Ecevit'in kendisi elinde CHP'nin iktidara gelivermek üzere olduğu iddiası en iyi niyetli sempatizanlarını bile güldürmüştür."

4 Nisan'da yazan İpekçi'nin saptamasına katılmamanın mümkün olmadığını düşünüyordu, Günay. "Halk Partisi bugüne kadar serbest seçimlerle iktidarı alamamış, daima 'ordunun baskısı ile hükümete getirilen parti' olarak tanınmıştır." Aynı saptama on altı yıl sonra da geçerliydi.

Konuştukça, on yıl süreyle yaşanan cinnetin kanıtlarıyla bir kez daha ürperdik. Sonuçta Günay Rodoplu, bizi, ülkücülerle "kominstler"in arasında sıkışan, her ikisinden de dayak yiyen bir konumda olmanın güvensizliği içinde büyümüş bir Şafak Özden portresine ikna etti. Proletarya iktidarından yana olmadıysa, Halis Özden gibi, Atatürk devrimlerine ve 27 Mayıs'a söz söyletmeyen bir babası olduğu için olmamış olmalıydı. Ülkenin ihtiyacı olan adamlar, bu deneyimi yaşamış adamlardı. Siyasi hayata artık onlar hâkim olmalıydılar.

"Anlaşıldı," dedi Tülin sonunda, "Peki, ne istiyorsun?"

"Açıkçası, ben bu arsa meselesine bakmak istiyorum. Ama, siz olmazsanız yapamam. Kooperatife girmenizi, birinizin başkanlığı üstlenmenizi istiyorum."

"Niye sen değil?"

"İki kere ikiyi toplayamam ben! Bilmez misin?" Ben, kesin bir "hayır'la çıkınca, Tülin kabullenmek zorunda kaldı,

"Ne yapalım, kardeşim, bu kadını kollamak zorundayız!" dedi, bana. Günay'a döndü,

"Peki, şimdi ne yapıyoruz?"

Günay, kütüphaneye uzandı, bir dosya çıkardı,

"İşte, hepsi burada. Bu 775 sayılı Kooperatifler Kanunu, bu da 26. maddeyi değiştiren genelge."

"Ver, bakalım," dedi Tülin.

"Bana da roman notlarını versene. Siz çalışırken ben de okuyayım."

"Peki," dedi, telefona gitti Günay.

Arayanın Şafak olduğunu sesinden anladım. Sarıyer ilçesine yemeğine davet ediyordu. Rodoplu, Şafak'ın bir şeylerin ters gittiğini hissettiğini, hissetti. Yanlış anlaşılmayı açıklamak ya da af dilemek gibi, ayrıntılara inen sistematik bir tartışmadan kaçınacaktı ama hasarın onarıldığını, Günay'ın teskin olduğunu, meselenin halledildiğini görmek istiyordu. Bu huyunu zamanla daha iyi tanıyacaktı Rodoplu,

"İstenmeyenin üstünü örtmek, olmamış gibi yapmak, her şeye yeniden ve büyük bir coşkuyla başlamak!" Bu yeteneğin müthiş bir güç, müthiş bir özgürlük olduğunu düşünüyordu.

"Ne ki, her şeye rağmen büsbütün de kaptırmış değildim anlaşılan. Kadıncık'ın, Suat'a 'Oğlum, bu muydu sadıklığın, valla yedirdin kurda beni' dediği gibi, ne zaman aymaya başladığımı bilemiyorum. Ama, geçirdiğim ameliyattan başlayarak, benim hayatıma ilişkin hiçbir şeyi sorgulanmadığını fark etmeye başladım. Sadece gündelik olayları değil, tabii ki onları izleyemezdi, ama hayatımın bütününü ilgilendiren oluşumları da

sorgulamıyordu. Örneğin, Ankara'daki o konferansın değil, şedit sonuçlarını, içeriğini bile bilmek istemedi. Zamanla, bütünümle değil, Şafak'ın kendi gereksinimlerinin hedefi olan, kendisine yarayacak parçalarımla ilgili olduğunu görmeye başladım. Bu parçaların benim bütünlüğüm içinde marjinal parçalar olması, birlikte geçirdiğimiz ilk gece gibi, neredeyse zoraki sunuluyor olmasını da önemsemiyordu. Çünkü, önemli olan Şafak'ın 'aldığıydı'. Benim dünyam, yani kendisininkinin dışında kalan dünyam, renksiz ve ağırlıksız bir dünyaydı. Ne düşüncelerim, ne kıyıcı huzursuzluğum, ne ilişkilerim, hatta ne de hayatımdaki erkeklere ilişkin tek bir soru sormadı Şafak. Seninle olan ilişkimi bile sormadı! Düşünebiliyor musun? Anadolu erkeği filan diyoruz da! Sendikacı meselesinde olduğu gibi, aslında tümüyle bana yönelik bir saldırının intikamını bile, beni değil, kendisini rahatlatan yöntemle almaya kalktı. Ama galiba sadece benimle değil, herkesle böyleydi. Ters giyilen don olayını düşündüğümde, karısının dünyasını da gönülden algılamadığını, tanıdığı tek gerçeğin 'Şafak Özden'in kendi gerçeği olduğunu düşündüm."

"Gelemem, yemeğe misafirim var," dediğini duydum. Kim olduğunu sormuş olmalıydı, "Tanımazsın, bir arkadaşım... nişanlısı. Hayır, bir şey yapamam. Yapamam. Evlenmek üzereler, ben de bir tür nişan yemeği vereceğim."

Telefonu kapattı.

"Roman, lütfen," diyerek elimi uzattım, "Roman notları!"

Kadıncık tanıdığında yirmi binden fazla abonesi olan bir sağlık dergisinin, on dokuz yaşından beri sahibiydi Şiran.

Dergi iki-üç formalıktı. Üçüncü hamurdu, baskısı çamurdu, kanser hücrelerini anlatan makalelerin arasına devrimci sloganlar yerleştirilirdi, Türkiye'nin Erdal Atabek, İldeniz Kurtalan gibi "ilerici" hekimlerinin vesikalık resimlerinin süslediği yazıları yayınlanırdı, silah hariç, zorla abone olunurdu.

Ve, sahibini bir daire, bir Mercedes sahibi edecek kadar kârlıydı.
Ve sahibi Müteferrikada sık sık misafir edilen devrimci öğrenciydi.
Yirmi bin abone, yayıncıların rüyalarında görmedikleri
bir sayıydı. Kadıncık'ı, duvardan duvara halılı, elektrikli
daktilolu, kolej mezunu Sekreterli, klimalı, deodorantlı,
yurtdışı diplomalı pazarlama uzmanlarının, iki
kelimesinden birisi İngilizce yöntemlerine güldürdü.
Şiran'ın başarısı, mazrufun zarfa zaferiydi.
İstanbul'un köhne bir semtinde, altı içkili lokanta, üstü
devrimci lokali, iki buçuk odalı yazıhanesinde, kapitone
plastik sırtlığı, Vezüv gaz sobası, tezgâhsız mutfağın yere
zorladığı piknik tüpünün üstünde kaynayan çay, 'kir
göstermesin' rengindeki perdelerin pisliğini saklayamadığı
camlar, komşu kebapçının komisini bekleyen eti yenmiş,
sumaklı soğanı kalmış dev madeni tabakların üzerinde
dilenen hamamböcekleri gibi, taşra kökenli karanlık
komisyonculara atfedilen görsel unsurların
-Atatürk resmi hariç!- hepsi vardı. Kadıncık'ın özgürlüğünü
satın alması için kaçınılmaz gördüğü ticari girişimi
muhteşem bir iflasla sonuçlanmak üzereydi. Şiran'ın
yazıhanesi, Kadıncık in,
İstanbul'un "özgün" grafiklerinin "dizayn"
etmediği, antetsiz kâğıtlar, zarflar;
marjları, tarihi, imza yeri hatasız; ancak çok
iyi silinebilmişse, o da, ancak bir tek daktilo
hatasına 'belki" izin verilen
raporlar
raporlar
raporlar
olmaksızın, iş yapılabilineceğine ihtimal olsun
vermeyen

Kadıncık'ın ofisinin yüz metre ilerisindeydi.
Kadıncık'ın bitmez tükenmez "proje"lerinin
bunalttığı Ortak'ının dertleştiği; fikirlerini fikirleri gibi
savunduğu tanışıydı Şiran.
Günlerden bir gün, "Şiran, o iş yürümez, diyor," diye
tanıştırıldı. Üzerinde konuşulan, Ortak'ının henüz
okumadığı, ayrıntılara gösterdiği
özenin başarısını kaçınılmaz kılacağına inandığı bir
projeydi.
Kadıncık'ın.
Tepkisi sert oldu,
"Şiran da kim oluyormuş!"

(115)

Kadıncık Portre'ye: *Tanıştığımız günü hatırlıyor musun?*
Al kırmızı kazağını giymiştin, pantolonun kara, sakalların ondan karaydı; yüzümü doladıkça, güldüğün sakalların. Esrar kaçakçısından bar fedaisine kadar, yasadışı her mesleğe yakışırdın. Bir an önce geldiğin yere gidesin istemiştim. Yüzüne bakmadığımı hatırlıyorum. Ortakla aramı daha da bozasın istemiyordum. Ama, sen gitmedin. Karşıma geçtin, af dilediğin. "Ben, Hüseyin 'e, 'O iş yürümez,' derken, sizin raporunuzu okumamıştım. Okuyunca gördüm, çok iyi bir proje. Sesin. Yumuşacık. Buluğ çağındaymışsın gibi, sık sık ton değiştiren, yumuşacık sesin. Hatasını düzeltmeyi iş edinen mertlik. Beklenmedik bir zarfın içinde sunulan hayal gücü.
Yıllardır ses vermeyen bir müttefik.

Gözlerindeki hayranlık parıltısı.
Sen. Dostum.
Dağlardan yankılandı ses, yandı.

Aram: *Te ku lil ki Te ku lil ki der be xare Der be xare, de bu iser, singemen Kewa di sa, kewa disa helin dani, Helin dani a kesara dilemen...*

(118)

Arif: *Kırcali 'yle Arda arası, Saat sekiz suları, Yusuf'um, Saat sekiz suları, Demedim mi, ben sana Yusufum, yoktur bre çaresi!*

(119)

Şiran: *Dotman day kamet ev miş ti mane dı kıyri, di gazi, ber destane wiç a wa, be sebran, me Kurdane le dotman, le dotman wemruresi*

(120)

Oruç: *Bugün de akşamdan batma yarım ay!*
Işık ver yılda bir dinlenenlere.
Gördün mü nasıldı, Ural'la Altay?
Halini sordun mu, halkın bir kere?

(121)

Şiran: *Hanımam! Bermalım! Dil saçi bu yılli bame! Hanımam, bermayam, rendih, revşa, malanmın, Hanımam, bermayem, rendih, hemla, malanım. Hanımam mm,*

were banım, runiya, her duçaveymin,
Hanımam, bermayam, rendih, hemla,
malan hanımam, bermayam, rendin,
hemla, malan!

Kadıncık: ***Mezar taşlarını, Hasan, Koyun mu, sandın?***
Bre Hasan, koyun mu sandın?
Adam öldürmeyi Hasan, oyun mu sandın?

(123)

Şiran: ***Nedeni medeni yok! Ben komünistleri seviyorum. İşte o kadar.***

Kadıncık: ***İyi ya.***

(124)

Ramazan: ***Pasaportla gireceksiniz Diyarbakır'a,***

Kadıncık Ramazan'a: ***Yok, yav?*** (söylenemeyen)

(125)

Şiran: ***Ser frazkın, ser frazkın, ser frazkın***
ala azadi!

(126)

Kadıncık Portre'ye: ***Oysa, ben de o güneşi izlemiş, o çok***
uzun, o çok yorucu yolculuğu
ben de yapmıştım. Benim çocukluğumda da
'Batı'ya, Batı'ya, Batı'ya,
çığırırdı kuşlar,
'Batı'ya, Batı'ya, Batı'ya, çığırırdı
dil kursları
resim sergileri

elektronik buluşlar.

Yol uzun, yol zahmetliydi, Yol yenişme,
Yol kavga, yok ispattı. Nihayetinde birkaç
yaldızlı diploma karşılığı kahramanlarımı
aldı, düşlerimi, kanatlarımı kırdı.
Yüzbir bilim adamı, binbir kitap gördüm.
'Siz Doğulular pek bir şeysiniz... ' dediler,
'Anlıyorsunuz,' değil mi?... Hadiii, canım,
siz anlarsınız. Ne de olsa, Batılılaşmış
sayılırsınız!' 'Biz, Doğulular' kimdik?
'Pek bir...'neydik? 'Ben neyi anlayacaktım?'
Budisti, Bedevisi, Acemi, Kamboçyalısı,
Çerkezi, Vietnamlısı, Türkü, Çinlisi, Kürdü,
Tibetlisi, Alevisi, Malezyalısı, Suriyelisi,
Sumatralısı, kısacası Meriç'in doğusunda yaşayan
tüm halklar,
'Biz, Doğulular,' Biz

gabi,

şehvetli,

kaypak,

hain,

hissiz,

pis,

despot.

Biz, bir örnek Doğulular
Biz, bedensel faaliyetleri dışında,
ne idüğü belirsiz Doğulular
Biz, sosyal 'bilim'lere, siyasi bilim'lere
edebiyatçılara meze Doğulular.

'Batıldasın,

Batıldasın,
Batıldasın!' çığırırdı,

sinemalar,
konferanslar,
konseyler moda evleri,
tekeller,
karteller.

Nasıl bir çağrıydı? Çipil mavi gözlerin
pipo dumanları arasından talep ettikleri
neydi?
Nasıl bir çağrıydı, halkıma yaşayabilmek
için önce kendisini,
'Doğulu' kendisini iptal etmesi gerektiğini
ısrarla tekrarlayan?
Marx'a nasıl bir umutla sarılmış olabileceğimi
düşünebiliyor musun? Das Kapitalin ve otuz
yorumunun ışığını düşünebiliyor musun?

Şilili 'yabancı öğrenci' Ortega,
Kolombiyalı Omar,
Hintli Daver
Ülkelerimizin acılarına 'sözcü' arayan
Ülkelerimizin acılarına çare arayan milyonlarca
bizl'er.

Yıl 1853'tü.
İngiltere, Hindistan'ı yok ediyordu.
Marx, insanların ıstırapları ile meşgul

tek Batılı bilim adamıydı.
Biz'imle gözyaşı döktü, yüreğimize aldık.
Yıllarca dizinin dibinde oturduk.
'Kitap'a aptessiz dokunmadık.
Derken, bir gün, fazla ağlanmış olmalıyız ki,
'Ama, unutmayın, 'deyiverdi, Marx,
'İngiltere'nin Hindistan'da yerine getirilecek
iki görevi vardır: birisi yıkıcı, birisi yapıcı.
Yaşlı Asya toplumunu ortadan kaldırmak, onun yerine,
Avrupa toplumunun kurallarını getirmek. '
Oh, oh, oh, oh, oh!!!
ayi, vayi, vayi!!!
Yerinden sıçradı, Daver!
'Yaşlı Asya toplumu dediğin benim
anam,
babam,
dayım,
kardeşim,
Ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu
senin ?!!!'
'Ne var, yani? dedi, Marx, en bilimsel
haliyle Timur'un boyunduruğu söndürmedi mi,
sayısız insan yaşamını?
Ne biçim bir içtihattı?
Ne biçim bir gerekçeydi?
Hintliler öldürülmeye alışıktırlar, bu kez
de biz kendi iyilikleri için kessek, ne
olur?'u benim 'Doğulu yüreğim anlayamazdı!

Hintliler diye birileri yoktu,
'Doğulular' diye birileri yoktu, benim
amcalarım, dayılarım, kardeşlerim,
komşularım vardı!
Talep etmedikleri bir coğrafyaya
talep etmedikleri bir haritaya hasbelkader
duhul etmiş,
iki litre kanlı, iki ayaklı, çoluklu çocuklu,
sevinçleri, acıları ile 'insan'dılar!
Şu küflenmek üzere olan yosunlu
gezegende bir gıdım dolaşacaklar,
sonra herkes geldiği yere dönecekti.
Bir başına.
Kendi iyilikleri için 'yok edilmenin' rasyonalini anlayamazlardı.
İnkalar, Aztekler, Massachussettler de
anlayamadılar!
Bu bağlamda, Hitler, oryantalistlerden
daha bir namusluydu:
Yahudileri, onların iyilikleri için değil,
'üstün'Alman ırkının iyiliği için kestiğini hiç saklamadı!
'Uygarlaştırma misyonu'nun ardına saklanmadı.
Cılk yarama bir de tuz bastı, Marx,
'Boş ver, ' dedi, Daver 'i göstererek,
'Bu insanlar bizim gibi acı çekmez.
Onlar, Doğuludur.
O halde, biz onları başka yollardan
anlamaya çalışmalıyız.'
'Batı 'ya, Batı 'ya, Batı 'ya' çığırdı

görkemli binalar
dolu vitrinler
kısa çalışma saatleri işçilerin
altlarındaki otolar,
özgürlükler
Ne ki, ihanetin acısı yüreğimdeydi.
Artık broşürleri incelemeden,
Onları 'başka yollardan anlamadan' hiçbir
davete icabet, paketlenmiş dolduruşa gelmeyecek-
tim.

Baktım, bir daha baktım, bir daha baktım,
Gördüm ki, hakkında ahkâm kesilen insan değil,
insanın izdüşümü.
Kartondan oyulma bir şekil,
egzotik,
gizemli,
yaşamayan bir taş bebek,
bir oyuncaktı.

Gunga Din, Çieko, Ortega,
Omar, Hozan,
kitleyi oluşturan
ve fakat
ve aslında
bedenimizde her gün
milyonlarcası yenilenen
hücreler gibi
önemsiz
kişiliksiz

ve anlamsızdılar.

Muhalefet hakkı olsun tanınmayan
insanoğlu nasıl yaşayacaktı
'Bir ağaç gibi tek ve hür
Ve bir orman gibi kardeşçesine?'

Nâzım'ı anlamayan birileri vardı.

(133)

Kadıncık Portreye: *İsveç'e gönderdiğiniz gelini hatırlıyor musun?*

İsveç'e giden geline: *Bir gelin gördüm*
Güllü donu üzerinde ah gömlek
Güllü donu üzerinde çifte dayra
Karasarı yüzüne dolalı puşu
Yağ kokulu, ter kokulu, antiseptiksiz
Anadolu.
Bir gelin, gördüm, sağır dilsiz
Bir gelin gördüm, ağasız bacısız
Bir gelin gördüm, besmelesiz ağıtsız
Skagerrak Nehri kıyısında
Altı ayı gece, elektronik Oslo'da.
Bir gelin gördüm.
Alkış alıyordu, siyasi mülteciler bürosunda
Işıl ışıl bir sirkte
Kan ter içinde.

Kadıncık Portre'ye: *Gelini de, Binali'yi de, Gündüz Vassaf gönderdi.*
Ben biliyorum, o gönderdi!

(135)

Kadıncık Ela'ya: *Az daha Avukat İhsan'ı da gönderiyordu.*
İhsan'ı, ya. Kürtçe konuşmak istiyorsan,
İsveç'e geleceksin,' dedi, ona.
Süryani dilini yazıya dökebilmek için
İsveçlilerin akıl almaz gayretlerinden söz etti.

Özgürlüklere saygılarından, insan haklarına saygılarından söz etti. Söz etmediği 'hak aramak' için nasıl bir donanım gerektiğiydi! Söz etmediği, 'asimile olmamak' diye bir özgürlüğün İsveç'te de olmadığıydı. Oraların çocuğuydu, Vassaf. İngiliz müstemleke valisinin beyaz eldivenli, Shakespeare düşkünü, Jeeves hayranı, mikroptan, bakteriden, kokudan arınmış vekilharcıydı. 'Hak'ını elbette alırdı. Ya Dilan? Ona ne olurdu? İsveç entellerinin şnaps masalarına meze? İran'a silah yetiştiren Göteburg fabrikalarına üçüncü vardiya temizlikçisi? Güzel gelin, nazlı gelin! Bin yıl düşünsen, Bin hocaya danışsan, Şu dev gibi sarışın falanj ustabaşıyla ne gibi bir ortak meselen olduğunu anlayamayacaksın!

(136)

Feyzullah'a: *İngilizler sana hayran kaldılar mı, canım?*
Hyde Park'ta nutuk atıp, özgürlüğünü kutladın'mı? Seninkileri yine taradılar geçen akşam, bebeler top gibi fırladı. Kahrından gitar konserleri veriyor musun?
Pakistanlılara mı Hintlilere mi?

(137)

Vapur senetlerini okulda öğretmiyorlardı, öğretmeliydiler.
Entegralleri öğreteceklerine, vapur senetlerini öğretmeliydiler.
Çok da kolaydı.

Üsküdar'dan biniliyordu. Karşıda, İstanbul tarafında beliren ilk reklam levhasındaki isim senede yazılıyordu: 'Cemiloğlu Lastikleri'nin 'Cemiloğlu'su.

Yanınızdaki kadın çocuğuna sesleniyordu, "Selim! Seni körolasıca!"

Borçlunun ismi belirleniyordu, "Selim Cemiloğlu."

Şimdi de bir adres... Bakmıyordunuz, tahliye sandallarının üzerinde bir isim, diyelim, 'Turhan Korkmaz'. Eh, gemiye verilen isim elbet sokağa da verilir. İşte cadde adı, Turhan Korkmaz Caddesi.

Önünüzdeki sırada kaç kişi oturuyor, sayıyorsunuz, bir, iki... kırk yedi. O da tamam.

Gelelim şehire: Karaköy'de her gün önünden geçtiğiniz bir pideci mutlaka vardır. Trabzon pidecisi. Daha güvenilir bir borçlu olabilir mi?

Bir de fiyakalı imza atıyorsunuz, işte senet: Selim Cemiloğlu, Turhan Korkmaz Caddesi, No. 47, Trabzon. Mesleği pideci.

Banka müdürü güvenmeyecek de, ne yapacak? Ya da gökten ne yağmış da yer kabul etmemiş?

Kredinizi alıyorsunuz, senet protesto oluncaya, yani size gerekli ödeme ertelemesi sağlanıncaya kadar zaman kazanıyorsunuz. Adam olana iki ay yeter de artar bile. Kadıncık'ın, zamanında ödenmesinde ısrar ettiği vergi, sigorta primlerinin ucuz borçlanmalar olduğundan haberi yoktu. Alacaklı değil, borçlu; davacı değil, davalı olmak gereğinden haberi yoktu.

İcra memurlarının üç kuruşluk eşyasına dalacaklarından kuşkusu yoktu. 'Büyük Gazete'de, gözleri bantlı fotoğraflarının çıkacağından kuşkusu yoktu. Var gücüyle uğraştı,

(138)

Kadıncık: *Amerikan Servis!*
Amerikan Servis!
(ne olur alın! Beşten önce yirmi sekiz bin lira lâzım! Senedimiz var!)

Amerikan Servis geldi!

Sokaklar karanlık, sokaklar pusu doluydular.
Ortaköy, devlet terörünün örgüt terörü ile kol kola gezdiği
mekân.
Biraz daha beraber olabilmek için, yirmi metrekarelik meyhaneye
sığındılar.
Neydi birbirlerine iletmek için bunca telaşlandıkları?
İnsan onuru? İnsan çilesi? Yeni haritalar?
Çevrenin homurdanmalarını duymuşlar mıydı?
Kadıncık'ın, 'Çırpınırsın Karadeniz' diye katıla katıla
ağlayanlara uğruna ölen-öldürenlere duyduğu merhamet miydi,
duyurmayan?
Yan masada aniden peydah olan adamın yüzü çiçek bozuğu çirkiniydi. 'Polisim,' dedi.
Sohbeti o günlerde beş parçaya ayrılıp, her bir parçası İstanbul'un bir semtine dağıtılmış, kimliği belirsiz bir kadıncığı nasıl bir araya getirmeye çalıştığının ballandırılmasıydı. Fotoğraflar çıkardı cebinden, 'işte bu bir kolu, bu bir bacağı.' 'işte, biz böyle görev yapıyoruz!' gururlanma mıydı? İstanbul'un dört bir yanından kol, bacak toplayana ne denebilirdi ki? Dehşete bakmayı görev edinene, ne denebilirdi ki?
'Allah, razı olsun!' mu?
Şiran'ın beyaza çalan yüzü uyardı, kalktılar.
Ortaköy karanlık, Ortaköy labirentti. Caddeye yürüdüler.
Nereden fırladığı bilinmez, ufacık bir çocuktu,
Ağabey, burası faşist dolu,' dedi. Hemen uzaklasın!'
Bir Müslüman ciniydi, göründüğü gibi kayboldu.
Kadıncık'ın tepkisi, Kibele sendromuydu,
dövüşen oğullarının arasına giren, ana sendromu,
'Hiçbir şey yapamazlar! Önce beni vursunlar da, görelim!'
Bir de türkü söyledi.

'Bir hışm ile geldi, geçti, peh peh peh peh!

Bir beyin kızı, zor beyin kızı!'

26 Mart'ta üniversite bahçesine atılan bombaya arkadaşlarını

vermişti, Şiran. Gülecek hali yoktu.

Dolmabahçe'yi buldular.

'Bir Kürt olarak, seni sevdiğimi biliyorsun, değil mi?' dedi Şiran.

Geçmişlerinin kanatlarını kırdığı, iki küçük kuştular.

Özdeşleşemedikleri bir dünyada yaşam savaşı veriyorlardı.

Birbirlerine dayanarak uçacaktılar.

Uçacak yerleri yoktu.

Caddeler evleri oldu.

Şiran'ın sahiplerini göz kırpmadan vurabileceğini söylediği

Yeniköy yalılarının kuytu gölgelerine sığındılar.

Yaralarını sardılar.

(140)

Nurdan: *A, haberiniz yok mu, Kadıncık hanım?*
Şiran Bey, Ataköy'de iki yüz milyon liraya mükellef bir daire aldı!!!

(141)

IV

Şafak Özden, Günay'ın içinde iç sömürgeciliğin 'kurbanı'ndan, 'yardakçı'sına ne zaman dönüştü, bilemiyorum. Ama, sürecin kooperatifle başlamış olduğunu düşünüyorum. Öte yandan S.S. Etem Ağa Yapı Kooperatifi'nin (ismi buydu) böylesi bir skandalla sonuçlanması için hiçbir neden yoktu. Ne ki, "Kepazelik daha ilk aydan başladı," diye anlattı Tülin.

"Dördü onlardan, beşi bizden -Günay, malum, ben de dâhil olmak üzere erişebildiği 'evsizler'i bir araya topladı- dokuz kurucu Sanayi Ticaret'e müracaat ettik. Ettik, diyorsam ben ettim. Açıkçası, Şafak'ın ekibinin 'en bilen'i Onur Oflu efendinin elime tutuşturduğu 'dosya' tam bir kepazelikti. Her şey yanlıştı, ama her şey. Efendim, adam, kurucu üye başına, örneğin, on bin lira sermaye bedeli yatırılacak mı, diyor, hayır öyle değil,

yirmi bin. İki tane nüfus sureti yeter mi diyor, hayır yetmiyor, üç tane lâzım. Fotoğraf gerekmiyor mu diyor, bil ki gerekiyor. Neticeten, ne diyorsa yanlış diyor. Bütün bu arada, bir başka kooperatifin başkan yardımcısı olduğu için de dinlemek durumundayız. Ama dediğim gibi, daha ilk günden belli oldu ki, ortada ciddi bir palavra var. 'Biz bu işi biliriz!' palavrası. Hal böyle olunca, ben daha Ankara'dayken, kooperatifler birliği başkanlığı yapmış bir ahbabıma gittim. Uzun uzun konuştuk, sağolsun, adamcağız beni bir güzel uyardı. Ortaya çıktı ki, işin sonunda rezil olmak istemiyorsak, bize sağlam bir kooperatif muhasebecisi, bir de hukuk danışmanı lâzımdı. Metin'le tartıştık, o da ben de benim bu kooperatifin başkanlığını üstlenmem için bu meselenin halledilmesinin şart olduğuna karar verdik. Konuyu, Günay'a açtığımda,

'E, tabii!' dedi, şaşkın şaşkın, 'Başka türlü olmaz ki!'

Neyse. O yılın eylül ayında kooperatif tescil edildi. Hepimiz isimlerimizi Ticaret Sicili'nde dizi dizi basılı gördük. Pek mutlu olmuş olmalıyız ki, Pafuli'de bir akşam yemeği ile kutladık kardeşim."

'Pafuli' dediği, Kuruçeşme'de SHP'lilere lokal gibi hizmet veren bir restorandı. Sahibini eskiden Kotil'in belediye başkanlığı zamanından tanırdım. Sevimli de bir adamdır. Hele de yerel seçimlerden önce, Günay'ın demesiyle 'siyasi iktidara talip' ne kadar taşra politikacısı varsa orada buluşurlardı. Ender de olsa, 'kravatlı' Ankara ekibinin düştüğü de olurdu.

"Garip bir işti! Şafak Özden, bütün hanımlara tabii, en pahalısı ve güzeli Günay Rodoplu'ya olmak üzere saksı saksı çiçekler getirmişti. Masa öyle lebalep doluydu. Bütün harcamaları da o yapıyordu. Zaten, başından beri o yapıyordu. Ankara'daki masrafları da o üstlenmişti. Onlar neyse de, yemek fasılları, her fırsatta kutlama yemeği yiyor gibiydik, o kadar abartılmıştı ki, açıkçası, 'Bunun faturası ne zaman çıkacak?' diye bekliyordum. Bence, Şafak Özden'de kimseye, Günay dâhil, bir şey kaptıracak göz yoktu. Mesela, bir gün bana 'para, namustur' gibi lâf ettiydi. İnsanın parasını kaptırmasıyla namusunu kaptırması birdi onun için."

"Günay farkına varmıyor muydu?" diye sordum, roman notlarını düşünerek. Sanki o notları yazan birisinin farkına varmamasına imkân yoktu!

"Varmadı, biliyor musun!" dedi Tülin, "Varmadı! Varmadığı gibi, bir de üstelik Şafak'ı fatura almasa bile, harcamalarını bir yere not etmesi gerektiği hususunda uyarıyordu. Sanki, bizler de dâhil olmak üzere, ortaklarının Şafak'tan bir şeyler götürdüğünün farkına varmıştı da, onu koruyordu! Mamafih, haksız da sayılmazdı. Gecenin artık bir saatinde, adamın Günay'a, 'Bunların hepsi fasa fiso. Bu iş seninle benim, gülüm. Bir sen bir ben varız,' dediğini kulaklarımla duydum. Yalan da değildi. Hesapça, arsayı Günay alıyordu, harcamaları Şafak yapıyordu, bizler de arada nasiplenecektik. Bunu Günay'a söylediğimde, 'Hadi, ordan, saçmalama!' dedi, kesti attı, 'Ben de taş attım da, kolum yoruldu çünkü! Fikir Şafak'ın, para Şafak'ın. Ben sadece bir sempati ilişkisini kullandım da işleri hızlandırdım. Yoksa, Dalan herkese veriyor.' Öyle değildi, tabii. Adam herkese bir veriyorsa, bize beş vermişti, ama bilirsin, Günay'a lâf söylenmezdi."

Dahası da vardı. O "sempati ilişkisi" dediği şeye duyduğu güvenden, seçimlerde Şafak Özden'i desteklediğini haber vermişti, Dalan'a. Tabii, böyle, kazananın kazandığına bin pişman olduğu bir "Pyruss zaferi" beklemiyordu ama Dalan'a, "Çayırtepe'ye size benzeyen bir adam geliyor," demişti. "Sizin biraz daha genciniz. Birde, hemşeri sayılırsınız." Kendince, Şafak'ın önünü açıyor, birlikte çalışmak zorunda kalacakları için, daha o zamandan aralarını bulmaya çalışıyordu,

"Sizin adayınızla kıyaslanamayacak kadar iyi! Sahi, siz, nereden buldunuz o adamı? Olacak gibi değil!" Şöyle bir duralamış, "Eh, gelsin bakalım," demişti Dalan, gülerek. Bu da, çok mutlu etmişti Günay'ı. Türkiye'de insanlara içtenlikle yaklaşıldığı zaman olmazın olmadığını düşündüğü o kısacık, umutlu dönemi yaşıyordu.

Muhasebeci ve hukuk danışmanı meselesini o akşam açmıştı Tülin,

"İlk itiraz, Onur Oflu'dan geldi," diye anlattı,

"Ne gerek var, efendim?" dedi adam, sinir sinir gülerek, "Benim işim bu! Yıllarca mali danışmanlık yaptım ben. Şirketim vardı benim. Niye şimdi vatandaşın parasını harcayalım?"

Duran Kuran da aynı fikirdeydi. O da yıllarca muhasebecilik yapmıştı. Şafak Özden, keza.

"Biz hallederiz, efendim," dedi, Duran Bey, "Sadece benim yazıhanede üç kız çalışıyor."

Günay, bir bana bir onlara bakıyor, ağırlığını koysun mu, koymasın mı diye tereddüt ediyordu. Şafak Özden, gözlerini bardağına dikmişti, belli ki, düşünüyordu. Neticeyi kelam, o akşam bir karara varılamadı. Zaten, varılacak gibi de değildi. Politikacı ortaklarımız durup durup konsomasyona çıkıyorlardı, kardeşim!"

Ne dediğini anlamadığımı gördü,

"Yani, lokantadaki masaları geziyorlar, dost partililerle öpüşüyorlar, bir içkilerini içip, en son dedikoduları alıyorlardı! Anlayacağın, biz kadınlar çiçekler arasında öyle oturuyorduk, kardeşim! Biz kadınlar derken, özellikle Günay demek istiyorum. Çünkü, millet dönüp dönüp bakıyordu ve Günay'ın adının gezdirildiğinin farkındayım ben. Nitekim, bir ara, imzalaması ricasıyla restoranın 'defter'ini bile getirdiler. Bizim ki de, Şafak'ın işine yaradığını düşündüğünden, beşuş bir çehreyle imzaladı."

"Allahallah!" demişim!

"0 zaman öyleydi," dedi Tülin, içini çekerek, "Hatırlasana. Kullanmadığı ilişkisi mi kaldıydı?"

O anlamda söylememişti biliyorum. Yine de, zehir gibi oturdu içime. Evet, kullanmadığı ilişkisi gerçekten kalmamıştı ve bu yanlışı sonunda öldürdü onu.

"Kendini beğenmiş salak sevgilim!" diye mırıldandım, "Bağışlayamadı kendisini."

"Bağışlayamadı salak!" dedi Tülin, gözlerinden de yaşlar iniyordu, "Biz de onu çok ciddiye aldık ya. Koruyamadık ki." İkimiz de aynı şeyi hatırlıyorduk. Filistin sefiri meselesini.

Günay'ın yakınıydı adam. Daha doğrusu, Filistin, meselesi Günay'ın ciğerinde yer eden bir mesele olduğu için yakınıydı. Şafak Özden'in, Parti 'kravatlıları' nezdinde konumlanması, 'kravatsızlar' nezdinde de 'köşedeki dükkânın sahibi' kisvesini soyunup, yeni bir saygınlık kazanması için gerekli düzenlemeler uyarınca sefirle tanıştırdı, intifada anma törenlerine katılmak üzere Ankara'ya davet edilmesini sağladı. Bu, hiç beklenmedik bir davette Deniz Bey'in karşısında belirivermek olduğu kadar, yanına katılan özellikle boşboğaz bir Çayırtepelinin, İstanbul dönüşü, Şafak Özden'in bilinmeyen erdemlerini bire bin katarak anlatması faydasını da sağlıyordu.

Şunu da söylemeliyim. Bu dönem, Günay'la ilişkimizin en çok yara aldığı dönemdi. Çünkü, ikimizin arasında her gün bahsi geçen bir yürek yarasıydı Filistin. Bir işadamı günde kaç kez 'ödeme' ya da 'nakit' derse, bizim de o kadar 'Filistin' ya da ilişkin bir sözcük kullandığımızı söylersem, abartmış olmam. Fawaz Türki'nin, "***Ben, yirmi dokuz yıllık ömrümün hemen hemen tümünü bir yurtsuz olarak yaşadım,***" diye başlayan unlarını ezbere bilirdik. Çünkü, Günay, kendisinin Türki olduğunu söylerdi! Onun "Çöl"ü Türkiye'ydi!

"Ben yirmi dokuz yıllık ömrümün hemen hemen tümünü bir yurtsuz olarak yaşadım. Çöl kıyısındaki bir mülteci kampında yaşadım ve büyüdüm. Biliyorum. Ara sıra bize gönderilen yiyecek ve sıcak battaniye yüklerinin belgelerini düzenleyen çil yüzlü Batılı bürokratlar dışında, bu yeryüzünde benim yaşadığımı bilen kimse yoktu. Bir insan olarak yaşamak için gerekli amaç ve duygudan yoksun bırakılmıştım ben. Her ay, BM yiyecek depolarının önünde dalkavukça yılışarak sıraya girmeye zorlanmıştım ben. Bütün bu yirmi yıl boyunca, ne zaman korksam, aklıma yirmi soğuk kış gelirdi. Ne zaman bir düş görsem, gözümün önüne başkalarının yediği yi-

yecekler gelirdi. Yine biliyorum ki, bütün yaşadıklarımın sonunda, gerçeklik duyum körleşti ve bilimcim kısırlaştı. Bir milyon Filistinli kardeşim gibi, ben de yurtsuzlar kampının çamurlu yollarında sanki yaşamıyormuşum gibi sessiz sedasız, anlamsız voltalar atarak günlerimi geçirirdim. Maddi yalnızlığımız da dahil, her şeyimiz bizden çekilip alınmıştı. Bu yüzden, zaman zaman nefret ve acımasızlığın çılgınca sınırlarında bir girdaba kapılır, zaman zaman da derin bir hayal kırıklığı içinde teslimiyete boğulurduk."

Günay, bu pasajın Türkçe kitaplarına konulması, yirminci yüzyılın bu en ağır deneyiminin Türk çocuklarına tüm boyutları ile anlatılması gerektiğini söylerdi. Filistin faciasının Şafak Özden'in yüreğinde yer etmesini istemesinin ardında, Türkiye'nin siyasi kaderini belirlemeye talip birisini mutlak surette uyarmak gerektiği inancı vardı tabii. Ama, Günay'ın dünyasını bile içselleştiremeyen birinin Filistin trajedisini gönül gözüyle algılamasını beklemek abesle iştigalden başka bir şey değildi. Nitekim, 'dava' Şafak'a hizmet ettikten sonra kapandı. Sefir'in telefonlarını bile iade etmez oldu adam. Günay, bunu o zaman bilemezdi, tabii. Dahası, 70'leri yaşamış birisinin Filistinlileri herkesten daha iyi anlayacağını düşünüyordu. Tabii, eğer Şafak Özden'in sefiri olası bir saldırıya karşı korumak amacıyla önüne geçtiğini ya da BMW'sinin antenine Filistin bayrağı takılı dolaştığını görmüş olsaydınız, siz de farklı düşünmezdiniz. Şimdi düşündüğümde, Günay'ın haklı olduğunu, Özden'in bunu bütünüyle gösteri olsun diye de yapmadığını anlıyorum. "Çok Türk!" derken, bunu söylüyordu Günay.

"Türk, vites tutmaz," demişti, bir gün. "Şanzımanı hep arızalıdır. Bire takarsın, tuttu sanırsın, birkaç dakika ancak dayanır, tak atar, başka vitese geçer, yavaşlar, hızlanır, ama durması gereken yerde durmaz! Türk'ün istikrarına güvenemezsin. Ne duygusal düzlemde güvenebilirsin, ne günlük hayatta. Fırtınadır, akıllı uslu bir meltem değil. Rüzgârının enerjisinden de o yüzden yararlanamazsın ya zaten, ne zaman dineceği belli olmaz ki."

"Her şey baştankaraydı," diye sürdürdü Tülin, "Mesela, kooperatif kurduk ya, arsanın tahsis edilmesi için doksan üyenin bir araya gelmesi gerekiyordu. Şimdi, işe bak, bu doksan üyenin yıllık gelirlerinin, sıkı dur, iki milyon dört yüz bin liradan daha fazla olmaması lâzım diye bir şart var! Dahası gelirlerinin bu miktarın altında olduğunu işlerleri tasdik edecek! Bu ne demek biliyor musun, adamın aylık geliri brüt 200.000 TL'yi geçmeyecek ve nasıl olacaksa, bu miktarla geçindiği yetmiyormuş gibi, ayda taş çatlasa 750.000 TL'nin altına düşmeyecek kooperatif aidatı ödeyecek!"

"Nerede varmış böyle bir mahlûk?"

"Yok, tabii. Günay şaşırdı kaldı. Şaşırıp kalacak kadar naifti. Onun bu hali Özden ve şürekâsını çok güldürmüş olmalı. 'Büyük Yalan' diyordu, 'Büyük Yalan'dan hiç kurtulamayacağız!' Haklıydı. Herkes yalan söylüyordu, yoksul halkı ev sahibi yapacağım diyen belediye, 'ben yoksul halkım' diye ortaya çıkan bizler, 'evet, yıllık geliri iki milyonun altındadır' diye damgayı basıp, imzayı atan işveren! Herkes! Daha doğrusu, herkes yalan söylemeye zorlanıyordu."

"İşin iğrenç tarafı," diyordu Günay, "Her şeyin hem biraz doğru, hem de biraz yanlış olması. Bizim başımızı sokacak evlerimizin olmadığı doğru, ama yıllık iki milyon bilmemnenin altında yoksul olduğumuz doğru değil. O denli yoksul birinin değil ev almak, hayatta kalması mümkün değil! Öyle pis bir iş ki, yasal otorite, isterse bu yalanı kullanıp sana arsa vermez, isterse kullanmaz, verir. Bu noktada kişisel sempatiler, yani keyfilik işler. Sanki bütün düzen keyfiliğe elversin diye kurulmuştur! Ve hiçbirimiz şu anda bu yalana karşı çıkamayız, çünkü çıkarımız bu yalanın doğrulanmasında."

"Ne yaptınız peki?" diye sordum,

Ne yapacağız?" dedi Tülin, "Bizim aramızda bir de üstelik ressamlar, yazarlar vardı. Onların gelirlerini tescil edecek işyerleri de yok! Hadi bakalım, vergi dairelerine müracaat edildi ki, bu da bir başka fars tabii! Yok,

vergi karnesi yoksa, bu defa da, herkes iş sahibi bir arkadaşına koşturdu, asgari ücretten orada çalışıyormuş gibi gösterildi. Yalan diz boyu! Delilik yani! Bu tabii, kurucu üyeler için böyle, geriye kalıyor seksen bir kişi. Onu da, Onur Oflu halletti."

"Nasıl?"

"Buna inanmayacaksın ama adamın elinde belki binden fazla fotoğraflı, muhtardan, işyerinden tasdikli üye kartı, ikametgâh nüfus sureti filan vardı! 'Tülin Hanım, buyurun, istediğinizi seçebilirsiniz!' demez mi!"

"Uydurma insanlar mı?"

"Hayır efendim, sahici insanlar! SHP'liler, Parti üyeleri! Meğerse, bunlarda böyle bir stok varmış! Nerede bir kooperatif arsası tahsis edilecek, bunlar hemen gerekli sayıda kartı bir araya getirip müracaat ediyorlar! Tutarsa hesabı! Tutturdukları da olmuş besbelli! Tabii, sen esas o zaman bizi görmelisin! Çığlık çığlık bağırıyoruz, 'Böyle şey olur mu?"'

"Ve tabii oluyor!"

"Hem de nasıl! Bu arada Mesken Gecekondu'nun başında bir hanım var, onunla ahbap olduk. A, bir de bakıyoruz ki, bütün kooperatifler öyle müracaat ediyor! 'Bu nasıl iş?' diyoruz, kadıncağız, gözlerini yere indiriyor, dudak büküyor. Devlet memuru ya, konuşamaz, eleştiremez! Bu arada, Günay yırtınıyor, tabii, 'Ne gerek var bütün bunlara!' Ne gerek olduğunu sonradan gördük tabii.

Neyse, kardeşim, anladık ki, bu dandik listeyle müracaat edilecek, arsa çıkınca da, bu insanlar istifa edecek, yerine para ödeyebilecek 'sahici' üyeler alınacak! 'Peki, ya istifa etmezlerse?' diye soruyorum Onur Oflu'ya, 'Ederler, efendim, ederler,' diye pis pis gülüyor, 'Siz o işi bana bırakın.' 'Nasıl, bırakayım, kooperatif başkanı benim!' Elcevap, 'Ama, başkan olmayı siz istediniz, efendim!"'

"Korkunç!"

"Daha bitmedi, bu hiçbir şey değil! Şimdi, bu arada, kooperatif merkezi meselesi var. Onur Oflu, ısrar kıyamet, kooperatif merkezinin diğer

bir ya da belki iki kooperatif ve bir de sigorta acentesini barındıran kendi ofisinde olmasını istiyor. Bizde de serapa iyi niyet kardeşim! Gidip bakıyoruz, leş gibi bir apartmanın asansörsüz altıncı katında, leş gibi bir yer. Onur Oflu, terlikle geziyor, iyi mi! O da bir şey değil, ne kadar Partili varsa orada! Mesela, sevgilisi mi, sekreteri mi belirsiz bir kadın var, sabahtan akşama telefonda, Kâğıthane senin Şişli benim SHP ilçe merkezleri ile sohbet halinde. Artık bir konuşma bir konuşma. Efendim, belediye meclisine girmeye hazırlanıyormuş. Gelen giden bir yığın küçük politikacı ve onların mandallı sevgilileri!'"

'Olmaz!' dedik tabii. Dedik ama, Oflu, kıyametleri koparttı. 'Efendim, eğer merkez benim ofisim olmazsa, ben de yokum!"

"Niye?"

"Niyesini çok sonra anladık. Meğer adam başından beri o ofisi adam etmek için, kooperatifin para tutmasını beklermiş! O tafrası da oymuş!"

"Ne?!"

"Evet, bu kadar basit. İnanabiliyor musun? İş patladığında gördük. Demirbaş adı altında tam kırk milyonu götürmüştü adam! Pirinç halojen lambalar, şef sekreterler, halılar, perdeler ve hatta bir banyo! Öyle bir yüzsüzlük ki, 'Ne bu?' diyorsun, 'Efendim, dört milyarlık bir işte kırk milyonluk demirbaşın lafı mı olur?' deyiveriyor! 'Daha ruhsat ortada yok, hangi dört milyarlık iş?' diyorsun, '0 da olur, efendiiim! O da olur!' diyor! Akıl alır gibi değil!"

"Peki, siz kontrol edemiyor musunuz? Şafak ne diyor, Günay ne diyor?"

"Eeehhh, mesele de orada ya zaten! Şimdi, Şafak Özden, Onur'dan yana. Günay da hep Şafak'tan yana!

Çok iyi hatırlıyorum, bir gün, gene bir nedenden patladım. Sekreter almışız, bir çocuklu dul bir kadın, sigortası yapılmıyor, ortada bordro yok, filan böyle bir şey. Günay'a gittim Uzun uzun anlattım, dinledi, dinledi. Sonunda,

'Bak,' dedi, 'sana bir hikâye anlatacağım.'

Tülin anlattıkça, gözlerimin önüne geliyordu Günay. Kitabını kapayıp, maydanoz bahçesine yürümüş olmalıydı,

"Senin Ömer yaşlarında bir adam düşün. Evli. İki çocuğu var. İki tane de gömmüş. Çayırtepe Mezarlığı'na. Pırıl pırıl bir kafa, aç değil ama yoksul. Hep burslu okumuş. Bir yerlere gelmeye çalışıyor. 0 dönemdeki her namuslu yurtsever gibi, sokaklarda, vatan kurtarıyor. Derken, 12 Eylül geliyor. Sabahın dördünde alıyorlar. Otuz dört gün. Bırakıyorlar. Tekrar alıyorlar. Tekrar. Tekrar. Sonunda da sürüyorlar."

Dönmüş, Tülin'in gözlerinin içine dikmişti gözlerini,

"Önce, insanlar ellerini ayaklarını çekiyorlar. Omuz omuza mücadele verdiği arkadaşı Erol Çiçek bile, bir gün olsun evine uğrayıp, on bin lira olsun bırakmıyor. Memleketine dönüyor, olmuyor. Elma bahçelerinde nicedir İstanbullu bir genç adamın üretebileceğini hiçbir şey yok. İzmit'e geliyor, inşaatlarda marley döşüyor, kötü körfezden tuttuğu kokulu balıklarla besliyor ailesini. Aklında bir tek şey var, öç almak. Hak etmediği bir hayatın, hiç hak etmediği aşağılanmanın, yoksulluğun öcünü almak."

"Kimden?" diye sormuştu Tülin. 0 da kendi hayatının bir o kadar çetin olduğunu düşünüyordu. Ve haklıydı.

"Bak," diye kesti attı Günay, "siyasal olayların gizli kapaklı yorumları beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor, canım! Bildiğim tek bir şey var, o da, yaşadığı deneyim, çevresinde gördüğü gerçeklik düzenini ve hukuk anlayışını alıp götürmüşse, şaşırmamak gerekliliği."

Şafak'ın, işaretparmağından bir boğum gösterip, "Bana şu kadar sokarlarsa, ben (dirseğini göstererek) bu kadar sokarım!" dediğini hatırlıyor olmalıydı,

"Böyle bir deneyim, bazılarını yenilgiye uğratır, bazılarını sindirir, bazılarının yüreğini katılaştırır, bazılarını yozlaştırır, bazılarını da biler. Şafak, bilenmişlerden. Şükretmek lâzım ki, yine de oyunun kurallarına sadık kalmaya çalışıyor.

Bak, bir süre sonra İstanbul'a dönüyor, ayda otuz beş bin lira maaşla bir muhasebecilik işi buluyor. Sadece bir ay çalışabiliyor. Neden biliyor musun? Şirket TIR'larla nakliyat yapan bir şirket. Eski bir solcuyu, dikkat et, hüküm giymiş değil, tutuklanmış bir solcuyu istemiyorlar, ya TIR'larla dışarıya adam kaçırırsaymış. Eline bir otuz beş bin daha veriyorlar, kapının önüne koyuyorlar. Şoförlük yapmak istiyor, yapamıyor, ehliyet vermiyorlar, çünkü 'sakıncalı.' İki seçeneği var, ya araba kullanmayacak ya da kullanacak ve her yakalandığında polise rüşvet vermeyi öğrenecek. İkincisini yapıyor. Koskoca bir araba alıyor ve ehliyetsiz kullanıyor. Ben de olsam, İkincisini seçerdim! Tıpkı onun yaptığı gibi, ben de rüşvet verir ve verdiğim her kuruşun hesabını sorar gibi aşağılardım! Anlasana, devletliğini bilmeyen bir devletin temsilcisine saygı duyması beklenebilir mi? Oradan çıkıyor, küçücük bir dükkân buluyor. O yetmiş bin lirayı sermaye yapıp, iş hayatına atılıyor. Büyütüyor, büyütüyor, sülale besleyecek hale geliyor. Acımasız bir işadamı oluyor mu? Hayır. Duran Bey, her zaman söyler, ne zaman Şafak'tan bir şey istesen oradadır. Elini cebine atar, para, çek, ne çıkarsa paylaşır. Ama, vergisini ödemez, senet gününü unutur, haciz üstüne haciz gelir. Sonra da onu birilerinden çıkarır. 'Nedense' değil, çünkü, zapturapt altına girmekten nefret eder. Maliyecilerden defterleri düzenli tutup kurtulmaktansa, rüşvet verip savmayı yeğler. Ve başarır. Çünkü, hayata kart açan türdendir. Kart açan ve riskini göze alan. Bu ülkeyi senden benden çok daha iyi tanır. Nasıl iş yapılacağını da daha iyi bilir. Çünkü, nihayet, iş yapmaktan amaç para kazanmaktır. Şafak Özden de nasıl kazanılacağını bilir. Ama, bu onu ülkesinden ayırmaz. Kalbi, bu ülke için çarpar hâlâ. Politikayı bırakmaz, üstelik, 'sol' politikadır bırakmadığı. Bu arada, devreye ben girerim. Bir iş olasılığı daha çıkar. Değerlendirir, tabii. Ve şundan eminim, orada evlerimiz olmasını en az bizim kadar istiyor. Yoksulluğun ne olduğunu bizden çok daha iyi bildiği için istiyor."

Şafak'la, arsaya gittiklerini, demet demet çiçek topladıklarını hatırlıyordu. Sökülmesi gerekecek ağaçları ekecekleri yerleri planlamışlardı. Dalan'ın yeni aldığı ağaç makinesini kullanacaklardı.

"Ama, yöntemleri farklı bunların. Kesekâğıtlarının üstünde hesap yapıyorlar, defterlerini kaybediyorlar. Ama, sonunda kazanıyorlar."

"Gerçekten, böyle mi dedi?" diye sordum, bir paragrafla bir hafta uğraşan bir mükemmeliyetçiydi Günay! Dilim varmıyordu, hiçbir zaman da varmadı, ama aşkın gözünü kör ettiğini düşünmek pekâlâ da olasıydı!

"Vallahi, böyle dedi. Böyle dedi, kardeşim. Daha da fenası, eğer ısrar edersem, Günay'ı kaybedebileceğimi hissettim."

"Yok, canım!"

"Evet! Şu anlamda, Şafak'a inançsızlık sergileyen herkese karşı duruyordu. Daha da ısrar etseydim, benden kopacaktı. Unutma, Duran Bey'le nasıl oldu. 0 zaman da, bu kooperatifle hiç hâlleşemeyecekti. Çok da ağır cezalar var."

Duran Bey'le, ne olduğunu bilmiyordum.

"Ankara'dayken, aday gösterileceği zaman telefonla konuşuyorlardı da, hani Erol Bey, Şafak lehine adaylığını çekmezse, bir üçüncü adamın aradan çıkacağını söylemişti ya. Günay da buna dayanarak, Duran'ı aramış. Erol'la konuşmasını istemişti."

"Öyle mi, olmuştu?"

"Öyle olmuştu, tabii. Duran da dinlemiş, 'Yalan söylemediğinden emin misiniz, Günay Hanım?' diye sormuştu. Günay, Şafak'ın yalan söyleyebileceğini, hele de kendisine yalan söyleyebileceğini ima etti diye bir daha yüzüne bakmadı adamın! Konuşmadı bir daha!"

Şimdi düşünüyorum da, (bu 'şimdi düşünüyorum da' ibaresini çok sık sık kullandığımın farkındayım, ne ki, neden sonra ayanların hikâyesi bu! İster istemez böyle) evet, şimdi düşünüyorum da, Günay'ın niye tahammül etmiş olduğunu anlamakta neden o zaman o kadar zorlanmışız, onu anlamıyorum. Oysa, hatırlamalıydım. Bir gün, yine Tülin'le beraber-

dik. 0 sıralarda Tülin bir arkadaşı ile ortak hediyelik eşya işi yapıyorlardı. Üretimini de, pazarlamasını üstlendiklerinden akıl almaz bir mesai içindeydiler, yine de işler yürümüyordu. O gün, Tülin, iki adam görmüştü. İlki, holdinglerden birisinin perdahlı gibi duran, parlak koordinatörlerinden biriydi. Süründüğü aftershave'in kokusu daha koridordan duyuluyordu. Ofisindeki halının temizliği evde bile sağlanmayacak bir başarıydı. Tülin'i ayakkabılarından utandırmıştı,

"Kardeşim, bütün gün Rami senin, Kazlıçeşme benim gezmişim. Ondan bir parça deri, bundan üç çıtçıt, Voque'da gördüğümüz bir portföyü yaptırıyoruz ya... Oğlum yaşında delikanlı, beni şöyle tepeden tırnağa süzdü, 'Biz, bunları ithal ediyoruz,' deyiverdi. Kaldım mı, ben orada öyle? Kendimi dışarı dar attım, bu defa da Mahmut Bey'e gidiyorum. Mahmut Bey, Ticaret Odası'ndan eski tanıdık. Sokakta görsen, fakirdir diye cebine para koymaya kalkarsın. Adam işi büyüttü, büyüttü, şimdi Sultanhamam'da iki tane dev gibi hanı var. Neyse, orada ayakkabılarımızdan utanmadık. Sağolsun, çay da ikram etti. Malı gösterdik. Demez mi ki, 'Biz böyle şeyler kullanmıyoruz, ama, senin güzel hatırın için, iki düzine bırak!' Nasıl bir tepem atmış! Elimde, numune, öyle kalakalmışım. Canım çıkmış bir araya getirinceye kadar, bir de üstelik iyi mal, öyle kavga etmişim dericisiyle, dikişçisiyle, mahcup olmayalım iş yapacağız, diye. Bakın, göstereyim size de," diye elini yanından ayırmadığı naylon torbaya atınca Günay bağırıvermişti,

"Yeter, da!"

"Adam, aklını kullanmış köşeyi dönmüş, işte," dediydi, Tülin, gözlerini devirip, "Bize de bok yemek düşüyor, kardeşim. İşte, öyle."

"Aklını maklını kullandığı yok," dedi, Günay.

"Öyle. Öyle. Aklını kullanmış kardeşim."

Gözleri bulutlandı,

"Hayır," dedi, Günay, yine, "hayır!" Fısıldar gibi konuşuyordu, "Akılla zekâ aynı şey değildir. Zekâ, 'şeyler'i, insanları işlevsel kılma becerisidir.

İki sopayı birbirine bağlayıp ağaçtan muz düşüren maymun, zekâsını kullanır, aklını değil. Zekâ, elde olanı olduğu gibi kabul edip, kendi amacın doğrultusunda yeni kombinasyonlara sokarak işlerlik kazandırmak demektir. Biyolojik anlamda hayatta kalmak sürecinde kullanılan bir düşünce şeklidir. Oysa, akıl anlamaya yönelir. Yüzeyin altında kalanı anlamaya; çekirdeği, gerçekliğin özünü bulmaya yönelir. Aklın kısa vadeli, elle tutulur bir amacı yoktur. Yani, insan aklını kullanıp köşeyi dönemez!"

Yerinden kalktı, Tülin'e sarıldı,

"Bizim takımın yaptığı hata da çoğunlukla budur," dedi, teselli eder gibi, "Hatırlasana, butikçilikten yatçılığa kadar ne işler batırıldı? Adam imzasını atmayı bilmiyor, iki kelime konuşamıyor,' deyip, '0, o poturlu haliyle kazanırsa, ben haydi haydi kazanırım,' deyip, ne işlere girdi millet. Olmadı. Çünkü, o adam zekâsını, kurnazlığını kullanıyor, parçaları bir araya getiriyor, muzu düşürüyor. Sen, aklını kullanmaya kalkışıyorsun. Oysa, akıl, fiziki, zihni, ruhani varlığımızı zenginleştirmeye yönelir. Akşam tiyatro seyredip, Kral Lear'in insanlık kadar eski ve her an güncel trajedisiyle bütünleşip sabah 'şeyler'i ve insanları manipüle edemezsin. Haddini bil sevgilim, sen bir garip Çingenesin. Nene lâzım gümüş zurna? Git, evine otur, çiçek yetiştir!"

"İyi, kardeşim! Mahmut Bey de havasını atsın! Beni eve BMW'siyle göndermeyi teklif etti, ne haber?!"

"Eeee, öyle olacak! Boğaz'da yemeğe çıkalım da demedi mi?"

"Demez mi!" diye ünledi Tülin, acıyla. Az sonra da, kalktı.

"Ahhh, ağla sevgili yurdum," dedi Günay, arkasından, "Türkiye tamamdır. Batılılaştın, bile!"

Kurduğu bağlantıları her zaman anlamadığımı söylemiştim.

"Ne dedin yine?"

"Ters geldi, değil mi? Buna 'Batılılaşmak' değil, 'Batılılaşamamak' diyorsun, sen?"

"Hiçbir şey demiyorum. Günay'cım. Ne düşündüğünü sordum, o kadar."

Tülin'e o konuşmayı hatırlattım. Günay'ın daha o zamandan işi Özden ekibine bırakmasının altında, onların pratiğine duyduğu inanç yatıyor olmalıydı. Ama, Tülin ikna olmamış, ayrılmıştı,

"Neden sonra!" dedi, "Şafak da beni istemiyordu. Bir şey söylemiyordu ama ben hissediyordum. Mesela, bir ara 'Kooperatif merkezini madem burada istemiyorsunuz, Çayırtepe'ye taşıyalım,' diye tutturdu. Ben oraya nasıl gidecektim ki? Türkçesi, 'İşi bırak' demekti. Ben de öyle yaptım. Bu defa Şafak Özden başkan oldu, Onur Oflu da kendisini başkan yardımcısı yaptı. Denetçi Duran Kuran, sayman Erol Çiçek. Şafak o ara bir de nutuk attı, nutuk attı diyorsam, attığı koşulları görmeliydin! Günay'ın evindeydik, öyle yağmurlu, soğuk bir akşamüstü, Şafak Özden en hayat yorgunu genç adam halinde. Günay'ın gözü benim üstümde, sanki hayatın gerçeklerini görmemi ister gibi. Bir karizması da var, canım, tabii herifin. Kabul etmek lâzım,

'Sizi çok üzdük biz,' diye başladı. 'Kabahat benim. Ortaklarımla anlaşamayacağınızı düşünmeliydim. Ben, belediye başkanlığına aday olmaktan da vazgeçtim. Haddimiz değil, parasız olmuyor. Kooperatifi şantiyeye taşır, işin başına geçer yürütürüm. Sizi de rahat bırakırız. Tülin Hanım.'

Öyle bir söyledi ki, ben bile, 'Hay Allah, paranın gözü kör olsun, bak işte adam aday bile olamayacak,' diye düşünmeye başladım. Günay, tabii, iki kere ikinin dört ettiğini bilse, hemen başkanlığına talip olacak ki, Şafak rahat etsin, işine baksın! Tabii, bu nutku attıktan iki ay sonra adaydı, adam! Tam bir hıyarlıktı canım bizimkisi! Bu kadar kötü olacağını ben de düşünmemiştim ama hakikaten çok tedirgindim. O kadar ki, bir ara Günay'a 'bu adamları atalım, işi biz götürelim, biz onların namuslarına güvenmek zorunda kalacağımıza onlar bizimkine güvensinler' diye tutturdum."

"Dinlemedi, tabii."

"Dinlemedi. Sana, Duran'a yaptığını anlattım. İnanılmaz şeyler oluyordu, canım! Mesela, biz neden sonra aydık ki, ikinci genel kuruldan başlayarak her şey usulsüz. Mesela, kooperatif yöneticileri ile iş ortaklığı olanlar denetçi olamıyor, bunlar yapmışlar. Biz işin farkında değiliz, bunlar resmen iki şirkete ortak. O dandik üyelerin istifaları alınmamış, yönetim kurulu tarafından tasdik edilmemişse genel kurulda mutlaka yer almaları lâzım. İstifalar alınmadığı gibi, adamlar genel kurula çağrılmadıkları için, yönetim fiilen geçersiz! Hangi birini söyleyeyim, kanun açıkça belirtiyor, Erol Çiçek hem sayman olup, hem de proje çizdi diye kooperatiften para alamaz."

"Peki de, korkmuyorlar mıydı? Nihayet, herkesin başını derde sokmaz mıydı, bu?"

"Hayır, korkmuyorlardı kardeşim. Bir tuhaf, rüyada gibiydiler sanki. Mesela, adama, 'Peki, bir müfettiş gelse ne yapacaksınız?' diye soruyorsun, iki ellerini iki yanına açıyor,

'Efendiiim, dertlendiğiniz şeye bakın!' pis pis gülüyor, 'Koyarsınız cebine birkaç yüz bin, çeker gider efendim!'

'Peki, ama ne gerek var bütün bunlara?' diyorsun, 'Şu işi düzgün yapsak olmuyor mu?' onun cevabı yok. Bizim anladığımız anlamda yok. 'Efendim, burası Türkiye, müfettiş yemesin olur mu?' diye başlayıp, devlet memurlarının zavallı maaşlarla geçinemeyeceklerini anlatıyor, ya da 'Siz bana bırakın efendim, ben hallederim,' diyor. 'Size nasıl bırakayım Onur Bey, bakın, insanlardan çift imza olmadan para alıyorsunuz,' diyorsun, 'Ne var efendim, makbuzları şimdi Şafak'a götürür, imzalatırım,' diyor. 'Götüremezsiniz, çünkü Şafak burada yok, İstanbul dışında,' diyorsun,

'Canım, efendim, Şafak yoksa, Sedat var, atıverir bir imza,' diyor ve tabii ben deli çıkıyorum, 'Sedat nasıl imza atar?! Kooperatifin ortağı bile değil!' 'Atar efendim atar. Zaten Şafak'ın her şeyini o imzalıyor. Şafak, bu

imza benim değil demedikten sonra ne beis var?' Mümkün değil, ortak bir zemin bulup konuşamıyoruz!"

"Bilimkurgu gibi kardeşim," diye, devam etti Tülin, ne ki anlattıklarının Asimov'a ağır bir hakaret olduğunu düşündüğümü söyledim, Colossus'u yazan adamın bu anlattıkları ile uzaktan yakından ilgisi olamazdı.

"Bütün bu arada, Şafak Özden'in tutumu neydi?"

"Dedim ya, beni istemiyordu adam. Nedenini şimdi anlıyorum. Ben, Günay'la arasına girebilecek tek kişiydim. Oysa, o Günay'ı manipüle ederek gelmişti bu kadar yolu. Beni ister mi? Tabii, arada çok bir şey ters gittiği zaman bağrınıyordum. Mesela, efendim, tapu için müracaat edilmiyor. Üç ay, dört ay edilmiyor. Seçimler yaklaşıyor. Günay, tuhaf bir içgüdüyle 'Şu tapuyu alın,' diyor. Söylüyorsun, Şafak Özden, birden babalanıyor, Latife'nin Hazmi'si gibi -Buzdan Kılıçlar'daki Hazmi'yi hatırlarsın - 'Birine hırslanalım, bize haksızlık yapsın, üstümüze yüz kurşun sıksın ölmeyiz, onu öldürünceye kadar yaşarız biz,' gibisinden, pek bir erkeksi çıkış yapıyor. Hah, tam oldu, diyorsun, gene olmuyor. Günay'ın dediği gibi, vites atıyor kardeşim adam! Sana anlatmama imkân yok, nasıl bir yüzsüzlük içindeler. Sevsen olmuyor, dövsen olmuyor! Bir de işin öteki tarafı var. Fazla üstüne gidemiyorsun, 'Sen benim kadınımı benden daha mı çok kollayacaksın?' havasına giriyor, arada Günay var, susuyoruz. Bu son genel kurulda bile sustuk be kardeşim!"

Son genel kurul, seçimlerden birkaç gün önceydi. Şafak'ın o gün Çayırtepe'de, sonu "paşa" ile biten mahallelerden birinde kahve toplantısı vardı. Gelemediği için yerine Günay'ı gönderdi. Sıkı sıkıya da tembih etti,

"Dikkat et, gülüm, yönetim kurulu, denetçiler aynı kalsın, yönetim kuruluna ihale yetkisi al. Tamam mı?"

Tamamdı, tabii.

"Ara sokaklarda bir pastanede buluşuldu. Ben de bitkinim, bir gece önce hiç yatağa girmemişim. 0 arada her hafta sonu kamuoyu yoklaması yapıyorum. Parasızlıktan, sonuçları her pazar elle döküyorum ki, pazar-

tesi günü hangi mahallede gerideysek, oraya adam çıkaralım, Şafak gitsin, konuşsun filan. Neyse. Masalar konmuş, millet etrafına dizilmiş. Baktım, Duran orada. Yanıma gelecek gibi oldu, yüzüne bakmadım. Vazgeçti. Erol orada ama uzak duruyor. Onur konsomasyon halinde. Sedat orada tabii, 'Abla, abla' diye etrafımda geziniyor. Beni koruyacak ya bir tür. Ben de, sırtını aslan gibi kardeşine dayamış, en inançlı kadın halimde geçtim başa oturdum. Şafak, dedi ya, yönetim kurulu, denetçiler aynı kalsın, ihale yetkisi al, gözüm Onur'da, bir üçkâğıt atmasın diye. Hükümet komiseri geldi, yanında da çocuğu bir kadın, işte efendim bir yerden bir denetçi raporu çıktı. Duran denetçi ya, o raporu gezdirdi. Sonra öğreniyoruz ki, denetçi raporunu Onur hazırlamış, o imzalamış, ikinci denetçinin ki o bizim arkadaşımız bir şair, yerine de imza atmışlar. Sonra, bilanço. Bir de ortada, Erol'un çizdiği, renkli renkli resimler var. Bir tanesi daire plânı, bir tanesi de arsaya apartmanların nasıl yerleştiğini gösteriyor. İkincisinde, bir de böbrek şeklinde bir mavi boyalı bir leke,

'Onur Bey, bu da havuz mu, yoksa?'

'Niye olmasın, efendim?'

Tülin'in sana söylediği havuz o. Gerçekten de, Onur, hemen önündeki daireyi kendisine kapatmış. Ama bu arada unutma, avam proje yok, ruhsat yok, bir tapu alınmış, onu da Onur kaldırıp kaldırıp gösteriyor. Kimseden ses çıkmıyor. Nasıl çıksın? Ben, en Günay Rodoplu halimle orada oturuyorum ve para ödeyen ortakların hepsi bir biçimde benden dolayı oradalar! Ben de etrafa güvenli gülücükler dağıtıyorum! Derken, sıra seçimlere geldi. Onur Oflu, kendisini başkan yardımcılığına getirdi. Bu, tabii, imza yetkisi demek. O arada bakıyorum, yönetim kurulu yedeği olarak, adaylığını koymamış bir kızcağızı da yazıyor. Kızcağızı tanıyorum, o zamanlar hep onun yanında geziyor, bir de hangi akıllı uslu başlayıp da, sonunda herkesin için göbek attığı düğünler gibi, insanlar nihai kişiliklerini ortaya dökerler, oraların müdavimi. Şimdi, Parti'de önemli bir yere geldi. Sonra birisi daha, o da onlardan. Ben, yine de aymıyorum, çünkü,

adamın kendisini böyle ortaya atmasını acıklı buluyorum. Hani, SHP'de, herkes herkese 'başkan' der ya, kendimce, bu adam hiçbir yere 'başkan' olamadığı için bari bu kooperatife başkan yardımcısı olacak da, kendisini tatmin edecek diye düşünüyorum. Efendim, Şafak'ın başkanlığında yeni seçilen yönetim kuruluna 'ihale dosyasına göre güvenilir firmalardan davet usulüyle' ihale yetkisi veriliyor. Karambolde, bir de kooperatifi, lüks inşaat haline getiren bir karar geçiriliyor. Yani diyelim ki, yirmi milyona da yapılabilecek dairelerin kırka çıkmasına karar veriliyor, yani, nitelikleri değiştiriliyor, lüks inşaat oluyorlar, yani Oflu'nun 'ciro'su yükseltiliyor. Tabii, o zaman bilmiyorum, meğer 'kooperatifçilik' diye bir sektör oluşmuş! Adamlar, âlemin paralarını organize edip, zengin oluyorlar! Şöyle söyleyelim, müteahhit olsan, kısmen de olsa, kendi paranı kullanırsın. Burada, parayı toplayan da sensin, inşaatı yapan da sen. Yasalara göre büyük suç ama zaten yasalar Büyük Yalan'ın parçası. Kimin köyünü kimden soruyorsun? Dahası, SHP'lilerdensen, bir de yoksul halkımıza 'konut' işte, yatay düşey devingen yapı, filan diye siyasal nutuk atmana da imkân veriyor, çünkü, Parti'ni bir kere sol diye konumlamışsın. Sağ partiler, en 'sol' şeyleri de yapsalar, inandırıcı olamıyorlar, çünkü 'sosyal' gibi, 's' harfiyle başlayan hiçbir kelimeyi ağızlarına alamıyorlar. Neyse, canım. Genel kurul tıkır tıkır işledi. Onur Oflu,

'Memnun musunuz, Günay Hanım? Sizi memnun edebildik mi?' diyor, ben de, 'Aman, estağfurullah, sağolun!' Sedat, yanımda bitiyor, 'Abla, seni eve ben götüreceğim, abim, bırakma dedi!' İçime işliyor, bir mutlu oluyorum, sorma! 'Bir tanem, o kadar işinin arasında beni düşünüyor!"'

"Yok, kardeşim yok," dedi, Tülin, "Kevorkian Diana'nın kocasına demiş ya, 'Bastığı yerde ot bitmeyen Türk'ten sakın!' diye, vallahi doğru demiş! Bastıkları yerde ot bitmedi adamların. Ne var ne yok yağmaladılar! Para, aşk, sevgi, saygı, dayanışma, acıma, hoşgörü ne varsa yağmaladılar!"

"En kötüsü de hoşgörü yağması olmalı," dedim. Tülin, cevap yerine şöyle bir bakmakla yetindi.

Bunları konuştuğumuz zaman, 26 Mart seçimleri geçmiş, Şafak Özden belediye başkanı olmuştu. Onur Oflu, il meclisi üyesiydi. Erol Çiçek, Teknik Daire başkanlıklarından birisine geçirilmişti. 'Açıkta kalan' tek ortak, Duran Kuran'dı, ,;.

"Olacağına bak," dedi, Günay, "Aralarında kızarmasını bilen, tek bütünlüklü adam oydu!"

"Desene, dostun bahçesine bir hoyrat girmiş, gülünü dererken dalını kırmış!" dedim, insanlığın bitmez tükenmez hüznünü hatırlar da, biraz olsun rahatlar diye umuyordum. Dudakları kıvrılmadı bile!

Ben de, adamı, bunca şeye karşın silkip atmamış olmasını bir türlü kendime yediremiyor, daha doğrusu, kendimi bağışlayamıyordum!

"Sen de bunu anlamıyorsun," dedi Tülin, "Değil sen, gökten tövbe estağfurullah Hazreti Peygamber inse, bir şey yapamazdı! Ahlâkla Şafak arasında kalan son bağın kendisi olduğunu biliyordu. 0 bağı kopartmak istemedi!"

"O zaman seviyordu!" diye bağırmışım,

"Aksini hiç söylemedim ki! Hep sevdi!" dedi.

V

Demet'in Savaş'la evlenmeye karar verme nedenini anlıyordu, Rodoplu. Yorulmuştu, kız. Eşyalaşmış ilişkilerden, "sahipsizliğini" her an yüzüne vuran, kullanan erkeklerden yorulmuştu. Son darbeyi vuran da, bir önceki erkek arkadaşı Hasan'dı.

Birinci kuşak İstanbullu bir Kürt'tü Hasan. Demet'in babasının evi gibi kullandığı entel barlara, ilk adıyla çağırdığı Turgut Bora, İsmet Ay gibi tiyatroculara, kolej diplomasına, sergilediği meme yarığına, eksilmeyen kahkahasına, parasızlık korkusuzluğuna, Robert'te okuttuğu oğluna, çerkez tavuklu-keten peçeteli sofrasına, teyze demenin yersiz kaçacağı bakımlı annesine, en yeni Türkçe konuşmasına, solculuğuna, Tarkovsky hayranlığına, bir yerin pazarlama müdürü ciddi kız kardeşine uzaktan ama huşu içinde bakan bir Kürt'tü. Demet'e meftun olmuş olmasını, Demet'i "düzerken", aslında, asla erişemeyeceğini düşündüğü bir dünyayı

düzüyor, yani, o dünyanın "sahibi oluyor" olmasına bağlıyordu Rodoplu. Demet'e gelince; o dönemimizin belirli bir sınıfının, esasta kendilerine yeterli kadınlarının tümü gibi, "erkek adam" arıyordu. Bir de ortak aşkları vardı: Deniz. Mutlu sonla bitmiş, olsa dillere destan olacak, saygıyla alkışlanacak bir şey yaptı; işini bıraktı, evini dağıttı, oğlunu annesine emanet etti, "erkeğinin" ardından Bodrum'a onunla birlikte 'okyanusları aşacak bir tekne" inşa etmeye gitti. Demet.

Aylarca, tezgâhtarlık, kasiyerlik yaptı, hiçbir becerisini esirgemediği bir aşk yaşadı. Sonra bir gün, İstanbul'dan, Hasan'ın evlendirme vaadi ile iğfal ettiği, on sekiz yaşlarında, "güzeller güzeli", Aksaraylı bir kız çıkageldi. Kız, Hasan'ın eski sekreteriydi, annesinin başı örtülüydü. Demet'in göğsünde ağladı. Demet, Hasan'a eline ne geçirdiyse onunla vurdu ama bir haftalık doktor raporu alan da kendisi oldu. İstanbul'a, işe başından karşı olan mazbut annesinin, aklı başında kız kardeşinin başına geleni hak ettiğini ima eden sessizliklerine, oğlunun sitemkâr bakışlarına, bir enkaz gibi geri döndü.

Sorgulamadan saranlar entel barlardaydılar. Bu tür serüvenler vakaı adiyeden oldukları, "yaşanmaları gerektiği" düşünüldüğü için sorgulamıyorlardı ama Demet'in aldırdığı yoktu. Narçiçeği ruju, çılgın giysileri ile yine ortaya çıktı. Bu defa, daha bir solcuydu. 12 Mart'ta, tam beş yıl hapis yatan Savaş'la tanıştı, ihanet acısını paylaştı.

Savaş Rus Filolojisi mezunuydu. Senarist, yönetmen ve oyuncuydu. Cihangir'de tek başına yaşıyor, "bütün İstanbul"u tanıyordu. Demet, annesinin evinde kanepede yatmaktan, "Yani, en basit medeni ihtiyacım, ayol! Başucumda bir komodin, üzerinde bir lamba, bir sigara tablası, ne bileyim, bir kitap! Okusam da, okumasam da bir kitap!" horlanmaktan, "Annemle Filiz uyanmasınlar diye eve ayaklarımın ucuna basa basa giriyorum. Musluk bile açamıyorum. Çocuk gibi!" kaçtı, beraber yaşamaya başladılar. Ne ki, Hasan'la geçirdiği gibi bir macera bir kez affedilirdi. Bu yeni ilişkiyi bu defa saygın bir şekil vermek onurunu kurtarması açısın-

dan gerekliydi. Yaşam yorgunu Savaş'ın evlenme teklifini kabul etti. Sanki, bu temiz çıkma harekâtı olmasa, Demet, entel barları da kaybedecekti.

Demet'in ağırdan satılması, saygın ve sevilen bir kadın olduğuna delalet edecek şekilde itibar edilmesi gerektiği gibi bir duygusuyla, Osmanlı usulü bir davete kalkıştı, Rodoplu. Bu ağırlamada, Dr. Sernea'ya takındığı, "Bizi sakın hafife alma!" tavrı vardı.

Demet, Savaş ve Tülin üçlüsüne, telefonu çıkaramadığı için kapıdan uğradığını söyleyen Diana Pavloviç de katıldı.

Dört kadının arasına düşen erkeği rahatlatmaya çabalayan Tülin, ortak bir konu bulmuş olmanın sevinciyle, Pavloviç'in mesleğini, işe televizyon yazarı olarak başladığını bir nefeste anlattı. Savaş, her gün sahici bir Hollywood film senaristiyle karşılıyormuşçasına nadan bir tavırla elini sakalına dayadı,

"Sorar mısınız, senaryo yazarken, nereden başlıyor? Determine ettiği karakterlerin yaşamı mı, öykünün kendisi mi?" diye, Amerikalıyı şaşkına çeviren bir soru sordu.

"Oh, shit, man!" dedi Diana, "Kim aldırır? Bir ucundan başlarsın, sonra zaten karakterler de öykü de kendi başlarının çaresine bakarlar, Kendi kendilerini geliştirirler, yani."

Rodoplu'ya döndü,

"Öyle değil mi?"

"Herhalde," dedi Rodoplu, "Bilemem."

Savaş'a döndü, söylenenleri çevirdi, küfürlü kısmını atladı. Kösnül dudakları alaycı bir ifadeyle kıvrıldı,

"Marjinal," dedi Savaş, "Marjinal zaten."

Tülin, arkadaşlarına, aman-sakın-damadı-paralama mesajı çaktı; hiç-yapar mıyım? diye cevapladı Günay. Ne ki, Savaş bitirmeyecekti. Elini cebine daldırdı piposunu çıkardı.

Tülin'le yine göz göze geldiler. ***"Haydi, diyelim fuları boynu üşüyor diye takmış, sakalını tıraş olmaktan üşendiği için uzatmış, iyi de, kardeşim, bu pipo da neyin nesi?"***

"Savaş Bey, nerelisiniz?" Rodoplu dayanamamıştı.

"Adana," dedi, adam, "Adanalıyım," Sesindeki, bir-itirazı-nız-mı-var tınısı kaçırılacak gibi değildi.

Diana Pavloviç'e döndü,

"Bir yazar," diye sürdürdü, "düzene ister sizin yaptığınız gibi boyun eğsin, ister başkaldırsın, bir tanıktan başka bir şey değildir."

"Ne diyor, ne diyor?"

Rodoplu çevirdi.

"Boyun eğen kim?" Savaş'a döndü, "Peki, yaratıcılık? Yaratıcılık ne olacak?"

"Yazınsal bir yapıt uygarlığa ilişkin bir belgedir. İşçi sınıfının mücadelesini, iktisadi gelişmeyi belgeler. Aristokratik hiyerarşiyi, burjuvazinin kapkaççılığını, ezilen işçi sınıfının acılarını anlatır. En suya sabuna dokunmayan, bağımlılıktan en çok kaçan yapıtlar bile toplum bozukluklarına tanıklık ederler."

"Yani?" Rodoplu'ya döndü, "Bunları bana neden anlatıyor? Ne anlamalıyım, şimdi?"

"Beyefendinin Marksist olduğunu," dedi Rodoplu, "Onu anlamalısın."

"Oh, bir Marksist," dedi Diana, "anlıyorum." Tüm ilgisini kaybetmişti. Mutfağa giden Tülin'e seslendi,

"Hey, sana yardım edebilir miyim?"

Rodoplu rakının kurtarıcı gibi yetiştiğini sandı ama Savaş'ın alkolik olduğunu unutmuştu. İlk bardakları, onulmaz bir acısı varmış gibi, gittikçe kasılan bir yüzle içti Savaş. Karardıkça karardı, sessizleştikçe sessizleşti, gözlerini tabağına dikti, kaskatı bekledi. Kadınlar kendi aralarında konuşmayı, her şey yolundaymış gibi yapmayı sürdürdüler. Ne ki, davet nişan yemeği olmaktan çıktı, misafirlerin, evin, eşinin "gün"üne isteme-

den düşmüş erkeğini, sıkılıp da hırsını sonradan karısından almasın diye elbirliği ile pohpohladıkları bir mizansene dönüştü. Demet'in, onca güldükleri, "Hayat zor korkuyorum... Gorhma! Gorhma! Gorhma!" numarası büyüsünü kaybetmişti. Onu izleyen, yumruk ettiği ellerini omuzlarına vura vura yaptığı "mastika" işe yaramadı. Laz fıkralarının anlatımına geçildiği sırada,

"Flaubert'in romantizmi Madame Bovary gibi sağlıksız bir kahraman yaratmıştır," diye söze giriverdi, Savaş. Nihayet konuşmuş olmasından duyulan mutluluk gürültüyü kesti. İzleyen nutuk tarihlerin, edebiyat akımlarının birbirine karıştığı, deli saçması bir diskurdu. Flaubert, romantik değil realist akımın ilk temsilcisiydi, Hugo'nun Cromwell'i romantik akıma neyse, Madame Bovary realist akıma o'ydu. Hayır, fütürist akımın Marksizm'le ilişkisi yoktu, tam tersine faşizme temel teşkil etmişti. "Tarihin gözlemleyeceği her şey anlamsızdır," diyen Racine değil Valery'ydi. Yaşanan, "Turgut Reis 21 Ağustos 1465'te, Nice'te, karaya çıktı," saçmalığıydı. Ne ki, Demet hayran hayran dinliyordu. Diana Pavloviç, "Ne diyor? Ne diyor?" diye çeviri talep etmekten vazgeçmiş, içkisine yumulmuştu. Kerim yüzü ile Tülin, sabır taşını çatlatacak bir sükûnet içindeydi. Yanlışı düzeltmemeyi, düşüncelerini saklamayı alçaklık sayan Rodoplu, o çok iyi tanıdığı yabancılaşma duygusunu yeniden yaşadı, ne ki, bu defa kendi evindeydi, kaçacak yeri de yoktu, ***italik***'lediğini görebiliyordum,

"Susacağım, sükûtumun ikrardan geldiğini sanacak; konuşacağım, ayıp olacak."

"Ayıp eden kim? Desteksiz atıp, üç kadını etkilemeye kalkışan sahtekâr mı, bu sahtekârlığa seyirci kalan mı?"

"En önemli bir zaaf, bir yanlış eğilim de, Türk edebiyatının küçük burjuva sınıfsal kökene dayanmasından gelmektedir," diye sürdürdü Savaş, maydanoz bahçesini süzerek, "'Solcu' lâf ebelikleri yaparak, halkın saf elemanları üzerinde etkin olmaya çalışmak; hiçbir ilke birliğine ve proleter yoldaşlığına dayanmayan 'ahbap çavuş birlikleri' kurmak; taban

temsilciliği pozları takınıp, yanlış ve hastalıklı eğilimleri pohpohlayarak kendi kariyerimizi kitle dileği şeklinde göstermek; bazen saygılı ve masum tavırlar, bazen Don Kişotvari olduğundan fazla görünmeler, çığırtkanca övünmeler ve yakınmalar şeklinde kendini göstermektedir bu yanlış eğilim. Küçük burjuva sınıfsal köken, proletaryanın ideolojisine sımsıkı sarılıp, onun kavgası içine samimiyetle girilerek, küçük burjuva kişiliklerde devrim yapılmadığı sürece günümüz yazınında yanlış eğilimlere de kaynaklık etmektedir." Saldırı o kadar açıktı ki, Demet bile anladı,

"Şekerr!" dedi Rodoplu'dan yana, "Günay'cım, böyle şeyler yapmaz!"

"Halkımızın şu 'saf elemanları'nı bir de biz görseydik, demek vardı," diye düşündü Rodoplu. Dirseklerini masaya dayamış boş olduğunu umduğu gözlerini adama dikmişti. "'Hangi kitabımı okudunuz?' diye sormak, 'ben okumadım, ama...'yı yeniden duymak vardı."

"Oh olsun sana," diye fısıldadı Tülin, "Bütün bunları davet eden sensin. Alan memnun satan memnun, sana mı kalmıştı 'nişan yemeği' vermek?"

Bence pekâlâ da müstehak olduğu haksızlıktı ama ima ettikleri açısından daha önemliydi. Fildişi kuleden yayın yapmaya razı olsa, böyle bir gece geçirmeyeceği doğruydu. Öte yandan, yayın yaptığı insanlar, yine bu insanlar olacaklardı. Bir üçüncü seçenek hiç yayın yapmamak, bu diyarı terk etmek, gününü gün etmenin yolunu bulmak, yani, tümüyle pasifize olmak demekti ki, Rodoplu'ya göre intiharla eşanlamlıydı.

"Bak, siz kızlar ne yapacaksınız bilmiyorum ama ben gidiyorum," dedi Diana Pavloviç. Ev sahibesinin üstünden bir yük kalktı. Kapı çalındı.

"Hayırdır, inşallah," dedi Tülin, "Kim acaba?"

Gelenin kim olduğunu tahmin edebiliyordu. Tuvaletteyken üstüne gelinmişmiş gibi bir hisse kapıldı, yüreği sıkıldı.

"Şafak'tır," dedi, "Parti'nin bir yemeği vardı, oradan çıktı, uğradı herhalde."

"Şafak??? Erkek arkadaşın mı?" diye sordu, hiçbir şeyin dışında kalmak istemeyen Pavloviç. Günay'ın bir türlü ısınamadığı bir tanımdı bu "erkek arkadaş" tanımı.

"Onlarcasından biri," diye cevap verdi.

"Oh la la la! Seni gidi seksi hanım, seni!"

"Fesuphanallah!" dedi Tülin, dişlerinin arasından, "Ne oluyoruz, kardeşim?

"Rahatsız etmiyorum ya?" Elindeki gülleri uzattı, gözlerini gözlerine dikti, sesini alçalttı, "Seni çok özledim," dedi, Şafak, bir sır veriyor gibi. Yanından sıyrılarak geçerken, uzandı saçlarını kokladı, fısıldadı, "hayatım."

Savaş'a baktığında yüzünün değiştiği hususunda yanılmamış olmalıydım ki, izleyen tanışma baştan savma bir tokalaşmadan ibaret kaldı. Konuyu değiştirmek gayreti içinde,

"Parti çalışmaları nasıl gidiyor, Şafak Bey?" demek gafletinde bulunan Tülin oldu.

"İyi, çok iyi," dedi, rakıya uzanan Şafak. Yüzünde, başaracağına ihtimal vermeyen insanlara nispet verenlerin takındığı bakın gördünüz münasıl-da kazandım-oh-olsun! diyen, kendini beğenmiş kahkaha vardı. Hiç hoşlanmadım. "İstanbul'u alıyoruz!"

Siyasi yasakların kaldırılmasına ilişkin referandumdan bahsediyordu. Dönem, aynı zamanda Deniz Baykal'ın İstanbul il örgütüne hâkim olmaya çalıştığı dönemdi. Savaş, öyle anlamayı yeğledi,

"Devrimcilikte kimsenin nabzına göre şerbet vermek yoktur," dedi, "Kitle dalkavukluğu yoktur. Devrimciler yanlış eğilimlere göz yummazlar. Sınıf savaşının bir yanı da anti-demokratik eğilimlere karşı mücadele etmektir."

Cümleler, birbirlerini hiç tanımayan bu iki insan arasında, bir tür parolaydı sanki. Şafak Özden, gözle görünür biçimde gerildi,

"Bırakın efendim bu işlerin yakasını," diye patladı, "Hangi demokrasiden bahsediyorsunuz? Kürtlerin örgütü ele geçirmeye çalıştıklarını görmüyor musunuz? Adamların şovenizmi sizin benim anladığım ölçülerin çok üstünde. Ben, dünyaya gözümü açtığımdan beri solcuyum. Hayatımda, Sünni neymiş, Alevi neymiş bilmezdim. Hâlâ da bilmem. Ama adamlar bölgeciliği o hale getirdiler ki, adam o işi yapabilirmiş yapamazmış, böyle şeyler gündemden çıktı artık. Sırf Kürt'tür, Alevi'dir, diye seçim kazanıyor. Olmaz böyle şey. Bugün İstanbul'da ağzınla kuş tutsan, Sivaslı değilsen bir yere gelemezsin, işi o hale getirdiler."

"Allahallah!" dedi, Tülin.

O arada garip konuşmalar da oluyordu. Bir ara,

"Listen, is he a bull?" diye sordu, Diana Pavloviç.

"Efendim?"

Şafak'ı gösterdi,

"Is he a bull?"

"Boğa burcundan olup olmadığını soruyordu.

"Mayıs doğumlu," dedi Rodoplu.

"Boğa olmalı."

Demet fırsatı yakaladı,

"Boğalar nasıldır?"

"Değişmez, toprak ve kadınsı. Olumlu özellikleri, sevimli, sıcakkanlı, pratik, sabırlı, dayanma gücü yüksek, lüksü ve iyi yiyecekleri sever, soğukkanlı, kararlı, sevecen. Olumsuz özellikleri, haris, tembel, kinci, obur, inatçı, ağır, tutucu, hayal gücünden, özgünlükten yoksun. Sahip olma içgüdüsü çok kuvvetli. Kendisini koruma içgüdüleri çok gelişmiş; kolay kolay kendisinden bir şey vermez. Toprak grubundan olduğu için, somut şeylerle uğraşmayı sever. Kent yaşamı yerine kırsal bölgelerde yerleşmeyi yeğler. Rahatına düşkün. Hayattan zevk almak, doyuma ulaşmak başlıca amacı. Parayı, yemek yemeyi çok sever ama aşırı yemek içmekten cinsel canlılığını yitirebilir. Amacına ulaşmakta hiçbir engel tanımaz. Ba-

şarıya hayrandır. Kendisine ne yapması gerektiğinin söylenmesinden hiç hoşlanmaz. Tutucu içgüdülerinden dolayı genç kuşakla iletişim kuramaz. Çocukların düşüncelerine pek..."

Ne halleri varsa görmeleri için bıraktı, erkeklere döndü Günay. Yine de, Amerikanın sesi kulağına çalındı,

"I don't like him."

"Buna de ne oluyor, neden sevmemiş?"

"Güneydoğudaki karşı-devrimci askerler Kürt köylülerine zulmetmektedirler," diyordu, Savaş, konuşmaktan çok bir fraksiyon bildirisi kaleme alır gibiydi, "Kürt feodallerinin ve nüfuzlu kişilerinin bu zulmün dışında bırakılması da dikkate değer bir noktadır."

"İyi ya işte, onları da biz aldık," dedi Şafak, "Politika para ister. Demokratik haklarına sahip çıkabilsinler, parlamentoda seslerini duyurabilsinler diye. Daha ne istiyorlar?"

Kürt köylüleri bu işbirlikçi hainlere karşı isyanda sonuna kadar haklıdırlar."

"Türk ve Kürt köylüleri, arkadaşım," dedi Şafak, "Kurtuluşları da, işçi sınıfının öncülüğünde ve bütün milli sınıfların ittifakıyla yürütülecek aktif bir politika sonucu söz konusu olacaktır."

"İşçi sınıfının önderliğinde mi?"

Sabahki sendikacıyı düşünüyordu. Şafak, fark etti, ***bu-adam bundan-anlar*** mesajını iletti.

"Kürt halkı, Türk halkından bugün en az elli yıl geridir. 'Ne mutlu Türküm diyene', 'Bir Türk dünyaya bedeldir', gibi sözler, Türk halkının uluslaşmasını kolaylaştırırken, Kürt halkının uluslaşmasının da gecikmesine neden olmuştur. Bu sonucun doğmasında en önemli etken, Doğu Sorununun ne olduğunu anlamayan ya da yanlış anlayıp, kadroların soruna asimilasyon açısından değil devrimci bir tavırla ve 'ulusların eşitliği ve kardeşliği' temel görüşünden hareket ederek yaklaşmaları, Türkiye'nin bütünlüğü için de büyük zorunluluktur."

"Bırakın, bırakın efendim bu işlerin yakasını! Ulusların eşitliğini kim kaybetmiş de biz bulmuşuz? Tarihinde bir tek devlet kuramamış bir ulus kendisini Türk halkıyla nasıl bir tutar? Biz imparatorluklar kuran bir ulusuz. Benim dedelerim Gümüşhane'ye at sırtında geldiler. Memleketimizde Türk olduğumuzu söyleyemez olduk. Günay Hanım bu işleri iyi bilir, öyle değil mi Günay Hanım?"

"Öyle," dedi Rodoplu, "'Etrak bi-idrak,' denirdi." Demet'in anlamayacağını düşündü. "Akılsız Türkler demek."

"Türk olduklarını söyleyen insanları askeri mekteplerden atarlardı. Biz bugüne ateş çemberinden geçtik de geldik. Şimdi, 'siz buyurun' diye Kürtlere mi bırakacağız?" Gözleri çelikleşmeye başlamıştı. Günay'a diskodaki halini anımsattı.

"Kavga mı ediyorlar?"

"Denebilir."

"Bak, ben gitsem iyi olur," dedi Pavloviç, "Seni yarın ararım."

"İyi olur," dedi Rodoplu.

"Bu sözler bugün de Kürt halkı için geçerli," dedi Savaş, "Kürtler kendi dillerini konuşabiliyorlar mı? 'Ben Kürdüm,' diyebiliyorlar mı?"

"Diyorlar, tabii. Bizden en az yedi milletvekili var Kürt. Her dakika Avrupa'dalar. Bu devletin parası ile bölücülük yapıyorlar. Bir de tehdit: Türkiye'nin bütünlüğü için şöyle şöyle yapın. Nerede görülmüş yahu?"

"Ama, işte, yapılmadığı zaman da PKK oluyor," dedi, nişanlısına destek atan Demet.

"Olsun, efendim," dedi Şafak, "PKK olsun. Emperyalistler akıllarına koydular mı, PKK da olur, ASALA da. Gelecekleri varsa görecekleri de var!"

"Burjuva şovenizmi," dedi Savaş, rakısının içine, küfreder gibi. Eklemlerinin beyazlaştığını gördü. Bir yumruk atmamak için zor duruyor gibiydi. Diana bile sustu.

"Hadi, çocuklar, kalkalım," dedi Tülin, itiraz kabul etmeyeceğini belirten bir sesle.

Kalktılar. Rodoplu, yerinden uzun süre kıpırdamadı. Misafirler daracık girişe doluştular. Ceketlerini aldılar, çantalarını buldular. Neden sonra, çıkmak için kapıyı açtıkları zaman kıpırdadı.

"Kusura bakmayın," dedi Savaş, aşağıya inmek üzereyken.

"Bakarım," dedi Rodoplu.

Ellerini göğsüne kavuşturmuş, öylece duruyordu.

"Şafak Özden'i hiç tanımıyorsunuz," dedi kahır eder gibi, "Geçmişine ilişkin hiçbir şey bilmiyorsunuz. Öyleyken, neden böyle düşündüğünü sormadınız bile. Hapis yatmış olmanız, size başkalarını uluorta yargılamak hakkını vermiyor, Savaş Bey! Kaldı ki, tek yatanda siz değilsiniz."

"Hadi, çocuklar, hadi," dedi Tülin, Savaş'ın koluna girdi,

"Ehh, be!" diyerek silkindi adam.

Demet, Pavloviç'i almış önden yürümüştü, görmedi.

Yemek artıklarının, dolu tablaların, kirli tabakların zibilliğine döndü Günay. Şafak yerinden kıpırdamamıştı. Rodoplu, hiçbir şey söylemeden oturdu. Karafakiye uzandı, boşalmış bardağını doldurdu.

'"Kürdara azadi'ymiş!" dedi, Şafak, "Eninde sonunda kesmek zorunda kalacağız bunları. Kescez. Kescez Allah'ıma! Ellerimle keserim! Doğu'da bağımsız Kürt devleti, ha! Benim dedem Kafkas cephesinde şehit olalı şunun şurasında ne oldu? Bak, sana bir şey anlatayım. Geçen gün, Şişli'de bir toplantıdayım. Oylama yapacağız, bir grup herif aralarında Kürtçe konuşuyor. 'Ya baba, anlamıyoruz,' diyecek olduk, 'Kürt halkının Türkçe konuşması şart değildir,' demez mi? Biz, Ülkücüleri niye dövdük, yahu? Ne istedik ki adamlardan? Biliyor musun, o toplantıdan çıktım, eski MHP binasının önünden geçtim. Az İlerde MÇ ilçe binası var. İçimden birden 'iyi ki bunlar var' diye bir duygu geçmedi mi!"

Gözleri dolu dolu oldu,

"Ben bu hale geldiysem, ben Alpaslan'ın tosunlarından medet umar hale geldiysem, var sen hesap et!" yumruk ettiği eliyle sildi,

"Var sen hesap et! Hesaplı, kitaplı, plânlı partiyi ele geçiriyorlar! Bak, sana ne deyim, bu böyle giderse, vallahi ANAP'a geçerim. SHP partiyse, burası da vatan yahu!"

Ani bir hareketle, kadına döndü,

"Ne işin var senin bu heriflerle? Günay Rodoplu'nun masasına hangi cüretle oturuyor bu adam? Onuncu sınıf Yeşilçam figüranı!"

"Ne figüranı?"

"Türk filmlerinde oynar bu. Kötü adam rollerinde. Hiç görmedin mi?"

"Yok, canım!"

"Oynar, tabii. Tecavüz sahnelerinde filan oynar. Nasıl tanımazsın?!"

"Tanımadım, ama, önemli de değil."

Yine kapı çalındı.

"Bir şey unuttular herhalde," demeye kalmadı, kadınlı erkekli sesler geldi aşağıdan.

"Başka birileri geliyor," dedi Şafak'a.

En büyüğü yirmi üç-yirmi dört yaşlarında, ikisi kız beş üniversiteliydiler, kapıda bir şarkı tutturdular.

"Faşolar geliyor allı, yeşilli!

Faşolar geliyor, yanık yürekli!"

Ecevit'in, daha sonra bestelenen ***"Takalar geçiyor allı yeşilli,"*** diye başlayan şiirini değiştirmişlerdi,

"Abla, Hakanlarda yemekteydik. Öyle, udlu, kudümlü bir meşk ettik ki sorma. İçimize sinmedi, vallahi. Çıktık. 'Bu takım gitse gitse Günay Abla'ya gider,' dedik, Rahatsız etmiyoruz ya?"

"Hani nerede, aletleri getirmediniz mi?"

"Evde misin, değil misin, bilmediğimiz için getirmedik."

"Girsenize," dedi Rodoplu, "Biz de sofradan yeni kalkmıştık"

"Oooo, misafirin varmış senin!" dedi Erdoğan,

"Az önce gittiler. Buyurun."

Kızlardan birisini tanımıyordu,

"Sen kimsin?"

"Ben, Atiye," dedi kız.

"Öğrenci misin?"

"Dişçilikte okuyorum. Dördüncü sınıf öğrencisiyim."

"Atiye, solistimiz oluyor, abla," dedi Erol, neşeyle, "Sesi çok güzel."

"Nerelisin, Atiye?"

"Azeriyim," dedi Atiye, "göçmeniz."

"Sizin oralardan," dedi Rodoplu, Şafak'a, genç kıza döndü,

"Bize bir türkü söyleyeceksin artık!"

"Saz olsa," dedi kız.

"Bu küçük hanım sahici profesyonel! Ne güzel!"

"O değil de..." dedi, kızcağız.

Erdoğan, hızını alamamış olmalıydı, bulaşıkları itti, masanın kenarında eliyle düm tek, düm tek tempo tutmaya başladı,

"M-mmm-m-mmm -m-mmm mm mm mm mm... Dağlar ile taşlar ile çağırayım Mevlam, seni; Seherdeki kuşlar ile çağırayım Mevlam seni,"

Diğerleri de birer ikişer katılmaya başladılar, ***"Gökyüzünde İsa ile, Tur dağında Musa ile; Elindeki asa ile, Çağırayım Mevlam, seni! M-mmm m-mmm -mmm."***

O bitti,

"Buyruğun tut Rahmanın tevhide gel, tevhide!

Hak ya ilahe illaallah! Allah!

Hak ya ila he illallah!"

Şafak Özden, nereden geldiğini şaşırmış gibiydi. Rakı masasının olduğu yerde ilahi söyleniyor olmasını hiç beklemiyor olmalıydı. Belki de, olayın üstüne gitmek için, Erdoğan'a bir bardak gösterdi, "doldurayım mı?" işareti çaktı; delikanlı elini kalbine götürdü, selamladı, "Yok, teşek-

kür ederim," dedi. Çay içeceklerini, Rodoplu'nun suyu koyduğunu bilmiyordu.

Mın-mmmmm... Hadi, abla!"

"Atiye'nin yanında! Utanırım, canım!"

"O da katılır, hadi!"

"Bir dakika!" kendi bardağını göremedi, Şafak'ından koca bir yudum aldı,

"Ağlama yâr, ağlama aney! Mavi yazma bağlama! Mavi yazma, tez solar aney! Yüreğimi dağlama!"

Şafak'ı aklıyordu. Türkü söylemeye davet etmek, aklanmaya davet etmekti. Aklama nedenini de biliyordu: Acı çekiyor olması. Acı çekiyor olmasına kıyamıyordu. Türkü söylese aklanacak, acıları son bulacaktı sanki.

Hakan katıldı,

"Almalar olanda gel aney, bahçeyi dolan da gel! Hasta düştüm, gelmedin aney, bari can verende gel!"

Umduğu oldu, başka bir anahtardan, baştan aldı, Şafak, "***Ağlama yâr, ağlama aney... "***

Rodoplu, bıraktı onlar söylesinler, kendisi çay koymaya kalktı. Döndüğünde, Şafak'ın kimliği ortaya çıkmış, tanışma bitmişti.

"Ne iş, bu 'faşo' işi?"

"Faşo, abi," dedi Erdoğan, "Bu ülkede, 'Ben Türküm' dedin mi, allı faşosun, 'Müslüman'ım dedin mi, yeşilli faşosun."

Faşizmin şakası bile ürpertiyordu, Şafak'ı,

"Bırakın bu işlerin yakasını," dedi, Rodoplu'yla göz göze geldi, sert sert baktı,

"Ben solcuyum!" dedi, "Türk solcusuyum, tamam mı?!" Aksini iddia eden varmış gibi meydan okuyordu.

"Tamam, abi," dedi, Erdoğan, "Biz sağa çektik, sol şeridi sana bıraktık. Git gidebildiğin kadar. Tıkandığın yerde, arkandayız."

"İstemem," dedi Şafak, "Sizin yardımınıza ihtiyacım yok!" "Peki, abi, sen bilirsin," dedi Erdoğan gülerek,

"Hadi, abla, söyle!" Ne istediğini, biliyordu Günay, nazlanmadı,

"Hicrinle, gece yatabilmirem, bu hicri başımdan, atabilmirem! Neyleyim ki, sana çatabilmirem! Ayrılık, ayrılık, aman ayrılık... "

Azeri kızı devraldı, Rodoplu, Zigana'dan Kafkaslara uzandı yine. Hicrini çektiği, çektiğinin tükettiği atmosferin hakkını veren Türkiyeliler; vakur, güvenli, kişilikli Türkiyeliler; biyofil, özgün Türkiyeliler; adil, tamamlanmış, uygarlıkları dünyadan esirgemeyen Türkiyeliler.

"Farkında mısın, Günay'cım," dedim, "Bir türkü yetiyor sana? Bir türkü!... " Seni kandırmaya, demek istiyordum, ama söylemeye kıyamamıştım.

"Sen hiç Güner Karabacak'ın, ***'Aman, aman Vehbi'm, Öyle de böyle olur mu? Ben ölürsem, dünya sana kalır mı?'*** diye titreştiğini, evet, 'titreştiğini' duydun mu?"

"Kütahya'nın Pınarları?" diye onayladı, sustu.

"Evet?"

"Biliyor musun, insan ne zaman türkü söyler ya da bir resim yapar ya da halay çeker?"

"Ne zaman?"

"Algıladığı dünyayı duygularıyla ifade ettiği zaman. En katıksız, en saf, en yalın halindedir türkü söylediği zaman.

Bir zaman hatırlıyorum. Seçim kampanyası sırasındaydı. Şafak beni deli ettiydi. Çok da yorgun olmalıymışım ki, ağlamaya başladım. Yolda geliyoruz, beni eve getiriyor. Ben ağlıyorum. 0 ne yapacağını bilmiyor, birden başladı, ***'ağlama yâr ağlama aney, yüreğimi dağlama, hasta düştüm gelmedin aney, bir can Verende gel!'*** Delilik gibi bir şeydi. '0 türküyü ben söylemeliyim,' dedim, 'Gelmeyen sensin! Ben değil!' Sonra, anladım. Neden olduğu hüznü biliyordu ya da ne hissettiğimi algılıyordu. Algıladığını

türkü ile ifade ediyordu. Dürüst olduğu, kendisi olduğu zamanlar hep türkü söylerdi. Diğerleri de öyleydiler aslında. Onur Oflu hariç. 0 akşam bana ilk geldiklerinde, o adamlar sahiciydiler. Eze eze de oğlan derken, Erol da sahiciydi."

"Eeee? Ne oldu, peki?"

Sorunun cevabı, Günay Rodoplu'yla gerçekten tanışmamızı sağladı. Garip gelecek ama gerçekten onu ilk kez anlamaya başladığımı o gün hissettim. Nasıl olduğunu anlatacağım, ama önce o akşamın geri kalanını söyleyeyim. Şafak, Sedat'ın aşağıda onu beklediğini gençler gittikten sonra hatırladı. "Sedat mı?! Yok, canım! Neden?!"

"İçkili araba kullanmak istemiyorum. Ehliyet de yok ya. O getirdi."

"Niye yukarı çıkmadı?"

"İstemedi, utandı."

"İnip alalım!"

"Kaç saat şimdi?"

"Dörde geliyor."

"Gitmiştir, koçum benim." Birden gevşedi, "Hadi, gel yanıma!"

"Nasıl unutursun! Ayıp çocuğa!"

"Beklesin, ne işi var?"

"Laf mı şimdi, yani? Koca adam."

"Ne var? Oğlum o benim. Biliyor musun, geçen gün, Şener'e 'Çoraplarımı çıkarıver,' demişim. Çıkardı çocuk. Sonra da bir ara, 'Abi, ayıp oluyor,' dedi ve aklım başıma geldi. O da kocaman adam. Evli, çocuğu var. Unutmuşum." Mahcup mahcup güldü.

"İlahi!" dedi Rodoplu, ne diyeceğini bilemediği için. Ceketini çıkardı, kravatını gevşetti.

"Çok seviyorum, onları. Hele Sedat'ı! Oğullarımdan daha çok seviyorum. Öyle bir yürüyüşleri var, kardeşlerimin yanında! Göreceksin! Koçlarım benim!"

Günay'ın aklı kesmedi,

"Çocuklarından daha çok nasıl seversin?"

"Niye? Tabii, daha çok severim. Çocukların ne olacakları belli mi? Bunların belli ama. Bir dediğimi iki etmiyorlar. Onlar olmasa nasıl dönerdi o dükkân? Politika yapabilir miydim?" Uzandı.

"Ben şunları toplayayım," dedi Rodoplu, "İğrenç görünüyorlar."

"Yarın toplarsın, hadi, gel yanıma!" Gözlerini dikti, "Şimdi!"

"Gelsene, kız!"

Değişmeye giderken geçirdiği geceyi düşünüyordu, Rodoplu,

"Ne oldu şimdi?"

"Hoşça vakit geçirmekse, hoşça vakit geçirmemiştim. Birilerini memnun etmekse, o olmamıştı. Verimli desem, hiç değildi. Kendimi çok yalnız hissettim birden. Şafak'ın yanında da kendi başıma yatacağımı hissettim. Onunla konuşmaya, sendikacıdan öteki meselelere kadar hissettiklerimi anlatmaya karar verdim. Ne ki, yanına geldiğimde uykuya dalmıştı bile. Gözlerimi tavana diktim, öylece durdum. Düşünüyor, daha doğrusu, bilgilerimi tazeliyordum."

VI

'"Bana bir türkü söyle!' ne demek biliyor musun?" diye döndü Günay Rodoplu, "İster Türkçe, ister Lehçe söyle, ama kenedindeki 'sen'i söyle, kendindeki insan'ı söyle demek. İyi söyle içim ısınsın, kötü söyle hoşgörüyü öğreneyim, ama içindeki kendini söyle."

Onu düş kırıklığına uğratmıştım.

"Böyleyken, bir türkü ile kandırıldığımı söylüyorsun, arkadaşım." Başını önüne eğmiş, kendi kendine konuşur gibiydi, "Öyle değil! Kandırılmadığım tek zaman türkü dinlediğim zaman!"

Duraladı,

"Türkü sevmemi halk dalkavukluğu sanıyorsun. Ya da, egzotik bir aydın tavrı. Eve kilim yaymak, çanakla süslemek gibi bir şey. Öyle değil. Arka-planımın beni 'çoksesli" müziği sevmeye yönelteceğini sanıyorsun. Öyle değil. Bu aşkı sana anlatabilmem için, 'bilimsel' terimler istiyorsun.

Batılı gerekçeler istiyorsun. Veremezsem, tutucu, gerici sayacaksın beni. Öyle değil! Öyle değil! Ne, peki!" dedi. Tekrar konuştuğunda meydan okur gibiydi,

"Dinle, büyük ilerici! Dinle benim ambalajlanmış 'doğruları tüketmekten bir türlü vazgeçemeyen aziz dostum! Dinle de sana 'ağyar'ın öyküsünü anlatayım. Zamandaşı olduğun 'Türk'ü patolojik bir vakıaya indirgeyen 'yabancılaşma'nın öyküsünü anlatayım. Ama bu kelimeyi değil, 'el olma' ifadesini kullanacağım, çünkü daha çarpıcı! Çünkü, canım, ben, senin bu sözcüğü her duyduğunda irkilmeni istiyorum. Anlıyor musun? Çevireceğim, bir materyalist gibi anlatacağım; evireceğim, bir idealist gibi anlatacağım. Anlatacağım ve sen kooperatifi, SHP'yi, Şafak'ı, beni, Büyük Yalanı ve ihaneti anlayacaksın."

Hiç beklemediğim bir patlamaydı, şaşırmış kalmıştım! Ne diyeceğimi bilemedim! Hasta yatağından kalktı, pencereye yürüdü, yüzünü çok uzaklardaki Sultanahmet Camii'ne çevirdi,

"...almada al olaydın aney, selvide dal olaydın!" diye söylendi kısık kısık, ***"Bana göre yâr mı yok aney, istedim sen olaydın! ...istedim sen olaydın!"***

Ramazandı. Az sonra şerefelerin ışıkları yandı. Ben, pusmuş oturuyordum. Neden sonra,

"Yabancılaşma, insanın kendisini 'el' gibi, 'yabancı' gibi algıladığı patolojidir," diye başladı,

"Bireyin dünyasını kendi adına biçimlendiremediği, kendisini 'kendisine el' gibi gördüğü, eylemlerini kendi dışından dayatılan bir düzenin normlarına göre sürgit ayarladığı durumdur. Eylemlerinin sonuçları kendisini çıkmaza sokar, benliğinden uzaklaştırır, kendisi ile olan iletişimini yok eder, kendisine duyduğu muhabbeti soğutur, ama yine de boyun eğer, hatta tapar eylemlerine!"

"Nasıl şey o öyle? Delilik!" diye mırıldandığımı hatırlıyorum. Yüzüme şöyle bir baktı,

"Delilik tabii," dedi Günay yavaşça, "Fransızca'daki karşılığı 'ailene', İspanyolcada, 'aiendo', 'psikopat'tır. İngilizce'de deli doktoruna 'alienist' denir. Bütünüyle yabancılaşma durumu, cinnettir. Cinnet, yani, kişinin dünya ile bağlarının tümüyle kopması hali."

Acı acı güldü,

"Yabancılaşma, bilinen en eski patolojidir, canım," dedi, "Marx, 'kişinin kendi eyleminin kendisine el olan, kendisinden 'gayri' olan bir güç, kendisi tarafından yönlendirileceği yerde ona tepeden bakan ve karşı olan bir güç haline geldiği durum' diye tanımlar. Tevrat-İncil-Kuran üçlüsündeki karşılığı 'putperestlik'tir. Kuran yabancılaşmayı 'kendi istek ve tutkularını ilah edinmek' şeklinde tanımlar, efendim, bakınız, *Furkan: 43*, *Casiye 23*. "

Günay Rodoplu'nun beni uzaklardan yakınlara, yakınlardan uzaklara fırlattığını, savurduğunu daha önce de söylemiştim. O da farkındaydı, tabii.

"Şaşırdın, değil mi?" diye sordu, sertçe, "Yaygın söylemden farklı olarak, putperestlik ile tek tanrılı dinler arasındaki fark, putperestlikte birden fazla tanrı olması değil, kişinin yabancılaşması, yani elleriyle inşa ettiği bir puta, kendi eyleminin sonucuna tapıyor olmasıdır. Anlıyor musun? İnsanın kendi eylemi, putu, kendisine yabancı, ona tepeden bakan ve karşı olan bir güç haline gelir. Sınırsız yeteneklerini kullanabileceği onca şey varken, kakar bir put yapar, var olma nedeni diye o putu beller, onun önünde eğilir, ona tapar."

İçini çekti.

"Put bir kere inşa edilmeye görülsün, arkadaşım! İnsan, hem kendisini, hem de başkalarını 'nesneleri algıladığı gibi algılamaya başlar. Kendisi, kendisinden bağımsız olan bir şeydir sanki. Ortalıkta avare kasnak gibi dönenir durur artık. İnsansal zenginliği ile, sonsuz yetenekleri ile teması kesilmiştir.

Dünyanın sahibi olduğunu, dünyanın ondan sorulduğunu unutmuştur. Ne kendisini, ne de çevresini toparlayabilir. Yapıcı gücünü, insan olma keyfiyetini kaydı hayat şartıyla bir puta devretmiştir! Bundan böyle kendisini, yaratıcı güçlerinin ve aklının aktif taşıyıcısı olarak değil, kendi dışındaki ve varlığını borçlu olduğunu vehmettiği güçlere bağımlı, yapabilecekleri sınırlı bir 'şey' olarak algılayacaktır. Eylemlerini 'put'u belirler, özgür iradesi değil. Özgürlüğü bir illüzyondan, seçme hakkı bir sanrıdan ibarettir. İşin aslını asla öğrenmeyecektir, çünkü, kendisine 'el'dir, başkalarına 'el'dir, gerçekliği değil, kendi yarattığı çarpıtmaları algılamaktadır. Çağdaş Batı toplumunda 'yabancılaşma' tamdır, günümüz Türkiye'sinde daha 'çeyrek' var."

'Çeyrek'ten kastını sordum,

"Dörtte bir kadarımız henüz yabancılaşamadı," dedi Günay. "Mecazi çeyrek." Kelime bulmakta zorlanıyormuş gibi ağır ağır konuştu,

"Yeşil elma, tarçın ve kekik kokan 'çeyrek' bu çeyrek! Bizi bu ülkede çölden vahaya, vahadan çöle atan, şaşkına çeviren de bu çeyrek... yerden yere vuran, umutsuzlukla umut, boyun eğmekle başkaldırmak arasında bırakan, savuran çeyrek... Türk'ün Türk'e sevgi/nefret ilişkisi geliştirmesine neden olan çeyrek... değer yargılarımızı karmakarışık eden, ahlâk kaosunu körükleyen, Büyük Yalan'a saygıyla biat ettiren çeyrek... hayali ihracatçıyla âhi evran esnafını zamandaş kılan çeyrek... Şafak'la benim, Şiran'la senin," birden aklına gelmiş gibi duraladı, başını salladı, "Murat Sökmenoğlu gibi haysiyet sahibi bir adamla Süleyman Demirel'i bir arada yaşamak durumunda kalmamız demek olan çeyrek... Dünya kuruldu kurulalı, hiçbir ulus bizimki kadar hoyratça savrulmadı demek olan çeyrek... "

Yatağına dönmesini istedim, duymadı bile. İlk kez görüyormuş gibi Sultanahmet'i seyrediyordu,

"Türkiye'nin kavgası, ağyarla yerlinin kavgasıdır," diye fısıldadı, neden sonra,

'"Ya biz, ya onlar!' kavgasıdır! 'Ya Günay Rodoplu, ya Şafak Özden' kavgasıdır!"

Bana döndüğünde gözleri yaşlıydı,

"Ölümüne kavgadır!" dedi, kısık kısık. Sustu, dudaklarını ısırdı,

"Söyledim, işte!" Yaşları yanaklarını buldu,

"Ama, korkma!" dedi, "Ne öldüren 'ben', Ben; ne ölen 'şafak', Şafak olacak! Onun öldüğünü ben görmeyeceğim."

Günay'ı hiç böyle görmemiştim! Hiç bu kadar kararlı olmamıştı! Militan olamamaktan yakındığı günleri düşündüm! Ne kadar yanılmıştı!

Feryadının Şafak Özden'le olduğu kadar o günlerde bir ailenin bacasından içeri bomba atıp yarım düzine çocuğu öldüren PKK ile de ilişkili olduğunu hissedebiliyordum. Ama, bağlantıyı kuramıyordum. Rodoplu'yu daha az tanıyan birisi, tavrını pekâlâ da düş kırıklığına uğramış bir kadının duygusallığına, hatta hezeyanına verebilirdi. Ne ki, aynı anda nefret, acıma, aşk, umut ve umutsuzluk içeren yüzüne bakarken, "ölüm" sözcüğünü, coup de grace, merhamet darbesi anlamında kullandığını anlayıverdim.

"İç sömürgeciliğin kurbanları, sizi yine de seviyorum," diyordu.

Çözmem gereken kavram, 'put' kavramıydı.

"Günümüz Türkiyelisinin putu, günümüzün toplumsal karakteridir," dedi Günay, "Topluma iyi uyarlanmış, başarılı tip. Bir değil, beş değil, yüz binlerce, milyonlarca Şafak Özden, Şiran Ören. Yüz binlerce, milyonlarca yağmacı. Tülin'in dediği gibi, bastıkları yerde ot bitmez. Para, şöhret, güç, sevgi, saygı, inanç, ideoloji, özen, rikkat, bilgi, hoşgörü, ne varsa yağmalarlar! Türkiye insanı, bu karakteri kendi elleriyle yaratır, boyun eğer ve tapar!"

'Toplumsal karakteri "Ulusumuz insanlarının çoğunun paylaştıkları, ortak kişilik yapısının günümüzdeki özü, çekirdeği," diye tanımlıyordu. Ancak, 'günümüz' sözcüğünü altını çizerek vurguluyordu, toplumsal karakter zaman içinde değişirdi çünkü.

'İnsanımız artık yeşil elma, kekik ve tarçın kokan bir yiğit değil, besbelli," diye mırıldandım. Cevap vermedi.

"Günümüzün Türk toplumsal karakterini anlamak için kapitalizmin gelişim süreci içinde Batılı türdaşlarımızla ne oldu, ona bakmak lazım," dedi, "Malum, türdaşlarımızla paylaşmadığımız niteliğimiz yoktur ve son tahlilde biz onların patolojisini ithal ederiz."

Rodoplu, o gün, önce on altıncı yüzyıl Batı insanının dünya görüşünü özetledi. Kapitalizm öncesi, bu sürecin tanımlayıcı niteliği, insanın, ("Arzuları ile kederleri ile, ama yaşayan insan'ın," diyordu) sistemin merkezinde yer almasıydı. On altıncı yüzyıl insanı, her şeyin ölçüşüydü.

'İlkel toplumlarda evrenin merkezi, 'cemaat'tir," diye anlattı, "Cemaati'n dışındaki her şey karanlıktır, cemaatin bağımsız bir varlığı olduğu düşünülemez. O kadar ki, her cemaatin kendisine mahsus bir 'tanrı'sı bile vardır. İşte, bizim Ülgen'imiz, Yahudilerin Yahova'sı gibi."

Ortaçağ'da evren çok daha 'büyümüş'tü. Artık sadece 'cemaat'i değil, dünyayı, gökyüzünü, yıldızları da içeriyordu. Ama, 'dünya' bu evrenin merkezindeydi; 'Yaratılış'ın nedeniydi. İlahi düzende, herkesin bir yeri, önceden kararlaştırılmış bir konumu olduğu düşünülüyordu. Lord, lorddu, köylü de köylü.

"Lordun köylülerinden hizmet talep etmesi Tanrısal hakkıdır, buna karşılık onları asgaride de olsa doyurmak ve korumakla yükümlüdür. Feodal sömürü, karşılıklı sorumluluklar ve birtakım örfi kısıtlamalar çerçevesinde bir dayanışma içererek gelişir. Avrupalı türdaşlarımızın düşüncesinde, 'dünya'nın evrenin merkezindeki yerini kaybetmesi ile coğrafi keşifler aynı yüzyıllara denk düşerler. Durağan toplumu harekete geçiren, toplumsal hiyerarşiyi altüst eden, on beşinci ve on altıncı yüzyıllardaki keşiflerdir. Seçkin Lord'un karşısına dikilen eski uşağı, yeni para babası magandadan nasıl ürktüğünü, nasıl öfkelendiğini düşünebiliyor musun?"

"Onlar da mı lahmacun yiyorlardı?" diye sordum.

"Onu bilmiyorum," dedi Günay ciddi ciddi, "Ama soğan koktukları, gecekondu yaptıkları kesin! Önce kilise arazilerini, sonra lordların topraklarını işgal ettiler. Antwerp gibi, Avrupa'nın en güzel şehirleri böyle oluştu."

Rodoplu, Avrupa insanının, cemaatinden ayrı bir "benliği" olduğunu fark etmesinin aynı döneme rastladığını söyledi. İlkel bir cemaatin üyesi, kendisini henüz 'birey' olarak algılayamadığından, "Ben, biziz," derdi. "Ben kimim?" sorusunun sorulabilmesi için, feodalizmin yıkılması gerekti. 'Bireyselleşme', kişinin mensubu olduğu klandan baş vermesi ile başlamış, bireyselleşme sürecinde aldığı mesafeyle doğru oranda büyümüştü.

"İzleyen on yedinci ve on sekizinci yüzyılların kapitalizmi, 'birey' olduklarını keşfeden, klan bağlarını kopartan insanların siyasi ve ekonomik özgürlüklerine kavuşmalarının öyküsüdür," diye anlattı, "İnsanlar, bu yüzyılda irrasyonel otorite'ye, yani, akılla kavranamayan otoriteye boyun eğmeyeceklerini haykırdılar. Bundan böyle kendileri gibi ölümlü lordlar için, onların öngördükleri biçimde çalışmayacaklar, emeklerini emek pazarında ve özgür iradeleri ile imzaladıkları bir kontratla sermaye sahiplerine para karşılığı satacaklardı. Emeklerinin fiyatlarını da lord değil, serbest pazar belirleyecekti."

Günay Rodoplu, Avrupa tarihinin bu noktasının dünyanın gelecek beş yüz yılını belirleyen bir nokta olduğunu düşünüyordu.

"Batılı türdaşımız kendisinin klanından ayrı ve farklı bir varlık olabileceğinin ayrımına varıp bireyselliğini tanımladığında, dünya ve insanlarla yeni bir ilişki geliştirmek zorunda kaldı. Bu ilişki iki türlü gelişebilirdi. İlki, kendisini dünya ve diğer insanlarla, bütünlüğüne, bireyselliğine zarar vermeden bağdaştırabilecek ilişki türüydü."

Biyofilik, yaşamsever bir ilişki demek istediğini düşündüm.

"Evet," dedi, "Bir aşirete, klana, millete tapınma ilişkisi değil de, parçası olunan bir bütünle kurulan iyileştirici ilişki. Sevgi ilişkisi."

Sevgiyi, kişinin kendi dışında birisi ya da bir şeyle kendi bütünlüğünü ve farklılığını bozmadan bütünleşmesi olarak tanımlıyordu. Kişinin iç dünyasını ortaya dökmesine izin veren iletişimdi, paylaşmaydı sevgi. Kişisel düzlemde, örneğin, Rodoplu'nun Rodoplu, Özden'in Özden olmasına izin veren ilişkiydi. "İlüzyonsuz, tarafların kendilerini ve başkalarını olduklarından farklı görmeye ya da göstermeye gerek duymadıkları ilişki türü," diyordu. Toplumsal düzlemde, bireyin çevreden farklılaşmasına izin veriyor, toplumunu olduğu gibi görmesini mümkün kılıyor, hatta teşvik ediyordu.

"Dayanışma, özen, sorumluluk, saygı, bilgi," diyordu, Günay, "Eğer seviyorsan, sevdiğinin, kadın ya da erkek sevgilinin, ulusunun, sınıfının, toplumunun, ideolojinin ne yaptığı, hangi yolda geliştiği seni ilgilendirecektir. Sen bir seyirci değilsin. Gelişmesinde, mutluluğunda aktif bir rol oynayacaksın. Sorumlusun. İhtiyaçlarına, hele de dile getiremediğin ihtiyaçlarına cevap vereceksin. Saygı duyacaksın. Ona, onu isteklerin ve korkuların doğrultusunda çarpıtmadan, nesnellikle bakacaksın. Onu tanıyacaksın, özüne inecek, kendi yüreğinle bütünleştireceksin. Zekânı değil, aklını kullanacaksın. Anlamaya, yüzeyin altında kalanı kavramaya, çekirdeği, gerçekliğin özünü bulmaya yöneleceksin. Sopalarını birbirlerine bağlayıp, muzu düşüren maymun misali, kısa vadeli bir amacın olmayacak."

Bireyin dış dünya ile kurduğu ilişki, ya böyle bir ilişki olacaktı ya da kişinin kendisinden daha büyük bir şeye 'sığınması' şeklinde gelişecekti.

"Kendisinden 'daha büyük' olan bu 'şey', kadın erkek bir başka birey, bir millet, bir aşiret, bir kavim, bir kurum, bir ideoloji olabilirdi. Bu türlü ilişkide, birey, bütünün parçası, olmaktansa, 'bütünü' kendisinin bir parçası haline getirmeye çabalar; bunu da ona ya 'itaat' ederek ya da 'tahakküm' ederek gerçekleştireceğini sanır. Ama, her iki durumda da özgürlüğünü, bütünlüğünü kaybeder."

İtaatkâr ya da mazoşistik kişilik ile tahakküm edici, sadistik kişiliğin birbirlerini beslediklerini, birbirlerinin sırtından geçindiklerini anlıyordum. Köleler ve firavunlar. Son tahlilde ikisi de aynı düzene mahkûmdurlar. İkisi de, örtülü ya da açık bir düşmanlıkla sarıldıklarının farkındadırlar.

"Daha da kötüsü," dedi Günay, "düşmanlarla sarılmış olduğu duygusunun üstesinden gelebilmek için daha çok itaate ya da daha da çok hükmetmeye yöneleceklerdir. Ne ki, sonuç, her zaman yenilgidir. Kişi, dünya ile bağdaşacağım derken, bütünlüğünü kaybeder. Mesela, alkışlanmak istediği için alkışlayıcılara gitgide ve daha çok bağımlı olur. Mesela, hükmettiği ailesi, aşireti, klanı olmadan yapamaz. Mazoşistik kişilik ile sadistik kişilik sonunda aynı kapıda buluşurlar: Biri kendisinden üstün bulduğuna sığınır, öteki de alçak bulduğuna. Her iki durumda da bağdaşma yoktur. Bağdaşma 'ben' bilinci gerektiriyor. Kişinin ayrı bir 'benliği' olduğunun bilincine erişmesini gerektiriyor. Üyesi olduğu 'klan'dan başvermesini gerektiriyor. Yabancılaşmamış insan, ailesinin, aşiretinin, klanının, kliğinin, hatta çağının kölesi olmayan, tam tersine, onlardan biri olduğunun bilinci içinde, onlara hayat veren, onları oluşturan insandır."

El olmamanın, dünya ile yapıcı teması sürdürebilmenin koşulu, kişinin kendi eylemini kendisine yabancı bir güç olarak algılamaması, kendisinin yönlendirdiği, egemen olduğu, kendisinden yana bir güç olduğunun farkına varmasıydı. Ne ki, Batılı türdaşlarımız bunu beceremezmişlerdi.

"Çünkü, Tanrı'yı terk ettiler ama yeni bir 'put' yapıp, buna boyun eğdiler," dedi Günay.

Bu 'put' on dokuzuncu yüzyılda iş, üretim ve pazardı, yirminci yüzyılda ***Büyük Makine*** oldu.

"On dokuzuncu yüzyıldan itibaren, Avrupalının toplumsal karakteri değişikliğe uğradı," diye anlattı, Rodoplu, 'İnsan 'her şeyin ölçüsü' olmaktan çıktı, onun yerine iş, üretim ve pazar yerleşti. Yeni 'put' önce Hıristiyanlıktan kurtulmayı gerektiriyordu. Ancak, Batılı türdaşımız için Hıris-

tiyanlıktan vazgeçmek, kendisinden vazgeçmekle eşanlamlıdır. Çünkü, kitaplı dinlerin vazettiği Tanrı belirli bir kalıpta dondurulamaz. Tanrı'nın suretinde yaratıldığı için insan da dondurulamaz, bir nesne, 'şey' olarak algılanamaz."

Üç büyük dinde nihai amaç, insanın serpilmesi, 'mutlak kemal'e erişmesiydi. Şeriati'nin demesiyle bu 'ne bilim tarafından inançtan, ne de inanç tarafından bilimden alıkoyulmamak; çevre tarafından biçimlendirilmektense, çevreyi biçimlendirecek' şekilde donanmak demekti.

"Bu bağlamda, tek tanrıcılıkla, putperestlik arasındaki kavga, yapıcı ve yabancılaşmış yaşam arasındaki kavgadır."

Ancak, bir taraftan bakıldığında da dinler serpiliyorlar gibi görünüyordu: "Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nin dindarlığı doların üzerindeki 'In God We Trust,' Tanrı'ya inanırız, söylemiyle günlük emisyon hacmine eşit sayıda tekrarlanır!" dedi. Günay, "Kiliselerdeki nikâh törenlerinin ihtişamı Türklerin burnunu sızlatalı nicedir! Ama, aslında olan nedir, biliyor musun? Bir Amerikalı düşünürün dediği gibi, 'Din vitrinlerde teşhir edilen mallardan birinden ibarettir.' Laik Batı, 'insanın varoluşuna ilişkin temel sorunları bir kenara bıraktık' diye dertleniyor. 'Hayatın anlamını, sorunların çözümünü bir yana bıraktık, ömürlerimizi kârlı bir sahaya yatırmak, çok büyük sorunlar çıkmadan geçiştirmek istiyoruz.'

Tanrı'ya inandığını söyleyen çoğunluk Tanrı'nın varlığını çantada keklik misali kabullenir. İnanmayanlar için de yokluğu çantada kekliktir. Ne demek istediğimi anlıyor musun? Yani, ne varlığı ne de yokluğu umursanır. Bu umursamazlık hali dini ya da psikolojik sorunlar filan da yaratmaz. Anlatım yerindeyse, Tanrı'nın varlığı da, kişinin kendisinin varlığı da gündemden kalkar. Tanrı uzak bir Kâinat A. Ş.'nin, Yönetim Kurulu Başkanı'na indirgenir. Oradadır. Deyiş yerindeyse, büyük orkestrayı o yönetir, ama, müzisyenlerin o olmasa da müzik yapabileceklerini hep hissedersin."

Amerika'nın çok ünlü bir papazını, Billy Graham'ı hatırlattı. Adam, her pazar dini yayınlar yapan televizyonlarda vaazlar verirdi. Müthiş bir reklamcıydı, 'Dünyanın en mükemmel mamulünü, Tanrı'yı, satıyorum, neden bir deterjana tanıtma faaliyeti ona da yapılmasın?' derdi.

"Bir de, Sheen diye biri vardı, Piskopos Sheen. Adam sahte Mesihlere ilişkin bir vaazında, 'Eğer, gelen Mesih olsaydı, o zaman, Tanrı'nın en azından onun geldiğini bizlere ilan etmesi gerekirdi. Otomobil üreticileri yeni bir model çıkaracaklarını ilan ederler ama!' deyivermişti. Tanrı'nın kimlerle özdeşleştirildiğini görüyor musun?"

Batı'da yirminci yüzyılda yaşanan 'rönesans'ın tek tanrıcılığın karşılaştığı belki de en büyük tehlike olduğunu söylüyordu, Günay. Tanrı, bu yüzyılda ilk kez, patron Tanrı, iyi bir iş ortağı olsun diye dua ile borçlandırılan Tanrı olmuştu!

"Çağdaş Batılı, kitaplı dinlerden hiçbirisi ile uzlaşamaz. Papazlar ve hahamlar ne kadar bağırırlarsa bağırsınlar, kiliseler ve sinagoglar çağdaş Batı toplumunun yabancılaştırıcı güçleri yanında yer alırlar. Bütün yaptıkları, insanları tümüyle din-dışı bir sistemde iyi bir Hristiyan ya da Yahudi olarak yaşadıklarına inandırmaktır. Bu anlamda afyonluk görevini gerçekten iyi yürütürler. İnsanlar Büyük Makine'nin yani çağdaş putperestliğin farkına varamazlar. Bunun farkına varmadıkları için de, en dindar hallerindeyken küfre girdiklerinin farkında değillerdir."

Tanrı'nın ölümü, en çok kapitalizmin işine yaramıştı.

"Ne kadar ironik değil mi?" dedi Günay.

Ne diyeceğimi bilemedim!

"Bak, şöyle," dedi, 'İnsanı bir 'şey'e indirgeyen yabancılaşma, emeği sermayenin satın aldığı herhangi bir mala dönüştürdü! Emek, putperest Yunan-Roma geleneğinde, Jus utendi et abutendi, kullanmak ve tüketmek üzere kullanıldı. Kullananın, yani işverenin ödeyeceği ücret dışında, bir sorumluluğu yoktu."

"Ve bu ücret pazar tarafından kararlaştırılıyordu," dedim. Anlamaya başlıyordum, galiba.

"Aynen. Emeğin fiyatını biçen, soyut ve tabiatıyla sorumsuz bir pazar ekonomisinin putperestlerin, insana ağyar olanın, dünya ile sado-mazoşistik ilişki kuranların nasıl işsiz ve açlık noktasındaysalar, bu onların şanssızlığı, yeteneksizliği ya da düpedüz doğa kanunu şeklinde açıklandı. Hazreti İsa'nın 'mazlumları' artık kutsanmış değillerdi, dünyanın da onlara kalacağı yoktu. On dokuzuncu yüzyıl kapitalizminin tanımlayıcı niteliği işçinin zalim bir biçimde sömürülüyor olmasıdır. Hak, haksızlık gibi kavramlar adamakıllı köhnemişti. İzleyen orman kanununa Darwin gibi enteller bir de kulp taktılar: Güçlünün ayakta kalması, zayıfın telef olması doğanın temel kanunuydu. Oysa, insanoğlunun binlerce yıllık çabası orman kanununu yenmek, insan olmaktı! Bu unutulmuş gibiydi. İğrenç bir yüzyıldır, on dokuzuncu yüzyıl," dedi, Günay Rodoplu, "Gerçekten iğrenç! Düşünebiliyor musun, Renan'dan Marx'a kadar, maalesef Marx'a kadar, bir düzine düşünür, sömürüye kulp takmak ister gibi bazı ırkların diğerlerinden yaradılışları icabı daha üstün olduklarını da ilan ettiler. Mesela, Sami ırklar, yani Araplar ve Yahudiler, Renan'a göre, 'Hastalıklı bir çocuğun pek zor büyümüş şeklini andırırlar,' Marx'a göre, 'Hintliler acı çekmezler, çünkü onlar Doğuludurlar.' Tabii, bütün bunlar, kendi ülkelerini tüketmiş yağmacıların, Asya-Afrika insanını gönül rahatlığı ile sömürmesini kolaylaştıran söylemlerdi."

Bu yüzyılda, Hıristiyanlığın hâkim olduğu geçmiş yüzyılların gelenekleri tamamen unutulmuştu. Oysa, on yedinci yüzyılda, ortaçağ kültürü henüz etkiliydi ve örneğin 'kâr' yapmanın bir haddi olduğu düşünülürdü. Bir tüccarın başka bir tüccarın müşterisini çalmak için fiyat düşürmesinin Hıristiyanlığa uygun düşmediği söylenirdi. Toplumun ve ekonominin 'insan' için olduğu düşüncesi henüz kaybolmamıştı.

"İnsan'ın ekonomi ve toplum için var olması söz konusu değildi. Toplum içinde bir grubu inciten ekonomik kalkınma sağlıksız sayılırdı. Sos-

yal dengelerin bozulmaması gerekliliği şeklindeki geleneksel düşünce etkisini sürdürüyordu. Mesela, 1731'de yazılan, ***Complete English Tradesman,*** İngiliz Tüccarının Külliyatı isimli bir kitap vardır. O kitapta, çok parası olduğu için kredi kullanmak zorunda olmayan, mallarını doğrudan üreticiden, aracısız alan bir tüccarın haksız rekabetle, 'tamahkârlıkla' suçlandığını biliyoruz. Yine aynı dönemlerde, makinelere 'işçi düşmanı' denir. Montesquieu işçilerin sayısını azaltan makinelere 'habis' derdi. Ama, homo economicus, galip geldi.

On dokuzuncu yüzyılın toplumsal karakteri, rekabetçi, istifçi, sömürücü, otoriter, saldırgan ve ben-merkezci bir karakterdi. Ve geçerli bir karakterdi, çünkü kapitalizm, homo economicusu serbest bırakmanın son tahlilde topluma yarayacağı inancının ürünüydü. Feodal dönemin tersine, 'farklı' ve 'üstün' olmak, insanlara bir içgüdü gibi yerleşti."

Rodoplu, dönemin patolojik sorunlarının sömürü ve istifçilikten kaynaklanan, insan onurunun hiçe sayılması, Batılı ulusların kendi işçi sınıflarını ve Asya-Afrika'yı yağmalamaları olduğunu söyledi.

"On dokuzuncu yüzyıl reform hareketlerinin hepsi bu toplumsal patolojiyi düzeltmeye yönelikti. Anarşistlerden Marksistlere kadar, sosyalist hareketlerin tümü sömürüyü ortadan kaldırmak, işçiyi bağımsız, özgür, saygın yani yeniden insan kılmak, sistemin merkezindeki yerine oturtmak isterler."

"Kitabi dinlerin öngördükleri gibi... " diye mırıldandım.

"Evet," dedi, Günay, "Daha önce de konuştuk bunu, Marx'ın çıkış noktası dinseldir. Dikkatlice bakarsan, dine olan itirazının Yunan-Roma-Hıristiyan tanrısını şekillendiren anlayıştan kaynaklandığını görürsün! Ekonomik çile ortadan kalkarsa, işçiler sermayecilerin boyunduruğundan kurtulurlarsa, on dokuzuncu yüzyılda kaydedilen ilerlemenin meyve vereceğini, kötülüklerin son bulacağını düşünüyorlardı. Liberaller, irrasyonel otoritenin ortadan kaldırılması halinde, kurtuluşun yeni bir ortam geliştireceğini söylüyorlardı. Biliyorsun, sonradan vazgeçti ama, Freud

da cinsel baskının kaldırılması halinde pek çok akıl hastalığının son bulacağını iddia etmişti."

Sosyalistler, liberaller, psikanalistler reçete üzerine reçete yazmışlardı. Birbirlerinden farklı, ama çağın patolojisine uygun reçetelerdi bunlar. Nitekim, elli yıl sonra, on dokuzuncu yüzyıl reformcularının istekleri hemen tümüyle karşılanmıştı. Avrupa ve özellikle de Amerika'da, işçi sınıfının sorunları Marx döneminde hayal edilemeyecek bir biçimde çözüldü. Ama Batılı türdaşlarımızı, Hitlerlerden, Stalinlerden "ve onlara öykünenlerden" koruyamamışlardı.

Cevabı olduğundan neredeyse emin olduğum soruyu sordum,

"Sence neden Günay'cım?"

"Sosyalizmin uygulayıcıları, sermaye ve emeğin uzlaşmaz çelişkisinin iki sınıf arasında kim daha fazla pay alacak kavgasından ibaret olmadığını gözardı ettiler," dedi, "Oysa, uzlaşmaz çelişki, iki değer arasında bir kavgadır: Eşyaların ve istifçiliğin dünyası ile hayatın ve onunla yapıcı bir biçimde bütünleşmenin dünyası. Yabancılarla yerlilerin, ölü-sevicilerle yaşam severlerin dünyası. Sosyalistler, sosyalizme ağyar olanlara teslim oldular."

Rafet Ballı'nın 'Sosyalist Sol Konuşuyor' adlı kitabındaki Dursun Karataş söyleşisini hatırlattım. Karataş, "Tek parti, bazılarının söylediği gibi, demokrasiyi dışlamak şöyle dursun, işçi ve emekçi sınıflarla birlikte, sosyalizmi ilerletmek için de, demokrasiyi de en iyi biçimde işletebilmenin tek yoludur. Yeter ki, parti Marksist-Leninist çizgiden sapmasın, sınıfsız toplum yolunu şaşırmasın, bürokratlaşıp hantallaşarak kitlelerle olan bağını koparmasın," diyordu. Günay'a ne düşündüğünü sordum.

"İyi de, kaçınılmazdı," dedi. "Birey sistemin merkezi olmaktan çıkarıldığında, ülkeleri bürokratik yöneticilerin, yabancılaşmış ruhların işgal etmesi kaçınılmazdır. Sömürü, bürokrasisiz, yani yabancılaşma olmadan yaşayamaz."

Yabancılaşmanın en önemli göstergelerinden biri de bürokrasinin durumuydu. Seçimle gelmiş hükümetleri de, iş dünyasını da yöneten bürokrasiydi ve bürokratların kitlelerle ilişkileri, soyutlamaktan, kitlelere el olmaktan ibaretti.

"Bürokratlar, halkı ne severler, ne de ondan nefret ederler," dedi, "Önceden dayatılmış bir hiyerarşinin hizmetkârı olan bürokrat için halk, nesnelerden ibarettir. Bu konuda en iyi tarif yine Marx'tan gelir: 'Bürokrat dünyaya faaliyetinin nesnesi olarak bakar.'" Yabancılaşmış siyasi partiler de, ideologlar da öyle.

"Birileri Marx'ı yanlış okudu!"

"Öyle," dedi. Günay, ***'"Ölümsüzleşmek milyonlarca budalanın dudağında tebessümleşmek ve binlerce yıl anlaşılmadan tekrarlanmak, kirlenmek, genelleşmek. Ebediyet, cehennemin ta kendisi.'" Cemil Meriç'i hatırlıyordu,***

"Talihsiz, Marx! Gerçekten de milyonlarca budalanın dilinde, kirlendi! Savaş'ın o akşam diline pelesenk ettiği özgürlük, 'insanca yaşam', Marx için, sadece sosyo-ekonomik baskıdan kurtulmak değil, insanın eşyaların ve olayların baskısından kurtulmasıdır. Marx'ın 'özgür insanı' gönlü zengin olanıdır, bakınız, Die Frühschriften, sayfa 243. Marx, servet sahibi adam diye kendisi 'çok bir şey olan'dan bahseder, çok şeye sahip olandan değil! Biyofiliktir," duraladı,

"Ve bu bağlamda, Hazreti Muhammed'e küfreden bir Marksist olamaz! Varım diyorsa, ya Muhammed'i bilmiyor, ya Marx'ı ya da hiçbirini. Pek muhtemeldir ki, bunlardan sonuncusu doğru!" diye ekledi.

Kapitalist dünyanın öyküsü özde aynı, ayrıntıda farklıydı.

"On dokuzuncu yüzyıl kapitalizmi kişisel kapitalizmdi, yirminci yüzyılda anonim oldu."

Bin sekiz yüzlerde Avrupalı türdaşlarımız önlerine çıkan fırsatları değerlendirmişler, yeni yöntemler, ekonomi kurallarına uygun olarak yeni üretim teknolojileri geliştirmişlerdi.

'İnsanlar keşiflerinden gurur duyuyorlardı. Doğayı kontrol altına almış, karanlık çağların hurafelerinden kurtulmuşlardı. Akılcı olmaktan, kendilerinden başka karar mercii tanımamaktan dolayı övünçlü, kendilerinden emin ve mutluydular. Üretenin ürettiğine yabancı olmadığı bir dönemdi on dokuzuncu yüzyıl."

Yastığının yerini değiştirdi,

"Üretenin ürettiğine yabancılaşması," diye tekrarladı, "Yirminci yüzyılın patolojisi buydu."

Geçmiş zaman kullanıyor olması dikkatimi çekti, nedenini sordum,

"Artık yirmi birinci yüzyıldayız," dedi, "Bu yüzyılın patolojisi de farklı olacak. Neo-liberalizm geliyor ya!"

Şaka mı yapıyor diye baktım, yapmıyordu.

"Üretim derken, imalattan, hizmet üretimine, müzik üretimine, yasa üretimine, politika üretimine kadar her türlü faaliyeti kastettiğimi anlıyorsun, değil mi?"

Anladığımı söyledim.

"Yirminci yüzyılda, üretim 'elden çıktı', üreteni yönetmeye başladı," dedi, Günay. "Pazar ekonomisinin kendisine özgü kuralları sermaye sahiplerini işlerini istemeseler de büyütmeye zorladı. Her şeyin devleştiği bir dünyada durmak düşmek demek olduğundan, temettüler ertelenir, artı değer tüketilecek yerde yeniden sisteme gömülür oldu. Atom bombasının başarısının hidrojen bombasını zorunlu kılması gibi bir girdaptı bu. Sihirli kelime büyümeydi. Nihai ürünün toplumsal fayda sağlaması, insanın yaptığı işten haz alması gibi kavramlar ortadan kalktı. Mesela, bak, Henry Ford, gerçekten de orta direğin satın alabileceği bir otomobil, ünlü Model-T, üretmeyi hedef edinmişti. Para kazanmayacak mıydı? Elbette kazanacaktı, ama sağladığını düşündüğü toplumsal fayda da bir o kadar haz veriyordu. Bu anlayış kayboldu. Batılı türdaşımız kendisini her an daha daha daha da büyüğe zorlayan bir Büyük Makine'nin kulu oldu.

Şunu anlamalısın, Büyük Makine, bir amacı, kendisini aşan bir hedefi olmayan bir düzenlemedir."

"Afrika totemleri gibi... "

"Tabii. Büyük Makine'nin insanları daha mutlu, efendim, dünyayı daha temiz, daha yaşanılır bir yer kılmak, açları doyurmak, yoksulları kollamak filan gibi hedefleri yoktur. Tersine, Büyük Makine deyiş yerindeyse, insanların arkasından iş çevirir; çünkü, teknoloji insanların emrine değil, insanlar teknolojinin hizmetine verilmiş, birey, Büyük Makine'nin her an ikame edilebilir bir parçasına indirgenmiştir."

"Şöyle düşün," diyordu Günay,

"Birlikte çalışan, fabrikalara, ofislere, otomobillere, metrolara, otobüslere birlikte akan milyonlarca insan! Büyük Makine'nin öz uzmanlarının öngördükleri bir ritimde, çok hızlı değil, çok yavaş değil, ama birlikte, her biri bütünün bir parçası olduğunun bilincinde, ehramlara taş taşıyan yüz milyonlarca köle! Aynı gazeteleri okuyan, aynı TV'yi, radyoyu izleyen, aynı filmi gören, birlikte üreten, tüketen ve gidişatı sorgulamayan yığın!"

"Sorgulamayan?"

"Sorgulamayan. Bireyi bu defa da Büyük Makine yok etti! Birkaç yüzyıl öncesinin feodal otoritesi gitti, yerine 'kamuoyu ve pazar' denilen isimsiz otorite konuldu. İlkel klanların, 'ben, biziz'i kayboldu. 'Farklı' olmak demek, toplum düşmanı olmak demek oldu. İnsanların kendilerine ait, öz gerçeklikleri, türdaşlarına iletebilecekleri gerçeklikleri soyutlaştırıldı. Kimse, kimseye derdini anlatamaz, kimse kimsenin dilinden anlamaz oldu. Batılı türdaşımız bundan böyle sadece ve sadece kişisel gerçekliğini görecek, sadece kendi gerçekliği ile temas kuracak, sadece kendi doğruları ile bütünleşebilecek, kendi durumu ile halleşebilecekti."

"Toptan yabancılaşma?"

"Evet ve tabii birey yabancılaştıkça muhakeme kabiliyeti azalıyor. Olayların arkasında yatanı, gelişmelerin nedenini kavrayamaz oluyor.

Daha da kötüsü, bireysel vicdan yerini topluma uyma ve dışlanmama kaygısına bırakıyor. İnsanoğlu, parmağının izi gibi eşsiz, yegâne olduğunu unutuyor, herhangi bir şey oluyor, şeyleşiyor!!! 'Benim düşüncem, "Benim kararım', 'Benim yargım', 'Benim eylemim', diyebileceği bir şey kalmıyor. Şeylerin benliği yok çünkü! Şeyleşmiş insanların benliği yok!"

İçini çekti, Therese'deki rahibenin yüzünü gördüm yine! Transandantal dediğim acısını gördüm,

"Onca gayretten sonra ne büyük bir düş kırıklığı!" dedim. On altıncı yüzyılı, köylülükten kurtulmayı, Marx'ı, 17 devrimini, dünya savaşlarını düşünüyordum. Başını salladı,

"Ne yazık ki, aşağıdakiler de yukarıdakiler de, ahmaklar da akıllılar da 'şeyleşti'," diye sürdürdü, "Batılı türdaşımız kendisini bağımsız ve özgür sanan, hiçbir otorite, ilke ve vicdana kul olmadığına bütün kalbiyle inanan, ama emredilmeye teşne, ama kendisinden beklenileni yerine getirmeye teşne, toplumsal makinede sürtünme yapmamaya teşne bir karakter geliştirdi. Profesör Sernea'yı hatırla. O, 'yukarıdakiler'den değil mi? Bir profesör, gençleri biçimlendiriyor. Ama, Türkiye'de yüz yıl da kalsa, üniversitesinin dikte ettiği 'Orient' kavramının dışına çıkmayacaktır."

İrrasyonel otoriteden kurtulunmuş ama bu, 'rasyonel' otoriteyi de götürmüştü.

"Mürşitler yok oldu," dedi Günay, "Peygamberler zaten köhnemişlerdi. Filozofları, ideologları da pazar ahlâkı yok etti. İlişkileri pazar yönlendirdiği sürece, neyin doğru neyin yanlış, neyin iyi neyin kötü olduğu hususunda düşünmeye gerek yoktur, anlıyor musun? Kimsenin kimseden daha 'üstün', efendim, daha 'yüce', daha 'iyi' olmadığına dair bir söylem geliştirilince, pazar ahlâkı gereği kurunun yanında yaş da yanınca, birey, insan onuruna, vakarına, yeteneklerine, iyiliğine duyduğu güveni kaybeder."

İnsanın 'şey'e dönüştüğü bir durumda, "onur", "vakar" gibi kavramların saçma olduğunu düşündüm.

"Elbette," dedi, "'onurlu' ya da 'iyi' ya da 'hoşgörü sahibi' bir, mesela, 'sandalye' düşünebiliyor musun? Bu kavramlar saçmalıklara indirgenip, insanın üstün vasıfları, alkışlanmaz olunca, birey giderek artan güçsüzlük duygusuna kapılır. Bu yüzyılda önemli olan tek şey kabul görmektir. Hal böyle olunca birey, kimliğini, insanca kazanımlarını unutur, kendisini 'satışa çıkarır'! En çok beğeniyi hangi rolü ile toplayacaksa, hangi rolü en çok alkış getirecekse, o role soyunur."

Ibsen'in Peer Gynt adlı oyununu anımsadım. Oyun, çağdaş insanda 'benlik' kaybını anlatır. Peer Gynt, topluma uyarlanma, başarılı olma çabasında o kadar çeşitli rollere bürünür ki, bir süre sonra iş artık, 'benden nasıl hoşlanıyorsanız, hangi libasımla başarılıysam öyleyim'e kadar gelir.

"Yirminci yüzyıl Batılısının toplumsal karakteri, kalabalıklara rahatça uyum sağlayan, daha çok tüketmek isteyen, zevkleri standardize edilmiş, ("Televizyon dizilerinde seyircilerin gülmeleri gereken yerler bile dikte edilir. Seslendirmede araya sokulan kahkahaları hatırla.") kolayca etkilenen ve öngörülebilen biridir, bir 'robot'tur. Mısır uygarlığı ile başlayan sistematikleştirme, bu yüzyılımızda son şeklini alır. Haklısın, tabii, Stevenson'un dile getirdiği patoloji, Peer Gynt patolojisidir."

"Stevenson?"

"Adlai Stevenson," dedi, Günay, "1950'lerin ABD başkan adaylarından birisiydi, 'Artık köle olmaktan korkmuyoruz ama robot olmaktan korkuyoruz,' demişti. 'Bireyler olarak somut bir otoriteye boyun eğmiyoruz, kimse ile boğuşmuyoruz ama kendimize özgü inançlarımız yok, kendimiz yokuz!' Nedenini de, çağın toplumsal karakterini numune kabul edip ona uyarlanmak gerektiği şeklinde ortaya çıkan mutabakata bağlıyordu."

"Robot olmanın karşı konulmaz cazibesi!"

"Eeeeh! Şafak Özden olmayı kim istemez?" dedi Günay, "Zeki, sevimli, başarılı, güçlü, zengin!.." duraksadı, "Öyle değil'
mi?"

"Bunu açıklayacaksın tabii!"

Açıklayacaktı ve ben anlayacaktım, tabii. Ne ki, yirminci yüzyıldaki bu dönüşümü, robotlaşmayı içime sindiremiyordum.

"Anlaşılmayacak bir şey değil," dedi Günay, "Her şey soyutlama ve rakamlamayla başladı. Bak, ilk dönem kapitalisti bir kalfa, birkaç çırak ile yürüttüğü işin maliyetini bilir, karmaşık muhasebe sistemlerine, bilançolara gerek duymazdı. Oysa, yirminci yüzyılda büyümeye zorlanan iş bilanço üzerine yapılanır. Onsuz yapamaz! Emek, rakamlanmış değilse, emek sayılmaz. Amerikan feministlerinin ev kadınlarının mesailerine parasal değer biçilmesini istemelerinin ardında da bu yatar. Soyutlama ve rakamlama olmadan kütle üretimi mümkün değildir tabii, ama ne ki, ekonomik aktivitenin temel uğraş olduğu Batı toplumunda rakamlama ve soyutlama üretimi, ekonomi dünyasını aştı, insanların şeylere, diğer insanlara ve kendilerine bakışlarını değiştirdi."

'Soyutlama', insanlık tarihi kadar eskiydi. Felsefe ve bilim, insanoğlunun soyutlama yeteneği üzerine kurulmuştu ama,

"Ne yazık ki, yabancılaşmanın da temel öğesi oldu!" dedi, Günay, "Önce kapitalistin kendisi, sonra da üretim soyutlaştı. İnsanlar artık birisi için değil, bir şey için çalışır oldular. İşçi çıkaran birisi değil, bir 'şey'dir. Bu 'şey,' IBM, Netaş ya da devlet bilmemne kuruluşudur. Sorumluluk soyutlaşır, anlıyor musun? Öbür taraftan, üretimi de uzmanlaşma, iş bölümü, soyutlaştırır. İşçi, imalat sürecinin çok küçük bir parçası ile temastadır. Örneğin, sabahtan akşama tekbir makinenin kolunu indirmektedir. Üretimin bütünüyle bağdaşamaz, yapıcı ilişki geliştiremez olur. Yabancılaşmış toplumlarda, çalışma, iş, yaratıcı bir faaliyet, dünyayı yeniden biçimlendirirken, insanın kendisini de biçimleyen bir faaliyet olmaktan çıkar. Çalışma ve eğlenme, iş ve kültür arasında uçurumlar oluşur. Çalış-

ma artık doyum veren, mutluluk veren bir uğraş değildir. Ya Sovyetler ‘deki gibi bir görev ya da ABD'deki gibi bir tutkudur!"

"Weber buna çilecilik, zahitlik der," diye hatırlattım.

"Evet. Yabancılaşmış, hiçbir şekilde doyum vermeyen çalışma iki tepki ile sonuçlanıyor. İlki, hiçbir şey yapmamayı, tam anlamıyla tembelliği idealize etmek; İkincisi ise, işe ve onunla ilgili her şeye ve herkese karşı geliştirilen, kökleri derinde ve bir o kadar da bilinçsiz bir düşmanlık! Her iki ruh hali de bir yandan verimsizlik demektir. Öte yandan, karıncayı incitmekten korkan bir adamı dünyanın sonunu getirecek silahın yapımında gönül rahatlığı ile yer alabilecek kadar boş verici kılar. Bu noktada insanoğlunu kendisini yok etmekten ne dini inançları, ne vicdanı, ne ideolojisi kurtarabilir."

Satın alınan şeyin, kullanılan şey olmaktan halinin tüketimin soyutlanması olduğunu söyledi,

"Tüketime, yani üretimin nihai amacına yabancılaşılabilir mi? O da oluyor." Çok da hoş bir hikâye anlattı,

"Sanıyorum, Mareşal Von Moltke'nin hatıralarında vardı. Anadolu'da, Ankara civarında bir yerde, otomobille seyahat ederlerken, tipi altında bir çuval odun taşıyan bir ihtiyara rastlarlar. Nereye gittiğini sorarlar. Adam, kestiği odunları aşağıdaki köye, satmaya götürdüğünü söyler. Haline acırlar, kaça satmayı plânlıyorduysa, ona o parayı vermeyi, yükünden kurtarmayı teklif ederler. Adam, önce kabul eder. Parayı alır, yükünü karın ortasına bırakır. Ama, hemen sonra kendisine gelir. 'Yok,' der, 'Aşağıda insanlar soğuktan titreşirlerken, ben bu odunları buraya üç misli para da verseniz, bırakamam. Alın paranızı geri.' Odunlarını gerisin geriye toplar, yürümeye devam eder. Üretimden amaçlanan tüketime sahip çıkmanın bildiğim en iyi örneğidir bu hikâye."

Tüketimde 'yabancılaştırma' işlevini para üstlenmişti. Para varsa, müzikle uzak yakın ilişkisi olmayan birisi, milyonlarca liralık bir set alabilir, ("Tıpkı Çırpıcı Mahallesi'nde tek bir elektronik sazla doldurulan adi

kaseti çalmak için satın alınan Pioneer teypler gibi," diyordu) gazete olsun okumayan birisi, Britannica'ya, sırf toplumsal bilançosunun aktifine girsin diye talip olabilirdi.

"Satın alınan şeyin niteliği, alanın gayreti ile artık niteliksel olarak da orantılı değildir. On dokuz yaşında bir çocuk, Mercedes'ten aşağı inmez olur. İnsanca tüketim ortadan kalkar. Bu, milyonlarca liralık bilgisayarların, kapasitelerinin çok altında, adeta tuzluk gibi kullanılmaları demektir. Bu, sosyetenin düz yolda cip kullanma merakı demektir. Bu, her türlü rüküşlük demektir. Bu, İstanbul Festivali'ni konservatuvar öğrencilerinin değil, obuayı fagottan ayıramayanların tüketmesi demektir. Bir o kadar kötüsü, satın alınan şeylerin gözümüzdeki değerinin satın alındıktan sonra da takas değeri olarak kalmaya devam etmesidir. Örneğin, satın alınan bir otomobil, her an elden çıkarılabilir. Çünkü, takas değerinden başka, emeğin somut ödülü olarak hiçbir anlamı yoktur. Marx'ın dediği gibi, 'Para, bir yandan insanın sahici, doğal güçlerini sözde güçlere dönüştürdüğü için etkisizleştirirken, aslı olmayan, hayali güçlerini gerçek güçlere dönüştürür.'"

Marx'tan bir alıntı daha yaptı,

"Para, sadakati ayıba, ayıbı erdeme, köleyi efendiye, efendiyi köleye, ahmaklığı akıla, bilgeyi cahile dönüştürür. 'Yiğitlik' satın alan korkak yiğit olur. Oysa, insana insan olarak bakıp, dünya ile ilişkisinin insani olduğunu varsaydığınızda, göreceksiniz ki, mesela, sevgiyi ancak sevgiyle, inancı ancak inançla takas edebilirsiniz. Sanattan keyif almak istiyorsanız, o alanda eğitilmiş olmanız gerekir. İnsanları etkilemek istiyorsanız, onları gerçekten canlandıracak, ilerlemelerine yardımcı olacak etkileyiciliğiniz olması lazım. Doğa ve insanlarla ilişkileriniz, sizin sahici, kendinize ait olan hayatınızın arzuladığınız nesneyle çakıştığının kesin bir ifadesi olmalı."

"Türkler, Marx'ı yeniden okumalı!" diyordu, Günay. "Hatta, Sovyetler yeniden okumalı. Aksi halde, Stalin'den kaçalım derken, neo-Hitler'in kucağına oturacaklar!"

Kalktı oturdu, kalktı oturdu. Olmadı. Pencereye yürüdü. Durdu, bakındı. Sonra, birden, o daha önce bahsettiğim dört bin yıllık Çin şiirini söylemeye başladı,

"Nasıl da özgür bu yabankazları! Nasıl da dinleniyorlar Yu dalları üzerinde! Ve biz! Kralın ezeli çilekeşleri, henüz ne darımızı ne pirincimizi ekebildik! Anam babam ne yiyecekler?

Sen, o çok uzaktaki mavi gökyüzü! Söyle, ne zaman bitecek bütün bunlar? Kızarmayan yaprak, karısından koparılmayan koca mı kaldı?"

Gözleri kapalı, hafif hafif sallanıyordu. Budist rahipleri, Şinto papazları, Tibet lamaları, Yahudi hahamları, Katolik kardinalleri, Buhariler, Mevlânalar... Hepsini, hepsini aynı anda hatırlattı! Ortak bir ağıt yakıyorlardı. Söyledikçe dinginleşti. Bakışları yumuşadı.

Günay Rodoplu türkü söylüyordu! "Ata ruhu! Ata ruhu! Yardım et! Haklı olduğumu biliyorum!"

Yatağın, hastanenin, Nişantaşı'nın, İstanbul'un içine sığmayacak gibiydi! Ateşten bir kümeye dönüşüp yorganını yaksa şaşırmayacağımı fark ettim! İliklerime kadar ürperdiğimi, aklımı başıma toplamaya çalıştığımı, kendi tanrılarımı, bilim ilahlarımı, yardıma çağırdığımı ama gelmediklerini hatırlıyorum!

VII

"Ne zaman fark ettim, bilmiyorum... Ne zaman fark ettim? Ama fark ettim. En az beş yüz yaşında bir hilkat garibesine, bir anakronizme, bir yabancıya âşık olduğumu fark ettim... Ah! Ne bileyim!" diyerek ellerini çaresizmişçesine iki yana açtı,

"Belki de hep biliyordum! Hep biliyordum da, o gece idrak ettim.

Sedat'ın kapımın önünde koca gece ağabeysini beklemiş olmasında beni inciten, teşhir edilmişlik duygusu uyandıran bir şey vardı. Geneleve götürdüğü arkadaşının siftahını bekleyen bir delikanlıyı anımsatan bir şey vardı. Oradaki erkek dayanışması ne tuhaf bir şeydir, hatırlasana! Kapıda bekleyen içerdekinin hazzına bir biçimde ortaktır. Kadını, burada beni hep birlikte düzerler sanki...

Söylediğimiz türküler kirlenmişti, ilahiler kirlenmişti, genç çocuklar kirlenmişti!.. Ama, düşündükçe bir başka meselenin daha farkına vardım.

Şafak beni sahiden benimsemiş olsaydı, kardeşini yukarı davet ederdi diye düşünüyordum. Sonra aklıma beni evine götürdüğü gece, Sedat'ın öteki odada büyük bir fütursuzlukla uyuduğu geldi."

"Şiran'ın babası gibi... "

"Evet! Şiran'ın 'ağa' babası gibi. Kadıncık'ı ne kovmuş, ne de içselleştirmişti. Aynı şeyi yaşıyordum. Sedat'ın kişiliği üzerinde yoğunlaşmama neden olan, onun o geceki onursuz nöbeti oldu. Sonra, Duran Kuran'ın dükkânındaki imza gününden bu yana Sedat'ta gözlediklerimi düşündüm... Korkunç bir sonuca vardım: Yirmi dokuz yaşında olmasına karşın tek bir kadın tanımamış Sedat, ağabeysinin pezevenkliğini yapıyordu!... "

"Estağfurullah!"

"Yok, o öyle! Öyle de, böyle bir konumu kendisine nasıl yediriyordu, onu anlamaya çalıştım. Sonra düşündükçe, pezevenkliğin Sedat'ın ağabeysine sunduğu hizmetlerden sadece bir tanesi olduğunu görmeye başladım. Şafak'ın da dediği gibi, Sedat 'koç'uydu, 'fedai'siydi, ağabeysinin. Son delege seçimlerinde yüz tane gürgen sopa kestirdiğini, anti-Baykalcı delegeleri dövdüğünü söylemişti. Ağabeysi için! Dev-Genç militanıydı, SHP'yi küçümsüyordu ama üye olmuştu. Ağabeysi için! Şafak'ın kurduğu bir işte, Şafak politika yapabilsin diye çalışıyordu. Ağabeysi için! Bir kızla beraber olmuş ama onu ortada bırakmış, akrabadan bir kızla nikâhlanmıştı. Ailesi için!

Şafak'ın bir seçim nutkunu hatırladım. ***'Ben iyi bir işadamıyım; iyi bir organizatör olduğum için, birlikte çalıştığım kardeşlerime iyi bir babalık yapabildiğimden, aileme babalık yapabildiğimden, iyi bir işadamıyım. Sekiz yıldır birlikte ticaret yapıyoruz; sekiz yıldır bölüşme hesabı yapmadık,'*** diyordu. Sedat'ın benim Şafak'a aldığım ceketi giydiğini, ağabeysinin aldığı eşyayı kullandığını biliyordum. Evlenip de bir ev açacağı zaman buzdolabının alınması için bile Şafak'ın onayı gerekmişti. Onu da hatırladım. Önceleri önemsemediğim bir sürü ayrıntı art arda eklendi. Kafamda bir şeyler aydınlanmaya başladı. Ailesine 'babalık' yapmaktan bahsediyordu

Şafak. Düşündükçe, nutkundaki 'bölüşme hesabı yapmadık' bildirisinin küçüklü büyüklü Özdenlerin kölelik fermanı olduğunun, 'kimse gerçek emeğinin gerçek hakkını almadı', gerçek nitelikleri ile değerlendirilmedi demek olduğunun ayrımına vardım."

"Emeklerinin değerini pazar ekonomisi biçmedi!"

"Evet. Aynı şeyler, Şener için de geçerliydi tabii. Yeteneklerini, ussal donanımlarını serbest pazarda değerlendirmeye kalksalar, değil BMW sahibi olmak, halk otobüsüne binmekte zorlanırlardı. Delikanlıların yaşamak için ağabeylerine kapı-kulluğu etmekten başka olanakları yoktu! Anlıyor musun? Birisi, yani Şafak, parayı manipüle ediyor, ötekileri besliyor, karşılığında da sadakat talep ediyordu. 'İyi babalık' söylemi, 'cömert lord' söylemiydi. Sıfat yanlış mıydı? Hayır. Emeklerini özgür iradeleri ile pazarlasalar 'Lord' Şafak'ın onlara tahsis ettiğinin dörtte birini alamazlardı! Tabii kul olacaklar, feodal düzenin devamını tabii isteyecekler, kapı kulluğunu bir nişan gibi benimseyeceklerdi. Kapı kulluğunun icaplarına gelince; onlar da, kocaman delikanlının benim kapımda beklemesi, alkolden yürüyemez hale gelen ağabeysini taşıması, onun için adam dövmesi, gerekirse hapse girmesi demek olabilecekti! Tabloyu görebiliyor musun?"

"On altıncı yüzyıl Avrupası! Onu demek istiyorsun, değil mi?"

"Beş yüz yaşındaki sevdiğimin bir yüzü!.. Evet, on altıncı yüzyıl Avrupası, Lord Şafak, 'Baba' Şafak!"

"'Ben, biziz!' diyen Özdenler!"

"Evet.... Evet. Ne Sedat, ne de Şener 'Ben kimim?' sorusunu asla sormadılar. 'Ben kimim, bu karının kapısında ne arıyorum?' 'Ben kimim, bu sopalarla kimi, neden dövüyorum?' 'Ben kimim, neden teyzekızımı düzüyorum?' 'Ben kimim, Alevilerden neden nefret ediyorum?' 'Ben kimim, Baykal'ın resmini neden başucuma asıyorum?' Bu soruların sorulabilmesi için gerekli kimlik bilinci, benlik asla oluşmadı. Anlıyor musun? Bireysellik gelişmeyince de, başta ağabeyleri olmak üzere, kimseye karşı nes-

nel, efendim, muhakemeye dayalı bir yargı geliştirmeleri elbette mümkün değildi! Hayatı sorgulamaları mümkün değildi! Anlıyor musun? Özdenlerin evrenlerinin merkezi kendi 'klan'ları, aileleriydi. Onun dışında her şey karanlıktı ve ne benim, ne de başkalarının onlardan bağımsız olarak var olduğumuzu düşünemezlerdi! Bir 'lord' olarak, Şafak'ın köylülerinden hizmet talep etmesi Tanrısal hakkıydı. Buna karşılık, onları asgaride olsa, doyurmak ve korumakla yükümlüydü. Şimdi, bu anlayışı genişlettiğinde göreceksin ki, bir sonraki aşamada, 'Biz belediye başkanı olduk!' diyeceklerdir. Ve aynen öyle oldu! Sedat, 'Biz belediye başkanı olunca... ' diye başladığı cümlelerini, 'Belediye başkanı biziz'e çevirdi. 'Biz' kim? 'Biz' öncelikle Özdenler, sonra da genişletilmiş klanları, yani Partililer, yani Gümüşhaneliler! Nitekim, Çayırtepe'nin çoğunlukla DYP'li, ANAP'lı Gümüşhanelileri oylarını 'bizim çocuğumuz' dedikleri Şafak'a verdiler."

"Bu, Türkiye'de hep böyledir!"

"Onu söylüyorum ya! Sivaslılar Sivaslılara, Aleviler Alevilere oy verir. 'Varsın kötü olsun, bizden olsun,' işler. Bir tür zina ilişkisi, anlıyor musun? Koynuna alacaksan, aileden birisini alacaksın!"

Anlıyordum, tabii.

"Son tahlilde karşılıklı sorumluluklar, birtakım göreneksel kısıtlamalar içeren bir dayanışmadır ya feodal sömürü, Şafak tebaasının sadakatini işadamıyken dükkânının kârı, belediye başkanıyken Çayırtepe'nin rantı ile ödüllendirecektir. Yetenekleri ve yeterlilikleri ne olursa olsun, klan mensupları korunacak, kollanacaklardır. Onlar da yok iş, yok imar durumu, yok kömür deposu kuracak belediye arsası talep edeceklerdir. Onlar Şafak'ı, Şafak da onları sömürür. Burada bir çıkma yapayım, Türkiye'de, efendim, işe göre adam değil, adama göre iş aranıyor yakınmalarının sonunun gelmemesinin nedeni de budur. Klan mensubunun karnı doyurulacak, ona iş icat edilecektir. Zina ilişkisi son bulmadıkça, üretime, işe, öncelik veremezsin!

Öte yandan, unutma ki, Özdenler, on altıncı yüzyılın değerleriyle ama yirminci yüzyılda yaşamaktadırlar. On altıncı yüzyıl değerlerine boyun eğmeleri tek bir şeyle açıklanabilir... "

"Yabancılaşmış olmaları! Mı?"

"Elbette benim yaşadığım yüzyıldan 'gayri' bir yerlerdeydiler. Sahiplendiğim tarihe ağyardılar. Bak, Sedat'ın konumunun senin ya da benim kendimizi birdenbire 2400 yılında, ya da, de ki, gelişme çok daha hızlı olduğu için 2100 yılında bulmamızdan farkı yoktur! Yeni koşullara biz de ancak o düzenin 'kölesi' olarak uyarlanabilirdik. Hayatta kalmak için başka seçeneğimiz olamazdı! Ve unutma, ***'tehlikeye düşen vücut için, şuur bir safradır. Külçe gibi, leş gibi yaşamak da yaşamaktır.'*** Ya bilincimizi körleştirecek, kendimizden 'gayri' birileri olacak ya da ben bu oyunu oynamıyorum deyip, kendimizi ortadan kaldıracaktık. Başta kendisine el'di Sedat. Düşünsene, hiçbir durumda 'benim!' diyebileceği, kendisine özgü bir karar verememişti delikanlı. Ne tuttuğu işte, ne politikada, ne koynuna aldığı kadında! Daha da kötüsü, kendisine ilişkin kararları kendisinin veremediğinin farkında olmadığı gibi, kendisini oluşturan feodal âdetlere, ağabeysine, amcasına onları dünyanın merkezi bilip yücelterek, hatta taparcasına bağlıydı. Bu bağlılık süt çocuğunun meme bağımlılığı gibi yaşamsal bir bağlılıktı. Öte yandan, ben, 'Bu adam benim kapımda beklerken, yan odada yatarken, hiç yengesini düşünmez mi, neden hiç cephe almaz, gömleğini yıkayan, yemeğini pişiren o kadına hiç sevgi beslemez mi?' diye aptalca sorular soruyordum kendime! 'Sevgi' elbette söz konusu olmazdı! 'Ben bilinci' gelişmeden, 'sevgi' gelişemez ki! Önce 'ben' diyecek, sonra 'sen', sonra 'o' diyecek! Sonra da kendisinin dışındakilere 'yoğunlaşacak!' Dayanışma, özen, saygı geliştirecek! Olacak iş değildi, tabii. Sedat sevmeyi becerebilecek olsa, onca yıllık yengesine rağmen benim kapımda bekler miydi? Sedat sevmeyi becerebilecek olsa Diana'nın telefonda ciyak ciyak 'Günay ölüyor!' diye bağırdığını ağabeysine söylemeyi 'unutur' muydu? Sedat sevmeyi becerebilecek olsa, önüne gelen

yere ağabeysinin imzasını atar, kooperatif defterlerini Şafak'ı hapiste süründürecek şekilde darmadağın eder miydi?"

O noktada hangi defterlerden bahsettiğini bilmiyordum ama herhalde anlatacaktı diye düşündüm, sormadım.

"Şafak'ın, Sedat'ın biraz daha gelişmiş türü olduğunu çok sonra kavradım. Niye bu kadar geciktiğimi düşününce şunu anlıyorum... Çünkü, bir kere, Şafak Özden'in Gümüşhane'den, yoksul bir öğretmen çocuğu olarak başlayıp, İstanbul gibi 2500 yıllık bir şehirde belediye başkanlığına uzanan serüveni, cezaevi, işkence fasıllarını da düşününce, müthiş etkileyiciydi. Muhteşem bir tarihi mirası kendi sınıfı adına, asırlardır sistemin merkezinden uzak tutulmuş sınıfı adına, devralıyordu sanki. Ben bu serüvende on dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sının sosyal mobilitesini görüyordum. Köhne kalıpları kıran, egemen sınıflara, düzenin öz uzman aydınlarına Antwerp tepelerinden başkaldıran mobilite! Kalıpların kırılması gerektiğine de bütün kalbimle inanıyordum. Karşı çıkanlara, işte, İstanbul'u lahmacuncular sardı filan diyenlere düşman kesiliyordum. Türkiye ilk kez homojenleşiyordu, demokratlaşıyordu! Efendim, İstanbul'da, Boğaz vapurlarında birinci mevki denen ayrıcalıklı konumları da, erguvanlı köşklerdeki aşk maceralarına duyulan nostaljiyi de hastalıklı buluyordum. Ne kadar umutlandığımı biliyorsun. Ankara'dan dönüşümüzde sana anlattıklarımı hatırla. Gerçekten de, Şafak'la -tırnak içindeki 'Şafak'la!- ele ele verirsek, Türkiye'de misli görülmemiş bir hareketi başlatabiliriz diye umuyordum. Ben ona yirminci yüzyılın normlarını tercüme edecektim, o bu normları insanımıza anlatacaktı!.. 'Türk insanı' diye ortak bir paydamız olduğuna ciddi ciddi inanıyordum! Öyle inanıyordum ki ya da inanmak istiyordum ki, eski bilgilerimi bilerek, isteyerek unuttum... " Kollarını kavuşturdu, başını önüne eğdi,

"'Ben' bilincini kazanmanın da yeterli olmadığını, esas meselenin bu 'ben'in kendi dışındaki dünyayla hangi yöntemle bütünleştiği meselesi olduğunu unuttum!" diye söylendi, acı acı.

"Dört ortaktılar... Ve her şeyi paylaşırlardı, 'yârin gül yanağından gayri!' Öyle diyorlardı. 70-80 döneminde Çayırtepe'de ciddi kavga vermişlerdi. Bir tarafta Ülkücüler, öte yanda devrimci fraksiyonlar. Silah, sopa ne istersen vardı. Kurtarılmış bölgeler vardı. 1 Mayıs Mahallesi'ne girilmiyordu. Ve o 1 Mayıs Mahallesi, öğrencilerin sırtlarında taşıdıkları taşlarla inşa edilmişti. Şafak Özden, gençlik kolu yönetim kurulu üyeliği, sekreterliği yaptı, o şartlar altında bir halkevi kurdu, kurucu sekreterliğini yaptı. Erol Çiçek, CHP'nin İl Gençlik Kolu başkan adayıydı. Duran Kuran İl Yönetim Kurulu üyesiydi. Onur Oflu, vs. vs. Neyse!

Ve ben bütün bu kavganın, insan'ı olması gereken yere, sistemin tam merkezine koymak kavgası olduğuna inandım! Ve aklımca, bu kavgayı entelektüel donanımımla destekleyecek, türdaşlarımızın tarihsel deneyimini aktararak, olabilirliklerin olamazlıklardan ayıklanmasına yardım edecektim. Oysa, daha baştan, Şafak bana 12 Eylül sonrasını anlattığı zaman aymam gerekirdi. 12 Eylül'de tutuklanan, işkence gören o olmuştu. En çok ihtiyacı olduğu sırada, Erol Çiçek'in onun yanına bile uğramadığını söylerdi. Ne ailesini makarna ve gazyağı kokan balıklarla beslerken, ne de daha sonra... Ona bakan, arka çıkan yine kendi klanıydı. Bu durum Şafak'a özgü bir şey de değildi. Ali'ye de ailesi baktı, Suat'a da ailesi baktı, üniversiteden atılan öğretim üyelerine de aileleri baktı! Ben Şiran'ın babasını da tanımıştım. Halis Özden'ide! Şafak'ın Kelkit suyunun başında efendi efendi otururken devlete satılmış babasını tanımıştım. Adamcağız oğlunun ne devrimciliğine, ne 'işadamı' kimliğine, ne içkisine, ne çapkınlığına anlam verememişti. Ama, tıpkı Sedat gibi, o da boyun eğmekten başka çare bulamadı. Bildiğin gibi sonunda kendisini camiye, yani İslâm ritüeline attı! En dindar olduğunu sandığı zaman bile aslında, Allah'a değil, 'devlet' denilen, 'aile' denilen puta taptığının farkında değildi!

Eğer o zaman, daha o zaman, bu insanlara neden ideoloji arkadaşları değil de klanları arka çıktı diye sormalıydım! Bu soruyu sorsaydım, özde

on altıncı yüzyıl Avrupa köylüsü zihniyetiyle değil solcu, değil demokrat, birey bile olunamadığını anlardım! Klanlarını bir yana itip, dizleri titreyen bir endüstrinin sömürülen emekçileri kimliğini nereden ve nasıl sahipleneceklerdi? Az daha düşünseydim, ne Şafak'ın, ne de diğerlerinin uğruna ölmeyi göze aldıklarını söyledikleri solcu kimliklerini muhakeme edilmiş ve somut bir seçim olarak benimseyemeyeceklerini anlardım.

Şafak'ı çok sağlıklı, çok gerçekçi buluyordum. Senin benim olmadığımız kadar gerçekçi ve sağlıklı. Hatta, biliyorsun, bu devleti altmış yılda aydınlar bu hale getirdi, bırakalım da biraz da bunlar yönetsinler diyordum.

Nerede atladım, biliyor musun?

Evet, Şafak'ın güçlü bir benlik duygusu vardı... Sedat ve Şener'den, hatta babasından farklı olarak klanından baş vermiş, feodal düzeni tersyüz ederek ailesine babalık etmişti ama dünya ile, diğer insanlarla kurmayı seçtiği ilişki bütünleşme değil, tahakküm ve itaat ilişkisiydi! Anlıyor musun? Klan bağlarını kopartmış, siyasi ve ekonomik özgürlüğüne kavuşmak isteyen insanın öyküsü... "

"On yedinci yüzyıl?"

"On yedi, on sekiz, on dokuz, yirmi! Hepsini bir arada yaşıyordu!

Bir yandan kendisinden daha büyük olduğunu düşündüğü bir şeylere, örgüte, SHP'ye, onun içindeki bir hizbe sığınırken, öte yandan da başta ailesi, eşi, kardeşleri, çocukları, hükmedebileceği herkese hükmetme gayreti içindeydi. Kişiliğinin itaatkâr parçası ona gururla 'Ben, Deniz Baykal'ın,' ya da 'Mustafa Özyürek'in neferiyim,' dedirten parçasıydı. O kadar ki, bir gün bir konuda yanlış yaptığını söylediğim zaman 'Aman gülüm, Deniz de yanlış yaptı! Biz yanlış yaptıysak çok mu?' diyebildi. Ama, tabii, Deniz Baykal da, 'SHP'nin neferi!' Sorun da bu zaten! Herkes bir şeyin neferi olmaya öyle teşne ki bu ülkede!"

"Yeni putlar?"

Yeni putlar, tabii. Bir yandan, yanlışa, kötüye göz yumduran tapınma, özgürlükten kaçış, sığınma. Muhakeme yeteneğinin, gerçeklik duygusunun kaybı. Öte yandan, kardeşlerine, karısına, 'altındakiler'e nefes aldırmayan tahakküm. Bu patolojiye yakalanmış insanların 'sevdikleri' değil, 'kullandıkları' vardır. Şafak'ın 'Kardeşlerimi oğullarımdan daha çok seviyorum, koçlarım benim,' diye gözlerinin yaşarması da buydu. 'Çocukların ne olacağı belli mi? Bunların belli ama! Bir dediğimi iki etmiyorlar,' demesi de buydu. Benimle olan ilişkisi de buydu.

Bu yüzyılın 'kullanılma' kavramı, on dokuzuncu yüzyılın zulüm kavramı değil tabii. Onun için bir bakışta teşhis edilmiyor. Ama, 'kullanılmak' kavramının bir insanın diğerine, onun amaçlarını gerçekleştirebilmesi için hizmet etmesi demek olduğunu anladığın anda tablo önüne serilliveriyor. Bir süre sonra Şafak'a baktığımda hepimizin ama hepimizin onun amaçlarına hizmet ettiğimizi gördüm! Şimdi baktığımda görüyorum ki, amaçlarımız da çakışmıyormuş! Bir sahne kurmuştuk. Şafak başrol aktörüydü, bizler de, kimimiz ışıkçı, kimimiz art-direktör, kimimiz alkışlayıcı olarak onun amaçladığı rolü oynamasını sağlıyorduk! Sabahlara kadar onu bekleyen karısı, kardeşleri, ben, hatta çocukları! Çocukları diyorum, çünkü 'çocuk sevgisi' söylemi de koşulsuz değil. Şafak türü, kendi beklentilerine uygun bir oğula, oğullara, maddi manevi mirasına, dünyevi işlevine layık oldukları sürece 'sevgi' besler. Oğlanlar büyüyecek, sorumluluk üstlenecek, Şafak'a itaat edecek, hizmet verecek nesnelerdir. Oğlu değil de kızı olacak diye ödünün koptuğunu biliyor musun? Kızla zina ilişkisi kurulamıyor, kocaya gidiyor ya kız!

Seçmenler de bizler gibiydi. Aynı konumda. Tıpkı delegeler gibi, Çayırtepeliler de Şafak'ın kişisel amaçlarını gerçekleştirmek üzere kullanılan, manipüle edilen rakamlardan ibarettiler.

Bir zaman hatırlıyorum. Bir nedenle Sarıyer'de bir öğlen yemeği yemiştik. Şafak, ben, bir de Şafak'ın Ankara'ya, Filistin intifadası anma gününe getirdiği astsubay emeklisi. Sonradan başkan yardımcısı oldu sanı-

rım. Urcan'a gelmeden, deniz kenarında küçük bir balık lokantası, vardır, orada. Güzel, güneşli bir gündü. Astsubay eskisi denize baktı, baktı,

'Sen de başkan adayı olmak için bula bula Çayırtepe'yi buldun,' deyiverdi, 'Başkan oldun mu, buraya başkan olacaksın? Değil mi, Günay Hanım?'

Sanki tayini zengin Singapur'a değil de, yoksul Afganistan'a çıkmış bir İngiliz sömürge valisiydi Şafak Özden! Çayırtepe yoksuldu, çamurluydu, cahildi! Oysa, Sarıyer, bir büyük ziyafet sofrasıydı. Şafak, geçecekse bu sofranın başına geçmeli, burayı tüketmeliydi. Ve bu bana, bu bana... "

Beklemediğim bir şey oldu. Birden ağlamaya başladı Günay. Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu! Ona gitmek, sakinleştirmek için ayağa kalktım, el hareketiyle durdurdu. İstemiyordu.

"...bu bana, bakanlık beğenmeyen milletvekillerini hatırlattı!" diye hıçkırdı, "Yine de, adam bunu böyle dedi ya, ben Şafak'ın tersleyeceğini sandım! Öyle ya, insan niye politikacı olur, niye belediye başkanı olmaya kalkar be canım? İnsanları sevdiği için, onları mutlu kılacak siyasi kararları almak için, o yolda etkili olmak için, değil mi? Hayır, canım, öyle değildi.

'O günler de gelir,' dedi, Şafak ve ben gözlerindeki o garip pırıltıyı gördüm!

Çayırtepelilerden nefret ettiğini de o dönemde fark ettim. Aslında düşündüğüm zaman anlaşılmayacak bir şey de değildi. O kendisini nefret ettiği Çayırtepe'den kurtarmaya çalışırken, burada kalacak kadar yeteneksiz, budala, artık ne dersen, insanları neden sevsindi ki? Böylesi bir beklenti, İngiliz işgal kuvvetleri albayının Hintlileri sevmesi beklentisi gibi bir saçmalıktı. İşi bu değildi, anlıyor musun? İşi orada patronlarının onaylayacağı bir performans göstermek ve daha iyi bir yere tayin olmaktı, anlıyor musun? Çayırtepe, Şafak'ın kendisi için öngördüğü hayata kavuşması için bir araçtı, asla amaç değil!..

Siyasi olarak güçlendikçe, sevgisizliğini saklaması daha güçleşti. Bir gün uyardım,

'Nesini seveyim? Canları cehenneme,' deyiverdi. 1 Mayıs Mahallesi'nden söz ediyordu. Ama, hemen aydı. Ertesi gün bir demeç verdi, 'Ben Çayırtepe'de gözümü açtım. Çayırtepe'de âşık oldum. Çayırtepe'de okudum. Çayırtepe'de top oynadım. Çayırtepe'de kavga ettim. Çayırtepe'de evlendim. Çocuğum Çayırtepe'de doğdu. Çayırtepe'de işkence gördüm. Nasıl kendimi Çayırtepe'den soyutlayayım? Yani, bir başka dünya kurmam mümkün değil, ilk arkadaşlarım, dostlarım Çayırtepe'de. Anam Çayırtepe'de. Babam Çayırtepe'de. Çocuklarımın mezarları Çayırtepe'de. Benim yarınım Çayırtepe'de, çocuklarımın yarını Çayırtepe'de. Çayırtepe'siz bir dünya kuramam ki! Kuramıyorum ki! Ben Çayırtepe'nin girişinde, Çırpıcı'da, 'Çayırtepe' levhasını görünce içim hopluyor. Hatırlıyorum; on dokuz yaşımda sevgilimi beklerken de öyleydim. Sınav sonuçlarını almaya, diploma almaya gittiğimde de öyleydim. Ben, Çayırtepe'ye her girişimde bunu düşünüyorum. Bir kazak alacaksam, Çayırtepe'den alıyorum. Tıraş olacaksam, Çayırtepe'de oluyorum. Çayırtepe'siz bir yaşam düşünemiyorum. Gümüşhaneliyim. Gümüşhane'ye gittim, üç gün durdum. Koştum, Çayırtepe'ye geldim. Tatil yapacağım zaman gelip Çayırtepe'de yapıyorum. Çayırtepe'de dinleniyorum ben. Nefes alıyorum.' Ne büyük yalandı! Ve biliyor musun, nasıl bulduğumu sorduğunda, inandırıcı olmadığını düşündüğümü söylemekle yetindim, ben!

Şimdi, artık anlıyorum.

Kimse, hele de Çayırtepeliler, Şafak'ın Çayırtepe'yi sevmesini istemiyorlardı ki! Hepsi birer müstakbel Şafak Özden'di çünkü! Anlıyor musun? Hepsi kendilerine ağyardılar, kendilerine el'diler! Kendilerine yabancıydılar! Kendilerine duydukları muhabbet soğumuştu. 'Sevebilecekleri' kendileri Bağdat Caddesi'ni ya da Levent'i tüketebilecek aşamaya gelen kendileriydi. Çünkü Levent daha yeşillikti, Bağdat Caddesi daha temizdi. Öte yandan, Çayırtepe'yi yaşanacak bir yer haline getirmek gayret isti-

yordu, yaratmak yeteneği istiyordu. Kişinin gücünün ve gücün kullanılabilirliğinin farkında olmasını gerektiriyordu.

Oysa, kişinin ağaç dikmeye gücü vardır, sokakları temizlemeye gücü vardır, örgütlenmeye, greve gitmeye gücü vardır! Çarpık kentleşmeye 'hayır' diyecek gücü vardır! Hırsızlığa hayır diyecek gücü vardır! Çevre kirlenmesine karşı duracak gücü vardır! İş ki, kişi gücünün bilincine varabilsin!"

"Böylesi gücü YÖK'zedeler bile kullanamadılar Günay'cım!"

"Bunu söylüyorum ya! Yabancılaşma derken, insanın kendisine ağyar olması derken bunu söylüyorum be canım! Yapıcı eylem kimlik bilinci, Çayırtepeli olmak, öğretim üyesi olmak gibi kimlikleri sahiplenme gerektiriyor. Çayırtepelilerde, üniversiteyle sevgi ilişkisi geliştirmek. Bu yoktu! Anlıyor musun? Sado-mazoşist dayanışma, toplumsal karaktere uyarlanma, seçenle seçileni aynı kaba koymuştu bile. Ve en vahim olanı bu dayanışmaydı! Yoksa, tek bir Şafak Özden, tek bir bilmem kim önemli değildi!

Bütün bunlar ne demek oluyordu, biliyor musun?"

"Türkiye'nin toplumsal karakteri çiziliyordu... "

"Evet!.. Avrupalı türdaşlarımız bugünkü nekrofilik kişiliklerini beş yüz yılda geliştirdiler... Bizde böyle bir süreç de yaşanmadı. Adamların dönüşmek, Büyük Makine'nin talep ettiği kişiliğe uyarlanmak için vakitleri vardı. Deyiş yerindeyse, ölü-seviciliğine yumuşak iniş yaptılar! Biz, biz kelimenin tam anlamıyla kroke olduk! Onun için bizim patolojimiz daha vahim! Öldürücü!

Gümüşhane dağlarından yarım pabuç inen Şafak'ın ekonomik ve de siyasi özgürlük mücadelesinin aksiyomlarının çelişkilerine bak! Bir yandan, on yedinci yüzyıl kapitalizminin kâr yapmanın bir haddi olduğu düşüncesi; 'SHP'li işadamlarının bir farkı vardır. O da, daha fazla fedakârlık, daha fazla vermek dernektir. Demek fazla veriyoruz, daha fazla vereceğiz. Biz holdingci değiliz, tröst değiliz, öyle uluslararası ekonomik güçle-

rimiz falan da yok. Ama, dünya görüşümüzün egemen olması için kullanabileceğimiz başka güçlerimiz var,' nutku! Bir yanıyla absürd, öbür yanıyla da ne kadar dokunaklı bir af dileme tavrı değil mi? Yirminci yüzyıldayız, kapitalist ekonominin kurallarının dışına çıkmamız mümkün değil, holdingleşmemek de söz konusu değil, '...daha fazla vermek... ' Büyük Yalan! Ferhan Şensoy'un, 'Kahraman Bakkal Süpermarkete Karşı' oyunu gibi, Büyük Yalan'ın bir parçası. Üreticiden aracısız alıp, daha ucuza mal ettiği için süpermarketten yana olmak zorundasın, İki yüz elli yıl öncenin Colbert'i gibi, adamı 'tamahkârlıkla suçlarsan, komik olursun. Nurettin Sözen'in 'önce insan' sloganı gibi bir safsata. Hemen bir soru sorduruyor: 'Hangi insan?' Kuru fasulyeyi süpermarketten daha ucuza alan insan mı, sermayesi yeterli olmadığı için daha pahalıya yediren insan mı? Sosyal demokrat etiketinin onu nasıl bir yalana zorladığını görüyor musun? Bu yalanı feodalizmin nasıl körüklediğini görüyor musun? Niye günümüz SHP'lileri kır kökenli? Anlıyor musun?

Bir yandan on yedinci yüzyıl değerleri, öte yandan bütün vahametiyle çöken on dokuzuncu yüzyıl kapitalizmi...

On dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sında kâr haddi gibi ahlaki ölçüler köhnemiştir, günümüz Türkiye'sindeki gibi! Komşuları 'geçmek', onlardan 'farklı' ve 'üstün' olmak, insanlara bir içgüdü gibi yerleşmişti, günümüz Türkiye'si gibi!. Kişinin toplumdaki yerini ve haddini bilmesi gerektiği inancı kaybolmuştu, günümüz Türkiye'si gibi! Bugünkü Türkiye'ye tercüme edersen, nedir 'haddini bilmezlik' biliyor musun? 'Haddini bilmezlik' rasyonel, akılcı otoritenin kaybıdır. Şimdi, bak, insanın insanı kullandığı yerde, öğretmen-öğrenci, eski deyimiyle şakirt-mürşit arasındaki rasyonel otorite yok oluyor. Kimse karşısındakinin kendisinden daha bilgili, daha üstün olabileceğini kabullenmiyor. Herkesin kendisini her mevkie layık gördüğü, herkesin 'en iyi yeri kapmak' için savaşta olduğu bir ortam oluşuyor ki, Beşiktaş Belediye Meclisi'ne tombalacıyı üye yapan anlayış da budur, efendim, Fatma Girik'i Şişliye layık gören cüret de

budur, 'k'yi, 'g' okuyanın TRT spikerliğine soyunması da budur! Bize her gün her saat 'bu mevkiye getire getire bunu mu getirmişler!' dedirten, benim makûs seçim dediğim şey budur. Hatta şunu da söyleyeyim, Türklerin kitap okumamasının nedeni de budur! Kimsenin kimseden öğreneceği bir şey yok! Anlıyor musun? Bu ülkede herkes herkesten daha akıllı olduğu için her şeye her an yeniden başlanır. Bir Ali Paşa'nın, efendim, bir Cemalettin Afgani'nin bir bildiği olmuş olabileceğini öldür Allah kimseye anlatamazsın! Amerika her an yeniden ve alkışlarla keşfedilmek durumundadır.

Akılcı otorite kaybolunca, insani dayanışmanın toplumsal ve ahlaki ilkeleri de kayboluyor, tabii. Hayat, irrasyonel bir yarışa indirgeniyor. On dokuzuncu yüzyıl Avrupa insanı 'rekabetçi, istifçi, sömürücü, otoriter, saldırgan ve ben-merkezciydi,' değil mi? Peki, aşağıdaki Laz bakkal nasıl? Vehbi Koç kim? Hayatını bir oku da bak! Koca bir İstiklâl Savaşı'nı yok sayıp, işine bakacak kadar yabancılaşabilmiştir adam! Hoş, Vehbi Koç öyle de, Sabahattin Eyuboğlu öyle değil mi? Memleket yıkılırken Oxford'da Shakespeare okumuyor muydu? Yine de, hangi Şafak Özden ya da Şiran Ören, Vehbi Koç olmak istemez? Türkiye'de insanların baş tacı ettikleri tipoloji, değil mi?

Batılı türdaşlarımızın patolojik sorunları, sömürü ve istifçiliğin insan onurunu ayaklar altına alması, ulusların kendi emekçi sınıflarını, sonra da Asya-Afrika'yı yağmalamalarıydı.

Aynı patoloji günümüz Türk toplumsal karakterinin patolojisi değil mi? Ha, şu farkla ki, dış sömürgeciliği beceremediğimiz için iç sömürgeciliğe döndük! Akrep gibi kendimizi sokuyoruz. İçtiğimiz suya lağım katmaktan, peşin vergiden, Köy Enstitüsü mezunlarına otuz yıl mecburi hizmet biçmekten emeklilerimizi maaş kuyruğunda kalp krizinden öldürmeye varıncaya kadar, kendi kendimizi sömürmüyor muyuz?

Ve düşün, bu patolojinin üzerine bir de yirminci yüzyıl biniyor!

Türk'e kaç türlü vurdu yirminci yüzyıl! İlkin, az önce tanımladığım kişiliğin şurdan burdan sırıtan 'vicdan azabı'nı iptal etti! Vicdan azabının iptali, yani İslâmiyet'in ölümü.... Bak, insanoğlunun Ay'a ayak bastığına inanamazken, Star Wars filmlerinden televizyon belgesellerine kadar, nereye baktıysak, öyle bir kozmik resimle karşı karşıya geldik ki, insani referans sistemimiz kökten tarumar oldu! Bu kozmik resmi 'bilim' çiziyordu ve bilim bize evrenin merkezi, Yaratılış'ın amacı, dünyanın patronu filan değil, uzayda yuvarlanan bir toz tanesi olduğumuzu haykırdı! Hiçbir şeye bağlı olmayan, amaçsız bir toz tanesi! Milyonlarla, milyarlarla ifade edilen, somut bir deneyimi mümkün kılmayacak kadar büyük, algılayamayacağımız kadar büyük bir şeylerle karşı karşıya kaldık. Ne ki, artık Allah'ın halifesi olmak gibi bir illüzyonumuz da olamazdı. Çünkü, ***'Bulunduğu yükseklikte kalabilmek için ışık hızı ile hareket etmek zorunda kalan Hak-ü Teâlâ, (Gogi yaptığı araştırmalar sonucunda bunun böyle olduğunu tespit etmişti) yoruldu ve yere inerek eşyaları sindi... Vacib-ül vücut, sonunda yoksullara sırt çevirdi. Kendini aşağı bıraktı ve dokunulabilen binlerce cisme dönüştürdü... Allah'ın yeni pozisyonuna esrarlı bir hüzünle baktılar...'***

Tek tanrılı dinlerin sonuncusunun ölümünü Latife Tekin böyle anlatır. Ve Türkler, 'Buzdan Kılıçları' okumadılar!

İslâmiyet öldü, 'irtica' bir nostaljiden ibaret!

Adnan Hoca gibiler, Billy Graham ya da Piskopos Sheen'in Türk çeşitlemeleridirler. Bak, onlar Tanrıyı Evren A.Ş.'nin Yönetim Kurulu Başkanlığı'na indirgemişlerdi, biz aynı işe kavramların içini boşaltarak başladık. Mesela, 'her koyun kendi bacağından asılır' düsturunun aslı, herkesin kendi cihadını, iç ıslahatını tamamlaması gereği iken, 'gemisini kurtaran kaptan' yerine kullanılmaya başlandı. 'Sen seni bil', döndü dolaştı, 'beceremeyeceğin işe kalkışma' oldu. Efendim, 'yeryüzünde ne varsa fanidir, ancak kudret ve lütuf sahibi Rab'in yüzü bakidir'e 'yalan dünya her şey bomboş, yolcu sarhoş, hancı sarhoş' diye şarkı düzüldü. 'Her şeyin bom-

boş' olduğuna karar veren bir toplum, hangi ülküyü ciddiye alabilir? Sosyalizmi mi? İnsan haklarını mı? Düşünce özgürlüğünü mü? Mükemmeliyetçiliği mi? İslâmiyet'i mi?

Düzeninin öz-uzman aydınları 'irtica' diye ahmakça titrerken, Adnan Hocanın dergisinin adı 'Rönesans'tır! 'Rönesans!' Yani? Yunan'a dönüş! Yani? Çok tanrıcılığa dönüş! 'Hoca' öyle yabancılaşmıştır, İslâmiyet'e öylesine ağyardır ki, silme kuşe dergisinde ilan eder: 'Ben her an devlete olan sadakatimden kaynaklanan bir çabayla bölücü ideolojilere karşı çalışmaktayım... *Ben devlete köstek değil, destek olmaya çalışan ve bunu yapmacık olarak değil, tüm samimiyetimle yapan bir insanım!'* Bir Müslüman'ın Allah'tan digayri bir güce kategorik olarak destek olamayacağını bilmeyecek kadar yabancılaşmıştır! Vazettiği dine yabancıdır! Daha ne olsun?! 'İslâm insanın yaratılışına uygun, kolay, mantıklı, demokrattır,' derken, Büyük Makine'nin egemenliği altındaki çağdaş dünyanın putperestliği ile ehli kitap tek tanrıcılığının uzlaşmazlığının bilincinde bile değildir! 'Devlet çok saf, İslâmiyet'in Avrupalılaşmayı önleyeceğini sanıyor,' derken,' devlet denilen ve nihayet idari küçük burjuvazinin -yorgun ve kibirli devlet memurlarının- oluşturduğu putun hiç de saf olmadığını, Büyük Makine'nin emri altına girmezse, Türk'ün Avrupalı türdaşına öykünemeyeceğini düşünemeyecek kadar "yabancılaşmıştır!

Ne oluyor, görüyor musun? 'Sevgi'yi klanın, ailenin dışında da geçerli kılan biyofilyayı bir yana itip, yerine pazar ahlâkını ikame etmiş Türkiyelinin oradan buradan bakan vicdan azabı yok ediliyor, rahatlatılıyor! Bu oluyor! İslâmiyet belki de ilk kez bu yüzyılda gerçekte din-dışı bir toplumu, Müslüman olduğuna inandıran bir uyuşturucu, 'afyon' olmaya indirgeniyor! Afyon olmalı ki, ölü-sevicilerin zaferleri garantilensin, afyon olmalı ki, insanlar insanlarla olan ilişkilerinde pazar kurallarını uyguladıkları zaman hakça oldukları inancı içinde, kimseye verecekleri hiçbir hesapları olmadığı inancı içinde huzurlu olsunlar!

Bak, 'pazar ahlâkı'nı en iyi Mişonaçi hikâyesi anlatır. Mişonaçi ile Solomon ortaktırlar. Sirkeci'de, kötü bir otel işletirlerken, birden işleri büyür, demeye kalmadan beş yıldızlı bir otel yaparlar, sonra bir tane daha, bir tane daha. Zaman içinde çocukları da büyür, onlar da çocuklarını evlendirmeye, parayı aile içinde tutmaya karar verirler. Düğün günü gelir çatar, iki baba nikâhtan önce çocuklarını çağırırlar, onlara nasihat ederler. 'Hayatta' der, Mişonaçi, 'en önemli mürşit, dürüstlüktür! Birbirinize karşı her zaman dürüst olacaksınız ki, Allah da size verecek!' 'Evet,' diye onaylar Solomon, 'Biz, bu günümüzü, önce Allah'a, sonra da dürüstlüğümüze borçluyuz. Biz iki ortak, birbirimizi bir kez olsun aldatmadık,' der, Mişonaçi. Solomon anlatır, 'Biz, Sirkeci'deki otelde, bir gün -ben yatakları düzeltiyorum, Mişonaçi, yerleri süpürüyor- bir çanta bulduk. Müşteri unutmuş gitmiş. İçini açtık, bir de ne görelim, silme altın! Hemen oturduk, bir altın bana, bir altın Mişonaçi'ye. Bir altın bana, bir altın Mişonaçi'ye! Ne bir altın fazla bana, ne bir altın fazla Mişonaçi'ye! İşte, gözüm, çocuklarım, dürüstlük budur!'

Pazar ahlâkı, yalan söylememek, hile yapmamak, kaba kuvvet kullanmamak gibi geleneksel değerleri içerir gibi görünür. Ancak, pazar ahlâkı insanın 'komşu'sunu -burada, çantasını unutan garibanı- 'sevmesi', onu kendisini duyumsadığı gibi duyumsaması, gerekirse dönüştürmesi, tinsel güçlerini arttırması anlamında bir ahlâk sistemi değildir. Bu nedir biliyor musun, Şafak Özden gibi, 'Sana karşı dürüst olmak istiyorum,' diye başlayıp karnında çocuğunu taşıyan kadına, 'bugüne kadar senden başka birisi ile olmadıysam, denk gelmediği için, vakit olmadığı için olmadım,' deyip rahatlamak, 'mert' adam söylemini sürdürmektir! Topu karşı sahaya atmak, Nasreddin Hoca'nın borcunu ödeyemediği komşusuna, 'Şimdiye kadar ben düşündüm, bundan sonra sen düşün!' dediği hikâyedeki gibi, kadına verdiğin acıdan sorumlu olmamak, hafifletmek için parmağını kıpırdatmamak, dahası bu davranışın haklılığına içtenlikle inanmak demektir. Pazar ahlâkında, 'sevgi' yoktur! Pazar

ahlâkının hâkim olduğu toplumlarda, büyük aşklar, büyük nefretler de yoktur. Bunların yerini 'dengeli' dostluklar, 'dengeli' aşklar, yüzeysel 'hakkaniyet' alır. Dış politikanın maksimi olduğu söylenen 'uluslararası dostluklar değil ortak çıkarlar vardır' ilkesi, kişisel ilişkilerde de geçerli olur. Aldığından fazlasını vermek 'enayilik' değilse, 'kişiliksizlik'tir, zaaftır, kariyerizmdir. 'Nefret' ayıp değilse, 'çocuksu' bir duygu!

Pazar ahlâkı, Müslümanlıkla uzlaşamaz. Şevket Eygi'yi hatırlayacaksın. Zaman gazetesini ele geçirmeye kalktığında, Nabi Avcı'yı, Adnan Tekşen'i son dakikaya kadar manipüle etmiş, sonra da işlerinden etmişti. Öylesine belden aşağı bir tekmeydi ki, pazar ekonomisinin 'aklayıcısı' tazminat ödemesi bile böyle bir acıyı dindiremezdi. Daha ne örnekler var! Müslümanlığı kimselere bırakmayanların İslamiyet'i pazar ahlâkı doğrultusunda yorumlayabilmiş olmaları, bu ülkedeki yabancılaşmanın boyutlarını anlatmak için yeterlidir!

Bu bir girdaptır!

Yabancılaşma, pazar ahlâkını; pazar ahlâkı, yabancılaşmayı körükler! Sonuçta, Büyük Makine, kendisine en iyi hizmet edecek toplumsal karakteri yaratır ve besler. Toplumsal karakter diye, belirli bir kültüre mensup insanların çoğunun paylaştıkları kişilik yapısının çekirdeğine diyorlar demiştim. Şöyle söyleyeyim, bir toplumun ya da o toplumdaki çeşitli sınıfların, statü gruplarının üyeleri, o toplumun düzeninin talep ettiği şekilde davranırlarsa işlev görebiliyorlar. Ancak bu, bilinçli bir karar sonucu da olmuyor, gelişme kendiliğinden o yönde. Zaman içinde insanlara dayatılan davranış biçimi onların davranmak istedikleri biçimle çakışır oluyor. Dayatıldıkları şekilde davranmak insanların kolayına gidiyor, onları mutlu ediyor. Örneğin, Şafak Özden'e, SHP, belli bir davranış biçimini, örneğin, ANAP'ın ak dediğine kara demeyi dayatıyorsa, Şafak bu davranış biçimini, haklı bulmasa da benimseyecektir. Neden? Çünkü, 'sığındığı' grubun onayı kendi doğrusundan daha önemlidir. Anlıyor musun? Bu eğilim, toplumdaki insan enerjisinin toplumun işlemesini Büyük

Yalan doğrultusunda sürdürmek amacıyla kalıplanıyor, o yönde kanalize ediliyor olmasına işaret eder. Mesela, bak, modern endüstriyel toplum, insanların enerjisini çalışmaya döndüremezse amacına ulaşamazdı. Nitekim, yirminci yüzyılını modern endüstriyel toplumlarında insanlar kendilerini, başka kültürlerde görünmedik bir tarzda enerjilerinin çoğunu sonunda kendilerine zarar veren ya da en azından faydasız üretimde çalışmaya kanalize etmeye hevesli, disiplinli, düzenli ve dakik olmak isteyen bir kalıba döktüler. Kişinin her sabah uyandığında o gün çalışması gerekip gerekmediğine, o işkolunda çalışmasının doğru olup olmadığına ya da işe gitme saatine karar verdiği bir yirminci yüzyıl toplumu işlemezdi. Bireyin yapıcı güçlerini nasıl tasarruf etmek istediği yolundaki bilinçli seçimi, pek çok istisna ile sonuçlanacağından Büyük Makine'yi tekletirdi. Kaba kuvvet, zor kullanmak da işe yaramazdı, çünkü modern endüstriyel toplumlardaki yüksek düzeyde uzmanlaşma ancak kendilerini özgür hisseden adamların becerebileceği bir iştir. Kimseye silah zoruyla 'buluş' yaptıramazsın! ,0 halde, çalışmak, düzenli ve dakik olmak gerekliliği, bir içgüdüye dönüşmek zorundaydı. Toplum, bu çabalar içinde olan bir toplumsal karakter geliştirmeli, bu toplumsal karakter toplumsal beğeninin odaklaştığı bir numune, bir örnek olmalı, insanlar bu 'numune'ye öykünmeliydiler.

Peki, bizdeki 'numune, 'Türk toplumunun öykündüğü karakter ne?

Şimdi, bakıyorsun, adam bir taraftan 'Ben, biziz!' diyecek ki, dinine imanına, ailesine, hemşerilerine, siyasi partisine, futbol takımına, ideolojisine sapına kadar sadık, 'yozlaşmamış' denilen türden Türk olacak. Asla döneklik etmeyecek, içinden çıktığı yumurtanın kabuğunu beğenmemesi söz konusu olmayacak. Bülent Ersoy dahi olsa, Eyüp Sultan'da başı örtülü dua edecek! Öte yandan, aynı adam, bir on dokuzuncu yüzyıl kapitalisti gibi, rekabet edecek, sermaye istifleyecek, başarılı olabilmek için gereğinde sevgiyi, gereğinde hoşgörüyü, gereğinde cehaleti, gereğinde dini inançları, gereğinde Atatürk'ü sömürecek, burnundan kıl aldır-

mayacak kadar otoriter olacak, konumunu muhafaza etmek için saldırganlaşacak, bütün bunları yaparken vicdan azabına duçar olmasın diye de çevreyi gözü görmeyecek kadar ben-merkezcileşiyor. Birinci değerler kümesi, ikinci değerler kümesi ile çakışmayıp çatıştığından, zemine ve zamana uygun olarak, bir bu kümenin, bir öteki kümenin değerlerini öne çıkaracak. Hiçbirisini tam olarak benimseyemeyecek, kendisine göre dejenere edecek ama bu dejenerasyonu belli etmemek için sinsileşecek!"

"Peer Gynt?"

"Peer Gynt, tabii. Pear Gynt, Şiran Ören, Şafak Özden. Benden nasıl hoşlanıyorsan, hangi değerleri savunduğumda başarılı olabileceksem, onları savunurum! İstersen, Zinganalar'ın yeşil elma, tarçın ve kekik kokan yiğidi olurum, istersen cefakâr bir 80 öncesi militanı. İstersen iyi bir işadamı olurum, istersen cami yaptırma derneği başkanı, istersen falanca Kemalist derneğinin genel sekreteri. Şimdi, bir düşün, adam bir de, kendisi gibilerin oyları için rekabet eden bir politikacıysa? En az kendisi kadar kaypak seçmenlerinin o günkü bamtellerini bulmak için ne kadar çok şekil değiştirmek zorundadır! İçgüdüleşmiş eğilimlerinin üstüne bir de meslek deformasyonu, mesleki bozulma eklenirse ne olur?

Ne olacağını Şafak'ta gördüm ben. Şafak için 'Şafak', alkışlanmak için, kabul görmeme, beğenilmeme endişesini bertaraf etmek için aldığı şekillerden herhangi birisi oluverdi! Kartal'dan bilmem kimin desteğini istediği zaman nikâhlı karısını koluna taktı, 'mazbut aile babası' oldu. Camide, babasının yanında durdu, 'geleneklere saygılı, imanlı' oldu. Kardeşlerini yanında gezdirdi, 'ağabey' oldu. 'Atalarım Gümüşhane'ye at sırtında geldiler,' dedi, 'yozlaşmamış Türk' oldu. 'Namusuyla para kazanan' işadamlarını savundu **-'Namusuyla çalışan, olanakları iyi değerlendiren insanlara saygı duyarım. Türkiye'de doğru dürüst işadamları yok mu? Türkiye'de azıcık ekonomik durumu iyi olan herkes hırsız mı? Herkes üçkâğıtçı mı? Herkes hayali ihracatçı mı? Herkes devlet olanaklarını kullanarak mı zengin olmaktadır?'-** 'gerçekçi bir sosyal demokrat'

oldu. Giderek, benliğine ilişkin verileri öyle kaybetti ki, toptan delirmemek için olacak, yepyeni bir kimlik geliştirdi! Bu ikinci kimlik beğenilen, bir değeri olan, -'önemli adam olmuşum, SDP Bavarya milletvekili bir kadın kucak dolusu çiçekle ziyaretime geldi, iki yanağımdan öptü' diye övünüyordu- başarılı, yararlı, kısacası, Türklere pazarlanabilir bir şey olma kimliğiydi. İsabetliydi de! Çünkü çevresi artık onu bir 'varlık' olarak görüyordu. Olağanüstü bir varlık değil belki, ama gündelik akımlara iyi uyarlanmış, başarılı bir adam. Nitekim, bir gün, Parti ileri gelenlerinden birisi, 'erdemli bir arkadaşımız değil, ama iyi bir Parti'li deyiverdi! Sonra bir gün...

Sonra bir gün, benimle konuştuğunu, ben'im, gerçekten murakabe edilmiş bir 'ben' olduğumu unuttu. Nurhak sana güneş doğmaz... ile başlayan akıl almaz bir nutuk çekmeye başladı. Sanki, MÇP'nin önünden geçerken, 'iyi ki bunlar var' diyen o değildi. Sanki, 'kesecez' bunları diyen o değildi. Sanki, 1 Mayıs Mahallesi'nde, Kürt Alevilerden, Dev-Gençli oğulları cezaevlerinde çürüyen analardan oy istiyordu! Uyarmak, kendisine gelmesini istemek fayda etmedi!

Biliyor musun, yalvardık bir türkü söylesin diye! Söylemedi! Onun yerine, arkadaşımla ben söyledik, ***'...bana göre var mı yok, aney, istedim sen olaydın!'*** Bir avaza bağırıyorduk ve halimiz çok acıklıydı! Türkü ile büyü yapıyor, iblisleri kovup kendisine gelmesini sağlamaya çalışıyorduk sanki!

Ama, olmadı! Şimdi anlıyorum, geri gelmesini istediğimiz kendisi tükenmişti! ***'Beni nasıl beğeniyorsanız, öyleyim! isterseniz parmaklarımı piyano tuşları üzerinde gezdiririm, müzikten anladığımı sanırsınız, isterseniz ellerimle pilav yerim, Zigana kökenimi belgelerim!'***

Senin o çok merak ettiğin tokatlama olayı da o gün oldu. O gece, kendisini öyle kaptırdı ki, en bağnaz Stalinciden daha Stalinci oldu. Bir gösterinin provasını yapıyordu ama gösteri bana değildi -beni çoktan gözden çıkarmış olduğunu artık anlıyorum- yanımızdaki iki arkadaşınaydı.

Onlardan birisi de eski bir TKP'li. Gösterisinin TKP'linin karşısında duyduğu bir garip eziklikten olduğunu düşündüm. Bir yandan da, içimden Marx'ın sosyalizm tanımını tekrarlıyordum: ***'Sosyalizm, hepimizin özgürce gelişmesinin koşulunun her birimizin özgürce gelişmesi olduğunun bilincinde olan bir ortaklık... Sosyalist toplum, bireyin tam ve özgür gelişmesinin yönlendirici kural olduğu bir toplum... Sosyalizm, ancak, 'insan kendi 'forces propres,' 'özgün güçlerini' tanıyıp, onları toplumsal güçler halinde örgütledikten, bu güçleri siyasi güce dönüştürdükten sonra' oluşabilecektir'.*** Bir ara, 'Marksist olduğunu iddia edebilmek için önce Türk insanının radikasına inmek lazım,' gibi bir şey diyecek oldum. Sonra da başladım gülmeye. 'Radika' malum, 'kök' demek, 'radikalizm' köktencilik bu kelimeden türer. Ama, aklıma hep İzmirlilerin radika salatası geliyordu! Yani, şimdi, rakı-roka-kavun, mangalda et, bir sofrada, Marx tartışılırsa, radika da salata olurdu, birader!

Nasıl oldu bilmiyorum, kendimi kaybettim. Elim kalktı, aklım başıma geldiğinde, tahta masanın üzerine kan damlıyordu. Kopkoyu bir sıvı damladı, damladı, küçük bir gölcük yaptı. Nasıl vurduysam, Şafak'ın burnunu kanatmışım! Ve Şafak, mukabele etmesin diye olacak, elinde tuttuğu çatalı büküyor, dört kat ediyordu.

Deliye döndüm! Utançtan! Kendi şiddetimin telmihinden deliye döndüm! Ama, o! O, az sonra ve hiçbir şey olmamış gibi konuşmasını sürdürüyordu!

Şiddetim, dördümüzü de allak bullak etti. Gecenin bir saatinde, deli gibi yollarda, deli gibi bir otomobil gezisi yaptık! Sonra biz eve döndük. Ve ben, Günay Rodoplu, Şafak Özden'i yine koynuma aldım. Evet, Kibele sendromu. Onu seviyordum! Attığım tokat gerçekten de coup de grace, merhamet darbesiydi!

Evet, Şafak ölüyordu!

Yeşil elma, tarçın ve kekik kokulu yiğidim aslanım ölüyordu!

Artık, şimdi sana söyleyebilirim, ölmesin diye çok uğraştım! Çünkü, çünkü, devrimcinin -bu kelimeyi illa da 'sol' diye kullanmadığımı biliyorsun- ölümü umutların ölümüdür! Sanki Şafak'ın ölümüyle birlikte, Türkiye'nin o son yabancılaşmamış çeyreği de ölüyordu! O zaman bana öyle geldi.

Ama sonra, çok sonra, beni yerden yere vuran Şafak Özden deneyiminin ne denli sıradan olduğunu gördüm! Günümüz Türkiyelisinin benim yerle bir etmek için yola çıktığım putu, günümüz Türkiyelisinin yok olması için hayatımı vereceğim toplumsal karakteriydi Şafak! Ne ki, bu karakteri üzerine titrediğim halkım, biz, ben, bizzat doğuruyorduk! Türk toplumunun sosyolojik ve ideolojik unsurlarının şekillendirdiği karakter buydu! Dahası, ekonomik unsurlar, pazar ahlâkı, bu karaktere tüm gücüyle destek atıyordu! 'Destek atıyordu,' diyorum, çünkü, insanı tanımlayıcı gücün som ekonomi olmadığını biliyoruz artık. Üretim yönteminin, toplumsal ilişkileri, hayatın gidişini, pratiğini belirlediği doğru ama tek doğru değil. Dinsel, siyasal, felsefi sistemler ikinci derecede önemi olan sistemler değil. Toplumsal karakterin yapılanmasında bunlar da var. Doğu Avrupalı, SSCB'li türdaşlarımızın deneyimi bunu doğruluyor. 'İnsanın kişiliğini sosyo-ekonomik yapı belirler,' derken sadece tek bir kutuptan bahsettiğimizi doğruluyorlar. İkinci kutupta, toplumsal sosyo-ekonomik yapıyı biçimlendiren insanın kendi yapısı var! Toplumsal oluşumlar, ancak insanın gerçekliği anlaşılırsa, psişik ve fizyolojik yapısı ile içinde yaşadığı ve hayatta kalabilmek için başa çıkmak zorunda olduğu dış dünya ile arasında ilişkiler incelenirse, anlaşılabiliyor. İnsan, hemen her koşula uyum sağlayabiliyor ama toplumsal koşulların üzerine kendi metnini yazdığı boş bir kâğıt da değil!

Şafak Özdenleri, Şiran Örenleri yaratan oluşumun ekonomik unsurlarına eğilince, Türkiyelinin çaresizliğini bir kez daha gördüm! Son ağaların hakkından 1940'larda gelinmişti, İslamiyet de öldürülünce, Büyük Makine'ye karşı duracak güç kalmadı. Gariban Türk! On dokuzuncu yüz-

yıl Avrupalı türdaşını içselleştiremez, iki kere ikiyi zar zor bellerken, hoppala, yok Arthur Anderson'un süper-ayrıcalıklı maliyet muhasebesi sistemleri, yok Rand Corporation! Mikro-chip, genetik mühendisliği, Hawkins! Kanla irfanla kurduk biz bu Sümerbank'ı derken, buyurun, özelleştirme! "Ben, biziz," diyeni var gücümüzle dönüştürmeye çalışırken, buyurun, 'aileye saygı'yı yeniden gündeme getiren, ululayan neoliberalizm!

Türkiye'de, hele de SHP'nin kol kanat gerdiği küçük esnaf, yirminci yüzyılın alametifarikası, bilançoyu işler kılmak bir yana, kesekâğıdı üzerinde hesap yapan adamdır. Başka türlüsünü bilmediği gibi, rakamdan da sıkılır. Bütünden gelince, Şafak'ın çekini, senedini gününde yatıramamasının, defter tutamamasının nedeninin ortaçağ esnafı olmaktan bir adım ileri gidememiş olmasından ileri geldiğini kavrayıverdim! Kooperatifteki karmaşanın nedenini anlayıverdim! Salt kötü niyet değildi bu! Deyiş yerindeyse, 1800'lerin yaşam biçimiyle, üretim alışkanlığı ile karşı karşıyaydık! Sonra, KİT'leri, bir türlü kâra geçemeyen dev yatırımları düşündüm! Personelinin sayısını dahi bilmeyen Devlet Demir Yolları'nı, iştiraklerinin adını sayamayan Sümerbank'ı düşündüm. Hastanelerde, gümrüklerde çürüyen makineleri, Sözen'in bodruma attığı Belbim bilgisayarlarını düşündüm! Aynı dünya görüşünün hâkimiyetini gördüm! Ne yapsın gariban, Türkiyelidir, diye de düşünülebilir. Aslının ne olduğunu bilmediği nesnelerle çevrilidir. Makineler, ona da ilkel bir adama oldukları kadar yabancıdır. Ne ki, yirmi birinci yüzyıla çeyrek kala bu tabloya nostaljik bir hoşgörü ile bakamıyorsun! Çünkü bu yüzyıl Türk'ü bir yandan da ona, örneğin, Montecarlo'da kumar oynatabilecek, Singapur'da kadın satın aldırabilecek, yani televizyondaki dört köşe çeneli Amerikalı neyi tüketiyorsa, onu tükettirebilecek cirolar, kârlar talep ediyor! Yirminci yüzyılın ikinci kazığı da budur! Onur Oflu'nun bir sosyal yapı kooperatifinden talep ettiği kâr, onu yüzme havuzlu bir evde oturtabilecek düzeyde olmalıdır. Kendisini kooperatif 'müdürü' ilan edip, yapmadığı

işler için para talep ettiği gün, Amerikan 'Yat' dergilerine abone olması da bundandır. Hal böyle olursa, hesapsızlığını, sallapati savurganlığını rakamları büyüterek kapatmak zorundadır. Yirmi milyona mal edilebilecek bir daireyi, kırk milyona mal etmek istemesi de bundandır. Rakamları büyütmek, yani kaynakları acımasızca yağmalamak!.. Yazıhanesini 'adam etmek' için, kırk milyona ihtiyacı olduğuna karar verip, bunun 'makul' karşılığının dört milyarlık bir ciro olduğunu 'hesaplayıp' üyeleri dairelerin şu kadar miktardan çıkması gerektiğine ikna etmek! Yalnız, bak, bu yağma patolojisi günümüz Türkiyelisinin hemen her uğraşında geçerlidir. Türkiye'de tarih de, Türk dili de, folklorda, edebiyat da yağmalanır! Örneğin, kelime uydurmak, tıpkı dairelere maliyet uydurmak gibi, tembellikten, savurganlıktan, vermeden almak iştiyakındandır! Aynı yabancılaşma, aynı yağma, aynı manipülasyon! 'System' kelimesinin '-tem'i ile 'yön'ü bağlayıp, yöntem kelimesini icat etmek, zeki ama akılsız maymunun iki sopayı bağlayıp muzu düşürmesinden farklı değildir. Onur Oflu'nun 'zekâ'sından farklı değildir. Rasyonel otorite yok olduğundan bu gidişat engellenmek bir yana, afişe dahi edilemez! Yine bir çıkma yapayım, bak, enflasyonun bu ülkede durdurulamamasının çok önemli bir nedeni de budur. Ne devlet sektöründe, ne de özel sektörde, zamları kaçınılmaz kılan savurganlığın önüne geçemezsin! Yapısaldır! Türk'ün aşamadığı sallapati yapısından gelir. Daha da vahimi, bu deformasyon yirminci yüzyılın üretime yabancılaşan patolojisine de denk düşer. Daha önce de söylediğim gibi, bu yüzyılda nihai ürünün toplumsal fayda sağlaması kavramı ortadan kalkmıştır. Mesele, üretimi daha ucuza mal edip, kârı yükseltmek değil, yatırımdan kâr etmek meselesidir. Böyle olunca bir uçak biletini yüz binlerce liraya satan Türk Hava Yolları'nı ya da bir paket Samsun'u bin beş yüz liraya satan, yani 'müşterileri'ni tıpkı Onur Oflu gibi sömüren, Tekel'i 'kâr' ediyor diye ciddi ciddi alkışlayabilirsin! Hiçbir uluslararası finansman kuruluşu da karşı çıkamayacaktır! Kredi bile verirler!

Yirminci yüzyılın ikinci büyük kazığı tüketim patolojisidir, dedim. Türkiyeli, somut bir şeyi tüketen somut insan değil artık. Tükettiğine yabancı! Kendi gereksinimlerine yabancı! Anlıyor musun? Bu nedenledir ki, tüketim bir amaç haline geldi! Türk, sonu gelmez bir ihtiyaç listesi üretir oldu. Geleneksel tavırda insanla sahip olduğu şeyler arasında sevecen bir ilişki vardı; özenle korunan, bakımı aksatılmayan evler gibi! Bu kayboldu, yerine eşyalara karşı geliştirilen bir sevgi-nefret ilişkisi aldı. Tüketim maddelerinin takas değerinden, pazar değerinden başka, bir emeğin somut ödülü olarak hiçbir anlamı olmayınca böyle oluyor. Biliyor musun, işler sarpa sarınca, Onur Oflu, kooperatifi, yani insanların ev sahibi olma rüyalarını satmayı önermişti! Ne çam, ne çiçek, ne topladığımız böğürtlenler, hiçbiri önemli değildi! Oysa, ben, o arazide, İstanbul'un şu döneminde insanları ev sahibi etmek gibi bir amaca hizmet etti diye Şafak'ın elini öpmüş, dedemin adını vermiştim. Şafak sattırmadıysa, o koşullarda iyi fiyat bulamayacağını düşündüğü içindi.

Bir de Şafak'ın bana aldığı bir otomobil hikâyesi var. Bana, seçim sırasında kullanayım -taksi masrafları korkunçtu- diye altı milyon liraya 'aldığı', sonra da kendi arabası tamire girdiği için geri istediği yetmiş iki model arabanın hikâyesi."

"Sahi, ne oldu, o arabaya?"

"Ne oldu biliyor musun? Seçim geçip başkan olduktan, kooperatifteki rezalet su üstüne çıktıktan sonra, 'Ben bu arabayı kooperatifin parasından almıştım,' diye sattı, kooperatife olan borcundan düştü!

Aylarca, kime sattığını öğrenip, ruhsatı devredebilmek için peşinden koştum! On bir kez telefon ettiğimi ve bulamadığımı biliyorum! Ne onu, ne Sedat'ı, ne de Şener'i! Satın alan adam bir kaza yapar ya da otomobili yasal olmayan bir şekilde kullanır diye korkuyordum. Olmadı, olmadı. Sonunda, tehdit etmek zorunda kaldım, 'Eğer, satın alan adam, yirmi dört saat içinde meydana çıkmazsa, polise arabam çalındı diye ihbar edeceğim. Artık, siz bilirsiniz.' Ne çirkin şey, değil mi? Ama, adam, koştu geldi.

Noterden devir yaptık. Bu defa da, trafikten üstüne almamış. Birkaç ay sonra, araba çalınmış mı, ne olmuş, bu defa da polisler eve geldi mi?"

"E, ne oldu?"

"Şimdi, tabii, bu, tıpkı kooperatif hikâyesinde olduğu gibi, her şeyi 'takas değeri' ile algılamanın çok çarpıcı bir örneği. Hiçbir şeyin hatırı yok!.. Ne benim, ne de eşyanın... Hepimiz takas değerimizle algılanıyor, hep beraber soyutlanıyorduk, anlasana! Şafak'a hediye ettiğim ceket de Sedat'ın sırtında ve paçavra gibiydi... Oysa, emeğimdi ya o benim! Çocuklar, bin bir özenle annelerine hediye etmek için boyadıkları resimlerin bir kenara atıldığını gördüklerinde ne hissederlerse, onu hissettiğimi hatırlıyorum! Ama, aynı duyguyu bir kenara atılan raporlarımda da yaşamıştım.

Batı dünyasında bu soyutlama neredeyse tamdır. Eşyaların ve insanların soyut niteliklerine yoğunlaşılır, somut ve kendilerine özgü nitelikleri gözardı edilir. Gül bile gül olmaktan çıkar, şu kadar değeri olan bir sosyete hediyesine dönüşür. Oysa, '*A rose is a rose is a roses'*

Şairler ağlar! Biliyor musun, artık gül almanın Türkiye'de de keyfi kalmadı!

Batı'nın önde gelen toplum psikologları bağrınır, edebiyatçıları bağrınır, sanatçıları bağrınır. Bir de bizi, teknolojiyle bir tırnak makasından öte yakınlığı olmayan biz Türkleri düşün! On dokuzuncu yüzyılın istifçiliği yirminci yüzyılda dipsiz kuyuya döndü; amaç, habire gelsin. Ağzımız sürekli açık sanki! Doymuyoruz, ne şeylere, ne de şeyleştirilmiş kadın-erkek insan tüketimine.

VIII

"Sedat'ın kapıda beklediği o gece ta be sabah kirlenmişlik duygusuyla boğuştum. Ertesi sabah, şurada, senin oturduğun yerde, Şafak oturmuş, katlanan göbeğinin altında kalan buruşmuş erkeklik organını siliyordu. Alelacele, beni kaygılandıran bir baştan savmalıkla; yalapşap siliyordu. Aşk söylemini bayağılığa indirgeyen bir manzaraydı. Titredim bayağı..: Düşünüyorum da, estetik yoksunluğu da değildi. Berfe'nin 'tahmil tahliye' dediği işlevin sonucuydu ve bir anda, insanı iguanalardan ayıran her şeyin bir vehimden ibaret olduğunu kanıtladı!" kısacık güldü, "Süreyya'nın, 'şiir' yazmayı neden sürdürdüğünü merak ettim," diye ekledi, "O kadar ki, bir yandan da, 'Bu ne kendini beğenmişlik! Karanlıkta

kendi vajinanın bir başka kadınınkinden, üstün filan demiyorum, 'farklı' olduğunu sahiden düşünebiliyor musun?' diye soruyordum kendi kendime."

"Peki, ne cevap verdin? 'Vajinanın başka bir kadınınkinden üstün olup olmadığı' sorusuna ne cevap verdin?"

"'Aptalca bir soru!' dedim... Aptalca bir soruydu! Ve tabii, hiç de aptalca değildi! Şafak'ın beni soyutladığını hissediyordum, anlıyor musun? Beni 'Günay Rodoplu' olmaktan çıkarıp, 'bir dişi' olmaya indirgediğini hissediyordum! O noktada sorunun adını henüz koymamıştım ama tepki gösteriyordum. 'Bir dişi' olmaya tepki gösteriyordum, çünkü, bütünlüğüm ihlal ediliyordu. Neydi, biliyor musun? 'Ben bir bütünüm,' kavgasıydı. 'Beni seviyorsan, bütünümü seviyorsun. Sadece, cinsel organını alıp gittiğin şey, 'insan' olmaya devam edebilir mi? Şafak Özden, Asena'nın erkeği gibi, '...hiçbir şey demek' olmaya dayanabilir miydi? 'Bir an, bir zaman dilimi...' olmaya dayanabilir miydi? Hangi insan dayanır?

Tabii, insanoğlu sıcaklık aramaktan da vazgeçmiyor! Şafak'a bakıyordum, içim kırık! Öte yandan da diyordum ki, 'Hadi, hadi, gündüz oldu ya, sen anlat bakalım! Gece oldu mu, en basit tahmil tahliye işlevine, 'vuslat' diye mısralar düzersin!' Sonra da bir diyalog:

'Beni sarmadı bile!'

'Yin-Yang'dan geçtim, 'dost'u bile değil miyim?' Sonra da.

'Bırak bu işlerin yakasını be kadın, işine bak, işine! Basit bir tahmil tahliye işlemini çok ciddiye aldınsa, bu senin sorunun, Günay'cım!'

Teşhir edilmişlik duygusu, eşyalaştırılmış olmak duygusu bunaltı. Patladım,

'Şafak Özden, seni istemiyorum!'

Yine yüzünü kuruluyordu, şöyle bir duralar gibi oldu,

'Tamam,' dedi Şafak. Sakin giyindi, kapıdan çıkarken döndü,

'Eyvallah. Bir şey diyor musun?'

Kafasına bir şey atmamak için zor tuttum kendimi! O gün öyle geçti. Daha doğrusu Diana geldi. Onunla bütün gün bütün gece film işini konuştuk. Sonra ertesi gün bir saatte Şafak aradı.

'Merhaba!'

Ben de, 'Merhaba,' dedim, sustum. Aklım sıra topu Şafak'ın sahasına atıyordum.

'Nasılsın?'

'Sen nasılsın?'

'Nasıl olayım? Üç milyonluk çekim var. Kasada bir kuruş yok,' diye başladı, 'Biz politika yapıyoruz ya işte, çocuklar da bu kadar bakabiliyor. Neyse, boş ver. Bu işler hep böyle. Asıl sen nasılsın?'

Beni güncele zorlayan usta bir manevraydı. 'Sen,' derken ki tonlamasında, 'Heyheylerin geçti mi, düzeldin mi?' iması açık seçikti. Önceki günün 'Seni istemiyorum Şafak Özden!' deklarasyonunu ciddiye almayacağını belirtiyordu. Olumsuzu deşmeyecek, üstünü örtmeye, yok saymaya çalışacak, yaşamı hiçbir şey olmamış gibi kendi istediği yerden ve zamandan tekrar sürdürecekti. İç dünyamı ortaya dökmeme asla izin vermeyecekti. Kendimle ne yaptığım onu zoraki bir seyirci olmasının dışında ilgilendirmiyordu. Tepkilerimi anlamaya, yüzeyin altında kalanı anlamaya, çekirdeği, gerçekliğin özünü bulmaya yönelmeyi amaçlamıyordu bile! Tabii, bu da beni hazzetmediğim bir satranca sürüklüyordu. İnsanı karşısındakinin bir sonraki hareketini önceden kestirmeye zorlayan bir oyundu bu; hayatın kendi kendisine gelişen tepkilerini yok ediyor, hesaplı olmayı dayatıyordu. 'Seni istemiyorum,' diyen bir kadına üç milyon ödemeden söz etmek, vurdumduymazlık değilse, karşısındakinin aptal olduğunu varsayan kurnazlıktı.

'Lütfen oynama Şafak!' dedim, 'Lütfen, ha?!'

'Ne oyunu yahu?! Niye oynayayım ki seninle?'

Gerçekten, bilmiyordu! Sesinde kadınların kaçınılmaz yakarmalarını göğüsleyen erkeklerin tonlamasını duyabiliyordum. Ne ki, aynı anda

onun karşısında oturan Sedat'a beni idare ettiğini belirten göz kırpmalarını da görebiliyordum! Ne söylediğimi anlamaması mı, anlamak için en ufak bir gayret göstermeyip geçiştirmesi mi daha kötüydü bilemiyordum. Saçmaladım!

'Benimle oynamak zaten senin haddine düşmemiş Şafak Özden!' dedim, buz gibi bir sesle, 'Ben başka bir şey söylüyorum. Ne söylediğimi de sen biliyorsun!'

'Etme gülüm yav!' dedi Şafak, 'Vallahi, bilmiyorum!'

Dediğim gibi, saçmaladım,

'Seninle bir konuşsak iyi olacak!'

Bu defa da cadaloz kadın sesi! Tanrım! Kendisi kendisi olmadığı gibi, beni de kendim olmamaya zorluyordu! Bu defa da, haksızlığa uğramış çocuk sesini takındı Şafak. Onu fark ettim, bir daha sıkıldım. Sonunda, Şişli'de bir toplantısı olduğunu söyledi, o bitince Ece Bar'da buluşmamızı önerdi.

Sekizde buluşacaktık ve ben her zamanki gibi tam zamanında oradaydım. İşte, her zamanki insanlar oradaydılar. Ece, rahat ettirsin diye koşuşturdu. Boş durmaktan, boş durmak ve beklemekten nasıl nefret ederim, bilirsin. Art arda viski içmeye başladım. Bir yandan da kafatasımda kendini oradan oraya atan, bir buraya bir oraya vuran bir cümle, ***'Yabancılaşmış toplumlarda alkol tüketimi artar! Birey, çevresiyle yapıcı ilişki kuramadığı için giderek artan bir bağımlılıkla alkole ve uyuşturucu-lara döner.'*** Az ilerde, barda oturan yaşlı adamın ıslak gözleri üzerine yapıştı. O arada da, yanımdan geçen ünlü bir gazeteci ile ipsiz sapsız bir konuşma:

'Merhaba Günay! Nasılsın?'

'İyiyim, sen nasılsın?'

'Yalnız mısın? Gelsene!' ilerdeki bir masayı işaret ediyor.

'Birini bekliyorum.'

'Müslüman olmuşsun, ha? Öyle duydum! Yakında örtünecekmişsin!'

'Belli olmuyor mu?' viski bardağını gösteriyorum. Hah hah hah!

'Şu işi bir konuşalım seninle. Bir akşam yemeğe gel.'

'Gelirim.'

Aptalca bir konuşma ve ben çeşitlemelerini düşünüyorum. 'Filozof olmuşsun, ha? Şu işi bir konuşalım,' ya da 'Tele-kız olmuşsun, ha? Şu işi bir konuşalım.' Cevap verdiğim için de kızıyorum kendime. 'Müslüman olmuşsun, ha?'nın cevabı, belki de, 'Ha, siktir!' olmalıydı. Öte yandan, 'Ha, siktir!' ne?' 'Ben Müslüman olacak kadar budala mıyım?' Ha siktiri mi?

'Tövbe estağfurullah!'

Ama, öyle desem anlardı. Özür bile dilerdi, ne ki, bu defa da özür dilediği için 'Ha, siktir!' çekmek zorunda kalırdım! Ortak dilimiz yoktu, anlıyor musun? Yabancılaşmış toplumlarda dil de kayboluyor!

Randevu saatini elli dakika geçirdi, Şafak. Ben, 'kadını'm barda 'kadın başına' yalnız bekleten bir 'koçyiğit!'in nasıl bir şey olabildiğini düşünüyordum. Sonra aydım! İstanbul barları, Demet'in Savaş'ı ya da 'benim' Şafak'ın gibi yabancıların tükettikleri sahici kadınlarla doluydu. Sakın bunun hemcinslerimi kayırmak olduğunu düşünme! Kadın, her şeye karşın daha zor yabancılaşıyor. Doğaya erkekten daha yakın., Hele de Fatma gibi anne olanlar! Anne, koşulsuz sevgiyi simgeler. Erkekten farklı olarak, 'Ne yapmış olursan ol, sen benim çocuğumsun, seni seviyorum,' diyebiliyor, kadın. Her koşulda affediyor; Çocuğu ne yapmış olursa olsun, hiçbir şeyin o çocukla o çocuğun yaşamının, mutluluğunun arasına girmesine içi razı gelmiyor. Erkeği bildiğinin de annesi oluveriyor. Şafak'ın eşi gibi. Donunu ters giydiği zaman neden affetti? Ya daha önce? Bunda çıkarcılık yok muydu? Vardı belki. Ama, öyle bakarsak, annelerde de vardır."

"Kibele sendromu."

"Evet, Kibele sendromu. Etrafıma bakmıyordum, imza gününden sonra Ziya'da yaşadığım gece tekrarlanıyordu sanki. Çevremi bedenlerini nasıl 'istimal' ettiklerinin hesabını verecek merci bulamayan Türk kadınları sarmıştı. Birden, ortak sorunumuzun 'bütünlük'ümüzü bozan, bizi

eşyalaştıran cinsel özgürlüğümüz olduğunu düşünmeye başladım! Sanki, Fatma da, Demet de, Duygu da, ben de, aynı dertten mustariptik. Kimimiz kendimizi Fatma gibi alkole vurmuştuk, kimimiz Duygu gibi erkekleri eşyalaştırarak intikam almaya kalkışmıştık. Evli olup da eşyalaştırıldıklarının farkına varanlarımızın adını koyamadıkları halde 'yabancılaşma'nın farkına varanlarımızın durumları daha da kötü olmuştu. Onlar da kendilerini ya konkene, ya alışverişe vuruyorlardı. Ama sonucun değişmediğini, solduklarını, daha doğrusu hep birlikte, solduğumuzu düşünüyordum.

Sonunda geldi Şafak. Ben de, çenemi elime almış öyle bakınıyorum. Bir an, bütün benzerliklerimize karşın, çevrelerine kahkahalarıyla neşe dağıtan hemcinslerimden ne kadar farklı ve sıkıcı olduğumu düşündüm. Toparlanmaya, Şafak'ı geldiğine geleceğine pişman etmeye niyetlendim. Ne ki, Şafak'ın arkasında beliren Sedat bu gayretimi de aldı.

'Şöyle geçelim mi?' dedi, arkadaki boş masayı gösteriyordu. Sanki hep buradaymış, bir iki dakikalığına dışarı çıkmış da gelmiş gibiydi. Hiçbir şey söylemeden kalktım. İnsanların arasından, Şafak'ın eli sırtımda geçtik -o zamanlar elini sırtıma koyduğunda içim huzur dolabiliyordudipteki masaya oturduk. Şafak, çevreyi hızla gözden geçirdi.

'Sedat, oğlum, işte Ece Bar burası!' Özel bir şakayı paylaşıyorlarmış gibi ekledi,

'Bundan böyle, böyle!' Bana döndü,

'Değel mi kız? Ne içiyorsun?'

'Viski.'

Garsona bakınmaya başladı.

'Namusum nikâhım üstüne,' diye söylendi kulağını çekti, tahta masaya vurdu, Sedat'a döndü, 'Heriflere bak yahu!'

İlk kez duyduğu bir yemin biçimiydi. Neden ettiğini de anlamadım ama 'nikâh' üzerine edilen bir yemin, hayatındaki en ürkütücü şeyin, karısının kendisini aldatması olduğunu ifade ediyordu. İma ettiği korunmanın güçlülüğü, avuçlarımı terletti. Şafak'ın her zaman tümüyle

kendisine ait, beni her an dışlayacak, ilişkimizi sıradan bir abazanlığa indirgeyecek kalkanı olduğunu gösteriyordu. 'Öteki' karısının, benim, kendisini 'aldatabileceğimi' düşünmüyordu bile!

Düşünmüyordu, çünkü ben onun dünyasından değildim! Sadece ilişki kurduğu, bütünleşmediği, sahiplenmediği için ne yaptığım ne de yapmadığım gündemde değildi. Genelev kadınından bir önce kiminle yattığı sorulur mu? Düzülecek bir eşyadan ibaret değil midir?

Yabancılaşma dehşet vericiydi! İliklerime kadar ürperdiğimi hatırlıyorum. Sedat'a baktım, koca bir bebek gibi göründü bana. Ağabeysinin pezevenkliğini yapan koca bir bebek! Kravatını gevşetip ayaklarını uzatan Şafak'a döndüm. Onun aklı toplantıda, gözleri fıldır fıldır etraftaydı. Benim orada olduğumun farkında bile değil gibiydi. Neden burada bulunduğumuzu da unutmuş olmalıydı. Yoksa, Sedat'ı getirmezdi diye düşünüyordum. Getirmiş olması, konuşma talebimi ciddiye almamış olmasının göstergesiydi. O sırada, 'O, Mustafa Sarıgöl'ün adamı,' diyordu Şafak, Sedat'a, 'Akılları sıra birleşecekler, sonra da kurultayda geçirecekler! Yok, be, gülüm,' garsonun uzattığı rakıyı içmedi, boğazından aşağı döktü.

'İstanbul'da Türklerle Lazlar birleşmeden bu iş olmayacak! Kotil, Baykal'a destek atacak, ancak öyle temizleyeceğiz bu işi! Öyle değil mi Sedat?'

'Öyle abi.'

Rakısının geri kalanını da bitirdi. Biraz gevşedi, yüzüne o çok iyi tanıdığım şeytani gülümseme oturdu,

'Neyse, siktir et. Nasılsa alacağız,' gözlerini dikti, 'Sen nasılsın, neler yapıyorsun?'

Hemen ardından,

'Ali Sirmen değil mi, bu?'

İtalik'lemeye başladım ben de,

Ne olsun, be abi?! Bildiğin yuvarlanıp gidiyoruz işte! Bir Amerikalı karı geldi, filmciymiş. Bütün gün bütün gece ona takıldık, anlattık durduk işte. Bir film yapacakmış, senaryosunu bizim yazmamızı istiyor. Anlaşabilirsek, bakacağız'

Yada,

'Tamam, Şafak. Bu iş buraya kadar. Marx'ın dediği gibi, 'insanlarla ilişkilerimiz kişisel gerçekliğimizin, arzuladığımız insanla çakıştığının kesin bir ifadesi olmalı. Eğer sevgimiz sevgi uyandırmıyorsa, o zaman sevginiz kısırdır, bir talihsizliktir!'

Ruh halimi, ne biri, ne de öteki tam yansıtıyordu; ne dalga geçecek, ne de rest çekecek halim vardı. Korkunç bir nafilelik, bir yalnızlık, bir sufilik, bir fazlalıktı hissettiğim. Alkolün duygularımı abarttığını biliyor, geri dönülmez bir noktaya getirmesini, düşüncelerimi dizginlerinden kopartıp salmasını diliyordum. İçimdeki öfke daha da kabarsın, yaksın yıksın istiyordum. İnanabiliyor musun?!

Beynimde, bu adama, bu adamlara, ulaşmanın tek yolunun şiddet olduğunu telkin eden, özünde hak verdiğim bir ses vardı! Ancak, çok yalın bir öfkeden anlayacaklardı, çünkü o andaki gereksinimlerinin dışındaki her şeye kapanmak gibi beni dehşete düşüren bir yetenekleri vardı. Bu zırhı, kendilerini koruyan bu korkunç kabuğu ancak öfkenin delebileceğini hissediyordum. Ne ki, ben bambaşka bir iklimin ve de anlaşılan yüzyılın ürünüydüm, öfkemi dışarı yansıtmamaya eğitilmiştim. Hah! Öyle zannediyordum!

'Abla, geçen gün dükkâna geldiğinde bir şemsiye bıraktın mı sen?'

Sedat'ın sorusundan algıladığım tek kelime 'abla' oldu. Bardağı taşıran damla gibiydi bu 'abla'. Geriye yaslandığımı, delikanlının yüzüne bakmadan konuştuğumu hatırlıyorum,

'Ben senin ablan değilim, Sedat'cım. Ne yazık ki, değilim. Ablan olsam, geçen akşam aşağıda bekleyeceğine yukarı çıkardın.'

Başımı kaldırdım, delikanlının gözlerini araştırdım. Yüzü kıpkırmızıydı, baktığımı görünce gözlerini içkisine gömdü. Şafak bir içki daha ısmarladı. Sedat, hiç sesini çıkarmadan öylece duruyordu.

'Ağabey'inin kadını da değilim,' diye sürdürdüm, 'Büyük bir yalan bu,' Şafak'tan yana hızlı bir bakış fırlattığını gördüm,

'Böyle olmaz,' diye ekledim, 'Ağabeyine sor bir bak, bakalım. Dün akşam ne yaptığımı biliyor mu? Ya dün akşam da burada, başka birileri ile beraberdiysem? Bütün bu insanlar şimdi sizi 'Kim bu herifler?' diye süzüyorlarsa? Utanmaz mısın?'

Ne zavallı bir öç alma gayretiydi benimki! Yine de, Sedat sarsıldı, müdahale eden Şafak oldu,

'Hadi, canım sen de,' dedi, dünyanın en olmayacak şeyini duymuş gibi,

'Sen öyle şey yapmazsın!'

'Neden yapmayayım?'

'Bırak, canım efendim. Sen Günay Rodoplu'sun.'

'Yani?'

'Öyle boktan şeylerle uğraşmazsın!'

Gerçekten çok zekiydi Şafak! Feodal kökenli utandırma gayretini ânında fark edip, savacak kadar zeki! Topu, hep karşı sahada tutacak kadar zeki! Ecnebileşmiş olmasından kaynaklanan aldırmazlığını, karşısındakine duyduğu 'güven' diye yutturacak kadar zeki!

'Nasıl boktan şeyler?' diye sordum. Cevap:

'Yapma, gülüm!'

'Şafak Özden, sen yapma! Ya tut, ya bırak! Ya sahici, yürek yüreğe bir iletişim kuralım ya da toptan vazgeçelim. Bu 'kadınım' türünde kalın lafları hak eden iletişimimiz yok,' demek istiyordum, ama öyle kötü ifade etmiştim ki, Sedat panikledi! Ağabeysinden karısını boşaması gibi olmayacak bir şey talep edeceğim diye ödünün patladığını görebiliyordum! Gülmekle ağlamak arasında kalakaldım! Bir de yazar olacaktım, ha!

Şafak da, "Tutmuyor muyuz, yani?' dedi çok alınmışmış gibi,

'Tutmasak burada ne işimiz var? Çocuk yarın beşte Eskişehir'e mal götürecek!"'

Günay'ı kaybediyordum,

"Neyi tutup tutmamak?"

"Canım, ben 'ya tut, ya bırak' dedim ya, onu söylüyordu, tutuyormuş tabii, tutmasa orada ne işleri varmış, hele de Sedat ertesi gün erkenden Eskişehir'e gidecekken! Sonra sabahki telefonunda yaptığı gibi bana işlerinin ne kadar sıkışık olduğunu anlatmaya koyuldu. Beni arayamamış olmasının nedeni de buydu. O halde, Sedat'ı niye getirdiğini sormanın tam zamanıydı, ama sıkıntıdan ter döken delikanlıya kıyamadım. ***İtalik***'lemeye, yani kendi adıma yabancılaşmaya koyuldum: ***Yabancılaşmanın bir başta tezahürü de, hayatı dur durak bilmeyen hareketler silsilesine dönüştürmek, kişinin insansal varlığının temel sorunlarına cevap verilmesi gerektiği bilincini köreltmektir. Sabahtan akşama koşuşan, iş icat eden adam, dünya ve kendisi ile temasını kaybedecek, durup düşünmeye vakti olmayacak şekilde bilerek ve isteyerek programlanacaktır.*** Şafak gibileri 'yakalayamazsın.' Muhakemelerini, vicdanlarını 'devreye sokamazsın.' Yabancılaşmış kişilerin, her zaman 'işleri' vardır, işleri, yani kendileri ile çevreleri arasına koydukları 'barikatları!

'Ne duruyoruz, kalkalım o zaman!'

'Bir içki daha içecek vaktimiz var,' dedi Şafak, 'Biz daha yeni başlıyoruz. Ama, sana yasak. İçince tanınmaz oluyorsun!'

'Umarım!' dedim, ama duyuramadım.

'Kitap nasıl gidiyor?'

'Notlar alıyorum. İskeleti çıkıyor gibi.'

'Ne zaman biter?'

'Bilmem.'

'Çabuk bitir, işimiz var, da!' Güldü.

'Ne işimiz var?'

'İlçe başkanı olacağız ya!'

Hemen kendisine dönmüştü yine,

'Şu Çayırtepe'ye yirmi dört saat ilçe başkanı olayım,' dedi acı acı, 'yirmi dört saat, daha fazla değil, olayım, sonra öleyim!' Ruhunun derinliklerinde yatan bir sırrı ifşa etmiş de utanmış gibi başını önüne eğdi. Bardağını tutan elleri kasıldı, 'Çayırtepe'ye ilçe başkanı olacağım,' diye yineledi. Başını kaldırdı, yine gözlerime dikti gözlerini,

'Sike sike geleceğim ve ilçe başkanı olacağım! Ondan sonra ne olursa olsun. Beni attıkları yere geleceğim.'

'Hadi, bakalım.'

'Sen de bana yardım edeceksin!'

'Olur,' dedim ama sesimin tonunu beğenmemiş olmalıydı,

'Kadınım olduğu için yardım edeceksin!' dedi.

'Hayır.'

'Bırak bu saçmalığı! Kadınımsın tabii. Bugünden yarına bir iş değil ki bu, kafan kızdığı zaman çekip gidesin! Hem bana söz verdin. Sen demedin mi, beni milletvekili göreceksin bu ülkede?'

'Dedim.'

Sedat hayretle bir bana bir ağabeysine bakıyordu.

'Sen bakma, benden iyisini bulamazsın,' dedi Şafak, 'Koç gibi adamım ben! Bakma öyle bana! İşte, geç kalırım. Gelirim derim, gelemem ama vallahi kötü niyetimden değil, gülüm be! Bilmiyorum nedir, bana zaman söyleme de istersen canımı al! Telefonu aç, gel de, atlayayım geleyim, ama bana çarşambaya randevu ver, canımı al! Öyle bir sıkıntı basıyor, anlatamam sana. Canım çekiliyor sanki. Artık Çarşamba oraya gitmemek için elimden geleni yapıyorum. İşte de öyle. Yarın vergi yatacak değil mi, cebimde param da var ama ben yatırmayayım da cezaya girsin, razıyım.'

'Allah Allah!'

'Öyle. Olmuyor be gülüm!'

'Böyle iş çıkmaz ki!'

'Aaaa, ama hele, dur bir pırtık! Öyle de değel yani! Biz iş yapıyoruz, iyi de para "kazanıyoruz, da!'

Doğru söylüyordu. Yaşıyordu, üstelik, pekâlâ da iyi yaşıyordu. Öyle düşündüğüm zaman, yabancı olanın ben olduğum duygusuna kapıldım yine. İstediği gibi yaşıyordu. Sağlığı yerindeydi. Parası pulu vardı. Ben, şu ülkede bir gün gülmemiş olan ben, kim oluyordum da, Şafak'ın akıl sağlığından kuşkulanıyordum? Yok, akıl sağlığı kimlik bilinci demekmiş, yok, kendi dışımızdaki gerçekliğin kavranması demekmiş! Bir an, 'Belki de, onu kıskanıyorum,' diye düşündüm. O, yirminci yüzyıl, 'Don't Worry, be Happy!' No problem!. Türk'üydü. Ben ise keyfîne bakmasını beceremeyen, 'âlemin enayisi!' Kendimi yetersiz hissettiğim doğruydu.. Acaba, zaman zaman aşağılık kompleksine kapılmıyor muydum? Kendimi niye suçlu hissediyordum ya da suçlu hissettiriliyordum? Aydın olmam keyfiyetinden mi? Hayır, bundan değildi... Emeğin değil, manipülasyonun para getirdiği bir ülkede, gayret ve çalışma ululanmaz olur. Bizimki gibi yoksul -elbette, Batı'ya kıyasla yoksul- toplumlarda, uç lüksler ve uç yoksulluk oluşur. Ne ki yoksulluğun, orantısızlığın, maddi sonuçlarından çok manevi sonuçları önemlidir. Kişi yaptığı işin, insani gayretinin, hünerinin aşağılanması ile karşı karşıyadır. Yazarlığımın, onu oluşturan emeğin bir pul kadar değeri yoktu! Olsaydı, Şafak beni başka, bir başka tutardı. Onu hissettim.

...Böyle bir toplumda anneannelerin ördüğü kazak da, dedelerinin romatizmalı parmaklarının inşa ettiği kuş kafesleri de, Âşık Sabri'nin bağlaması da, Profesör Behram Kurşunoğlu da, ben de zavallıydık! .

Yine de, 'İyi de, böyle gitmez,' dedim Şafak'a 'Dalay Lama'nın bile koluna saat taktığı bir zamanda, böyle gitmez!'

Dalay Lama kimdi? Saat ne demekti?

'Gider, gülüm, gider,' dedi Şafak, az önce kaybeder gibi olduğu güvenini tekrar bulmuştu, 'İster istemez gidecek. Bu ölümlü dünyada canımdan da önemli mi?'

Hayır, değildi tabii. Oysa, hem de çok önemli olduğunu düşünüyordum. 2000'e beş dakika kala, değil dakikalara, saliselere duyarlı olmak gerektiğini düşünüyordum. 'Hayır, değil,' cevabı, insan hayatının her şeyden kutsal olduğunu doğrulayan cevaptı sadece. Ama her Türk gibi Şafak Özden de net cevaba alışık değildi. Bağlam dışı algılıyor, beni pasifize ediyordu. İnsan hayatının her şeyden önemli olduğu tabii ki tartışılmaz ama bu, sıkılmak pahasına da olsa, kişinin kendisini ıslah etmemesi için bir mazeret değildir!

O arada Sedat kalktı, anlaşılan tuvalete gidecekti. Şafak, bu fırsatı bekliyormuş gibi, elini omzuma attı,

'Silindir gibi ezdin çocuğu,' dedi, 'Hak etmediydi, ama.'

'Niye? Ne yaptım ki?'

'Neyse boş ver, geçer!' dedi Şafak. Aklım 'Kadıncık'ın romanında, üsteledim,

'Abla derken dürüst değil! En ufak bir terslikte yengesi ile bir olur, beni elinin tersiyle iter!'

'Orası öyle!' dedi Şafak, gözlerinde gene övünme pırıltısı. Lafı değiştirdi,

'Çok güzelsin bu gece. Pırıl pırılsın!'

Ve hemen arkası geldi,

'Yarın akşam bir rakı içelim mi? Erol'la, Duran da gelsin. Şu işi de konuşuruz.'

'Hangi işi?'

'Erol. Yamuk yapmaya başladı.'

'İlçe başkanı olmak istiyor. Bir konuş bakalım. Yarın sana getireyim mi? Ya da boş ver, yemekle uğraşma. Dışarda yeriz!' dedi ve niye orada olduğu belli oldu, tabii."

"Peki..." diye başladım, sözümü kesti, Günay,

"Peki, neden daha o zamandan bırakıp gitmedim? Onu soruyorsun değil mi?"

Onu soruyordum.

"Çünkü o zaman sevgimin sevgi uyandırmadığının, kısır olduğunun, bir talihsizlik olduğunun henüz farkında değildim. Şafak Özden'i yerine çok sonra ve çok güç oturttum," dedi,

"Münferit bir olay değil, Şafak olayı. Türkiye'nin olayıydı. Şafak'ı çözümlediğim zaman Türkiye'nin toplumsal karakterini çözümleyeceğini hissediyordum. Ve korktum, anlıyor musun? Şafak'ın beni soyutlamasıyla, Türkiye'de kimsenin kimseyi 'adam yerine koymuyor,' efendim, 'bu ülkede insanın hiç değeri yok,' yabancılaşmasının nasıl çakıştığını görüyordum! Soyutlamanın aldığı boyutların korkunçluğunu görüyordum. Mesela, bak, ölen 'Emeç' değil, 'gazeteci'dir. İşadamıdır. Ölüm ilanlarında bir kadının ismine rastlarsan, mutlaka şu, şu şirketlerin sahibinin, yöneticisinin akrabası olduğunu bilirsin. Anglo-Sakson kültürünün 'üç milyon dolarlık köprü' efendim, 'beş bin dolarlık saat' gibi, eşyası somut nitelikleri ile değil, takas değeri ile tanımlayan, somut niteliklerini marjinalleştiren ifadelerinin Türkçe'ye yerleşmiş olması olayın vahametini anlatıyor. Daha geçen gün Milliyet'te 500 milyon liralık sel felaketinden bahsediliyordu. Zararın takas değeri bildirilmişti ama felâketzedelerin ıstıraplarından haber yoktu! Bir başka belirti, Nokta gibi dergilerin 'birleşik zaman' yani 'soyutlama' dilini benimsemiş olmalarıdır. Time'ın, Newsweek'in dilidir. Yani, işte, -mış gibi, -çekti gibi çekim eklerinin dili '..ve adam kadını öldürecekti, 'ya da '...Özal, enflasyonun indirileceğinden bahsedecekti,' türünden, olayların vahametinin üstünü örten, haniyse kaçınılmaz olduğunu ima eden dil! Anlıyor musun? 'Babam annemi 1974'te öldürdü!' cümlesi ile '...babam annemi 1974'te öldürecekti' cümlesinin farkını görüyorsun, değil mi? İkincisi, olayın neredeyse doğal olduğunu ima etmiyor mu?

Mazlum 'Mehmetçik'i, İstanbul'da 'maganda' eden yabancılaşma ciğerimi deliyor, biliyor musun? Öte yandan, dünya çapında şehir plâncı Prof. Kaptan da, cami imamının yeğeni değil. Bir buçuk saat bağdaş ku-

rup, Hayber Kalesi'ni dinleyemiyor. Duran Kuran, Ağlak Baba'nın torunu değil! Saidi Nursi'nin sadece adını biliyor! Şafak Özden, 'yiğidim, aslanım,' değil, ezilmiş insanlar için savaşan bir militan değil. Kim olduğunu kendisi bilmiyor.

Bütün bu anlattıklarımı bölük pörçük biliyordum. Ancak, oturtamadığım bir şey vardı. Zincirde bir kayıp halka vardı. Şöyle, Avrupalı, megamachine'in, Büyük Makine'nin buyruğu altına muhteşem 'buluş'lar asırlarından sonra girmişti. Onu daha daha daha büyüğe zorlayan bilim teknoloji gelişmesinden sonra girmişti. Keşiflerinden, hünerinden gurur duyduğu bir dönem yaşamıştı. Doğayı kontrol altına almış, karanlık çağların hurafelerinden kurtulmuş, kendinden emin ve mutlu, sadece aklın kurallarına bağlı, kendi kararları doğrultusunda hareket etmekten övünçlüydü. Edison, dünyanın en zengin adamlarından birisi olarak öldü ama insanlığa ışık hediye etti. Türkiye'de, bu ara dönem, kişinin yasal, siyasi ve ekonomik özgürlüğü tattığı, yaratıcılığını sonuna kadar zorladığı bir dönem hiç yaşanmadı. Biz, daha 'ne oluyoruz' diyemeden, feodal otoriteden, yirminci yüzyılın 'Altın Buzağısı'nı emrine atladık! Türkiyeli akılla kavranamayan tutkularının kölesi oldu. Güce, paraya, şöhrete duyduğu şehvet, 'insanlığı' ile 'sonsuzluğu' ile temasını koparttı, arkaplanının, kültürünün kendisine sunduğu sayısız niteliklerini bir yana bıraktı, sadece bu tutkularını ilan etti ama en azından son üç yüz yılda, 'şunu da insanlığa ben hediye ettim' diye övünebileceği hiçbir şey yoktur! Ne bir ideoloji, ne bir felsefe, ne bir din, ne bir coğrafya keşfi, ne bir makine, ne bir enerji kaynağı! Ama, kendisine el! Kendinden di-gayri bir şeydir, ağyardır! Teknoloji ile tırnak makasından öte bir ilişkisi olmayan insan, Göteburg fabrikalarının devasa sarışın ustabaşı kadar yabancı! Şafak'ın, küfürlerine dans ettiği elektronik ilah 'Prince' kadar yabancı. Engiz Cezzar'ın, Cezzar Ahmet Paşa'ya yabancı olduğu kadar yabancı. Peki, nasıl oldu da biz de robot olduk, Stevenson'un Amerikan toplumuna koyduğu teşhis bize de uyuyor diye düşündüğümde anladım!

Robotlaşmak için pazar ekonomisinin, teknolojinin dayatması dışında da bir yol var! Manipülasyon! Türkiyeli, son üç yüz yılını manipülasyonla geçirdi. Devlet-i Osmaniye'yi ayakta tutmak için manipülasyon, halifeliği ayakta tutmak için manipülasyon, İslâmiyet'i ayakta tutmak için manipülasyon -on dokuzuncu yüzyılın 'mason' halifelerini unutmayalım!-Cumhuriyeti ayakta tutmak için manipülasyon, demokrasiyi ayakta tutmak için manipülasyon! Yani, maymunun yaptığı gibi, iki sopayı birbirine bağlayıp, muzu düşürmekten başka bir şey yapmadık biz!

Günümüz patolojisinin yeni bir şey olmadığını, üç yüz yıldan beri hasta olduğumuzu düşündüm! Evet, koşullara inanılmaz bir uyarlanma yeteneği sergiliyormuş gibi, dünyanın dört bir tarafında başarı ile yaşıyormuş gibi görünüyoruz, ama sağlıklı toplum bireyin topluma 'uyarlandığı' toplum değil ki! Tersine, toplumun insanın ihtiyaçlarına uyarlandığı, insanın merkez alındığı toplum! Yoksa, kişi bir topluma köle olarak da uyarlanabiliyor, rakı, daha doğrusu şnaps ya da şampanya mezesi olarak da uyarlanabiliyor! Oysa, toplumların sağlığı, mensuplarının akıl sağlığını geliştirmek ya da engellemek yolunda aldıkları mesafe ile ölçülür. Sağlıklı toplum, insanın insanı sevme, yaratıcı çalışma, aklını ve nesnelliğini geliştirme, yapıcı güçlerinin bilincinde olan bir benlik duygusuna sahip olma kapasitelerini geliştiren bir toplumdur. Sağlıksız toplum karşılıklı düşmanlıkları körükleyen, insanı başkalarının kullandığı ve sömürdüğü bir eşyaya, bir otomata dönüştüren, inançsızlığı yaratan toplumdur!

Orada, elimde viski bardağı oturuyordum ve içinde fırtınalar kopuyordu!

'Sağlıklı toplum tanımını ben uydurmuyorum, Şafak'ın! Bunu, Lao Tzu da böyle söyler, Konfüçyüs de böyle söyler, Kunf Futse de böyle söyler, İknaton da böyle söyler, Buda da böyle, söyler, Musa da böyle söyler, Marx da böyle söyler, Şeriatide böyle söyler, Schweitzer de böyle söyler, Huxley de böyle söyler, Baudelaire de böyle söyler! Bütün bu insanlar,

tarihi tarih yapanlar, insan hayatı için aynı ilkeleri dile getirirler. Farklılıkları, marjinaldir! Duy beni, sevgilim, duy beni!"

"Tanrım!"

"Öyle!.. Korkunçtu! Hani derler ya, insan ölmeden önce gözünün önünden bütün bir hayatı geçermiş. Benim gözümün önünden de Türkiye tarihi geçiyordu. 'Bak, bakalım,' diyorum kendi kendime, 'Osmanlıda 'insan' sistemin merkezinde midir?' Cevabım, 'En azından son üç yüz yıldır, hayır! Belki de, padişahlar şiir yazmayı bıraktıktan sonra, hayır! Emrah ya da Karacaoğlan, Der Saadet'te konser veremedikleri için, hayır! Halk dili, saray dilinden koptuğu için, hayır! II Mahmut, çağdaşlaşacağım diye milletin başına Yunan fesini dayattığından beri, hayır!

Derken, Abdülhamid'i hatırladım. Onun güncesinde, bakınız, 1 Mart 1323 (1917), 'Sonradan Batı takvimi benimsenmemiş olsaydı, bugün yeni bir yılımız başlardı. Bizim iki tarihimiz var: Biri, Dinin ki, Muharrem'le, öteki Devleti'nki, Mart ile girer. Bundan sonra yılbaşımız 'Kanunsani' olacak. Bilmem, ilgili daireler, Bakanlar Kurulu, Milletvekilleri, Senato ve muhterem biraderim hazretleri (yani, Sultan Mehmet Reşat) 'Kanunsani' deyimiyle yeni bir yıla girmenin, biraz manasız, biraz gülünç olacağını düşündüler mi?' diye bir bölüm vardır. Bir de, 'Ben, 93 Savaşı ile bunun getirdiği bütün sonuçlardan ne şahıs ne de makam olarak sorumluyum,' dediği bir başka bölüm daha.

Tanrım! Ah, Tanrım! Sultan Abdülhamid bir takvimi sahiplenemezken, Şafak'ın Çayırtepe'yi sahiplenmesini beklemek ne hamakattı! Sahiplenmesini istemek ise ne haksızlıktı! Ve de, ne iltifat! Ne inanç!

Çok suçlu hissettim kendimi birden! Şafak'a çok haksızlık ediyordum!

Gözlerim doldu. Uzandım, elini tuttum. Okşadım, okşadım, artık! Kim bilir ne düşündü! 'Tamam canım, sen getir bakalım Erol Efendi'yi. Ne derdi varmış anlamaya çalışalım!'

Kalktık, eve geliyoruz, ben yine düşünüyorum.

Türkiyeli sistemin merkezine hiç oturmadı! On dokuzuncu yüzyıl jön Türk'ü, kendisiyle halkı dediği birileri arasına bir çizgi çektiğinden, onları 'ıslah edilecek yerliler' halinde takdim edecek kadar ecnebileştiğinden beri, oturmadı! Anadolu'nun altını üstüne tercih ettiğinden beri, oturmadı! Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye radyolarından, pırtık diye köylüleri Atatürk Bulvarı'na sokmadığı günden beri, oturmadı! Adnan Menderes asıldığı günden beri, oturmadı!

Günümüzün toplumsal karakterini yaratan unsurlar bu engellenmeler! Bireye toplumunu kurma özgürlüğü tanınmayınca, bu tipoloji egemen oluyor. Ve bunlar, topluma iyi uyarlanmış, başarılı kişiler namı altında, yağmacıdırlar. Tülin'in dediği gibi, 'Bastıkları yerde ot bitmez. Sevgi, saygı, inanç, özen, rikkat, bilgi, hoşgörü, ne bulurlarsa yağmalarlar!'

'Görmüyor musun,' diyorum, kendi kendime, 'alkol tüketimi nasıl arttı? Massignon'u oynuyoruz! ahlâk anarşisi içindeyiz ve intihar için olgun hale geldik! Biz böyle olacak toplum değildik!"

Yanımda oturan Şafak'a baktım! Tanrım! Öyle masumdu ki! Yine mis gibi kekik kokusu sardı ortalığı. İçim ezildi! Öyle yaşlar indi gözümden! Döndü, baktı,

'Yapma!'

Söyleyebileceğim tekbir şey vardı, ben de onu söyledim, ' 'Seni çok seviyorum!"'

IX

Gerçekten bu kadar umutsuz muydu? Her şeye karşın emin olamıyordum! Nedenlerinden birisi de Diana Pavloviç'e çizdiği "Türkiye resmi"ydi. O günlerde, Günay'ın epey zamanını alıyordu, Diana. Anladığımız kadarıyla Türkiye'de film yapmak konusunda ciddiydi ve senaryoyu mutlaka Günay'ın yazmasını istiyordu. 'Yabancılaşma' felâketinin -dillendirildiği için daha da ciddiyet kazanmıştı- üstümüze sahici bir karabulut gibi çöktüğü günlerden birinde geldi,

"O, sinopsisle ilgili... " diye, heyecanla söze başladı. Ben kadının zamanlamasının yanlış olduğunu düşünürken, Günay kesti attı,

"Bak, Diana, senin istediğin senaryoyu yazacak insan ben değilim. Senin deyişinle, 'fanatik' Müslümanlardan filan bahsedemem!"

Diana'nın beklemediği bir tepkiydi,

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu, şaşkın şaşkın.

"Aynen onu demek istiyorum," dedi Günay, "Fanatik Müslüman diye özel bir insan kategorisi yok." İnsanı dünyadaki eski yerine, sistemin merkezine yerleştirmek isteyen tek tük tek-tanrıcılar var, demek istiyordu.

"Türkiye'de yok, tabii," diyerek geri çekildi Diana, "Ama, yavaş yavaş oluşuyor." Çarşaflı kadınların sayısının arttığından yakındı.

"Eeee?"

"Demek istiyorum ki, sen Müslümansın ama örtünmüyorsun?"

"De ki, ben günahkâr Müslümanım!"

"Yine de," dedi Diana, "Yine de, bu durum seni korkutmuyor mu?"

Günay'ın "Ne korkutmuyor mu?" sorusu, olayı küçümsediğini vurgulamak için sorulmuş bir soruydu, ama bunu Pavloviç bilemezdi, tabii.

"Örtülülerin sayısının artması," diye açıkladı, "Korkutmuyor mu?"

"Hayır. Daha çok Müslüman adayı okula gidiyor, otomobil kullanıyor diye neden korkayım? Kadınlar dindar oldukları için evlerinde oturup; üniversiteye gitmeseler daha mı iyiydi? Sömürgeci mantığı bu."

"Beni kaygılandırıyor doğrusu," dedi Diana. "Suudilerde, başı kesilen o Prensesi hatırlıyorum da. Brrrr! Tüylerim diken diken oluyor."

"Ben de sizin, üstüne para verip seyrettiğiniz korku filmlerinizi hatırlıyorum da, brrrrr! Tüylerim diken diken oluyor! Kaldı ki, siz niye bu kadar dertleniyorsunuz? De ki, Türkiye derin bir tefekküre daldı, herkes örtündü. Size ne bundan? İslamiyet'le birlikte gelmesi muhtemel uzlaşmazlıktan korkuyorsanız, saçma. AT'ye almazsınız ya da İsrail'i tepemize salıverirseniz, olur biter. 'Miskin Müslümanlar'dan oluşan bir Ortadoğu daha çok işinize gelmez mi?"

Diana, politikacı olmadığını ama 'kadınları düşündüğünü' söyledi. Hizmetçisi Nesibe'yi sarhoş kocasının nasıl ezdiğini anlattı, "Kadın haklan ne olacak?" diye sordu. Günay hiç etkilenmemiş gibiydi,

"İyi bir soru," dedi, aynı katılıkla, "Gerçekten de, örtündüğü için devlet dairesinde, hatta özel sektörde iş verilmeyen, eğitimi engellenen kadınların hakları ne olacak? Amerikalı olsalardı, hiç değilse sizin feministler kıyafet özgürlüğü diye ortalığı birbirine katarlardı!"

"Gerçekten öyle mi, düşünüyorsun?"

"Sen düşünmez misin? Seni temin ederim, bu ülkede hiçbir Kürt ya da Alevi erkeği, medeni haklarından örtülü bir Müslüman kadın kadar mahrum bırakılmamıştır! Kadın haklarını hep Batılılaşma yolundaki engellere karşı kullanamazsınız. İnsanlara Müslümanlaşmak hakkı da tanınmak zorundadır."

"Ama, Günay, dünyada bir manastır ya da bir ada gibi yasayamazsınız!"

"Dünya, Batı dünyasından ibaretse ve hiç değişmeyecekse, öyle. Ama, bu temelsiz bir varsayım," dedi Günay, "Şundan yüz yıl önce dini bütün Hıristiyanlar olarak, Afrikalı kadınların göğüslerini döve döve örttürüyordunuz. Bugün, Bodrum'da poponuzu rahatça teşhir edemiyorsunuz diye bizi suçluyorsunuz. Rahibelerinize gösterdiğiniz kabulü Müslümanlara neden göstermediğinizi hiç düşündün mü?"

"Ama, ilerleme bu," dedi Pavloviç, hiç inandırıcı olmayan bir sesle.

"Kim bilir, belki de sadece dalgalanma," dedi Günay, sükûnetle, "Yeryüzünün özgün kitaplarının sayısı üç yüzü geçmez, gerisi, zarfın yeni bir mazrufundan ibarettir. Lao Tze, Konfüçyüs'e neyse, Rousseau Voltaire'e, Hazret-i İsa Hazreti Muhammed'e o'dur."

Bu iddiasını biliyordum, "Dünya barışı için ne lâzım biliyor musun?" demişti bir gün bana, "Tüm dilleri kapsayan bir kavramlar sözlüğü lâzım. İnsanlar Messiah, Mesih ve On ikinci İmam'ı aynı başlık altında görseler, birbirlerine bakışları değiştirdi. Teng, Teng-ri ve Tanrıyı aynı başlık altında görselerdi, dünyaya bakışları değiştirdi. Birleşmiş Milletler havanda su dövmeyi bırakıp bir kavramlar sözlüğü yapmalı. Artık bilgisayarlar da var."

"Belki de, Müslümanların yapacağı bütün iş, tarihin yeni bir büküm noktasına kadar dayanmaktan ibarettir. Batı dünyası yeni bir 'dini intibah', yeniden doğuş, çağına giriyor. Üç gün sonra Romanofflar, Rus Ortodoks Kilisesi'nin dualarıyla eski saraylarına dönecekler. Bir yerden bir Anastasya torunu çıkarırlarsa hiç şaşmam! İngiliz Müslümanlarının daha şimdiden bizdeki Kutsal Emanetleri istediklerini biliyor muydun?"

"Shit!" dedi Diana, "Senin gibi konuşan birini hiç tanımamıştım!"

Buna cevap vermedi Günay, "Paketlenmiş doğruların ötesini görmeye çalışıyorum!" Sıkılmıştı, neden sonra,

'İsa Mesih! Kötü bir şey mi oldu?" diye sormayı akıl etti Diana, "Sıkkın görünüyorsun!" bana döndü, "Öyle değil mi, sıkkın görünmüyor mu?" benim cevap vermemi beklemedi,

"Bak, Diana, sana İran senaryosu yazmam," dedi Günay, yekten, "Önyargıları perçinleyecek film yapmam. Hele de, Hollywood bugüne kadar tek bir Filistin filmi yapmazken, Vanessa Redgrave'i, Filistinlilere arka çıktı diye on yıldır aforoz ederken. Yapmam, çünkü senin ülkende, 'basü badel mevt çadırları' denilen çadırlarda, Baptistlerin İsa'yı anımsatsın diye koyunları çarmıha gerdiklerini, değme Cerrahiye taş çıkaracak zikir seanslarında kendilerini hipnotize ettiklerini gördüm ben. 'Biz evliya olduk,' diye haykırarak, kendilerini yerde yere atanları gördüm. Hal buyken, sırtını zincirle döven İranlıyı neden afişe edeyim? Dikkatini çekerim, onayladığımdan değil! Yapmam, çünkü böyle bir tutum, dikkati doğru ya da yanlış, ama insani bir inancın üstüne çekip, irdelemeyi değil, Batı'nın hasım bellediği bir ulusu aşağılamayı hedefler. Böyle bir aşağılamaya karşılık verecek, örneğin, Amerikan Baptistlerini de, Yahudi fanatikleri de afişe edecek gücüm olmadığı için reddederim. Haksızlık olduğu için reddederim. Üç kuruş para kazanacağım diye, neden sana yardım edeyim, bir yalanı sürdüreyim?"

Diana adamakıllı şaşırmıştı, gözlerini kocaman kocaman açtı, inanamıyormuş gibi etrafına bakındı. Boston kâşanelerine alışık kadının Gü-

nay'ın evinin böyle iddiaları barındıramayacak kadar mütevazı olduğunu düşündüğünü görebiliyordum. Absürd bir bağlantıydı ama kadın Amerikalıydı! Sernea'yı hatırlatan bir duyarsızlıkla, "Bütün bunlardan sana ne anlamıyorum! Ama parayı az buldunsa... " demek gafletinde bulundu.

"Fesuphanallah!" diyerek patladı Günay, "Para değil, 'oyun'u beğenmedim! O 'oyun'u oynamak istemiyorum!"

"Ama dünya böyle, oyunun adı bu!" diye ünledi Diana.

"Hayır, azizem, ne dünya böyle olmak zorunda, ne de oyunun adı bu!" dedi Günay, dişlerinin arasından, kesin bir sesle, "Bu sizin oyununuz. Oyunu sahneleyen de, adını koyan da senin memleketin. Hayatı 'yaşam budur işte,' diye, koka kola ile eşitleyecek kadar seviyesizleştiren, senin memleketin! Ama başka türlü de olabilirdi. Hâlâ da olabilir." Putperestlikten vazgeçseniz diye *italik*'lediğini görebiliyordum, "Dünyaya hükmetmenin ilk kuralının içtenlik olduğunu, hükümet etmenin birincil yolunun iyi örnek teşkil etmek olduğunu, hatırlayabilseniz! Hükümet eden, davranışlarıyla yönetilenlerin taklit etmek isteyecekleri bir model olmalıdır, Diana. Erdemle hükümet eden, yerinden kıpırdamayan, yıldızların etrafında döndüğü bir kutup yıldızı gibidir. Yöneten ciddiyeti elinden bırakmazsa, yönetilen ona saygı duyacaktır. Herkese kardeşçe ve şefkatle davranırsa, sadakat bulacaktır. İyiliği yüceltir, yetersizleri eğitirse, yönetilenler erdemli olmak için ellerinden geleni yapacaklardır. Çünkü balık baştan kokar. Dünyayı yönetecekseniz, asli göreviniz, uygun insanlar bulmak ve atamaktır. Fıstıkçılarla, ikinci sınıf aktörlerle bu işi yapamazsınız. Narsizminiz o boyutlara vardı ki, nefretle anılmak bile sizi üzmez oldu, çünkü sizden nefret eden dünyayı da algılayamaz, yok sayar oldunuz."

"Well, I'll be damned! Şu işe bak!" diye söylendi Diana, bana doğru, "Tanrı'nın bile unuttuğu bir ülkücü bu kadın!.. Ne bu? Muhammed mi?"

"Hayır, Konfüçyüs," dedi Günay bezmiş gibi.

"Konfüçyüs?! Ah! Son İmparator'u gördün mü? Korkunç güzeldi, değil mi?"

Cevap versin mi, vermesin mi diye bir an tereddüt etti,

"Gördüm. Ve berbattı," dedi Rodoplu.

"Ohhh?!"

"Yasak Şehir'e girip de, çeke çeke o senaryoyu çekmeyi ancak cahil bir Avrupalı yönetmen becerebilir! Cahil ve çıkarcı! İran ayaklanmasını İncirlik hava üssünden bir Amerikalı pilot ile ahu gözlü bir Acem dansözünün aşkına indirgemek gibi bir iş, bu. Anlıyor musun?"

"Çalışıyorum," dedi Diana Pavloviç, "Gerçekten çalışıyorum. Ama, çekimler? Fotoğraflar çok güzel değil miydi?"

"Evet, ama ne olmuş? Engizisyon papazlarının kıyafetleri de çok güzeldir. Kölelerin kanlarıyla inşa ettikleri saraylar da öyle. Dünyanın şu durumunda spekülatif sanat akıl almaz bir lükstür. Söyler misin, ne işe yarar sanat? Hangi görevi üstlenir? Sorumluluğu nedir? Hiç. Oysa bir görevi olmalı. Bir misyon yüklenmeli. İbadet gibi, dua gibi, doğruya biat etmek olmalı. Bertolucci hangi yoksul Çinlinin başına bir dam örttü? Yüreğine su serpti? Yasak Şehri bin bir özenle inşa eden Çinli, yıllar yılı Gök Tanrı'nın eşi bildiği imparatoriçesinin ayak parmağını birine yalattığını gördü de, ne kazandı? Bu gerçekçilik adına yapılan bir iş de değil, elde veri yok! De ki, yaratıcılık: Abraham Lincoln'ün eşini böyle bir durumda göstermenizi isterdim. Ya da Kraliçe Elizabeth'i! Mümkün değil, değil mi? BBC bile razı olmaz! Ama, kötü Çinlinin midesi zaten yoktur. Öte yandan, sizin seyircileriniz, gıdıklana gıdıklana yalama olmuş porno iştahlarına eklenen marjinal bir plândan başka ne kazandılar? Ha, belki, 'Peter O'Toole gibi İngilizler olmasa Çin İmparatorları burunlarını bile silemezlermiş,' yalanını bir kere daha görüp, kendini beğenmişliklerine bir destek daha attılar. Bu eski bir senaryodur Mrs. Pavloviç. Bizi anlatan oryantalist dostlarımıza sorarsan, hareme düşmüş Avrupalı kadınlardan olmasa, Osmanlı padişahları hiçbir iş beceremezler!..

Hayır, hanımefendi, insanlığa yararı olmayacaksa, sanat olmasın daha iyi. İnsanlığa yararı olmayacaksa, hiçbir şey yapmamak daha iyi. Şimdi, kahve içer misin?"

"Evet, lütfen," dedi Pavloviç, düşünceli düşünceli. Günay mutfağa yürürken arkasından söylendi, "Sahiden de Allah'ın belası bir ülkücü bu kadın, öyle değil mi?"

"Üstünlük taslama!" diye seslendi Rodoplu, mutfaktan, "'Ülkücü' eşittir modası geçmiş bir 'budala' diyorsun, öyle değil mi?"

Dönüp geldiğinde daha bir yumuşamıştı sanki,

"Ah, Diana!" dedi, alçak gönüllükle, "Keşke adam gibi bir ülkücü olabilsem! Şimdiki halde, toplumun bir duvarından bir duvarına sürüklenmek, önüne sürülen değerlerin hem içinde hem dışında yaşamakla yetiniyorum!" Beni gösterdi, "Ona sor, bak!"

"Affedersin. Onu demek istemedim."

"Yo,yooo. Öyle düşünebilirsin. Şimdilik bütün becerebildiğim, aynı fikirde olmama hakkımı muhafaza edebilmek, hepsi bu."

"Peki, ama niye sen? Yani, senin gibi genç bir kadın?" Doğrusu, iyi bir soruydu,

"Türküm de ondan herhalde," omzunu silkti Günay.

"Ve Türk olman seni özel bir tür yapıyor. Örneğin, Araplardan farklı kılıyor? Öyle mi?" diye sordu Diana. Müslümanların bir bütün olmadığını hiç düşünmemiş olması doğaldı.

"Elbette!" dedi Günay.

"Nasıl, yani?"

"Yani... Bak, o çok uzun iş! Türklere anlatması bile zor."

"Bir dene!" dedi Diana Pavloviç, koltuğa rahatça yerleşerek, "Hadi, sına beni. Dene! Lütfen!" Kıpkırmızı saçları, pembe saten ceketi, siyah dantel çorapları ile yine bar hostesi gibiydi. Günay'ın, bu kılıkla İstanbul'da dolaşırsa, başına neler gelebileceğini düşündüğünü görüyordum.

"Bedava konferanslara bayılırım!" Pabuçlarını çıkardı, ayaklarını altına aldı, bekledi.

"Pekâlâ, sen istedin!" dedi Günay. Gülüyordu.

"Seni tanımak istiyorum," diye açıkladı Pavloviç, ciddiyetle, "Birlikte çalışacağız, öyle değil mi?"

Buna cevap vermedi Rodoplu. Diana'yı kaçırmanın zamanının geldiğini düşündüğünü görüyordum, ama olmadı.

"Burada olmaktan öyle mutluyum ki!" dedi Diana, aniden, "Biliyor musun, David, pek gelmek istememişti Türkiye'ye, Ben istedim."

"İyi etmişsin," dedi Günay, aklı başka yerde, "Bak, sana ne diyeceğim, ilk geldiğinde sözünü ettiğin Hollywood dışı halkayı oluşturabileceksen sana yardım ederim. Paketlenmiş doğrulara, paketlenmiş heyecanlara yokum, ama, gelinin topuğunu görünce heyecanlanan delikanlının filmine varım. TV ekranında öpüşen çiftleri görünce utancından odayı terk eden babanın filmine varım. Düşük bir yaşam standardında ama bolluk içinde yaşayan insanların filmlerine varım. Üvez'in kuşburnunun bir 'yemek' olduğunu anlatan filme varım. Şafak Özden'i anlatan bir filme varım. Var mısın, Bir Selahattin Eyyubi filmi yapalım? Ya da, sahici Atilla filmi?"

"Onlar da kimdi?"

"Biri bir Kürttü, öteki de Hun. Bu toprakların insanının hamurunu oluşturan iki unsur bu insanlarda cismanileşir... Biliyor musun, Türkçe öğrenmek zorundasın, Diana!"

"Öğreniyorum, öğreniyorum," dedi, Pavloviç, 'biz'i diğer Müslümanlardan farklı kılanın ne olduğunu bilmek için sabırsızlanıyordu. İtiraf etmeliyim ki, ben de öyle. Bana, Rodoplu'nun her şeye karşın umutlu olabileceğini düşündüren konuşma da bu izleyen konuşma oldu.

"Bir kere, biz bu topraklara geldiğimizde, İsa doğalı 1071 yıl olmuştu," diye başladı, Günay, "Yani, Akdeniz havzası Samileri ile Aryanlar çoktan bütünleşmişlerdi. Biz bölge kültürüne yabancıyız. Şöyle söyleyeyim,

altı bin yıllık yazılı tarihin yarısı boyunca insan faaliyetlerinin merkezinin Yakın Doğu olduğu kabul edilir. Şimdi, Yakın Doğu deyince, gözünün önüne getirmeye çalış," uzandı, bir kalem aldı, kâğıt peçetenin üzerine kaba bir harita çizdi, "Rusya ve Karadeniz'in güneyi, Güneybatı Asya, Afganistan ve Hindistan'ın batısı ve Mısır. Bu bölgede nüfus artışı tarih boyunca yüksek olmuştur. Doğurgan insanlar, birbirleriyle sürgit çatışan kültürler oluştururlar. Bu kültürler, Girit, Yunan ve Roma kanalıyla Avrupa ve giderek Amerikan kültürünü beslerler. Bir başka deyişle, günümüz Avrupa ve Amerikan kültürünün kökleri bu bölgededir.

Ancak, bu çetin bölge kaynarken, biz orada yoktuk!"

"Ne demek o?"

"Bu demek. Biz Türkler orada yoktuk! Ne Hititleri tanırız, ne Babilonyalıları biliriz, ne göze göz, dişe diş öneren Hamurabi kanunlarını anlarız, ne de kavgalarına ortak olduk. Biz geldiğimizde İsa doğalı bin yılı geçmiş, Samiler ile Aryanlar kültürel bütünleşmeyi tamamlamışlardı. Samilerle Aryanları anlıyorsun. Aryanlar, Hint-Avrupa kavimleri, Hitler'in tosuncuklarının ululadıkları türdaşlarımız; Samiler, Nuh Peygamber'in oğlu, Şam'dan türediklerini iddia edenler, Arapça, İbranice, Aramca konuşanlar.

Eflatun, Mısır'da, biz gelmeden bin beş yüzyıl önce cebir öğreniyordu. Yahudiler Yunanlılara İsa'yı, Yunanlılar Yahudilere efsanelerini vermişlerdi. Kendi ismine bak, 'Diana'; nereden? Roma mitolojisinden. Kocanınki, David, İbranice 'David'den. Oysa, benimki, Günay, Gün ve ay! Türkçe, Asya'dan. Şunu söylemeye çalışıyorum: Biz özgün isimlerimizi, işte, Teoman, Satılmış, Durdu, gibi isimlerimizi, Kuran'da bulamazken, siz kendinizinkileri hem Yunan'da hem Roma'da, hem Kutsal Kitap'ta, hem de Kuran'da bulabilirsiniz. Bizdeki Süleymanlar, Meryemler, Yahyalar asimilasyon sonucudur. Bir başka türlü anlatayım sizin, Akdeniz havzası kökenlilerin, hiç yadırgamadığınız bir kitabınız, bir tarihiniz var. Hint'in Upaşinadları var; Çin'in, 'Ağıtlar Kitabı' var. Bu bağlamda bizim

kültürümüzün kökenlerinin izini süreceğimiz kitabımız yok. Biz, hep, daha üstün olduğunu kabullendiğimiz bir kalıba uymaya çabaladık. Uymaya çabalarken, olanı yok saymak yoluna gittik."

"Sen bunun önemli olduğunu mu düşünüyorsun?"

"Toplumsal karakterimizin yapılanmasında önemli bir unsur olduğunu düşünüyorum, evet. Müslümanlığı bir devlet dini olarak kabul ettik biz. Devletten dayatılan başka şeyler gibi, onu da kabul ettik. Ama, gerçekte, Araplar gibi Müslüman olmadık, Müslümanımsı olduk. Yeni dinimize özgün dinimizden âdetler kattık, gerektiği gibi örtünmedik, başka başka yorumlar getirdik, filan. Atatürk altmışaltı tarikat kapattı. Bu tarikatlar neden ortaya çıktılardı, dersin? Herkes Ortodoks yorumla, harfi yorumla yetinseydi, tarikatlar oluşur muydu? Neden, bir Mevlâna, bir Hacı Bektaş Veli, bu toprakların ürünü de, mesela, Kahire'nin ya da Medine'nin değil? Neden Sultan Süleyman 'Kanuni'dir? Kanun verendir? Çünkü daha o zamandan 'şeriat'ın Türk toplumuna uyarlanması, Türk örfi kanunlarıyla bütünleştirilmesi gereği hissedilmişti. Arap anlamında Müslüman olabilselerdi buna gerek duymazlardı. Bu farklılaşmanın nedeninin de, Yakın Doğu şekillenirken, Sami - Aryan kültürel bütünleşmesi gerçekleşirken, bizim orada olmamamız olduğunu düşünüyorum. Gelişmelerde katkımız yok. Doğal bir evrimle bu hale gelmedik.

Şimdi, medeniyetin dünyanın neresinde başladığını kimse kesin olarak bilmiyor, tabii. Ama, jeologlara inanmak caizse, Orta Asya'nın kurak bölgeleri bir zamanlar büyük göllerin ve nehirlerin beslediği nemli ve ılıman topraklarken, son buzul çağının sona ermesi ve buzulların geri çekilmesiyle birlikte kurudular. Yağmur, şehirleri ve devletleri ayakta tutmaya yetmedi. İnsanlar su aramak için dört bir yöne dağıldılar. Daha şundan yüz yıl önce, 1868'de, 80.000 Batı Türkistanlı, bölgelerine kum yürüdüğü için göçmek zorunda kaldılar. Öte yandan, kazılar gösteriyor ki, örneğin 1907'de Pumpelli'nin Başkara yakınındaki Anav'da yaptığı kazı, İsa doğmadan dokuz bin yıl önce, Güney Türkistan'da bakır kulla-

nan, eken biçen, hayvanları ıslah edebilmiş bir medeniyet vardı. Yani, Mısır piramitlerinin kurulduğu 5000 yılında bile, Türkistan kültürü çok eskiydi. Bizler bu insanların torunlarıyız. Bir kez, Sami değiliz. Aryan hiç değiliz. Asyalıyız. Ne Sami dillerini, ne de Aryan dillerini konuşuruz. Kocana sor, anlatacaktır. Bizim konuştuğumuz dil, Ural-Altay kökenli, Türkik dil ailesindendir. 'İltisaki', bitişken dildir. Hecelerin birbirlerine eklenmesiyle oluşur. Kızılderili dilleri gibi."

"Aman Tanrım! Hiç bilmiyordum!" dedi Diana.

"Üzme, kendini. Türkler de bilmez." Bunun nedenini de okumamamıza ve çok politik bir ulus olduğumuza bağlıyordu.

"Ne demek istiyorsun?"

"Okumayız. Gerçekten!" dedi Günay, "Elli milyonluk ülkede satılan kitapların sayısını duysan şaşırırsın." Beklenileceği gibi, Pavloviç bunu inanılmaz buluyordu.

"Bana mı söylüyorsun!" dedi Günay, az duraladı, garip bir gülümseme kapladı yüzünü, "Mamafih, sana bir şey söyleyeyim mi, bazen okumamak, kurtuluş anlamına da gelebilir. Kim bilir, belki de Tanrı bizi koruyor!"

"Şaka yapıyor olmalısın!" dedi kadın.

Hayır, yapmıyordu.

"Yooo, ciddiyim, We don't need, no, education!" Pink Floyd'dan, insanları bir kalıptan çıkmışçasına tekdüze kılan eğitim sistemini protesto eden bir şarkı söylemeye başladı,

"'Duvar' filmini hatırlıyor musun?

'Eğitilmek istemiyoruz!"'

"Aman Tanrım!"

"Milletçe okuyor olsaydık, size benzeyecektik. Okumadık, benzemedik!" hayretle döndüm. "Ha, ha, ha! Hiç okumayan en çok direnendir," diye sürdürdü Rodoplu, "Batı kültürüne bulaşmış olan aynı güçle direnemez!" Benimle konuşuyordu, "O bakımdan, diyorum, örneğin, bir Ruhi

Su'nun gayreti, halk türkülerini yaşatamaz, çünkü, yaşatılan halk türküsü değil, onun bambaşka bir kalıba, Batı kalıbına dökülmüş şeklidir. Bir başka iletişime uyarlanmasıdır. Mesele bitmiştir yani."

"Bekle, bekle!!!" diyerek isyan etti Pavloviç, "Ruhi Su da kim?"

"Affedersin, Ruhi Su'yu bilemezsin. Boş ver, konumuz değil, zaten!"

"Politika, dedin, politika işin içine nasıl giriyor?"

"Çok basit! Bizim devlet politikamız hep olduğumuzdan başka bir şeye dönüşmemizi benimsemiştir. Bu, her şeyden önce kitleyi kökenlerine yabancılaştırmak gerektirir. Yeni bir uygulama da değildir. Osmanlı'yla başladı. Müslüman olununca, 'ümmet' olunmak gerektiğinden olacak, köklerden hiç bahsedilmez oldu. Sessizlik yüzlerce yıl sürdü. Tuhaf bir, 'Samileştirme' hareketiydi, sanki. Arap-Fars kültürüne asimilasyon gayreti. Bu fasıl, Cumhuriyetle bitti. Bu defa da, yeni bir asimilasyon başladı."

"Aryan?"

"Evet. Yalnız, haksızlık etmemek lâzım. Atatürk'ün sağken başlatılan Türk tarihi araştırmaları, zaman içinde kamuoyunun gündeminden kaldırıldı. 1970'lerde Asya'dan bahsetmek tabuydu. O kadar tabuydu ki, Orta Asya'dan halen şu kadar milyon Türk'ün yaşadığına kimse inanmaz oldu. Gorby geldi de bu insanların varlığı da ortaya çıktı!"

"Ama, neden? Anlayamıyorum?"

"Başlangıçta, 1940'larda Sovyetlerle iyi geçinmek kaygusuydu. Daha sonra, 'ilericilik' böyle gerektirdi."

"İlericilik?"

"Evet. 'İlericilik', 'solculukla eşanlamlıydı. 'Solcu' olununca, milliyetçi olunamıyordu. Oysa, Türklerin kökenlerini araştırmak, bu tür şeyler üzerinde durmak milliyetçilik sayılıyordu. Milliyetçilik, ırkçılıkla eşanlamlıydı. Her neyse, öylesine bir karmaşaydı ki, sonunda ne milliyetçilerin, ne de solcuların özde hoşlaşmadığı şey oldu. Bir baktık, dile Arapça, Farsça yerine, önce Fransızca, sonra da İngilizce girdi. Aynı şey. Eskiden

halk, üç kelimesinden ikisi Farsça ya da Arapça olan aydınları anlamıyordu; şimdi de üç kelimesinden ikisi Fransızca ya da İngilizce olan 'aydınları' anlamıyor. Başbakan'ı dinleyeceksin, 'bu territoryal armi konsepti' gibi laflar ediyor. İş öyle hale geldi ki, biz yabancı dil öğretmiyoruz, 'yabancı dilde eğitim yapıyoruz,' yani bir başka kültürün kalıplarını, kavramlarını, değerlerini, patolojisini ithal ediyoruz. Yabancı dilde öğretim yapamadıklarımıza da, yabancı çeviri yapıyoruz. Bu defa asimilasyonu kimse durduramaz artık, çok geniş bir tabana yayıldı. Uydu antenlerimiz bile var."

"Bu seni üzüyor, değil mi?"

"Hem evet, hem hayır!" diyerek omuzlarını silkti, Günay, "Bir ucu, 'We don't need, no, education!', bir ucuda, 'ya bilgi çağı ya da intihar! Sen seç! Daha önce konuştuk bunu. Ama, nihai kararımız ne olursa olsun, onun dayatılmaması gerektiğini düşünüyorum. Despotizm değil, açık toplum istiyorum. Namus, istiyorum, namus ve cesaret! Kendimizi tanımaya yanaşmamamız, hiçbir şeye neden olmuyorsa, büyük israfa neden oluyor. Düş kırıklıklarına, kendimizi neredeyse hasta sanmamıza, karamsarlığa neden oluyor. Oysa, ne Sami, ne de Aryan, bambaşka bir medeniyetin çocukları olduğumuzu içimize bir sindirebilsek, kendi değerlerimizi tanımlayıp yabancılaşmadan kurtulma ihtimalimiz belirebilir. Ne gibi biliyor musun, bastığımız yeri bilmek gibi. Sağlam ya da çürük, onu bilsek kendimize yeni bir dil bulabileceğiz. Başımıza gelenleri, Batı sadmesini, yabancılaşmanın nedenlerini yorumlayabileceğiz. Anlatabiliyor muyum?"

"Tanrım! Ne kadar çok şey var öğreneceğim!" diye inledi Diana. Türklerin İslâmiyet öncesi bir dinlerinin olabileceğini, hele de bunun önemli olabileceğini hiç düşünmemişti. Günay'ın tarihi bin yıllarla tanımlıyor olması, örneğin,"Biz yeni Müslüman olduk. İsa'dan sonra, 900'lerde. Ruslarla aynı zamanda," demesi bu dünkü çocuk ulusun üyesinin aklının alacağı bir şey değildi,

"Ne demek istiyorsun?" diye bağırdı.

"Yani, onların Hıristiyan oldukları yıllarda biz de Müslüman olduk," dedi Günay, "Bir önceki dinlerimiz birbirine çok benzer. Müslüman olduğumuzda da, bir bütün olarak olmadık. Her zaman yeni katılan bir başka Şaman Türk kavmi vardı. Göç durmadı ki!"

Sıra, 'Şamanizm'in ne olduğuna gelmişti ki, Pavloviç birden kalkındı,

"Bakın ne diyeceğim," dedi. "Haydi, kalkın, sizi yemeğe davet ediyorum. İkinizi de! Yemekte konuşalım. Güzel bir yer biliyorum, buraya yakın. Orada yeriz. Yani, tabii, size uygunsa.

Olur mu?"

İçime doğmuş gibi sordum,

"Neresi?"

"Ziya."

"Et tu, Brute?" dedi Günay, "Sen de mi Brütüs?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Boş ver. Hadi gidelim?"

Gittik.

Bir Amerikalı ile birlikte sokağa, insanların arasına çıkmanın rahatsız edici bir tarafı vardı. Günay'ı birkaç yönden mahcup ettiğini sezinliyordum. Bunlardan birisi kullanılmak durumunda olan dildi ki, bu çok gıpta edilen nesneye sahip olmanın, yoksul bir ülkede çok pahalı bir otomobil kullanmaya benzeyen, çevreyi ve çevreye yabancılaştıran bir tarafı olduğunu söylerdi. Bir diğeri, bir yabancı ile kurulan iletişimin, kişinin karşısındakinden görünüşte farklı ama yapılanmada eşit olduğu izlenimi yaratıyor olmasıydı. Günay'a, turist kızlara yaranma gayreti içinde saçmalayan gençlerin zavallı çalımlarını anımsatırdı. O giysileri içinde rüküşten öteye davetkâr görünen Diana'ya haksızlık ettiğini bile bile yabancılaştığını hissediyordum. Bir yandan da, bunda, geçen gelişinde ressam Ahmet'in Fatma'ya takındığı tavırdaki, "idare eden", üstünlüğe

benzer bir şey olduğunu düşünüyor, utanç duyuyordu. Gerçek şuydu ki, Amerikalıdan, daha doğrusu hepimize dert anlatmaktan sıkılmıştı.

Bacaklarını, "bedenlerini nicedir diledikleri gibi kullanan Batılı kadınlara özgü rahatlıkla teşhir eden" Diana'nın yanında bara tünemek durumunda kalmak beni de sıktı. Günay'ın ***italik***'lediğini görebiliyordum,

"Sen her şeyi hayır diye diye yaparsın!"

"Ne içersiniz?"

"Raki!" dedi Diana, barmene, Rodoplu'ya döndü, "Ha? Ne diyorsun? Olur mu?" Günay'ın onayını istemesinde adeta dokunaklı bir çocuksuluk vardı, şaşırdım.

"Olur, ama dikkat et, serttir," dedi Günay, kendisinden beklenildiği gibi.

"Ben kaldırabilirim," diyerek etrafına bakındı,

"Biliyor musun, annem şurada oturduğumuza asla inanmazdı!" gülmeye başladı,

"Öyle mi?"

"Zavallı kadın! David'in Türkiye'ye gelmesi kesinleşince, deliye döndü. Bir gün çığlık çığlığa Boston'daki malikâneye daldı, 'Miss Ellen Catherine Austin - Auchincloss! Bir dakika içinde aşağıda ol! Seninle konuşacaklarım var!' Öyle öfkeliydi ki, şapkasındaki çiçekler bile titriyordu! Anlıyor musun?" Sesini öfkeden boğuluyormuş gibi inceltti, yaşlı kadını taklit etmeye koyuldu,

"O Muhammedilerin arasına girmeyi gerçekten düşündüğüne göre, deli olmalısın!'

Şimdi, buna inanmayacaksın Günay Hanım! Ama, o Fransız yazarının, adı neydi, Gustave Flaubert, bir kitabını getirmişti. Gözlüklerini taktı, böyle mavi çerçeveli kelebek gözlükleri vardır onun, okumaya başladı,

'***Mohammed Ali'nin,*** Mohammed Ali Mısır sultanıydı diye açıkladı,

'Mohammed Ali'nin soytarısı bir gün kalabalığı eğlendirmek için Kahire'de, pazaryerinde, bir kadın yakaladı. Bir dükkânın kenarına sıkıştıra-

rak onunla herkesin içinde cinsel ilişkide bulundu. O sırada dükkâncı sükûnet içinde piposunu içiyordu'!"

"Ne?! Mehmet Ali Paşa'nın soytarısı mı?"

"Evet! Bekle, daha bitmedi! Annem bir başka sayfa daha çevirdi,

'Kahire'den Kubra'ya giden yol üzerinde bir zamanlar genç bir adam vardı. Herkesin gözü önünde iriyarı bir maymunun altına yatar, onunla cinsel ilişkide bulunur, halkı böylece güldürürdü.'"

"Nereden çıkarıyorsunuz böyle iğrenç şeyleri!"

"Daha da var," dedi Pavloviç, "'Son günlerde bir dilenci öldü. Aptalın biriydi. Buna rağmen halk onun kutsal olduğuna inanırdı. Kendisini Allah'a yakın sayarlardı. Bütün Müslüman kadınlar onun yanına gider ve onu idrarları ile kirletirlerdi. Sonunda, adam bitkin düştü ve öldü. Sabahtan akşama kadar hareket halindeki cinsel organı ile gezer dolaşır, edepsizlik ederdi.' Bir başka molla daha vardı, 'Bir takke kafasında, bir takke de cinsel organının üzerinde takılı dolaşırdı. İşeyeceği zaman, cinsel organının üzerindeki takkeyi çıkarırdı. Bu sırada, çocuğu olmayan kadınlar idrarının altına yatarlar, avuçlarını doldurarak, ellerini yüzlerini yıkarlardı.'"

"Sana inanmıyorum," dedi Rodoplu, "Flaubert'in hangi kitabı bu?"

"Ne demek sana inanmıyorum! 'Mektuplar' adlı kitabı! 1975'te, Boston'da basıldı!"

"Duyuyor musun?" dedi Günay, "Edebiyat taciri, sefil herif!"

'"Anne, ben, Türkiye'ye gidiyorum, Mısır'a değil,' diyecek oldum, 'Ne fark eder,' diye bağırdı, 'Türk, Arap, İranlı! Ne fark eder! Muhammediler işte!' Çocukları da getirdik diye köpürüyor. Bizi mirasından mahrum edecekmiş!" Omuzlarını silkti, "C'est la vie!"

"Midnight Express'in yüzyıl öncesi Mısır versiyonu!" diye mırıldandı Günay, "Türkiye'ye gelmeniz büyük kahramanlık, desene!"

"Ne demezsin!"

"Diana, çocukların nerede?"

"Oh! David, onları tatile, İzmir'e götürdü. Onun sırasıydı. Ben İstanbul'u gezmek istiyorum."

"Anlıyorum."

İçkisinden koca bir yudum aldı,

"Şimdi, bana Türkleri anlat. Söz vermiştin," dedi Rodoplu'ya. O ***italik***'liyordu.

"Hatırlıyor musun, Sernea ile tanıştığımızda ona, 'Sizin kültürünüzle başedecek gücü elde edinceye kadar, Batı ile fazla yüzgöz olmamamızda yarar var,' demiştim. Anlamamıştı, kadın. Bak, Flaubert Efendi gelir, zavallı Mısırlı nasıl ağırlayacağını şaşırır, adam ülkesine döner, bu işi yapar. Bertolucci Efendi gelir, Çinli ne yapacağını şaşırır, ortaya öyle bir film çıkar. Bazen Kültür Bakanlığı'nın yabancı film yönetmenlerine zorluk çıkarıyor olmasını anlıyorum."

"Onları durduramazsın ki, Günay'cım," dedim. "İstedikten sonra, nasılsa yaparlar!"

"Evet, ama, set kullanmaya mecbur kalırlar ya! Hiç değilse, doğal set kullanamazlar. Türk figüranlar kullanamazlar. İnandırıcılıkları da o kadar olur. Aptal yerine konulmak bir yana, şarlatanların kendi halklarını kandırmalarına da izin vermemek lâzım!"

"Elizabeth'e yardım etmeyi neden reddettiğini şimdi anlıyorum!" dedi, Diana.

"İyi! Anladığına memnun oldum!"

"Bak, orada bir masa açıldı, Oraya geçelim mi?"

Aradaki zamanı nereden başlayacağını düşünmek için kullanmak istiyordu, Günay, "Tabii," dedi. Yer değiştirdik. Tekrar oturduğumuzda, Diana, garipsemeye başladığı bir beklentiyle bakıyordu, Rodoplu'ya.

"Şimdi, Yahudilerin Kenan'a geldikleri yıllarda, proto-Türkler, Orta Asya'da, Tanrı Dağları ile Altaylar arasında bir yerlerde, yarı göçebe yaşıyorlardı. En uzun ve en yoğun ilişkilerimiz Çinlilerledir bizim, Yaratılışa ilişkin düşüncelerimiz, Çin'deki yaygın inançlarla etkileşim gösterir. O

kadar ki, Çince 'tien', Türklerde 'tengri' olur, zamanla 'Tanrı' kelimesine dönüşür. Biz bugün bile 'Allah' kelimesini 'Tanrı' kelimesiyle dönüşümlü kullanırız. Burası önemli, çünkü Çin'in, Eski Ahit'in 'Yaratılış' bölümüne cevabı, iki medeniyet arasındaki farkı ortaya koyar. Şöyle ki, Çin'de, 'yaratanla' 'yaratılan' biridir. İlk insan, P'an Ku, İsa'dan önce 2.229.000 yılında, tam on sekiz bin yıl uğraşır ve evreni çekiçle dövmek suretiyle şekillendirir! İyi mi?"

"Tarihler nasıl bu kadar kesin olabiliyor?"

"Aman azizem, Çin, tarihçilerin cennetidir! Çinli tarihçiler, vakanüvisler, İsa doğmadan üç bin yıl önce bile kayıt tutuyorlardı! Her şeyi, hatta dünyanın nasıl kurulduğunu bile anlatırlar!"

"Çok ilginç!"

"Değil mi? Şimdi: P'an Ku, evreni şekillendirirken, nefesinden rüzgârlar ve bulutlar; sesinden gök gürültüleri; damarlarından, nehirler; etlerinden, toprak; saçlarından ve kıllarından, çimenler ve ağaçlar; kemiklerinden, madenler; terinden, yağmurlar oluştu. Bedenine yapışan böcekler insan türünü meydana getirdiler. Bu insanların tabii kralları vardı. Ancak, bu krallar, Zeus gibi, 'göksel' krallardı. On sekizer bin yıl yaşadılar. Ve, bunu dinle! P'an Ku'nun böcekleri uygar insanlara dönüştürmek için uğraştılar! O krallardan önce insanlar hayvanlar gibiydiler. Deriler giyer, çiğ et yer, annelerini tanır ama babalarının kim olduklarını bilmezlerdi! Derken efendim, 2852 yılında, Fu Hsi diye bir kral gelir. Bu yaman kralın bir de yaman karısı vardır. İkisi bir olurlar, insanlara evliliği, müziği, yazıyı, resmi, ağla balık tutmayı, hayvanları evcilleştirmeyi, inek sağmayı öğretirler. Fu Hsi öleceğine yakın, kendi yerine bir başka kralı, Şen Nung'u atar. O da karasabanı keşfeder, tarımı geliştirir, pazaryerleri kurar, ticareti başlatır. İnsanlara bitkilerden ilaç yapmayı öğretir filan. Hoş değil mi?"

"Çok! Çok ilginç!" dedi Diana. Ağzı açık dinlemek denilen şeyin bu olduğunu düşündüm.

"Şamanizm'e gelince; özde, Gök Tanrı başta olmak üzere, güneş, ay, yer, ata ve ateş kültlerinden oluşan bir dindir. Ancak, bu 'ancak' çok önemli, Şamanizm, Yunan-Roma ya da daha doğrusu Yakın Doğu putperestliğinden gece ile gündüz gibi ayrılır! Bir kere, P'an Ku gibi, Şaman tanrılarının da 'yoktan var etme' güçleri yoktur. Yani, yaratmak için ellerinin altında ezelden beri mevcut olan maddeleri kullanırlar. Bu maddeci anlayışa Yunan Epikuros ve atomun babası kabul edilen Demokritos, binlerce yıl sonra ancak gelirler. İkincisi, Şaman tanrıları insanlarla didişmezler. Tam tersine, insanlarla kardeştirler, insanlara yardım ederler. Zeus, ateşi çaldı diye Promete'nin ciğerini akbabalara yedirir, değil mi? Gök Tanrı, Ülgen, gökten biri kara biri ak iki taş getirir, kuru otları avucunda ezerek taşların birisinin üstüne koyar, diğeri ile üstlerine vurur, alevlendirir; insanlara ateş yakmasını bizzat kendisi öğretir."

Bana döndü yine,

"Şimdi söyle bana, Marx'ın 'Tanrı' nefretini Türk nasıl paylaşsın?" diye sordu. Tam ağzımı açacakken, arkamdan birisinin yaklaştığını fark ettim.

"Yine mi politika! Hiç eğlenmesini bilmez misin sen? Merhaba, Diana!" Demet çığlık çığlığa sarılıverdi,

"Yine nutuk atıyor, değil mi? Şekeeerrr!" Günay'ı işaret ediyordu.

Rodoplu'nun buz kestiğini gördüm. Demet'in haklı olabileceğini düşünüyor olmalıydı. Diana'ya baktım, o şaşkın şaşkın Demet'e bakıyordu.

"Hayır, hayır! Hiç duymadığım bir şeyleri anlatıyor Günay Hanım," dedi. "Gerçekten, minnettarım!" Demet'i bozmak gibi bir niyeti yoktu, ama sonuç öyle oldu. Günay, bu defa da Amerikalı kadınla bir cephe oluşturmuş gibi olmanın sıkıntısına girdi,

"Yeterince ciddi konuştunuz! Gelin bizimle bir içki için!" diye sürdürdü, Demet, peltek peltek. İlerdeki masayı işaret ediyordu. Döndüğümde, gözlerini Diana'ya dikmiş Yeşilçamlı Turan'ı gördüm. Günay da aynı anda döndü. Turan, onun baktığını görünce selamlar gibi kadehini

kaldırdı. Bir süredir bizi seyrediyor olmalıydılar. Anlaşılan Turan, Diana'nın kim olduğunu merak etmiş, Demet tanıyınca tanıştırılmak istemişti. Adamın içkili olduğu gözlerinden belliydi. Demet'e gelince; herkes tarafından sevilme merakının ona arabuluculuk ettirebileceğini tahmin edebiliyordum.

"Onlara katılmak ister misin?"

"Hayır, hayır," dedi Diana telaşla, ancak Turan'ı o da fark etmiş olmalıydı ki, "Yakışıklı bir adam, değil mi?" diye ünledi, alçak sesle. Demet fırsatı kaçırmadı,

"Sana bayılmış!"

"Benim için teşekkür et," dedi Diana. Kadehini adama doğru kaldırdı, Rodoplu'ya döndü,

"Nerede kalmıştık?"

"Daha sonra katılırız," dedi Rodoplu, Demet'e, "Şimdi önemli bir şey konuşuyoruz da,"

"Ah! İş mi? Pardon! Ben sizi rahat bırakayım! Vakit nakittir! Değil mi, şeker?"

Herkesin köşeyi döndürecek bir iş peşinde olduğu masasına dönüp, Günay Rodoplu'nun büyük bir iş peşinde olduğunu anlatacağını, başarısızlığını örteceğini, bunu yaparken Turan'ın egosunu da kurtaracağını biliyordum.

"Nerede kalmıştık?" diye sordu Diana yeniden. Garsona içkisini tazelemesini işaret etti.

"Şamanizm'in, Yakın Doğu ya da Akdeniz havzası putperestliğinden farkını anlatıyordum," dedi Günay, "En önemli farkları sıralıyordum. İlki tanrıların yoktan var etme güçlerinin olmaması, ezeli madde fikri; İkincisi, tanrıların insanlarla kardeş olmalarıdır. Türk tanrıları kâinatı şekillendirirlerken yanlarında hep bir 'insan' vardır. "Kişiyi topraktan şekillendirirler ama bu 'kişi' onlarla kardeş olur! Onlar, ağabeydirler. Kendilerini çocuk değil, 'kardeş' olarak şekillendirmeleri ilginçtir. Örne-

ğin, İsa'nın 'çocukları' vardır. Bunların yoktur, çünkü insanlarla ilişkileri, otoriter değil, kardeşçe bir ilişkidir. Rab Yahova ile Yahudiler arasında olduğu gibi, hırçın bir aşk-nefret ilişkisi yoktur. Bu 'ağabey' insanlar kendisine tapınsınlar diye, kullarına -zaten, kul' yoktur- 'Kendilerinin ekmedikleri bağların ürünü,' Eski Ahit'i hatırla gibi, ancak bir sömürge imparatorunun vaat edebileceği rüşveti vaat etmez. 'Kul', kavramı, bu dünya görüşüne tümüyle yabancıdır. Örneğin, Yunan Hades'inin karşılığı, bir Erlik vardır. Erlik, Ülgen'e isyan eden kardeşidir. Kötüdür, öldürdüğü insanları yeraltındaki dünyasına götürür, kendisine uşak yapar. Ama insan, Ülgen'in yardımıyla Erlik'i her zaman yener. Bu ceza da ilginçtir. Verilecek cezanın yakmak filan değil de, 'kendisine uşak yapmak' olması ilginç değil mi? Bazen, o zamanın Türklerinin, ölmekten değil, birilerine uşak olmaktan korkmalarının ardında bunun yattığını düşünürüm. Hatta belki de, 'o zamanın insanı' diye kısıtlamam da yanlış. Kore savaşında, en az esir veren ulus yine bizdik. Belgelerle sabittir. Anadolu insanı özgürdür. Evet, aktif bir özgürlük de değildir, ama asla zincire vurulamayan bir yapı geliştirmiştir. Ne patronun, ne paranın, ne inançlarının, ne kitaplarının, ne de geçmişinin kölesidir... "

Ankara'daki konferansını hatırlıyor, Günay'ın Pavloviç'le konuşurken düşüncelerinin arasındaki bağlantıları sağlamlaştırdığını hissediyordum. Bir gün bana, "Kim ne derse desin, sürgit havadan sudan konuşma, insanoğlunun beynini dumura uğratıyor, eminim bundan," demişti, "Sürgit havadan sudan konuşma ve sürgit havadan sudan yazma, çizme! Sürgit, her şey! Uygarlıkların böyle mahvolduklarına inanıyorum. İnsanlar hele de maddi refah içindeyseler, tembelleşmeye, kendilerini salmaya, incir çekirdeğini doldurmayan şeylerle uğraşmaya başlıyorlar. İki kuşak bunu yaparsa, üçüncü kuşak dedelerinden daha cahil olacaktır. Çaresiz, çünkü bilginin üzerine eklenmediği gibi, olan da unutuluyor!"

Bir de örnek vermişti, "'Tuti-i mucize guyem'den, 'Yükletmezler sana olun yükünü kamefin dal olmayınca'dan, 'Penceresi cam cama, muallim'e

düşüşü başka nasıl açıklayacaksın?" "Selimiye'den Partenon taklidi Anıtkabir'e geçişi nasıl açıklayacaksın? Karadeniz evlerinden, Laz inşaatına geçici nasıl açıklayacaksın?" Dalmış gitmişti, Diana'nın sesiyle kendisine geldi,

"Günay Hanım, bir şey mi oldu?"

"Affedersin, başka bir şey düşündüm. Dediğim gibi, Türk kozmolojisinde Ülgen, iyilik eden bir varlıktır. Hizmetinde dişi ve erkek iyi ruhlar vardır. Bu da bizi üçüncü farka getirir. Şamanizm'de kadın 'kam'lar vardır, bunlar ruhbandır. Ayinleri kadın kamlar da yönetirler. Yunan'la kıyaslandığında bu müthiş bir farktır. Eski Yunan'da kadın o kadar hor görülürdü ki, örneğin, kötü ve haksız işler yapan erkeklerin dünyaya yeniden kadın olarak geleceklerine inanılırdı. İyi mi?"

"İnanılır gibi değil!"

"Kaba bir mitoloji de değildir. Paulus'a Hıristiyan ilahiyatını veren Yunan mitolojisinin incelikli kavramları burada da vardır. Örneğin, sadece insanda bulunan, enerji, irade ve ruh hallerini belirleyen şey, 'süne'dir ki, bu, Yunan mitolojisinin 'nous' ya da 'logistikon'una, yani Hıristiyanlığın 'kutsal ruh'una benzer. İşte, 'kut' diye bir kavram vardır, 'yula' diye bir düşüncesinden bir önemli farkı, bizde ruh-beden ikilemi ve bu ikilemin sonucunda, Batı düşüncesinin vardığı, ruhun iyi, bedenin kötü olduğu sonucu yoktur.

Yani, biz, etimizle, kemiğimizle, bütünlüklü, ruh sağlığı kusursuz ve en önemlisi 'hayatla barışık' insanlardık. Hemen her hazda şeytanı gören, dünyayı ve teni lanetleyen, en doğal arzularını perhizle cezalandıran insanlar değildik. Ülgen, seninkiler gibi, insana haz verdiği gerekçesiyle müziği, beyaz ekmeği, sıcak banyoyu -Papaz Tertullian'ı hatırlıyor musun?- filan yasaklamadı. Fizik ötesi korkularla bunalmazdık biz. Hâlâ da bunalmayız!"

Pavloviç'in yüzünün bir zamandır değiştiğinin, gözlerinin garip bir pırıltıyla kısıldığının farkındaydım, ancak alkole yoruyor, kollanması ge-

rektiğini düşünüyordum. Günay, 'her hazda şeytanı görmek'ten bahsedince, yerinde sertçe, Rodoplu'nun cümlesini bitirmesini zor bekliyormuş gibi, döndü. Rakı bardağını bahane edip, ara verdiğinde, atladı,

"Benim arka-planımı biliyorsun, değil mi?" diye sordu, Günay'a. Ne ki, sesinin tonu bir sorudan ziyade ithamı yansıtıyordu.

"Hayır, bilmiyorum," dedi Günay. Tedirgin olmuştu.

"Ben Püritenim," dedi Diana Pavloviç, hecelerin üstüne basa basa, tıslar gibi bir sesle. Günay'a baktım, kadının ne dediğini anladığını gördüm.

"Ah, ha!!!" dedi Günay, "Anlıyorum."

"Lanet olsun, Günay Hanım, sığınaklarımı yıkıyorsun!" diye patladı Pavloviç birden, "Unutmak istediğim şeyi hatırlatıyorsun bana!" Bağırıyordu, çevredekiler dönüp baktılar ama aldıracak halde değil gibiydi,

"Daha beş yaşındayken, Tanrı'nın her lanetli gecesi altmış soruluk bir liste tutuşturulurdu elime!" dedi, zehir gibi bir sesle, "Altmış soruluk, lanetli bir liste! Tanrı'nın her lanetli gecesi, bu listeye bakar, İsa'nın yolundan sapacak bir şey yapıp yapmadığımı, hatta düşünüp düşünmediğimi saptamaya çalışırdım. B...! Her gece, her gece! Ve, tabii, her gün bir sürü suç bulurdum! O zaman da, beni yoldan çıkaran lanetli bedenimi cezalandırma yolları arardım! Neler düşünürdüm, neler!" Gülmeye başladı, ama, neşeli bir kahkaha değil, hastalıklı bir deli gülmesiydi. Gözleri sulandı, makyajı aktı akacaktı, sesi giderek daha da yükseliyordu,

"Biliyor musun, Boston soğuğunda, eksi kırk derecede, bir tek gecelikle sabaha kadar dua cezası verirdim kendime."

Günay, "Yazık, çocuk!" demek gafletinde bulundu.

"Eh niye üzgün olacakmışsın!" diye sapkın bir öfkeyle terslendi Diana, "Bak, deminden beri siz Türklerin ne kadar akıllı olduğunuzu anlatıp duruyorsun bana! Oysa, ben! Oysa, ben!"

Tanımlayamadığımız bir krizin eşiğinde gibiydi. Günay'la ben birbirimize bakıyor, ne yapmamız gerektiğini kestirmeye çalışıyorduk ki, Demet yine arkasında bitti kadının,

"Hadi, biraz da Ece'ye uğrayalım!" diyordu. Onun arkasında da Turan vardı. Artık adamakıllı sarhoş olmalıydı ki, Diana'dan yana bir adım attı,

"Come with us!" kadının omzuna dokunmaya kalkıştı. Birden silkindi, omzundaki eli attı, hışımla geri döndü,

"S...ol, eşek g..!" diye bağırdı Mrs. Pavloviç.

Dünyanın Günay'ın başına yıkıldığını gördüm sanki!

"Diana!!!"

"Affedersin, ama, bu adam kendisini ne sanıyor!?" ağlamak üzereydi, "Kendisini ne sanıyor, bu adam?"

"Sadece bir davet, Diana! Hepsi bu!"

"Sadece bir davet, ha! Bu eşe g...lerini on mil öteden tanırım ben!"

Haksız değildi.

"Öyle de olsa, küfür etmene gerek yok!"

"Affedersin, çok affedersin! Kendime hâkim olamadım. Öyle birden dokununca!" uzandı, Rodoplu'nun elini tuttu, "Affedersin, çok affedersin!" gözlerinden yaşlar dökülmeye başladı.

"Götür bunları buradan!" dedi, Rodoplu, Demet'e. Turan'ın yüzünden, küfürü anlamadığı belliydi. İçi rahatladı. Demet, adamın koluna girdi, itirazlarına rağmen uzaklaştırmayı becerdi.

"Sakın bir daha bunu yapma!" dedi Rodoplu, Diana'ya sertçe, "Sakın!"

"Biliyorum. Affedersin! Lütfen kızma!" Birden çocuklaşmıştı sanki, Günay'ın af dilenir bir konumda olmayı da yadırgadığını görebiliyordum. Belleğime Diana'nın ani öfkelerine ilişkin bir not düştüğümü hatırlıyorum.

"İyi ki, adam ne dediğini anlamadı."

"Üzgünüm, Gerçekten çok üzgünüm," dedi Diana, tekrar tekrar. Ama aklı çocukluğundaydı,

"Biliyor musun, bir keresinde de evin korusunda sabaha kadar tek başına yürüdüm. Öyle korkuyordum ki!" diye işkencenin bir başka sapık türünü anlattı.

"Haftalarca, içinde şeker bulunan hiçbir şeye elimi sürmedim! Tam üç hafta sessizlik perhizine girdim. Kimseyle konuşmadım. Bir defasında, tam yedi dönümlük çimi tek başıma biçtim. Ellerim kan içinde kaldı. Sonra günlerce çatal bile tutamadım. Ama, ama," acı acı güldü,

"Gördüğün gibi azize olamadım!"

"Kimse olamadı!" dedi Rodoplu, yumuşatmaya çalıştığı sesiyle. Diana'nın garsona işaret ettiğini gördü,

"Yeter artık, Diana. Çok oldu."

"Hayır, hayır! Yemin ederim sarhoş değilim! Anlık bir şeydi, geçti! Lütfen inan bana!" Gerçekten de toparlanmış gibiydi,

"Peki, ama, sarhoş olursan seni burada bırakırım!"

"Anlaştık!" dedi Diana. Çantasını açtı, pudralığını çıkardı, yüzünü düzeltti, Rodoplu'ya döndü,

"Ateş!"

Konuşmanın sonunun geldiğini düşünüyordum. Amerikalının dayanıklılığına belli belirsiz bir hayranlık duydum. Günay’a bir şeyler bir şeyleri çağrıştırmış olmalıydı ki, gülmeye başladı.

"Ne oldu?"

"Anlattıklarımı düşünüyordum," dedi Rodoplu, "Atilla'yı hatırladım."

"Hunlu Atilla?"

"Ta kendisi!" Lafı değiştirmeye çalışıyordu, becerdi de, "Düşün bak, nasıl bir film senaryosu olur. Bir tarafta senin Romalılar... bir yandan putperestliklerinden kalma ilahlardan, öte yandan Kutsal Kitap'ın tanrısının gazabından ödleri patlıyor. Havari Paulus'u hatırla! Romanın son dönemlerindeki sefahate tepki olsa gerek, kadınların ayinlere ancak tam peçe takarak katılabileceklerini söylemişti, 'Kadınların saçları, melekleri bile tahrik edebileceğinden örtülmeli, daha da iyisi, kazınmalıdır.'"

"Yeni Ahit'ten bu!"

"Yeni Ahit'ten tabii. Azize Yeremya'yı düşünsene. Ne diyordu, Paulus? ***'Eğer kadın örtünmüyorsa, saçı da kesilsin, çünkü, erkek kadından değil, ama kadın erkektendir. Çünkü, erkek kadın için değil, kadın erkek için yaratıldı.'***

Bak bir yanda peçeli Roma kadınları, öte yanda sırtlarını göksel ağabeylerine dayamış, huzurlu, saçlarında rüzgâr, çoluk çocuk atlı göçebeler! Bir tarafta, yüzleri tıraşlı, saçlarını maşa ile kıvırmış, peruk takmış ya da kellerine kalemle saç çiziktirmiş Roma erkekleri, tek parça kumaştan dikişsiz togaları, sandaletleriyle öyle dikiliyorlar. Karşılarında da pantolonlu, deri çizmeleri, uzun gömlekli, kemerli kürk şapkayla erkekli kadınlı Hunlar! Zavallı Romalılar, dehşete düşürmüş olmalılar!

Düşünebiliyor musun? Ne Zeus'un, ne de Rab Yahova'nım tehditlerini umursamayan koca bir şehir halkı! Üstelik at üstünde, hareket halinde!"

"Lütfen devam et, aklında ne var?" Pavloviç toparlanmış Günay'a mesleki bir ilgiyle yoğunlaşmıştı bile,

"Aklımda bir şey yok," diyerek güldü Günay, "Sadece, Hollyvwood'un aklını alacak yüzlerce film yapılabileceğini düşünüyordum. Mesela, Atilla ile Papa arasındaki bir diyalog:

Atilla: ***Bu tanrı da çok oldu, artık!***

Papa: ***(kıpkırmızı, üst üste haç çıkararak) Tövbe de, tövbe de!***

Atilla: ***(şaşkın) Tövbe de ne demek? Çok kızıyorum, çok!***

Papa: ***(alelacele Kutsal Kitapı açar, okumaya başlar) 'Ben, sizin tanrınız olan Yahova, kıskanç bir tanrıyım,' dedi, Babaların günahlarını oğullarına, benden nefret edenlerin günahlarını üçüncü ve dördüncü kuşaklara geçiririm!' dedi***

Atilla: ***(hiç etkilenmemiştir) Aaaah! Saçmalama, ihtiyar. Kendisine şu kadarcık bir saygısı olan bir tanrı asla böyle konuşmaz!***

Papa: ***Bu ne cüret! (tepinerek) Kibir! Benlik!***

Atilla: ***Elbette kibir, elbette benlik! İnsanlık! Dinle bak, bizim öz kişilerimiz yeryüzünde, Erlik'in kişileri göklerde!"***

Bana döndü,

"Hep böyledir, değil mi? Bizim öz kişimiz hep yerlerdedir. Göklerde olalar Erlik'in kişileri!" Hafifçe güldü, Diana'yı eğlendirmeye devam etti,

Atilla: ***(devamla) Bırak şu Erlik'i, biçimlendirme, demiştim! Ah, benim akılsız ağabeyim! Dinlemedi beni!***

Papa: ***(tepinerek) Çarpılacaksın! Çarpılacaksın dedim, sana!***

Atilla: ***Hadi, canım, sen de! Ağabeyim iyi bir varlıktır! Kimseyi çarpmaz! (gök gürültüsü)***

Papa: ***(korkudan bembeyaz, titreyerek) işte, işte!***

Atilla: ***Ak Ene! Ak Ene geliyor! Sefalar getiriyor! (bembeyaz elbiseli yaşlı bir tanrıça girer)***

Ak Ene: ***Oğlum!! (sarılırlar)***

"Delisin sen!" dedi Diana, "Gerçekten delisin!"

"Niye? Çok yaratıcı bir şey olmadığını biliyorum ama 'On Emirden ya da 'Ben Hur'dan daha kötü olamaz! Bak, başka bir şey de yapabilirsin!

Erlik ve yeraltı!

Na, na, na! Uşaklaşmış insanların isyanı! Erlik'in toprak altına hapsettiği insanlar, Ülgen'in önderliğinde özgürlüklerine kavuşurlar. 'Siyah Örfe' filmini hatırladın mı? Yapımcısına dünya kadar para kazandırmıştı! Ödülleri de cabası."

"Aynı şey. Ödül para, para ödüldür."

"İyi ya, işte!" dedi Günay. Rodoplu, amacına ulaşmış, Diana toparlamıştı,

"Artık kalkalım mı?"

"O.K." dedi Pavloviç, nihayet!

Ama, bununla bitmeyecekti.

"Bak, kendimi çok yalnız hissediyorum. Bu gece sende kalabilir miyim?"

"Tabii," dedi Günay.

Yolda geçen süreci canlanmak için kullandı Diana Pavloviç. Eve girdiklerinde yine pırıl pırıldı. Rodoplu'ya bir kahve içip içemeyeceğini sordu. Alacağı cevap belliydi. Kahveyi içti, Günay'ın geceliklerinden birisini giyindi, daha da parıldadı. Ayaklarını altına alıp oturduğunda, yeni bir muharebeye hazırlanıyor gibiydi. Günay, neden kendisinde kalmak istediğini o zaman anladı, konuşmayı sürdürmek istiyordu.

"Ne ki, kadının basit bir bilgi alışverişi dışında, ifadesini birden fazla tekrarladığı 'sen benim sığınaklarımı yıkıyorsun' bildirimde bulan bir derdi olduğunu düşünmeye başlamıştım," diye anlattı Günay sonradan, "kendisini çok rahatsız eden, kişisel bir sorunu vardı ve sanki bütün bu gayreti o soruna bir çözüm bulmaya yönelikti."

Günay'a kalsa, bu çözüm her ne idiyse ertesi günü bekleyebilirdi, ama Pavloviç'in olağanüstü sağlıklılığının tuhaf bir şekilde kendisine meydan okuduğunu o da hissetmişti. Dayanmaya karar verdi.

"Tamam. Sen kazandın," dedi Pavloviç'e, "Bu defa sen ateşle bakalım!"

"'Kayıp halka'yı arıyorum," dedi Diana, "kayıp halkayı!" "Darvin'den bahsetmiyorsun?"

"Hayır, o 'kayıp halka' değil! Anlattığın Türklerle, şimdiki Türkler arasındaki halkayı, Müslüman Türkler arasındaki halkayı!" Romalı putperestlerin arenalarda aslanlara attıkları Hristiyanları, yeni dinin dehlizlerde lime lime edilen müritlerini düşünüyordu. Nasıl olup da Türkler yeni bir dini bu kadar kolayca benimsemişlerdi.

"Medeniyet farkını gözardı ediyorsun yine. Anlattığım gibi bir arkaplanı olan Türklere İslâmiyet'in yakın gelmesi çok doğaldır, Diana. Nite-

kim bak, Moğol devrinde, yani on üç ve on dördüncü yüzyıllarda, sadece Şaman Türkler değil, Asya'nın tümü, üç büyük dinin, Budizm, İslâmiyet ve Hıristiyanlığın çekişmesine tanık oldu. Orta Asya'da ve İran'da, Hıristiyanlık on dördüncü yüzyılda kesinlikle mağlup düştü. Paulus'un ilahiyatı İç Moğolistan'da ve Yedi Su'da mezar taşlarından başka hiçbir iz bırakamadan çekilip gitti. 1800'lerin sonunda, Asya'nın yüzde seksen beşi Hıristiyan sömürgecilerin işgalindeydi, gene olmadı."

"Peki, ama neden?! Anlamıyor musun, bunu anlamak benim için çok önemli!"

"Hadi, Diana, gecenin ikisi ve sen benden hâlâ 'On Derste İslâmiyet' istiyorsun!"

"Günay Hanım şimdi de sen üstünlük taslıyorsun! Anlattıklarını hafife almadığımı biliyorsun!"

"Tamam," dedi Günay, "Tamam! Şimdi bak, Şamanlarda, Gök Tanrı, Ülgen'in kendisine vekâlet eden en sevgili kişileri, yani, peygamberleri vardı. İşte, Yapkara, Mangdaşire, Şal Yime gibi. Bunlar insanlara yardım eden, rahim kişilerdir. Böyle olunca, Şamanların, İslâm'ın, insan olmakla birlikte, 'herkesten daha engin ve değerli bir kişiliği olan, esirgeyen, koruyan, rahim ve son' peygamberini yadırgamamış olmaları doğaldır. Kaldı ki, Hazreti Muhammed'den önce de peygamberler vardır."

"Az önce saydıkların gibi?"

"Evet. İkincisi, İslâm'ın ruh-beden ikilemini içermeyen insan görüşü de Şamanlara yakın gelir. İslamiyet'te insanın nasıl yüce tutulduğunu, meleklerin bile ona secde ettiğini daha önce anlattım. Eh, Şamanlar zaten Ülgen'in kardeşleridirler. Burada da yadırganacak bir şey yoktur. Üçüncüsü, İslâmiyet'te, Allah, Âdem'in tövbesini kabul etmiş, onu hidayete eriştirmiştir. Yani, insanlık, 'özgün günahtan' dolayı mahkûm edilmemiştir. Hayata, deyiş yerindeyse 'yanlış' başlamaz! Bu da Şaman'a uygundur."

"Sana kişisel bir soru sorabilir miyim?"

"Tabii."

"İnsanoğlunun doğuştan 'iyi' olduklarına gerçekten inanıyor musun? 'Sen' inanıyor musun?"

"Yani!" diyerek omuzlarını silkti Rodoplu, "İnsan yaradılıştan kötüdür söylemi, insan yaradılıştan iyidir söyleminden daha gerçekçi değil ki! İnsanoğlunun kendi eliyle yarattığı öldürücü koşullar ağından, yine kendi eliyle kurtulabilecek donanıma sahip olduğuna inanırım. Konfüçyüs de buna inanır, Erich Fromm da buna inanır, Ali Şeriati da buna inanır: 'Allah'ın temsilcisi, yeryüzündeki dünyanın sahibi ve sorumlusu, tabiata, yere ve göğe hâkim olan iyiliğe ve kötülüğe yatkın varlığı, hayata zaaf ve güçsüzlükle başlar, güç ve kemale doğru seyir halindedir. "

"Sana inanamıyorum! Aynı anda bir Çinli, bir Alman Yahudisi ve bir İranlı Müslüman'dan bahsediyorsun!"

"Ne olmuş?"

"Ne olmuşu var mı, bu insanlar birbirleriyle harp ediyorlar!"
"İnsanların 'bütün'ü görmeleri engelleniyor da ondan, Diana. Parçabaşı doğrularla uğraşıyorlar! Bir nefes alsalar, bir titreyip kendilerine, insan kişilerine dönmeyi başarsalar, aynı doğruların etrafında dönendiklerini göreceklerdir! Konumuza dönelim, Hıristiyanlığın insanoğlunu, olduğundan çok daha fazla bir şey olduğu iddiasında olduğu için, kibirlilikle suçlaması, İslâmiyet'te yoktur. Sabah da anlattım sana, İslâm'ın insanı Allah'ın halifesidir, tıpkı Mangdaşire gibi. Bu âlemin nedeni ve bu nedeni gerçekleştiren aracıdır. Fu Hsi'nin evreni çekiçle döverek şekillendirdiği bir dünyanın adamı böyle bir savı neden yadırgasın? İnsanoğlunun bizzat kendisinin şekillendirdiği bir evren kavramının ima ettiği sorumluluğu anlıyor musun? Yabancılaşmaya asla izin vermeyen bir sorumluluktur bu!" İçini çekti,

"İslâmiyet'i Yunan-Roma ilişkili Sami Arapların yadırgaması daha doğal olurdu! Türklerin değil! Anlıyor musun?"

"Galiba!"

"İslâmiyet'in insan görüşünde, insan özgür bir yaradılışa sahiptir ve böyle olduğu için Allah'ın emanetinin kendisi için yaratılanın koruyucusudur. Hıristiyanlıkta ise, insanın özgür ruhu tabiatın ahengini bozmasına neden olur, gururu yeni bir ahenk yaratmasını engeller diye kınanır."

"Ama öyle oldu! Bak, insanoğlu dünyayı ne hale getirdi!"

"Hayır! 'İnsanoğlu' diye yekpare bir bütün yapmadı bunu! 'Siz' yaptınız! Yanlışı ektiniz, yanlışı biçiyorsunuz! Ne bizim, ne Azteklerin, ne Hintlilerin, ne Afrikalıların bu işte dahli yoktur! Ozon tabakasında delik açan sizsiniz, biz değil! Öyle barbarsınız ki, bastığınız yerde ot bitmiyor! Her şeyi tüketiyorsunuz! Doğal kaynakları, insanları, atmosferi, her şeyi!"

"Kevorkian bunu duymalıydı!"

"Dahası, bizim Orta Asya'daki ekonomik rejimimiz, 'ilkel komünizm'dir. Epikurosçu, Demokritosçu düşüncenin, Şamanizm'e ne kadar yakın geldiğinden bahsettim sana. Doğal kaynakların sahiplerinin olmadığı bir rejimdi. İlkel kaynaklar ortak kullanıma açıktı. Cemaate aitti. Cemaat üyesi aileler, bu kaynakları elde etme hakkına eşit olarak sahiptiler. Hazreti Muhammed gelip de, mülkiyetin bir kişinin hakkı olmadığı gibi, bir grubun ya da bir sultanın hakkı olmadığını, malın sahibi ister tek kişi, ister bir ortaklık, ister bir devlet olsun, sahip olunan mal toplumun malı olduğunu söyleyince, çok yakın geldi."

"Peki, tapu kimdeydi?" diye sordu Diana, biraz alaylı.

"Bu sandığın kadar alaycı bir soru değil," dedi Günay, "Tapu mesela, Sovyetler'de olduğu gibi devlette olabilir, ama ürünü azami doyumu getirecek gibi paylaşılmıyordur ya da kötü yönetiliyordur da paylaşılacak şey kimseye yetmez. Ya da sizdeki gibi ferdin elindedir, iyi işletiliyordur ama kimseye zırnık koklatılmıyordur. Önemli olan, azami doyumu sağlayacak bölüşüm ve üretimin aynı anda işlemesidir ki, bu bence... ilkel komünizmin üzerinde parlayan hilal ile gerçekleşebilir."

"Niye durdun? Ne düşünüyorsun?"

"Müslümanların, hele de Şamanist arka-planlı Türklerin kapitalist olmaları kadar absürd bir şey olmadığını düşünüyorum! Her şeye ters! Ne garip, değil mi?"

Rodoplu, Türk-İslam sentezcilerini düşünüyor olmalıydı, "Ne tuhaf, değil mi?" demişti bir gün, "Bu sentez işi daha onuncu yüzyılda bitmişti zaten! Hâlâ gündemde olması,, belki de, İslamiyet'in, aynı kaygıları paylaşan insanların üye olduğu bir kulüp gibi değil de, ayrı bir 'ulus'un dünya görüşü gibi takdim edilmesindendir. Bunda gizli Arap 'ulusçuluk'unun, Peygamber'i doğuran 'necip kavmin' kibrinin dahli var mı diye düşünüyorum. Öyle ya, tüzüğünün başka dillere çevrilmesine izin verilmeyen bir kulüp düşün! Elbette kurucuları ile kısıtlanacak! Yani, ya kurucuları ile ya da tüzüğü okumaya zahmet etmeyip, kulaktan duyduklarıyla yetinen, Türklerle! Türkçe meallerin bile 'sığır' kelimesini beğenmeyip, ille de 'bakara' diye tutturmalarının açıklaması, yabancılaşma değilse, Arapça'ya duyulan hayranlık olmalı. 'Sığır'a, 'bakara' demenin, 'ahududu'ya, 'framboise' demekten farkı yok ki! Öte yandan, Allah'ın kelamını, sadece tek bir ulusun, Arapların, anlayacağı biçimde kelimelendirilmiş olması iddiasının ardındaki seçkincilik unsuru da küfür olmalı."

Düşüncelerini toplamaya, misafirine dönmeye çalıştı. "Yine de hal böyle olunca, Şaman arka-planlı, İslam öğretisinden şu ya da bu ölçüde nasibini almış -alamadıklarını da atmış zaten, tarikatlardan bahsettim sana- bir toplumun, Türklerin, belirleyici niteliklerinin kendileri, Tanrıları ve dolayısıyla bu dünyadaki yerleri ve rolleri ile barışık olmaları doğaldır. Örneğin, beni al: Ben Kafka'nın 'Metamorfozunu okuyamam! Hamamböceğine dönüşmeyi düşünemiyorum bile! Bana, hiç ama hiçbir şey söylemez! Sartre'ın, 'Yabancı'sı da öyle! Gerçekten de, tümüyle yabancıdır! İnsanlar bir şeyi niye okurlar? İşlerine yarıyorsa, kendilerini zenginleştiren bir tarafı varsa okurlar. Marifet, iltifata tabidir, ama iltifat da marifete tabidir! Sernea'ya da söyledim, 'bilim yapıyorum' diye bilim yapılmaz! Bir tür çıkar sağlamayan, som 'entelektüel merak' diye bir şey

yoktur. Bilimi ihtiyaç doğurur! El tezgâhına gücün yetmez, buharlıyı bulursun! Almana gücün yetmez de radar keşfedersin! Sen söylüyorsun, kocan, Türk üniversitelerinde araştırmaya para ayrılmıyor diye yakınıyormuş. Doğrudur, hiçbir iktidar ayırmaz. Neden biliyor musun? Çünkü neye ihtiyacımız olduğunu bilmiyoruz! Ya da, neye ihtiyacımız varsa, Batı'da nasıl olsa vardır deyip, gidip alıyoruz. Öte yandan, sence, Amerika'yı yeniden keşfetmenin gerçekten de aptalca bir yanı yok mu?"

"Herhalde," dedi Pavloviç. Rodoplu, kadının yorulmaya başladığını memnuniyetle izledi.

"Tabii, bizim, barışıklığımızın, iyi ruh-kötü beden ikileminden başlayarak, Âdem'in günahından kaynaklanan, lekeli -ve asla unutturulmayan!- bir geçmiş; insanları aşağılayan, insanlara güvenmeyen, çoğunlukla öfkeli bir tanrı ile sürgit didişen bir insani arka-plana sahip bir başka kültür, yani, sizler tarafından 'uyuşukluk' olarak yorumlanmasını anlamak zor değil! Oysa, sizin bu uyuşukluk dediğiniz şey, biyofilik dünya görüşüdür. Bu bağlamda, Türk kültürünün kaybı bizim kadar sizin de hayıflanacağınız bir kayıptır. Batı'nın hiçbir kavmi Türk kadar rahim olmayı beceremeyiştir."

X

Gecenin geri kalan kısmında Rodoplu, Pavloviç'e Selahattin Eyyubi'yi tanıttı. Birkaç gün sonra, Diana ikna olmuş, filmin adı bile belirlenmişti: ***"Yaş Yaraşır Eyyubi'ye!"*** Sofokles'in Elektra'sının, Eugene O'Neill uyarlamasından öykünmüşlerdi. Tek sorun, çağdaş Eyyubi'nin hangi işi tutarsa aslını en iyi yansıtacağı üzerindeydi. Günay, bir sendikacı ya da siyasi parti başkanı kimliğindeki bir Eyyubi'nin fevkalade mesajlar verebileceğini düşünüyordu.

Şimdi düşündüğümde, Günay'ın, Eyyubi'ye öykündüğünü düşünüyorum. Fantastik geliyor ama, öyle. Eyyubi, onun 'Ata ruhları'ndan birisiydi. İnsanlık tarihinde yüreğin, inancın, ifadesini bu kez İslâmiyet'te bulan biyofilya'nın, nekrofil dayatmanın üstesinden geldiği bir ikinci olay ol-

madığını söylerdi. Eyyubi, Aslan Yürekli Richard'ın Akra'da başlarını uçurduğu iki bin beş yüz Müslüman'ın kederinin kendisini biçimlendirmesine Kudüs'ten intikam almaya zorlamasına izin vermemişti. Güçlüydü, ama Allah'ın Evi'ni zapt etmek gibi bir amacın bile, aracı meşru kıldığına hiç inanmamıştı. Oysa, günümüzde bundan çok daha sefil kazanımlar için nice değerler yitiriliyordu. Bu mesajı verebilecek bir film, Batı'nın 'bir şeyi yapmak mümkünse yapılmalıdır' anlayışını -bu durumda, Kudüs halkını cezalandırmak mümkünse cezalandırılmalıdır anlayışını- sorgulayacak, yabancılaşmanın, kardeşçe sevginin yok olmasının bir kader olmadığını anlatacaktı. Öldürmenin kaçınılmaz olduğu durumların olabileceğini teslim edecek, ama her ölümün gözyaşı istediğini haykıracaktı.

"O gün, biraz mekân görmek, filmin havasına girebilmek için karşıya, Ümraniye taraflarına gecekondulara gittik. Öğleye doğru da Çayırtepe'ye geçtik, Şafak'a uğradık. Birkaç gündür görüşemiyorduk. Merak da etmiştim.

Genel Merkez'in, sanırım Abide-i Hürriyet Tepesi'nde, yapacağı bir mitinge konvoy hazırlıyordu. Bu faaliyet, özde, otobüsü kendi cebinden kiralamak, Partilileri ya da o anda civarda bulunanları ki işgünü olduğu için çoğunlukla boş gezenler demekti, binip mitinge gitmeye razı etmek demekti. Çok koşuştuğundan yakındı. Gerçekten de öyleydi. Diana'ya kalkmayı önerdim. Bir Türkçe bir İngilizce konuşmaktan, birinin dediğini ötekine çevirmekten de çok sıkılmıştım. Şafak, bize bir 'yemek yedirmek' ısrar etti. Diana'nın elbette bir itirazı yoktu. Sonuçta, Yakacık'a, Şafak'ın çok sevdiği, benim ilk kez gördüğüm bir bahçeye gittik. Çamların göklerden yüksek olduğu bir bahçeydi. Mangal getirdiler. 'Öğlen olduğu için' şarapla başlayan yemeğin rakıya dönmesi kaçınılmazdı. Şafak, kendisini bambaşka bir dünyaya götüren bu buluşmadan çok hoşnut görünüyordu. Bir film yapmak düşüncesi -hele de Hollywood imkânlarıyla!- üçümüzü de heyecanlandırıyordu. Şafak, kendisinin ya da Sedat'ın oynamasını bile

teklif etti. Diana, film için çok kısa boylu olduğunu söyledi, kardeşinin boyunu sordu.

Diana'yı sana tarif etmeme gerek yok, tabii. Ancak şu kadarını söyleyeyim, o gün, benim isteğimle askılı elbisesinin üzerine bir ceket geçirmişti. 'Mazbut'tu yani! Etekleri kısaydı ama İstanbul'da ondan kısa giyinenler de vardı.

Üç ya da üç buçukta başlayan 'öğle yemeği' akşamı buldu. Kalktığımızda hepimizin dağınık olduğunu söyleyebilirim. Yetmedi, Şafak bizi eve bırakacakken, Diana Ziya'ya uğramamızı teklif etti, onu da yaptık. Saat sekizi buldu, bu defa da acıktık. Şafak, balığa bir itirazımız olup olmadığını sordu. Yoktu, tabii. Arabaya bindik, gerisin geri. Bu defa Şile yolunda alabalık yapan, kır bahçesi gibi bir yere geldiğimizi hatırlıyorum. Kalabalık bir bahçeydi. Rengârenk ışıklar vardı. Şafak'ı iyi tanıyor olmalıydılar ki, etrafımız bir anda adam doldu. Bir an, nasıl bir görüntü verdiğimiz merak ettim. Şafak'ın saçı sakalına karışmıştı, Diana ne yapsa kovboy filmlerindeki bar kadını havasını atamıyordu, ben etek ceket derli toplu olduğunu umuyordum ama uzaktaki ışıkların çift göründüğüne bakılırsa, hiç de kendimde olmamış olmalıydım. Kaldı ki, sonraları orada tanıştığımızı söyleyen Partilileri hatırlayamayacaktım.

Ne kadar bir süre kaldık, bilmiyorum. Bir, içkiyi kestiğimi biliyorum; iki, dönüşte Şafak'ın, Kartal ya da Maltepe taraflarında olmalı, arabasını bir deniz kenarına çektiğini, direksiyonun üstüne kapanıp uyumaya başladığını biliyorum. Bizim taksi ile dönmemiz teklifimi reddetmişti. Haksız da sayılmazdı, çünkü Diana, arka koltukta uyuyup kaldı. İçkiye dayanıklı Amerikalıdan eser kalmamıştı.

Sefil bir manzara olmalıydık! Cin çarpmış gibi kendime geldiğimi tahmin edersin. Bir ara baktım, kadının bacakları açılmıştı, ceketi çıkardım, adamakıllı sıkıştırarak örttüm. Şafak horluyordu, Diana horluyordu. Çevrede bekçiler devriye geziyorlardı, arabadan içeri bakmaları halinde kimse onları bu arabada fuhuş yapılmadığına inandıramazdı. Olası ziya-

retçileri arabaya yanaştırmadan göğüslemek daha doğru olacaktı. Yavaşça dışarı çıktım. Deniz kenarında oturdum. Bir saat kadar sonra ezanlar okunmaya başladı. Onları uyandırmak için geri döndüğümde, Şafak kakılmıştı,

Şafak'ın eli kadının bacaklarının arasındaydı, dantelli külotunun şurasından burasından fışkıran uzun tüyleri ile oynuyordu.

Kalp krizinin ne tür bir şey olduğunu biliyorum. Bilmediğim neden şaşırmadığım.

Öylece durdum. Taş kesmiş, seyrediyordum.

Beş-on saniye sonra Diana kıpırdanmaya başladı. Gözlerimi hissetmiş olmalıydı. Bir-iki gerindi, kendisine geldi. Bacaklarının arasındaki ele baktı, bana baktı. Ben arkamı döndüm, yola doğru bir adım attım. Arkamdan bir böğürtüdür yükseldi. Tekrar baktığımda, Diana, Şafak'ın üstüne atlamıştı, bir yandan küfrediyor, bir yandan da Şafak'ı dövüyordu. Şafak, boynunu kısmış, koltuğa gömülmüş gibiydi. Kadın hırsını bir türlü alamıyor, yumrukladıkça yumrukluyordu!

'Hayvan, hayvan, hayvan!'

Korkunç bir sahneydi ve Şafak, kendisini savunmuyordu bile!

Kendime gelmem ne kadar sürdü bilmiyorum.

'Kes, artık! Diana!'

Nasıl bağırmışsam, kendi sesimi tanıyamadım. Diana, kesti. Eğildi, ayakkabılarını buldu, arabadan darmadağınık çıktı,

'Üzgünüm,' diye bağırdı bana, eli belinde, 'Ama bu orospu çocuğu senin sorunun! Ben gidiyorum!'

Yüzü gözü birbirine girmiş, makyajı akmış bir halde, caddeden aşağıya yürümeye başladı. Koca ayaklarının sesi bomboş mahallede yankılanıyordu.

Şafak, taş kesmişti. Çevrede değil taksi, el arabası bile yoktu. Üstelik nerede olduğumuzu bilmiyordum. Hızla bir karar vermem gerekti. Arabanın içine girdim,

'Sür, hadi.'

Diana'yı ileriki sokaklardan birisinde bulduk,

'Eve gidiyoruz Diana, hadi, içeri gir.'

Girmeyecek gibi yaptı, yine bağırdım,

"Gir dedim, sana!"

Girdi. Arkaya, onun yanına geçmemle birlikte bana sarılıp, korkunç hıçkırıklarla sarsıla sarsıla ağlamaya başlaması bir oldu.

'Benim suçum! Uyumamalıydım! Ama, dostlar arasında olduğumu sanıyordum! Ama, bu orospu çocuğu beni ne zannediyor?! Seni onun sevgilisi sanıyordum! Ama, sana el atmaz, değil mi? Çünkü sen Türk'sün! Ben Amerikalı olduğum için, gravürüm, orospuyum! Affedersin! Affedersin! Lanet olası rakı! Benim suçum, uyumamalıydım! Ama, dostlar arasında olduğumu sanıyordum! Şimdi sen, sen benim onu tahrik ettiğimi düşünüyorsun, değil mi? Öyle düşünüyorsun, değil mi? Seni de kaybettim, şimdi! Seni de kaybettim! Günay, yemin ederim ben tahrik etmedim! Ah, sevgilim, ah sevgilim, kim bilir ne kadar üzüldün! Yemin ederim, ben tahrik etmedim! Sevgilini elinden almayı aklımdan bile geçirmem! Orospu çocuğu! Hayatımda ilk kez beni anlayan bir kadın buldum sanıyordum! Allah belanı versin Şafak, beni anlıyor musun, Allah belanı versin! Beni affet Günay Hanım! Lütfen, lütfen, affettiğini söyle!"

Aynı sözleri tekrar tekrar tekrarlıyor, katıla katıla ağlıyordu. (Bu noktada araya girmeliyim. Ne Günay Rodoplu, ne de biz hiçbirimiz, o noktada Diana Pavloviç'in lezbiyen, yani aynı zamanda lezbiyen olduğunu bilmiyorduk. İki çocuk anası, evli bir kadın olması, böyle bir ihtimali aklımızın ucundan geçirtmezdi dahi! Hizmetçisine, Nesibe'ye âşık olduğu çok sonra ortaya çıktı!)

'Tamam, Diana, bunu sonra düşüneceğim. Şimdi, bir taksi bulalım.'

Başım çatlayacak gibi ağrımaya başlamıştı. Şafak'ın kadının bacaklarının arasındaki eli, Diana'nın hafiften gerinmesi gözümün önünden gitmiyordu. Bir ona bir ötekine, bir içime bakıyordum; zehir gibiydi.

Polis durdurdu. El fenerini Diana'nın yüzüne çevirdi.

'Çek yüzümden o lanet olası ışığını, domuz!'

'Diana, çeneni kapatmazsan bir daha yüzümü göremezsin!' Hemen sindi,

'O.K. O.K. sen nasıl istersen!'

Kimlikler çıktı.

'Nereye gidiyorsunuz?' diye sordu, memur. Ben ikisine de güvenmiyorum ya, kendimi ortaya attım,

'Etiler'e, benim evime, memur bey. Hanım, misafirimdir, bu beyefendi de lütfetti, bizi götürüyor.'

'Ne işiniz var bu saatte burada?'

'Hanım, filmcidir. Burada film çekecek de, mekân bakıyor. Şafak Bey, Çayırtepe'de iyi tanınan bir işadamıdır. Sağolsun, bize yardım ediyor.'

'Bu kadının kocası nerede?'

'İzmir'de efendim. Çocuklarıyla tatil yapıyor. Kendisi, öğretim üyesidir.'

'İzmir'de, nerede?'

'Otelde.'

'Hangi otelde?'

'David, hangi otelde kalıyor, Diana?'

'İmbat'ta. Ona ne hangi otelde olduğu?'

'Telefonunu biliyor mu?'

'Nereden bilsin? Ne yapacaksınız telefonunu?'

'Yüzleştireceğiz. Bakalım bu kadın o kadın mı?'

'Neden?'

'Efendim, kadın kaçırıyorlar diye ihbar aldık. Bunun eşkâline uyan bir kadın, sokakta yürürken, yanına bir araba gelmiş, zorla içeri sokmuşlar.'

'Eh, vallahi, ben bunu içeri zorla soktum! Doğrudur!' gülmeye çalışıyorum, 'Gece vakti yürüyüş yapacağım diye tutturdu. Burasını Amerika

sanıyor! Ben, size, adresimi, telefon numaramı bırakayım. Şimdi, adamı bulsak ne diyeceksiniz? Karın, yanında Günay Rodoplu ve Şafak Özden beylerle mekân bakıyor mu?'

Polisler, 'Peki gidin,' dediler.

Köprünün Anadolu ayağına geldiğimizde gün ağarıyordu. Durduk, Diana taksi bakmaya çıktı.

Ne olduysa, Şafak'la yalnız kaldığımız zaman oldu. Boşandım. Ağladım, ağladım, ağladım!

'Neden yaptın, bunu bana? İkinizden de ettin, beni!'

'Ben bir şey yapmadım,' dedi Şafak. Titriyordu. Ne türkü kaldı, ne Zigana, ne de Kelkit. Çevre yolunda taşıtlar vızır vızırdı. Bir an, kendimi yola atmak geldi içimden.

Diana işaret etti. Taksi bulmuştu. İndim. Şafak'ı orada, öylece, direksiyona kapanmış bıraktık, eve döndük. Nedendir bilmem, ardımızdan hemen uyuduğunu düşündüm.

Diana, duyarlı bir kadındı, tabii. Çok duyarlı! Ve, kadın! Nasıl bir aşağılanmışlık duygusu ile boğuştuğumu iyi biliyordu. Kıskanmış olacağımı da biliyordu! Beni kaybetmek istemiyordu, ama hiç istemiyordu!

Eve girdiğimizde, şofbeni yaktı, beni banyoya soktu. Çıktığımda, bir yerlerden temiz bir gecelik çıkarmış, yatağımın üstüne sermişti. Bir fincan sıcak kahve beni bekliyordu.

Ben ise bunları yapanın Diana değil, Şafak olması gerektiğini düşündüm. Eğer, tabii, ikisinin de dedikleri doğruyduysa.

Yaralarımı sarmaya çalışıyordu.

'Günay, honey,' dedi, 'hepimiz içkiliydik,' nasıl baktığımı gördü,

'Pardon, sen değil! Bana elini attığında ıslak bir rüya görüyor olmuş olmalı. Belki, belki ben de kıpırdanmış, onu tahrik etmiş olabilirim. İstemeyerek! Anlıyorsun, değil mi? İs-te-me-ye-rek! Belki, belki de Şafak o kadar kabahatli değil!'

'Onu niye dövdün, o zaman?'

'Senin yüzün! Senin yüzünden dolayı! Öyle üzgündün ki! Acı abidesi gibiydin. Sana bunu yaptığı için vurdum. Sana bunu yaptığımız için vurdum.'

'Yaptığımız'ın, '-mız'ına takıldım, tabii. 'Biz... sana... ' İçim yandı.

'Ama, şimdi, sen de bana vurmalısın!' diyordu, Diana, 'Çünkü, ben de en az onun kadar hatalıyım! Sadece onun cezalandırılması, haksızlık.'

'Ama, o benim erkeğim, Diana anlamıyor musun?'

'Ben de dostunum. O, erkeğin olabilir, ama ben, ben senin dostunum!'

'Bu doğruysa, cehenneme kadar yolunuz var,' diye fısıldadım, 'İkinizin de,' Yine de Şafak'ın çevre yolunun kıyısında, direksiyona dayalı başı gözümün önünden gitmiyordu. Tıpkı Sirkeci Garı'nda hurcun üzerine kıvrılmış halinin gözlerimin önünden gitmediği gibi. Aklımdan, o anda burada bizimle beraber olması, bir kahve içip, bu pisliği birlikte temizlememiz gerektiği gibi bir düşünce geçti,

'Lanet olasıca rakı!' diye söylendi, Diana, esefle, 'lanet olasıca!'

Evde karısı, iki oğlu, o, orada arabanın içinde, ben, Diana... Ne sefil işti, yarabbim! Gözlerimden yaşlar iniyordu yine!

'Onu çok seviyorsun, değil mi? Böyle görmek istemiyorsun?' Anlamıştı.

'Evet. Ne onu, ne de kendimi böyle görmek istemiyorum.'

'Kızma, ama soracağım. Nesini?'

Ne sorduğunu anlamamıştım,

'Seks mi?' dedi Diana.

'Yooo... Boş ver, Diana unut. Beni sevdiğini, rahatlatmaya çalıştığını biliyorum. Ama, iki ayrı ulusun ferdi arasında paylaşılması mümkün olmayan o kadar farklı deneyimler olabiliyor ki! Ama, senin ne demek istediğini anlıyorum. Haklısın. Son tahlilde, türdaşlarımızla paylaşmadığımız niteliğimiz yoktur. Ben de kabahatliyim. Geceyi bitirmesini bilemedim. Seni de, onu da koruyabilirdim belki.'

O meşhur sözünü o zaman söyledi,

'Kibele sendrom??? Ne demek istiyorsun?'

'Toprak tanrıçası Kibele, kocasını doğurur! Anası gibi sever ve altına yatar! Yes?'

'Yes.'

Yerinden fırladı, geldi sarıldı.

'Bunu görecek kadar yaşayacağıma asla inanmazdım!' diye bağırdı,

'Tanrıya şükür ve sana teşekkür!' Ağlıyordu,

'Şimdi anlıyorum! Biliyorum! Ah, büyük Anadolu! Büyük Türk kadını! Ya Türkiye'ye gelmeseydim? Ne olurdu bana?'

'Hep burada olmuş olmalısın,' dedim, 'Bir tarafınla buralı olmuş olmalısın. Belki de toprak çekti.'

'Sana bir sır vereyim mi?' dedi, birden çok ciddileşmişti, 'Annem, saygıdeğer Mr. Austin-Auchincloss asla kabul etmeyecektir ama bizimkiler Massachusett'se geldiklerinde, aileye Kızılderili kanı karışmış. Belki de, Bir Türk tarafım var, ne dersin?'

'Hadi, ordan!' Yine de beni güldürmeyi başarmıştı.

Sakinleştikçe, Şafak'ı, orada öyle, utancıyla baş başa bırakmış olmanın acısını duymaya başladım. Eşek kadar insanlardık, bir gecede dumanlı kafalarla en az iki yüz kilometre yol yapmıştık, olayı elbirliği ile tırmandırmıştık. Tek günahkâr, Şafak olamazdı!

'Hadi, sen artık git,' dedim Diana'ya.

'Emin misin?'

'Evet. İyiyim. Biraz kendi başıma kalmak istiyorum.' İstemeye istemeye giyindi, çıkarken eğildi, öptü,

'Seni seviyorum.'

'Sağol,' dedim ne diyeceğimi bilemediğim için, asansör inerken öylece durdum orada."

"Ah, Mrs. Pavloviç! Sana onun yeşil elma, kekik ve tarçın koktuğunu nasıl anlatayım? Sirkeci Garı'nda, ter içindeki başını hurcun üzerine ko-

yup, ağlaya ağlaya uyuduğunu nasıl anlatayım? Dev gibi boyun ve olmadık giysilerinle ve yıllarca ülkemizin sorunlarının nedeni olarak gördüğümüz bir ulusun ferdini düzerek intikam almak isteyebileceğini düşündüğümü sana nasıl anlatayım? Ülkemde, kadın düzmenin bir ceza, bir hınç almak olduğunu nasıl anlatayım? Türk erkeklerinin Alman kaırlarını becerdikleri zaman, onları, yani Batılıları 'aştıklarına', onlara 'galip' geldiklerine inandıklarını nasıl anlatayım? Bazen, Şafak Özden'in beni düzerken benim 'sınıfımı' düzdüğünü hissettiğimi nasıl anlatayım? Anlatamam ki! Nasıl anlatayım?"

KOÇUM BENİM!

I

Rodoplu devreye girdiğinde, 'değişmez' milletvekili adayı Erol Çiçek, (Şafak'ın "cansiperane desteğine" rağmen) 1987 seçimlerinde kaybetmiş, 89'a hazırlanıyordu. Bu defa da, belediye başkanı olmayı deneyecekti. Duran Kuran'ın Genel Merkez'le arası açıktı ama Kâğıthane'den aday atanmak ihtimali daha hâlâ vardı. Onur Oflu, yakın bir zamanda "çok kötü" iflas ettiği için, bundan böyle "yaşamak!" istediğini söylüyordu, mütevazı bir meclis üyeliği ile -"İl Meclis" üyeliği ile- yetinecekti. Şafak Özden, "Çayırtepe'de yirmi dört saat ilçe başkanlığı yapsa" ölmeye razıydı.

Dört ortak oturdular, bu paylaşım doğrultusunda "karar" aldılar. Bir "ekip" halinde çalışacaklar, birbirlerini, başta para olmak üzere her ko-

nuda destekleyeceklerdi. Ancak, bu "karar" geçici bir uzlaşmadan ibaret kaldı: Şafak, gönlünde asıl yatanın, Çayırtepe Belediye Başkanlığı olduğunu ortaklarından saklamıştı. Ne ki, pek de akıllıca bir iş yapmışa benzemiyordu, çünkü, hiç değilse Duran Kuran, belediye başkanlığının Erol'dan çok, Şafak'ın hakkı olduğunu düşünmüştü. İki nedeni vardı; birincisi, bir gün, bir vesileyle, Erol'a, Çayırtepe hakkında bir soru sorduğunda, adam, Çayırtepe'de kaç mahalle olduğunu bilmezken, Şafak, cadde sokak takır takır saymıştı. İkincisi, Erol Çiçek, "tembel"di. Örneğin, milletvekili adayı olan kendisiyken, delege listelerini "düzenlemeleri" gereken bir gece çalışarak, Şafak, Duran ve o zamanlar Erol'un Üsküdar İlçe Başkanlığı yapan ağabeysi Türkay Çiçek yapmışlardı. Daha başka şeyler de vardı. Erol, Duran'ın başkanı olduğu kooperatifin şantiye mühendisiydi, ama sabahları uyanıp işin başına gidemediğinden, bir başka mühendis almak, ona da para vermek zorunda kalmışlardı. Duran, üç ya da dört kez aday olup kaybetmesini de tembelliğine bağlıyordu.

"Ben, Şafak'ın aday olmasının daha uygun olduğunu düşündüğümü söyledim, ama Şafak istemedi," diye anlattı, "İstemiyorum, başkanlık Erol'un hakkı," dedi ama, anlaşılan işin başından beri böyle plânlıyormuş. Şafak'ın asıl niyetini saklamış olmasının nedenini de "merkez atamasını garantilemeden ortaya çıkmanın sakat olması" ile açıklıyordu. Özden, başarılı bir ilçe başkanı olması halinde Genel Merkez tarafından belediye başkan adayı olarak atanması olasılığının Erol'unkinden çok daha fazla olacağını hesaplamıştı. Ancak bu aşamada, deneyimli eski 'siyasi şefi'ni -ve onun ilçe başkanı ağabeyini!- karşısına alması akıllı bir iş olmayacağından, gerçek niyetini saklamak yoluna gitti.

Bu manevra, Günay'la benim değerlendireceğimiz gibi, "yârin gül yanağından gayri her şeyin paylaşıldığı bir ortak"a 'ihanet' olarak algılanmadı. Duran'ın, "Ben niyetini bileydim, Erol'u, Kartal'a kaydırırdım, bütün bunlar da olmazdı," hayıflanması, meselenin gereksiz büyütülme-

sine serzenişten ibaretti. "Bütün bunlar" dediği de sonraları beklenmedik boyutlar kazanan Şafak-Erol kavgası.

Şafak'ın tutumunun Duran Kuran'ın bilmediği bir diğer -ve asıl!- nedeni daha vardı: Şafak'ın, Erol'a gizlice güttüğü kin! Şafak Özden, 12 Eylül sonrası, Erol'un ailesini arayıp sormamış, "çıkarıp bir on bin lira olsun" vermemiş olduğunu hiç unutmadı: "...ama, sen merak etme, bana şu kadar sokana," başparmağı ile işaret parmağının ilk eklemini işaret ediyor, sonra da dirseğini gösteriyordu, "ben bu kadar sokarım. Bekle gülüm, zamanı gelince, ödeyecekler!"

"Zamanı" gelinceye kadar, "sağlam bir işi olmayan" Erol'u "cebine harçlığını koyarak" ezmekle yetinmesi gerekiyordu. Öyle yaptı. İşleri dıştan göründüğü kadar iyi miydi, bilmiyorum. Ancak, kendisini sosyal demokrasiye adamış bir 'ağa' rolünü sürdürmesini mümkün kılıyordu. Öte yandan, perakende satış yapan bir dükkânda her zaman el konacak para vardır. Şafak'ın dükkânında da, paralar geliyor, paralar gidiyor, paralar kapanın elinde kalıyordu. Şafak'tan isteyip de alamayan yok gibiydi. İyiliğinin belleklere yerleşmesini sağlayacak bir süre nazlandıktan sonra, bir yerlerden müşteri çeki, senet, dolar, mark, çıkarır, mutlaka verirdi. Bu koşullarda 'iyi bir işadamı' olduğu iddiasının su götüreceğini düşünüyordum. Daha sonraları duyduklarımdan işletmenin tipik bir on yedinci yüzyıl bakkalı gibi çalıştığını anlayacaktım. "Kesekâğıdı üzerinde hesap yapıyorlar!" demişti Tülin. "Defterler, bilançolar hak götüre kardeşim! Bizim kooperatifin makbuzları, faturaları, Sedat'ın çekmecelerinden fışkırıyor. En önemli bir dokümanı, mesela, üyenin senedini kasanın bir köşesine tıkılı, bumburuşuk buluyorsun. 0 da, şanslıysan! Ceza yediği için, vermek zorunda kaldığı vergi, vermesi gerekenin her zaman birkaç katı! Ve tabii, çoğunlukla ödenemiyor! Kaç kere evine haciz geldi!" İşletmeyi zapturapt altına alacak beceri ve disiplin de oluşmadığından, kooperatife olduğu gibi, burada da, savrulanı telafi edebilmek için ciroları büyütmek gerekiyordu. Bu da, her işe atlamak, her an bir depo, bir arsa ya da bir

daire kollamak, çoğu kez bir hafta içinde alıp satmak demekti. Peşin ödeme söz konusu olmadığından, elden çıkarılan deponun senetlerinin, yeni satın alınan arsanın sahibine, daireninkinin oto galerisine devredilmesi gibi çılgın bir trafik oluşuyordu. Ortada milyarlarla ifade edilen rakamlar dolaşıyordu, ama kâğıtlar her an el değiştirdiğinden, hiç kimse hiçbir şeyin kesin sahibi değildi. Günay'ın, "her şeyi takas değeri olarak algılamak" dediği patolojinin kaçınılmaz olduğunu görüyordunuz. Para parayı, 'fırsatları değerlendirmek' denilen bu manipülasyon sonucu çekiyordu.

Etem Ağa Kooperatifi bu noktada, deyiş yerindeyse, ilaç gibi gelmiş olmalı. Arazide "üye" cezbetmek için yapıldığı söylenen bir piknik hatırlıyordum. Dört yüz davetlinin dört yüzü de partiliydi. S.S. Etem Ağa Yapı Kooperatifi'nin, 'kullanma' esası üzerine kurulmuş olan 'politika' denilen iş sahasının yeni bir yatırımını oluşturduğunun işaretleri apaçık ortadaydı, ama et masrafının bir milyonun üstünde olduğunu fark eden Tülin'in, değirmenin suyunun nereden geldiğine ilişkin soruları cevaplanmadığı gibi, Özden'i bir kenara çekip, "bu masrafa karşın yüz üye kaydetmezsen" asarım keserim tehdidi de bir işe yaramadı. Araziye yayılan yüzlerce SHP'li, ayakkabılarını çıkarttılar, güneşe karşı parmaklarını kıvırtıp "politika" yaptılar, birbirlerine caka sattılar, "Tonguç, Kuvayı Milliye" gibi konularda kapıştılar. Daveti yadırgamış, ancak hiçbirimiz, Özden'in, deyiş yerindeyse, mali şovu olduğunu hiçbirimiz idrak edememiştik. Oysa, üye ödentileri, dükkânın cirosuna eklenebilecek zengin bir sarnıç oluşturma yolundaydı. Ne ki, Tülin başkan olduğu sürece parayı alenen kullanmak mümkün değildi. Özden, Tülin'den, politika yapmak için yeterli parayı, kooperatif inşaatından alın teriyle kazanmak istediğini öne sürerek kurtuldu. Tülin devreden çıktı, yönetim kuruluna Onur Oflu ile Günay girdiler. Para tahsili için üç kişiden ikisinin imzası yeterliydi, Rodoplu'nun herhangi bir kâğıdı imzalamak için terk kriteri, Şafak'ın onayıydı (Şafak'ı 'korumak' için gösterilen bu özenin zavallılığı,

çok sonra, Günay'ın ona ait olduğunu sandığı imzaların aslında Sedat'ın imzaları olduğu ortaya çıkınca anlaşıldı). İmzaladığı kâğıtlardan birisi, Onur Oflu'nun kooperatif müdürü olarak atanması kararıydı, Mişonaçi hikâyesi tüm hışmıyla o noktada işlemeye başladı. Duran Kuran'ın dışındaki üçlü, yeni edindikleri bu sermayeyi, 'borç', 'avans', 'genel harcamalar', 'proje çizimi' gibi başlıklar altında, birbirlerinin 'hak'kına titizlikle riayet ederek, kullanmaya koyuldular. Rodoplu, Şafak'ın, Erol'a güttüğü kinin onun sarnıcını kullanmasını önlemeyeceğini, tersine, yüreklendireceğini düşünmedi. Yabancılaşmış toplumlarda büyük aşklar gibi, büyük nefretlerin de olamayacağını, insanların, muhataplarının ne içtenliğini, ne de içtensizliğini içselleştirebildiklerini unutmuş gibiydi. "Pazar ahlâkının testiyi kıranla suya gideni bir tuttuğunu unuttum, oysa yabancılaşmış kişiliklerin, dün yüzlerine tükürdükleri insanlarla bugün yeni bir dengede bir araya gelebileceklerini hatırlamam gerekirdi!" diyebildiği zaman çok geç olmuş, kurtarılacak hiçbir şey kalmamıştı. Osmanbey'deki kooperatif merkezi, Şafak Özden'in politik karargâhı oldu. Başta Mustafa Özyürek, İstanbullu Baykalcılar, iyi döşenmiş bu ofiste, başarılı bir SHP'li işadamının, **'Bakın, Çayırtepe ilçesi kurulduğunda, Genel Merkez bize çizgisiz bir kâğıda yazılan bir liste verdi. Şu arkadaşlarla ilçeyi kurun diye. İlçenin yeri yoktu. Sobası yoktu. Kömürü yoktu. Hiçbir şeyi yoktu. Ağustos ayında bir sobaya lüzum yoktu ama bir daktilo masasına lüzum vardı, dolap lazımdı, masa lazımdı, sandalye lazımdı. Politika yapmanın şartı olarak, para lazım geldi. Merhaba deyince kâğıt gönderiyorlar mı? Kalem gönderiyorlar mı? Otobüs tutacaksınız, amfi alacaksınız, neyle yapacaksınız? Merhabayla, selamla, aşkla mı yapacaksınız? Para ile yapacaksınız. Ve İstanbul. Ve İstanbul'da, dört buçuk ayda bütün bunları toparlayabilen bir ilçe olduk. Bunları hepsi parayla oluyor. Bugün SHP deyince, kafalarda oluşan marazi yoksulluk imajı silinmelidir. Zaten kendi ekonomik durumu müsait olmayan insan, politika yapamaz,**' diyen Şafak Özden'in konukseverliğini yaşadılar. "Ekip" gereken ikramı yaptı,

faturasını kooperatif üyeleri ödedi. Özden, Çayırtepe ilçe Başkanlığı'na atandı. Sıra, belediye başkan adaylığındaydı.

Ben, bu nutku, "bu işyeri benim, bu yatırımı ben yaptım, rantı da benim hakkım" olmalı şeklinde yorumladım. Yatırımını kolluyor olmasa, seçime bu denli asılmaz diye düşünüyordum. Kanımı doğrulayan unsurlardan birisi, Tülin'in deyişle, kimseye bir şey koklatmayacak Şafak'ın, her türlü harcamayı yapmaktan çekinmemesiydi. İlçe meclisi aday adayları beş yüz liralık ipin parasını vermedikleri için bir bayrağın asılamadığı zamanlarda dahi öfkelenmiyordu. Kaldı ki, bu durum, siyasi inançların değil, üyelerinin fikir birliğinin değil, adaylarının oy cezbetme potansiyelinin ayakta tuttuğu bir parti için olağandı. Konuşmalarına bakılırsa, DSP'de olmaları gereken pek çok kişinin SHP'den ayrılmamasının nedeninin de Ecevit'in partisinin o dönemde kârlı bir yatırım olarak görünmemesinden ibaret olduğunu düşünüyordum. Aynı yıllarda, ANAP'tan DYP'ye göçün nedeni de buydu.

Ben böyle düşünüyordum, ama itiraf etmeliyim ki, bu düşüncelerimin sağlam bir dayanağı yoktu. O nedenle, Şafak'ı derin bir duygudaşlıkla izleyen Rodoplu'yu da uyaramıyordum. Günay, Erol Çiçek'in, iş -parapolitika arasında darmadağınık koşuşan Şafak'ı sömürdüğünü düşünüyordu. Şafak'ın, "Erol yamuk yapıyor, bir de sen konuş," dediği gece bu düşüncesi kanıya dönüştü. O gece, saatlerce Erol'un seyretti. Freud'un, 'anal' karakter dediği tipin, inatçılık, titizlik, duygusal hasislik gibi niteliklerinin hemen tümünü kendinde toplamış gibiydi Erol. Psişik bir yoksulluğun, neşesiz, coşkusuz, etkin olamadığı bir hayatın acısını çekiyormuş gibi mesafeli ve kontrollüydü. Şafak'ın sallapati coşkusundan öyle uzaktı, onun tıraşlı, özensiz dağınıklığı yanında öyle bir bürokratik karakter, 'müdür' karakteri çiziyordu ki Rodoplu, Çiçek'in bu nitelikleriyle Şafak'ı ezebileceğini, onu, "iyi çocuktur, amma..." türünden bir üstünlük taslama ile ilçe başkanlığında kilitlemeye kalkışacağını gördü. 'Eski şef'i olması, Ankara ile dolaysız temas edebilmesi işini ayrıca kolaylaştıracak-

tı. Gördükleri, körfezde balık tutmaya çalışan Şafak'ın hayaliyle birleşti. Rodoplu, o gece her ne olursa olsun, ne Şafak'ı, ne de Şafak'ın ailesini yalnız bırakmayacağına bir kez daha ant içti.

İzlenmesi gereken yol, yavaş yavaş netleşiyordu. Erol'un o akşamki üstünlük taslar tavrı, her şeyden önce, Şafak'ın, başta ortakları olmak üzere, onu her koşulda, enseye tokat yakınlığında tanıyan çevresi nezdinde yeniden konumlanması gereğini dayatıyordu. İnsanlar, 'Bizim Şafak neymiş de haberimiz yokmuş,' diyecek hale getirilmeliydiler. Bu ilk aşamaydı. İkinci aşamada, Şafak, onu aday atayacak Genel Merkez 'kravatlıları' ile dolaysız temas kurmalı, onları etkilemeliydi. Yüz binlerce Partilinin Ankara'ya taşındığı bu kör dövüşü içinde parlaması, Ankaralıların dikkatini çekmesi zorunluydu.

Rodoplu, okumaya başladı.

O dönemini iyi hatırlıyorum. Roman notlarına bakmak için uğradığım günlerden birinde, onu, Eugene McCarthy'nin ABD başkanlık seçimini nasıl kaybettiğini anlatan bir kitaba dalmış buldum. Siyasi partilere ilişkin bir dizi kitabın arasında, Schumperet'in, ***Kapitalizm, Sosyalizm, Demokrasi***'si ile Crosmann'm, ***Parti Oligarşileri*** adlı makalesini hatırlıyorum. Bir gün, telaş içindeki haline baktım baktım canım sıkıldı. Romanı bırakmış, bunlarla uğraşıyor olmasına ayrıca üzülüyordum, "Heyhat," deyivermiştim, "insanın tek gerçek özgürlüğü kendini aldatmak!" Altta kalmadı, tabii,

"'Önümde birçok yol var. Politika bunlardan biri. Belki en aldatıcısı olduğu için en cazibi. Mutlakın ve sonsuzun rüyası. Mukaddes bir abes. Sana sorarsam, kütüphaneme döneyim, kitap olayım. Aydınlanayım ve aydınlatayım. Öyle, değil mi?" Meriç'ten alıntı yapıyordu.

"Öyle," dedim. Geldi, sarıldı,

"Kütüphanemdeydim, merak etme!" dedi, "Kütüphaneden çıkan ben değilim. Şafak. Sokak işlerini o yapıyor. Ama, bu aşamada yanında olmazsam yardımcı olamam."

Erol'u izlediği akşamdan bu yana hissettiği bir şeyi, kitapların da doğrulamış olmasından mutluydu. Siyasi arenada geçerli doğrulardan birisinin, ***"familiarity breeds contempt!"*** -teklifsizlik, küçümseme getirir!- düsturu olduğunu anlattı. Günay'a göre, Şafak'ı yakından tanıyanlar, teklifsiz olanlar, birlikte içki içen, türlü işlere girenler, onu, "ben onun cemaziyülevvelini bilirim" söylemi ile küçümseyecekler, adaylığını, kendilerini dışlayan bir konuma gelmesini hazmedemeyeceklerdi. Zihinlerindeki 'Şafak'ı insanlar ne olduğunu fark etmeden ters çevirmek, kapıları yavaş yavaş kapatmak gerekiyordu. Şafak (aday olmaması, seçimi kazanmaması gibi bir olasılığı düşünmüyordu bile!) eninde sonunda zaten erişilmez olacaktı. İnsanlar bu duruma daha şimdiden alışmazlarsa, Beykoz muydu, Pendik miydi, oralarda bir belediye başkanının makamının kapılarını söktürmesi gibi, çocuksu bir gösteri talep edebilirlerdi.

Bence, adamın yakın çevresi nezdindeki imajını değiştirme çabasının başlıca dayanağı, Rodoplu'nun bizzat kendisiydi. Şafak Özden'in yanında, yerine göre 'kadını', yerine göre 'danışmanı', ama her durumda bambaşka bir sınıfın, 'kravatlılara' yakın bir sınıfın mensubu olarak bulunması, Şafak'ın yakın çevresine, onun kendilerinin akıl erdiremeyecekleri niteliklerinden dolayı 'seçilmiş' bir adam olduğunu ifade ediyordu. Öte yandan da, örneğin, Mustafa Özyürek'ten Rotaryanlar aracılığı ile alınan (Günay, "TÜSİAD akıllı olsa, SHP'den istediğini seçtirir," derdi) bir randevu, bambaşka bir güç ima ediyor, 'kravatlı' takımın olaya bir başka gözlükle bakmasını sağlıyordu. (Bence bunu Şafak, Rodoplu'dan çok daha önce, Günay'ın imza gününe geldiği o ilk günden itibaren plânlamıştı. Bunun ihtimal dâhilinde olduğunu Günay ancak her şey olup bittikten sonra teslim etti, "Belki de," dedi, "çünkü neden bula beni bulmuş olduğunu hâlâ anlamış değilim. Beni hiç sevmemiş olduğunu düşünürsen, heyecanını açıklayacak başka da bir olasılık kalmıyor.") Ama, yeterli değildi tabii. Rodoplu, Şafak'ın Çayırtepe'ye ilişkin tüm bilgilerle donanmasının, donanımını Genel Merkez nezdinde iyi pazarlamasının gereğine "reel

politik icabı!" inanıyordu. Duran Kuran gibi, Ankaralılar da başkanlığı onun hak ettiğini görmeliydiler, ancak, bu iş için Çayırtepe'nin sorunlarının bilgisinin de yeterli olmayacağını hissediyordu. Genel Merkez'e çok hoşlarına gidecek bir şeyler vermeliydiler.

Şafak, Genel Merkezle dolaysız temas kurmanın, her şeyden önce Baykal'la temas kurmak demek olduğuna inanıyordu. Tülin'i (o dönemlerinde ilişkileri henüz bozulmamıştı) bir vesile ile İstanbul'da olan Deniz Bey'le, Etap Oteli'nde bir video-söyleşi yapmaya ikna etti. Olayın "Başkan"a sunuluş biçimi, Çayırtepe ilçe merkezinde, genel sekreterin düşüncelerinin 'canlı' aktarımını sağlayacak bir filme duyulan ihtiyaçtı. Şafak Özden, kendisinden beklenen bir cömertlikle, kaseti çoğaltmayı, isteyen her ilçeye vermeyi de teklif edince, örgütlü gücünü arttırmayı hedefleyen Baykal'ın reddetmesi için bir neden kalmadı. Şafak çekime, aday atanması durumunda yerine ilçe başkanı olmasını istediği Hasan Azmi'yi götürmeyi de ihmal etmedi. Bir yandan, Baykal'ın belleğine müstakbel ilçe başkanının çehresini kazırken, öte yandan da adamın sadakatini perçinliyordu.

Rodoplu, bu faaliyeti "Şafak'ın bir bildiğinin olması"na bağlar, karşı çıkmazken Baykal'ın o andaki en büyük meselesinin her ne koşulda olursa olsun seçim kazanmak olduğuna inanıyordu. Ağzınla kuş tutsa, seçim kazanacağına inanmadıkları bir adamı aday atamayacakları gibi, hiçbir donanımı olmayan ama onlara oy getireceğine inandıkları birisini de atayabilirlerdi. Nitekim, bir Fatma Girik'i, Şişli gibi bir ilçenin başına, "Tüpçü Şevket" adıyla maruf bir adamı Anakent Meclis üyeliğine aday atamaktan çekinmeyeceklerdi. Günay, SHP'nin diğer partilere kıyasla bir dezavantajının da, zaman içinde halk dalkavukluğuna indirgenen 'katılımcı demokrasi' söylemi olduğunu saptamıştı. "Katılımcı demokrasi", feodalizme giydirilen yeni bir kılıf olmaktan öteye gidemediğinden, partililerin 'kalitesi', işe uygunlukları, yetenekleri 'Bırakın efendim, onlar da halkımız değil mi?' haklıcılığına kolaylıkla kurban edilebiliyordu. Ne ki, yirmi bi-

rinci yüzyılın kentsel özlemlerini, on altıncı yüzyıl köylülerinin gidermelerini beklemek, herkese yapılan bir haksızlıktı. Daha da kötüsü, Girik, "Ben de belediyeciliği bir şey sanıyordum, pekâlâ da yapıyorum, işte!" dediği zaman, "Mis gibi idare ediyor tabii, ne var?" diye savunmak zorunda kalmıyordu.

Bu koşullar altında, genel konjonktürün ne olduğu bilgisi yaşamsaldı. Şafak'ın, aday atanıp atanmaması kadar, SHP'nin hiçbir şansının olmadığı bir ilçede atanması da, üstelik onu ilçe başkanlığından da edeceği için, önemliydi. Özden'i, bir kamuoyu yapıp durumu görmeye ikna etti.

Araştırma sonuçları fevkalade yüreklendiriciydi. Rodoplu, ANAP oylarının Anakent'te %22,5'e, Çayırtepe'de %17'ye düşeceğini saptadı. Aynı araştırmaya paralel olarak bir de "tipoloji araştırması" yapıldı. Bu araştırma, Çayırtepe halkının bir belediye başkanında, (bu durumda Şafak Özden'de!) görmek istedikleri nitelikleri saptamayı amaçlıyordu. Birbirinin karşıtı otuz çift nitelik sıralandı, Çayırtepelilerden bunları tercih sıralarına göre işaretlemeleri istendi. Örneğin, "Kuralcı-iş bitirici," "Tarikatçı-Tanrıtanımaz," "Çok açık sözlü-Politik" gibi iki aşırı uçları temsil eden tanımlamaların arasında -onlar da dâhil olmak üzere- derece derece tercih belirteceklerdi. Şöyle:

Belediye başkanımızın nasıl bir kişiliğe sahip olmasını isterdiniz?
Lütfen işaretleyiniz:

1. **KURALCI 0...1...2...3...2...1...0 İŞ BİTİRİCİ**
2. **ÇOK AÇIK SÖZLÜ 0...1...2...3...2...1...0 POLİTİK**
3. **TARİKATÇI 0...1...2...3...2...1...0 TANRITANIMAZ**

v.s. v.s.

Bu veriler dökümlenip değerlendirildiği zaman, ortaya idealize edilen belediye başkanının nitelikleri çıkıyordu. Bu aşamadan sonra işini bilen bir reklamcının bütün yapacağı, adayı bu toplumsal karaktere uyar-

lamaktı. Mart başında yapılan bir yoklamada, Çayırtepe'de SHP oylarının yüzde 37'ye çıkacağı saptanmış olmakla birlikte, seçmenlerin yüzde yetmişinin 'istedikleri gibi bir aday' bulmaları halinde, 'herhangi bir Parti'ye oy vereceklerini söylemiş olmaları, müstakbel başkanın özlenen tipolojiye uygun konuşmasının, giyinmesinin önemini büsbütün vurguladı. Çayırtepeliler, kısaca, 'dürüst, namuslu ve halka yakın' bir aday istiyorlardı. ANAP taraftarları bu niteliklere 'aktif, girişken, cesur ve çalışkan' sıfatlarını da ekliyorlardı. Raporun son cümlelerinin, **"Tüm bu özet değerlendirmelerin ışığında, iki büyük parti, ANAP ve SHP'nin, Türkiye'nin genel manzarasında yer alan sağ ve sol partilerin imajlarını Çayırtepe'de tersine çevirdikleri söylenebilecektir. CHP'nin, Batı'ya yakın, genç ve değişmeyi temsil eden geleneği, ANAP'a kaymaktadır. SHP ise giderek daha kır kökeni seçmenlerin, değişmenin getirdiği olumsuzluklardan korunma içgüdüsünü taşıyan seçmenlerin partisi olma konumuna girmektedir. Çayırtepe'de, partilerin gösterecekleri adaylar felâket getirmeyen değişme arzularına tercüman olabildikleri ve bunu halka yakın ilişki içinde, kendilerini kişi olarak tanıtabildikleri ölçüde başarılı olabileceklerdir,"** olduğunu hatırlatıyorum. Bu durumda Şafak Özden, 'tutkulu, dürüst, inatçı, dayanıklı, yerine göre kabadayı, sevecen, babacan, iş bilir ve halk adamı, olacaktı. (Nitekim, izleyen söyleşiler, demeçler, nutuklar bu doğrultuda kaleme alındı: **"...İnsanlarla ilişkim, insanına göre,"** diyordu Şafak Özden, **"İnsan, insandan yanaysa yumuşak; insan unsurunu ön plâna çıkaran insana yumuşak; haklı bir şeyler varsa, yumuşak. Haksızlıklar karşısında hiç de öyle görüldüğü gibi yumuşak değil! Kesin tavırlı, kararlı bir sertlik söz konusu! İnsanı bu kadar çok seven birisinin zaten yumuşak olmaması düşünülemez! Ama, tersi de mümkün... İnsan fazla bir bana dokunmaya başlamışsa, fazla bir başkasına dokunmaya başlamışsa, kendi onurumu ya da başkasının onurunu korumak durumunda kalmışsam, o başka' Tepkisiz insan olur mu? Ruhsuz insanın yaşamını kavrayabileceğine inanmam! Olmaz öyle şey!")**

Günay Rodoplu'nun, "'Ben' bilinci olmayan bir toplumda, seçmenlerin, kime ve hangi Saiklerle oy verdikleri, muhakeme edilmiş bir karar sonucu değildir," saptamasından yola çıktığını anlıyordum. "Yabancılaşmış toplumlarda insanların siyasi tercihlerini ifade etmeleri ile çarşıda alışveriş etmeleri arasında pek bir fark yoktur," demişti, "Siyasi düşüncelerle 'siyasiler' aynı düzlemde algılanır. Nasıl ki, Marlboro sigarası, açık havanın, gücün simgesi bir kovboyla BMC kamyonları İbrahim Tatlıses'le özdeşleştirilir, onları 'satar', 'lider' denilen tipoloji de Parti'nin 'fikirlerini' pazarlar. Liderin 'sattığı' fikirlerle ilişkisi, Tatlıses'in reklamını yaptığı 'Kamyon'la ilişkisinden fazla olmayabilir. Nitekim, Sohtorik-İsmet Paşa mirasının sahibi, birkaç milyarlık Erdal İnönü'nün, on dokuzuncu yüzyıl reformistlerinin fikirlerine gerçekten sahip olup olmadığı fark etmeyecektir. Mesele, Marlboro kovboyu kadar başarılı olup olmadığıdır. Öte yandan, dünyanın en aklı başında parti programı, 'satıcı'nın, yani liderin imajı kitlelerin beklentileriyle çakışmıyorsa, itibar görmeyecektir. Yabancılaşmış toplumlarda ambalaj önemlidir. Seçmen, alışverişte olduğu gibi, siyaset tüketiminde de 'reklam' bombardımanı altındadır. Reklam cıngılları, sloganlar, o kadar albenilidirler, o kadar bağırırlar ki, 'gerçekler' sinek vızıltısına indirgenir duyulmazlar. Duyulsalar da, insanlar umursamazlar. Oysa, oylarını aldığınız insanlarla ilişkileriniz, sizin sahici, kendinize ait hayatınızın, oy verenlerle çakıştığının kesin bir ifadesi olmalı... "

Çayırtepelilerin nasıl bir aday özledikleri, seçimi nasıl bir adayın kazanacağının saptanmış olması, Ankara'ya Rodoplu-Özden İkilisinin olaylara hâkimiyetlerinin kanıtı olarak sunuldu. Raporu, Genel Merkez'e Günay götürdü. "Bizim" adayımızın Şafak Özden olduğunu ilan etti. Çayırtepe'yi, onu atamaları halinde "garantilerdik". Rodoplu, Erol Çiçek'in aday olması halinde parmağımızı kıpırdatmayacağımızı beyan etti. Ve, hiç beklemediği bir şey oldu, "Bu söylediklerini aynen böyle yazar, imzalar mısın?" dedi, o zaman MYK üyesi olan kadim arkadaşı. "Elbette

imzalarım!" Rodoplu, Şafak Özden için yazılı kefalet vermiş oldu. Yetkilinin nasıl etkilenmiş olduğunu tahmin edebiliyordum. Rodoplu'nun, Şafak'a duyduğu inancın bedeninden adeta fışkıran, bizi saran bir gücü vardı. O dönemde hemen hepimiz, Özden'in partiler üstü bir Koçyiğit olduğuna inanmaya hazır gibiydik. Bir yanımızda da böyle bir düş görmeyi arzuluyor olmalıymışız. Aramızdaki benim gibi şüpheciler bile, Günay'ın yanılacağına ihtimal vermedikleri için -İzzet Abi'nin o sözlerini hatırlıyorum, "Öyle coşkulu ki, insan onun yanındayken Türkiye'de her şeyin mümkün olduğu gibi bir hisse kaplıyor! Olmayacağını bile bile, ütopya olduğunu bile bile kaplıyor!'- yardım teklif eder olduk. Günay, "Şu andaki en büyük ihtiyacımız, nüfuz ticareti!" diye gülüyordu.

Şafak Özden belediye başkanı aday adayı olduğunu Ocak başlarında, Çayırtepe'de o gece, düğün salonunda verdiği kokteylde açıkladı. Rodoplu, hepimizi -SHP'ye karşı olan TKP'liler, ünlü isimler- toparladı, gittik. Elimde o geceden kalmış, Günay'ın çektiği bir fotoğraf var: Askeri mahfelleri anımsatan bir düğün salonu, çıplak duvarlarına yapışkan bantla gelişigüzel yapıştırılmış kâğıt SHP bayrakları, Günay'ın her zaman nefret ettiği çelenk/çiçekler. Kimler göndermişler diye bakıyorum, "Orta Kırtasiye", bu kırtasiyeci daha -Özdenlerin iş yaptıkları olmalı- çeşitli Özdenler, bir SHP il meclis üyesi. Kornişlerinden çıkmış tül perdeler, büyük bir içki masası, karanfiller, rakılar, rakılar! Ne çok içki içilmişti! Günay'ın, "Bizimkinden, hele de Alevi olanlarımızın, bir dezavantajı da, 'ilerici' olmak zorunluluklarıdır ki bu, içki ve diğer özgürlüklerin dayatılması demektir," diye açıklamıştı, "Meğerki adamakıllı hasta olalım, biz içeriz! Düzenden intikam alır gibi, başkaldırır gibi içeriz!" Bense, alkolizmin, haniyse seçkin bir nitelik olarak tezgâhlandığı bir ülkede bunda şaşılacak bir şey olmadığını düşünüyordum. O gece bir de pot kırdım, Günay'a, Can Yücel'in başını çektiği Ayyaşlar Vakfı'nın itibarının nereden geldiğini sordum. Yapmamam gerektiğini, Rodoplu'nun yüzü tiksintiyle kasılınca hatırlamıştım. Yücel'i eskiden beri tanırım. Bir defasında, bir edebiyat

toplantısında Günay'la beraberdik. Öğleden sonraydı, Yücel, yine körkütük sarhoştu. Beni gördü, yanıma yürüdü. Sonra da Günay'ı fark etti. Tepeden aşağı süzdü. Beğenmiş olmalıydı. "Mmmmm," dedi uzun uzun. Günay'a döndü, "Sen," dedi, "sen ..kişiyormuşsun, bununla?" Günay'ı yeni yeni tanıdığım dönemlerdi, utancımdan yerin dibine girdim! "Siz," dedi Günay, "Siz, efendim, insanı ancak kusturursunuz."

Fotoğrafın solunda, birbirlerine poz vermiş bir grup var. Başta, garson olduğu sürekli öne eğik durmasından belli olan güleç yüzlü bir delikanlı, yanında Ali Amca dedikleri, zamanında buralardan toprak kapattığı için çok zengin olduğu söylenen ihtiyar, "Parti'nin bohçacısı." Günay, "DYP'yi, ANAP'ı gezer, dedikodu getirirdi," diye anlatırdı, "ama doğru bir haberine hiç rastlamadım. 'Bizim çocuğumuz' dediği herkesi idare ediyor olmalıydı." Ali Amca'nın yanında, otuz yaşlarında, kel kafalı, şişman bir genç adam, Çayırtepespor'un antrenörü. Oturan, 'Ben sizi bir yerden tanıyorum,' dedirten sıradanlıkta Kürt ya da Türk, Doğulu bir yüz. Taksitle terlik de satabilir, kasap da olabilir, ama bakkal dükkânının içinden çıkamayacağı izlenimini veriyor. Yanında Şafak, onun yanında iki Laz. Cin bakışlı bir müteahhit, bir kalfa, cin bakışlı olmayan üçüncü müteahhit de becerikli olmalı. Bakıyorum, Günay dışında sadece üç kadın görüyorum. Birisi bizim arkadaşımız. Rodoplu'nun, Duran'ın dükkânındaki imza gününden sonra gittiği restoranda tanıştığı partilileri anlatmasını hatırlıyorum. "Hep böyle kadınsız mısınız?" diye sormuştum, "Tabii, Atatürk'ten bu yana karılarını da getirebileceklerin sayısı çok arttı," demişti, muzip muzip, "Nitekim, öğretmenlik gibi, bankacılık gibi mesleklerdeki hanımlar ara ara da olsa gelirler. Onların, Parti'nin gidişatına ilişkin söyleyecekleri bir şeyler hep vardır. Yani, hemen her zaman kocalarını eleştirir, politikaya burun kıvırırlar. Ha, bak, bir de 'masa süsü' hanımlar vardır. Onlar kocalarına 'beyim' der, kurum kurum kurulurlar. Ama, çoğunluk eşlerini getirmedikleri, -bu 'eş' kelimesi de Büyük Yalan, değil mi?- gece-

ler çok uzun, çok içkili, kocalar sürekli konsomasyonda olduklarından, kadınlar da gelmek istemezler."

O gece Duran Kuran gelmemişti. Erol Çiçek, Onur Oflu ile bizim masadaydı. Erol, henüz kendi aday adaylığını ilan etmemiş olmalıydı ki, ara ara yerinden kalkıp Şafak Özden'le öpüşüyordu. Hatta bir ara, bana Günay'ın ona karşı geliştirdiği tavrı sorgulatan içli bir dayanışma nutku da attı. Şafak'ın aday adaylığını sindirmeye çalıştığı dönemdi. Özden'e bakılacak olursa, cebi delik olduğu için başka çaresi de yoktu. Ancak Erol, hiç değilse Şafak'tan boşalan ilçe başkanlığının kendisine verilmesini istiyor, bu yönde faaliyet gösteriyordu. Ama, Şafak, buna da izin vermedi. Kendisi aday olmak, seçim kazanmak için uğraşırken, altını oyacak bir ilçe yönetimi istemiyordu. Çiçeklerin peş peşe yaptıkları hatalar kuşkulanmakta haklı olabileceğini gösterdi. İlk hataları, Erol'un ilçe başkanı olması tehlikeye girince, ağabey Türkay'ın ileri sürülmesi oldu ki, bu manevrayı, en bağnaz Çiçek tarafları bile "yutmadı". İkinci (ve affedilmez!) hataları, yeniyetme Özden tarafından ekarte edilmeyi kendisine yediremeyen Türkay Çiçek'in küsüp DSP'ye gitmesi, oradan 'sağcı' Şafak Özden aleyhine lâf üretmeye koyulmasıydı. Bir ara öyle bir durum oldu ki, Çayırtepe'deki Kürtler, DSP'yi, Ecevit'in tüylerini diken diken etmesi gereken bir biçimde, kurulmasına izin verilmeyen Marksist Kürt partisi gibi kullanmaya başladılar. Erol Çiçek, son dakikaya kadar vazgeçmeyen inatçı bir adamdı, sonunda tüm dezavantajlarına karşın o da aday adayı olduğunu ilan etti; yârin gül yanağından başka her şeyi paylaşan ekip çatladı. İzleyen kavgada, Duran tarafsızlığını korudu, Onur Oflu, bir yandan Şafak'la çalışırken (kooperatifte!) öte yandan da Erol'la birlikte oldu. Günay'a gelince, o herkese cihat ilan etti.

Ankara'dan alınan ön-olur yüreklendirdi, Özden, "bir on milyon attı", adaylığı garantilenmişçesine çalışmaya koyuldular. Rodoplu'nun ilk yaptığı iş, Özden'e gerekli Çayırtepe bilgileri ile donanmaktı. Araştırılması,

üzerinde düşünülmesi, ayağı yere basan, özgün fikirler geliştirmesi gereken ana konuların bir listesini hazırladı,

1. **Çayırtepe sorunları (ayrıntılar ekte)**
2. **Şimdiki belediyenin mali durumu, imkânları**
3. **Din-mezhep-tarikatlar (Sarısultan'daki Nakşiler???)**
4. **Kadın hakları, feminizm, çocuk**
5. **Eğitim, özellikle özel okullar ve üniversite**
6. **Gençlik**
7. **İşçi, işsizlik, lümpen proletarya (Çayırtepeli heavy metalciler?)**
8. **İleri teknoloji ve Netaş**
9. **AT**
10. **Dış politika (ayrıntılar ekte)**
11. **Af, fikir suçları, özgürlük**
12. **Sağlık / dispanser ve/veya korumacı hekimlik?**
13. **Çevre**
14. **Gecekondu (sosyal silo ve/veya iyileştirme?)**
15. **Kış/yakıt/ doğalgaz**
16. **Komünizm, perestroyka, özelleştirme**
17. **SHP, tüzük, program**
18. **Belediye kanunu**

"Mesela, Ömerli Barajı gibi bir sorunla karşılaştığımızda, Şafak'ın tavrının ne olacağını saptamak durumundaydık. Böylece, olmayacak vaatlerde bulunmaktan korunabilirdi. Nasıl bir Çayırtepe hayal ettiğini kelimelendirmeli, seçmenin onayına sunmalıydık. Levent gibi tek katlı, bahçeli mi, Ataköy gibi yüksek mi olacaktı? Var olan koşullar altında optimal çözüm neydi? Geçici ve kalıcı alternatifler neler olabilirdi? Şu Kürt-Alevi oylarına hükmettiği söylenen adamın mahallesi ne olacaktı? Örneğin, yol geçirmek için gecekondularını yıkabilecek miydi? Başka çözüm var mıydı? Belediyenin imkânları nelerdi? Anakent'in Dalan'da kalması

halinde, SHP'li bir belediyenin olası yalnızlığı, mali kaybı nasıl giderilebilirdi? Belediye arsaları var mıydı? Karayollarının E-5 için istimlake girişeceği, doğru muydu? Doğruysa, nereleri istimlak edilecekti? Rodoplu, bir 'gölge' belediye teşkilatının hemen kurulması, imardan fenne, mali işlere kadar, gölge daire başkanlarının görevlendirilmesinden yanaydı. Bu gölge başkanlar derhal çalışmaya başlamalılar, Şafak'a nasıl bir işe talip olduğunu anlatan, çözüm yolları öneren raporlar akmalıydı. Şafak, bu raporlar doğrultusunda kendisine bir zamanlama çizelgesi yapmalı ve ilan etmeliydi. Ancak, Şafak, bu önerinin olmadık bir hayal olduğunu söyledi, "Hangi gölge kabine, gülüm? Adamları görüyorsun işte! Hepsi benden beter politikacı olup çıktılar!"

"Adamlar" dediği, çevresine topladığı Çayırtepeli partililerdi. Rodoplu, Şafak'ın sığınma-hükmetme ikilemi içinde gelişen kişiliğinin yapıcı eylemi öldürebileceğini ilk kez görmeye başladı. Özden, "Ben, benden akıllısını istemem, gülüm!" beyanı ile, siyasi çevresini azgelişmiş bir komi (fotoğraftaki), bir fotoğrafçı, beylik tabancası ile gezinen, saçları boyalı bir astsubay eskisi (Şafak'a, Çayırtepe yerine Sarıyer'e başkan olmasını söyleyen adam), su tesisatçısı gibi, icraatını sorgulayabilecek donanımı olmayan adamlarla bilerek isteyerek sarmıştı. Bu adamlarla ne yapacağını soran Rodoplu'ya cevabı hazırdı,

"Güdücem."

Öyle de oldu. Bu insanlar, "bir yerlere geleceklerse", Özden'le geleceklerini bildiklerinden, onun "neferleri" oldular. İzleyen, küçük insanların yıkıcı ittifakıydı. Sinsi bir ittifak olduğundan ilk bakışta görünmüyor, ancak ayrıntıların bir araya gelmesiyle ortaya çıkıyordu. Günay'ın "Çok aptalcaydı, çok önemsiz gibi duruyordu ama çok şey anlatıyordu," dediği bir fotoğraf çekme olayı vardı. Şöyle: 'Çayırtepe'nin Sesi' türünden, özellikle sol kesime hitap eden bir yerel gazetede Şafak için söyleşi ayarlanmıştı. Röportajı, iki kelimeyi bir araya getiremeyen, Karslı 'muhabir' adına Rodoplu yaptı. Metin, delikanlının eline hazır verildi. Ancak, fotoğraf

da gerekiyordu. Günay, profesyonel bir fotoğrafçı olan arkadaşımız Tuncer'i, üstelik de ücretsiz çekmeye ikna etti. Ne ki, Şafak, Tuncer'i, istemiyor gibiydi. Rodoplu, iyi bir fotoğrafçının neden geri çevrildiğini uzun süre anlamadı ancak ısrarının, 'Çayırtepeliler iyi fotoğraftan ne anlar' yaklaşımıyla, 'seçkinci kaprisi'ne indirgendiğinin farkındaydı. Bütçe dâhilinde mümkün olan en iyisini yapmak varken, kötüye razı olunuyor. Çayırtepelilerin küçümseniyor olmasını hazmedemiyordu ama öfkesini yendi, sonradan meclis üyesi olan fotoğrafçının dükkânına gidildi. Adam saydam nedir bilmediğinden, en ucuzundan renkli film aldırmıştı. Baskı işlerinden anlayanlar bileceklerdir, renkli fotoğrafın gazetede basılması, uzun, pahalı bir işlemin sonucunda kötü netice verir. Ne ki, Rodoplu'nun, rasyonel otoritenin kaybı dediği patoloji ("O noktada, değil ben, Şahin Kaygun söylese aldırmazlardı!" diyordu) işliyordu, leş gibi bir fon perdesinin önünde, İnönü'nün fotoğrafını misina ile perdenin kornişine asarak berbat fotoğraflar çektiler. Günay, 'politika' denilen çıkar savaşının bu kadar basit bir meseleye bile yansıdığını gördü. İnanması zordu ama, son tahlilde SHP'ye fisebilillah çalışacak Tuncer düzeyinde bir uzman, Şafak'ın listesindeki yerini perçinlemeye kararlı, üçüncü sınıf bir sokak fotoğrafçısı tarafından 'ekarte' edilmişti. Adam, Özden'in etrafında kadınsı bir sevgi gösterisiyle döneniyor, yanaklarını sıkıyordu:

"Yakışıklıdır bizim başkan, yakışıklı!" Rodoplu, Şafak'ın terslenmesini beklerken öyle olmadı. Başkan adayı döndü, Mustafa'yı iki yanağından koklayarak öptü,

"Seni seviyorum," o da, başkanına sarıldı, "Ben de seni seviyorum, Başkanım!" Ülkede yerli yersiz kullanıma giren "seni seviyorum" Amerikanizmi, iğrenç; Şafak'ın, Günay'a, onu sevdiğini söylerken kullandığını bildiğim tonlamayı anımsatması daha da iğrençti.

Şafak'ın bu adamlardan bir gölge teşkilat oluşturamayacağı doğruydu ama, sorun zaten hep o sorundu: Kendi elinle kendi başına getirdiğin felâket! Negative selection, makûs seçim. Şafak'ın "gütmek" niyetiyle to-

parladığı adamlar, sadece o işe yarıyorlardı: güdülmeye. Bu da Günay'a, Turgut Özal'ın Plânlama müsteşarıyken söylediği bir sözü hatırlatmıştı, "Adam alıyoruz, iş bilmiyor; iş bileni alıyoruz, solcu çıkıyor!"

Rodoplu, o noktada, Şafak'a adaylıktan vazgeçmesini, bir dahaki seçimlere hazırlanmasını önerdi. Beni -herhalde sizi de- şaşırtmayacak tepki aldı, "Olur mu, da!? Sen de bir lâf ettin ki, gülüm! Sanki, başkası bizden daha mı iyi belediye başkanlığı yapacak?" Günay, bir an, Erol Çiçek'i düşündü, hak verdi, öteki an, zaman içinde nasıl gittikçe daha, daha, daha kötüsüne razı olmak durumunda kalındığını düşündü, isyan etti. Bir başka yolu olması gerektiğini düşünüyor, "Kaldı ki, Çayırtepe gibi bir yerin sorunları ancak Prof. Kaptan gibi uzmanlarla hale yola girmeye başlar," diyordu. Doğru söylüyordu. Kaptan, arkadaşımızdı, onun gibiler 'aşk'la, ülküyle tutulamazlarsa, para ile hiç tutulamazlar. Yurtsever bir uzmanın fiyatı yoktur.

Adamlarının yetersizliğini öne süren Şafak'a profesyonel hizmet satın almayı önerdi. İzleyen diyalogu tahmin edebiliyorum,

"Nasıl?"

"Özel sektörden! Hizmet satın alalım."

"Nasıl?"

"Sen hedeflerini sapta, onlar sana nasıl, hangi bütçeyle, ne sürede, kimler tarafından gerçekleştirilebileceğini araştırıp sunsunlar. Özel DPT'n ya da Çayırtepe Plânlama Teşkilatın gibi çalışırlar. Proje bazında, tabii. Böylece, Çayırtepe Belediyesi'nde istihdam edemeyeceğin beyinlerin hizmeti senin olur."

"Bunu yapacak kuruluşlar var mı?"

Vardı, tabii. Nitekim, yakından tanıdığımız bir kuruluş vardı ki, çalışanları dört kuşak CHP-SHP'liydiler. Canla başla saldırdılar. Mükemmel bir çalışma plânı çıkardılar. Sonucu bir seçim nutkunda özetlendi: **"Ben çağdaş yöneticilikte araştırmaya inanan bir adamım,"** diyordu Şafak Özden, **"Literatürde stratejik plân çalışması diye bilinen yöntem, ilçede**

üretilen sermayenin ilçe kalkınmasında kullanılmasını sağlamak, yeni öz kaynaklar yaratmak için kullanılır. Örneğin, hazırlanacak stratejik plânla, Çayırtepe'nin ekonomik potansiyelini beş yıl içinde, reel rakamlarla asgari iki katına çıkarmayı hedefliyorsak, Çayırtepe'nin özkaynak ve bütçe sorununu çözerek kalkınmasını amaçlıyoruz demektir. Bu, tüm değerlerin iki katına yükseltilmesi anlamına gelir. Belediye başkanı olur olmaz, yapacağım ilk iş, Çayırtepe'nin ekonomik, sosyal ve tarihi varlıklarının tespiti, sonra tespit edilen bu varlıkların ekonomik olarak işletilip işletilemeyeceğinin belirlenmesi olacaktır. Daha sonra, Çayırtepe'nin rakip ilçelere göre yatırımcılar nezdindeki avantaj ve dezavantajlarını saptayacağım. Buna bağlı olarak, yeni ve verimli alanlara yapılacak rasyonel yatırımlarla verimliliğin yükseltilmesi olanaklarını araştıracak, var olan çok az sayıdaki turizme dayalı faaliyetleri yeniden gözden geçireceğim. Ekonomik ve sosyal sistemin modernizasyonu ile verimliliğin yükseltilmesi; verimliliğin artışıyla meydana gelecek altyapı ve üstyapı kaynak ihtiyaçlarının hesaplanması; kalkınma hızının yaratacağı, sosyal, siyasal ve çevresel değişikliklerin tahmin edilerek gerekli önlemlerin alınması; belediyenin Çayırtepe'nin kalkınmasında oynayacağı kısa, orta ve uzun vadeli rolün tespit edilmesi, belediyede bir Stratejik Plânlama Ünitesi'nin (SPÜ) alt ve üstyapısının oluşturulması gerekecektir." Bir de zamanlama çizelgesi ilan ediyordu: "'**Türk gibi başla, ama Türk gibi bitirme!**' diye bir söz vardı. **Seçildikten sonraki ilk altı ayı, hazırlık devresi olarak kullanmak istiyorum, ilk iki ay, nüfus, eğitim, meslek grupları, hayvancılık, tavukçuluk, seracılık (mesela, Çırpıcı, Sütünpınar, Koçaklı, Hasınlı'da), endüstri, turizm gibi potansiyel ekonomik kaynaklarla, Çayırtepelilerin yıllık gelir kaynaklarının, arsa-arazi mülkiyet dağılımının, yatırımcıları, Beş Yıllık Bütçe ve Program (BYBP) yapmayı mümkün kılacak verileri, bu arada belediye gelirlerinin kaynaklarının, bölgedeki kooperatiflerin, anakent belediyesi inşaatlarının envanteri çıkarılacak. Üçüncü ayda dışa yönelik çalışmaları bitiririz. Örneğin, İstanbul Anakent turizm verileri toplamış, turizm eksperleri ile, bölge plâncılar ile**

derinlemesine görüşmeler yaparız. Bu arada Çayırtepe'nin toplumsal yapısını saptamaya yönelik anket çalışmaları da biter. Analitik verilerini toplar, deneysel araştırmalar, yani toplumsal ilgi, temayül, ilişkiler ve iletişim kapasiteleri, ortak çıkarlar ve işbirliği olanaklarının saptanması dördüncü ayda tamamlanır."

Bu son cümleyi anlamamıştım, Rodoplu, "Mafya ile ilişkiler," diye açıkladı, "Binlerce dönümü kapatmış bir Salih Çırpıcı ile nasıl halleşeceksin? Adamlarla nasıl işbirliği içine gireceksin? Ortak çıkarlar ne olabilir? Bir belediye başkanının yaptırım gücü nedir? Sanıyor musun ki, Kuruçeşme'deki kömür depolarını Dalan, sahipleriyle işbirliğine girmeden, kayıplarını telafi etmeden oradan kaldırabilirdi? O kadar paşa belediye başkanı gördük, kaba kuvvetle halledilebilseydi, onlar hallederlerdi, değil mi? Bir Atatürk Mahallesi'ni, eski 1 Mayıs'ı, al. Bir zamanların kurtarılmış bölgesi ya, hangi kondu kime ait, kim kiracı, kim değil, tek bir kayıt yoktur! Envanter çıkarmadan değil istimlak etmek, tapu verilemez. İstimlak ettin mi, yer göstereceksin. Kimin yerini? Belediyenin. Peki, belediyenin hangi arsası var, hangi binası var, nerede ve değeri nedir, bilmeden nasıl yapacaksın?"

Bilinemeyeceğine inanmak çok zor, ama öyleydi.

"Kulağı kesiklerden yıllanmış bir memur kaldıysa, onu hoş tutmayı becerebildiysen belki sana birkaç yer sıralar," dedi, Günay, "O da yoksa, debelenir durursun, artık."

Nutuk, **"Beşinci ayda, fiziksel plânlama, yani Çayırtepe Kalkınma Planı'na uygun yerleşim analizinin yakın, orta ve uzun vade için hazırlanması, gecekondu politikasının ayrıntılarının tespiti; hukuki, ekonomik ve sosyal parametrelerin saptanması; ilçe imar plânları ve şehir mobilyası için uzman önerileri envanteri de iki ay alır. Altı ay,"** diye sürüyordu, **"Bütün bu bilgiler derlenip, bilgisayarlara depolandıktan sonra, iki ayağımız yere sağlam basarak uygulamaya geçeriz. Bütün bunlar o zaman içinde başka hiçbir şey yapılmayacak anlamına gelmez**

tabii. Ama, bizi yap-bozculuktan kurtarır. Yanlış karar verip, geriye dönmek zorunda kalmaktan kurtarır. En önemlisi, parayı çarçur etmekten kurtarır."

Ancak yerel yönetimin, yani belediyenin öngördüğü projeleri, Çayırtepelilerin benimsemesi ve katılımları şarttı. Bunun yolu da, halkın yönetimine belli düzeylerde gerçekten ortak olduğu bir Çayırtepe yaratmaktı. Halkın yönetime nasıl ortak olacağına gelince de,

"Belediye başkanlarının ayda bir belediye halkına açık toplantı yapmaları olağandır. Ancak, koca Çayırtepe'yi ayda bir, haftada bir belediyeye getirip sorunları çözemeyiz. Öyle yaparsak, Çayırtepe'nin seçkin tabakasının, elit tabakasının elinde kalma tehlikesi var. Ben, Çayırtepe'ye ilişkin tüm kararları mahalle muhtarları ve ihtiyar heyetlerinden oluşan mahalle temsilcilerine danışarak, onların fikirlerini alarak uygulamayı düşünüyorum... "

Günay'ın, "açık toplum feryadı"nın her satırında duyulduğu bir yazıydı. Ona da söyledim, "Onun için diyorum ya," dedi "Şafak Özden beni düzerken aslında limitleri, polimetreyi, metropolün makro formunu, lineer aşamalı organik dokuyu, hata marjlarını düzüyordu!"

Özden'in belediye başkanı olduktan sonra saklanamaz biçimde ortaya çıkan kişiliğini düşündüğümde, Rodoplu gibi birisinin fildişi kule aymazlığını affedemiyor, ömrü boyunca korktuğu "ayağı yere basmayan akademisyen olmaktan" kurtulamadığını görüyorum. Reel politiği kollama kaygısını anlıyor, diğer araştırmalar gibi, bu nutuğun da, daha doğrusu, stratejik plânlamayı gerçekleştirecek kuruluşun niyet mektubunun da birkaç amaçlı olmasının nedenini biliyorum. Şafak'ın aday atanma sürecinde, SHP'nin öz-uzman aydınlarının, (Gramsci'nin 'organik aydınları'nın), yardımını sağlamak başlı başına bir mesele olduğunun, kendilerini 'bağımsız' varsaydıkları için, deyişi mazur görün, kesik parmağa işemeye niyetleri olmadığının bilincindeyim. Gerçekten de, Şafak Özden'i, en tüysüz Cumhuriyet muhabirinden en etkili teorisyenine kadar, istis-

nasız hepsine, pazarlamak gerekiyordu. Rodoplu'nun, metinleri, bir Çevikçe, bir Göymen, bir Coşkun'un, Şafak'ta benimseyebilecekleri bir 'aydınsallık' sezecekleri, öte yandan, bilgisayar grafikleri ile donatılmış, bilimsel görünümlü araştırmanın üzerindeki Mart 1989 Yerel Seçimleri, Yönetici Raporu, Çayırtepe, başlığının gizeminin, ('Yoksulların hakikatli düşmanı yazı' diye Latife Tekin'i anmadan edemeyeceğim.) fotoğrafçı Mustafa'dan astsubay emeklisine kadar, Şafak'ın adamlarına ceketlerinin düğmelerini saygıyla ilikletecek şekilde kelimelendirmiş olmasının nedenini de anlıyorum. Teklifsizlik küçümseme getirir, saptamasından, Şafak Özden'in 'köşe başındaki dükkânın sahibi' olmaktan öte bir adam olmadığı, yargısından böyle kurtulunduğu da doğru olabilirdi. Benim kabullenemediğim, kendisini onca ilgilendiren araştırmaları Şafak Özden'in bile doğru dürüst okumamış olmasıydı. Daha önce de söylediğim gibi, Rodoplu'dan ya daha akıllı ya da daha kötü niyetli olmalıymışız ki, izlediğim faaliyete karşın, ben, Şafak'ın, Günay Rodoplu'ya, hiçbir zaman onun vehmettiği gibi "ihtiyacı" olmadığını görebiliyordum. Günay'ın, bir şıklıktan, bir "leğen örtüsü" olmaktan öte algılanmadığını kavrıyor, Çayırtepeli partililerin, küçüklü büyüklü Özdenlerin, ona gösterdikleri' 'ihtimam'da, kravatlı kaymakamı "Allah seni başımızdan eksik etmesin," duasıyla idare eden köylülerin sahtekârlığını seziyordum. İlişkilerinin cinsel boyutu olmasa, Rodoplu'nun, Şafak Özden'in değil dostu, arkadaşı olmak, ona Erol Çiçek kadar yakın olamayacağı bence açıktı, ama dediğim gibi, Günay'ın bunu görmediğini sanıyordum, ama yanılıyordum.

Emeğinin Genel Merkez kravatlılarını etkilemekte kullanılacak şıklıklara indirgendiğini Günay da gördü. Akademisyen titizliği, Özden'in, "Bırak, gülüm, kim okuyacak!" gerçekçiliği ile aşağılandı. Zamanla, 'İçine şarkı sözü yazmış olsam fark etmezlerdi, inan!" diyordu, Günay, "Bir istisna ile!" Eğer araştırma oy oranını gösteren bir araştırma ise fevkalade telaşlanıyor, "Söyle, söyle, rakam ne? Kazanıyor muyuz?" diye döneniyorlardı. Ancak, o durumda da,' belki' ile başlayan şartlı cevaba tahammülle-

ri yoktu. Nedenini şimdi anlıyorum. 'Belki' oyları yükseltmeye yönelik emek istiyordu, oysa onlar bir piyango bileti almışlardı, kazanıp kazanmadıkları seçim günü belli olacak bir piyango bileti. Bir ara bu araştırmaların en çok Günay Rodoplu'nun işine yaradığı gibi bir teselliyi geliştirmeye çalıştım. Çayırtepe'de en çok sevilen şarkıcının Emel Sayın olduğunu, İbrahim Tatlıses'in, Sayın'ın ancak üçte biri kadar oy topladığını, insanların dürüstlüğe, dindarlıktan iki misli önem verdiklerini öğrenmekten heyecan duyduğunu görüyordum. Çayırtepe kamuoyunda dindarlıkla dürüstlüğün ille de bağdaştırılmadığını bilmenin Şafak'ın Çayırtepe Nakşilerine takınacağı tavrı belirlemek gibi reel politik yararının ötesinde, romancı Rodoplu'nun halkını birinci elden tanıması gibi bir yararı olduğunu umuyordum.

"Refah'ın barajı aşamayacağını daha ilk araştırmada görmek ilginçti, çünkü İslâmiyet'in bir ahlâk sistemi olarak algılanmadığı bulgusuyla çakışıyordu. 'Dürüst'lük, ki bir adayda en çok istenen nitelikti, semavi değil, dünyevi bir ahlâk sisteminin parametresi olmuştu," saptamasını, Rodoplu'nun, pazar ahlâkının yerleşmiş olduğunu korkusunun rakamlarla kanıtlıyordu. 'Halk adamı' olmakla 'kültürlü' olmaya eşit derecede prim veriliyor olması, adayın 'temiz bir geçmişi olmasının önemsenmemesi gibi, "Türk'lere ilişkin geleneksel söylemleri sarsan bilgiler çok ilginçti. Yine de Günay'ı, kimin adına olursa olsun, özde yadsıdığı her şeyin içinde görmek acı veriyordu.

Ama o ısrarla devam etti. Çayırtepe, kuşaklara örnek olacak şekilde yeniden yaratılacaksa, kefil olduğu Şafak Özden'in, "Çayırtepe'de neyin, nasıl, kimler tarafından yapılır, neyin yapılamaz olduğu gerçekliğini yakalamasının" şart olduğunu biliyordu. "Mesela, en az otuz yıllık bir plânlama tekniği vardır, lineer programlama diye," anlatıyordu, "Şu kadar otobüsün, taşınacak şu kadar yolcun ve gidilecek şu kadar yolun varsa, bunları nasıl tahsis etmen gerektiğini söyler. Çarpar, böler, o koşullarda en iyi çözümü bulursun, biter! Bunun gibi. Bütçede olsun, kaynak

yaratmakta olsun, Şafak'ın telâffuz dahi edemeyeceği yöntemler vardır. Bunları kendisinin bilmesi de şart değildir!! Biraz güvenle, biraz inançla, biraz tevazu ile ikisi yurtdışından doktoralı olmak üzere, Türkiye'de bulunabilecek en uzman kadrolardan birisi Çayırtepe için çalışabilirdi. Araştırmacılar, kendileri başkan olacaklarmış da, Çayırtepe'yi kalkındırma işi onların başına kalacakmışçasına dikkatliydiler. Ve tabii, ben oradaydım, en ufak bir yanlışlıkta müdahale etmek üzere oradaydım, göz açtırmayacaktım."

Biliyordum. Günay'ı, Özden'in aday adaylığını ilan ettiği gece izlemiştim. Hiç oturmadığını hatırlıyorum. Genel Merkez'e Türkiye çapında ünlü birilerini Çayırtepeli Şafak Özden'i desteklediklerini gösterebilmek için fotoğraf istiyordu. Çiçek'le Özden'in öpüşürlerken çekilmiş fotoğrafları, uzlaştıklarını, aralarındaki kavganın Çayırtepe örgütünü bölmesinin (böyle bir olasılığın güçlenmesi durumunda, Genel Merkez'in birleştirici olacağını düşündüğü bir 'üçüncü' adayda karar kılması tehlikesi vardı) söz konusu olmadığını kanıtlayacağı için önemliydi. Rodoplu, söz konusu fotoğrafçıya resim çeksin diye dil döküyordu ama önceki gün satın alınmış gibi duran takım elbiselerini giymiş, damatlık tıraşını olmuş olan adam eline fotoğraf makinesini almaya katiyen yanaşmıyordu. Günay'ın hırpalandığını görüyor canım fena halde sıkılıyordu ki, kulağıma eğildi, "Aldırma," dedi, "Aday adayının adayı olarak, o da kendisini yeniden konumluyor!" Kalktı, fotoğraf makinesini aldı, kendisi çekmeye koyuldu.

Bu arada elinde, Şafak'ın o gece söyleyeceği nutuk da vardı. Bir ara yalnız kalıp, vermeye çalışıyordu. Sonunda, Şafak nutku okudu, Günay'a döndü, ellerini iki yana açtı,

"Ne diyeyim? Seni seviyorum!"

Fotoğrafçı Mustafa'ya "seni seviyorum" derken ki tonlama. Aynı tonlama. İki yanaktan, iki buse. Aynı buse, aynı tonlama.

Günay'ın gözlerinin dolduğunu bir tek ben gördüm. Daha o zamandan anlamış olduğunu şimdi biliyorum. O da herkes gibi Şafak Özden'e yararlı olduğu sürece "sevilecekti."

Anlamak, anlamak, anlamak! Anlamak, bu kadının kötü kaderiydi sanki!

Yanımıza geldiğinde, "Ne işin var, be yavrum! Ne işin var?!" diye sormaktan kendimi alamadım, "Ne kadar anlatırsan anlat, anlayamayacağım, bir türlü!"

Yüzüme baktı, baktı,

"Seni gidi koca Marksist," dedi. "Entelektüel etkinliğin toptan dışlandığı bir insan etkinliği hiç gördün mü sen? Ya da, her türlü insan etkinliğinin dışlandığı bir entelektüel etkinlik? Homo sapieni, homo faberden ayırabilir misin?"

Gözyaşını silmiş, bir başka Ata Ruhu'yla, Gramsci ile sohbet ediyordu. "Mesela, gerçeği görmemezlikten gelmek değil. Mesele, vefa. Kadının inandığı, erkeği bellediği birine duyduğu vefa, hepsi bu."

"Bırak. Allah aşkına, ne kadını!" Sesim tıslar gibi çıkıyordu.

"Çocuğuna hamileyim," diye fısıldadı Rodoplu, "Kadını değilsem, nesiyim?"

II

"Rahmime düşen bir damla Şafak'tı, Şafak! Işıktan bir damla. Pırıl pırıl bir damla. Yeşil elma, kekik, tarçın usaresi. Kendisini yeniden doğuran özsuyu. Ziganalar'ın nefesi. Koklamaya kıyamadığım yiğidimin içimde yeşermesi. Rahim rahmimde yeniden başveren sevdiğim. Çiçeğe duran sevdiğim. Ebedi mucize. Tanrı'nın bedenimi kutsaması. Seçilmiş kulluk beratı. Somutun, gerçeğin, kozmik ahengin kanıtı. Yabancılaşmanın sonu. Aşkla bütünleşmek. Tevhid."

Günay Rodoplu, üç ayı aşkın hamileliğini böyle tanımladı.

Şafak Özden'le paylaşması bir ay sürdü. İzleyen iki ay, Özden'in Günay'ın bedeninde yeşeren "kol, bacak, yürek geliştiren yeni Şafak'ın" varlığını tanımasını beklemekle geçti. Özden, kendi kendisine çözümlenecek bir mesela ile karşı karşıyaymışçasına suskunlaşmıştı,

"Bebeğin kaderine ilişkin karar, üçüncü ayın bitmesine birkaç gün kala alındı."

Yüzünü bana çevirdi ve ben, Günay'ın her türlü ifadesini bildiğimi sanan ben, gözlerindeki mezar karanlığını ilk kez gördüm.

"Nerede olduğumuzu artık hatırlamıyorum, ama Şafak'ın, aday olmaması için ikna etmeye çalıştığı Erol'la birlikte geldiğini iyi biliyorum. Pazarlık yapıyorlardı. Yağmur yağıyordu ve ben üşüyordum. Yorgunluktan olmalıydı, çok üşüyordum. Pazarlık çok uzadı. Sızlayan bedenim, döşek diye yakardı. Ruhumun bir parçası bebeğin hayatına ilişkin 'kararı' erteletmek istemiş de olabilir, Şafak'a daha sonra da konuşabileceğimizi söyledim. Bomboş gözlerle baktı,

'Neyi?' diye sordu. Bebeği kayda geçmemişti."

Omuzlarını silkti, avuçlarını iki yana açtı,

"Ve gördüğün gibi, rahmim boş," dedi, titreyen bir sesle.

Maydanoz bahçesine döndü, "***Rahim***, muhafaza eden, bağışlayan; ***rahim***, rahmet ve merhamet sahibi; ***rahim***, şefkat eden, kötülükleri bağışlayandır," diye fısıldadı, "Bunu biliyorsun değil mi?" Tekrar döndüğünde gözünle yaşlar vardı, "Boş olması bir şeyleri anlatmıyor mu?"

Dudaklarını ısırdı,

"Öyle de olması gerekiyordu. Sahiden rahim bir rahim yalan doğurmaz ki! Yalanın tutunamayacağı tek yer rahmanın yeri olmalı."

"Bu nedenle mi?.." diye başladım. Hemen kesti,

"Hayır, bu nedenle göndermedim! Bu söylediklerimin hepsi expost, sonradan düşünülmüş şeyler. Gönderdim, çünkü geceye rağmen gündüz olmaz, 'Yin'e rağmen Yang yoktur. Alacakaranlığa razı olunsa bile bir bebeği ışığa aşırtacak kadar sürmez. Anlayacağın, erkeğim bir çocuğumuz olacağı gerçekliğini içselleştirmedi."

"Nasıl, yani?"

"Yooo, yo! Öyle bakma! Çocuğun menşeini sorguladığından değil. Öyle bir olasılığı kendisine yediremezdi. Başka bir şey... Kendisine ait olma-

yan, kendi dışındaki bir dünyadaki oluşumdu benim hamileliğim," şeytan yoklamış gibi ürperdi, "Mars'ta yavrulayan bir vijingiyle nasıl bir duygudaşlık geliştirebilirdi ki? Anlıyorsun, değil mi?"

Anlamaz olaydım!

"Kızının idam kararı, Çayırtepe rüzgârıyla savruldu gitti. Geride, ufacık bir kan lekesi olsun, iz bırakmadı. İğne başı kadar küçük bir rahmi olan küçücük bir kız, kapıyı çaldı çaldı duyuramadı. Sonra da faraşa doldduruldu, atıldı."

"Kızdı, öylemi?"

"Kızdı."

Anlamıyordum. Kendisini böylesine derin bir acıya mahkûm etmiş olmasını anlamıyordum.

"Çocuğunu ondan çalamazdım," dedi, aynı ürkütücü, sükûnetle, "çalamazdım... Özsuyunu hiç çalamazdım. Hayatını kaba kuvvetle ikiye bölemezdim."

"Allah aşkına, Günay! Hangi kaba kuvvetle?"

"Hamile bir kadından daha güçlü kim olabilir?" diye mırıldandı. Yasemin'i, kaybettiğim eşimi, düşündüğünü biliyordum. Cezaevine, işkencecilere kocaman karnıyla karşı durmuştu. Ölümün soğuk eli sırtımda dolaştı, yaşamın bazı insanlarda nasıl ziyan edildiğini düşündüm. Kaybettiğim kendi çocuğumu düşündüm. Sessizlik uzadı, ötelerden, deniz istikametinden patlayan bir siren sesiyle, kendimize geldik. Çarpışmak üzere olan gemilerin canhıraş feryadı gibiydi. Gerçekliğe döndüm,

"Cebine doldurduğu bombalarla düşman kampına dalan bir özgürlük savaşçısı ile kim eşitlenebilir?" Erkeksiz çocuk doğurmaya niyetlenen kadınlara ilişkin sözlerini hatırlatıyordum,

"Bir de doğursaydın!.." diye mırıldandım.

Beni hayretlere düşüren bir biçimde gevşedi, dudaklarını mutlu bir tebessüm kapladı, başını geriye attı,

"Ne olurdu, biliyor musun?" diye sordu, "Sevdiğine kavuşmuş, çok mutlu bir kadın olurdum!" duraladı, "Savunamayacağımı düşünmüyorsun, değil mi? Bedenime emanet edilen, doğurmaya layık görüldüğüm bir insan yavrusunu savunamayacağımı sanmıyorsun?"

Hayır öyle sanmıyordum.

"Nasıl dayanabildin?" diye sordum. Yanlış anladı. "Gittim, pentatole yumuldum işte. Uyandığımda, içimdeki Şafak ölmüş, hastabakıcı kovayı dökmüştü bile."

Onu sormamıştım ama kendimi alamadım,

"Yanında değil miydi?"

"Niye? Ne acısını, ne de sonuçlarını paylaştığımız bir ölüm değildi ki!"

Kendimi, ilk ameliyatını öğrendiğim zamanki ruh halimde buldum.

"Sana bir şey olabilirdi... ve ben, biz, bunu bilemezdik! Tülin'i yanma alabilirdin."

"Alsaydım, hepiniz Şafak'a düşman olurdunuz, canım," diyerek omuzlarını silkti, "Ben çok ağladım çünkü."

Bütün bunlar olup biterken Çayırtepe'yi hiç aksatmamış olmasını düşündüm ben de. ***İtalik***'liyordum ve Günay düşüncelerimi okuyordu.

"Onu seviyordum," dedi, duyulur duyulmaz bir sesle, '"onların safına geçmesine, ölü-sevicilerin girdabına kapılıp gitmesine göz yumamazdım."

"...dım???"

"Artık haddimi biliyorum, canım," dedi, "Yeşil elma, kekik ve tarçın kokan yiğidimi kurtaramayacağımı artık biliyorum!"

Döndü, yine maydanoz bahçesine yürüdü, "Ama, onun ölümünü görmeyeceğim," diye fısıldadı, "Bak, işte, hayır diye diye yapmayacağım tek şey bu."

Yerimden nasıl fırladığımı, kollarından yakalayıp sıktığımı, çılgınlar gibi sarsmaya başladığımı hatırlamıyorum!

"Ama, ölen sensin! Sen!" diye bağırıyordum, "Anlamıyor musun? Zafer onun! Onlar kazanıyor! Seni, senin gibileri yok ediyorlar! Her yerde onlar kazanıyor! Kaderimizi onlar tayin ediyor! Hep onlar! Hep onlar! Egemen sınıflar! İşbirlikçiler! Yabancılar!"

Dudaklarında hafif bir tebessüm, öyle duruyor, kendisini sarsmaktan yorulmamı bekliyor gibiydi.

Bıraktım. Kollarında parmaklarımın izleri vardı, utandım. Yüzüme baktı, baktı, başını salladı, "Hayır," dedi,

"Onunki bir Pyruss zaferi. Kazanan bizim taraf olacak. Bana gelince,

"Yaş Yaraşır Eyyubi'ye!"

III

'Yaş Yaraşır Eyyubi'ye!' çekilemedi. Şafak Özden'in, "Beni bu durumda bırakıp nereye gidiyorsun, gülüm?" serzenişi, Amerika seyahatinin iptali için yeterdi. Diana Pavloviç, çığlık çığlığa bana geldi,

"Lütfen konuş onunla! Bu işten kaç para kazanacağını biliyor musun?" Bütün bağlantılar yapılmıştı, Rodoplu kendisini düşünmese bile "sevgili" ülkesini düşünmeliydi. Böyle bir fırsat daha ele geçmezdi.

Günay, "Haklısınız," dedi, "Ama, Şafak artık o dükkâna geri dönemez. Aday olması ve seçilmesi lazım. Anlamaya çalışın. Onu bu işe ben soktum. Şimdi bırakıp gitmem."

Diana, bir sürü insanın bu işe zaman ayırdığını söylüyor,

"Amerikalıları Türklerle iş yapmaya ikna etmek kolay mı sanıyorsun?" diye bağırıyordu.

"Haklısın," dedi Günay yine, "Ama sadakat önceliği diye bir şey olduğunu kabul etmelisin. Seçimlerden sonraki bir tarihe erteleyeceksin Diana. Korkarım başka bir yolu yok."

"İsa Mesih! Duyuyor musun, 'sadakat' diyor! Kime? Yanlış yöneltilmiş sadakat diye bir şey de vardır!" diye başladı, birçok şey söyledi, ama, Günay, kapıyı çarpıp çıkan kadının arkasından, "Üzgünüm Diana," diye seslenmekle yetindi.

İzleyen günlerde onu görmedim. Şafak'ın adaylığını sağlamak için uğraşıyorlardı. Birkaç kez Ankara'ya gidip geldiğini duydum. Gidişat iyi olmalıydı ki, Özden adaymışçasına çalışıyorlardı. Sonra, bir gece, saat iki civarında, Şafak aradı. Gene Merkez'den telefon geldiğini, Parti Meclisi'nde bir üçüncü adayın adının dolaştığını söylediklerini anlattı. Arayan, Rodoplu'nun kefalet isteyen arkadaşıydı. (Sonradan, Günay'a, "O gece ona senin hatırın için haber verdim," diyecekti) Korkulan başa gelmiş, Çiçek-Özden çekişmesi, ikisinin de reddetmeyecekleri düşünülen 'birleştirici' bir adamın, Kotil'in desteklediği söylenen üçüncü adayın ortaya atılmasıyla sonuçlanmıştı. Oylama ertesi gün yapılacaktı. Özden, hemen Ankara'ya hareket ediyordu. Günay, kendisinin de gelmesini isteyip istemediğini sorduğunda,

"Hayır, sen burada kal," dedi, "Yapılacak şeyler olabilir." Günay Rodoplu, siyasi hırsın ne demek olduğunu o gece anladığını söyledi. Kaybetmek olasılığını kişisel olarak hazmedemediğini, hatta kendisini şahsen hakarete uğramışmış gibi hissettiğini şaşırarak fark etmişti. Şundan daha birkaç hafta önce, Şafak'a adaylığını ertelemesinin daha doğru olacağını söyleyen kendisi değilmiş gibi öfkelendiğini, işi inada bindirdiğini görüyordu. Sinirleri yay gibi gerilmiş bir halde, Parti Meclisi'nin kararını nasıl etkileyebileceklerini düşünmeye koyuldu. Oylamanın ertesi gün üçte, kendisinin İstanbul'da olması, çaresizlik duygusunu arttırıyordu

ama mutlaka bir yolu olması gerektiği inancı kaybolmuyordu. Derken, "nasıl olduysa," zihnine bir "küşayiş" gelmiş, Eugene McCarthy'nin, ABD Başkanlığı seçim kampanyası sırasında kullanılan bir yöntemi hatırlamıştı. Benzer bir kararsızlığın söz konusu olduğu kurultayda, McCarthy taraftarları delegeleri telgraf bombardımanına tutmuşlar, sonra da, kurultayın yapıldığı binanın telefonlarını kilitlemişlerdi. Rodoplu, aynı yöntemin, Şafak Özden'in ne denli örgütlü olduğunu göstereceğini, biryandan MYK'nın kararında ısrar etmesini kolaylaştırırken, öte yandan da Parti Meclisi'ni etkileyeceğini umuyordu. Böylesine iyi örgütlenmiş bir aday dururken, Erol Çiçek'te ya da başka bir adayda ısrar etmenin Parti çıkarlarına ters düşeceğini anlamaları gerekirdi.

Fonotelgraftaki kız, "yıldırım" yazdırırlarsa, telgrafların saat dokuzdan önce SHP Genel Merkezi'nde olacağını söyledi. Rodoplu, oturdu, Parti Meclisi'ne, Şafak Özden'in adaylığının desteklendiğini belirten doksan altı değişik metin -"Çayırtepe belediye başkanlığı için Şafak Özden'i destekliyoruz", "Bağımsızlık Mahallesi Şafak Özden'i destekliyor", "Çayırtepe gençliğinin adayı Şafak Özden'dir" vs.vs.- kaleme aldı, telgrafları delege listelerinde kayıtlı isimleri üçer beşer gruplamak suretiyle "imzaladı." "Hatırlayabildiğim muhalifleri atlıyordum ama gene de çok komik işler yaptığım oldu," diye anlattı, "Şafak sonradan isimlere baktığında çok güldü, 'Bu adam benim gözümü oyar, yahu!"' Telgraflar hazırlandıktan sonra sıra 041'deki memureyi ikna etmeye geldi. Rodoplu'nun -hele de o yıllarda- bir devlet memurunun SHP'li olma ihtimalinin çok yüksek olduğu tahmini doğru çıktı; kızcağız, metinleri nöbeti bitmeden alabilirse, Genel Merkez'e sağ salim ulaştıracağına söz verdi. Sempatizan memure ile bir buçuk saat kadar çalıştılar, mesaileri sabah altı sularında bitti.

Harekâtın ikinci aşaması, saat 09.00-15.00 arası, Genel Merkez ile Kotil ve Kotil hizbinin TBMM'deki telefonlarının sürekli meşgul edilmek suretiyle kilitlenmesiydi. Saat 07.30'dan itibaren, Çayırtepe ilçe teşkilatını, tanıdığı tüm partilileri, eşlerini uyandırmaya, söylediği telefon numa-

ralarını, yazdırdığı saatler arasında on dakika süreyle, cevap versinler vermesinler aramalarını istemeye başladı. Numaraları düşürebilirse, Şafak Özden'i desteklediklerini, o aday olmazsa, SHP'nin Çayırtepe'de seçim kazanamayacağını söyleyeceklerdi. Ayrıca, Genel Merkez'e telgraf çekmelerini de istiyordu. Ne ki, partililer, düşündüğünden çok daha zor örgütlendiler, "Ne söylediğimi anlamayanlar mı istersin, üşenenler mi istersin, korkanlar mı istersin? Sedat bile, koca bir saat kıpırdamadı! Bir yandan da, söylediğimi yapıp yapmadıklarını kontrol ediyordum. Telefonda olmaları gereken saatte arıyor, karşımda bulduğumda azarlıyor, hemen aramaya başlamalarını söylüyordum. Çayırtepe'de nasıl bir portre çizmiş olabileceğimi tahmin ediyorsundur."

Duran Kuran'ın Çiçek-Özden kavgasına tarafsız kaldığını söylemiştim. Ancak, o sabah, o da devreye girdi. Rodoplu, üçüncü bir adayın söz konusu olduğunu anlattığında telaşlandı,

"0 zaman, Erol'un, Şafak lehine feragat etmesi lazım. Ben onu bulur, adaylığını geri almasını sağlarım."

Günay'ın vakit olmadığını söylemesi üzerine, şaşırtıcı bir çıkış yaptı, "Ben bütün sorumluluğu üstüme alıyorum. Siz, Erol adına feragat ettiğini belirten bir telgraf çekin. İnanmazlarsa, benim yazıhanenin numaralarını verin, Erol ile buradan konuşsunlar. Ben onu şimdi getiririm."

Rodoplu'nun, "Emin misiniz?" sorusuna cevabı kesindi, "Eminim."

Şafak Özden haberi sevinç kahkahaları ile karşıladı. Telgrafın çekilmesi gereken mercii belirtti. Rodoplu, Sedat'ı buldu.

"Şimdi, bak, sakın renk verme. En yakın postaneye git. Ama, sen git. Tek başına git. Yanına, akraban bile olsa kimseyi alma. Erol Çiçek adına bir telgraf çekecek, adaylıktan Şafak lehine feragat ettiğini bildireceksin," dedi ama Sedat kendisinden istenileni anlamıyordu. Rodoplu, bir daha denedi, "Oradan çık, başka bir yerden beni ara. Sana bir telgraf metni yazdıracağım, onu Ankara'ya çekeceksin." Sedat, hâlâ, "Burada kalem kâğıt var abla, söyle de yazayım," diyordu "Oğlum, yalnız mısın orada?"

"Yalnızım, Fevzi var." Günay çileden çıkmak üzereydi, "Oğlum, kimsenin yanında olmaz diyorum sana! Duyulursa, sahtekârlık yaptığımızı sanırlar!" Bu defa da efelendi, "Boşşverrr, abla! Sanırlarsa, sansınlar! Onlar bize bu kadar yamuk yaptıktan sonra!" Yamuk dediği, Erol Çiçek'in adaylığa aday olmaktan vazgeçmemesiydi. "Şaşırdın mı, oğlum? Ağabeyinin adını kirletiriz! Hadi, üşenme, çık oradan da beni sakin bir yerden ara!"

Rodoplu'nun meselenin aciliyetini anlatmasına imkân yok gibiydi. Sedat'ın aramadığı kırk beş dakika süresince, tırnaklarını yemektense, Duran Bey'i arayıp, Erol'un Ankara'ya telefon etmesini istemenin daha uygun olacağını düşündü. Ne ki bu arada Kuran'ın sesinde anlam veremediği bir soğukluk oluşmuştu,

"Günay Hanım," diye sordu, Kuran, "O işin böyle olduğundan emin misiniz?" Rodoplu'nun anlamadığını fark edince ekledi, "Yani, bir üçüncü aday olduğundan emin misiniz?" Elbette emindi,

"Şafak'ın kendisiyle konuştum, Duran Bey. O söyledi."

"O söylemiş olabilir de..."

"Ne demek istiyorsunuz? Size doğru söyleyip söylemediğimi mi sorguluyorsunuz?"

"Hayır, siz değil de, Şafak," dedi Duran Kuran. Rodoplu kulaklarına inanamıyordu.

"Şafak'ın bana yalan söylediğini mi ima ediyorsunuz?"

İma etmiyor, söylüyordu. Şafak, Rodoplu'ya onlara duyurması için yalan söylemiş olabilirdi. Günay şahsen masum olabilirdi ama Şafak'ın onu kullanmış olması muhtemeldi. Ancak, pek de büyütülecek bir şey değildi,

"Orada müthiş bir mücadele oluyor Günay Hanım, olur böyle şeyler..."

Şafak'ın ona yalan söyleyebileceğini, onu böyle pis bir iş için kullanabileceğini düşünebiliyor olmaları bile Rodoplu'yu dehşete düşürmeye yetiyordu. Böylesi bir şüphenin kendi tıynetlerini ortaya koyduğunu söy-

ledi, telefonu Duran Kuran'ın yüzüne çarpar gibi kapattı. Adamın, Erol Çiçek'i bulmuş olduğunu, ancak Şafak yerine feragat etmeye razı edemediğini hissediyordu. Duran ortada kalmış olmalıydı.

Doğru hissetmişti. Erol Çiçek de, Onur Oflu da yazıhanedeydiler. Sedat'ın telefonu bu konuşmadan sonra geldi, "Abla,, telgrafı çektim!" diyordu. "Oğlum, ne yaptın! Ben sana beni ara demedim mi?!" İş bununla da bitmedi. Sedat Özden dilini tutamadığından, Şafak'a "iyilik etmek" isteyen bir başkası aynı mealde bir ikinci telgraf çekmişti! Sonuç, bir de değil, iki sahte telgraftı! Rodoplu'nun, metinlerinin sahte olduklarını hemen belli edecek kadar kötü yazılmış olmalarını ummaktan başka çaresi kalmadı. Bir umudu da, tembelliklerinin bu kez işe yaraması, telgrafların zamanında yetişememesiydi. Ancak, her şeyden çok, Şafak'ın kendisinin sahtekârlık yapmış olduğunu düşüneceğinden korkuyordu! Tanrı yardım etmiş olmalı, PTT'nin geleneksel lagarlığı sayesinde, telgraflar zamanında ulaşmadı. Erol Çiçek, feragat etmedi, ama yine de Şafak kazandı.

"Effendiiim, müjdemi isterim, tebrik ederim! Şafak kazandı!" diye arayan Onur Oflu'yu, Duran Kuran'ın telefonu izledi. Kuran'ı kendisine dürüst davranmamakla, yârin gül yanağından gayrı her şeyi paylaştıklarını iddia ettikleri Şafak'ın "Erol'a tezgâh kurabileceğini" düşünecek kadar alçalmakla suçlayan Rodoplu, "Paylaşmak, zaferi de, yenilgiyi de paylaşmaktır," diyordu, "Dostluklarda insanların kendilerini olduklarından başka göstermelerine gerek yoktur. Şafak'a inanmanız gerekirdi. Dahası, beni kullanabileceğinizi düşünmeniz, önce ona, sonra bana hakaret!" Kuran'a darıldı, bir daha da konuşmadı. Seçim kampanyası sırasında karşılaştıklarında, Özden'le öpüştüklerini görmüş olmasına, tutumunun kraldan fazla kralcılık olarak yorumlanabileceğini bilmesine karşın elini sıkmadı. "Kötülüğü iyilikle karşılamak istemiyorum," diyordu. "İstemiyorum, çünkü o zaman iyiye verebileceğim bir şey kalmıyor. İyiliği iyilik, kötülüğü adalet karşılasın istiyorum."

Kirlenmişlik duygusunu üzerinden kolay kolay atamadı ama kazanılacak bir seçim ve sadece altı haftaları vardı. Çılgın bir süreç başladı. Genel strateji doğrultusunda, birincil hedef, Özden'in ilk yoklamada yüzde birin altında olduğu saptanan tanınma oranını, kitapların öngördüğü yüzde yetmişe çıkarmaktı. Rodoplu, faaliyetlerinin etkinliğini, her hafta tekrarlayacağı kamuoyu yoklamaları ile ölçecek, öngörülen hedeflerden en ufak bir sapma durumunda, ânında önlem geliştirebilecek işlerlikte bir organizasyon kuracaktı. Ne ki, "organizasyon" çalışacak insan gerektiriyordu, oysa "partililer" Türkiye'nin sorunlarını çözmekle meşguldüler, kendilerini daracık odalara hapsedecek geri hizmetlere tahammülleri yoktu. Her gün, yüzlerce insan uğruyor, binlerce bardak çay içiliyordu ama pankart asmak dahi sorun oluyordu.

Rodoplu'nun, "kadınların geleneksel alçakgönüllülüğüne" duyduğu güven de boş çıktı. Çoğunluğu eskiden "kurtarılmış" bir mahalleden gelenler "Semra Özal'ın ucuz versiyonları"ydılar. Altın takıları, ucuz rujlarının boyadığı dişleri, soket çoraplarla giydikleri topukluları ile "Kadınlar Kolu"nu, ne Müslüman, ne devrimci, ne de demokrat tanımına uydurmak kabildi. Rodoplu, evlerinde sıkılan kızlarla, kocalarından daha becerikli olduklarına inanan, parayı daha kolay buldukları için şirretleşen kadınların, erkeklerinden daha üretken olamayacaklarını gördü. Zamanla, Ziya Bar'daki yabancılaşmanın, SHP örgütündeki yabancılaşmadan farklı olmadığı da ortaya çıktı. Her ikisinde de, insanların sahici hayatları ile kendilerini yaşamak zorunda bıraktıkları hayat çakışmıyordu. Ziya Bar'ın Yusuf'unun durumunda olduğu gibi, buradaki muhtelif başkanların sınıf atlama çabalarında da kadınları ayaklarına bağ oluyorlardı.

"Şundan on sene önce Bafra'da tütün toplayan bir adamın tırnaklarını kesip, dişlerini fırçalatıp, boynuna bir medeniyet yuları, bedenine lacivert takım geçirdiğinde, pazarlanabilir bir şey olabiliyor," diye anlatıyordu Rodoplu, "sırtına bir blucin takım, dudaklarının üzerine de bir bıyık oturttuğun çoban, yaman bir sendika lideriymiş gibi yapabiliyor

ama, kadında öyle olmuyor. Kadın daha zor yabancılaşıyor. Adamı Ziya'da Amerikan bara tünetebiliyorsun ama kadın mutlaka fire veriyor, garibim. (Rodoplu, bir yıl kadar sonra, yılbaşını 'Ramada' Otel'de 'kutlayan' Şafak Özden'in, eliyle ittiği ıstakozu göstererek, karısına, 'Buraya yakışmıyorsun!' dediğini görmedi!) Kocasının koluna asılışı, adım atışı, tökezleyişi, ürkekliği, içki içemeyişi kendisini ele veriyor. Böyle olunca da, ayakaltından kaldırılıyor, eve kapatılıyor. Nikâhı elinden alınmıyor, iaşesi temin ediliyor, ama bir denizci eşinin yalnızlığına mahkûm ediliyor. Her limanda bir sevgilisi olan bir denizcinin fiilen dul eşinin yalnızlığına." İlçe toplantıları Atatürk döneminin ünlü bir anekdotunu hatırlatıyordu. "Olay sanırım Gaziantep'te geçmişti. 10. Yıl balosu verilecekti, ama erkeklerin örtülü kadınlarını getirip, elin adamları ile dans etmelerine razı olacakları yoktu. Ama emir emirdi, uygarlaşma misyonunu yüklenecek kadınlar şarttı, görev ilerici öğretmen hanımlara kaldı. İlçe yemeklerinde olduğu gibi, yüz erkeğe beş kadın, 'balo' yaptılar. Vali, sahneye çıktı, '10. Yıl balosunu açıyorum,' dedi, 'Şimdi, herkes Gazi Paşamızın emriyle avradıyla dans oynayacak!" Yarım yüzyıl sonra, SHP gecelerinde, bu defa da başı açık "partili" özgür avratlar, Atatürk devri öğretmenlerinin görevini üstleniyorlardı.

Ne ki, il örgütünden de hayır yoktu. Çayırtepeli hemcinsleri gibi, il örgütünün sıkılmış, yalnız hanımları da particiliği bir hayır derneği etkinliği gibi algılıyorlar, boş zamanlarını yapıcı olduğunu düşündükleri bir biçimde değerlendirmek amacıyla "sevgili" Beyoğlu'nda mitingler düzenliyorlardı. "İlerici" muhalefet hemen her zaman Semra Özal'ı hedef aldığından, seçim heyecanı içinde abuk sabuklaştığı oluyordu. Öyle ki, Semra Hanım'a çatma telaşı içindeki Jülide Gülizar, o güne kadar yirmi binden fazla resmi nikâh kıydığını ilan ettiği Özal'ı "kadınları erkeklerin boyunduruğu altına sokmak"la suçlayabiliyordu. Bayan Özal'ın, ziyareti halinde Çayırtepeli kadınların önüne sıralanıvereceklerini düşünen Rodoplu, il kadınlar kolunun ilçeye girmesini yasakladı. Özden'i, başörtünün serbest

bırakılması doğrultusunda tutum almaya ikna etti, **"...Kadınlar üretimin dışında tutulamaz. Tutulmamalıdır. Geçim şartlarının bu kadar zor olduğu bir ülkede erkeğin gücü yetmiyorsa, onuru ile, namusu ile çalışan bir ev kadınının önünde ancak şapka çıkartılabilir. Bana göre, kadın ve erkek birbirlerini tamamlayan unsurlardır. Birbirlerinden ne öyle fazla üstünlükleri vardır, ne de aşağı kalırlar. Kadın ve erkek el ele, insan düzeyinde kavga vermelidir. Ben illa erkeğim, bunu ben yapmalıyım kompleksi içinde değilim. Ben erkeğim, burada belediye başkanı olabilirim. Bir kadın da burada belediye başkanı olabilir. Benim bir sürü özelliğimi taşıyan kadınlar var. İşte, İngiliz Başbakanı Thatcher var. Buraya gelse, belediye başkan adayı olsa, kadındır diye oy vermeyecek miyiz? Ya da Türkân Akyol? Rektörlük yapıyor, Parti'de merkez yönetim kurulu üyeliği yapıyor. Milletvekilliği yapıyor. Aslan gibi çocuklar yetiştiriyor. Ondan Çayırtepe belediye başkanı olmaz mı? Keşke lütfedip gelseler, Çayırtepe'yi bizden daha iyi yöneteceklerine inanıyorum... Türban serbest olmalıdır. Kılık kıyafet serbest olmalıdır. Mini etek giyen varsa, göğüslerini açıp da gezenler varsa, başlarını örtüp okula da gidebilmeli insanlar. Bunda ne var? Ha, bir şeyin simgesiymiş, Ha, insanlar bir şeye inanıyorlarsa, onların simgelerini de taşımalıdırlar. Ben SHP'liyim. SHP'nin rozetini taşıyorum. Bir simgeyi taşıyacağım, tabii. İnsanlara zorla bir şey yaptırmak doğru değil. Ben, daha solda bir partinin kurulmasına karşı çıkmadığım gibi, 163. maddenin kaldırılmasına da karşı değilim. Laik bir insanım ve dini inançlara saygım sonsuzdur."**

"Türbana karşı" olan (Rodoplu, "Recep Peker'ci" diyordu) Genel Merkezle ters düşmek, Parti programını ihlal etmek diye bir sorun da yoktu. Aksine, Özden için "erdemli bir arkadaşımız değilmiş ama iyi bir politikacı doğrusu" diye Genel Merkezin tutumunun kazanılsın da nasıl kazandırsa kazanılsın olduğu apaçıktı. Rodoplu, "O dönemde, hatırlıyorum, MYK'dan bir kravatlı gelmişti," diye anlattı, "Metinler henüz taslak halindeydi. Baktı, baktı, 'ANAP'vari, ha?' dedi. Tamam dedim kendi ken-

dime, şimdi yasaklayacak. Haklı olarak tüzük, program filan diyecek adam! Ne münasebet! Amerikalıların dediği gibi, nothing succeeds like success! Hiçbir şey başarı kadar başarılı değildir!" Kaldı ki, Genel Merkezin ilan edilmiş anti-başörtüsü tutumuna karşın, kravatlıların dışında, hemen tüm SHP'lilerin eşlerinin başları örtülüydü. Bu olgunun bir yansıması da, örgüt üyelerinin eşlerini hiçbir yemeğe, hiçbir toplantıya getirmemeleriydi.

Zamanla, Sözen gelmesin diye de uğraşıldı. Profesörün, Dalan'la yatıp, Dalan'la kalkmak gibi zor anlaşılır bir patolojisi vardı. Bedava süt gibi, bedava ulaşım gibi finanse etmesi olanaksız vaatlerini, "atak, girişken" bir adaydan çok, onları "aldatmayacak" bir başkan peşinde olan Çayırtepelilere açıklamak giderek güçleşiyordu. Sözen, tüm verilere karşın, talip olduğu oyların, ANAP'a öfke oyları olduğunu, tepki oyları olduğunu, kendisinin Dalan'a yeğlenmediğini anlamak istemedi. Bir sahne hatırlıyorum (sonu Sarıyer'deki balık lokantasında biten sahne) Deniz Baykal gelmişti, gazetecilere Dalan'ın Boğazı ne hale getirdiğini göstermek için bir gezi yapılacaktı. (Aksine de öyle güzel bir gündü ki, adamının parkları pırıl pırıl görünüyordu!) Birisi bir mavna olmak üzere iki büyük deniz taşıtı kiralanmıştı. Daha adaylar kesinleşmemiş olduğundan, herkes Deniz Bey'in gözüne girmek telaşındaydı. Rodoplu da, Baykal'la eski ahbaplığı tazelemek, Şafak adına göze girmek için oradaydı. Deniz Bey, büyük gemiye, nasıl olmuşsa Sözen de küçük gemiye binmişti. Durum fark edilince, büyük gemide, üst güvertede sıralı beş adet vizonlu hanım, el çırpıp bağrışmaya başladılar, "Sözen, buraya! Sözen, buraya!" Başkan adayının da istediği oydu ama nasıl? Boğazın ortasında gemileri birbirlerine yanaştırdılar. Sözen, üzerinde lacivert bir pardösü, alçak yattan yüksek mavnaya tırmandı. Aşağıdan poposundan itiyorlar, o kendisini çekmeye çalışıyordu. Gemiler bir alçalıp bir yükseliyorlardı, asılmış kalmıştı fukara. Başkan olmayı neredeyse hayatı pahasına istediğini gösteren sahneyi

içim burkularak seyretmiştim. Rodoplu, organizasyonsuzluğa mı yansın, adamın hırsından mı ürksün bilemediğini söyledi.

Sonuçta, Günay'ın demesiyle, "tek kişilik bir tango" başladı. Rodoplu, günlerce yatağa girmedi. Her cumartesi günü haftalık kamuoyu yoklamasının anketlerini hazırlıyor, fotokopi çektiriyor, seçmen listelerinden tesadüfi dağılımlarını yapıyor, gidilecek evleri saptıyor, adresleri Çayırtepe paftası üzerinde işaretliyor, tarafsızlığı sağlamak üzere ilçe dışından getirttiği anketörlere hazır ediyordu. Pazar sabahı erkenden başlayan saha çalışması aynı gün tamamlanıyor, Günay, aynı gece elle döküm yapıyor (parasızlıktan!) alınan sonuçlar doğrultusunda bir sonraki haftanın etkinliklerini plânlıyordu. Örneğin, araştırma Atatürk Mahallesi'nin iyi gitmediğini göstermişse, hemen o gece, o mahalledeki seçmenlere dönük bir bildiri ya da mektup hazırlıyor, mektup pazartesi günü çoğaltılıyor, (bu, matbaa yani Cağaloğlu seyahati demekti), en geç çarşamba günü dağıtıma hazır oluyordu. "Söz konusu SHP olduğu için grafikerden matbaacısına kadar herkes, normalin çok üstünde bir gayretle çalıştılar. Seni temin ederim SHP örgütü onların emeğinin yarısını paylaşmadı!" Sürat, verilen mesajın doğru mesaj olup olmadığının anlaşılması, değilse revize edilmesi bakımından çok önemliydi. Hafta içinde dağılan bildirilerin, (atılan nutukların!) etkinliği hafta sonu anketleriyle ölçümlenemeyip, ertesi haftaya sarktığında olası terslikleri telafi edecek zaman bulamama tehlikesi vardı. Şafak Özden, Çayırtepe'de, birbirine tümüyle ters iki dünya görüşünü temsil eden insanların ("Kurtarılmış mahalleler"in devrimci sol söylemine karşın, imar alıp konduların rantını yemeyi bekleyen ev sahipleriyle onların ön anlaşma yaptıkları müteahhitleri) mutabakatını sağlamak gibi, olmayacak görünen bir misyon yüklendiğinden, muhatabına göre, iki ayrı söylem geliştirmek, kime neyi söylediğini iyi bilmek durumundaydı. Şafak'ı "dönek'likle suçlayan DSP'nin başını çektiği Kürt Alevi sola karşın, Türk bayrağını yırttığını söyleyen DYP ile peygambere küfrettiğini "kulakları"yla duymuş RP ile karşı karşıya gelinmişti. Bir söyle-

şisinde, **"Ben dönek değilim,"** diyordu, Şafak, **"Yaşadığımız 12 Eylül dönemi, yaşadığımız sıkıntılar, bize bu işin eskiden düşünüldüğü gibi olmadığını, bizim olduğumuzu öğretti. Çünkü, benim ülkem, Latin Amerika değil. Neden Latin Amerika değil? Latin Amerika'nın iki bin yıllık tarihi yok. Bir Küba'nın, bir Şili'nin iki bin yıllık tarihi yok! Türkiye toplumunun iki bin yıl süreyle geliştirdikleri bir örgütlenme biçimi var ki, bu Latin Amerika'daki örgütlenme biçimine uymuyor. Dahası, böyle bir örgütlenme ve yaşam biçimi gerici değil. Bizde, yanlış ve bizim olmayan bir örgütlenme biçimine girildi. Biz dedik ki, önce bağlarını kopartacağız. Bunlar, feodal ilişkilerdir dedik, karşı çıktık. Ama, süreç ve 12 Eylül deneyimi bize gösterdi ki, bizim arkamızda kalan, bize sahip çıkan, ailelerimiz, hemşerilerimizdi. Ailesinden ve kökünden kopuk örgütlenme modeli içinde olan herkes kendi canını kurtarma derdine düşmüştü. Ve kendi ailesinden başka, hiç kimsenin ardında hiç kimse yoktu. Çünkü, örgütlenme sağlam ve kalıcı unsurlar üzerine oturtulmamıştı; çünkü suniydi, çünkü yapaydı. Gördük ki, örgütlenmenin daha gerçekçi, daha doğru olanı, Türkiye toplumunun yapısına daha uygun olan boyutların üzerine oturtulmuş olanıdır. Öyle gerekiyor. Muhabir soruyordu, 'Peki, aileyi temel alan bir örgütlenme biçimi ilerici tavrınızla, halk iktidarı söylemiyle ters düşmüyor mu?' Cevap: 'Bence düşmüyor.' Dün düşüyor diye düşünüyordum ama bugün düşmediğini, bugünkü yaşamımızdan çıkarak gördük. Yani, insanın hemşerileriyle aynı düşüncede olmaması, insanı hemşerilerinden soyutlamaya yetmiyor. Bunu yaşayarak görüyoruz. Bana solcu olduğumuz için darılan hemşerilerim, bugün benimle birlikteler. Oysa, sol bir örgütlenme içinde olduğumuz halde benim karşımda olan arkadaşlarım var. 'Daha soldayım' diye geçinenler var. Fakat bunlar slogan solculuğundan öteye geçemediler. Bizim kavradığımız gerçeği kavrayamadılar. Bir süreç içinde onların da bu gerçeği kavrayacaklarına inanıyorum. Ama, ikinci bir örgütlenmede, Türk halkının yapısından gelen örgütlenmede, solcu olarak suçlanmama rağmen bana sahip çıkan bir yapı var. Yani, benim Çayırtepe'deki hemşerilerim ge-**

nellikle ANAP'lı, RP'li olmalarına rağmen, bugün benim edindiğim intiba, bugün Çayırtepe'de konuşulan, solcu da olsa namuslu adamdır. Diri adamdır, bizim adamımızdır, bizim hemşerimizdir, bizden biridir dedikleridir. Bunu söylüyorlar. Biz, sol örgütlenme içinde bile benzer hoşgörüye, sahiplenmeye çoğu kez rastlamıyoruz."

Sahneye Ibsen'i koymuş Peer Gynt'i oynuyorlardı, "beni nasıl beğeniyorsanız, öyleyim! İsterseniz Dev-Sol, isterseniz ırkçı feodal!" diyordu Rodoplu, "Sömürmediğimiz hiçbir dünya görüşü, hiçbir duyarlılık kalmadı. Ben, Yemen türküsü ile başlayıp, Çayırtepe'nin dört bir yanında günlerce çalınan, günlerce insanların içine işleyen bir kaseti Özdemir Erdoğan'ın kasetini hiçbir telif hakkı ödemeden 'Çayırtepe! Ben, Şafak Özden! Çayırtepeli Şafak Özden diye haykırttım.'"

Metni Rodoplu yazmış, Özden, limon suyu, şeker ve sıcak konyak karışımı ile takviye ettiği davudi sesiyle kaydetmişti.

Günay Gümüşhanelilere yazılan mektubu hatırlattı. Elimdeki örneğe bakıyor, en başına Bayburtlu Zihni'nin bir dörtlüsünün ortalandığını görüyorum. Şöyle:

"Vardım ki yurdundan ayağ göçülmüş
Yavru gitmiş ıssız kalmış otağı
Camlar şikest olmuş, meyler dökülmüş
Sakiler meclisten çekmiş ayağı"

Sevgili hemşerim,

Ne zaman Çayırtepe'yi dolaşsam, aklıma Bayburtlu Zihni'nin bu dizeleri gelir, hani işgalden sonra Gümüşhane'yi görünce, "zihni cevr elinden her zaman ağlar, Gördüm ki bağ ağlar, bağban ağlar, Sümbüller perişan, güller kan ağlar, Şeyda bülbül terk edeli bu bağı'" diyen ünlü hemşerimiz.

Biz Gümüşhane'yi terk etti, Çayırtepe'ye yerleştik de, Gümüşhane bizi terk etmiyor.

Ama, Çayırtepe'nin bize kucak açtığı, yurt olduğu da bir gerçek. Çoğumuz dünyalığımızı burada yaptık. Çocuklarımızın geleceğini burada hazırladık. Sivaslılardan sonra ikinci büyük topluluğuz, 2.200 aileyiz.

Sevgili hemşerim,

Biz Özdenler ailece Halk Partiliyiz. Ben, 1970'ten beri Cumhuriyet Halk Partisi'ne kayıtlıydım. Şimdi, Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin Çayırtepe Belediye Başkanı olarak karşınızdayım. Genel Merkez doğrultusunda politika yapıyorum.

Benim bu girişimim, Gümüşhanelilerin yaşadıkları beldeye sahip çıkmaları demektir.

Sevgili hemşerim

Beni tanırsınız. Çırpıcı'da çocukken anama çok su taşıdım. Artık bundan böyle çocuklarımız su taşısın istemiyorum. Su taşıyacaklarına, otobüs duraklarında bekleşeceklerine, ders çalışsınlar, oynasınlar istiyorum.

Çok iyi bildiğiniz gibi, Çayırtepe hep üvey evlât muamelesi görmüş. Çayırtepe'de güller kan ağlıyor. Sümbülün adı yok, elma, dut hak getire! Çayırtepe'nin altyapısı yok, sokakları çamur deryası, çeşmeleri susuz! Çayırtepe, büyük şehir nimetlerinden yararlandırılmayan, arsa fiyatlarının arşa tırmandığı bir gecekondular topluluğu.

Sevgili hemşerim

Söylenilen her söz dinlenmeye layık değildir. Gümüşhanelilerin ne denli güçlü olduğunu bilenler, benimle siz hemşerilerimin arasını açmak için olmadık şeyler uyduruyorlar. Bunlar, Gümüşhanelilerin yurtseverliğini bildikleri için, akılları sıra oradan vuruyorlar. Örneğin, benim için bayrak yırttı diyorlar, ama bunu diyenin babası Türkçe bilmiyor... Yok, anarşist diyorlar. Bunu ispat etmek için de 12 Eylül'de gözaltına alındığımı ileri sürüyorlar. Ama, o sürede Süleyman Demirel'in gözaltında

olduğunu, Korkut Özal'ın Zincirkıran'da yattığını hatırlamak istemiyorlar. Anarşist olsaydım, CHP'de ne işim vardı? Gidip o tür örgütlerden birine giremez miydim? Ama, amaçları o değil. Amaçları, beni hemşerilerimden koparmak, desteklerinden mahrum etmek! Çünkü, pekâlâ biliyorlar ki, 2.200 ailelik Gümüşhane toplumu Çayırtepe'de çok ses getirir. Ve Gümüşhaneliler isterlerse bana da Çayırtepe'ye de sahip çıkarlar.

Sevgili hemşerim,

Bana ve Çayırtepe'ye sahip çıkmanızı istiyorum. Bu yerel seçimlerde mutlaka bana oy vermenizi, beni seçtirmenizi istiyorum. İstiyorum, çünkü aksi takdirde, bir beş yıl daha bize hiç layık olmayan yönetimlerin elinde kalırız. Gönlünüzün ve aklınızın benden yana olması dileğiyle selamlarımı, saygılarımı sunarım.

Hemşeriniz
Şafak Özden,
Sosyaldemokrat Halkçı Parti
Çayırtepe Belediye Başkan Adayı.

Rodoplu'nun, "hemşeriler ile zinanın 'sol' söylemle uzlaşmaz çelişkisi" diye tanımladığı bu durumu ne Özden, ne de hemşerileri yadırgadılar. Aileyi örnek alan bir örgütlenme biçiminde değil sosyalizmin yeşermesi, kapitalizmin bile yürümeyeceği açıktı. (Yine de SHP en yüksek oyu Çayırtepe'den aldı.)

Kampanya bütçesinin çok kısıtlı olduğundan yakındığından, basın ilanı kullanılmayacaktı. "Şafak Özden" adını Çayırtepelilerin evlerine sokmanın en etkili yolunun, seçmenlerin adreslerine mektup göndermek olduğu düşüncesiyle, dört bilgisayar, günde üç vardiya çalıştı, Çayırtepe seçmen listelerinde yer alan 117 bin adres yüklendi. İlk postalama, yirmi üç bin aile reisine Şafak Özden'i tanıtan kısa bir mektuptu. Bunu, belirli mahallelerin sakinlerine, o mahallenin sorunlarını ve çözümlerini sıralayan mektup izledi. Az önceki "Gümüşhaneliler" mektubu, (Seçmen-

leri bilgisayara, doğum yerlerine göre de listeler alabilecek şekilde depolamıştık. Böylece, Çayırtepe'de hangi "hemşeri grubu"nun, nerede kümeleştiği biliniyordu. Önemliydi, çünkü, Günay'ın haftalık yoklamalarında Özden'in zayıf olduğu mahallelerde kimlerin oturduğu ânında saptanabiliyor, mahalle sakinleri, örneğin Sivaslılar ise, Mustafa Timisi, Amasyalılar ise Erol Çevik'çe yardıma çağrılabiliyordu. Nitekim, son yoklamalardan birinde, Kastamonuluların oy vermeye niyetli olmadıkları ortaya çıktığında, onların üzerinde etkili olabilecek birisi alelacele bulunmuş, adamlar Özden'e oy vermeye ikna edilmişlerdi) üçüncü postalamayı oluşturdu. Ahmet Becerikli'nin devreye girdiği dönem, bu dönemdi.

Çayırtepe'de hayli inşaat yapmış SHP'li bir adayı desteklemesinin siyasal konjonktür gereği akıllıca olduğunu düşünen, paralı bir müteahhitti, Becerikli, DYP arka-planından olmasa, mesleği -inşaat mühendisiydi- ve konumu gereği, belediye başkanlığına kendisinin Şafak'tan çok daha uygun olduğuna inanıyordu, ama bu mümkün olamayacağı için Şafak'a (listesinde ilk sıraya konulmak şartıyla!) destek attı. Rodoplu, ("Benim çırpınmama bakıp bakıp, Aman, Günay Hanım, sopa koysak seçilir zaten!' deyip beni kızdırmasına rağmen!") aralarında en rahat anlaşabildiği adamın o olduğunu söylüyordu. Özden,

"Çok yüz verme, buna!" talimatına karşın, Becerikli'nin Rodoplu'ya kendi bürosunu tahsis etmesine ses çıkarmadı.

Becerikli'nin, Günay'ın hep orada çalışmasını, ilçeye hiç uğramamasını ister gibi bir hali vardı. Bir dediğini iki etmemeye çalışıyor, "Biz Şafak'ı bırakalım, kendi işimize bakalım," diyordu. "Çocuk zaten anlamıyor bu işlerden." Günay, bunu adamın çalışmalardan kendisine pay çıkarma istemine verdi, üstünde durmadı. İlçenin gürültüsünden, dağınıklığından sonra, derli toplu bir yerde çalışmak hoştu. Kaldı ki, Partililerin arasında ukala bir öğretmen gibi dönenmek istemediği gibi, Şafak'ın 'akıl-hocası' gibi görünüm vermeyi de hiç istemiyordu. Ancak, zamanla, Becerikli'yi

Özden'den çok daha fazla gördüğünü, bir biçimde ona "devredildiğini" hissetmeye başladı. Ahmet Becerikli, Rodoplu'yu Çayırtepe'de mahalle mahalle, sokak sokak gezdiriyor, sorunlarını sıralıyor, imar verilmesi gerekli mahalleleri ve nedenlerini öylesine bir ısrarla dayatıyordu ki, Günay, adamın Şafak adına birtakım angajmanlara giriyor olmasından ürkmeye başladı. Becerikli'yi alt etmenin yolunun, Özden'i, şehir plânlama profesörü Kaptanla tanıştırmak olduğu inancıyla, birkaç kez randevu aldı, birkaç kez iptal etmek zorunda kaldı. Ancak, Özden'in Hoca ile tanışmaya niyeti olmadığını bambaşka bir olaydan sezinledi. Şafak'ın açıkça karşı çıkmaktansa, görüşme saatinde ortadan kaybolmayı yeğlediği günlerden birinde, Rodoplu beklerken telefon çaldı. Becerikli aldı, muhatabının ismini vermemeye özen gösterdiği kısa bir konuşma yaptı ama karşısındakinin Şafak olduğunu anladı Rodoplu. Anlamadığı, kendisiyle konuşmayı istememiş olmasıydı. Becerikli telefonu kapattı, "Geç kaldı diye ödü patlamış seninkinin," dedi, 'Bir viski aldır. İçsin de yatışsın,' diyor. Aldırayım mı?" Becerikli'nin yüz verilmemesi gereken adam olmaktan, Şafak'ın kadınını "yatıştıracak" adam olmaya terfi etmesindeki hız, olayların hangi yönde geliştiğinin işareti olmalıydı. Nitekim, hangi mahalleye imar verileceğine ilişkin ikinci mektup da, Kaptan'ın değil, Becerikli'nin görüşlerini yansıtacaktı. "Mamafih, postalamanın sanıldığı kadar parlak bir fikir olmadığı birkaç hafta içinde belli oldu," dediydi Günay. Çayırtepe'de topu topu üç postacı olduğu, adamların onca mektubu taşımaktansa, çöpe dökmeyi tercih edecekleri hesaplanmamıştı. Örgütün de mutfağa girip bulaşık yıkamak gibi bir niyeti olmadığından elle de dağıtılamadı. Binlerce mektup sekreterlerin çekmecelerinde tıkılı kaldı.

Saatler saatleri kovaladı. Rodoplu, basında ilişkiler, matbaa, anketörler, raporlar arasında kaybolmuş gibiydi. Pek az görüştüğümüz o dönemde, bir uğradığımda tanınma oranının yüzde yetmiş üzerine çıktığını, oyların yüzde otuz yediye tırmandığını anlattı. Gözleri parlıyor, heyecan-

la titriyordu. Bir ara, "İyi hoş da, maydanoz bahçesi gene susuz kaldı!!!" diye bağrıştı. Koştu, şişe şişe su taşıdı, sulamaya durdu,

"...ağlama yar ağlama aney, mavi yazma bağlama
giderem tez gelirem aney, ele gönül bağlama!

Yarın da davul zurna geliyor!" diye haber verdi, "Yarın, Çayırtepe'nin bütün dağları, bütün çamurlu sokakları, Şafak'ın elini değdirdiği yoksul çocuklar, imar bekleyen tek katlı beton evciklerden fışkıran demir çubuklar, kadınların adi plastik su kovaları, paslı tenekeler, bakımsız fidanlar, yeşil elma, tarçın ve kekik kokacak! Kazanıyoruz, canım! Kazanıyoruz!"

IV

Pazar günüydü. Binaların dışının içinden çok daha sıcak olduğu yazdan kalma bir pazar günü. Rodoplu erkenden kalkmış, anketörleri toparlamış, Becerikli'nin bürosuna gelmişti. Büro kapalıydı. Bir süre sokakta oyalandılar.! Olmadı, ilçeye geçtiler. Son talimatlar verildi, kızlar yola çıktılar. Rodoplu, yeni gelen afişlerin asılmamış olduğunu gördü. Gözlerinde iyi pırıltılar yakaladığı birilerini işe koştu.

Partililer saat on bire doğru gelmeye başladılar. Kürt Aleviler, "kötü bir şey kokluyormuş gibi asık yüz ifadeleriyle" büyük salonun kuzeybatı köşesindeki yerlerini aldılar. Baykalcılar, güneydoğudaki masalara oturdular. Aralarını "politize olmayanlar" doldurdu. Kadıköy ilçesinden transfer edilen çaycının, yeterli sayıda bardağı olmadığından yakınan sesi duyulunca, gün başlamış oldu.

Özden, yarıma doğru geldi. Bir gece liste pazarlığında sabahlamış, gözlerinin altı mosmor olmuştu. İyi de gitmemiş olmalıydı ki, öfkeli bir hali vardı,

"Davul zurna nerede?" diye bağırdı. "Burada!" olduğunu söylediler. "Çalsınlar öyleyse kardeşim! Boşuna mı para veriyoruz!?" Başkanlık odasına girdi, kuzeybatı grubundan birkaç kişi onu izledi. Rodoplu, bundan pazarlığa devam edileceğini anladı. Az sonra, "Avukat" ses cihazının başına geçti. Cebinden çıkardığı kâğıt parçasını okumaya başladı, "...Konut, sahibine bir menkul değer, gelir getirici aktivite, geniş kent ekonomisine katılım üssü ile aile barınağıdır. Böylece, konut barınma gereksiniminden öte, kişinin aynı parsel üzerinde düşeyde ve yatayda devingen bir yapıda, yeni bağımlı ve bağımsız hacimler yaratarak... " Özden, odasından fırladı, adamın yanına koştu, "Bırak kardeşim şimdi bunları!" Arkasını döndü, "Davul zurna yok mu, davul zurna?" Geldiler, bir iki ısınma hareketinden sonra başladılar, "mastika, mastika!" Şafak sinirlendi. "Bırakın bu Çingene işini! Ata barı çalın! Ata barı!" Çevreye döndü, bekleşen Kürt Alevileri yakaladı, halay çekmeye zorladı. Salonun uzak bir köşesinde, cama dayanmış onu izleyen Rodoplu'yu o sırada gördü. Göz kırptı, az sonra da koptu, geldi.

"N'aber? Nasıl görünüyor?"

"Daha belli değil canım," diye yalan söyledi Rodoplu. O an için iyi görünmüyordu -Kastamonuluların "yamuk yaptıkları" günlerdi- ancak, Şafak'ın moralinin çok çabuk bozulduğu bilgisi, Günay'a, olumsuzluğu, çaresini de düşünüp birlikte sunacak hale gelmeden söylememeyi öğretmişti.

"İyi olacak iyi," dedi, Şafak, "Sese de bak!" Bağırmaktan kısılmış sesi ile alay ediyordu, boğazını temizledi.

"Pastilin bitti mi?"

"Dün koca bir paket verdin gülüm, biter mi?" Günay'a yaklaştı, kulağına eğildi,

"Sana davul zurna çaldıracağım diye söz vermiştim. Çaldırıyorum işte!" Gözlerini gözlerine dikti,

"Bugün bizim düğünümüz gülüm! Seni seviyorum!" Gizli bir şey söylüyormuş gibi iyice yaklaştı, elini Rodoplu'nun memesine attı, kısaca sıktı, bıraktı. O kadar ani ve kısacık bir hareketti ki, Günay bile emin olamadı.

"Şafak!"

Özden, geri çekilmiş gülüyordu,

"Üşüyeceksin sen," dedi. Beton zemin gerçekten de Günay'ın ayaklarını içine çeken buzdan bataklık gibiydi. İlçe binasını ısıtacak para yoktu.

"Ben iyiyim, sen kendine dikkat et."

"Tamam," dedi Şafak, "Benim şimdi gitmem gerekiyor. Seni çocuklar bırakır." Rodoplu'nun cevabını beklemeden döndü,

"İsmail!"

"Efendim, abi?"

"Sen ablanı eve bırak gel."

"Tamam, abi."

"Ben daha gidemem Şafak. Anketörlerin hepsi dönmedi. Kızları bırakamam."

"Daha ne kadar kalacaksın ki?"

Özden'in sesindeki sabırsızlık fark edilmeyecek gibi değildi. Günay, orada olmasını istemediğini hissetti, kimliğini açıklamakta zorlanacağı birilerin, bir milletvekilini ya da Genel Merkez'den birini bekliyor olabileceğini düşündü. Daha önce de söylediğim gibi, tiyatro deyimi ile Şafak'ın oyununu çalmaktan ödü kopuyordu. Derken o arada, Kadınlar Kolu'ndan olsalar gerekti, birilerinin yaklaştığını gördü,

"Sen git canım," dedi Şafak'a, "Beceriklinin bürosu açılmıştır, ben oraya geçerim. Orası sıcak. Olmazsa da başımın çaresine bakarım."

Kadınların arasından biri çıktı, Özden'e yöneldi, onu gören Şafak,

"Tamam," dedi, alelacele, "Ben seni sonra ararım."

Günay Rodoplu, Özden'in yanına gelen kadının eşi olduğunu nereden anladığını hiç bilmedi. Şafak'ın gözlerini kaçırmasından da olabilirdi, kadının onu ısrarla süzmesinden de, dudaklarının alayla kıvrılmasından da.

Cevabını bildiği soruyu yine de sordu, ,

"İsmail, Şafak'ın yanında duran hanım kim?"

"Yenge ya?" dedi İsmail, şaşkın şaşkın.

"Buraya gelir mi?"

"Kadınlar Kolu'nda ya."

"Öyle mi?"

Rodoplu, denetleyemediği bir titremeye kapıldı. Durduğu yerde sallanıyordu,

"O da mı kampanya yapıyor?"

"Evet. Evlere gidiyorlar. Şafak Abi'yle gidiyorlar."

"Bilmiyordum."

"Ve biliyor musun," dedi Günay, "Kadının gözlerindeki ifadeyi çözüverdim, 'Kocam seni düzüyor, biliyorum,' diyordu, 'Düzüyor ve bu keyif benim!...'"

Dilin lal olması bu demekti, herhalde. Onca uğraşmama karşın, Rodoplu'ya tek bir kelime söyleyemiyordum,

"Öyle," dedi Günay.

Yüzüne ne o zaman, ne de daha sonra çözemediğim bir ifade oturmuştu,

"Brütüs desem, Brütüs değil! Kancıklık desem, kancıklık değil!.. Daha çok cinnet gibi bir şeydi. Çok korkunç, çok ürkütücü, çok yabancı bir şey!"

Neden sonra kendime geldim,

"Peki, nasıl oldu da..." diye başladım, Günay kesti,

"Orada daha fazla duramadım," dedi, bağışlanmasını diler gibi bir sesle, "İsmail'e beni eve götürmesini söyledim. Aşağı indik, yolda onları bir kez daha gördüm. Şafak, camlar dâhil her şeyi simsiyah bir arabanın -

çok iyi hatırlıyorum, çünkü kötülük, terör çağrıştıran bir arabaydı- şoför mahalline eğilmiş konuşuyor, kadın da hemen arkasında duruyordu. Bir ara Şafak kadına döndü, bir şeyler söyledi. Kadın, çantasından bir selpak çıkardı, uzattı. Yıllarca evli bir çiftin aşinalığını gördüm. Başka bir şey mi bekliyordum? Hayır. Sana evinde yattığımı, kadın o akşam karşıma çıkaydı, elini öpebileceğimi söyledim... Ama, ama yukarda davul zurna çalıyordu, bu düğün 'bizim düğünümüz'dü! Kitap kurdu ile bozkurtun düğünü! Ziganalar'la kütüphaneleri birleştirecektik, ya!

Büyük Yalan!

İsmail'e 'yenge'nin ne zamandan beri çalıştığını sordum.

"Başından beri, abla," dedi genç adam. Sonra da anlattı.

"Bir sabah Şafak Abimi almak için uğramıştım. Daha kalkmamıştı, yenge beni içeri aldı, çay ikram etti. Eve sabaha karşı gelmiş diye yenge bozulmuştu. Şafak Abim, yengeye, 'Bu işi benim başıma sen açtın. Aday ol, dedin, olduk. Ben çalışıyorum, sen de çalış bakalım,' dedi. Yenge de çalışmaya başladı."

İsmail, Rodoplu'ya yaptığının farkında değildi, bitirmek bilmedi. Kartal'a, Pendik'e gittiklerini söylüyor, Günay'la Şafak'ın 'kazanılmaları gerektiğine' birlikte karar verdikleri ortak tanıdıklarını evlerinde ziyaret ettiklerini, 'yenge'nin adamı, Şafak Abisini desteklemeye ikna ettiğini anlatıyordu.

"Düğün bizim düğünümüzdü ama Şafak kanlı çarşafı alsın diye kapıya karısını dikmişti! Her şey her şeyden koptu, her şey bitti! Kuytuda inildeyen yaralı bir köpektim sanki. Şafak, karnımı tekmelemiş bağırsaklarımı dışarı dökmüştü. Eve sürünmeye çalıştım, ama ev yoktu. Bir ben vardım, bir buzlu gök. Toprak soğuk, evler evsiz, yerle gök arası bir garip mekândı. Bu yolda yıldızlar bile benden değildi, arkadaşım. Boşluk... Ne bir ses, ne bir kıpırtı. Sonrası? Sonrası neydi, biliyor musun? Sonrası, Hint'in sunyasıydı, Arap'ın sifriydi, Türk'ün sıfırlanmasıydı. Bilgi dışı, birikim dışıydı yaşadığım. Erişemiyor, korunamıyor, kınayamıyordum

bile. Haykırsam, ne bir engel vardı, ne de bir yankı gelecekti! Sonrası neydi? Sonrası, Hint'in cangılıydı, Arap'ın çölüydü, Türk'ün bozkırıydı. Tekile gömsem kendimi, diyordum. Ama, tekil ıssız, tekil ukalaydı.

Şafak'ı uyarsaydım, yakarma değilse intikam sanacaktı. Ve iyi bilirsin, ikisini de kendime yakıştıramam. O gece, diğer gezegenler de bir garipti, arkadaşım. Yaşamım, muştusuz, ağıtsız yaşamım. Sonrası neydi biliyor musun? Sonrası, Hintin doğasıydı, Arap'ın duasıydı, Türk'ün tevekkülüydü. Maydanoz bahçesi, kütüphane, ata ruhları öyle diyordu. Ama olmadı. Tevekkülden nasibini almamış, tamamlanmamıştım! İlk büyük kriz o gece geldi. 'Olacak o kadar,' dedim, 'oğlunun SS subayı olduğunu keşfeden, Yahudi anası gibiyim.'"

Sonuç, dehşetli bir mide kanamasıydı.

"Olacağına bak!" diyordu, Rodoplu, yine, gözlerinde garip bir pırıltı, "Ertesi gün, mecburen hastane. Ameliyat sonrası kontrolümü de yaptırmamışım. Oya, azarlamadı ama ihmali aptalca bulduğunu söylemekten de kaçınmadı,

'Boşuna mı uğraştık kızım,' dedi, 'Seni adam edeceğiz diye ayaklarıma kara sular indi.' Haklıydı, kız, beş buçuk saat ayakta durmuştu.

'Çık biraz,' dedi, muayenelerden sonra, 'Yüzünü güneşe tutmak o bedenin de hakkı. Hâlâ kimse yok mu hayatında?'

Kendimi, Şafak'ı tanıdığımdan beri ilk kez, 'hayır' derken buldum. Öyle ağırıma gitti ki, yumuşattım,

'Hem var, hem yok gibi.'

'Hırsızın hikâyesi gibi, ha?' güldü, 'Baba hırsızı tuttum, demiş oğlan, 'Al getir,' demiş babası, 'Gelmiyor!'

'O zaman bırak gitsin!' 'Gitmiyor!'

'Pek öyle de değil,' dedim. Şafak'ın hiç gelmemiş olduğunu düşünüyordum, 'Benden gayri birisi, onu demek istiyorum,' açıklaması, açıklamadan başka her şeye benziyordu. Oya, yakın gözlüklerini indirdi, şöyle bir yüzüme baktı,

'Neye iyi geliyor?'

'Politikacı. İnşaatçı.'

'Puff!' dedi, 'Amma da bileşim ha! Nereden de bulursun bunları, bilmem ki!'

'Ben kimseyi bulmam ki, canım!'

'Sana hep söylüyorum! Türklerden uzak duracaksın!' diye söylendi, 'Bu bozulmuşlukla halleşemezsin sen! Git, kendi sınıfına takıl! Git, doğru dürüst bir yerde bir yemek ye, iki kadeh içkini iç! Geldin gidiyorsun kızım, mutlu olmaya bak, mutlu olmaya! Bırak bu halkçılığı!'

Bir şaplak attı,

'Kalk, hadi.'

Ben de ***italik***'ledim: ***Ah, Oyacım, ah! Merdi kipti şecaat arz ederken sirkatin söylermiş! Sınıfım ha! Sınıfım! Düzenin öz-uzman aydınları!***

Muayeneden sonra yüzü değişmiş gibiydi,

'Sen bana kötü bir şey mi söylemeye çalışıyorsun?' diye sordum.

'Henüz değil,' dedi Oya, ışıklı masadaki röntgenin üzerine eğilmişti,

'Ama, söylemişim varsay, ona göre ayarlan. Ne kaybedersin? Çık şimdi buradan, Ada vapuruna bin, şöyle bir deniz havası al. Sen benim gibi saatle de çalışmıyorsun. Git, git yüzünü güneşe tut.'

'Benden sakladığın bir şey olmadığını biliyorum, değil mi?' dedim, ama vardı, tabii.

'Tekrar keseceğiz,' dedi.

'Ne zaman?'

'Hemen. Bu salı, önümüzdeki salı en geç.'

Baktım ameliyat olacağım için ferahlamışım. Bu, Çayırtepe'ye bir daha gidememek, o aşağılık duruma bir daha düşmemek, alçalmamak demekti. Böyle hissettiğimi fark eder etmez de, 'Hayır!' dedim. Ameliyat olamayacaktım.

'Olmaz,' dedim, 'Olmaz! Seçimlerden sonra. Seçimlerden sonraki salı.' Nedenini anlattım, sunturlu bir küfür savurdu, ama ne söylediyse ikna

edemedi beni. Adam, benim işime karışını bulaştırdı diye her şeyi yüzüstü bırakmayı kendime yediremezdim. Bozkurtla kitap kurdunun düğününün bir vehimden ibaret olmuş olduğunu bilsem bile bırakamazdım. Bıraksaydım, Büyük Yalan'ın sürmesine izin veriyor olurdum. Bırakmayacak, hem Şafak'ı hem de kendimi layık olduğumuz yere oturtacaktım: senin bana taa ne zaman söylediğin gibi, .pespaye bir abazanlık hikâyesinin marjinal karakterleri hak ettiklerini bulmalıydılar. Aynı nedenle, ameliyatı da bahane edemezdim."

Nasıl bir kişilikti, yarabbim!

"Günay Rodoplu, hiç nefes aldırmadın kendine, değil mi? Hiç pay vermedin?"

"Mazoşist diyeceksin, ama gönlün elvermiyor değil mi? Değil sevgilim, değil! Mazoşizm değil! Kendi ellerimle yarattığım bir putu, 'yiğit halkımız, cefakâr aydınımız' söylemini kendi ellerimle yıkma gayreti! Beyinle kolun, kuramla eylemin el ele vermesinin toplumun sağlığa kavuşması için yeterli olmayacağını, önceliğin ahlâk kaosundan kurtulmak olduğunu kanıtlama çabası!"

"Kime be kadın, kime?!!"

Haykırmam, Günay'ın yüzünde sevgi dolu bir tebessüm oluşturdu,

"Vicdanım gibisin," diye fısıldadı, "Ayna! O soruyu ben de sordum kendime. Sonra da cevap verdim, 'Kendime!' Davranışlarım, bütün ulusların gelecek kuşaklarına örnek olacakmışçasına yaşamak, ağzımdan çıkan her kelime dünyayı etkileyecekmişçesine özenle konuşmak istiyorum," duraladı, "hâlâ!" dedi, "Hâlâ! Öyle istiyorum!"

Bence, bir şey daha vardı. Şafak, belediye başkan adaylığına soyununca, kendi yerine, yani ilçe başkanlığına, Hasan Azmi diye birini oturtmuştu. Şafak'ın bir dediğini iki etmeyen, sıradan, mazbut bir adamcağızdı, Hasan Azmi. Kampanya sırasında karısı çok ağır hastalandı. Adamcağız, bir-iki gün karışının başında bekledi, ilçeye gelemedi. Bazı işler karıştı. Şafak öfkeden deliye döndü, kadıncağızın bu dönemde hasta

olmaması gerektiğini söyledi, yetmedi, "Ölürse ölsün! Bana ne!?" diye ekledi. Ciddiydi. Bana sorarsanız, Günay, Şafak'ın kendisinin arkasından da böyle konuşacağını biliyordu.

Dr. Oya, onu kapıya kadar geçirdi, arkasından seslendi,

"Bana bak, bedenini sevmeyi öğren olur mu?"

"Ne diyebilirdim ki?" dedi Günay, '"Sevmez olur muyum?' Flört eden Walt Disney hayvancıkları gibi, kirpiklerimi kırpıştırdım, kırıttım, 'Gözlerim, dudaklarım, minicik kulaklarım ne kadar hoş ne kadar sevimli. Bayılıyorum kendime...'"

"Deli karı!" dedi, Oya da.

Hastanenin kapısı şehrin nispeten sakin caddelerinden birisine açılıyordu. Gün ölmüştü. Ada'ya gitmese de, arkadaşının sözünü tutup biraz dolaşması iyi olacaktı. Divan Oteli'nden Taksim'e çıkmaya niyetlendi. Eziyetli bir yürüyüş oldu. Trafik sersemletti, insanları lütfen barındırıyorlarmışçasına haşin binaları örten reklam levhaları bayağı, pirinç tabelaların dibine çömmüş kapıcı karıları çirkin, hamburgercilerden yayılan yağ kokusu iğrenç, avizeci vitrinleri rüküştü. Bu şehre yönelik bir sevgi geliştiremediğini düşünmüştü. Akranlarını onca heyecanlandıran Beyoğlu, Avrupa şehirlerinden arta kalan binaların hibe edildiği gün görmez sokaklar koleksiyonuydu. Şehrin onurunu kurtaran camileri, bir işportacı tezgâhının ortasına yerleştirilmiş çalıntı mallara benzetmişti. Çevrenin adiliği sanki onlara da bulaşıyor, onları da ucuzlaştırıyordu. Sevebileceği bir İstanbul'u, gravürlerin İstanbul'unu, oturduğu yerden, hayalinde yapılandırması neye yarardı ki! Nostalji denilen duygudan hiç nasibini almadığını, bunun nedeninin eski İstanbul'un da nihayet bir erkekler şehri olmuş olduğunu, o günlerde yaşamış olsaydı da zarif oymaların keyfini çıkaramayacağı bilgisi olduğunu fark etti. Kafes arkasında kapalı birine, bir kadına, şehir güzelmiş çirkinmiş ne fark ederdi ki!

"Kaldı ki, eski Markiz'in, Divan'dan daha iyi pasta yapabileceğine ya da günümüz Şamdan'ının mutlu anılar servisinin Rejans'ınkinden aşağı

kalacağına inanmıyordum. Direklerarası da herhangi bir kenar mahalle düğün salonundan daha görkemli olamazdı. Balık Pazarı'nın turpları güzeldi ama taze turp zaten her yerde güzeldi. İçimi çektim, hazır gelmişken akşam için alışveriş yaptım. Oya neyi yasakladıysa ondan satın aldım."

"Ve ertesi gün, yine Çayırtepe'deydin?"

"Yooo. Ertesi gün değil," dedi Günay, af diler gibi, "Bir sonraki. Çok sancım vardı. Ertesi gün gidemedim. O gece, yine maydanoz bahçesinin önünde oturdum. Son ameliyatımın üzerinden yıllar geçmiş gibiydi. O zamanki ölüm korkumu hatırlamaya çalıştım. 'Tamamlanmadan ölmek istemiyorum!' diye ağlamıştım. Fakat o akşam, geçen zamanın beni tamamlanmaktan ne kadar uzaklaştırdığını görmeye başladım. O gün, ayağı yere basmayan bir malumat istifçisi, bir akademisyen olmak istemiyorum diye ağlamıştım. Ama, bu gün, aynen öyle olduğunu hissediyordum. Ayağımın yere bastığı asla söylenemezdi. Kişiliğimin temelini içtenlik oluştursun istiyordum, ama artık içten de olamayacaktım. Tamamlanma çabamdan bana kalan, halen geçerli iki ilke, 'kusuru başka yerde aramaktansa, kendimde aramak istiyorum, alçaklarla karşılaşınca yine dönüp kendime bakmak istiyorum, çünkü biliyorum ki türdaşlarımızla paylaşmadığımız niteliğimiz yoktur!' Ertesi gün, Çayırtepe'ye, hiçbir şey olmamış gibi, kuzu kuzu gideceğimi söylüyorlardı."

Günay'ı, Şafak'la bir alçaklığı paylaşmadığına ikna etmenin imkânsızlığını hissediyordum ama yine de denedim.

"Yooo!" dedi, "Yooo! Bir palavrayı paylaşıyordum. Büyük Yalan'ı paylaşıyordum. Düzenin kuralları ile oynayıp, düzenin, düzene rağmen, değiştirilemeyeceği gerçeğini pekâlâ da kulak ardı etmiştim. Ahmet Becerikli'den Ali Haydar'a kadar Tanrı'nın türlü çeşitli kullarını barındıran bir 'kitle' partisinin ne olmayacağını bile bile, oradaydım. Sosyal demokrasinin muhakeme sonucu kabullenilmiş bir ideoloji olmadığını bile bile oradaydım. Kitap kurdunun bozkurtla çiftleşebileceği yalanını, Şafak'ın ka-

dını olduğum yalanını paylaştım. Türkiye'de her siyasi başarının toplumun temellerine yerleştirilmiş yeni bir dinamit olduğunu bile bile, Şafak Özden'i belediye başkanı yaptım."

"Amma da kendini beğenmişsin! Sen mi yaptın?"

Kendisini bağışlayabilmesini kolaylaştırmak için sunduğum muğlaklığı kabullenmeyeceğini bilmeliydim. Yüzüme baktı, baktı,

"Hıfzı Veldet miyim, ben?" dedi, "Oluşumdaki rolümü sahiplenmeyecek miyim?"

V

Günay Rodoplu, Şafak Özden'in seçimleri kazandığı günün ertesinde, soğuk bir bahar sabahı ameliyat oldu. Başarılı bir ameliyattı. İyileşmemesi için hiçbir bilimsel neden yoktu. On beş gün içinde taburcu oldu, bir ay kadar da evde yattı.

Şafak Özden'in bu süreç içinde bir kez olsun aramamış olması, öyküyü inanılmayacak kadar kaba bir sadakatsizlik örneğine, kahramanını aramızda yaşamış olması imkânsız bir hayal ürününe, bir karton karaktere indirgedi.

Hiçbir iz bırakmadan kaybolmuş gibiydi Sayın Başkan. Öylesine kesin bir sessizliğe büründü ki merak eden, arayan Rodoplu oldu. Ameliyattan sekiz hafta sonra ilk kez konuştular. Çayırtepe'nin yeni belediye başkanı, sadık "kadın"ına 1 Mayıs Pazartesi günü, saat 14.00'te, Marmara Etap'ın lobisinde randevu verdi.

Bugün artık, Özden'in davranışındaki "gizem"i yok etmek, "pespaye" hikâyenin ne denli pespayeleşebileceğini görmek istediği için aradığını anlıyorum. Yaşamının en öğretici deneyimi olacağını sezinlediği öykünün sonunu görmek istemiş olmalı. "Hiçbir seyirci sinema salonunu timsahın kızı kaptığı sahnede terk etmez," derdi. İstediği oldu. Bu notları altı ay kadar sonra, Günay'ın evini toplarken evraklarının arasında bulduk:

2 Mayıs 1989

Yıldız Üniversitesi
Ayşe (40 yaşlarında, doçent)

"Dün ben dersteydim. Dersin sonuna doğru içeri bir grup girdi. 'Hocam bir şey okuyacağız,' dediler. Bir bildiri. 'Ders devam ediyor, giremezsiniz,' dedim. 'Ders bittikten sonra girer konuşursunuz,' dedim. 'Hayır, şimdi okuyacağız,' dediler. 'Giremezsiniz, ders bitmedi. Siz kimsiniz?' dedim. 'Biz öğrenci derneğindeniz,' dediler. O derneklerden. Ben de tanımıyorum tabii dernekte kim var. Kimliğini çıkar da, kimsin, nesin, araştırayım demedim. Şöyle bir kâğıda, kurşunkalemle yazılmış bir bildiri. Çabuklar da bakıyorlar, zavallılar. O okumaya başladı. Ben çıktım sınıftan. Onun bildirisini ne dinleyecem. Çık dedim, çıkmadı bir kere. Ondan sonra sorumlu arıyorum. Bölüm başkanının odasına gittim, yok. Dekan yardımcısına gittim, yok. Sonra odaya gittim, baktım bir grup geliyor. Bekledim kapıda. Sınıfları dolaşarak, bildirilerini okuyarak geliyorlar bunlar, işte, 'Amacınız ne, ne yapmak istiyorsunuz?' filan diye biraz kapıda tartıştık. 'Siz ne önerirsiniz? Sizin düşünceniz ne?' Onların hepsi başıma toplandı. Ben sinirlendim. 'Biz bu olayları çok yaşadık,' dedim, 'Bunlarla bir şeye varılamıyor.' içeri girdim, her tarafım titriyor sinirden. Sonra çıktım, bir yere bildirmem lazım. Binanın sorumlu kişisi, dekan yardımcısı ya da dekana bunu söyleyeyim dedim. Baktım tuvaletten dekan çıkmış geliyor. 'Hocam,' dedim, böyle böyle bir olay oldu, derse girdiler, bunun için bir önlem alamaz mıyız,' dedim. Başladı dekan bana bağırmaya. 'Ben bir şey demedim ki,' filan derken, arkadan iki dekan yardımcısı geliyorlardı, gördüler. Onlar işe karıştılar. Neyse, beni aldılar odaya. Dekan çok sinirlendi. Meğer daha önce rektörle tartışmışlar. Orada çok sinirlenmiş. Ben ne bileyim. Ben sinirli, o si-

nirli birden bir şey oldu, ben bağırdım, o bağırdı. 'Ben sekizden beri burdayım, çalışıyorum!' diye bağırıyor. 'Ben nasıl önleyebilirim, sen bana bunu nasıl söylersin? Ben dekanım, sen öğretim üyesisin.' Ben dersten çıkmamın daha uygun olduğunu düşünüyorum, o, 'Çıkmasaydın dersten!' diyor. Ben durup onun bildirisini mi dinleyecektim?! Çık dedim bir kere çocuğa. Çıkmıyor. Ben de öğrencimin önünde durup, 'Madem çıkmadın, eh, oku bakalım!' mı, diyecem bildirini? Olabilir mi, böyle bir şey? Ben çıktım sınıftan. Bir gün önce de koridorda Hakkı ile konuşan, dekan yardımcısı ile konuşan çocuğun belinde tabanca. Tanımıyoruz ki, öğrencileri, işte böyle bir şey yaşadık. Duvarlarda Kürtçe sloganlar vardı. Kartlara yazmışlar. Bütün hole asmışlar. Tabii, kimse de indiremiyor. Zavallı hademelere bunları indirin deniyor. Her yere bildiri asıyorlar, bildiriler var."

NE İLGİSİ VAR ŞİMDİ?

HEY YA! HEY YA! HEY YA!

"Başkan", yepyeni lacivert takımını giyinmiş, Parti'nin, Pera Palas'taki, 1 Mayıs kokteyline gidiyordu.

EEEE?

ÇUVALLARLA ÖLÜLER

Levent-Taksim dolmuş yolcuları ilk çuvalı Harbiye Orduevi civarında gördüler. Caddenin ortasına atılmıştı. Şoför çarpmamak için direksiyon kırdı, ana-avrat küfretti. Sokağın ortasında çuval bırakılır mı?

Derken, bir tane daha, bir tane daha. Divan'a doğru cadde çuvaldan geçilmez oldu. "Ehliyet sınavından bin beter." Şoför birisine tosladı, fren yapıncaya kadar on santim üstüne çıktı.

"Anavını avradını!... "

Kadıncık, önde, şoförün yanında oturuyordu. Eğildi, baktı. Kan. Çuvaldan,

Kan

Sızıyordu!

Bir daha baktı

Çuval KIPIRDIYORDU!

Selamın aleyküm!

Yıl 1979

Çuvaldaki canlı

Mehmet

Ali

Dalcı.

EHY YA! HEY YA! HEY YA!

Yepyeni lacivert takımını giyinmiş, Parti'nin, Pera Palas'taki 1 Mayıs kokteyline gidiyordu. Kadıncık'a ayıracağı zaman kısıtlıydı.

"Yani, konuşuruz. Bitecek gibi değil. Konuşmamızı, daha sonra konuşmamızı gerektiren bir sonuç da çıkmıyor."

"Sahi mi?"

SIKILDI AMA!

"İyi peki, o zaman, Günay, nasıl istiyorsan, seni nasıl üzmeyecekse, nasıl kırmayacaksa öyle bir öneri getir, öyle karar verelim."

"Hayır," dedi Kadıncık, "Benim getireceğim bir öneri yok. Varsa, senin söyleyeceklerin var."

"Hayır, benim, senin bu istediğin biçimde, özlediğin biçimde, söyledim ya. Ben, şeyim var. Karım var. İşte birlikte oluyorum, bilmem ne oluyor. Bu bir ayrıcalıktır. Seni de, benim bir şekilde, bugüne kadar, bu şekilde, işte, eee, erkeksizliğe mahkûm etmiş olmam doğrusu bir haksızlık.

Yani, bu konuda rahat olmanı, olman gerekir. Yani, beni bir dost, bir arkadaş olarak kabul edebilirsen, hem bu kadar üzüntü çekmeyeceğini düşünüyorum. Yani, uzun vadede gerçekten iyi dost olabileceğimizi düşünüyorum. Onun ölçüleri ne olur, o da konuş... şeydilir. Ve olabileceğini sanıyorum."

"Gümüşhane, Danimarka'ya taşınırken ben neredeydim?"

NE DEMEK 0?

BU YIL FAŞİNGİ ZİGANALAR'IN ÜSTÜNDE KUTLAYACAKLARMIŞ

Yepyeni lacivert takımını giymiş, Pera Palas'taki 1 Mayıs kokteyline gidiyordu,

"Yani şunu anlamadım, bu senin belediyelerle ilgili profesyonel işinde, plânlamada, araştırmada benim ne işim var? Benim bunlarla bir şeyim yok. Genel Merkez istiyorsa, iş versin size. Kiralasın. Polimetre, polibar, kalkınma programı, bunların hiçbiri beni ilgilendirmiyor. Yani, Genel Merkez de dese, bunları yapın diye, onlara da gerekçeli yazarım. Kendi işinize bakın, dese, diye. Çünkü Genel Merkez bana hazır done vermek zorunda. Görevi o. Yok, Belbim'e, IMS mi diyorsunuz, ne diyorsunuz, girişi yapabilirmiş. Yapsın efendim, işi ne? Ben, Genel Merkez'in ya da birtakım başka belediyelerin yaptığı işte yokum. Ben başka bir belediyeyim, benim yaptığım işim ayrı olacak. Bu senin şirketle olur, başka şirketle olur. Kimle olur, ayrı. Ama böyle bir organizasyonda ben yokum. Çünkü böyle bir organizasyon, herkesin aynı derecede her şeyi bilmesi demektir, o benim işime gelmez. Politika olarak da işime gelmez."

HEY YA! HEY YA! HEY YA!

Yepyeni lacivert takımını giymiş, Pera Palas'taki 1 Mayıs kokteyline gidiyordu,

"Anlatamıyorum, galiba... "

"Anlamak şeyimde değil, yani, dünyamda değil. Ben o dünyada değilim. Ben otururum, şu şu şunu istiyorum. Şunu yaparım. Öyle bakıyorum meseleye. Genel Merkez kongreleri kazansın da sonra konuşalım. Böyle bir şeyden de, benim anladığım anlamda yarar sağlayacağına inanmıyorum. Şundan inanmıyorum. Bir, başkalarının yaptığı yerden ben olmamalıyım. Yani, çünkü, aynı konumda oluruz. Yani, bu bana çok faydalı falan bir işi de olabilir. Yokum, ben onda. Ben tekim ve farklıyım."

"Çayırtepe için yapılan hazırlıkları durdurdun mu?"

"Hayır, onları ayrıca konuşuruz. O ayrı bir şeydir. Çayırtepe için hazırlık yapılır, yapılmaz. Ne yapılır. Onları konuşmadık. Çayırtepe için ne istiyoruz, onları konuşmadık. Konuşuruz."

"İlan ettik sanıyordum."

"Çayırtepe, A ile, B ile, C ile bunları konuşabilir. Ayrı bir şey bu. Karıştırma bunları birbirine. Ben ayrı bir belediyeyim. Beni, Genel Merkezi, bilmem nesi, diğer örgütlenmeler filan bağlamıyor. Mesela, Mersin Belediye Başkanı'nın olduğu yere ben gelmem. Mesela, falan vali yardımcısının olduğu yere ben gelmem. Hiçbirisi ile ortak bir işe girmem. Ben, ne yaparsam özel yapmalıyım. Bu, benim olmalı. Bak, sana söyleyeyim. Genel Merkez'in çizeceği hiçbir ortak stratejide ben yokum. Yahu, bak, bunu kapatalım. Ben yokum. Ha, bak, yardım edeceğim bir şey varsa, o yardıma varım."

SENİN ŞİRKETİNE KOLTUK ÇIKARIZ

Rozetini parlatmış, Pera Palas'taki 1 Mayıs kokteyline gidiyordu, "Ne 'yardım'ı bu?!"

"Yani, varsa burada benim... Bir yardım etmem, iş vermem filan söz konusuysa, orada varım. Sana yardım edebileceğim en ufak bir şey varsa, o var. Bunu anlatabildim mi?"

NE DE OLSA, BEN SANA BİR ZAMANLAR SIRILSIKLAM ÂŞIKTIM!

"Benim devreye girmemle işlerinde yardımcı olabileceksem... Profesyonel bir iş bu. Ne yardımım olacaksa, onda varım. Yardım edeceksem, varım. Sen bana yardım ettin. Ben de sana ederim. Neden benden yardım istemiyorsun, anlamıyorum. Ben senden gayet rahat yardım istedim, isterim de. Yani, bu benim pek fazla herkesten yardım istediğim anlamına gelmez."

ÖYLE YA.

"Halim Bey'le, Serhat Bey'in aylardır fisebilillah çalıştıklarını biliyorsun, değil mi?"

"E, yani onları da mı ben düşüneyim? Ne yapacağıma, nerede yapacağıma da ben karar vereyim. Yani, nedir? Maliyeti nedir? Özel bir şeyler isteyebilirim. Seninkilerden de isteyeceğim. Oturacağım, bakacağım."

"Benimkiler kimler, Sayın Başkan?"

"Onlar işte! Bana tipoloji araştırması iki milyon dediler, üç buçuk milyon lira hesap çıkardılar. Günay Rodoplu değil, onlar yaptı."

HİÇ UTANMAN YOK MU?

Yepyeni lacivert Vakkolarını giymiş, SHP'nin 1 Mayıs kokteyline gidiyordu,

"Olabilir. Ama, yani, olaya inandığımı söyleyemem, diye düşün. Bu iş, bu işi istemiyorum. Altıncı his de, yedinci duygu da, böyle bir şey istemiyorum. Çayırtepe Belediyesi olarak istemiyorum. Yani, büyük yararlarım olacağına şeyim kesmiyor. Ayrıca, öyle, o kadar fazla da ön plâna çıkmak istemiyorum yani. Yeteri kadar başımda iş olduğuna inanıyorum. Oraya göndereceğim adamların da bu işleri öğreneceğine inancım zayıf. Gene iki saat başıma hiç olmazsa yük olacaktır. O tür bir çalışma istemiyorum. Nedir, benim araştırma yapılacak. Vereceğim parasını yapacağım araştırmayı. Bu kadar. Araştırma yapmaktansa, Anadolu yakasının en büyük taşocağını kurup onu işletmek bana daha cazip geliyor, çünkü o işi biliyorum. Aynı parayı, aynı olanakları bana o şirket de kazandırır. Yani, bütün asfalt fabrikalarının taşocağını ve mıcırını verirsem, asfaltlarımı bedavaya getiririm. Örnek. Yani, bir ortaklık kurarsam, bildiğim, anladığım işlerde ortaklık kurarım. Çünkü, bunu ben halka anlatamam. Somut bir şey değildir. Halk bunu anlamaz. Ama, taşocağını anlar, görür çünkü."

'HALK' AYAĞA KALK!

İpek kravatını takmış, kokteyle gidiyordu, 1 Mayıs kutlamaya.

"Sıkıntı?"

"Ben bilirim, artar bu işler. Her gün bir kere iki-üç kişi arayacak beni. Onlarla mı uğraşacağım? Bana ne yahu! Ben senin disiplininde bir çalışmaya girmeyi istediğimi düşünmüyorum. Yani ben öyle öğlen akşam şu, saat ikide bu, cuma günü şu, perşembe günü bu, diye bir sıkıntıya hayatımı sokmak istemiyorum. Hiçbir şekilde. Yani, bu gerçekten yüzde yüz bir başarı olsa bile. Başarılı olursam, olduğum gibi başarılı olacağıma inanıyorum. Yani, bugün karar verip yarın yapacağım. Sıkıyor beni. Hazır olmadığımı varsayalım. Ben daha belediyecilikte bu tür bir şeye hazır değilim. Akşama kadar başka dünyadayım. Bu dünyaya daha gelmedim. Öyle, düşün. Yahut düşünülebilir."

YİĞİDİM ASLANIM, BURDA YATIYOR!

"Gerçekten düşündüğüm gibi konuşuyorum. Yok, yani, o anlamıyla tatmin ol. Hiç şeyi yok. Sen, şurada bir şeyi fark edemiyorsun. Ben, benim istediğim zaman, diyorum. Bu da benim canımın sıkıntısından. Bir işte, isteme zamanını ben tayin etmeliyim. Yani, ben, benimle birlikte çalışan insanların yahut da kuruluşların, beni yönlendirmesine izin vermem. Yani, perşembe günü. Yok, perşembe günü. O perşembe gelene kadar ben ölürüm. Açarım çarşamba günü telefonu, Cuma günü telefonu, cuma günü. Yahut, gene perşembe günü. Ama, onu ben şey etmeliyim. Ben kendimle halleşmeliyim. Yoksa, ben senin çocukların bana verdiği işten memnunum. Gene bir iş yaptırırsam onlara yaptırırım. Ama, onun üstüne de ben bilmeliyim. Yani, sen benim yerime karar verme durumunda olmamalısın. Ha, sen şöyle düşünüyorsun, 'Doğrusu bu.' Ha, doğrusu o olabilir. Doğrudur da. Ama, o doğru da beni fazla ilgilendirmiyor, çünkü, o doğruya ödediğim bedel fazla. Anlatabildim mi? Anlıyor musun, beni?

YES

Dalcı'nın cesedinin üzerinden atladı.

"Benim politika yapma amacımla seninki arasında çok fark var. Ben niçin politika yapıyorum. Düşünüyorum. Senin benim politika yapma ihtiyacı duyduğum hiçbir şeye ihtiyacın yok. Gerek yok. Yani, ben kendimi kanıtlamak için politika yapıyorum, işte, ben bu işi yapıyorum. Yaparım. Toplumda kendime saygın bir yer yapmak için yapıyorum. Senin toplumda zaten saygın bir yerin var. Türkiye'de kendini kanıtlamışsın. Şenin işin başka. O işi de iyi yapıyorsun çünkü. Ne ihtiyaç var politikaya?"

"ihtiyaç."

"Politika ihtiyaç diye yapılır, ihtiyaç olmazsa yapılmaz. Heves olur, geçer gider. Yani, Şafak Özden'in toplumda yer kazanması için politika yapması ki, bu bizim arkadaşlarımızın çoğu için böyledir, başka bir yerlerde kendilerini kanıtlamış olsalar, bu işe girmezler. Ve, başka işlerde kanıtlamış olanların bu işe girmeleri çok zor. Çünkü alternatifleri her zaman var. Bir iş ancak alternatifsizse, ondan sonuca varmak, en üst düzeyde verim almak mümkündür. Yani, keyif için yüzerken ancak elli metre yüzersin de, denize düştüğünde yüz metre yüzersin ya da yüz elli metre. Ha, sonuçta ülke için güzel şeyler yapılır. Senin

yaptığın işte de yapılır. Ayrıca, ülke için güzel bir şeyler yapabilecek yere gelmek en az beş yıl. En az beş yıl. O da riskli. Oraya gelmek risk. Öteki işte risk yok ama. Kitap yazma işinde risk yok. O işin içindesin. Biliyorsun."

ESTEPEDA!

Ayakkabılarını parlattı.

"O nedir bilmiyorum. Ama sana söyleyeyim, fotoğrafçı Mustafa'nın, 'Bizim Başkan karıyı iyi ediyor,' lafı doğru değil. Böyle bir şey olması mümkün değil. Bu zulümden de öte bir şeydir. Yani, bir pezevenk bir pezevenkçe yorum yapmış. Erol öyle demişse, o da pezevenklik etmiş. Artık kalkalım mı? 1 Mayıs programı var."

HEY YA! HEY YA! HEY YA!

Yepyeni lacivert takımını giyinmiş, rozetini parlatmış, SHP'nin Pera Palas'taki kokteyline, faşizmi telin etmeye gidiyordu,

"Yani, konuşuruz. Bitecek gibi değil. Daha sonra konuşmamızı gerektiren bir sonuç da çıkmıyor."

"Öyle mi dersin?"

"E, peki o zaman Günay, nasıl istiyorsan, seni nasıl üzmeyecekse, nasıl kırmayacaksa, öyle bir öneri getir, öyle karar verelim. Ha, ben, bak, bu istediğin şekilde, bu özlediğin biçimde, ben ondan ne anlıyorsam onu konuşabiliriz, ayrıca da bu çok uzun bir iş, ben öyle plânlı programlı hazırlıklı falan değilim. Bu şekilde, yani bugüne kadar olandan farklı bir şeyin bundan sonra olabileceğini bu kadar tahlilden çıkıyor, mümkün değil. Tahlil gene benim tahlilim. Yani burada sen bir şeyi ayırmak zorundasın, ben bir şeyi ayırmak zorundayım. Yani, bu şeyi, bu birlikteliği daha başka şekilde düşünmek zorundayız. Yani, onun adına, dostluk, arkadaşlık filan diyebiliriz. Yani, bir yıldır ben de farkında değilim, o dediğini ben de düşündüm. Öyle. Eğer bir yıldır hiç birlikteliğimiz olmamışsa bu, geçerliliğini ve gündemden kalktığını gösterir. Bu işin. Yani, benim sana kadın olarak bakmamın gündemden kalktığını gösterir. Ama, şunu da söyleyeyim sana, o kafana olduğu gibi, kafanda var olduğunu düşündüğüm gibi, ikinci kadın filan feşmekân hikâyesi de olmadı. Yani, vakit

olmadığından olmadı, bilmem neden olmadı, yoksa benim yapmayacağımdan filan değil. Onu hiç düşünmedim. Yani, ben sana karşı dürüst olmak istiyorum. Yani, sana karşı dürüst olmaya çalışıyorum. Fırsat mı olmadı, yoksa şey mi gelmedi, dengine mi gelemedi, birisi mi olmadı, ama olmadı, şu veya bu şekilde. Neticede olmadı."

KUTSAL VAJİNA! KUTSAL KAMIŞ!
SAYGILAR SİZE!

Kokteyl, devrimcilere saygı duruşu ile başlayacaktı.

"Şimdi bak. Senin için. Benim, neticede şeyim var. Karım var. Birlikte oluyorum. Bilmem ne oluyor. Bu bir ayrıcalıktır. Seni de benim bir şekilde bugüne kadar bir şekilde işte mahkûm etmiş olmam bir haksızlık. Yani, bu konuda rahat olmanı, olman gerekir. Beni bir dost, bir arkadaş olarak kabul edebilirsen, hem bu kadar üzüntü çekmeyeceğini, çünkü senin çektiğin sıkıntıları ve üzüntüleri ben çekmiyorum. Düşünüyorum. Yani, uzun vadede gerçekten iyi dost olabileceğimizi düşünüyorum. Ve bir takım şeylerin de beni rahatsız ettiğini söyleyeyim. Mesela öfkelerin beni çok kırıyor. Haklı, haksız, o ayrı bir olay. Sonuçları da çok farklı bir olay. O öfkeyi ne zaman yaşayacağımım bilmediğimi de biliyorum. Ne zaman, Günay öfkelenecek, ne zaman öfkelenmeyecek diye de içimde bir korku var. Yani, şimdi, on dakika sonra öfkelenir mi, öfkelenmez mi? Onun faturasını da ben çok ağır ödüyorum. Onun için bu öfkenin olmadığı ilişkinin de dostluk ilişkisinde, onun ölçüleri de ne olur, onu da şeydilir, olabileceğini sanıyorum. Ayrıca, sana duyduğum belki bir kadına duyduğumdan daha farklı şeyler, yani, işte dünyada en çok kardeşim diyorum, seni o kadar seviyorum derken burada o düşünülerek söylenmiş bir lâf değil, spontane bir şey. Yani kardeşimin sevgisiyle bir yere paralel bir sevgi olduğunu düşünüyorum. Yani, belki burada yanlış var. Bu baştan böyle değildi, sonra böyle oldu, işte, bunun nedeni nedir? Ne bileyim ne olabilir? Bir sürü şey olabilir. Benim yapım olabilir. Ki, bunun büyük etken olduğunu sanıyorum. Ama, hepsi bir tarafa, hayatımda senin çok geniş bir yerin olduğu bir gerçek. Bunu da hiçbir zaman yadsımak mümkün değil. Ve ne olursa olsun, kendimi 'Allah belanı versin!' denilecek adam yerine koymak istemiyorum. Yani, kendimi öyle gördüğüm zaman bütün her şeyimden nefret ediyorum. O hale gelmiş gördü-

ğümde. Tabii, bunun nedenleri şu, bu. Bilmiyorum. Ne olursa olsun, bu böyle olmamalı. Yani, söyleyeceğim başka bir şey yok. Yani bazen senin sesini duymak bana çok büyük bir mutluluk veriyor, işte her yerde adını duymak. Yahut seninle oturmak, konuşmak. İşte bu ve bunun gibi şeyler. Ne bileyim ben. İşte hiç de sıkılmadım, aşağı yukarı iki saat on beş dakikadır konuşuyoruz ki bu kadar sıkıcı bir konu olmasına rağmen! Hiç sıkılmadım."

Şafak Özden, SHP'nin 1 Mayıs kokteyline
Faşizmi telin etmeye gitti.
KADINCIK DENİZE YÜRÜDÜ.

İkinci kriz, o akşam, son kriz. Özden'in, Tülin'in imzasını taklit edip, S.S. Etem Ağa Konut Yapı Kooperatifi'nden milyonlarca lira çekmiş olduğunu öğrendiği zaman geldi.

Tülin, "Sen onu bilmiyorsun ama Etap lobisi görüşmesinden sonra bir defa daha bir araya geldiler," diye anlattı,

"Günay, belli etmiyordu ama kooperatifin gidişatına ilişkin ciddi endişeleri vardı. Onur Efendi'nin kooperatif müdürü atanması tam bir *fait accompli'ydi*. Kendi maaşından başka, yanına aldığı adama da bir buçuk milyon aylık ödemesini haklı gösterecek iş olmadığını biliyor, üyelerin sırtından kazanılan paralara dehşetli tepki gösteriyordu. Meseleyi Şafak Özden'e açtı, 'Orada yanılıyorsun,' dedi adam, 'Ayrıca, üye ettiğimiz insanların sırtından kazanılan para da değildir. Herkes bunun karşılığında bir iş yapacaktır. Bugün yapmıyorsa, yapamıyorsa, zaten kimse onun için, iş yapmadığı süre için, maaş talep etmez. İş yaptığı zaman da herkes bunun karşılığını alacak. Günde bir saatini, on dakikasını ayırsa bile. Çünkü, o adamlar da onu alacak.'

Günay, Onur'un bu işin üstesinden geleceğine de inanmadığını söyledi. Bunun üzerine Özden, 'Şimdi, benim diğer ortaklarım da var,' diye başladı, 'Duran'ıydı, Erol'uydu. Ben onlarla da konuşacağım. Öteki işlerdeki payımı onlara verecem. Aşağı yukarı karşılıyor, onların buradaki

paylarını. Bir şekilde. Onur kalır. Onur, sen, ben kalırız. Daha doğrusu, sen ben kalırız. Bunu da hukuksal olarak bir şekle sokmak istiyorsan yahut bunun bugünkü değeri şudur deyip, ben onu da sana öderim.'

Günay, kimin, ne için, ne ödeyeceğini anlamadı. Aklı hâlâ Liverpol kooperatiflerindeydi. Vardır ya, insanlar bir araya geliyorlar, bir arsa buluyorlar, azar azar ödeyerek ev sahibi oluyorlar, aralarından özellikle cerbezeli birileri sırayla başkanlığı üstleniyor, işi götürüyorlar filan. Hakçası, aslında, Duran-Erol-Onur- Şafak dörtlüsünün sırt sırta vermiş sosyal demokrasi savaşı veren silahşörler olarak takdim edilmelerinde hiçbirimizin itiraz edebileceği bir şey de yoktu, kardeşim. Ne yapsaydı, kadın?

Şafak Efendi, 'Aslında işin birinci aşaması seni ilgilendirmiyor,' dedi, 'Yani, sen onları ortak diye tanımak zorunda değilsin.'

'Öyle mi?' diye sordu bizimki, şaşkın şaşkın,

'Yok,' dedi Şafak, 'İlgilendirmesin bu saatten sonra. Ben konuşurum şu saatten sonra. Şu saatten sonradan kastım, onlarla benim şu saatten sonra ilişkim artık bilmem neyi alıp verme boyutunda değil. Böyle. İşinize gelirse. İşinize gelmezse, ne diyorsanız öyle olsun. Ve bu iş bitsin. Çünkü, ben daha tebrik edilmedim Duran Kuran tarafından. Dolayısıyla hiçbir ilişki kalmamıştır. Parasal anlamda ilişkimiz vardır, bunun neticesi de hesap kitaptır. Yapılır, biter. Alır şeyini geçer gider. Bu defter kapanır gider. Bu anlamda kimseye de kazık atma gibi bir düşüncem yoktur. Ayrıca, Onur'un kalmasında yarar görüyorum. Bana zaten Onur gibi bir arkadaş lazım. Ha biraz yeteneksizmiş. Daha iyisini bulacağımdan kuşkuluyum. Daha iyisi olur mu, bilmiyorum. Yahut boyutları nedir. Bilmiyorum. Burada, bana göre seninle benim aramızdaki şeyi çözecek-..' Günay dayanamadı,

'Neyi çözecek?' diye sordu. Adam, oralı olmadı,

'Bugün bu işin kâr edeceği belli değil,' diye devam etti, 'Bugün ortaya bir artı değer çıkarması söz konusu değil. Şunu yapabiliriz. Burada senin yüzde elli payın var. Bu yüzde elli paya bir değer koyarsın. Bu payı ben

sana öderim. Ve böylece bu konuyu kapatırız. Sen de sırtımızdan para kazanılıyor diye rahatsız olmaktan kurtulursun. Ve doğrusu da budur. Yapmamız gereken de budur. Çünkü bu üç-dört sene sürecek. Üç-dört sene sen hep bu rahatsızlığı duyacaksın. Ben de bunu istemiyorum. Belli olsun, şu kadar lira.'

Günay'a baktım, sapsarı olmuştu, ama hâlâ Şafak Efendi'nin neyi önerdiğinden emin değildi ya da olmak istemiyordu.

'Senin böyle olanağın var mı? Bu kahramanlığı kaldıracak?' diye kekeledi. Bu soruyla doğru anladığını sınamaktan öte, seçim kampanyası sırasındaki parasızlığı da sorguladığını görüyordum. Şafak, farkında değildi tabii. 'Var,' dedi, 'Bir depo almıştım. Onu sattım. Bayağı yüksek senetleri var. Yani, o şeyi bir şekilde ödeyecek durumdayım. Ha, bu benim önerim. Şimdi aklıma gelen. Başka bir şey varsa, gene konuşalım. Yani, ikide bir bunu konuşmayalım. Kapatalım.' Günay'ın, 'Olur,' dediğini duydum, 'Bir düşünmem lazım.' Özden, başına gelenleri düşünmek istediğini anlamadı, ferahladı, 'Tabii, tabii, tabii, tabii, tabii. Düşün. Hiçbir itirazım yok. Yani, onların korunması. Senin haklarının korunması. Nasıl olursa.'

'Benim hakkım?' diye mırıldandı, Günay. Artık adamakıllı kekeliyordu. 'Taş attım da kolum mu yoruldu? Benim ne hakkım olabilir. Benim, hakkım olsa olsa,..' dedi, adam kesti,

'Ya tamam. Nereden hak alıyorsun,. ona gelmeyelim. O başka bir şey. Şu işlerin bitmesi lazım,. Şurâda alternatif getir bana.. Bir şekilde, birimiz birimizi çıkartacağız. Yahut da, birimiz birimize bağışlayacağız. Neyi, bağışlayacağız, o da ayrı bir şey de. Bir şekilde bunu çözeceğiz. Somut öneri. Sen getir bu öneriyi.'

'Kim kimin payını, kaça satın alacak önerisini mi?'

'Evet, diğer arkadaşlarımızın çıkarlarına şu kadarcık bir zarar gelmeden. Yahut, umutlarına.'

'Olur,' dedi Günay.

O gece bir saatte beni aradı. Biz de birkaç arkadaş oturuyorduk.

'Tülin, Şafak bugün bana kooperatiften çekilmek için kaç para istediğimi sordu, öyle değil mi?'

'Evet,' dedim. Tabii. Bana yaptığını yapıyor, Günay'ı da aradan çıkarmak istiyordu. Uzun bir sessizlik oldu.

'Anlaşılan bunlar kooperatifi paylaşmaya karar vermişler,' dedi. Artık, 'Şafak, tek başına el koyuyor,' diyemedim de, 'Öyle gibi,' dedim.

'Benim böyle bir parayı hiçbir şekilde kabul etmeyeceğimi biliyorsun, değil mi?' Tabii ki biliyordum.

'Yarın, kooperatiften istifa edeceğim,' dedi, 'Ancak,, sizin dünya kadar emeğiniz geçti. Lütfen, kendinizi koruyun. Orada birtakım şeylerin iyi gitmediğini sezinliyorum. Yarın, Onur'un oraya gideceğim. Defterlere, hesap kitaba bakacağım. Bunlar, dağınıktırlar, başımıza sonradan iş çıkmasın. Ama bundan sonra ben kontrol edecek durumda olmayacağım. Lütfen, devralın.'

Saçmalıyordu, tabii. Onun hakkı yoksa, bizim hiç yoktu. Bırakacaksak, hep beraber çekileceğimizi söyledim. Ama, bir hata yaptım,

'Allah büyüktür,' dedim. 'Nasıl olsa bir gün bir ev de bize nasip eder." Ağlamaya başladı,

'Allah razı olsun, bacım. Sağolun.'

Ertesi gün, Onur Oflu'nun yazıhanesine gittiğinde defter diye bir şey olmadığını gördü. Ne kasa defteri, ne yevmiye defteri, ne ortaklar defteri, hiç ama hiçbiri olmadığı gibi, kasada bir kuruş para yoktu. Rodoplu,

'Nerde?' dedikçe, Oflu,

'Siz" onu Şafak'a soracaksınız, Günay Hanım,' diye sırıtıyordu.

'Siz müdürsünüz Onur Bey, Şafak ne anlar?'

'Efendim, bırakın şimdi. Bütün defterleri Sedat'ın tuttuğunu bilmiyor musunuz?'

Bilmiyordu tabii.

Neyse, kardeşim, biz defterleri bir araya toplayamadık. Günay, o dönemde, hâlâ Şafak'tan medet umduğu için, onuru gururu bir yana bırakmış, adamı belki on bir kere aramıştı."

"Telefonlara mı çıkmıyordu?"

"Çıkmıyordu. Sonunda baktı olacak gibi değil, denetleyicilerden birisine durumu anlattı; denetleyici, defterleri noter aracılığı ile resmen istedi."

"Oldu mu, kötü kişi?"

"Hem de nasıl! Daha kötüsü de var. Onur Oflu, geldi dayandı,

'Günay Hanım, bakın, Şafak belediye başkanı oldu, geleceğini garantiledi. Erol, imar başkanı oldu, geleceğini garantiledi. Duran'ın kendi kooperatifi var. Bir sizle, bir de ben açıktayız. İkimizin imzası ile biz bu kooperatifi yürütürüz. Şafak'a işten el çektirir, biz götürürüz,' demedi mi? Kurgu bilim gibi kardeşim, sana ne olayı ne de Günay'ın ne hale geldiğini anlatamam! Yeşil elma, kekik, tarçın filan derken, Mişonaçi hikâyesinin tam orta yerine düştü! Ne anlamasına, ne de anlatmasına imkân vardı! İnanmıyorlardı, anlıyor musun?

Defterleri teslim aldık. Rodoplu, hemen bir mali müşavir, bir de kooperatifçilikte deneyimli hukukçu buldu. Adamlar, gece Günay'ın evinde yatmacasına hallaç pamuğu gibi attılar defterleri. Ve ortaya çıktı ki, naylon faturalar hariç, o zamanın parasıyla 120 milyon lira ortada yok. İşte, Şafak'ın üstünde yirmi milyon kadar para görünüyor, 'avans' diye işlemişler, Erol'un üzerinde elli beş milyon var, o da 'avans'. Çetenin tek temiz adamı Duran Kuran. Günay da ona dargın! Anlaşılan, Günay, defterler diye tutturunca alelacele bir şeyler istemişler. Ha, o arada, Oflu kendisine on milyonluk bir makbuz kesmiş, karısını da ayrıca üye yapmış. Sonradan öğreniyoruz, karısının soyadı farklı. İflas etmiş ya, hatunu boşamış, malların bir kısmını onun üzerine geçirmiş. Bir şeyler filan, böyle bir pislik! Haberimiz yok tabii. Bu arada bir de, Ulus Bankası Çayırtepe Şubesi'nde bir hesap olduğu ortaya çıktı. Bakıyoruz, hesap benim başkan ol-

duğum zamanda açılmış. Çift imza olduğu için bilmem lazım, ama bilmiyorum. Neyse, kardişim, ertesi sabah, Rodoplu, ben, bir de denetçi arkadaş, buradan çıkarsın, Çayırtepe'ye gidersin, o şubeyi bulursun, müdüre çıkarsın, kendini tanıtırsın, hesap kartonunu görmek istersin. Müdür, sayın belediye başkanının kooperatifidir diye olur mu sapsarı! Bizi oyalıyor ki ne türlü! O arada farkındayız. Şafak Özden'e haber uçuruyor!

Günay, titremeye başladı. Biz sakinleştirmeye çalışıyoruz, sonunda, adamı tehdit etti. Meğer, Ulus Bankası'nın Genel Müdürü arkadaşıymış. Adam, baktı pabuç pahalı olabilir, o arada da Şafak Özden'le ne konuştuysa konuştular, kartonu çıkardık, baktık hesap tek imzayla açılmış. Şafak Özden'in imzası var, benimki yok! Üye senetleri teminat olarak yatırılmış, dükkâna kredi alınmış, para çekilmiş falan. İmza sirküleri yok. Tam bir mafya ilişkisi. Rodoplu, hesaptan çekilen paraların çeklerini görmek istedi. Adam, arşivde olduğunu söyledi. 'Mahkeme kararı olmadan veremem,' dedi. Biz, zabıt tutmaya kalktık. Bu sefer de Çayırtepe noteri devreye girdi. O da Özden'in arkadaşı! Öyle bir tezgâh ki, aşkolsun! Denetçi arkadaş, 'Bizi burada yakalarlarsa, döverler de,' demeye başladı. Günay, Özdenlerin kırtasiye dükkânını gösterdi, meğerse noter tam karşısındaymış. Ne yapacağımızı düşünmek için bir yemek molası verdik. Öteki, asıl, banka, Rodoplu'nun aklına o zaman geldi, 'Bir de oradaki hesabı kontrol edelim.'

O bankayı biliyordum, Şafak'la hesap açmıştık. Kalktık, gittik. Müdürü görmek istiyoruz. Bankoda bir kadın var. Haşa orospu, hatırlıyorum, o zaman da Şafak'ın etrafında döneniyordu. Bizi öyle işgal kuvvetleri gibi görünce, onun da rengi attı. Yetmedi, müdür geldi,

'Buyurun, canım,' dedi Günay'a ve tabii, kıyamet koptu!

Günay,

'Siz bana baksanıza!' diye bir patladı, şube ayağa kalktı! İyi de oldu herhalde, hesap kartonu çıktı. Günay, kartondan büyükçe çıkışları, işte, iki dört milyonluk çıkış, bir üç milyonluk çıkış gibi, işaretledi. Çekleri

görmek istediğini söyledi. Az önce bahsettiğim kadın telefona koşturdu, belli ki, o da Sayın Başkanı arıyor. Ama, bu defa sökmedi. Günay'ın yüzündeki ifade, beni bile korkutmuştu, var sen ötesini hesap et! Neyse, kardişim, arşive indiler, istediğimiz çekleri buldular, çıkardılar. Baktık, imza benim imzam değil! Şafak Özden, imzamı taklit etmiş, para çekmiş! Yetmemiş, çeklerin dördünü de, kendi kırtasiye dükkânına ciro etmiş."

"Deponun parası," diye mırıldandım.

"Artık neyse," dedi, Tülin, "Ben ömrümde öyle bir titreme görmedim! Sara krizi gibiydi desem yeri! Zaten, sanki daha çeki eline almadan biliyordu, 'Tanrım, sen bana bunu gösterme!' diye dua ettiğini hatırlıyorum! Döndük geldik, Doğan Bey, hukukçu arkadaş, çeke baktı,

'On yıl yer,' dedi. 'Günay Hanım, bakın size ne söyleyeceğim. Siz hiçbir şeye karışmayın, verin bunu bana. ANAP'a götüreyim, size bir milyar getireyim. Kooperatifiniz rahat rahat bitirin, insanlar ev sahibi olsun.' Doğan Bey, bunu dedi, o zamana kadar hiçbir söze karışmamış olan denetçi arkadaşımız söze girdi,

'Hiç heveslenmeyin, Doğan Bey,' dedi, 'Şafak, bu çekleri Şener'e imzalatmıştır. İş mahkemeye binerse, kardeşi 'Ben imzalamıştım,' der, ağabeysinin yerine o hapis yatar. Ben bu herifleri iyi tanırım, aynı sokaklardan geldim ben de."

KUYU

I

Yazarın cenazesi, kasım ayının ortalarında, yağmurlu, sisi geniz yakan bir gün, öğle namazından sonra Levent Camii'nden kalktı. Başta Emil Galip Sandalcı olmak üzere hepimiz oradaydık. Hepimiz, yani Tülin, ben, Mehmet Akif, Cevat, Diana, Kazancakis, Selahattin Eyyubi, Erich Fromm, Cemil Meriç, Gramsci, Konfüçyüs, Marx, Şeriati, Schweitzer...

SAÇMALIYORUM!

EPILOQUE

Mehmet'im,

Rodoplu'yu yürütemedim canım. Zaman yanlış, mekân yanlış, terkip yanlıştı. Bazen, ekoloji namüsaittir, olur böyle şeyler. Türdaşlarımızla paylaştığımız niteliğimizin olmadığını hatırla. Acını rüzgâra sal, tarîkdaşım. Milyarlarca insanın, milyonlarca yıldır saldığı gibi sal. Levent Camii'nde yaşadığın bir hezimet değil, (Şafak gelmedi, değil mi?) devre arası. Bütün bunlar geçecek ve biz yerliler kazanacağız.

Gözlerin dolmasın. Kokuşma katlanarak artarken sergilediğim inancın acınası görüntüsünün farkındayım, iyimserliğimi "akıldışı"dır diye kulakardı etmeden, kötümserliğin de bir o kadar akıldışı olduğunu düşün. Topluluğumuzun ortak tarihinin inceliklerini düşündüğünde, 'biz adam olmayız' hükmünün kolay ama doğru olmadığını göreceksin. Türkiye'nin geleceğine ilişkin kötümserliğin yaygın olması, kolayca yandaş bulması, Özdenliğe öykünenlerin kendi namussuzluklarını mazur gösterebilecek zemin hazırlamalarındandır. Yüzlerinde her an kötü bir şey kokluyormuş ifadeleri, kalemlerinden dökülen sövgüleri ile insanı bezdirir, aklını karıştırır bunlar. 'Atam, sen kalk da ben yatam!' Atatürkçüleri, 'Berlin Duvarı gitti, baskı dönemi bitti!' ilericileri, Asr-ı Saadet tüccarları! Akıldışı önerileriyle insanımızı önce baştan çıkaran, sonra da paralize eden, sahte Mesihleri üretenler bunlardır.

Yeni bir kamuoyu yaratılmalı! Ama dirsek temasıyla, ama göze batmayan, içedönük bir biçimde yaratılmalı. Günümüz toplumsal karakterini, Şafak Özdenleri yaratan bugünkü kamuoyu, yabancılaşmayı emrindeki tüm imkânları, bürokrasiyi, basını, sanatı, edebiyatı, dernekleri, eğitim kuramlarını, meslek örgütlerini, iş dünyasını, her türlü finansman mekanizmasını kullanarak dayatıyor. Bu dayatmaya biz, sadece saptamalarımızın doğru olduğuna ve insanımızın bu yeni doğruları kabul etmeye açık olacağına duyduğumuz güvenle karşı durabiliriz. Biz bize, yüz yüze, gönülden gönüle konuşarak düşüncelerimizi aktarabilir, perdahlayabilir, olgunlaştırabiliriz. Paradan, nüfuzdan yoksun olan biz-

ler, insanın asıl ve doğal mücadele yöntemini kullanarak, kendimizi işgalci yabancıların Büyük Yalan'ı karşısında savunabiliriz. Bizi durduracak hiçbir sansür yoktur.

Uzun tarihimizde benzer mücadeleler vardı, kuşkusuz. Ruhu zincire vurulmuş gibi duran toplumumuzun karşısına dikilen, doğruyu haykıranlar vardı. Ama sorun, hiçbir dönemde bu kadar ciddi değildi. Türkiye insanının ortak ruhu hiçbir dönemde günümüz örgütlenme biçiminin, sistematikleşmenin, muhakeme yoksunluğunun, gerçeklik kaybının, yaygın iştahaların, savurganlığın gönüllü esiri olmamıştı. Ama, bir yolunu bulmalı, Büyük Yalan'ın karşısına mutlaka dikilmeliyiz.

Yabancılar, düzenin öz-uzman aydınları silahlı silahsız bürokratlar, onların şakşakçıları Şafak Özdenler, düzeni yaşatabilmek için her türlü sapmanın önüne Calyut (ya da Rambo!) gibi dikileceklerdir. Makûs seçimi, negative selection'u sürdürmek, ister bir sanat eseri olsun, ister kendiliğinden oluşmuş bir halk lideri, ister bir düşünce, ister bir öneri, ister bir şarkı, ister bir kıyafet, kendilerinden bağımsız oluşan her şeyi etkisiz kılmak için ellerinden geleni yapacaklardır.

Bu yabancı işgalcilerle ekonomik koşullar arasındaki acıklı ittifak, günümüz Türk insanını düzene midesinden bağımlı, köle haline getirmiştir. Bu olguyu çok zor değiştiririz. Kaybolan özgürlüğümüzü, bütünlüğümüzü, haysiyetimizi bulmamıza yaşam koşullarımız engel olacaktır. Ancak, şunu yapabiliriz: Kendimizi bilmeye, 'doğru'yu görmeye, başımıza gelenlerin aslını anlamaya çalışabiliriz. Haddini bilen bir Türk milliyetçiliğinin -çünkü milletler de mazoşistleşip kendilerini sevmeyi unutabilirler- hazinelerini insanlığın yararlanması için sunan bir milliyetçilik olduğunu öğrenebiliriz. Ekonomik kalkınma telaşı içinde, mümkün olan her şeyi, adaletin dinamitlenmesi pahasına kullanarak hayatta kalmaya çalışan devletimizi, aslolanın insan hayatı olduğuna ikna etmeliyiz.

Günümüz Türkiye'sinde bireyin devlet denilen kibirli küçük burjuva oligarşisine bağımlılığının arttığını, ancak bu bağımlılığın koruyucu bir şemsiye olmaktan çıkıp kişinin fıtri haklarını, hatta ekonomik varlı-

ğını tehdit eder hale geldiğini görmeliyiz. Türkiye toplumun kişinin benci dürtülerini kamçılarken, toplumca dürtülerini törpülediğinin idrakinde olmalıyız. Her mevki ve her statüdeki Türkiye insanının yozlaşmadan nasibini aldığının farkına varmalıyız. Benciliklerinin kölesi olan insanların güvensiz, yalnız olduklarını, yaşamın naif, sade, karmaşasız keyfini alamazken, başkalarına da yasakladıklarını gözlemlemeliyiz.

Yabancı işgalcilerin biz yerlilerin insanlığa, günü aşan ülkülere, hakka, makullüğe, doğruluğa beslediğimiz inancı yok etmelerine, bizi Hotanto cumhuriyeti barbarlığına sürüklemelerine izin vermemesi gerektiğine ikna etmeliyiz. Yaşam koşullarının giderek zorlaşmasına, insana, uygarlığa ilişkin her şeyin soyutlanmasına, her gün artan moral bozukluğuna karşı denemeli, direnmeliyiz.

Sadece bürokrasinin değil, profesyonel Müslümanların, Anıtkabir'i Kâbe belleyip her an tavaf etmeye teşne 'laik' üniversite hocalarının, halk adına konuşmakla halkın 'oylarını çarpmak' arasındaki farkı görmeyen siyasi liderlerin bizi sürgit düş kırıklığına uğrattıkları; sanatçıların, yazarların ve basının düzenin öz-uzman aydınları olarak orman kanunlarına omuz verdikleri, ağzı lâf yapanların düşünce adamı olarak kabul gördüğü ve -miş gibi davrandıkları bir zamanda umutlanmak için somut nedenlere ihtiyacımız olduğunu biliyorum.

Olaylar karşısında şaşkına dönmüş, direnme gücünü kaybetmiş, dünyayı kaderine terk edip kendi içine kapanmış son dönem Osmanlısını yüzyıl sonra, bütün, daha kolay anlayabilir olmamız trajiktir. Biz de onlara döndük. Onlar gibi, biz de, yaşamı dayanılır kılan tek şeyin gününü gün etmek olduğunu fısıldayan aşağılık seslerin peşinden gidiyoruz. Bu sesler bize düşünmekten vazgeçmemizi, kaderimize razı olmamızı fısıldıyor. Huzuru teslimiyette, gidişatı kabullenmekte bulacağımızı söylüyor.

Bugün eğer bir Türkiye Cumhuriyeti medeniyetinden bahsedemiyorsak, bunun nedeni, uygarlıkların insanı merkez alan bir dünya görüşü üzerine yapılandığını unutmuş olmamızdandır.

'Ahlâk' kelimesini yeniden gündeme getirmeli, yeniden yorumlamalı, dünya görüşümüzün temeli yapmalıyız, Mehmet'im.

Unutma ki, on dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sında, uzak görüşlü insanlar, Marx, Engels, Owen ve onlarcası, bütün o zenginlik, şaşaa ve siyasi gücün arkasındaki yozlaşma ve insanlıktan çıkışı görmüşlerdi. O dönemde de, orman kanunlarına dönüşün kaçınılmaz bir gereklilik olduğuna inanan, oluşumlara teslim olanlar vardı. Bunlardan bir kısmı kendilerini, tıpkı günümüzde Müslümanlığı kimselere bırakmayanlar gibi, dini bütün Hıristiyan sanıyorlardı. Ama alternatif önerileri, eleştirilerini dini-insancı bir insan ve tarih görüşü üzerine yapılandıran başkaları getirdiler. Toplum istikrarlı olduğu sürece, birey topluma uyarlandığı sürece sağlıklıdır türünden göreli ahlâk anlayışını reddedenler onlardı. Burckhardt ya da Proudhon, Tolstoy ya da Baudelaire, Marx ya da Kropotkin... Bütün bu insanların insan görüşü özde dini ve ahlaki bir görüştür. İnsan amaçtır, asla araç değil. Hayatın amacı, insanın yaratıcı güçlerinin önündeki engelleri kaldırmaktır. Tarihin amacı, toplumu adalet ve doğrulukla yönetilen bir topluma dönüştürmektir. Çağdaş kapitalizme yönelttikleri eleştiriler bunlardır.

Şunu anlamalıyız: Batı'da, son iki yüzyıldır, dinsel temellere dayalı çıkışlar, geleneksel dine karşı olanlar tarafından yapılmıştır. Din, bir örgütlenme ve dogma mesleği olarak kiliselerde icra edilmiş, ama gerçek dindarlar inançlarını kilise dışında sürdürmüşlerdir. (Siz de öyle yapmıştınız!)Bak, Yahudi-Hıristiyan geleneğinde, tarihin amacı, insanın kemale ermesi, tamamlanmasıdır. 'Dünya o zaman Tanrı'nın bilgisiyle dolacaktır'. Bütün uluslar bir tek ulus olacak, kılıçlar eritilecek, saban yapılacaktır. Bu sürece insan, pek çok hatadan, pek çok günahtan sonra varacak, Tanrı'nın bir lütfu olarak gerçekleşmeyecektir. Kendi kurtuluşunu insanın kendisi gerçekleştirecek, kendi kendisini doğuracaktır. Bu, yeni bir ahenk, yeni bir sulh demektir. Bu süreç, Mesih'in sürecidir. Marx, aynı kavramı dünyevi dilde anlatır. Sosyalizme kadarki süreci, 'yabancılaşma süreci', tarih-öncesi süreç olarak tanımlar. Sosyalizm, in-

san tarihinin, özgürlüğünün başlangıcı olacaktır. Komünizm, geçirdiği sosyo-ekonomik süreç gereği ihtiraslı, kıskanç ve iktidar düşkünü insanın ben-ci eğilimlerini bertaraf edecektir. Kardeş sevgisiyle yoğrulmuş, makul ve adil sınıfsız toplum, yeni bir dünyanın, önceki tarihin yöneldiği dünyanın başlangıcıdır. Proletarya, Yahudi ve Hıristiyan tarihinin son döneminde, Mesih ile Mesih'e karşı olanların nihai savaşındaki 'seçilmiş halk'ın görevini üstlenir.

Biz daha şanslıyız, çünkü, İslâmiyet'te, tarihi süreç İslâm'ın başarısını garanti etmez ve zafer, tarihsel değil, ahlaki bir zorunluluktur. Yabancılaşmanın, sado-mazoşizmin kaybolacağı, bir reformcu, devrimci ve hatta bir peygamberin gerçekleştiremeyeceği iddiadır. Hiçbir sosyal, siyasal ya da ekonomik reform insanın nekrofilik eğilimlerini yok edemez. Bunları denetim altında tutmak devamlı bir gözetleyiciliği, sürekli savaşı gerektirir. Bu, hiçbir sosyo-ekonomik yapının unutmaması gereken bir tarihi gerçekliktir. İnsanın doğası ahlakidir.

Biyofilik eğilimleri, nekrofilik eğilimlerinden daha güçlüdür. Ancak, biyofilyanın baskı altında kalmaması, nekrofilyanın denetimsiz biçimde hükmetmemesi için özel ve sürekli çaba, yani, iç ıslahat, yani iç cihat gerekir.

Yazık, Marx, İslâmiyet'i tanımadan öldü. Lenin, insan'a inanmaksızın, insanlık'a inanmak gibi bir yanlışa düştü, işçilerin ve köylülerin kendiliğinden hareketleneceklerine inanmamasının nedeni insan'a inanmamasıydı. Bu tür inançsızlık Hıristiyan papazlarının ve diktatorya yanlılarının inançsızlığına benzer. Oysa, tarih boyunca gerçek ilerici hareketler, insan'a duyulan inancın üzerine yapılanır; demokrasi ve sosyalizmin olmazsa olmaz koşuludur, insan'a inanmaksızın insanlık'a inanmak ya sahtekârlıktır ya da içtendir ve engizisyonlar gibi, Robespierre dönemi terörü gibi, Doğu Avrupa diktatörlükleri gibi, soyut Kürt ulusuna sahip çıkıp, somut vekillerini Parti'den atmak gibi, soyut Anadolu'ya methiyeler düzüp, Beyoğlu'nu 'magandalar'dan arındırma gibi süreçler doğurur.

Biliyor musun, 'insan'a, derin ve sarsılmaz bir güvenle bağlı olan Rosa Luxemburg'u özlüyorum. Sovyetler'in esas seçiminin demokratizm ile bürokratizm arasında olduğunu haykıran oydu! Böyle bir kafaya şu anda ne kadar çok ihtiyacımız var!

Sosyalizmin, ölü-sevici kapitalizme karşı yenilmiş gibi durduğu günümüzde, İslâmiyet, sosyalizme atılmış bir can simidi olabilirdi. Doğu'da parlayan hilal, özünü arayan sosyalizme, gerekçelerini her iki öğretinin temelinde bulan yeni bir sentezin yolunu gösterebilir. Türkiye'nin hastalığı maddi yoksulluktan çok özgürlük ve öz-güven ruhunun ölmesidir. Unutmayalım ki, Marx için özgürlük, sadece siyasi baskılardan değil, insanın eşyalardan ve kendisini içinde bulduğu durumdan kurtulmasıydı. Özgür insan, zengin insandı ama ekonomik anlamda değil, insan anlamında. Marx'a göre, zengin insan, çok şeye sahip olan değil, kendisi çok bir şey olandır. Hazreti Muhammed'i içselleştirmiş hiçbir Müslüman, hakça paylaşıma ya da merkezi planlamaya, meğer ki, hakça paylaşımı gerçekleştirmek için yanlış bir yol olduğu saptansın, karşı çıkmayacaktır. Demokratik sosyalizm taraftarları, sosyal demokratlar, artık toplumsal sorunların insani boyutlarını ele almalı, kapitalizmin insanoğlunun insani niteliklerinde, ruhunda ve vicdanında yaptığı tahribatın üzerine gitmeli, sosyal demokrat bir toplumun insanın yabancılaşmasını, Şafak Özdenlerin serpilmesini önleyecek hangi tedbirleri alabileceğini, ekonominin ve devletin putlaşmasından nasıl kurtulunabileceğini düşünmeye başlamalıdırlar. Aksi, sosyalizmin özüne ihanettir.

'Laiklik' söylemi, Türkiye insanının elinden vahiye dayalı ahlâk anlayışını aldı. Bundan böyle, rüşvet almayı, yalan söylemeyi, zulmü, 'Müslüman Allah'ı yasakladığı ya da Peygamber öyle söylemediği için yapmamazlık etmeyecektik. 'Cehennem' bizi dizginleyen bir korku olmaktan çıktı. Gökyüzünde bir yerlerde cayır cayır yanan ateşe inanmıyorduk artık. Vahiye dayalı ahlâk sistemi gitti, ama yeri boş kaldı. Onun yerine akla dayalı bir ahlâk sistemi de konmadı. Sonuç, Batılıların nicedir, yakındıkları 'relativistik', görecelikçi, ahlâk sisteminin yerleş-

mesi oldu. 'Herkesin ahlâkının kendine göre' olduğu bu düzenlemede, haz veren şey 'iyi', haz vermeyen şey 'kötü'dür diye öğreten hedonist ahlâk yeşerdi. Hedonist ahlâk, tanımı itibariyle özneldir. Öznel ahlâkın kabul görmesi, "güçlü"nün kendi kurallarını dayatmasıyla sonuçlanır. Otoriter ahlâk sistemi yabancılaşmayı, yabancılaşma otoriter ahlâk sistemini güçlendirir, Türkiye insanını dayatılan her değeri kabule zorlayan patolojiyi bu sistemin yerleşmiş olmasında aramak gerekir... Türkiye insanını muhakeme etmekten, davranışlarının sahici sonuçlarını öngörmekten alıkoyan, direnme gücünü elinden alan, sindiren, aciz bırakan, ezen, akıldışı otoritedir.

Sonuçta, 'devlet' denilen soyutlamaya zarar vermesin diye en galiz işkenceyi, 'Parti'ye zarar vermesin diye Süleyman Demirel'in 'mason' olduğunu saklar, ciğerinin beş para etmediğini bildiğimiz adamın kılık kıyafetinden etkilenir, fedaileri ile dolaşan mafya liderinin 'dostu'nu devlet sanatçısı ilan eder, dandik listelerle kazanılan seçimleri demokrasinin zaferi diye alkışlar oluruz. Çünkü, akıldışı otorite kendi putlarını yaratmıştır ve bu düzenin değerleri hiyerarşisinde 'kazanmak' birinci yeri işgal eder, ister kerhane maması olarak, ister kokain satarak, ister oy sandığı kaçırarak, ister yalan yazarak, kazanmak. Çünkü, 'kazanmak' kişiye kendi değer yargılarını, ahlâk sistemini dayatmak, korumak olanağı sağlar. Çünkü, otoriter ahlâkın egemen olduğu düzende, günah 'itaatsizlik', sevap 'itaat'tir; bağışlanmayacak tek suç, düzene, yani Devlet'e, yani Parti'ye, yani Lider'e, yani Para'ya karşı gelmektir.

Vay, 'bana haz veren her şeyi yaparım' diyen hedoniste komşu Müslüman'a!

Vay, 'hazzın biyolojik evrim sürecindeki nesnel işlevi nedeniyle' sevap olduğunu dinleye dinleye büyümüş Marcus hedonistine!

Vay, bu kaosu, 'her koyun kendi bacağından asılır' türünde aşağılık bir demokrasicilik kisvesi altında geçiştirmeye çalışan yabancıya!

Vay, kitaplı dinlerin, eski Yunan'ın hatta kadim Çin'in gerisine düşen memleketime!

Ama, kader değil. Her türlü geri kalmışlığımızın nedeni olarak görmeye şartlandığımız İslamiyet'in vahiye dayalı ahlâk sistemini reddedeceğiz diye, özgürlük-kölelik, doğru-yalan, haysiyet-çıkarcılık, sadakat-ihanet gibi, insanoğlunu mağaradan çıkaran binlerce kavram arasındaki seçimi bireylerin keyfine, demokratik oylamaya bırakamayız. Allah'ın ne olup olmadığı tartışmasını bir yana bırakıp, Türkiye insanını, ne Müslümanların, ne Marksistlerin, ne de hümanistlerin onayladığı biçimde eşyalaştıran, yabancılaştıran mekanizmaların maskelerini düşürmek zamanı gelmedi mi, Mehmet'im? Bugün, artık Kâbe'de put yok. Put burada: Put para, put güç, put başarı, put yabancılaşma, put Büyük Yalan! Müslüman olsak da olmasak da, biçimde değil özle, kuramlarla değil insanlarla ilgilenmenin zamanıdır. Yabancılaşmayı ortadan kaldırabilirsek, belki aynı camide namaz kılamayız ama daha alçakgönüllü, daha sevgi dolu olacağımız kuşkusuzdur.

İnanmayanların, Allah fikrine saldırmaları abes! Yapılacak şey, inandıklarını söyleyenleri, İslâmiyet'i ve Allah'ı ciddiye almaya, kardeşliği, dürüstlüğü, adaleti uygulamaya davet etmek olmalıydı. Bu gerçekten mümkün olsaydı yabancılaşmaya karşı verilecek savaşta günümüz Türkiye'sinin en radikal eleştirmenleri olarak onlar da yerlerini alırlardı.

'Ahlâk' kelimesini sürgünden geri getirmeyi, itibarını iade etmeyi öneriyorum, canım. 'Ahlâk' kelimesini 'yaşayan Türkçe' dedikleri düzenlemeye kazandırmalı, dünya görüşümüzü onun üzerine yeniden yapılandırmalıyız. Geçerli ahlâk kuralları akılla da saptanabilir. Ve bunu, Müslümanlar da yadırgamazlar. Çünkü, nihayet, akıl, insana Allah'ın bir lütfudur, iyiyi kötüyü ayırt etmekte elbette kullanılacaktır. Akla dayalı, insancı ahlâk, 'dünyada insandan yüce, insandan daha vakur hiçbir şeyin olmadığı' anlayışı üzerine yapılanır ki, bu insan görüşü, İslam'ın, insanı, yeryüzünde Allah'ın halifesi bilen, Müslüman'a ters düşmez.

Ah, Batılı dostlarımız akla-dayalı, insancı ahlâk sistemini savunmakta zorluk çekerlermiş! İnsanın 'özde kötü' olduğuna inandıkları için,

'ahlâkın insandan yüce, onu aşan bir otoriteye dayandırılması gerektiğini' savunurlar, insanın serpilmesini, yücelmesini savunan bir sistemin 'ahlaki' olamayacağını düşünürlermiş! Erich Fromm, 'Hayır efendim, insanın komşusunu sevmesi, insanı aşan bir oluşum değil, insanın doğasında olan, ondan neşreden bir oluşumdur,' diye, daha yeni yeni, '50'lerde, bağrınırmış! Ne gam! Bizim ne Müslüman geleneğimizde, ne Şaman kültürümüzün tortularında, akıldışı otoritenin dayattığı korku yoktur. Bu şansımızı kullanmayı öğrenmeliyiz. İslamiyet'e, utanç verici bir cehaletle kıyıp, ortada 'hümanizma, hümanizma' diye abuk sabuk dolanacağımıza 'The humanistic position is that there is nothing higher and nothing more dignified than man,' diyen yeni hümanistlerle, 'O, yaradılıştan gelen fıtri bir asalete ve keramete sahiptir. Allah onu tüm yaratıklarından daha üstün kılmıştır,' diyen İslam'ın aynı şeyi söylediğini öğrenmeliyiz. 'Hümanistik ahlâk anthroposentriktir,' ile Meleklerin insana secde etmesi arasında fark olmadığını; 'Man's capacity for self-awareness,' reason, and imagination requires a picture of the world and of his place in it that is structured and has inner cohesion' ile 'O kendi öz-benliğini anlar ve hisseder. Hisseder ve anlar ki, o, asil ve yaratışında sırlar olan bir varlıktır,' diyen İslam'ın aynı şeyi söylediğini anlayalım ve bu şansımızı kullanalım artık!

Ahlâk kuralları, İslâmiyet'te de, hümanist ahlâk sisteminde de, insanın yaradılıştan sahip olduğu biyofilik eğilimleri üzerine yapılanır. 'Sevgi, insana yukardan gelen ya da ona verilmiş bir görev değil, insanın kendi içinde olan, dünyayı benimsemesini, sahiplenmesini mümkün kılan güçtür,' diyen Batılı psiko-analistlerle, 'insan vicdan ve ahlâk sahibidir; vicdanlı bir ahlâk. Bu, hür, bağımsız, dünyadan ve kendisinden sorumlu olan insanın yaratılışından aldığı bir ilhamdır,' arasında fark yoktur. Bu şansımızı kullanalım artık!

Ahlâk ilkelerinin ihlal edildiklerinde, insanoğlu ussal ve duygusal çözülmeye uğrar. İslâmiyet bu durumu, 'kişinin yaratıcısını unuttuğu için, kendisini de unuttuğu, kim olduğunu bilmediği, ne yapacağını, ne-

reye gideceğini şaşırdığı durumdur,' diye tanımlar. 'Laik' terminolojideki karşılığı 'yabancılaşma'dır.

Böylesine zengin bir mirasla, biz yerliler mutlaka kazanacağız!

Piknik yapmayı plânladığımız bir günde, simsiyah bulutlara baka baka 'yağmur yağmaz!' dedirten, türden bir iyimserlikten bahsetmiyorum. Sözünü ettiğim, 12 Eylül'de tutuklandığın zaman, bana, 'Ona bir şey olmaz!' dedirten iyimserlik. O cümlenin hem öznesi, hem de nesnesiydim ben. Anlıyor musun? Senin dışında duran bir gözlemci, sadece bir gözlemci, iyimser bir gözlemci değildim. Gözlemlediğim kötülüğün, sana yapılanların bir parçası ve nesnesiydim. Ama, ben bunların üstesinden geleceğim için sen de geleceksin ya da tersi. Aynı biçimde, 'Biz yerliler kazanacağız,' cümlesinin de hem öznesi, hem nesnesiyim. İnancım, ulusumun öznesi ve nesnesi olmamdan kaynaklanıyor. Bilgi ve katılımın bir bileşkesinin sonucu.

Akılcı inanç gibi, akılcı ümitsizlik de bir ulusun yaşamına ilişkin tüm unsurların derin ve eleştirel bilgisi üzerine yapılanır. Türkiye'nin arka-planına duyulan akılcı güven, onun kurtuluşuna tanınan imkân demektir.

Şu anda bile, 'Beni layık olduğum yere koyma!' diyen ulusumun feryadını duyuyorum, Mehmet!

Türkiye'nin kendi eliyle yarattığı öldürücü koşullar ağından, yine kendi eliyle kurtulabileceği donanıma sahip olduğuna inanıyorum. İnanmak demek, cesaret demek, düşünülmeyeni düşünmek ancak gerçekçi olanın, imkân dâhilinde olanın sınırları içinde hareket etmek demektir. İnanmak, Mesih'i her gün beklemeye, ama randevu saatinde görünmediği zaman paniklememeye benzer. Bu, her gün, yabancılaşmadan, ben-sevicilikten kurtulduğunu müjdeleyen bir telefon gelecek diye beklemeye benzer. Ama, böylesi bir umut, ne edilgen, ne de teslimiyetçi bir umuttur, canım. Tersine, sabırsız ve etkendir. Yapılabilecekler kümesindeki her türlü eylemin olanağını araştırır. Hepsinden

öte, kendi kişisel gelişim ve bağımsızlığının, cihadının, ıslahatının peşindedir. Toplumsal yapılanma, kişisel cihadı kısıtlar, kuşkusuz.

Ancak, kişisel gelişimin mümkün olmadığı gibi, günümüz toplumlarında istenir bir şey de olmadığını savunanlar sözde radikallerdir. İhtilalci ideolojilerini iç-değişime duydukları kişisel direncin bahanesi olarak kullananlardır. Şafak, gibi.

Bugün, Türkiye'nin koşulları, ister Atatürkçü, ister Marksist, ister Müslüman libas giyinsinler, demagogları, hele de, yıkıcılığın albenisine kapılmış demagogları; sadece zekâlarını kullanan, kalpleri katılaşmış siyasileri, onların öz-uzman aydınlarını dinlememize izin vermeyecek kadar ciddidir. Eleştirel ve radikal düşünce, yalnız ve yalnız, insanoğlunun en kıymetli vergisi olan yaşam sevgisi ile biyofilya ile yorulduğu zaman meyve verir. Onun için, Şafak'a söyle...

Şafak Özden'e söyle. İçindeki yeşil elma, tarçın ve kekik kokulu yiğidi korumaya alsın, kimbilir belki de oğullarından biri... Onu hâlâ çok seviyorum. Ve ona söyle, ich bin hicht böse,

...no, nein, ich bin nicht böse, meine liebe.

Ziganaların ardından bir ok fırlar
Saçtan ince, buzdan berrak bir çubuk
Tıkız gönlüm ucun ucun tiftiklenir de
Ak buluta dönüşür mavi üstünde
Ben bu oktan bilirim şafağı
Ziganalar geceden terler
Üfürür göneni kara kitap üstüne
Işık alır aklanır kötü yazgı
Yer mavi, gök mavi, kitap mavi
Ben gönenden bilirim şafağı
Ülgenlenir uçuşur Zigana'nın tepesi
Alaca maviden çalar, sarıya verir.
Yavaş yavaş birleşir sürgünler kökleriyle

Ziganalar yerleşir doğan güne sırt verir

Ben bu dağlardan bilirim şafağı

Aralanır geçit verir Zigana'nın gündüzü

Yılgının yitiğini yiğide iletir

Usul usul belletir kimiz biz, zaman nedir

Doğan günün gerçeği nefesime elverir

Ben Gümüşhane'den bilirim Şafak'ı

"0r'da Kimse Var mı?" dörtlüsü. azgın iştahların beslediği cehaleti şehvetle bağrına basan Türkiye toplumunun kıydığı bir aydının. Günay Rodoplu'nun öyküsü.

Alev Alatlı. "'Bu toplumda biliyor olmak' mutlak surette bir haksızlığa maruz kalmak demektir" diyor. "Çünkü bilgi borçlandırır, anlamak zorunda bırakır. Cahil, acıma duygusu uyandırır. Yıkıcılığı bağışlanır. Bu, onların lüksüdür. Oysa, aydın. bilgilenmek gibi bağışlanmaz bir suçtan müebbeden mahkûm edilmiştir. Bastığı yerde ot bırakmayan cahili vicdanının demir parmaklıkları arasından seyreder."

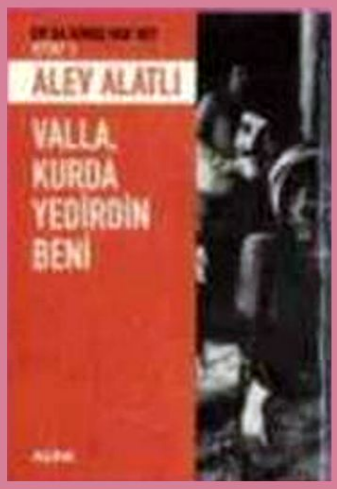
Günay Rodoplu'nun hayatındaki trajik boyut bilgidir. Hayatını, Lao Tzu ile, Hazreti Muhammed'le. Kropotkin'le, Marks'la, Baudelair'le, Albert Schweitzer'le. Kazancakis'le paylaşmasına bakılırsa bu dünyadan dağildir. Ama bu dünyaya dair çok bilgi edinmiş bir insanın sorumluluğu altında ezilir, pasifize olur. Türkiye insanının hoyratlığına yenik düşer.

"Ve iyilik buradan çıkar. İyilik, dayatılan haksız, yanlış ve çirkin oyunu oynamayı reddetmekten çıkar."

"Viva, la Muerte!' Yirminci yüzyılın son otuz yılında Türkiye insanının ortak ruhunu çözümleyen, yer yer belgesel nitelikli dörtlünün ilk romanı."

Alatlı "Türkiye bugün okumazsa, yarın mutlaka okuyacaktır." diyor ve sesleniyor. "0r'da kimse var mı"

ALFA